

श्री शुद्धात्मने नमः

द्वैत पूर्वक द्वैत

: संकलनकार तेमज संपादक :

डॉ. देवेन्द्रभाई अ.म. दोशी

(सुरेन्द्रनगर)

श्री समयसारणी शास्त्रांनी गाथा ३२० जयसेनाचार्यकृत तात्पर्यवृत्ति
टीका तथा कणश २७१ उपरनां परमोपकारी आध्यात्मिक सत्पुरुष
प. पू. गुरुदेवश्री कानणी स्वामीना
स्वानुभव मुद्रित प्रवचनो.

प्रकाशन अने प्राप्तिस्थान

श्री द्विगंबर जैन स्वाध्याय मंदिर ट्रस्ट

श्री कानणी स्वामी मार्ग,

प, पंचनाथ प्लॉट, राजकोट - ३६० ००१.

फोन: २२३१०७३

પ્રથમ આવૃત્તિ: ૨૦૦૦

પૂ. ગુરુદેવશ્રીનો ૧૦૬ મો જન્મજયંતિ દિન

દ્વિતીય આવૃત્તિ: ૧૦૦૦

પૂ. ગુરુદેવશ્રીનો ૧૧૪ મો જન્મજયંતિ દિન તા. ૩-૫-૨૦૦૩

તથા પૂ. “ભાઈશ્રી” લાલચંદભાઈના ૯૪ મા જન્મદિન

તા. ૯-૬-૨૦૦૩ નિમિત્તે.

મૂલ્ય : નિત્ય સ્વાધ્યાય

પ્રાપ્તિસ્થાન:

શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ

શ્રી કાનજી સ્વામી માર્ગ,

૫, પંચનાથ પ્લોટ,

રાજકોટ - ૩૬૦ ૦૦૧.

ફોન: ૨૨૩૧૦૭૩

શ્રી શાંતિભાઈ ઝવેરી

૮૧, નિલામ્બર, ૩૭, પેડર રોડ,

મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૨૬.

ફોન: ૨૪૯૪૯૬૩૬-૨૪૯૪૭૦૭૫

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ડૉ. દેવેન્દ્રભાઈ એમ. દોશી

જૂના ટ્રોલી સ્ટેશન સામે, દર્શન મેડિકલ સ્ટોર સામે,

સુરેન્દ્રનગર. ફોન: ૨૩૧૫૬૦

Thanks & Our Request

This shastra has been kindly donated by [Jashwantlal Chandulal Kotadia and Family, Baroda, India & California, USA](#) who have paid for it to be "electronised" and made available on the internet.

Our request to you:

1) We have taken great care to ensure this electronic version of [Dhyey purvak Gney](#) is a faithful copy of the paper version. However if you find any errors please inform us on Rajesh@AtmaDharma.com so that we can make this beautiful work even more accurate.

2) Keep checking the version number of the on-line shastra so that if corrections have been made you can replace your copy with the corrected one.

3) If you would like to donate a shastra to AtmaDharma.com, please visit:-

<http://www.AtmaDharma.com/donate>

to see the list of shastras we would like to see next on AtmaDharma.com.

Version 001: remember to check <http://www.AtmaDharma.com> for updates

Version History

Version Number	Date	Changes
001	23 Oct 2003	First electronic version.

Please inform us of any errors on Rajesh@AtmaDharma.com

અનુક્રમણિકા

ધ્યેયપૂર્વક જ્ઞેય

વિભાગ-૧ (ધ્યેયનું સ્વરૂપ)

શ્રી સમયસારજી શાસ્ત્રની ગાથા-૩૨૦ ઉપરની શ્રી જયસેનાચાર્યની ટીકા ઉપરના પ્રવચનો

પ્રવચન ક્રમાંક	દિનાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક
૧	૧૦-૮-૭૦	૯
૨	૧૧-૮-૭૦	૨૨
૩	૧૨-૮-૭૦	૩૬
૪	૧૩-૮-૭૦	૫૦
૫	૧૪-૮-૭૦	૬૫
૬	૧૫-૮-૭૦	૭૯
૭	૧૬-૮-૭૦	૯૩
૮	૧૬-૮-૭૦	૧૦૭
૯	૧૭-૮-૭૦	૧૨૧
૧૦	૧૮-૮-૭૦	૧૩૪
૧૧	૧૯-૮-૭૦	૧૪૭
૧૨	૨૦-૮-૭૦	૧૬૦

વિભાગ-૨ (જ્ઞેયનું સ્વરૂપ)

કળશ ટીકા કળશ નં.-૨૭૧ ઉપરના પૂ. ગુરુદેવશ્રીના પ્રવચનો

પ્રવચન ક્રમાંક	દિનાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક
૧	૫-૧-૬૬	૧૭૬
૨	૬-૧-૬૬	૧૯૦
૩	૨૮-૮-૬૮	૧૯૭
૪	૩૦-૮-૬૮	૨૦૯
૫	૫-૧૨-૭૪	૨૧૮
૬	૨૯-૮-૭૭	૨૨૭

શ્રી સમયસારજી શાસ્ત્રમાંના કળશ-૨૭૧ ઉપર પૂ. ગુરુદેવશ્રીનું ૧૮મી વારનું પ્રવચન (પ્રવચન રત્નાકર ભાગ-૧૧ માંથી)

૧	ઈ.સ. ૧૯૭૭	૨૩૯
પરિશિષ્ટ		૨૪૫

“ જિનવાણીનું રહસ્ય ”

“ અહો ઉપકાર જિનવરનો કુંદનો ધ્વનિ દિવ્યનો,
જિન કુંદ ધ્વનિ આપ્યા અહો ! તે ગુરુ કહાનનો. ”

ભરતક્ષેત્રનો ભાનુ, સિદ્ધાંતોમાં શિરોમણિ, અદ્વિતીય જગત ચક્ષુ શ્રી સમયસારજી પરમાગમ શાસ્ત્રની ૩૨૦ મી ગાથા છે. આ ગાથાને સુવર્ણના પત્ર ઉપર અક્ષરોને હીરા વડે જડાવી... દ્રવ્યશ્રુત પ્રાભૃતનું, જેટલું મૂલ્યાંકન કરીએ તેટલું ઓછું જ છે.

જીવંત વિહરમાન સ્વામી શ્રી સીમંધર પ્રભુની દિવ્ય દેશનાને જ્ઞાનમંજુષામાં અભિસિંચિત કરી.. આત્મ સુધારસ વહાવનાર શ્રી કુંદકુંદદેવ થયા. તેઓશ્રીએ ૩૨૦ ગાથાના મૂળમાં જ બ્રહ્માંડના ભાવોને સંચિત કર્યા. એક હરિગીતમાં... બધો જ માલ ઠાલવી દીધો. ગાથામાં રહેલા સાગરસમ ગંભીર... ગહન ભાવોના રહસ્યનું ઉદ્ઘાટન શ્રી જયસેનાચાર્યદેવે તાત્પર્યવૃત્તિ ટીકામાં કર્યું. આચાર્યવર શ્રી કુંદકુંદદેવના પેટાળમાં પેસી અને ગાથામાં ભંડારેલા અર્થ ગાંભિર્યને સરળ ભાષામાં ચરમસીમાએ મૂર્તિમંત કર્યા. નિરપેક્ષ શુદ્ધાત્માની મુક્તાને નિરપેક્ષપણે દિગ્દર્શન કરી.. પરમાર્થ જીવનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ દર્શાવ્યું. આ પારમેશ્વરી વિદ્યારૂપ ભગવત્ સ્વરૂપનું ભેટણું ભવ્યાત્માઓને સમર્પિત કરી... ભરતક્ષેત્રને ધર્માઢય બનાવ્યો.

શ્રી તાત્પર્યવૃત્તિ ટીકામાં રહેલા ઉચ્ચતમ્ નિહિત ભાવોને અધ્યાત્મયોગી પૂ. શ્રી સદ્ગુરુદેવે.... નિજ અંતર્લક્ષી સ્વાનુભવના બળથી ઉકેલ્યા. શુદ્ધાત્મ સરિતાનો વિશુદ્ધ પ્રવાહ કલકલ કરતો વહેવા લાગ્યો... અને આસન્નભવ્યોના અંતરાયલમાં આત્મસ્થ થઈ કેલિ કરવા લાગ્યો. ચૈતન્યરસથી રસબસતી વાણીધારા, જાણનારના મધુર નિનાદને સર્જતી... વાયક વાય્યની ઐક્યતાના પવિત્ર સંગમને દર્શાવતી અવિચ્છિન્ન વહેવા લાગી.

૩૨૦ ગાથા એટલે નિરપેક્ષ ધ્યેય તત્ત્વને દર્શાવનારી ગાથા. અનાદિથી અપ્રતિબુદ્ધ જીવોને કર્તાબુદ્ધિ પણ બે પ્રકારે વર્તે છે. કર્તાબુદ્ધિનો ત્વરાએ નાશ થાય તેનું સફળ ઓપરેશન આ પ્રવચનોમાં કરેલ છે. અકર્તા-જ્ઞાતા આત્માને કરનાર માનવો તે પ્રથમ ભૂલ. પર્યાય સત - અહેતુક - નિરપેક્ષ હોવા છતાં તેને માત્ર સાપેક્ષ જ માનવી તે બીજી ભૂલ. દ્રવ્યસ્વભાવને; દ્રવ્ય સ્વભાવથી જાણતાં તો દ્રવ્યદૈષ્ટિ થાય જ છે, પરંતુ દ્રવ્યને પર્યાયથી નિરપેક્ષ જાણતાં દ્રવ્યદૈષ્ટિ થાય છે. પર્યાયને દ્રવ્યથી નિરપેક્ષ જાણતાં, તેના ફળમાં; અકર્તા-જ્ઞાતાદ્રવ્યનું શ્રદ્ધાન થાય છે, અને પર્યાયદૈષ્ટિ ટળે છે. આ બન્ને પ્રકારના દોષ એક જ સમયમાં ટળે છે.

આચાર્યદેવ ઉપશમાદિ ચારેય ભાવોને સાવરણ, કર્મકૃત, સાપેક્ષ, ઔપાધિક કહે

છે. ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિકભાવ આદિ ભાવાન્તરોને આત્મા અગોચર છે... તેમ કહી પરિણામની મહિમા ઉપર વજ્રપાત કરેલ છે. ત્રિકાળી ધ્રુવ પરમાત્માના સ્વરૂપને ઉદ્ઘાટિત કરી... પરિણતિના ઝુકાવને સ્વ તરફ અર્થાત્ સ્વમુખાપેક્ષી કરાવ્યો છે. ધ્રુવભાવનું આકર્ષણ... વિશ્વાસ દૈદિભૂત થતાં મિથ્યાત્વ અને અનંતાનુબંધીનો અનુભાગ સહજ પાંગળો થતો ક્ષીણતાને પ્રાપ્ત થાય છે.

આ ટીકાની વિશેષતા એવી છે કે- જેમ જેમ આગળ વધતાં જઈએ તેમ તેમ... ધ્યેયનું સ્વરૂપ ચરમોત્કર્ષતાને પ્રાપ્ત થતું જાય છે. ટીકાનું અંતિમ ચરણ અધ્યાત્મ શિખરની ઉત્તુંગતા પર આરોહિત થઈ સર્વોપરિતાને આંબે છે.

જગતને અનુભવથી સિદ્ધ એવા ચક્ષુના સરલ દૈષ્ટાંત દ્વારા જ્ઞાનનું સ્વરૂપ સમજાવે છે. જેને ચક્ષુનો સ્વભાવ 'કેવળ દેખવું' સમજાય છે તેને જ્ઞાનનું સ્વરૂપ 'માત્ર જાણવું' સહજપણે દૈષ્ટિ ગોચર થાય છે.

જેમ નેત્ર પદાર્થમાં ભળ્યા વિના, પદાર્થમાં તન્મય થયા વિના, પદાર્થથી અત્યંત ભિન્ન રહીને... દૂર રહીને માત્ર દેખે જ છે તેમ જ્ઞાન પણ બંધ-મોક્ષની રચનાથી દૂર વર્તતું 'માત્ર જાણે જ' છે. નેત્રના સ્વરૂપમાં કથંચિત્ કર્તાપણું અને કથંચિત્ જ્ઞાતાપણું નથી, તેમ જ્ઞાન સ્વભાવમાં સર્વ પ્રકારે અને સર્વથા જાણવું જ છે. જ્ઞાનને નિશ્ચયથી, વ્યવહારથી કે પ્રમાણથી કોઈપણ અપેક્ષાથી... જોઈએ તો જાણવું જ છે, તેમાં ક્યાંય પણ કરવું સમાતું નથી. જ્ઞાનમાં સર્વ અપેક્ષાને બાદ કરી અને નિતાંત પરિશુદ્ધ નિરપેક્ષ જ્ઞાન સ્વભાવમાં ક્યાંય પણ કરવું અને ભોગવવું સ્થાન પામતું નથી. આવો જ્ઞાન સ્વભાવ હોવા છતાં પણ જેને કથંચિત્ કરવું - ભોગવવું અને કથંચિત્ જાણવું એમ દેખાય છે તેને દેખવાનો સ્વભાવ તેની દૈષ્ટિમાંથી તિરોભૂત થાય છે. કર્તૃત્વ- ભોક્તૃત્વના અભિપ્રાયમાં લેશમાત્ર 'જાણવું' રહેતું જ નથી.

આત્માનો મૂળ સ્વભાવ, અસાધારણ સ્વભાવ જ્ઞાન છે. જ્ઞાન સ્વભાવી આત્મામાં રાગનું કર્તાપણું - ભોક્તાપણું નથી, તેવી જ રીતે વીતરાગ ભાવનું કર્તાપણું કે ભોક્તાપણું નથી. જ્ઞાનનો સ્વભાવ માત્ર જાણવું... જાણવું... જાણવું જ છે. જ્ઞાન સ્વભાવના ગર્ભમાં માત્ર જાણવું જ છે. 'માત્ર જાણવું' તે સમ્યક્ એકાન્તરૂપ છે. 'માત્ર જાણે જ છે' તેમાં સકળ કર્તૃત્વ-ભોક્તૃત્વપણાની બુદ્ધિનો અભાવ છે. માત્ર જાણે જ છે તે સ્વરૂપગ્રાહી જ્ઞાન છે તેથી સ્વ સ્વરૂપ સાથે અભેદ એકત્વપૂર્વક પરિણમે છે. 'માત્ર જાણે છે' તેમાં સંવર, નિર્જરા, અને મોક્ષના પરિણામ પ્રત્યે ઉદાસીનતા... તટસ્થતા છે. 'માત્ર જાણે જ' છે તેમાં જ્ઞાન સ્વભાવની મધ્યસ્થતા અને વિશાળતા પણ સિદ્ધ થાય છે. 'માત્ર જાણે જ છે' તેમાં સાધક દશાનું નિર્વિકારી પરિણમન ઘોષિત થાય છે. માત્ર જાણવું છે તે જાણવાપણે સમજાય જાય તો ન્યાલ થઈ જાય તેવું વસ્તુનું સ્વરૂપ છે.

આચાર્યવર મૂળ ગાથામાં કહે છે કે - બંધ-મોક્ષને જાણે છે, અર્થાત્ હું બંધ-મોક્ષથી ભિન્ન છું તેમ જાણે છે. જેણે આત્માને બંધથી ભિન્ન જાણ્યો તેણે મોક્ષથી પણ ભિન્ન જાણ્યો. ભજનમાં આવે છે- “ બંધ-મુક્તિસે રહિત જ્ઞાનમય ઈક જ્ઞાયક દિખા સાર ” - સાધક જીવની સવિકલ્પ દશાની લક્ષમણ રેખા બાંધી કે - સંવર, નિર્જરા આદિ પરિણામ થાય તેને ભિન્ન રહીને ‘ માત્ર જાણે જ ’ છે. અર્થાત્ શુદ્ધજ્ઞાન પરિણત જીવ પણ... જાણનારને જાણવાની ક્રિયાનો કરનાર નથી. કેમકે જાનનક્રિયાને હું કરું છું તેવી કર્તાબુદ્ધિનો તો નાશ થયો છે. શુદ્ધજ્ઞાન પરિણત જીવને અકર્તા-જ્ઞાતાની દૃષ્ટિ વર્તતી હોવાથી... પરિણામી દ્રવ્ય પણ... વિશેષ અપેક્ષાએ સાક્ષાત્ અકર્તા - જ્ઞાતા છે. “ જાણે જ કર્મોદય.. નિર્જરા... બંધ તેમજ મોક્ષને...” કુંદકુંદેવના પેટાળમાં રહેલા સૂક્ષ્મ ભાવોને સાધક જ સમજી શકે છે અને તેને સાંગોપાંગ ખોલી શકે છે અર્થાત્ સાધક જ સાધકને સમજી શકે છે.

જિનેશ્વરદેવના નિર્મલ કેવલજ્ઞાનમાં તેમણે જીવનું પરમાર્થ સ્વરૂપ જેવું જોયું છે તેવું તેમની વાણીમાં આવ્યું છે. આત્મા અણકૃત... અકર્તા... અકારણ હોવાથી તે ન કોઈથી કરાયેલો છે. આત્મા ન કોઈથી જન્ય છે, ન કોઈનો જનક છે. હા, ઉત્પાદ જન્મે છે, વ્યય મરે... ધ્રુવ શાશ્વત રહે છે. જે મુક્ત થાય છે તેને અમે જીવ કહેતા નથી, તેને તો અમે મોક્ષતત્ત્વ કહીએ છીએ. મોક્ષનું લક્ષણ ક્ષાયિકભાવ છે જ્યારે જીવનું લક્ષણ પરમ પારિણામિક ભાવ છે. આ રીતે લક્ષણભેદે અર્થાત્ ભાવે ભિન્નતા છે, વસ્તુગત્ ભિન્નતા છે. મુક્ત સ્વરૂપ જીવને એવી શી જરૂરત પડી કે તે મોક્ષને કરે ? તે નથી કરી શકતો તેમ નથી પણ મુક્તસ્વરૂપને મુક્તિની જરૂરત જ નથી. આવા મુક્ત સ્વભાવની અતિશયતા, અબદ્ધ ચૈતન્યની ચમત્કૃતિ દેખાય તેને બંધનનો ભય નથી અને મુક્તિની ચિંતા નથી.

શ્રી નિયમસારમાં આવે છે કે - આત્મામાં ક્ષાયિકભાવના સ્થાનો નથી. જ્યાંથી ક્ષાયિકભાવ પ્રગટે છે તે સ્થાનો જુદા છે.. અને મારી નક્કર ભૂમિ જુદી છે. મારી કુટસ્થ વિજ્ઞાનઘન ધરાતલમાં ઉપજવું - વિણસવું કંઈ જ થતું નથી. ઉત્પાદ-વ્યયની ચલાચલતા મારા શાશ્વત ક્ષેત્રમાં નથી. પરિણામોની હલચલ, કોલાહલતા શાંત... અકૃત જાણનારમાં નથી. પરિણામોનો લેપ, નિર્લેપ શુદ્ધભાવમાં નથી. હું સ્વભાવથી અસ્ખલિત અપોહક છું.

ભગવાન આત્મા સદા અકાર્ય અકારણત્વ સ્વભાવે બિરાજે છે... તેથી તે સદા કર્મોથી ઉપરમ સ્વરૂપે છે. બંધ અને બંધમાર્ગ, મોક્ષ અને મોક્ષમાર્ગના કારણપણે કદી પરિણમતો જ નથી.

પ્રશ્ન- પર્યાય પ્રગટ થાય અને તેને આત્મા ન કરે ? આ શું વાત છે ? આચાર્યદેવ ન્યાય સંયુક્ત ઉત્તર આપે છે- “ તદ્ગુપો ન ભવતિ ”. આત્મા પરિણામરૂપે થતો જ નથી,

તેના કારણપણે કદી પરિણમતો નથી. આ અકાટ્ય ન્યાય સાંભળતા જ લાયક જીવની કર્તાબુદ્ધિ અને કારણપણાની બુદ્ધિ છૂટી જાય છે.

પ્રશ્ન- આત્માને અકર્તા જાણનાર કહ્યો તો તે મોક્ષની પર્યાયનો અકર્તા છે તેવો જાણનાર છે તેવો જાણનાર છે ? શ્રીગુરુ નિષ્કારણ કરુણાથી ઉત્તર આપે છે- ના, મોક્ષની પર્યાયને ન કરે તેવો અને તેટલો જ અકર્તા... જાણનાર નથી બતાવવો - “ સ્વભાવથી અકર્તા છે સ્વભાવથી જ અકારણ છે ”

ધ્રુવ જાણનારને જાણનારપણે જાણતી જ્ઞાન પર્યાય સત્ નિરપેક્ષ છે. અખંડ જાણનારને જાણનારપણે જાણતી પર્યાય તેની યોગ્યતા પ્રમાણે બંધ-મોક્ષ આદિ જ્ઞેયોને જાણે છે. નિરપેક્ષ જ્ઞાન પર્યાયને બંધ-મોક્ષને જાણવા માટે બંધ-મોક્ષની અપેક્ષા નથી. એ જ્ઞાનપર્યાય તો અકૃત એવા કૃતકૃત્ય સ્વભાવમાં હું પણું કરી સ્થાયીપણાને પ્રાપ્ત થઈ ચૂકી છે. જાણનાર... જાણનારથી અભેદભાવે પરિણમીને કહે છે કે - હું તો પૂર્ણ તૃપ્ત જાણનાર છું. હું તો મુક્ત જાણનાર છું. નિરપેક્ષ જાનનહારમાં સંવૃત થતી પરિણતિ એમ ભાવે છે કે- હું નિરપેક્ષ જાણનાર છું. નિષ્ક્રિય શુદ્ધ પારિણામિકભાવની ધ્રુવતાને સ્પર્શીને કહે છે- હું તો નિરાલંબી નિષ્ક્રિય છું.

આ રીતે આત્મા આત્મજ્ઞાનનો કરનારો તો નથી જ પરંતુ... આત્મજ્ઞાનમાં આત્મજ્ઞાન પણ જણાતું નથી. આત્મજ્ઞાનમાં તો હું પૂર્ણ જાણનાર છું... તેમ જણાય છે. આત્મદર્શન કહ્યો કે જૈનદર્શન કહ્યો તે ખરેખર અકર્તાવાદ છે. “ આત્મા અકર્તા છે તે જૈનદર્શનની પરાકાષ્ટા છે. આત્મા અકારણ છે તે અનુભવજ્ઞાનની પરાકાષ્ટા છે. ”

‘ ધ્યેય પૂર્વક જ્ઞેય ’ પુસ્તકમાં પૂ. ગુરુદેવશ્રીએ નિરપેક્ષ ધ્યેયનું સ્વરૂપ જે રીતે પ્રતિપાદિત કર્યું છે... તે ઉપરથી નિ:શંક કહી શકાય કે સર્વ શાસ્ત્રોને કહેવાનો સાર અર્પિત કર્યો છે. કોઈ દ્રવ્યલિંગી અગિયાર અંગનો પાઠી હો કે કોઈ મહાવિદ્વાન હો કે કોઈ શાસ્ત્રનો જાણનાર મનીષિ હો.. પરંતુ અજ્ઞાની ક્યાંય ને ક્યાંય ત્રિકાળી ધ્રુવભાવમાં પર્યાયના અસ્તિત્વને સામેલ કરી અને દૈષ્ટિનો વિષય માનતો મનાવતો આવ્યો છે.

- (૧) કોઈએ નિર્મળ પર્યાય સહિતના આત્માને દૈષ્ટિનો વિષય કહ્યો.
- (૨) કોઈએ કર્મોપાધિ નિરપેક્ષ સામાન્ય ઉપયોગ લક્ષણ જે સક્રિય છે તેને દૈષ્ટિનાં વિષયમાં સંમિલિત કરી તેને ધ્યેયભૂત પરમાત્મા કહ્યો.
- (૩) કોઈએ સ્વકાલમાં... દ્રવ્યની નિત્યતામાં ઉત્પાદ-વ્યયને તો ભિન્ન રાખ્યા પરંતુ પર્યાયના ધ્રૌવ્ય અંશને અંશી ધ્રુવ પરમાત્મામાં અભેદ કરી.. તેને દૈષ્ટિનો વિષય પ્રતિપાદિત કર્યો.

(૪) કોઈએ સમયસાર ગાથા-રના આધારે સમય નામનો પદાર્થ જેમાં જાણવું અને પરિણમવું થાય છે તેમાં સદેશ એકરૂપ જે જાણવું... જાણવું... જાણવું... સામાન્ય ધારાપ્રવાહરૂપ થાય છે તેને કુટસ્થ આત્મામાં સ્થાપી અને તેને દૈષ્ટિનો વિષય ખતવ્યો.

હૂંડાઅવસર્પિણી કાળમાં... પૂ. ગુરુદેવની અનઉપસ્થિતિમાં દૈષ્ટિનો વિષય વિવાદાગ્રસ્ત થઈ પડ્યો છે. આત્માર્થી જીવો દ્વિધામાં પડ્યા છે. તેથી આ પુસ્તકમાં ૩૨૦ ગાથા ઉપરના પૂ. ગુરુદેવશ્રીના જે પ્રવચનો છે તે શિબિર વખતના થયેલા પ્રવચનો છે તેમાં તે વખતના બધા પંડિતોની પણ હાજરી હતી અને પૂ. ગુરુદેવશ્રીના ૩૨૦ ગાથાના તા. ૨૦-૮-૭૦ના ૧૨મા પ્રવચનમાં પણ ઉદ્ગાર સરી પડ્યા છે કે આવાં પ્રવચનો તથા આવું સ્પષ્ટીકરણ પૂર્વે કદી થયું જ નથી તેવા આ પ્રવચનોમાં ધ્યેયનું સ્વરૂપ... ચોખ્ખું... ભેળસેળ વિનાનું પરાકાષ્ટાએ પ્રતિપાદિત થયેલ છે.

૩૨૦ મી ગાથા અને ૨૭૧ મા કળશની સંધિ છે. ૩૨૦ ગાથાના મૂળમાં કહ્યું કે બંધ-મોક્ષને જાણે છે. બંધ-મોક્ષને કરતો નથી તેના નિષેધ માટે કહ્યું કે બંધ-મોક્ષને જાણે છે એટલો વ્યવહાર લીધો. જ્યારે ૨૭૧ કળશમાં રાજમલજી સાહેબે એ વ્યવહારનો પણ નિષેધ કર્યો. હું જ્ઞાતા, હું જ્ઞેય, હું જ્ઞાન એવા ત્રણ ભેદનો નિષેધ કર્યો. હું તો ચેતના સર્વસ્વ એવો અભેદ સ્વજ્ઞેય છું. જ્ઞાનની પર્યાયનું જ્ઞેય પર તો નથી; પરંતુ જ્ઞાનની પર્યાયનું જ્ઞેય જ્ઞાન પર્યાય પણ નથી. જે જ્ઞાન પર્યાય ધ્રુવ પરમાત્મામાં હું પણું કરતી પરિણામી તે સમયે જાણવામાં પૂરો પરિણામી આત્મા જ્ઞાનનું જ્ઞેય થાય છે. પરિણામી સ્વજ્ઞેયમાં ધ્યેયના કે જ્ઞેયનાં ભેદો સમાતા નથી. પરિણામી અભેદ સ્વજ્ઞેયમાં નિર્મળ પર્યાયનો ભેદ દેખાતો નથી. જ્ઞાન સ્વરૂપ તો જ્ઞાન સ્વરૂપ છે.

શ્રદ્ધાનો વિષય સંપૂર્ણપણે જીવોને નિર્ધારણ થવા છતાં... સમ્યગ્દર્શન કેમ થતું નથી ? જ્ઞાતાબુદ્ધિની ભૂલને આ ૨૭૧ કળશમાં દર્શાવી છે. જ્ઞાન પર્યાયનો વિષય પણ ઉપાદેયભૂત પરમાત્મા બને છે ત્યારે જ્ઞાન પર્યાયનો નિશ્ચય પ્રગટ થાય છે. જ્યારે શ્રદ્ધાની પર્યાયનો નિશ્ચય અને જ્ઞાન પર્યાયનો નિશ્ચય બન્ને એક સાથે પ્રગટે છે ત્યારે ત્યાં આત્માનુભવ દશા હોય છે.

દ્રવ્યલિંગી મુનિ-અગિયાર અંગનો પાઠી ક્યાં થાપ ખાય છે ? તેની સૂક્ષ્મ ભૂલ શું છે ? વગેરે પ્રશ્નોનું નિરાકરણ કરનારા અને સ્વજ્ઞેયની સૂક્ષ્મતમ્પણે સમાલોચના કરનારા આ છ પ્રવચનોને જ્ઞેયના વિભાગમાં સુરક્ષિત કર્યા છે.

જયસેનાચાર્યની તાત્પર્યવૃત્તિની ૩૨૦ ગાથા ઉપર ૧૯૭૦ની સાલમાં થયેલા બાર પ્રવચનોને ધ્યેયના વિભાગમાં સમાવિષ્ટ કરેલ છે. આ પ્રવચનોનું સૂક્ષ્મ અધ્યયન થતાં તેમાં રહેલા વિરાટ ભાવો પ્રગટ થયા, પ્રજ્ઞા સૂક્ષ્મ થતાં નિરપેક્ષ ધ્યેયનું સ્વરૂપ વિશેષે

સ્પષ્ટ થયું. આ પ્રવચનો ૧૯૯૪ના અંતમાં સૌ પ્રથમ પૂ. ભાઈશ્રી લાલચંદભાઈના હાથમાં આવ્યા... અને સાંભળતાની સાથે જ તેમને ભાવ આવ્યો કે- આ પ્રવચનો પુસ્તકાકારે બહાર પાડવા જેવા છે. ૧૯૯૫માં તે પુસ્તકરૂપે પ્રગટ થયા. ધ્યેયપૂર્વક શ્લેષની બીજી આવૃત્તિને પૂ. ભાઈશ્રીના ૯૪માં પાવન જન્મદિને પ્રકાશન થતાં અમો હર્ષ અનુભવી રહ્યા છીએ.

આ પ્રવચનો પણ અક્ષરશઃ છે. ધ્યેયના વિભાગમાં સંકલિત પ્રવચનો હિન્દી ભાષામાં થયેલા હોવાથી તેને જેમ છે તેમ રાખેલ છે. આ પ્રવચનોનું સંકલન અને સંપાદન સુરેન્દ્રનગરના ડૉ. દેવેન્દ્રભાઈ એમ. દોશી દ્વારા પૂર્ણ થયેલ છે. બીજી આવૃત્તિનાં પ્રકાશનની દાનરાશિ પણ ડૉ. દેવેન્દ્રભાઈ મોહનલાલ દોશી તેમજ મૂઢુલાબેન દેવેન્દ્રભાઈ દોશી તરફથી થયેલ છે. રાજકોટ દિગંબર જિન મંદિર તેઓશ્રી પ્રત્યે હૃદયથી આભાર વ્યક્ત કરે છે.

આ પુસ્તક <http://www.AtmaDharma.com> પર મુકવામાં આવેલ છે. જેનો કોમ્પ્યુટરાઈઝેશનનો ખર્ચ શ્રી જશવંતલાલ ચંદુલાલ કોટડિયા પરિવાર-બરોડા તથા કેલિફોર્નિયા તરફથી આપવામાં આવેલ છે.

ધ્યેયપૂર્વક શ્લેષ પુસ્તકમાં રહેલા ધ્યેય-શ્લેષના ભાવોને સમજી... ધારણ કરી... નિર્ધારી... યથાર્થ નિર્ણય કરી અને ' ધ્યેય પૂર્વક શ્લેષ ' સ્વાનુભવના નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપને પ્રાપ્ત કરો તેવી મંગલ ભાવના પૂર્વક અસ્તુ.

પ્રકાશકીય નિવેદન

અધ્યાત્મયુગ પ્રવર્તક, અધ્યાત્મદેષ્ટા, અધ્યાત્મમૂર્તિશ્રી કાનજીસ્વામીના સમયસાર ૩૨૦ મી ગાથા ઉપર ૧૯૭૦ ની સાલમાં શિબિર દરમ્યાન થયેલા પ્રવચનો તેમજ ૧૯૬૬-૬૮-૭૪-૭૭ ની વિધ વિધ સાલમાં સમયસાર કળશ ૨૭૧ ઉપર થયેલા અધ્યાત્મરસ રસિત પ્રવચનો ' જાણનાર ' ની મંગલ ધ્વનિની ગર્જના કરે છે.

વાગવિલાસ વિનાની સરળ ભાષા અને તેની સાથે જાણનારની અભિવ્યક્તિને સિંચનારા ઉચ્ચતમ્ ભાવોનો અદ્ભૂત સમન્વય આ પ્રવચનોમાં જોવા મળે છે. આ પ્રવચનોને વાંચતા... સાંભળતાં... વિચારતાં... નિર્ણય કરતાં...; જાણનાર... જાણનાર... જાણનારના નિર્મળ પ્રવાહમાં ભિંજાયને.... જીવો, જ્ઞાનરસથી પલ્લવિત થયા છે. જાણનાર તત્ત્વનો અહાલેક જગાડતી વાણી આત્માના સાક્ષાત્કારને સાથે તેવી અતિશયતાથી ભરિત છે.

ભરતક્ષેત્રના મુમુક્ષુઓ એ વાતથી વિદિત છે કે - રાજકોટ ઉપર પૂ. ગુરુદેવશ્રીની અપાર... અમાપ... અસીમ કૃપા સદૈવ વરસી રહી છે. આ પ્રસંગને અનુલક્ષીને નિષ્કારણ કરુણાસભર એક પ્રસંગ વારંવાર ચિત્તદર્શનમાં ઝળકી રહ્યો છે.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી જ્યારે રાજકોટ પધારતા ત્યારે આદરણીય શ્રી લાલચંદભાઈ દ્વારા કયા શાસ્ત્રની કઈ ગાથા લેવી છે તે બાબતની એક નોંધ આપવામાં આવતી. એક વખત પૂ. ગુરુદેવશ્રીએ રાજકોટ પધારવાની તેમની સ્વીકૃતિ આપી દીધી. આદરણીય મુ. શ્રી લાલચંદભાઈ અને આદરણીય ડો. ચંદુભાઈ એ બન્ને વિદ્વાનોએ નકકી કર્યું કે - આ વખતે પૂ. ગુરુદેવશ્રી પાસેથી સમયસાર તાત્પર્યવૃત્તિની ૩૨૦ મી ગાથા લેવડાવવી. પૂ. ગુરુદેવશ્રીને વિનંતી કરી કે અમારે તાત્પર્યવૃત્તિની ૩૨૦ મી ગાથાનો સ્વાધ્યાય કરવો છે. પ્રશ્ન એ હતો કે ગાથા સંસ્કૃતમાં હતી અને પૂ. ગુરુદેવશ્રીએ ક્યારેય આ ગાથા જાહેરમાં લીધી ન હતી. પૂ. ગુરુદેવશ્રીની સ્વીકૃતિની લીલી ઝંડી મળી ગઈ કે - ભલે ૩૨૦ મી ગાથા ઉપર વ્યાખ્યાન આપશું. માત્ર એક જ રાતમાં સંસ્કૃત ટીકા ઉપરનો ગુજરાતી અનુવાદ તૈયાર કરાવ્યો અને તેની નકલો છપાવી લીધી. પૂ. ગુરુદેવશ્રીએ સભામાં ૩૨૦ મી ગાથાનું મંગલ ઉદ્ઘાટન કર્યું ત્યારે સમગ્ર મુમુક્ષુ સભાના હાથમાં

VIII

ધ્યેયપૂર્વક શ્લેષ

૩૨૦ મી ગાથાનો ગુજરાતી અનુવાદ હતો. ગાથાના વાક્યે... વાક્યે... પૂ. ગુરુદેવશ્રીએ સર્વશ્રોતાજનોને અધ્યાત્મનું મકરંદ પિવડાવ્યું. આ ' ધ્યેય પૂર્વક શ્લેષ ' પુસ્તકમાં પણ પ્રયોજનભૂત વિષયઉપર સીધો દૃષ્ટિપાત કરાવ્યો છે.

આ પુસ્તકનું પ્રકાશન કરનાર ડૉ. દેવેન્દ્રભાઈ એમ. દોશી તેમજ મૂદુલાબેન ડી. દોશી (સુરેન્દ્રનગર)નો સંસ્થા હૃદયથી આભાર વ્યક્ત કરે છે.

શ્રી રાજકોટ દિગંબર જિનમંદિર ' ધ્યેય પૂર્વક શ્લેષ ' પુસ્તકની દ્વિતીય આવૃત્તિનું પ્રકાશન કરતાં હર્ષ અનુભવી રહ્યું છે. આ પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિ પણ અહીંથી જ પ્રકાશિત થયેલી.

શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ

શ્રી કાનજી સ્વામી માર્ગ,

૫, પંચનાથ પ્લોટ, રાજકોટ - ૩૬૦ ૦૦૧.

ફોન: ૨૨૩૧૦૭૩

श्री जयसेनाचार्यकृत “ तात्पर्यवृत्ति ” नाम्नी संस्कृत टीका तथा तेजो
हिन्दी तथा गुजराती अनुवाद.

- अथ तमेव कर्तृत्वभोक्तृत्वाभावं विशेषेण समर्थयति-
दिष्टी सयंपि णाणं अकारयं तह अवेदयं चव ।

जाणदि य बंधमोक्खं कम्मदयं णिज्जरं चव ॥ ३४३ ॥

दिष्टी सयंपि णाणं अकारयं तह अवेदयं चव यथा दृष्टिः कर्त्री दृश्यमग्निरूपं
वस्तुसंधुक्षणं पुरुषवन्न करोति तथैव च तप्तायःपिण्डवदनुभवरूपेण न वेदयति ।
तथा शुद्धज्ञानमप्यभेदेन शुद्धज्ञानपरिणतजीवो वा स्वयं शुद्धोपादानरूपेण न
करोति न च वेदयति । अथवा पाठान्तरं दिष्टी खयंपि णाणं तस्य व्याख्यानं- न
केवलं दृष्टिः क्षायिकज्ञानमपि निश्चयेन कर्मणामकारकं तथैवावेदकमपि । तथाभूतः
सन् किं करोति ? जाणदि य बंधमोक्खं जानाति च कौ ? बन्धमोक्षौ । न केवलं
बन्धमोक्षौ कम्मदयं णिज्जरं चव शुभाशुभरूपं कर्मोदयं सविपाकाविपाकरूपेण
सकामाकामरूपेण वा द्विधा निर्जरां चैव जानाति इति । एवं सर्वविशुद्धपारिणामिक-
परमभावग्राहकेण शुद्धोपादानभूतेन शुद्धद्रव्यार्थिकनयेन कर्तृत्वभोक्तृत्वबन्धमोक्षा-
दिकारणपरिणामशून्यो जीव इति सूचितं समुदायपातनिकायां पश्चाद्गाथाचतुष्ट-
येन जीवस्याकर्तृत्वगुणव्याख्यान-मुख्यत्वेन सामान्यविवरणं कृतम् । पुनरपि
गाथाचतुष्टयेन शुद्धस्यापि यत्प्रकृतिभिर्बन्धो भवति तदज्ञानस्य
माहात्म्यमित्यज्ञानसामर्थ्यकथनरूपेण विशेषविवरणं कृतं । पुनश्च गाथाचतुष्टयेन
जीवस्याभोक्तृत्वगुणव्याख्यानमुख्यत्वेन व्याख्यानं कृतं । तदनन्तरं शुद्धनिश्चयेन
तस्यैव कर्तृत्वबन्धमोक्षादिकारणपरिणामवर्जनरूपस्य द्वादशगाथाव्याख्यान-
स्योपसंहाररूपेण गाथाद्वयं गतं ॥ ३४३ ॥

इति श्रीजयसेनाचार्य कृतायां समयसारव्याख्यायां शुद्धात्मानुभूतिलक्षणायां
तात्पर्यवृत्तौ मोक्षाधिकारसंबन्धिनी चतुर्दशगाथा-मिश्चतुर्भिरन्तराधिकारैश्चूलिका
समाप्ता । अथवा द्वितीयव्याख्यानेनात्र मोक्षाधिकारः समाप्तः ।

किं च विशेषः - औपशमिकः दिपञ्चभावानां मध्ये केन भावेन मोक्षो भवतीति
विचार्यते । तत्रौपशमिक-क्षायोपशमिकक्षायिकोदयिकभावचतुष्टयं पर्यायरूपं भवति
शुद्धपारिणामिकस्तु द्रव्यरूप इति । तच्च परस्परसापेक्षं द्रव्यपर्यायद्वय-मात्मपदार्थो
भण्यते । तत्र तावज्जीवत्वभव्यत्वत्रिविधपारिणामिकभावमध्ये शुद्ध जीवत्वंशक्ति-
लक्षणं यत्पारिणामिकत्वं तच्छुद्धद्रव्यार्थिकनयाश्रितत्वान्निरावरणं शुद्धपारिणामिक-

भावसंज्ञं ज्ञातव्यं तत्तु। बन्धमोक्षपर्यायपरिणतिरहितं। यत्पुनर्दशप्राणरूपं जीवत्वं भव्याभव्यत्वद्वयं च तत्पर्यायार्थिकनयाश्रितत्त्वाद-शुद्धपारिणामिकभावसंज्ञमिति। कथम- शुद्धमिति चेत्, संसारिणां शुद्धनयेन सिद्धानां तु सर्वथैव दशप्राणरूपजीवत्वभव्याभव्यत्वद्वयाभावादिति। तस्य त्रयस्य मध्ये भव्यत्वलक्षणपारिणामिकस्य तु यथासंभवं सम्यक्त्वादिजीवगुणघातकं देशघातिसर्वघातिसंज्ञं मोहादिकर्मसामान्यं पर्यायार्थिकनयेन प्रच्छादकं भवति इति विज्ञेयं। तत्र च यदा कालादिलब्धिवशेन भव्यत्वशक्तेर्व्यक्तिर्भवति तदायं जीवः सहजशुद्धपारिणामिकभावलक्षणनिजपरमात्मद्रव्यसम्यक्श्रद्धानज्ञानानुचरणपर्यायरूपेण परिणमति। तच्च परिणमन- मागमभाषयौपशमिकक्षायोपशमिक क्षायिकं भावत्रयं भण्यते। अध्यात्मभाषया पुनः शुद्धात्माभिमुखपरिणामः शुद्धोपयोग इत्यादि पर्यायसंज्ञां लभते। स च पर्यायः शुद्धपारिणामिकभावलक्षणशुद्धात्म-द्रव्यात्कथंचिद्भिन्नः। कस्मात् ? भावनारूपत्वात्। शुद्धपारिणामिकस्तु भावनारूपो न भवति। यथेकान्तेनशुद्धपारिणामिकादभिन्नो भवित तदास्य भावनारूपस्य मोक्षकारणभूतस्य मोक्षप्रस्तावे विनाशे जाते सति शुद्धपारिणामिकभाव स्यापि विनाशः प्राप्नोति; न च तथा। ततः स्थितं -शुद्धपारिणामिकभावविषये या भावना तद्रूपं यदौपशमिकादिभावत्रयं तत्समस्तरागादिरहितत्वेन शुद्धोपादानकारण-त्वान्मोक्षकारणं भवति, न च शुद्धपारिणामिकः। यस्तु शक्तिरूपो मोक्षः स शुद्धपारिणामिके पूर्वमेव तिष्ठति। अयं तु व्यक्तिरूपमोक्षविचारो वर्तते। तथा चोक्तं सिद्धांते-निष्क्रियः शुद्धपारिणामिकः। निष्क्रिय इति कोऽर्थः ? बन्धकारणभूता या क्रिया रागादिपरिणतिः, तद्रूपो न भवति। मोक्षकारणभूता च क्रिया शुद्धभावनापरिणतिस्तद्रूपश्च न भवति। ततो ज्ञायते शुद्धपारिणामिकभावो ध्येयरूपो भवति ध्यानरूपो न भवति। कस्मात् ? ध्यानस्य विनश्वरत्वात्। तथा योगीन्द्रदेवैरप्युक्तं - णवि उपज्जइ णवि मरइ बंधु ण मोक्खु करेइ। जिउ परमत्थे जोइया जिणवर एउ भणेइ। किंच विवक्षितैकदेशुद्धनयाश्रितेयं भावना निर्विकारस्वसंवेदनलक्षणभेदक्षायोपशमिकाज्ञानत्वेन यद्यप्येकदेशव्यक्ति-रूपा भवति तथापि ध्याता पुरुषः यदेव सकल निरावरणमखण्डैकप्रत्यक्ष-प्रतिभास-समयमविनश्वरं शुद्धपारिणामिकपरमभावलक्षणं निजपरमात्मद्रव्यं तदेवा-हमिति भावयति न च खण्डज्ञानरूपमिति भावार्थः। इदं तु व्याख्यानं परस्परसापेक्षा-गमाध्यात्मनयद्वयाभिप्रायस्या-विरोधेनैव कथितं सिद्धयतीति ज्ञातव्यं विवेकिभिः।

अब इसी कर्तृत्व व भोक्तृत्व अे अभाव का दृष्टांत पूर्वक समर्थन करते हैं- अर्थ- जैसे चक्षु देखने योग्य पदार्थ को देखता ही है उसका कर्ता तथा

भोक्ता नहीं होता है उसी प्रकार ज्ञान भी बंध, मोक्ष, कर्मों के उदय तथा कर्मों की निर्जरा को जानता ही है, कर्ता-भोक्ता नहीं होता ॥ ३४३ ॥

दृष्टा बने युगल लोचन देखते हैं, ना दृश्य-स्पर्श करते न हि हर्षते हैं।

ज्ञानी अकारक अवेदक जानता है, त्यों बन्ध मोक्ष विधि को तज मानता है ॥ ३४३ ॥

टीका-दिष्टी संयपि णाणं अकारयं तह अवेदयं चैव जैसे चक्षु अग्निरूप दृष्य को देखता है किन्तु जलाने वाले पुरुष के समान वह उसे जलाता नहीं है, तथा तप्तायमान लोहपिंड के समान वह उसे अनुभवरूप से वेदता भोक्ता भी नहीं है। वैसे ही शुद्धज्ञान भी अथवा अभेदविवक्षा से शुद्धज्ञान में परिणत हुआ जीव भी शुद्ध-उपादान रूप से [अन्य द्रव्यों को] न करता ही है और न वेदता ही है-अनुभवता ही है। अथवा दूसा पाठ यह है दिष्टी खयंपि णाण इसका अर्थ यह है कि केवल दृष्टि ही नहीं किन्तु क्षायिकज्ञान भी निश्चयरूप से कर्मों का नहीं करने वाला और नहीं वेदनेवाला-अनुभवनेवाला होता है। ऐसा होता हुआ वह क्या करता है ? जाणदि य बंधमोक्खं बंध और मोक्ष को जानता है। केवल बंध-मोक्ष को ही नहीं किन्तु कम्मदयं णिज्जरं चैव शुभाशुभरूप-कर्म के उदय को, तथा सविपाक-अविपाकरूप अथवा सकाम और अकामरूप से होने वाली दो प्रकार की निर्जरा को भी जानता है। इस प्रकार शुद्धपारिणामिकरूप-परमभावका ग्राहक एवं जो उपादान स्वरूप है ऐसे शुद्धद्रव्यार्थिकनय के द्वारा कर्तापन, भोक्तापन, बंध, मोक्षादि के कारणभूत परिणाम से रहित यह जीव है ऐसा सूचित किया है। इस प्रकार समुदाय पातनिका में पीछे की चार गाथाओं द्वारा जीव के अकर्तापनगुण के व्याख्यान की मुख्यता से सामान्य वर्णन किया है। फिर चार गाथाओं में यह बताया है कि निश्चयसे शुद्ध-जीवके भी जो कर्मप्रकृतियों का बंध होता है वह अज्ञानका माहात्म्य है इस प्रकार अज्ञान की सामर्थ्य का विशेषरूप से वर्णन किया है। फिर चार गाथाओं में जीव के अभोक्तापन के गुण का व्याख्यान मुख्यता से है। इस कर्तापन-बंध-मोक्षादि का कारणभूत परिणाम का निषेध १२ गाथाओं में हुआ है जो कि शुद्धनिश्चयनय से किया गया है उसी का उपसंहार दो गाथाओं में हुआ है ॥ ३४३ ॥

इस प्रकार श्री जयसेनाचार्य की बनाई हुई शुद्धात्मानुभूति लक्षणवाली तात्पर्य नामकी श्री समयसारजी की व्याख्या के हिन्दी अनुवाद में मोक्षाधिकार से सम्बन्ध रखने वाली यह चूलिका समाप्त हुई। अथवा दूसरे व्याख्यान के द्वारा मोक्ष अधिकार समाप्त हुआ।

अब यहाँ पर विचार किया जाता है कि जीव के औपशमिक आदि पाँच

भावों में से किस भाव के द्वारा मोक्ष होता है। सो वहाँ औपशमिक, क्षायोपशमिक, क्षायिक और औदयिक ऐसे चार भाव तो पर्यायरूप हैं और एक शुद्धपारिणामिक भाव द्रव्यरूप है। पदार्थ परस्पर अपेक्षा लिये द्रव्य-पर्याय रूप है। वहाँ जीवत्व, भव्यत्व और अभव्यत्व तीन प्रकार का पारिणामिक भाव है। उसमें भी शक्ति लक्षणरूप शुद्धजीवन-पारिणामिकभाव है, वही शुद्धद्रव्यार्थिकनय का आश्रय होने से निरावरण शुद्धपारिणामिकभाव है नाम जिसका ऐसा जानना चाहिये, जो कि बंध और मोक्षरूप पर्याय की परिणति से रहित है। और दशप्राणरूप जीवत्व, भव्यत्व और अभव्यत्व ये सब पर्यायार्थिकनय के आश्रय होने से अशुद्धपारिणामिक नाम वाले हैं। यहाँ प्रश्न होता है कि अशुद्धपारिणामिक क्यों हैं? इसका उत्तर यह है कि दशप्राणरूप जीवत्व, भव्यत्व और अभव्यत्व इन तीनों का सिद्धों में तो सर्वथा अभाव है, किन्तु संसारी जीवों में भी शुद्धनिश्चयनय से अभाव है। वहाँ इन तीनों में से भव्यत्व लक्षणाला पारिणामिक भाव है उसका तो पर्यायार्थिकनय से मोहादिक कर्मसामान्य आच्छादक है जो देशघाती और सर्वघाती नाम वाला है एवं सम्यक्त्वादि जीव के गुणों का घातक है ऐसा समझना चाहिये। वहाँ जब काल आदि लब्धियों के वश से भव्यत्वशक्ति की अभिव्यक्ति होती है तब यह जीव सहज-शुद्धपारिणामिक भावरूपी लक्षण को रखने वाली ऐसे निज-परमात्मद्रव्य के सम्यक्श्रद्धान, ज्ञान और आचरण की पर्याय के रूप में परिणमन करता है उसी ही परिणमन को आगम भाषा में औपशमिक, क्षायोपशमिक, और क्षायिकभाव इन तीनों नामों से कहा जाता है। वही अध्यात्मभाषा में शुद्धात्मा के अभिमुख परिणाम कहलाता है जिसको शुद्धोपयोग इत्यादि पर्यायरूप नाम से कहते हैं। वह शुद्धोपयोगरूप पर्याय भी शुद्धपारिणामिकभाव है लक्षण जिसका ऐसे शुद्धात्मद्रव्य से कथंचित् भिन्न रूप होती है क्योंकि वह भावनारूप होता है। किन्तु शुद्धपारिणामिक भाव भावनारूप नहीं होता है। यदि इस भावनारूप परिणाम को एकान्तरूप से शुद्धपारिणामिकभाव से अभिन्न ही मान लिया जाय तो मोक्ष का कारणभूत भावना रूप परिणाम का तो, मोक्ष हो जाने पर नाश हो जाता है तब उसके नाश हो जाने पर शुद्धपारिणामिकभाव का भी नाश हो जाना चाहिये? सो ऐसा है नहीं। इसलिये यह निश्चित है कि शुद्धपारिणामिकभाव के विषय में जो भावना है उसरूप जो औपशमिकादि तीन भाव हैं सो रागादिक समस्त विकारभावों से रहित होने से शुद्ध-उपादान के कारणरूप है इसलिये मोक्ष के कारण होते हैं, किन्तु शुद्धपारिणामिकभाव मोक्ष का कारण नहीं है। हाँ, जो शक्तिरूप मोक्ष है वह तो शुद्धपारिणामिकरूप पहले से ही प्रवर्तमान है किन्तु यहाँ पर तो व्यक्तीरूप

मोक्ष का विचार चल रहा है, ऐसा ही सिद्धांत में लिखा हुआ कि 'निष्क्रियः शुद्धपारिणामिकः' अर्थात् शुद्धपारिणामिक - भाव तो निष्क्रिय होता है। निष्क्रिय कहने का भी क्या अर्थ है? रागादिमय-परिणति वाली एवं बंधकी कारणभूत क्रिया से रहित है तथा मोक्ष की कारणभूत जो क्रिया, शुद्धस्वरूप की भावनारूप परिणति है उससे भी रहित है। इससे यह जाना जाता है कि शुद्धपारिणामिकभाव ध्येयरूप है परंतु ध्यानरूप नहीं है क्योंकि विनाशशील है। जैसा कि योगीन्द्रदेव ने भी अपने परमात्मप्रकाश में लिखा है -

'णवि उप्पज्जइ णवि मरइ बंधु ण मोक्खु करेइ। जिउ परमत्थेजोईया जिणवर-एउ भणेइ।' अर्थात् - हे योगी। सुन, परमार्थदृष्टि से देखने पर यह जीवन तो उपजता है, न मरता है, न बंध ही करता है, न मोक्ष ही प्राप्त करता है ऐसा भी जिनेन्द्र भगवान् कहते हैं।

तात्पर्य यह है कि विवक्षा में ली हुई एकदेशशुद्धनय के आश्रित होने वाली भावना निर्विकार -स्वसंवेदन ही है लक्षण जिसका ऐसे क्षायोपशमिक ज्ञान से पृथक्पने के कारण यद्यपि एकदेश - व्यक्तिरूप है फिर भी ध्यान करने वाला पुरुष यही भावना करता है कि जो सभी प्रकार के आवरणों से रहित अखंड-एकप्रत्यक्ष-प्रतिभासमय तथा नाशरहित और शुद्धपारिणामिक लक्षणवाला निजपरमात्माद्रव्य है वही मैं हूँ अपितु खंडज्ञानरूप मैं नहीं हूँ, यह सब व्याख्यान यहाँ परस्पर की अपेक्षा को लिये हुये हैं जो आगम और अध्यात्मनय इन दोनों का विरोध नहीं करने से ही सिद्ध होता है। इस प्रकार विवेकी ज्ञानियों का समझना चाहिये।

जयम नेत्र, तेम ज ज्ञान नथी करक, नथी वेदक अरे... !

जाणे ज कर्मोदय, निरजरा, बंध तेमज मोक्षने. ३२०

ते ज अकर्तृत्व लोडतृत्वभावने विशेषपणे दृढ करे छे:- (दिट्ठी सयं पि णाणं अकारयं तह अवेदयं चैव) जेवी रीते नेत्र - कर्ता दृश्ये अवी अग्निरूप वस्तुने, संघुक्षणे (संघुक्षणे) करनार पुरुषनी भाइक करतुं नथी अने, तपेला लोभंडना पिंडनी भाइक, अनुभवरूपे वेदतुं नथी; तेवी रीते शुद्ध ज्ञान पण अथवा अत्तेदथी शुद्धज्ञानपरिणत जव पण पोते शुद्ध - उपादानरूपे करतो नथी अने वेदतो नथी. अथवा पादान्तरः " दिट्ठी खयं पि णाणं " तेनुं व्याख्यातः- मात्र दृष्टि ज नडि परंतु क्षायिकज्ञान पण निश्चयथी कर्मोनुं अकारक तेमज अवेदक पण छे.) तेवो डेतो थको (शुद्धज्ञान परिणत जव) शुं करे छे... ? (जाणदिय बंधमोक्खं) जाणे छे. कोने... ? बंध -मोक्षने. मात्र बंध- मोक्षने नडि, (कम्मदयं णिज्जरं चैव) शुभ-अशुभरूप कर्मोदयने तथा सविपाक- अविपाकरूपे ने सकाम - अकामरूपे बे प्रकारनी

નિર્જરાને પણ જાણે છે.

સર્વવિશુદ્ધ - પારિણામિક - પરમભાવગ્રાહક શુદ્ધ - ઉપાદાનભૂત શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકનયે જીવ કર્તૃત્વ - ભોકતૃત્વથી તથા બંધ- મોક્ષનાં કારણ ને પરિણામથી શૂન્ય છે એમ સમુદાયપાતનિકામાં કહેવામાં આવ્યું હતું. પછી ચાર ગાથા દ્વારા જીવનું અકર્તૃત્વગુણના વ્યાખ્યાનની મુખ્યતાથી સામાન્ય વિવરણ કરવામાં આવ્યું. ત્યાર પછી ચાર ગાથા દ્વારા “ શુદ્ધને પણ જે પ્રકૃતિ સાથે બંધ થાય છે તે અજ્ઞાનનું માહાત્મ્ય છે. ” એમ અજ્ઞાનનું સામર્થ્ય કહેવારૂપે વિશેષ વિવરણ કરવામાં આવ્યું. ત્યાર પછી ચાર ગાથા દ્વારા જીવનું અભોકતૃત્વગુણના વ્યાખ્યાનની મુખ્યતાથી વ્યાખ્યાન કરવામાં આવ્યું. ત્યાર પછી બે ગાથા કહેવામાં આવી જેના દ્વારા, પૂર્વે બાર ગાથામાં શુદ્ધ નિશ્ચયથી કર્તૃત્વ-ભોકતૃત્વના અભાવરૂપ તથા બંધ- મોક્ષનાં કારણ ને પરિણામના અભાવરૂપ જે વ્યાખ્યાન કરવામાં આવ્યું હતું તેનો જ ઉપસંહાર કરવામાં આવ્યો. આ રીતે સમયસારની શુદ્ધાત્માનુભૂતિ લક્ષણ ‘ તાત્પર્યવૃત્તિ ’ નામની ટીકામાં મોક્ષાધિકાર સંબંધી ચૂલિકા સમાપ્ત થઈ. અથવા બીજી રીતે વ્યાખ્યાન કરતાં, અહીં મોક્ષાધિકાર સમાપ્ત થયો.

વળી વિશેષ કહેવામાં આવે છે:-

ઔપશમિકાદિ પાંચ ભાવોમાં કયા ભાવથી મોક્ષ થાય છે તે વિચારવામાં આવે છે.

ત્યાં ઔપશમિક, ક્ષાયોપશમિક, ક્ષાયિક અને ઔદયિક એ ચાર ભાવો પર્યાયરૂપ છે. અને શુદ્ધ પારિણામિક (ભાવ) દ્રવ્યરૂપ છે. એ પરસ્પર સાપેક્ષ એવું દ્રવ્ય પર્યાયદ્વય (દ્રવ્ય અને પર્યાયનું જોડકું) તે આત્મા - પદાર્થ છે.

ત્યાં પ્રથમ તો જીવત્વ, ભવ્યત્વ અને અભવ્યત્વ એમ ત્રણ પ્રકારના પારિણામિક ભાવોમાં, શુદ્ધજીવત્વ એવું જે શક્તિલક્ષણ પારિણામિકપણું તે શુદ્ધદ્રવ્યાર્થિકનયાશ્રિત હોવાથી નિરાવરણ અને ‘ શુદ્ધ પારિણામિક ભાવ ’ એવી સંજ્ઞાવાળું જાણવું; તે તો બંધ - મોક્ષપર્યાયપરિણતિરહિત છે. પરંતુ જે દશપ્રાણરૂપ જીવત્વ અને ભવ્યત્વ-અભવ્યત્વદ્વય તે પર્યાયાર્થિકનયાશ્રિત હોવાથી ‘ અશુદ્ધ પારિણામિકભાવ ’ સંજ્ઞાવાળાં છે. પ્રશ્ન: ‘ અશુદ્ધ ’ કેમ... ? ઉત્તર:- સંસારીઓને શુદ્ધનયથી અને સિદ્ધોને તો સર્વથા જ દશપ્રાણરૂપ જીવત્વનો અને ભવ્યત્વ - અભવ્યત્વદ્વયનો અભાવ હોવાથી.

તે ત્રણમાં, ભવ્યત્વલક્ષણ પારિણામિકને તો યથાસંભવ સમ્યક્ત્વાદિ જીવગુણોનું ઘાતક ‘ દેશઘાતી ’ અને ‘ સર્વઘાતી ’ એવાં નામવાળું મોહાદિકર્મસામાન્ય પર્યાયાર્થિકનયે ઢાંકે છે એમ જાણવું. ત્યાં, જ્યારે કાળાદિલબ્ધિના વશે ભવ્યત્વ

શક્તિની વ્યક્તિ થાય છે ત્યારે આ જીવ સહજ - શુદ્ધ - પારિણામિકભાવલક્ષણ નિજપરમાત્મદ્રવ્યનાં સમ્યક્શ્રદ્ધાન - જ્ઞાન -અનુચરણરૂપ પર્યાયે પરિણમે છે. તે પરિણમન આગમ - ભાષાથી ' ઔપશમિક ' ' ક્ષાયોપશમિક ' તથા ' ક્ષાયિક ' એવા ભાવત્રય કહેવાય છે. અને અધ્યાત્મભાષાથી ' શુદ્ધાત્માભિમુખ પરિણામ ', ' શુદ્ધોપયોગ ' ઇત્યાદિ પર્યાયસંજ્ઞા પામે છે.

તે પર્યાય શુદ્ધપારિણામિકભાવલક્ષણ શુદ્ધાત્મદ્રવ્યથી કથંચિત્ ભિન્ન છે. શા માટે... ? ભાવનારૂપ હોવાથી. શુદ્ધ પારિણામિક (ભાવ) તો ભાવનારૂપ નથી. જો (તે પર્યાય) એકાંતે શુદ્ધ - પારિણામિકથી અભિન્ન હોય, તો મોક્ષનો પ્રસંગ બનતાં આ ભાવનારૂપ મોક્ષકારણભૂત (પર્યાય) નો વિનાશ થતાં શુદ્ધ - પારિણામિકભાવ પણ વિનાશને પામે. પણ એમ તો બનતું નથી (કારણ કે શુદ્ધપારિણામિકભાવ તો અવિનાશી છે.)

માટે આમ ઠર્યું:- શુદ્ધ પારિણામિકભાવવિષયક (શુદ્ધ પારિણામિકભાવને અવલંબનારી) જે ભાવના તે-રૂપ જે ઔપશમિકાદિ ત્રણ ભાવો તેઓ સમસ્ત રાગાદિથી રહિત હોવાને લીધે શુદ્ધઉપાદાન- કારણભૂત હોવાથી મોક્ષકારણ (મોક્ષનાં કારણ) છે, પરંતુ શુદ્ધપારિણામિક નહિ (અર્થાત્ શુદ્ધપારિણામિકભાવ મોક્ષનું કારણ નથી).

જે શક્તિરૂપ મોક્ષ છે તે તો શુદ્ધપારિણામિક છે, પ્રથમથી જ વિદ્યમાન છે. આ તો વ્યક્તિરૂપ મોક્ષનો વિચાર ચાલે છે.

એવી જ રીતે સિદ્ધાંતમાં કહ્યું છે કે “ નિષ્ક્રિય: શુદ્ધપારિણામિક: ” અર્થાત્ શુદ્ધપારિણામિક (ભાવ) નિષ્ક્રિય છે. નિષ્ક્રિયનો શો અર્થ છે.. ? (શુદ્ધપારિણામિક ભાવ) બંધના કારણભૂત જે ક્રિયા - રાગાદિપરિણતિ, તે - રૂપ નથી અને મોક્ષના કારણભૂત જે ક્રિયા - શુદ્ધભાવનાપરિણતિ, તે - રૂપ પણ નથી. માટે એમ જાણવામાં આવે છે કે શુદ્ધપારિણામિકભાવ ધ્યેયરૂપ છે, ધ્યાનરૂપ નથી. શા માટે... ? કારણ કે ધ્યાન વિનશ્વર છે. (અને શુદ્ધપારિણામિકભાવ તો અવિનાશી છે). શ્રી યોગીન્દ્રદેવે પણ કહ્યું છે કે “ ણ વિ ઉપજ્જહ ણ વિ મરહ્ બંધુ ણ મોક્ષુ કરેહ્ । જિહ પરમત્થે જોહ્યા જિણવર ઇહ મણેહ્ । । ” (અર્થાત્ હે યોગી.. ! પરમાર્થે જીવ ઊપજતો પણ નથી, મરતો પણ નથી અને બંધ - મોક્ષ કરતો નથી - એમ શ્રી જિનવર કહે છે.)

વળી તે સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે:- વિવક્ષિત - એકદેશ - શુદ્ધ નયાશ્રિત આ ભાવના (અર્થાત્ કહેવા ધારેલી આંશિક શુદ્ધિરૂપ આ પરિણતિ) નિર્વિકાર - સ્વસંવેદનલક્ષણ ક્ષાયોપશમિકજ્ઞાનરૂપ હોવાથી જો કે એકદેશ વ્યક્તિરૂપ છે. તો પણ ધ્યાતા પુરુષ એમ ભાવે છે કે “ જે સકલનિરાવરણ-અખંડ-એક-

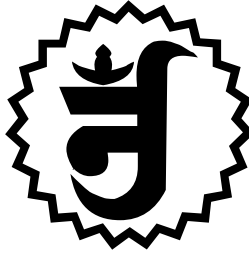
૮

ધ્યેયપૂર્વક જ્ઞેય

પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય - અવિનશ્વર- શુદ્ધ - પારિણામિક પરમભાવલક્ષણનિજ-
પરમાત્મદ્રવ્ય તે જ હું છું', પરંતુ એમ ભાવતો નથી કે 'ખંડજ્ઞાનરૂપ હું છું' - આમ
ભાવાર્થ છે.

આ વ્યાખ્યાન પરસ્પર સાપેક્ષ એવાં આગમ - અધ્યાત્મના તેમ જ નયદ્વયના
(દ્રવ્યાર્થિક - પર્યાયાર્થિકનયના) અભિપ્રાયના અવિરોધપૂર્વક જ કહેવામાં આવ્યું
હોવાથી સિદ્ધ છે (-નિર્બાધ છે) એમ વિવેકીઓએ જાણવું.

(અનુવાદક પં. શ્રી દિંમતલાલ જે. શાહ)

समयसार ३२० गाथा जयसेनाचार्यकी टीका, जरी सूक्ष्म है, પણ समजनेका यीज है, पाना है सबके पास, ओ माटे पंढरसो छपाव्या छे. सबकी पास रभेगा (डि) क्या शब्दका क्या अर्थ होता है.

जयसेनाचार्यकृत तात्पर्यवृत्ति टीका- अनो अनुवाद

द्विती सयं पिंणानं अकारयं तह अवेदयं चव ।

जाणदिंय बंधमोक्खं कम्मदयं णिज्जरं चव ।। ३२० ।।

टीका- “ उसी अकर्तृत्व, अभोक्तृत्वभावको विशेषरूपसे दृढ करते हैं. ” क्या कहेते हैं ? भगवान आत्मा ज्ञानानंद स्वरूप उसका (स्वरूप) त्रिकाणी आनंद ने ध्रुव है. उसका ज्ञान नहि, उसका भान नहि ओ पुण्य- पाप रागद्वेष आदिका कर्ता होता है अने उसका भोक्ता होता है, समजमें आया ? जिसकी दृष्टि द्रव्य, वस्तु जे ध्रुव यैतन्य महास्वयंभूरमण समुद्र, यैतन्यका महा स्वयंभूरमणसमुद्र, ध्रुव, नित्य अविनाशी, औसा पर्यायसे रहित औसी त्रिकाणी यीज है, उसकी उपर जिसकी दृष्टि नही, वो राग ने पर्याय ओक समयका परिणाम ने राग उपर दृष्टि होनेसे, ओ राग, द्वेष पुण्य-पापका कर्ता अने उसका भोक्ता अज्ञानी होता है, समजमें आया ?

वस्तुका स्वरूप, भगवान आत्माका स्वरूप और वस्तुका स्वरूपका दृष्टिवान, वो राग आदिका कर्ता नहि ने भोक्ता नहि ओम यहां सिद्ध करना है. समजमें आया ? अभृतयंद्राचार्यकी टीका वांय लीया मगर जयसेनाचार्यकी टीका में बहुत सूक्ष्म भर दीया है. दो वार तो त्यां राजकोट व्याख्यान हो गया, यहां પણ ओकवार हुआ. सूक्ष्म थोडा है પણ हवे समज तो ले ज्यालमें (ले) के जैन-दर्शनमें तत्त्व क्या है समजमें आया ?

तो आ आत्मा ओक समयमें पूर्णानंद, शुद्ध यैतन्य ध्रुव सागर, ल्यो आ सागर आया तुम्हारा. (श्रोता: बहु आनंद आव्यो) औसा भगवान उसकी जिसको दृष्टि नही, उसका जिसको ध्येय नही अने दृष्टिका विषय द्रव्य (जो) बनाकर परिणामन क्रीया नही, ये सब मिथ्यादृष्टि है ओम कहेते है, समजमें आया ? तो ओ मिथ्या नाम जिसकी (दृष्टि) सत्य स्वरूप भगवान आत्मा, औसी दृष्टि नही है वो राग द्वेष उदय विकारभाव वो परिणामन करते है, ने ये मेरी यीज है ओम करके उसको वेदन करते है, तो अनादिका कर्तृत्व ने भोक्तृत्वभाव, अज्ञानसे उत्पन्न करके, यार गतिमें ओ कारण वो उलते है समजमें आया ?

तो धर्म जब होता है तो कैसे होता है वो बात यलती है. समजमें आया ?

कहेते है, देभो, “ द्विती सयं पि णानं अकारयं तह अवेदयं चव ”, वो तो भूण पाठमां बात है પણ उसकी टीका करते है, दृष्टांत दीया है “ जिस प्रकार नेत्र ” आंभ,

કર્તા, “ દેશ્ય વસ્તુકી આંખ કર્તા નહીં હોતી. ” આંખ, આંખ કહેતે હૈ ને વો ? ચક્ષુ, ચક્ષુ દેખનેવાલી હૈ વો દેખનેકી ચીજકો કર્તા-હર્તા વો આંખ નહીં હૈ સમજમેં આયા ? આંખ હૈ વો દેખનેવાલી આંખ દેષ્ટા, કર્તા ઓર વો દેશ્ય જો પદાર્થ હૈ, ઉસમેં જાનને લાયક અગ્નિ, શરીર, વાણી આદિ સબ, ઉસકો આંખ કર્તા નહીં હૈ ઐસા (સિર્ફ) દેખનેવાલી હૈ, પણ હૈ, નહીં હૈ ઉસકી પર્યાય ઉત્પન્ન કર દે, ઓર પરકી પર્યાયકો આંખ અનુભવ કરે, ઐસા હોતા નહીં. આ તો દેષ્ટાંત છે આ તો હજી દેષ્ટાંત હૈ, દેષ્ટાંતકા સિદ્ધાંત પીછે લેગા. પાઠમાં જો હૈ વો તો પીછે લેગા, સમજમેં આયા ?

લોકોકો સરળ પડે સમજનેમેં એ કારણસે ભગવાન આચાર્યે દેષ્ટાંત દીયા હૈ સમજમેં આયા ? આ સમજનેકી ચીજ હૈ, અનંતકાળસે ઉસને ચૈતન્ય જ્ઞાયક જ્યોત ભગવાન આત્મા ઉસકે ઉપર જોર દીયા નહીં, દેષ્ટિ ત્યાં લગાયા હિ નહીં. પરિણામ ઉપર લક્ષ, કાં રાગ ઉપર લક્ષ, કાં નિમિત્ત ઉપર લક્ષ, એક સમયકી પ્રગટ અવસ્થા ઉપર લક્ષ વો સબ મિથ્યાદેષ્ટિકા લક્ષ હૈ, સમજમેં આયા ? મૂળ બાત હૈ ભગવાન.

કહેતે હૈ, યે નેત્ર દેખનેવાલી આંખ, ચક્ષુ દેખનેવાલી ચીજકો ઉત્પન્ન નહીં કરતા. ઉત્પન્ન કરે ? કર્તા હૈ ? ભોક્તા ભી આંખ નહીં.

જુઓ, જિસ પ્રકાર હૈ ને ? જિસ પ્રકાર હૈ ને ? તો જિસ પ્રકારકા અર્થ દેષ્ટાંત હૈ; ઉસ પ્રકાર, યે પીછે સિદ્ધાંત આયેગા સમજમેં આયા ? જિસ પ્રકાર, ઉસ પ્રકાર (દેષ્ટાંત-સિદ્ધાંત) જિસ પ્રકાર નેત્ર કર્તા, કર્તા એટલે નેત્ર દેખનેવાલી કર્તા નામ આંખ, ચક્ષુ, વો દેશ્ય વસ્તુકો અગ્નિ, શરીર, બરફ, વાણી આદિ ચીજકો “ સંધુક્ષણ કરનેવાલા પુરુષ અગ્નિરૂપ વસ્તુકો કર્તા હૈ ” જૈસે અગ્નિ જલાનેવાલા, સુલગાનેવાલા તમારી ભાષા છે ને ઈ ભાષા છે ને ? સમજમેં આયા ? સંધુક્ષણ કરતે હૈ ને સંધુક્ષણ ? અમારે કાઠિયાવાડી ભાષામેં વો, ગોબરકા ભૂકા હોતા હૈ ને ઝીણા ભૂકા ઉસમેં અગ્નિ લગતી હૈ. ક્યોંકિ સારા કઠણ લાકડુ હોય તો અગ્નિ પકડ ન સકે, પણ વહ ભૂકા હોતા હૈ ને ઝીણા ભૂકા કહેતે હૈ ને ? ઝીણા ઝીણા તો વો અગ્નિ પકડ સકે, તો એ સંધુક્ષણ કરનેવાલા, દેખો અગ્નિકો જલાનેવાલા, સંધુક્ષણ કરનેવાલા અર્થાત્ ‘ ‘ અગ્નિ જલાનેવાલા પુરુષ ’ ’ અગ્નિરૂપ વસ્તુકો કર્તા હૈ – અગ્નિરૂપ વસ્તુકો બનાતે હૈ અગ્નિ ઉસ પ્રકાર કર્તા નહીં, ઉસ પ્રકાર આંખ દેશ્ય પદાર્થકો કર્તા નહીં. કહો સમજમેં આયા ? (એકવારમાં સમજાય એવું નથી) ઘણી વાર આવશે. ક્યાં ગયા હીરાભાઈ ? (જી. સાહેબ) યહાં બેઠા હૈ કહો સમજમેં આયા ? અમારે દો પંડિત હૈ ને વો –

દેખો યહાં આપણે ‘ જ્ઞાનચક્ષુ ’ માં આવી ગયું છે કે નહીં ? ‘ જ્ઞાનચક્ષુ ’ – પણ આ સીધું સમજે ને પાઠથી તો જરી ઉસકો ખ્યાલ આવે કે ક્યા ચીજ હૈ ? તો કહેતે હૈ, નેત્રચક્ષુ કરનેવાલી, ક્યા કરનેવાલી ? દેખનેકા કાર્ય કરનેવાલી, એ આંખ જેમ દેખનેકી ચીજકો

देभनेका कार्य करे पण देभनेकी यीजको बनावे, करे के देभनेकी यीजको आंभ अनुभववे
ऐसा होता नहीं, कबो बराबर है? नंदकिशोरजी? “संधुक्षण करनेवाला” अग्नि
जलानेवाला, अग्नि जलानेवाला पुरुष, अग्निरूप वस्तुको कर्ता है. ओ त्यां बताववुं छे ने
अटले जरी ओ तो भरेभर ये अग्निको कोछ करते नहीं, पण अहीं तो दृष्टांत है ने? लोको
ज्याल करते है ने के ल्यो भाछ आ भाछओ अंदर गोबरका कटका, क्या कहेते है? ठंडा
ऐसा भूका करके अग्नि लगाया पण अकला सारा कण्डा ऐसा कण्डा लाकडा होय तो
उसमें अग्नि नहीं जले, अग्नि नहीं पकड सके तो भूका करके अग्नि जलाया, अग्नि क्रीया
ऐसा लोक देभते है ऐसा दृष्टांत दीया है. अग्निरूप वस्तुको जैसे कर्ता है अग्नि जलानेवाला.
उस प्रकार कर्ता नहीं. आंभ ओ प्रकारे दृश्य वस्तुको उत्पन्न करती है कोछ पर्याय ऐसा
नहीं, ओम कहेते है समजमें आया? यीजको तो उत्पन्न नहीं करते आंभ पण यीज जो
दृश्य है उसकी कोछ अवस्था उत्पन्न कर दे ऐसा है नहीं, समजमें आया?

जैसे अग्निरूप वस्तुको कर्ता है उस प्रकार आंभ कर्ता नहीं, यक्षु कर्ता नहीं, समजमें
आया? अग्नि जलानेवाला जैसे अग्नि उत्पन्न करते है जैसे यक्षु कोछ पदार्थको उत्पन्न
करते नहीं. सामे है ने पाना.

“और तपे हुआ लोह पिंडकी भांति” अग्निसे उष्ण हुआ ऐसा लोहाका गोणा,
अग्निसे तप्तायमान हुआ लोहाका गोणा, “पिंडकी भांति अनुभववृत्तसे वेदता नहीं”
ओ लोहा उष्णताको वेदते अनुभववते है अनुभववते का अर्थ लोहा उष्ण हो गया है.
समजमें आया? लोहाका गोणा अग्निमय उष्ण हो गया है तो लोहा उसको वेदते है
ओमां तन्मय हो गया ने? जैसे आंभ पर यीजको कांछपण भोगती ने करती नहीं. कबो
बरोबर है? ओ रूप वेदता नहीं, कोछ? आंभ हों.

जिस प्रकार था ने वो हवे उस प्रकार यक्षुके दृष्टांतसे जलानेवाला अग्निको जलाते
है ऐसी आंभ परद्रव्यकी पर्यायकी उत्पत्ति करते नहीं और लोहा गोणा अग्निसे तपा
हुआ उष्णताको वेदते है नाम तन्मय होते है, जैसे आंभ कोछपण यीजको करे नहीं तेम
उसको वेद भी नहीं. अग्निको देभनेसे अग्निका वेदन है उसको? नहीं समजमें आया?
आ हुआ दृष्टांत.

हवे सिद्धांत “उस प्रकार शुद्धज्ञान भी”, हवे ऐसा क्या क्रीया है पाठमें तो ऐसा
है सूनो. “दिद्वी सयं पिंणं” दृष्टि है वो स्वयं त्रिकाणी जो ध्रुव ज्ञान है आहाहा!
तो दृष्टि शब्द उसमें न लीया, पण उसका अर्थ वो हुआ के सम्यग्दृष्टि जो है उसकी जो
दृष्टि है वो ध्रुवज्ञान, त्रिकाणी ज्ञान उपर उसकी दृष्टि पडी है. समजमें आया? आहाहा!
समजमें आया की नहीं वकीलज? दृष्टि, शुद्ध ज्ञान अटले त्रिकाणी ज्ञान ध्रुव यैतन्य
भगवान नित्यानंद अविनाशी अक समयकी पर्यायसे भी जाली दूर, समजमें आया?

आ केणवणी तो केणवज्ञानका व्यायामकी वात है भाछ आ. केणवज्ञान कैसे उत्पन्न

હો ઉસકી, કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરનેવાલાકી દૈષ્ટિ કહાં હૈ. સમજમ્ આયા ? વો ધર્મી જીવકી દૈષ્ટિ ધર્મી ઐસા ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ વો ઉપર દૈષ્ટિ હૈ. તો ઉસકો યહાં શુદ્ધજ્ઞાન કહા, કિસકો ? ત્રિકાળીજ્ઞાન ભાવકો. સમજમ્ આયા ? હૈ સામે પાના એ માટે તો પાના બનાયા હૈ. ભગવાન ! અહીં તો કહેતે હૈ કે જૈસે આંખ, પરકા કર્તા ભોક્તા નહીં ઐસે દૈષ્ટિવંત જીવ જો દૈષ્ટિ જિસકો ધ્રુવ જ્ઞાન ત્રિકાળ જ્ઞાન ઉપર પડી હૈ, ઐસા ધર્મી જીવ એ ધર્મી ઈસકો કહે કે ત્રિકાળી જ્ઞાન ઉપર દૈષ્ટિ હૈ ઉસકો ધર્મી કહીએ. સમજમ્ આયા ? આ તો મૂળ મુદ્દાકી બાત હૈ જરી કઠણ પડે પણ ભાષામાં કોઈ કઠણાઈ ન આયે ઐસી સરળ આતી હૈ પણ ઉસકો સમજનેકી દરકાર તો કરની ચાહીએ કે નહીં ? સમજા સકતે હૈ કોઈ દૂસરા ? સમજમ્ આયા ?

કહેતે હૈ કે જિસ પ્રકાર ચક્ષુ ઉસ પ્રકાર શુદ્ધ જ્ઞાન, દૈષ્ટિ ન લીયા પાઠમ્ તો દૈષ્ટિ હૈ, “દિદ્ધી સયં પિ^૧ ણાણં” (દિદ્ધનો અર્થ નેત્ર કર્યો) ઠીક, નેત્ર કર્યો. પણ અહીંયા દૈષ્ટિ લેવાની છે. અહીંયા જેમ દિદ્ધી ત્યાં છે એમ અહીંયા ણાણં-ણાણં નો અર્થ ત્રિકાળ જે જ્ઞાન, માથે કહ્યું છે ને પાછું નીચે (લખાણ) કર્યું છે ભાઈ તમે, માત્ર દૈષ્ટિ નહીં પરંતુ ક્ષાયિક જ્ઞાન ભી ત્યાં લખ્યું છે જુઓ નીચે એ તો વાત થઈ ગઈ છે પહેલી એ ક્ષાયિક જ્ઞાનનો અર્થ દૈષ્ટિ છે. કયા કહા સમજમ્ આયા ?

ધીમેથી શાંતિસે આ તો ચીજ અંતરકી હૈ યે કહેતે હૈ કે દૈષ્ટિમાં અહીંયા તો ભાઈએ કહ્યું ને અહીં દૈષ્ટિમાં તો નેત્રનું ઉતાર્યું છે. પણ દૈષ્ટિમાં તો દૈષ્ટિ જ ઉતારી છે અહીં શુદ્ધ જ્ઞાનમાં, કારણકે પીછે કહેતે હૈ માત્ર દૈષ્ટિ જ નહીં, પણ કેવળજ્ઞાન ભી અકર્તા-અભોક્તા હૈ ઐસા હિ દૈષ્ટિવંત અકર્તા અભોક્તા હૈ એમ અહીંયા સિદ્ધ કરના હૈ, સમજમ્ આયા ?

ભગવાન આત્મા ચૈતન્ય બિંબ, ધ્રુવ, અવિનાશી જિસકા અંશ જો ત્રિકાળ, ઉસકી ઉપર જિસકી દૈષ્ટિ હૈ, ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન હૈ દૈષ્ટિકા વિષય. મિથ્યાદર્શનકા વિષય એક સમયકી પર્યાય ને રાગ એ કાંઈ વિષય હુઆ નહીં ખરેખર તો. સમજમ્ આયા ?

મિથ્યાશ્રદ્ધા, મિથ્યા દૈષ્ટિકા વિષય ખરેખર એ એનો વિષય જ નહીં એમ છતાં વિષય કહેના પડતે હૈ. કારણ વિષય કયા ઉસકા ? દૈષ્ટિકા વિષય જો પૂરણ હૈ ઐસા વિષય આના ચાહીએ તો ઐસા મિથ્યાદૈષ્ટિકા વિષય એ હૈ નહીં તો ખરેખર ઉસકા વિષય નહીં એમ કહેતે હૈ આહાહા ! ભાઈ, શું કહ્યું સમજાણું ? (મિથ્યાદૈષ્ટિનો વિષય જ કાંઈ નથી) એઈ (મિથ્યાદૈષ્ટિનો કોઈ વિષય જ નથી) વિષય જ નથી છતાં એણે વિષય બનાવ્યો છે દૈષ્ટિમાં વસ્તુ જે ત્રિકાળરૂપે છે પ્રભુ એ દૈષ્ટિમાં આવવો જોઈએ કારણ એ વસ્તુ જ ત્રિકાળ ધ્રુવ હૈ ઐસી દૈષ્ટિકા વિષય વો તો યથાર્થ હૈ. મિથ્યાદર્શનકા કોઈ વિષય જ નહીં કારણ એક સમયકી પર્યાય એ ખરેખર વસ્તુય નહીં (નહીં-નહીં) આહાહા..... સમજમ્ આયા ?

સ્વ વસ્તુકી અપેક્ષાસે, ભગવાન ત્રિકાળી દ્રવ્ય ધ્રુવ (કિ) અપેક્ષાસે એક સમયકી પર્યાય, રાગ અને નિમિત્ત એ સબ અવસ્તુ હૈ એટલે ખરેખર મિથ્યાદૈષ્ટિકા વિષય જ યથાર્થ હૈ નહિ. સમજમેં આયા ? અવસ્તુ હો ગઈ લ્યો એમ કહેતે હૈ ભાઈ, આહાહા ! ભારે વાત ભાઈ સમજમેં આયા ? ધીમે ધીમે સમજના હોં સમજાય એવી વાત છે ભાષા તો બહુ સાદી છે. ભલે ભાવ જરી (ગંભીર) હૈ લ્યો ભાઈ અમારે જયકુમારજી કહેતે હૈ ભાવ ગંભીર હૈ. ભાવ તો સાહેબ ભગવાન, આ તેરી લીલા આહાહા ! ચૈતન્ય ભગવાન, ત્રિલોકનાથ જેમાં પરિણામ પણ જેને અડતા નથી. અડતા નહીં સમજે ? છૂતા હી નહીં હૈ (પરિણામ તો એના છે ને) એઈ !

और ખરેખર તો પરિણામ અને વર્તમાન નિર્મળ પર્યાય ભી સ્વદ્રવ્યકી અપેક્ષાસે વો તો પરદ્રવ્ય-અદ્રવ્ય હો ગયા એટલે મિથ્યાદૈષ્ટિકા વિષય જગતમેં હૈ નહીં. સમજમેં આયા ?

सम्यग्दृष्टिका વિષય (હો સકતા હૈ) હો સકતા હૈ, ને હૈ, આહાહા ! (બરાબર) ભગવાન આત્મા જ્ઞાયક સ્વરૂપ, શુદ્ધ વસ્તુ, નિત્ય પ્રભુ ઈસકી દૈષ્ટિ હુઈ વો દૈષ્ટિ નામ ન લીયા પણ પીછે લે લીયા કે દૈષ્ટિકા વિષયકી બાત હમ કીયા એસે યહાં ક્ષાયિકજ્ઞાનકી બાત સમજના, ઉસમેંસે દૈષ્ટિ નિકાલ દીયા. સમજમેં આયા ? (શુદ્ધજ્ઞાન ને દૈષ્ટિ બેય ભેગા લેના) ભેગા લેના જ્ઞાન ને દૈષ્ટિ એ કહ્યું છે ને “ નાણં ” જે ત્રિકાળી જ્ઞાન છે, એ જ દૈષ્ટિનો વિષય છે. દૈષ્ટિની વાત મેં પહેલી કરી, હવે જ્ઞાનની વાત કરશું એમ કરીને કહેશે, કહેશે એટલે એમ કરીને કહેગા. હિંદીમાં થોડી થોડી અમારી ગુજરાતી આવે અંદર સમજમેં આયા ? આહાહા ! અમૃતના સાગર રેલાય છે. સમજાય છે કાંઈ ?

ભગવાન અમૃતનો નાથ સ્વયંભૂરમણસમુદ્ર અંદર ડોલે છે (ડોલે છે) સ્વયંભૂરમણસમુદ્ર જેમ છે એક હી, એક હી ચીજ સ્વયંભૂ શબ્દમાં એમ આવ્યું એક હી ચીજ, એક વસ્તુ ભગવાન પૂર્ણાનંદ પ્રભુ એ ઈ વસ્તુ જગતમેં હૈ. એ સિવાય એક સમયકી પર્યાય આદિ કાંઈ વસ્તુ નહિ, અવસ્તુ હૈ (અવસ્તુ છે) આહાહા ! અવસ્તુકી દૈષ્ટિકો હિ મિથ્યાત્વ કહેતે હૈ, લાલચંદજી આહાહા ! એ દિગંબર સંતોની મસ્તી છે સમજમેં આયા ? એ વાત જૈન દર્શન, દિગંબર દર્શન સિવાય, એસી બાત કહીં હોતી નહીં, જ્યાં એકલા દરિયા ડોલ્યા છે અંદરથી. ભગવાન ! સુન તો સહી તું ક્યાં રૂક ગયા હૈ ને ક્યાં તેરી ચીજ હૈ, સમજમેં આયા ? કહાં તું રૂક ગયા હૈ એક સમયકા રાગમેં, કાં પર્યાયમેં, ભગવાન ઓ તેરી ચીજ નહીં એ વસ્તુ ય નહીં આખી એમ કહેતે હૈ યહાં (અવસ્તુ છે) અવસ્તુ હૈ. યથાર્થ જો વિષય હોય તો તો મિથ્યાત્વ કહનેમેં આતા હી નહિ. આહાહા !

આવે છે ને ભાઈ, ઓલામાં બંધ અધિકારમાં (મિથ્યાદૈષ્ટિનો કોઈ વિષય જ નથી) વિષય જ નથી. ન્યાયથી જુઓ તો આ છે. એનો જો વિષય હોય તો અજ્ઞાન

કહેવાય કેમ ? સમજમેં આયા ? થોડા થોડા સમજના ને નહીં તો રાત્રિકો પૂછના. રાત્રે જો મૌન રહેતે હૈ ને સબ (પૂછતા ડર લાગે છે) કેમ ? સબ મૌન રહેતે હૈ, મૌન રહે છે બધા તો થોડા થોડા અંદરથી ન સમજાય ત્યાં આગળ પ્રશ્ન કરના, પોણા ઘંટા રખા હૈ ને રાત્રિકો. આહાહા !

આંહી તો કહેતે હૈ કે ભગવાન આત્મા જેમ દૈષ્ટિ પરકો અગ્નિકો કરે નહિં ઔર અગ્નિકો વેદે નહીં ઐસે ભગવાન આત્મા એ શુદ્ધજ્ઞાન વો દૈષ્ટિકા વિષય ને વોહિ વસ્તુ. સમજમેં આયા ? શુદ્ધ ધ્રુવ જ્ઞાન, જ્ઞાયકભાવ, ત્રિકાળ જ્ઞાન ભાવ, ધ્રુવ ભાવ વોહિ વસ્તુ વોહિ સત્તા વોહિ આત્મા ઔર વો આત્માકી દૈષ્ટિ કરનેવાલા દૈષ્ટિકા વિષય યથાર્થ હૈ તો વો દૈષ્ટિ-યથાર્થ સમ્યગ્દર્શન હૈ. સમજમેં આયા ?

કહેતે હૈ શુદ્ધ જ્ઞાન ભી, પીછે કહેગા કે દૈષ્ટિકા વિષય કહા તુમકો તો આમાં ક્યાં આવ્યું ? દૈષ્ટિ તો આવી નહીં આમાં ? પીછે કહેગા દેખો, હૈને ? માત્ર દૈષ્ટિ નહિ પરંતુ ક્ષાયિક જ્ઞાન ભી નિશ્ચયસે હૈ, સમજમેં આયા ? ઉસકા અર્થ હિ યે હૈ કે આ પૂરણ જ્ઞાન જો શુદ્ધ ચૈતન્ય દ્રવ્ય હૈ. વોહિ દૈષ્ટિકા વિષય હૈ, તો દૈષ્ટિકી હિ બાત હમને કીયા થા. શુદ્ધ જ્ઞાન ત્રિકાળી ભગવાન જેમાં કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય તો અનંતમેં, અનંતમેં, અનંતમેં ભાગે ગીનનેમેં આતે હૈ, કેવળજ્ઞાન પર્યાય દ્રવ્યકે આશ્રયસે. દ્રવ્યકા પહ્લા ઈતના જોરવાળા હૈ (પૂરાપહ્લા જોરવાળા હૈ) હૈ ? જોરદાર પૂરા પહ્લા હૈ કે કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય ભી ઉસસે અનંતમેં ભાગે ઊંચે રહેતી હૈ અને આના પહ્લા હેઠે બેઠ જાતા હૈ સમજમેં આયા ? કેવળજ્ઞાનને તો અહીં સદ્ભૂત વ્યવહાર કીધો છે ને ભાઈ ! સદ્ભૂત વ્યવહાર-વ્યવહાર-વ્યવહાર, વ્યવહાર એટલે ખરેખર અવસ્તુ લે ! એઈ (પરિણામ બધો વ્યવહાર જ હોય) પરિણામ, વ્યવહાર અભૂતાર્થ, અસત્યાર્થ, અસત્યાર્થનો વિષય કરનારા મિથ્યાદૈષ્ટિ છે. સમજમેં આયા ? આહાહા !

ભગવાન સત્ય પ્રભુ સચ્ચિદાનંદ વસ્તુ પોતે નિજ સ્વયંભૂ સ્વરૂપ સ્વયંભૂ ત્યાં પ્રવચનસારમાં લીયા હૈ યે તો પર્યાયમેં લીયા હૈ. અહીં તો સ્વયંભૂ હૈ અપનેસે અનાદિ અનંત ઐસા શુદ્ધ જ્ઞાન ભી અથવા એ તો શુદ્ધ જ્ઞાન નહીં ઉસકા અર્થ યે હૈ. કે “ અભેદસે શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણત જીવ ભી ” ત્રિકાળી જ્ઞાન પણ જેમ રાગકા કર્તા ને ભોક્તા નહીં ઉસકા અર્થ ઓ હુઆ કે જિસકી દૈષ્ટિમેં શુદ્ધ જ્ઞાન હૈ પૂરણ ઐસા આયા વો શુદ્ધ જીવ પરિણત ભી લેના ઉસમેં સમજમેં આયા ? પહેલી સમજણ તો કરે કે ક્યા ચીજ હૈ ? (સમજણ ન કરે તો એને પરિણત ક્યાંથી આવ્યું) પણ એ શુદ્ધ જ્ઞાન ત્રિકાળ શુદ્ધજ્ઞાન હૈ ઉસકી દૈષ્ટિમેં આયા વિના આ શુદ્ધજ્ઞાન આયા કહાં સે ઉસકો ? સમજમેં આયા ? શુદ્ધ હૈ પણ શુદ્ધ હૈ યે કિસકી સત્તામેં ? ખ્યાલ મેં આયા વિના ? તો કહેતે હૈ કે અમે વાત તો ઐસા કીયા કે શુદ્ધ જ્ઞાન ભી ત્રિકાળ જ્ઞાન પણ જો દૈષ્ટિકા વિષય હૈ વો પણ રાગ અને

પુણ્ય ને દયા, દાન, વ્યવહાર રત્નત્રયકો કરતે નહીં. (બરોબર) સમજમેં આયા ? ઔર વ્યવહાર રત્નત્રય આદિ રાગ ઔર ઉસકો દુઃખ ઉસકો ભી ભોગતે નહીં. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

શુદ્ધ જ્ઞાન પણ અથવા એ તો શુદ્ધ જ્ઞાન જિસકી દૈષ્ટિમેં આયા ઉસકો શુદ્ધ જ્ઞાનકી પરિણતિ પર્યાયમેં પ્રગટ હુઈ હૈ સમજમેં આયા ? અભેદસે ક્યોંકિ દૈષ્ટિવંતે વસ્તુકો દૈષ્ટિમેં લીયા તો યે પરિણતિ હૈ વો દ્રવ્યકી અભેદ હો ગઈ. શુદ્ધ પરિણતિ સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય દ્રવ્યસે અભેદ હો ગઈ. અભેદકા અર્થ પર્યાય ને દ્રવ્ય દો એક નહીં હો જાતા, પણ વો પર્યાય જો પરસન્મુખમેં એકતા થી ઓ સ્વસન્મુખસે એકતા હુઈ એ અપેક્ષાએ અભેદમેં શુદ્ધજ્ઞાન પરિણત જીવ પણ સમજમેં આયા ? (એકતા થાતી નથી ને વળી એકતા કહેવી) એકતાનો અર્થ આ કે જે પર્યાય આમ રાગ સાથે એકતા થી એકતા માની થી ને આમ રાગ સાથે પર્યાય બુદ્ધિમાં પર સાથે વિકલ્પ સાથે દોષ સાથે એ જે પર્યાય થી એ પર્યાય ઝૂક ગઈ અહીંયા (અંદર) તો આમ (પરમાં) એકત્વ થા તો આમ (અંદરમેં) એકત્વ હુઆ ઐસે કહેનેમેં આયા હૈ પણ પર્યાય ને દ્રવ્ય એક હો જાતા હૈ. ઐસા નહીં હૈ સમજમેં આયા ?

ધર્માત્માકી મસ્તિકા વિષય આ હૈ. સમજમેં આયા ? (દૈષ્ટિકા ફેર) હૈ ? દૈષ્ટિકા ફેર ? આખો ફેર હૈ ભગવાન આ તો બહારની કડાકૂટમાં પડયો છે તો ઉસમેં તો કાંઈ ધૂળેય નથી, ભગવાન પ્રભુ અંદર બિરાજે છે પૂર્ણાનંદનો નાથ, ધ્રુવ ઉપર માર થાપ. એ અભેદ દૈષ્ટિ થઈ ગઈ. અભેદ થઈ તો પરિણમનમાં શુદ્ધતા આ ગઈ. સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન ને સમ્યગ્આનંદની પરિણતિ પ્રગટ થઈ. એ કહ્યું છે. “ અભેદસે શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણતિ ” એકલું શુદ્ધ જ્ઞાન ધ્રુવ ન રહ્યું પણ ધ્રુવની દૈષ્ટિ થઈ એટલે પરિણતિમાં પણ શુદ્ધતા સમ્યગ્દર્શન આનંદ આદિ આ ગયા. ઐસા જીવ, સમજમેં આયા ? શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણત જીવ ભી ભારે ભાઈ અભેદ, એ શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણત પહેલું શુદ્ધ જ્ઞાન કહ્યું તું ને ? આ શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણત એ ત્રિકાળી છે એ પરિણમ્યું આગળ ના પાડશે કે એ પરિણતિ પર્યાયની છે. સમજમેં આયા ?

શુદ્ધ જ્ઞાન જે પહેલાં કહ્યું એ તો ત્રિકાળી, ધ્રુવ ત્રિકાળી હવે અહીંયા કહે છે કે જ્યારે દૈષ્ટિ ત્યાં હુઈ પર્યાય બુદ્ધિ છૂટી ગઈ રાગકા નિમિત્ત કા લક્ષ છૂટ ગયા. એ પરિણામ ઉપર રમતે થે એ દૈષ્ટિ છૂટ ગઈ. દૈષ્ટિ અહીંયા આ ગઈ તો વો પર્યાય, શુદ્ધ જ્ઞાન ત્રિકાળ સાથે અભેદ હુઈ અને શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણમ્યું એમ કહ્યું. પરિણમ્યું છે તો પર્યાય ભાઈ આગળ કહેશે કે ધ્રુવ કાંઈ પરિણમતું નથી. જે શુદ્ધજ્ઞાન ત્રિકાળ ધ્રુવ છે એ પરિણમતું નથી - પણ સમજના કેસે ? કે પરિણતિ બદલ ગઈ. સમજમેં આયા ? (આ તો એક પળમાં સમજ જાય એવું છે) ઘણી વાત થઈ ગઈ છે. ઘણી વાર આવે છે ને.

હળવે હળવે તો આવે છે ને આ આહાહા !

કહેતે હૈ કે અભેદસે શુદ્ધજ્ઞાન માથે શુદ્ધજ્ઞાન લીધું હતું એ તો ત્રિકાળી છે ભાઈ - શુદ્ધ જ્ઞાન તો ત્રિકાળી હૈ ધ્રુવ વળી કહેશે ધ્રુવ પરિણમતે નહીં, પર્યાય પરિણમતી હૈ ધ્રુવ તો ઐસાને ઐસા કુટસ્થ કાયમ રહેતે હૈ, પણ યહાં વિકારી પરિણતિ જો મિથ્યાત્વમેં થી સમજમેં આયા ? વિકાર મેરા હૈ ઐસા અનુભવ કરતે ત્યાં સુધી મિથ્યાદૈષ્ટિ થા. સમજમેં આયા ?

શુદ્ધ ચૈતન્યકી દૈષ્ટિ હુઈ તો પરિણતિ શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણમ્યું. જે એકલું રાગ આદિરૂપ પરિણમતું હતું વિકારરૂપે પરિણમન હોતા થા, એ દુઃખરૂપ વિકાર દુઃખરૂપ કર્તા અંદરનું દુઃખરૂપ બધું હતું. બધું તો યહાં કહ્યા કે શુદ્ધજ્ઞાન જો ત્રિકાળ હૈ આગળ ના પાડેગા કે ત્રિકાળ ધ્રુવ પરિણમતે નહીં, પર્યાય પરિણમતી હૈ પણ યહાં સમજાના હૈ કે શુદ્ધ ધ્રુવ જો હૈ એ દૈષ્ટિ હુઈ તો પરિણમન હુઆ તો ધ્રુવ પરિણમ્યા ઐસે એમ કહેનેમેં આતા હૈ સમજમેં આયા ? એ અમુલખચંદ્ર આ મારગ હૈ દેખો તો ખરા આહાહા ! ઓલા કડાકૂટમાં પડયા. આ વ્રત કરના ને દયા પાળના ને આ કરના અરે સૂન તો સહી (એ વ્રત સમજાય છે ને સહેલું છે) હૈ ? એ સમજણ સહેલું અજ્ઞાન છે અનાદિનું એમાં છે શું ? (સંસાર વધારવા માટે ત્યાં રહેવું પડે) સંસાર વધારવા માટે, પણ એ કાંઈ ઉસકા સ્વરૂપ હૈ ? સંસાર ઉસકા સ્વરૂપ હૈ ? રાગ ઉસકા સ્વરૂપ હૈ ? વો વધે ઉસમેં કયા ? આત્મા નહીં એ તો અનાત્મા બઢ ગયા આહાહા ! સમજમેં આયા ?

શુદ્ધ જ્ઞાન પણ અથવા એમ તરત જ લીધું અભેદસે શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણત એમ જીવ ભી એટલે જહાં ચૈતન્ય ભગવાન દૈષ્ટિમેં લીયા- જો દૈષ્ટિમેં રાગ ને પર્યાય લીયા થા વો દૈષ્ટિએ ધ્રુવને લીયા. એ પર્યાય અપેક્ષાએ પલટા ખાતે ગુલાંટ ખાતે હૈ ઐસા કહા, ધ્રુવ તો હૈ એ હૈ સમજમેં આયા ? ભારે વાતુ ભાઈ ! આવી સમજણ કરે ત્યારે એને સમ્યગ્દર્શન થાય હવે આપું હજી એના ઠેકાણા નહીં સમ્યગ્દર્શનના ને એના પહેલા વ્રત ને ચારિત્ર - (અચારિત્ર) ભાઈ આ તો સર્વજ્ઞકા પંથ હૈ વીતરાગ મારગકા યહ પંથ હૈ સમજમેં આયા ? ત્રણ લોકકા નાથ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા તીર્થકર હુઆ એક સમયકી પર્યાયમેં તો એ કહેતે હૈ કી પર્યાયસે ભી મેરી ચીજ તો ભિન્ન હૈ. એ વસ્તુ કહેનેમેં આતા હૈ આહાહા ! સમજમેં આયા ? એ વસ્તુકા પૂર્ણાનંદકા ભાન હોકર પર્યાયમેં પૂરણતા આઈ, તો કહેતે હૈ કે ભગવાન ! તુમ ભી શુદ્ધ ચૈતન્ય દ્રવ્ય હૈ ઉસકી દૈષ્ટિ લગાવ તો તેરે ભી જે અશુદ્ધ પરિણતિ જો મિથ્યાત્વ, રાગ દ્વેષકા પરિણમન વિકારકા પરિણમન પર્યાયમેં જો થા, વો દુઃખરૂપ પરિણામ થા, વો વસ્તુ નહીં, એ વસ્તુકા પરિણમન નહીં. સમજમેં આયા ?

ચૈતન્ય જ્ઞાયકભાવ શુદ્ધ જ્ઞાન પણ, અભેદ દૈષ્ટિસે ઐસા ભાન હોકર શુદ્ધ પરિણતિ પર્યાય હુઈ સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર જો હૈ યે શુદ્ધજ્ઞાન પરિણત શુદ્ધ જ્ઞાન ત્રિકાળ અને

परिष्ठातमां वो तीनो बोल आया. समजमें आया ? शुद्धज्ञान अे ध्रुव अने अेनी साथे परिष्ठाति अे पर्याय, अे पर्याय अे सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्र, अेक साथे. समजमें आया ? आगण कहेगा उपशम, क्षयोपशम, क्षायिक, समजे ? वो भावऱुपी परिष्ठाति है, ज्यारसे प्रगट होता है उसको उपशममें तोपण उसको आगम भाषाअे उपशम, क्षयोपशम, क्षायिक कडा अने अध्यात्म भाषाअे उसको शुद्धात्म अभिमुष परिष्ठातम अथवा शुद्धोपयोग कडा. उसका ये अर्थ हुआ के सम्यग्दर्शन प्रगट होनेमें शुद्धोपयोग है अंदर बस. आहाहा ! समजमें आया ? आगण बहोत ढुलासा करेगा.

उपशम, क्षयोपशम, क्षायिक वो तीन मोक्षका मार्ग है तो उसको अध्यात्म भाषाअे शुद्धात्म अभिमुष परिष्ठातम. तो शुद्धात्मा अभिमुष परिष्ठातम उपशम भावमां पण हुआ क्षयोपशममां भी हुआ अने क्षायिकमां पण हुआ. तो शुद्धात्मा अभिमुष परिष्ठातम अे शुद्धोपयोग हुआ पंडितण ? आ तो अेकलो माल आवशे हणवे हणवे आवे ने ? समजमें आया ? दृष्टांत तो आंभका दीया थोडा- दृष्टांत तो दृष्टांत भातर दृष्टांत नई है सिद्धांत भातर दृष्टांत है (सहेलुं पडे समजवुं) सहेला पडे समजवा माटे अेने जरीक.

भगवान ! तारी यीज जो परमानंदनी मूर्ति अेकलो सुषनो सागर, अेवा सुषना सागर उपर ज्यां दृष्टि पडी त्यारे अेना परिष्ठातनमां आनंदनुं, दर्शन-ज्ञान-यारित्रनुं परिष्ठातन थयुं. अे शुद्ध ज्ञान परिष्ठातयुं अे आनंद इतो अे परिष्ठातयो अेम अत्यारे कहेवामां आवे अे. पोपटभाठ थोडुं थोडुं प्यालमां तो ल्यो, प्यालमां तो ल्यो के आ कांठ कहे अे ने आ कांठ मार्ग अे समजाय अे कांठ ? अेम ओधे ओधे हाले अे अनादिथी, अेम न हाले मारग भाठ मारग, तो अंदरनो व्यक्त थवो जोअे. (ओधे ओधे अेटले) ओधे ओधे अेटले जाना होय आथमणा ने जाय उगमणा-अैसे अैसे विचार कर्या विना यले के अरे ? यहां कया नीकला आपणो तो जाना आम था. भान विना हालना अे ओधे ओधे (श्रोता: हिंदीमें बताओ महाराज, हिंदीमें) ओधे, तमारी कंठ भाषा इशे अमने शी ढबर पडे ? ओधे ओधे तमारी भाषा समज लेना (ओध संज्ञा आवे अे ने ?) ओध संज्ञा आती है ने ओध संज्ञा नई आती ? (शास्त्रमें तो ओध संज्ञा आती है) आती है मगर कांठ भाषा इशे ने हिंदीमें ओध नाम कांठ पण समज्या विना कुटारा कर्या करवा (बीजा करता होय अेम कर्या करवुं अेनुं नाम ओध) अेनुं नाम ओध (समज्या विना बीजा करता होय अेम कर्या करवुं) (गाडरीयो प्रवाह) गाडरीया है ने ? गाडरीयानो दाबलो आपवामां आवे अे. आ गाडर है ने गाडर ? घेटा (लेडीया-लेडीया) लेडीया तो लेडीया यलते है ने अेक तो दूसरा लेडीया अेनी जेम नीये देपीने याले पण आ कूवामां पडशे अेनी तो ढबर नथी. आम (ँसका मतलब ओधे ओधे) अेनुं नाम ओधे ओधे. लेडीया यलते है आम नीये कूवामां नजर रढकर. बीजो पण

એની કૂવામાં નજર છે. ઓલો જ્યાં કૂવામાં પડે તો ઓલ્યો ય કૂવામાં પડે. ભેડીયા જ્યાં ચલે ત્યાં ચલે, અજ્ઞાની જ્યાં ચલે ત્યાં ચલે માર્ગકી કાંઈ ખબર ન મળે. (ભેડા ચાલ) ભેડા ચાલ, એમ કાંઈ હોય તો ખરૂંને બધે (ભેડા ચાલ) બરાબર.

કહેતે છે, શુદ્ધ જ્ઞાન પણ એમ ઓલા નેત્રની દ્વારે કહેવું છે ને ? નેત્રની સાથે દાખલો ને એટલે પણ, શુદ્ધ જ્ઞાન પણ, ત્રિકાળી શુદ્ધ જ્ઞાન અથવા અભેદસે શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણત. જ્ઞાનકી પ્રધાનતાએ વાત કરી છે બાકી સારા દ્રવ્ય જો ધ્રુવ છે ઉસકો યહાં શુદ્ધ જ્ઞાન કહેનેમં આયા છે. જ્ઞાન પ્રધાન કથન લેના છે ને ? જ્ઞાન મહા અસાધારણ ગુણ છે ને ? તો જ્ઞાયકસે લીયા છે, જ્ઞાયક એસે, નહીં તો છે તો સબ ગુણ છે ઉસમં, શુદ્ધ જ્ઞાન ત્રિકાળ ધ્રુવ વસ્તુ, એસી દૈષ્ટિ કરનેવાલા શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણત શુદ્ધ ધ્રુવ ત્રિકાળ, ઉસમં વર્તમાન પરિણમન સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રકા, સ્વકા આશ્રયસે, ધ્રુવકા આશ્રયસે જો પરિણતિ હુઈ, એ જીવ ભી, નેત્રકા દૈષ્ટાંતકી સાથ શુદ્ધ જ્ઞાન ભી અને આ શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણત જીવ ભી એમ “ સ્વયં શુદ્ધ -ઉપાદાનરૂપસે કર્તા નહિ. ” આ ઉપાદાન પર્યાયકી બાત છે,

આગે આયેગા ઉપાદાન ધ્રુવકા - સમજમં આયા ?

કયા કહેતે છે ? આત્મા, વસ્તુ જો ત્રિકાળ છે ધ્રુવ ઉપરકી અપની મહા સત્તાકા સ્વીકાર જ્યાં દૈષ્ટિએ કીયા, ત્યારે સમ્યગ્દૈષ્ટિ હુઆ ત્યારે ઉસકા પરિણમનમં નિર્મળતા આઈ. શુદ્ધ પરિણમન હુઆ તો એ શુદ્ધ પરિણમનવાળા જીવ સ્વયં શુદ્ધ ઉપાદાનરૂપસે એ નિર્મળ શુદ્ધ પર્યાયસે શુદ્ધ નિર્મળ પર્યાયસે આ શુદ્ધ ઉપાદાન એટલે પર્યાય, આગળ દ્રવ્ય આયેગા શુદ્ધ ઉપાદાન. સમજમં આયા ?

તમારે કાલે આવ્યું 'તું' ને ત્યક્ત ને અત્યક્ત આવ્યું 'તું' કે નહીં, પરિણામ ત્યક્ત છે ને ત્રિકાળી તે અત્યક્ત છે ત્યાં છોડના ફોડનાકી બાત (નહીં છે) કોઈ પ્રશ્ન કરતા હતા ને ? છોડનેકી કયા બાત છે ? ભગવાન આત્મા ધ્રુવ કાયમ રહેતે અત્યક્ત નામ કભી બીજા- દૂસરારૂપે હોતા નહિ અને પરિણામ છે યે ત્યક્ત એક સમયકા પરિણામ છૂટ જાતા છે, દૂસરા આતા છે. સમજમં આયા ? તો આંહી કહેતે છે કે એ શુદ્ધ ઉપાદાનરૂપસે દ્રવ્ય ને ગુણ તો નહીં. હવે અહીંયા સમજમં આયા ?

ધર્મી જીવકા પર્યાયમં શુદ્ધ ઉપાદાન જો પ્રગટ હુઆ, પરિણતિ પ્રગટ હુઈ, સમજમં આયા ? “ શુદ્ધ ઉપાદાનરૂપસે કર્તા નહિ. ” આહાહા ! દ્રવ્ય-ગુણ તો કર્તા નહિં પણ નિર્મળ પર્યાય ધર્મીકી હુઈ વો રાગકા કર્તા ને રાગકા ભોક્તા નહીં. એ મહાવ્રતકા વિકલ્પકા યહ કર્તા નહીં એમ કહેતે છે. (અને ભોક્તા ય નહિ, એમ જ હોય ને) પર તો એ વિકાર છે, પરદ્રવ્ય છે. સમજમં આયા ? માણસને એવું થઈ જાય કે આપણને એવું સમજાય ? ન સમજાય એવું હોય આ તો મૂળ ચીજ છે. મૂળ ચીજ ન સમજાય તો તેરે જાના કહાં છે ? કરના કયા છે ? સમજમં આયા ? શાસ્ત્ર બહોત પઢ લીયા ને શાસ્ત્ર એસા

तो हो गया उसमें ? उसमें तो कुछ है नहि कुछ है नहीं. है तो आ आत्मामें है अंदर सब बात. समझमें आया ? शास्त्र पढ लीया तो ओ ज्ञान भी ज्ञान नहि. ओ शुद्ध परिशति नहीं आहाहा ! परिशति समझे ? पर्याय, अवस्था शुद्ध नहीं; आरे तारे वात भाई (बहु सरस).

चैतन्य भगवान् पूर्णानंद आत्मा, उसका परिशमन हुआ, दृष्टि हुई तो ओ पर्याय है, दृष्टि पर्यायमें परिशमन हुआ, परिशमन हुआ ओम, दृष्टि लगाया तो परिशमन हुआ. औसा स्वयं शुद्ध उपादान धर्मी जवकी दृष्टि ध्रुव उपर होनेसे, उसकी परिशतिमें सम्यग्ज्ञान ने शुद्धता होनेसे, ओ शुद्धता परिशति व्यवहार रत्नत्रयको भी करते नहि. लालयंदज. तारे वात भाई (सत्य वात गुरुदेव) आंभनो दाभलो आभ्यो छे ने ? ओ तो ज्ञाणे छे. न समजाय ओम पहेलुं शल्य न राभवुं. ओ तो केवजज्ञान लेवानी ताकातवाणा आत्माने न समजाय ओम केम ? हीन आत्माको माने, अपनेको पामर माने (द्रव्य पामर केम होय ?) पामरता न होय. पामरता प्रभु तने न होय. तुं तो प्रभुनो प्रभु छे आहाहा ! प्रभुनो प्रभु अटले केवजज्ञान आदि प्रभु थया अना पण प्रभु अनाथी पण अधिक तारुं द्रव्य छे. शोभालालज ! आज यार दि ' तो थई गया. तमारा भगवान्दास तो आया नहि. (आज आता है) ठीक.

आ हिंदी चलते है तो हिंदी तो पीछे रुक गई. (रवाना हो गया आज रातको आयेगा) कहेते है. आ स्वयं अटले ? जे आत्मा शुद्ध ध्रुव उसकी दृष्टि हुई सम्यग्दर्शन हुआ. औसी शुद्ध परिशति हुई ओ जव पण स्वयं अपनेसे शुद्धउपादानरूपसे निर्मज सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्रना वीतरागी परिशाम ध्रुवने आश्रये थया, ते परिशाम पण, कर्ता नहि है, आ हा ! ओ रागका कर्ता नहीं. जे भावे तीर्थकर गोत्र बंधाय ओ भावका भी कर्ता धर्मी है नहि. धर्मीकी पर्याय कर्ता नहि उसकी समझमें आया ?

ओ जव पण, अकडो मूक्यो छे त्यां, कारण परिशतिनो पहेलो बोल छे ने ? समजाय छे ? परिशतिनो पहेलो बोल माटे अकडो त्यां लभ्यो छे. आ आभा अधिकारमें ओ परिशतिना बोल आवशे तेर अने ध्रुवना बोल आवशे नव. तो कहते है के कर्ता नहीं. आहाहा ! अहीया तो इज राग करना ने औसा करना ने औसा करना इज तो परनो कर्ता ओला तो ओम कहेते है अक पंडित तो “ परका कर्ता न माने ते दिगंबर जैन नहीं ” गजब वात हाले छे. ओम करीने अहीना-सोनगढवाणाने छोडी देवा छे. ओम के आ नहीं, अरे भगवान् ! तुं कहे अटले तूटी जशे ? आहाहा ! सुन तो सही, दिगंबर जैन किसको कहेते है ? जसकी दृष्टि ने जसका निर्मज ज्ञान व्यवहार रत्नत्रयको न करे उसका नाम दिगंबर जैन है समझमें आया ? आहाहा !

परका कर्ता तो क्यां रही गया. परनी दया पाणुं ने परनी हिंसा करे इलाणुं ने

ઢીકણું એ તો ક્યાંય રહી ગયા. અહીંયા તો કહેતે હૈ કે ઉસકી પર્યાયમેં વિકૃત ભાવ હો, એ વિકૃત વસ્તુ જ પરદ્રવ્ય હૈ જ્યાં સ્વદ્રવ્ય જ્ઞાયકભાવ ઉસકી દૃષ્ટિ હુઈ ઓર ઉસકા પરિણમન નામ નિર્મળતા પર્યાયમેં વ્યક્ત હુઈ, એ નિર્મળ વ્યક્ત પર્યાય શુદ્ધ ઉપાદાન કહેનેમેં આતી હૈ “ ક્ષણિક શુદ્ધ ઉપાદાન ” સમજમેં આયા ? ધ્રુવ ઉપાદાન આગે આયેગા ત્રિકાળી સ્પષ્ટ ક્રિયા વિના તો સમજાય નહીં ને આ તો એકલું માખણ હૈ, જૈન દર્શનકા એકલા રહસ્ય માખણ હૈ. કહેતે હૈ, માખણ સમજતે હૈ ને ? મખ્ખન-આહાહા ! ધર્મી જીવ તો ઉસકો કહીએ કે જિસકા પરિણમનમેં નિર્મળતા આઈ હૈ જૈસા દ્રવ્ય નિર્મળ ને શુદ્ધ હૈ, એસી પર્યાયમેં નિર્મળતા આઈ હૈ. એ નિર્મળ પર્યાય મલિન પર્યાયકો કરે નહીં. સમજમેં આયા ? આહાહા ! એ નિર્મળ પર્યાય દોષકો કરે નહિ. હૈ ? (નિર્મળ પર્યાય શી રીતે કરે) ઓર નિર્મળ પર્યાય રાગકો વેદે નહીં, અનુભવે નહિ, અનુભવ તો આનંદકા હુઆ, એ પરિણતિ ઉસકી હૈ એ વ્યવહાર હૈ, નિશ્ચય તો ધ્રુવ હૈ. કારણ, પરિણામ માત્ર વ્યવહાર હૈ ને ? આહાહા ! ભારે (એ તો એક સમયની પર્યાય છે) આવું વ્યાખ્યાન કેવું આ જાતનું ? કોઈ કહે કે ભાઈ વ્રત કરવા, મહાવ્રત કરના આ કરના ને એસા ખાના ને એસા પીના (અણુવ્રત હશે) આ શું બધું આ સાંભળ તો ખરો આ બધું આહાહા ! ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ એમાં એકાકાર થવું, એમાં વિંટાઈ જવું એ તારું વ્રત છે. બાકી બધા અંદર અવ્રત છે સમજમેં આયા ?

ઓહો ! આચાર્યોએ કેટલું કામ કર્યું છે. દિગંબર સંતો જંગલમાં રહેતે (હૈ) પરમેશ્વરની હારે વાતું કરીને, પરમેશ્વરને હેઠે ઉતાર્યા (પોતે જ પરમેશ્વર છે ને) ઉપર તું રહે ને સિદ્ધ ન થાય. અમે અહીંયા, એ પરમેશ્વર અમે અહીંયા આહાહા ! સમજમેં આયા ? “ શુદ્ધ ઉપાદાનસે કર્તા નહિ, એસે વેદતા ભી નહિ. ” ધર્મી સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ, વ્યવહારકા વિકલ્પકો કર્તા નહીં અને વ્યવહાર વિકલ્પકો વેદતે નહીં, ક્યોંકિ ઉસકી પર્યાયમેં વો ચીજ નહીં, દ્રવ્ય-ગુણમેં તો નહીં આહાહા ! હૈ એ વાત “ દિદ્ધી સયં પિ ણાણં અકારયં ચ અવેદયં ” એટલી કરી સમજાણું ?

અથવા હવે બીજો ‘ ‘ દિદ્ધી સયં પિ ણાણં ’ ’ ઈ શું કરવા લખ્યું છે ? જેમ કેવળજ્ઞાન ક્ષાયિક જ્ઞાન હૈ, વો ભી કોઈ રાગાદિ હૈ હિ નહિ તો કર્તા નહીં એમ અહીંયા તો હૈ છતા કર્તા નહીં એમ સિદ્ધ કરનેકો કેવળજ્ઞાનકા દૃષ્ટાંત દીયા હૈ સમજમેં આયા ? અથવા પાઠાંતર ‘ ‘ દિદ્ધી સયં પિ ણાણં “ ઉસકા વ્યાખ્યાન ” – “ માત્ર દૃષ્ટિ જ નહિ ” દેખો ઓલામાં જ્ઞાનમાં દૃષ્ટિકા વિષય લીયા થા – સમજમેં આયા ? ત્યાં તો દૃષ્ટિ તો આઈ નહીં હૈ. સમજમેં આયા ? માત્ર દૃષ્ટિ હિ નહિ, અર્થાત્ દૃષ્ટિ જો હૈ વો શુદ્ધ ચૈતન્ય ઉપર પડી હૈ, માટે વો દૃષ્ટિ ને દૃષ્ટિકા વિષય ઓ રાગકા કર્તા ને ભોક્તા નહિ. પણ ઈતની બાત નહીં. અહીં તો કહે જ્ઞાનનો વિષય “ પરંતુ ક્ષાયિક જ્ઞાન પણ ”, વો જ્ઞાનની

પરિણતિમેં રાગ હોતે છતે પરિણતિ (મેં) કર્તા નહિ એસે સિદ્ધ કરનેકો કેવળજ્ઞાનકા દેષાંત દીયા હૈ. કેવળજ્ઞાન જેમ રાગકા કર્તા ને ભોક્તા નહીં, એસે નીચે સમ્યગ્દેષ્ટિ જીવ-શુદ્ધ પરિણતિવંત રાગકા કર્તા ને ભોક્તા નહિ. આયા સમજમેં ?

“ માત્ર દેષ્ટિ હી નહિ પરંતુ ક્ષાયિક જ્ઞાન ભી ” ક્ષાયિક જ્ઞાન ભી એટલે, ઓલું તો ખરું ભાઈ (ત્યારે તો કહેવાય ને “ ભી ” ક્યારે કહેવાય) ‘ ભી ’ કીધું છે ને ભીખાભાઈ આ ઝીણું છે બહુ (લક્ષ રાખું છું પુરેપુરું) શું કીધું ? (પુરેપુરું લક્ષ આપું છું.) લક્ષ તો ત્યાં દેના ચાહીએ દ્રવ્યમાં એમ કહેતે હૈ (પહેલા તો આપની વાણીમાં લક્ષ રાખવું ને ?) પહેલા પછી કાંઈ છે જ નહિ. કહો સમજમેં આયા ? આહાહા !

કહેતે હૈ માત્ર દેષ્ટિ હી નહિ અર્થાત્ શુદ્ધ જ્ઞાન ત્રિકાળી ઉસકી જો દેષ્ટિ હુઈ, ઉસકા જો જ્ઞાન પરિણત હુઆ વો રાગ ને વિકલ્પકા કર્તા નહિ “ એસે ક્ષાયિક જ્ઞાન ભી ” આહાહા ! ક્ષાયિક જ્ઞાન એટલે કેવળજ્ઞાન, કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન પરમાત્મા પૂરણ દશા, અપૂર્ણ દશાવાળા ભી કર્તા ભોક્તા નહિ તેમ પૂર્ણ તો કર્તા ભોક્તા નહિ એની સાથે મેળવ્યું એને. સમજમેં આયા ? એ સમ્યગ્જ્ઞાન દીપિકામાં આવે છે આ બોલ ‘ સમ્યગ્જ્ઞાન દીપિકા ’ છે ને ? (જી. હા. અભી પ્રસિદ્ધ હુઈ) સમ્યગ્જ્ઞાન દીપિકા ? (હા. ભાવનગરથી, ભાવનગરમાં પ્રસિદ્ધ હુઈ) હા. વો પ્રસિદ્ધ હુઈ હિંદી, હિંદી ? (હા. વર્તમાન હિંદીમાં છે) ઉસમેં એક બોલ હૈ કે કોઈ પણ પ્રાણી , સિદ્ધસે એક ક્ષણમાત્ર તીનકાર માત્ર ભી ભિન્ન રહે તો મિથ્યાદેષ્ટિ-પાપી- સંસારી હૈ. એક જરી પણ સિદ્ધસે ભિન્ન રહે અર્થાત્ જૈસા સિદ્ધ હૈ વો જાનતે ને દેખતે હૈ એસા જાનના દેખના છોડકર એક તીનકાર માત્ર ભી વિકલ્પકા કર્તા હો તો મિથ્યાદેષ્ટિ -પાપી- સંસારી હૈ એસા દેષ્ટાંત દીયા હૈ. સમ્યગ્જ્ઞાન દીપિકામેં વો ધર્મદાસ ક્ષુલ્લક અહીંયા તો આ વાત ઘણીવાર આવી ગઈ છે. સમજમેં આયા ? આહાહા !

આટલો બધો ફેર ? એ જ અહીંયા દેષ્ટાંત આપ્યો છે. કહે છે કેવળજ્ઞાની પણ કાંઈ કર્તા ને ભોક્તા નથી એસે સમ્યગ્જ્ઞાની ભી એના જેવો જ છે. જ્ઞાતા દેષ્ટા એ પણ રાગનો ને વિકલ્પ આદિનો કર્તા-ભોક્તા નથી. ઘનાલાલજી (હા, બરોબર એમ જ છે) આ. હા. હા... કહેતે હૈ, કે માત્ર દેષ્ટિ જ નહીં પરંતુ ક્ષાયિક જ્ઞાન પણ જ્ઞાનનું લીધું છે ખરું ને ? વિદ્વી સયં પિ ણાણં ત્યાં પાછું જ્ઞાન દેષ્ટિનો વિષય ને જ્ઞાન પુરું કર્યું અને અહીંયા વળી પર્યાયમાં જ્ઞાન પુરું થયું તે પર્યાયમાં જો જ્ઞાન પૂરણ હુઆ કેવળજ્ઞાન, “ એ ભી નિશ્ચયસે કર્મોકા અકારક ” - ખરેખર તો ઉસકો તો હૈ હિ નહિ એસે કહેતે હૈ. સર્વજ્ઞને રાગ આદિ હૈ નહિ તો કર્તા પરિણમન હૈ હિ નહિ એમ કહેના હૈ. કયા કહેતે હૈ ? કે સર્વજ્ઞ પરમાત્મા કેવળજ્ઞાની ઉસકો રાગકા પરિણમન નહિ, ભાઈ ! શું કીધું સમજમેં આયા ? કયું આ દાખલા દીયા ઉસકી સાથ એસે રાગકા પરિણમન નહિં ઈસલીયે કર્તા નહીં એસે શુદ્ધ

જ્ઞાની સમ્યક્દષ્ટિ પણ રાગકા પરિણમન નહીં ઉસકો સમજમેં આયા ? ભારે વાત કરી ભાઈ

“ ક્ષાયિક જ્ઞાન ભી ખરેખર રાગાદિકા અકારક ” નામ રાગરૂપ પરિણમનેય નહીં લ્યો અને “ અવેદક ” ઓ ભી વેદક નહીં રાગકા, ત્યાં ભી એકલા આનંદકા વેદન હૈ કેવળજ્ઞાનમેં તો એકલા જ્ઞાન પૂરણ અને આનંદકા વેદન. વો ભી જેમ કર્તા નામ પરિણમન નહિ એસે સમ્યક્દષ્ટિકા દૈષ્ટિ ધ્રુવ ઉપરકા પરિણમન હોનેસે ઉસકો ભી રાગકા પરિણમન ને રાગકા વેદન હૈ નહીં.

આ ચીજ એસી હૈ એસી પહેલે ખ્યાલમાં, દૈષ્ટિમાં તો લ્યે આહાહા ! અરે ભગવાન કેટલાક એમ કહે છે આ તમે કેવળી હારે વાતો કરો છો, સિદ્ધની હારે ? હેટલાવાળાને તમે સિદ્ધ જેવા બનાવી દો છો એમ કેટલાક કહે છે. આ તો કેવળજ્ઞાન થવાની કેવળજ્ઞાનની વાતો છો અહીં તો કેવળજ્ઞાનીની વાતો છે ભાઈ. કેવળજ્ઞાની કહો કે એકલો કેવળજ્ઞાન તું ત્રિકાળ છો આ એની વાત છે લે. ઘણાંય એમ કહે છે આ તો કેવળજ્ઞાનની વાતો છે. આહાહા ! મોટી મોટી વાતો કહે છે, મોટી નથી આ તો તારા હિતની વાતો છે. સાંભળને હવે સમજમેં આયા ? ઘણાંય એમ કહે છે નહીં બહારથી આવે છે એ કેવળજ્ઞાનની વાતો કરે છે. સિદ્ધની શુદ્ધનયની આ તો કેવળજ્ઞાન ત્યાં હોય ત્યાં, અહીંયા હેંકે ક્યાં શુદ્ધનય હોય ?

અવેદક – “ કર્મોકા અકારક ને અવેદક ભી હૈ ” એમ ઓલાની સાથે લીયા. જેમ શુદ્ધ પરિણત જીવ અકારક ને અવેદક હૈ, એમ આ ભી અકારક ને અવેદક હૈ – આ ભી અકારક ને અવેદક (ઉસકી સાથ અવેદક ભી હૈ) અવેદન, રાગકા ઉસકો વેદન હૈ નહિ. આ હા હા હા. (અકારક – પૂરા નહીં હોતા) વેદન, વેદન ભી. સમજમેં આયા ?

ઈતના ભી નહિ. આગળ કહેગા વિશેષ લ્યો.

પ્રવચન નં. - ૨

ગાથા ૩૨૦

તા. ૧૧-૮-૭૦

સમયસાર ત્રણસો ને વીસમી ગાથા જયસેનાચાર્યની ટીકા ગાથાકા તાત્પર્ય કયા હૈ વો ટીકા લેશે. તાત્પર્ય કયા હૈ તાત્પર્ય, સારા જૈન દર્શનકા તાત્પર્ય સાર-કયા હૈ વો બાત ચલતી હૈ જરી સૂક્ષ્મ હૈ. અનંતકાળથી કહેતે હૈ કે યહાં તો ધર્મની શરૂઆત કહી છે. પણ આત્મા જ્ઞાનસ્વભાવ અને આનંદસ્વભાવ એસા હોને પર ભી અનાદિસે પુણ્ય ને પાપ, વિકલ્પ જો રાગ અશુદ્ધ વિકાર ઉસરૂપે પરિણમતે હૈ. ઉસકો કર્તાપણે પરિણમતે હૈ ને ભોક્તાપણે ભોગરૂપે પરિણમતે હૈ, યે અધર્મ હૈ બાલ્ય કે સાથ કોઈ ધર્મ-અધર્મકી ચીજ કો સંબંધ નહીં- સમજમેં આયા ?

ભગવાન આત્મા અપની નિજી ચીજ, જાણક સ્વભાવ, આનંદ સ્વભાવ ઉસકો ભૂલકર પુણ્ય ને પાપના વિકલ્પો શુભ અશુભ રાગ ઉસકા કર્તા હોકર ઉસકો ભોગે

उसका नाम अधर्म उसका नाम अशुद्ध विकारका परिणामन उसका नाम संसार.

(बरोबर, अमां दुःख तो नहिं होयने) दुःख है ये दुःख है ये विकाररूपे परिणामना वोहिं दुःख है, अधर्म है तो दुःख यहिं है समजमें आया ?

आत्मा भगवान नित्यानंद, नित्य अविनाशी ज्ञान अने आनंदनो भंडार प्रभु छे. ओवी यीजने छोडकर, भूलकर परका कर्ता तो होता नहिं माने तो भी यैतन्य अर्हीया तो अपनी पर्यायमें वस्तुकी दृष्टि भीना, अपनी यैतन्य महाप्रभु सत्ता होनेवाला पदार्थ, उसकी सत्ताका स्वीकार नहिं करके अनादिसे उसकी दृष्टि अज्ञानीकी शुभ ने अशुभ विकल्पो दया, दान, व्रत, तप भक्ति काम क्रोध अवा विकल्प नाम रागका परिणामन करते है, वो कर्ता ने उसका भोक्ता है, दुःखका वो भोक्ता समजमें आया ? पर यीज तो भोगनेमें आती हिं नहिं. ये तो जड है आ शरीर है जड है. स्त्रीका शरीर भी जड माटी मांस ने हाडका है दाण भात रोटी शाक वो भी जड माटी धूण है, उसका प्रभु आत्मा, रंग, गंध, रस, स्पर्श विनानी यीज, अैसी जड यीज को कैसे करे ने कैसे भोगवे समजमें आया ? अे तो कर्ता भी नहिं और जडका शरीरका दाण, भात रोटीका भोक्ता भी आत्मा नहिं. समजमें आया ?

अज्ञानमें भी परका कर्ता भोक्ता नहिं (कोछ, मात्र) अपनी यीज जो शुद्ध यैतन्य है उसको भूलकर राग अने पुष्य-पापना विकल्पो शुभाशुभभाव उसकी सन्मुख देखकर यैतन्यको पीठ देकर, अपना सारा निर्मण स्वभावकी पीठ उपरांते होकर, विकारका परिणाममें कर्तापणा हो कर, भोक्ता विकारका है. ये अशुद्धताका परिणामन वो कर्ता ने भोक्ता वो हिं संसार, वो हिं दुःख ये यार गतिमें रूढनेका बीज है वो आहाहा ! समजमें आया ?

इवे धर्म कैसे होता है वो बात यलती है यहां तो यहां तो आया “ जैसे दृष्टि ” यक्षु पर, जैसे अग्नि जलानेवाला अग्नि को जलाते है, अैसे यक्षु कोछपण पर पदार्थको करते नहीं, यक्षु करे ? (ना) और जैसे लोहाका गोणा उष्ण होकर, लोहा उष्णतामें तन्मय होकर, लोहा उष्णताको भोक्ता है, अैसे आत्मा परको भोक्ता नहिं. आ आंभ भोक्ता नहिं आंभ परकी कर्ता नहिं ने आंभ परकी भोक्ता नहिं.

अग्नि जलानेवाला जैसे अग्नि जलाते है, अैसे आंभ परका कर्ता नहिं हो सकता, अैसे लोहाका गोणा उष्ण हो जाता है, अैसे आंभ परका भोक्ता नहिं हो सकता, बराबर है ? अैसे भगवान आत्मा सख्यदानंद, निर्मणानंद वस्तु ध्रुव यैतन्य, वो रागका भी कर्ता नहिं और पुष्य, दया-दान, व्रत-भक्तिका जो विकल्प है उसका भी कर्ता नहिं. उसका भोक्ता हिं नहिं आंभके दृष्टांतसे आंभ समजे ने ? (यक्षु) यक्षु समजमें आया ?

दूसरा भी दृष्टांत देगा क्षायिक ज्ञानका भी दीया कल तो के जैसे दृष्टिवंत धर्मात्मा,

शुद्ध भगवान् आत्मा परमानन्दकी मूर्ति, विकार ने शरीर आदिसे रहित और अपना आनन्द आदि शक्ति गुणसे सहित, ऐसी अंतर्मुख ध्रुव स्वरूप उपर दृष्टि पडनेसे, उसका परिणामनमें क्या आया ? शुद्ध परिणामन हुआ, जो मिथ्या परिणाम था, राग ने द्वेष, पुण्य ने पापका कर्ता होकर उसको भोक्ते थे ये अज्ञान भाव था, वो दुःख भाव था वो स्थानमें जब शुद्ध यैतन्य वस्तु जैन वीतराग मूर्ति आत्मा, उसकी दृष्टि करके जो शुद्ध परिणामन हुआ, तो शुद्ध ज्ञेय भी रागका कर्ता भोक्ता नहि, जैसे शुद्ध ज्ञान परिणत ज्ञेय भी कर्ता-भोक्ता नहि. समझमें आया ? समझमें आवे ऐसी बात है हों भाषा सादी है પણ हवे घनालालज समझमें आते बापु ? आ तो बापु प्रभुना मारग अंतरका, अने लोखक न्यायसे तो कहेनेमें आता है, हवे पकडना न पकडना अे तो उसकी योग्यता प्रमाणे है (बहु सरस) है ? (बहु सरल कर रहे हो) जूओ पंडितज पण अमारे आहाहा ! भगवान्.

तो कहेते है जैसे यक्ष, आंभ परकी कर्ता, भोक्ता नहि जैसे शुद्ध ज्ञान, त्रिकाणी ज्ञानानन्द भगवान् आत्मा और ज्ञानानन्दकी दृष्टि हुँ, शुद्ध परिणामनवाला धर्मी, वो दोष- अर्थात् तो दृष्टिकी बात पहेले क्रीया है. भगवान् आत्मा यैतन्यबिंब, यैतन्य सूर्य, ऐसी अंतर्मुख दृष्टि होकर, जैसे राग ने पुण्य मेरा मान कर परिणामन करते थे, ये दुःख था, मलिन था मैं त्रिकाण ध्रुव शुद्ध आनन्दकंद हुँ, ऐसी दृष्टि होकर शुद्ध पवित्र, मलिन रहित, आनन्दकी परिणति शांतिकी अवस्था हुँ, उसका नाम धर्म अने वो धर्म. धर्मी ज्ञेय अथवा धर्म परिणत पर्याय, ये राग ने पुण्य पापकी क्रियाका कर्ता नहि और रागकी क्रियाका भोक्ता भी नहि आहाहा ! पहेले समझना तो याहीये ने के क्या चीज है ? कैसी है ? आ जैन दर्शन जोई संप्रदाय नई, वस्तुका स्वभाव है.

“ जिन सो हि आत्मा, अन्य सो हि है कर्म
कर्म कटे जिन वयनसे, ये जिन वयनका मर्म ”

जैन अटले भगवान् परमात्मा, आत्मा जो हुआ सर्वज्ञ, वीतराग सर्वज्ञ हुआ, तो कहांसे हुआ ? अपना स्वभावसे वो दाभला दीया था पहेले लींकी पीपरका- योसठ पडोरी यरपराँ अंदर पडी है, और हरा रंग अंदर पूरा पडा है, तो शक्तिकी व्यक्तता होती है. है उसमेंसे, प्राप्तकी प्राप्ति है. है उसमेंसे आता है, ये दृष्ट पडोरी यरपराँ जो बहारमें आँ और हरा रंग आया, काणा रंग, पीपर है ने काणी है, काणीका व्यय होकर, हरा रंग हुआ, यरपराँ अल्प थी उसका नाश होकर, योसठ पडोरी नाम रुपिये रुपियो, सोण आना, यरपराँ प्रगट हुँ, कहांसे हुँ ? (अंदरमां शक्ति हती) अंदरमें है. कूवेमें है वो अवेडेमें आते है. अवेडे क्या कहेते तुम्हारे पाणी आते है ने बहारमें (अवेडा) अवेडा तो आपणी भाषा छे - પણ हिंदी कूवा होता है ने कूवा उसमेंसे पाणी नीकलते है ने बहार दोरको पाते

है (जानवरोको पीने के लीये यराध बनाते है) हा वो (ढोर को पीने के लीये) ढोरको पीने के लीये बहार बनाते है पशु वो कूवामें है वो आते है के नहि अंदर में ? के कूवामें नहिं अंदरमें ने बहार आया ? कूवामें है पेशाब ने अर्डीया आया पाणी औसा है ? समजमें आया ? औसे भगवान आत्माऽपी महा कूवो दरियो, समुद्र, उसमें ज्ञान ने आनंद सोण आना, पुरेपुरा ऽपिये ऽपियो सत्त्वऽरूप शक्तिऽरूप स्वभाव पऽया है. समजमें आया ?

ये पीपरको घूटनेसे जैसे प्रगट होता है, औसे भगवान आत्मा अर्डी कथा शुद्ध ज्ञान, अेकीला ज्ञायकभाव हुं. कोछ पूछते थे कल के आ ज्ञायकका कैसे दृष्टि करना ? पशु पहेले आ समजे तो भरा के अनादिकी दृष्टि उसकी पुष्य ने पापका विकल्प नाम आस्रव ने विकार उपर पडी है, अे दृष्टिको गुलांट भवरावना है अभी. गुलांट समजे ? (बदलना) डेर करना है बदलना है. मैं तो ज्ञायक त्रिदानंद ध्रुव आनंदका धाम यैतन्य बिंभ स्वऽरूप, अविकारी स्वभावका सत्त्व अेकऽरूप में हुं औसा शुद्धकी दृष्टि जब हुं, तो परिणमन नाम वर्तमान प्रगट दशामें भी शुद्धता, आनंदता, वीतरागता पर्याय प्रगट हुं, उसका नाम धर्म, समजमें आया ? आरे तारे धर्म भाछ लोको कहे सहेलुं सट हतुं अेमां आ मोंधु करी नाभ्युं मोंधा नर्डी यै डी यीज है (अेक ज प्रकारे छे) आ वात ज आ है पशु दुनीया समजे नर्डी तो कंछक ने कंछ धर्मका रूप दे दीया औसा हे नर्डी. समजमें आया ? जैन धर्मका रूपहि दूसरा है.

कहेते है औसे शुद्ध ज्ञान परका कर्ता भोक्ता नहि, रागका नहि. व्रतका विकल्पका कर्ता भी शुद्ध ज्ञान धर्म परिणत जव, जो अज्ञान था तबलग तो कर्ता था, तब तो दुःभी था स्वऽरूपका आनंद ने ज्ञानका अंदर वस्तुकी शक्ति, उसका भान हुआ, अनुभव हुआ, तो पर्यायमें प्रगट दशामें जो दुःभका अनुभव था उसका नाश होकर, आनंदका अनुभव, शक्तिमें जो आनंद पऽा है, वो आनंद पर्यायमें आया, अे आनंदका परिणत जव, रागको करते नहिं.

रात्रिको कोछ पूछते थे ने के देव समकित्ती लऽाछ करते है, इलाणुं करते है (अे तो सराग सम्यग्दृष्टि आम करे छे) सराग-भाछ अे तो बधी व्यवहारकी बात है. निश्चयमें यथार्थमें तो धर्मी जव अपना शुद्धऽरूप परिणमनमें हि है. वो लऽाछका राग आया उसमें वो है हि नहिं. उसका जाननेवाला अपनी पर्यायमें अपनेसे अपने कारणसे रागका ज्ञान करते है अपनी सत्ताका सामर्थ्यसे. राग है माटे ज्ञान करते है औसा भी नहि. वात अलौकिक है भगवान शोभालालज, आहाहा ! भगवानदासज यार दिनसे नहि था आज पांचमा दिन आया. दरकार छतना, छोराने लऽकानुं बधुं सरभुं करवुं होय ने बहारनुं धूण धाणीनुं (कर्तु कयां थाय छे) पशु माने ने न्यां. श्रावण महीनो छे पैसावाणा माणस आवे बधा, अेवुं इशे कांछक, अेवुं इशे. (लऽका) अेवुं कांछक इशे

ધુમાડાના બાયકા. અહીં કહેતે છે એય ધુવાડા સમજે ? (ધૂપ ધૂપ) ધૂપ-ધૂઈ બાથ ભીડે ધૂઆ ન રહે. બાથમે ધૂઆ ન રહે. એસે પરચીજ અપનેમે રહે નહીં. પર ચીજ અપની કરને જાય તો ન રહે. વો તો ઉસકે કારણસે હોતા છે.

અહીંયા કહેતે છે તેરે હિતબુદ્ધિ, ધર્મબુદ્ધિ કરના હો તો ભગવાન આત્મા જ્ઞાયક સ્વરૂપ છે ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે, એસા અનુભવ દૃષ્ટિ કરકે વેદન કરના ઓર ઓ પરકા, રાગકા આદિકા કર્તા નહિ એક વાત. તો કહેતે છે દૃષ્ટિકા વિષયવંત તો એસા છે, પણ કેવળજ્ઞાની પરમાત્મા ભી રાગકા ને પરકા કર્તા નહિ છે, નહિ છે તો નહિ છે વો કર્તા નહિ એસા બતાયા. અહીં તો છે તો ભી કર્તા નહિ. કેવળજ્ઞાનીકો તો રાગ છે નહિ. સર્વજ્ઞ પરમાત્મા અરિહંતદેવ વીતરાગ હુઆ ઉસકો તો રાગ છે નહિ, તો એ રાગકા કર્તા નહિ અને રાગકા ભોક્તા નહિ. એસે દૃષ્ટાંત દેકર કેવળીકી સાથ સાધકકો મીલાયા (સત્ય વીતરાગ દેવ) સમજમે આયા ? બાત એસા છે ભગવાન.

કલ કહા થા એક ન્યાય, સમ્યજ્ઞાન દીપિકામેસે એક ન્યાય કહા થા કહ્યું હતું એ કહ્યું 'તું સમ્યજ્ઞાન દીપિકા છે. સંવત ૧૯૪૮ની સાલમે એક ક્ષુદ્રક હો ગયા છે દિગંબર, ધર્મદાસ ક્ષુદ્રક હુઆ, સમજમે આયા ? “ ભેદજ્ઞાનસે ભ્રમ ગયો. નહિ રહી કુછ આશ ” એસે સંવત ૪૮ મેં દો પુસ્તક બનાયા છે (૧) સમ્યજ્ઞાન દીપિકા ને (૨) સ્વાત્મઅનુભવ મનન હમ તો બહોત સાલસે દેખતે છે ને ‘ સમ્યજ્ઞાન દીપિકા ’ ૭૮ કી સાલમે દેખે થે ૭૮-૪૮ વર્ષ હુઆ - (ઓ તો દિગંબર હોનેકી તૈયારી થી ને ?) વાત તો સાચી છે. ૭૮ મેં જંગલમે જાતે થે એકલા પુસ્તક લેકર સમ્યજ્ઞાન દીપિકા થા ઉસમે આ લીયા છે “ સિદ્ધ સમાન અપના આત્માકો ન જાને, અને સિદ્ધ જૈસે જ્ઞાતા દૃષ્ટા છે, એસે છોડકર એક રાગકા ભી કર્તા હો તો સિદ્ધ સમાન અપનેકો માન્યા નહિ, એ સંસારી મિથ્યાદૃષ્ટિ પાપી છે ” એસા લીયા છે ઘન્નાલાલજી ! તમારી બીડીયું બીડીયું તો ક્યાંય રહી ગઈ. ભગવાનદાસજી બડા શેઠ છે એસા શેઠ બુંદેલખંડકા, ધૂળેય શેઠ નહિ સાંભળને હવે, અહીં તો આત્મા શ્રેષ્ઠ ભગવાન, શેઠ નામ શ્રેષ્ઠ, ચિદાનંદ ભગવાન આનંદકંદ પ્રભુ ઉસકા સન્મુખ દેખકર, જો વિમુખ થા તબ તો અજ્ઞાની થા, હવે સન્મુખ દેખકર જો અનુભવ હુઆ, વો રાગકા કર્તા નહિ અને આનંદકા કર્તા છે.

વો આયા યહાં લગ- વૈસા હોતા હુઆ. છે ને કેટલામી લીટી છે નીચેસે (જુઓ પાંચમી લીટી છે) જુઓ “ શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણત જીવ કયા કર્તા છે ” દેખો શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણત જીવ નીચેસે ચોથે લીટી “ શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણત જીવ કયા કરતા છે ? ” નીચેસે ચોથી લીટી ચોથી કહેતે છે ને ? કયા કહેતે છે ? (ચોથી) આહાહા ! જુઓ જૈસે સર્વજ્ઞ પરમાત્મા વીતરાગ અરિહંત પ્રભુ, જૈસે જગતકા સાક્ષી દેખને, જાનનેવાલા છે, એસે ધર્મી જીવ અપના શુદ્ધ જ્ઞાન સ્વરૂપકા પરિણમન હુઆ જ્ઞાનપણે, તો કહેતે છે યે શુદ્ધ પરિણત જીવ

કયા કરતા હૈ ? “ જાણદિ બંધ મોખ્ખં ” જાનતા હૈ જાનતા હૈ - કિસકો ? બંધ મોક્ષકો આહા એ તો કહેતે હૈ કે રાગકા ભાવ હૈ ઉસકો ભી જાનતે હૈ ઓર રાગ છૂટ જાય તો મોક્ષકી પર્યાય ઉસકો ભી જાની જાનતે હૈ રાગ કરતે ભી નહીં અને રાગ છોડતે ભી નહિ. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

ભાઈ, ભગવાન મારગ તો - તાત્પર્ય કહેતે હૈ ને યહાં રહસ્ય હૈ જૈન દર્શનકા રહસ્ય હૈ. જૈન દર્શન એ વિશ્વ વસ્તુ જો હૈ ઉસકા રહસ્ય હૈ. વિશ્વ વસ્તુ જો હૈ આત્મા. પરમાણું આદિ એ આત્માકા રહસ્ય આ હૈ. સમજમેં આયા ? આહાહા ! કહેતે હૈ જૈસે સર્વજ્ઞ પરમાત્મા ઉસકો તો બંધ હૈ નહિ મોક્ષ હૈ. વો તો જાનતે હૈ. ઐસે ધર્મી જીવ સમ્યગ્દર્શન જહાંસે હુઆ. લાલચંદજી ! ભારે વાત મૈ તો ચૈતન્ય આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ હું. જ્ઞાન સત્તા સ્વભાવવાળા મૈ હું, રાગ ને પુણ્ય આદિ સત્તા મેરેમેં નહિ. મૈ રાગસે પુણ્યસે ખાલી ઓર અપના પૂરણ જ્ઞાન આનંદ સ્વભાવસે ભરા પડા હું ઐસી ચીજકી જ્યાં દૈષ્ટિ હુઈ તો કહેતે હૈ કે બંધકો જાનતે હૈ ઓર મોક્ષકો ભી જાનતે હૈ મોક્ષકો કરના હૈ ને ઐસા ફૈસા હવે નહીં આ રે હવે (જાણી - લીધું હવે પછી ક્યાં કરવું) સમજમેં આયા ? આ કયા કહેતે હૈ, સમજમેં આયા ? બંધકા તો કરના નહીં હૈ પણ મોક્ષકા ભી કરના નહિ હૈ, મોક્ષ હોતા હૈ ઉસકો જાનતે હૈ એમ કહેતે હૈ. પંડિતજી.

મોક્ષ નામ પૂરણ નિર્મળ પર્યાય, પૂરણ આનંદકી દશા. પૂરણ આનંદકી દશા નામ મોક્ષ-વિકારકી દશા નામ સંસાર ઉસકા અભાવ હોકર પુરણ આનંદ અતીંદ્રિય આનંદ ને જ્ઞાન પૂરણ ઉસકા નામ મોક્ષ તો કહેતે હૈ જબ શુદ્ધ જ્ઞાન પરિણત આત્મા દૈષ્ટિ થઈ ને અનુભવ હુઆ વો તો મોક્ષકો ભી કર્તા નહીં. હો જાવ એઈ-જાનીના વ્યાયામની મસ્તી ભિન્ન ભિન્ન હૈ જુદી જાતની એ ઈ નંદકિશોરજી દેખો મારગ જૈન દર્શનકા.

કહેતે હૈ યે તો બંધકો ને મોક્ષકો જાનતે હૈ આહાહા ! બંધકા પરિણામ અને મોક્ષકા પરિણામ ઉસકો જાનતે હૈ; કરતે નહીં આ કયા ? સમજમેં આયા ? ક્યું કે જ્યાં શુદ્ધ દૈષ્ટિ હુઈ ને શુદ્ધ પરિણમન ધર્મકા હુઆ પીછે, મોક્ષ કરું, પરિણામ તો પરિણમતે હિ હૈ, પરિણામ તો પરિણમતે હિ હૈ એ તો ધારાવાહી હોતા હૈ એમાં ધારાવાહી હોતા હૈ ઉસમેં મૈ કરું ઐસા રહેતે નહીં - (વાહ રે વાહ કૃપાનાથ) પંડિતજી ! આ ગાથા જરી ઊંચી હૈ બહોત સમજમેં આયા ? આ તો અહીંયા કલાસ હોય ત્યારે થોડા કાને તો પડે લોકોને આવા મનુષ્ય દેહ મીલા અને જૈન દર્શન સર્વજ્ઞ પરમાત્માએ કહેલો માર્ગ ચીજ કયા હૈ વો ચીજ કાને ભી ન પડે તો ઉસકો વિચારમેં કેસે લે અને દૈષ્ટિમેં કેસે પરિણમાવે ? આહાહા ! સમજમેં આયા ?

કહેતે હૈ, અરે ધર્મી જીવ સમ્યક્ ચીજ વસ્તુ ચૈતન્ય ભગવાન, પુરણ પ્રભુ વસ્તુ, ઐસી પુરણકી દૈષ્ટિ હુઈ તો યે ધ્રુવ સ્વભાવ ભગવાન દૈષ્ટિમેં આયા. કહેતે હૈ કે જ્ઞાનમેં

બંધ હોતા હૈ રાગ જરી જાણતે હૈ, અપનેમેં બંધ ઐસે નહિ, રાગ ભી ભિન્ન, આ મોક્ષકી પર્યાય ભી મેરા દ્રવ્યસે ભિન્ન આહાહા ! (દ્રવ્યસે ભિન્ન વાત સાચી છે) સમજમેં આયા ? એવી વાત છે ભગવાન આહાહા ! મને પામર કહીને, પામરને પ્રભુ કરીને બોલાવે છે. એ સંતો એમ કહેતે હૈ. ૭૨ ગાથામાં કહ્યું 'તુંને, ભગવાન આત્મા ! એમ કહ્યું 'તું આહાહા ! જેમ એની મા, ઝૂલામાં એને સૂલાનેકે લીયે ઉસકા ગાના ગાતી હૈ સમજમેં આયા ? ઉસકી જો નિંદા કરે ગાળ્યું દે તો નહિ સૂવે એ જોઈ લેજો કોઈ વાર એવું હોય તો ભલે બાળક હો. (બરાબર જી. હા.) સમજમેં આયા ? (જી. હા.) પણ એના વખાણ કરે મારો દીકરો ડાહ્યો. આ તો અમારે કાઠીયાવાડી ભાષા, તમારી કંઈક ભાષા હશે. દીકરો ડાહ્યો; ડાહ્યો સમજે ? હુશિયાર (શાણો) શાંત, મામાને ઘેર ગયે થે ને ખારેક ને ટોપરા લાએ થે. ઐસા વખાણ કરે ત્યારે સૂઈ જાય. સોતે હૈ ! સોતે હૈ ઈસકો, ગાળ્યું દે તો નહિ સોવે, મારા રોયા, બાળક નહિ સૂએ ઈ અવ્યક્તપણે પણ ઈસકો પ્રશંસા ઈસકો રુચતી હૈ એ શોભાલાલજી ! જૈસે માતા ઉસકો સુલાતે હૈ, સંતો જગતકો જગાતે હૈ, જાગ રે જાગ ભગવાન ત્રણ લોકનો નાથ તું સંતાઈને પડયો, રાગ ને પર્યાયની બુદ્ધિની આડમાં ભગવાન તને દેખાતો નથી, સમજમેં આયા ?

“ તરણા ઓથે ડુંગર રે, ડુંગર કોઈ દેખે નહિ, તરણા ઓથે ” ડુંગર બડા હો ઈતના એક તીનકા ઈતના રખા હો, સારા ડુંગર નહિ દીખે બરાબર હૈ ? દેખના તો અહીંયાથી (આંખથી) હૈ ને ? આંખ ઉપર આટલુ તણખણું રાખે, લ્યો ને આ ચશ્મા ઉપર કાળો ડાઘ લગાવી દે સારા પર્વત, સારા દરિયા ભી નહિ દેખે (નહિ દેખે)

એમ ભગવાન આત્મા પૂર્ણાનંદકા નાથ, આ રાગને વિલ્કપકી એકતાબુદ્ધિમેં દીખાતા નહીં સમજમેં આયા ? બહાર તો ક્રિયા કરીને મરી ગયો બહોત, ઉસમેં કયા હૈ ? પણ વો વિકલ્પ ઉઠતે હૈ રાગ ઉસકી એકતાબુદ્ધિ અથવા પર્યાયકી એકતાબુદ્ધિ આહાહા ! ઉસમેં ભગવાન ત્રણ લોકના પૂર્ણાનંદ પ્રભુ નાથ એ તરણાકી આડમેં જેમ પર્વત દીખતે નહિ, ઐસે રાગકી એકતામેં, પર્યાયકી બુદ્ધિમેં, દ્રવ્ય બુદ્ધિ ત્રિકાળ દેખતે નહિ - સમજમેં આયા ?

અહીંયા કહેતે હૈ કે આહાહા ! ઐસા જબ ભાન હુઆ સમજમેં આયા ? શુદ્ધ ચૈતન્ય જ્ઞાનસ્વભાવી પવિત્ર ધામ આત્મા હૈ, ઐસી દૈષ્ટિમેં સમ્યગ્દર્શન શુદ્ધરૂપે પરિણમન હુઆ, હજી ચોથા ગુણસ્થાનની બાત હૈ આહાહા ! સમજમેં આયા ? આ ચોથાના ઠેકાણા નહિ ને પાયમાં ને છઠ્ઠા લઈને બેસી ગયા, આ બાર વ્રત હૈ ને પડિમા હૈ ને, ઘૂળેય નહિ હૈ સૂન તો સહી સમજમેં આયા ? એય ભગવાનદાસજી (બરાબર) આવા શેઠિયા હોય ને પછી શાતા શીળીયા હોય ને પછી કાંઈક ત્યાગ કરે તો ઓહોહો ! કહો સમજમેં આયા ? આહાહા !

કહેતે હૈ એ જૂલામૈ સોતા હૈ અજ્ઞાનમૈ આ પરમાત્મા સંતો ઉસકો જગાતે હૈ. એ જાગ રે જાગ નાથ એ નિંદ્રા તને હવે ન હોઈ શકે (ન હોઈ શકે, વાહ રે વાહ) (ભાવ નિંદ્રા) એ રાગ અને પુણ્યના વિકલ્પમાં ભગવાન સારા દ્રવ્ય પડા હૈ ને પ્રભુ. આહાહા ! એક સમયકી પર્યાય નામ વ્યક્ત દશા ઉસકી ઉપર તેરી રચિ હૈ તો દ્રવ્ય દીખતે નહી. સમજમૈ આયા ? અને કહેતે હૈ જ્યાં દ્રવ્યકા ભાન હુઆ આઠ વર્ષકી બાલિકા હો, અરે ! મંડૂક હો દેડકા, દેડકા કહેતે હૈ ને ? મેંડક, મેંડક, મેંડક ભગવાનના સમોસરણમાં દેડકા આત્મભાન પાતે હૈ. આત્મા હૈ કે નહિ ? ભગવાનના સમોસરણમાં પરમાત્મા બિરાજતે હૈ અભી ત્રિલોકનાથ સીમંધર ભગવાન મહાવિદેહક્ષેત્રમૈ સમજાણું ? એ ભગવાન પાસે - દેડકા આહાહા ! દેડકા તો શરીર દેડકા હૈ આત્મા કયા દેડકારૂપ હો ગયા હૈ ? સમજમૈ આયા ? એ જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાનકા ભાન તો ભગવાનકે સમોસરણમૈ મંડૂક કર લેતે હૈ.

એ બી એમ જાનતે હૈ કે બંધ ને મોક્ષકા તો મૈ જાનનેવાલા હું. આહાહા ! (વહ તો છોટાસા શરીર) છોટા તો શરીર છોટા હૈ વસ્તુ છોટી હૈ ? કહો આ શું કહેવાય છે તમારો ? ઓલાએ નહોતો માર્યો બોંબ બોંબ એટમ બોંબ માર્યો તો ને ક્યાંક ઓલા બસો અઢીસો જોજનમાં, ભુક્કા ઉડી ગયા હતા ક્યાંક (હિરોશીમા) ક્યાં ? હા. બોંબ ઈતના છોટા બોંબમૈ અનંત પરમાણું હૈ - કહેતે હૈ છોટા, છોટા ત્યાં નહિ હૈ એક બોંબ છોટા ઈતના લો રાઈ જિતના ઉસમૈ ભી ઉસમૈ અનંત પરમાણું હૈ રજકણ હૈ (આત્મા તો સર્વશક્તિકા ઘણી હૈ) એસી શક્તિ પડી હૈ કે અઢીસે જોજનમાં ભૂક્કા ઉડાડી દીધા. શક્તિ ઈતની હૈ. ઓ તો નિમિત્ત હુઆ અહીં તો દૈષ્ટાંત દેના હૈ હોં. રજકણ પરકા ભૂકા કર સકે એસા હૈ નહીં ક્યું કે અપની સત્તા છોડકર પરકી સત્તાકો છૂતે હી નહિ આહાહા ! પણ ઉસમૈ શક્તિ ઈતની હૈ કે હજારો જોજનમાં રાખ કરી નાખે, ભૂકો કરી નાખે, એસે ભગવાન આત્મા ક્ષેત્ર ભલે છોટા હો, ભગવાન આનંદ ધામ, સમજમૈ આયા ? શુદ્ધ ચૈતન્ય વસ્તુ ઓ મંડૂકકા દેહમાં ભી તો આત્મા તો એસા હિ હૈ જૈસા અહીંયા (આપણો) આત્મા એસા વહ આત્મા હૈ. સમજમૈ આયા ?

ઓ ભી આત્માકા સમ્યગ્દર્શન શુદ્ધ સ્વભાવકા પરિણમન કરતે હૈ તો વો બંધકો જાનતે હૈ. સમજમૈ આયા ? કોઈએ પ્રશ્ન કીયા હૈ ન્યાલભાઈકો પ્રશ્ન હુઆ થા કે તુમ કહેતે હો કે ધ્રુવ, ધ્રુવ, ધ્રુવ, ધ્રુવ, ભાઈ પ્રશ્ન હૈ ઉસમૈ ધ્રુવ નિત્યાનંદકો પકડો પણ મંડૂક કયા પકડે ત્રિકાળકો, વો તો પર્યાયકો જાનતે સંવર, નિર્જરા આદિકી હુઈ ઉસકો, સુખકો વેદતે હૈ, પ્રભુ, સુખકો વેદતે હૈ ને મંડૂક આનંદકો ? તો આનંદકા ધામ કયા હૈ, એસી દૈષ્ટિ હુએ બીના સુખકા વેદન હો સકે નહિ. સમજમૈ આયા ? ન્યાલભાઈકો પ્રશ્ન કીયા થા કોઈએ. પુસ્તક દીયા તુમકો પુસ્તક છોટા- છોટા હોં બડા તો હજી સૂક્ષ્મ હૈ, તુમ્હારા કામ નહીં.

अजर प्याला है. न्यालत्माईका अजर प्याला है. ओई - क्यां गया ओई राजमल्लज्ज
राजमल्लज्ज याद आया तुम्हारा साटु ले गया था ई दलाली करीने - समजमें आया ?

भगवान आत्मा, उसने पूछा भाई ! तुम ध्रुव ध्रुव नित्य नित्य नित्य ध्रुवकी दृष्टि
करो, ध्रुवकी दृष्टि करो, त्रिकाणकी दृष्टि करो तो सम्यग्दर्शन होगा, पर्याय दृष्टि छोडो तो
मंडूकको क्या ध्रुवका दृष्टि हुआ ? आनंदका अनुभव है उसको तो कहते हैं के भगवान
सून तो सही, जे दुःखका वेदन था राग ने द्वेषका वर्तमान दशा तरङ्गका लक्षसे वेदन था,
ओ आनंदका वेदन आया, ओ कहांसे आया ? ओ ध्रुव उपर दृष्टि पडी तब आनंदका वेदन
हुआ. समजमें आया ? सूक्ष्म बात है भगवान आ तो ओकलुं माभण है-हरष जमण
है, हरष जमण, हरष जमण समजे ? लगन पीछे नहि करते आभीरका दिन जमण
करते !

अही कहते हैं ओडो वो तो जानता है, किसको “ बंध ने मोक्षको ” मात्र बंध मोक्षको
नहि, छतना हि नहि त्यारे “ कम्मदयं निज्जरं येव ” कम्म-उदयं, निज्जरं बे बोल
लीया है (बे लीधा) कर्म उदय, शुभ अशुभ कर्मोदयको, जैसा कर्मका उदय आवे उसको
भी जानते हैं. अशुभका उदय हो तो जैसे जाने, शुभका हो तो जैसे जाने, जानता ही है,
उसको दूसरा कुछ है नहीं. अशुभ शुभ कर्ममें ये है ही नहीं. शुभ अशुभ कर्मका उदय
आया और शुभ अशुभ कारणसे बहारमां प्रतिकूल अनुकूल संयोग हुआ उसको भी
जानता हि है, कोई प्रतिकूल है ने अनुकूल ऐसा है नहि. आहाहा ! टेभो
आ धर्म.

पहेला निर्णय तो करो के आ मारग ऐसा है दूसरा मार्ग है नहीं. कहते हैं, शुभ
अशुभ कर्मोदयको जैसा शुभ हो तो शुभको जाने, ओ तो ज्ञानकी पर्याय, शुभ आया तो
जाननेकी पर्याय प्रगट हुई, ओ हि समय, समय तो ओक है, के आ शुभ है तो ज्ञानकी
पर्याय हुई ऐसा तो है नहिं, अपनेमेंसे हि ऐसा स्वका ज्ञान और राग शुभ हो के
अशुभ हो, उदय शुभ हो के अशुभ हो जैसे जाननेकी पर्याय अपनी सत्तासे, अपने
कारणसे, रागकी अपेक्षा रभे विना अपनी पर्यायमें जाननेकी पर्याय प्रगट होती है.
आहाहा ! ओमां थोडा ओक अक्षरनो फेरफार थाय तो सारा तत्त्व फेरफार हो जाय ऐसी
बात है - फरीने, हें ? (फरीने)

फरीने, ऐसा कहा, (जादुकी लकड़ी) जादुकी लकड़ी, जादुकी लकड़ी कहते हैं हवे तो
लाकड़ी रही नहि. पहेले सुभउकी थी अब दूसरी आ गछ प्लास्टीककी ओ दाकतर आया
था ने खुदभाई उसने बनाई हाथमां पसीना न हो अने शास्त्रको छूओ नहि ओ कारण
से ओमां लोको कहते हैं बहूत माणस के लाकड़ी जिसको डीरे उसको पैसा हो जाता है
समजमें आया ? पहेलेसे ऐसी छाप पुण्यकी है ने ? आहाहा ! तो कहते हैं अहीया तो

કે લકડી ફીરે તત્ત્વકી, કલ્યાણ હો જાય ઉસકા, ઉસકા નામ અહીંયા જાદુ હૈ આ લકડીમેં કયા હૈ આ તો ધૂળ હૈ અને પૈસા મિલે ઉસમેં કયા હૈ ઓ બી ધૂળ હૈ.

અહીંયા કહેતે હૈ ધર્માત્મા ઈસકો કહીએ - કર્મ ઉદયકો અપના ન જાને, શુભકો અપના ન જાને, અશુભકો અપના ન જાને પણ શુભ-અશુભકી જ્ઞાનકી પર્યાય હો ઉસકો જાને ઐસા હૈ બસ સમજમેં આયા ? ભારે ઝીણી વાત ભાઈ - જૈન ધરમ કૈસા હૈ વો બાત સમજના કઠણ હો ગયા જગતકો. જૈન ધર્મ ઐસા હૈ પરકી દયા પાળે ઓ જૈન ધર્મ હૈ ? ઐસા હૈ ? (પોતે જ જૈન છે) પોતે જ જૈન સ્વરૂપ હૈ સૂન તો સહી, એઈ- ઉસકા અર્થ કયા ? કે જો પુણ્ય-પાપકા રાગ હૈ વો તો દોષ હૈ, કૃત્રિમ, ક્ષણિક ઉસસે રહિત હૈ, રાગદ્વેષ રહિત હી હૈ ચૈતન્ય દ્રવ્ય. જો હૈ રાગદ્વેષ રહિત હૈ તો વીતરાગતા પ્રગટ અંદર મેં હૈ તો પ્રગટ હોતી હૈ, જિન સ્વરૂપ હિ આત્મા હૈ. સમજમેં આયા ? ઐસા દૈષ્ટિમેં ભાન હુઆ તો કહેતે હૈ જાનતા હૈ કર્મ ઉદયકો આહાહા ! સમજમેં આયા ?

વો આતા હૈ ને કાગવીટ સમ માનત હૈ સમ્યગ્દૈષ્ટિ લોગ. “ ચક્રવર્તીકી સંપદા ઔર ઈન્દ્ર સરીખા ભોગ, કાગવીટ સમ માનત હૈ સમ્યગ્દૈષ્ટિ લોગ ” આહાહા ! મંદિરમેં લીખા હૈ ઈંદોરમેં ઓ કાયકા મંદિર હૈ ને ભાઈકા શેઠકા સર હુકમીચંદ ઉસકા હૈ ઉસમેં લીખા હૈ ઉપર, ઔર સમજતે નહિ ?

ધર્મી જીવ ચાહે તો અનુકૂળતાકા ગંજ હો કાગવીટ સબ માનત હૈ. મનુષ્યકી વિષ્ટા તો હજી ભૂંડ બી ખાય. કાગડાની વિષ્ટા તો નીકળે ને સૂકાઈ જાય તરત કે ભૂંડ બી ખા સકે નહીં. સમજમેં આયા ? ઉજ્જૈનમાં નાખ્યું 'તું નહીં. એઈ ચાંદમલે ઉજ્જૈનમાં મૂક્યું તું, બોર્ડ લગાયા થા એ ભૂલી ગયા લાગે છે મેં કહ્યું 'તું બોર્ડ તો તુમ્હે બનાયા થા માથે, વ્યાખ્યાન હોલમેં, ઉજ્જૈનમેં ગયે થે ને ? “ કાગવીટ સમ માનત હૈ ” નાક કા મેલ હૈ એ તો સારી વિભૂતિ બહારકી સમજમેં આયા ?

જાનતે હૈ, બસ જ્ઞાન હોતા હૈ. એ જ્ઞાન ભી વો ચીજ હૈ તો હોતા હૈ ઐસા ભી નહિ. જહાં જ્ઞાન હૈ વહાંસે જ્ઞાન આતા હૈ ને પરિણમન હોતા હૈ. સમજમેં આયા ? એઈ અમીચંદજી આવો મારગ ભારે કઠણ ભાઈ, માર્ગ સારા સમાજને બધાને લાગુ પડે એવો જોઈએ ને ? એકને લાગુ પડે. લાગુ પડે કયા ? (ઘટે) યે તો સબકો ઘટે. મારગ તો એક હી હૈ. સબ મુખસે ખાતે હૈ, કોઈ માથામેંસે ખાતે હૈ ? મારગ તો એક હી હૈ બાળકકો, વૃદ્ધકો, યુવાનકો, સ્વર્ગકો, નારકીકો મંડૂક કહો કે મોટા ચક્રવર્તી રાજા કહો. ધર્મ તો આ એક હી પ્રકારકા આ હૈ, ઉસમેં કોઈ દૂસરા પ્રકાર હૈ નહિ.

‘ કમ્મુદયં ’ ઓ તો જાણતે હૈ, વો તો જાણતે હૈ, વો મેરા તરીકે જાણતે નહિ. પરદ્રવ્યકા અપનેમેં અપનેસે જ્ઞાન હોતા હૈ ઉસકો જાનતે હૈ આહાહા ! સમ્યગ્દૈષ્ટિ લોગ. “ સવિપાક. અવિપાકરૂપ ” નિર્જરાની વ્યાખ્યા, કમ્મુદયંનું કહ્યું ને પહેલું, કર્મ ઉદયનું

લીધું પહેલું, પછી હવે સવિપાક અવિપાક નિર્જરા, ઔર સકામ અકામ નિર્જરા દો પ્રકારકી ભારે ગોઠવ્યું છે. કયા કહેતે હૈ? અપના શુદ્ધસ્વરૂપ પ્રભુ, નિર્મળ ઐસી પ્રતીત અને ભાન શુદ્ધ પરિણમન હુઆ ઉસકા નામ ધર્મી, ઉસકા નામ સમ્યગ્દષ્ટિ.

વો 'સવિપાક' સમયે સમયે ક્ષણે ક્ષણે પૂર્વકા કર્મ જો બંધા હૈ વો સમય મુદત હોકર ખીર જાતા હૈ. જૈ પૂર્વે કર્મ બંધા હૈ ઉસકી મુદત હોકર સ્થિતિ હોકર ખીર જાતા હૈ. ઉસકા નામ સવિપાક નિર્જરા. કર્મ અપના પાક પૂરા હુઆ અને ખીર જાના સવિપાક પાક-કર્મકા રજકણ જો પડા હૈ. ઉસકા પાક હોકર, સવિપાક પાક સહિત ખીર જાના, ઉસમેં આત્માકા કોઈ પુરુષાર્થ હૈ નહિ. સમજમેં આયા? કહેતે હૈ દેખો જૈસે આ મનુષ્ય ગતિ અહિંયા અબી પણ કર્મ તો ચાર ગતિકા, બંધા પડા હૈ, આયુષ્ય નહીં, ગતિકી બાત મૈ કરતા હું, તો યહાં મનુષ્ય ગતિકા ઉદય હૈ, ઔર ગતિ તો ચારકા અંદર ઉદય હૈ. પણ વિપાક ફળરૂપે આ એક હૈ પણ વો ભી વિપાક હોકર ચાર ગતિકા ઉદય હોકર ખીર જાતા હૈ. તીન ગતિકા ઉદય ખીર જાતે હૈ અબી. કયા કીયા? હા, જૈસા ઉદય આતા, આકર ખીર જાતા ઐસા વો નહિ ખીર જાતા હૈ નિરંતર ગતિકા ઉદય હોતા હૈ ચારેયકા ચારેયકા ઉદય એક મનુષ્યકા તો પ્રત્યક્ષ હૈ ઔર તીન હૈ વો ખીર જાતે હૈ ઉદય આકર. સમજમેં આયા જરી?

આયુષ્ય એક હોતા હૈ. (સંક્રમણ હોતા હૈ) સંક્રમણ નહીં. વો તો ગતિકા ઉદય આકર ખીર જાતા હૈ બસ, ખીર જાતે હૈ, સંક્રમણ નહીં. સૂનો "સવિપાક" સ નામ વિપાક ફળ સહિત તો કર્મ જૈસા બાંધ્યા' તા પૂર્વે તો ઉસકા મુદત હો તો આયા ને ખીર જાતા હૈ ઉસકા નામ સવિપાક ઉસમેં કોઈ તપસ્યા કે જ્ઞાનાનંદ કરના હોય તો ખરે ઐસી ચીજ નહીં. સમજમેં આયા? બંધા હુઆ કર્મ અપની મુદત પૂરી હોનેસે સમય સમયમેં ઉદય આકર ખીર જાતે હૈ, ઉસકો સવિપાક નિર્જરા કહેતે હૈ. (રોજ નવું નવું) બધું નવું જ છે ને? આહાહા!

કઈ અંતર ચીજકી કયા ચીજ હૈ વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ વીતરાગદેવ સો ઈંદ્રોના પૂજ્ય પ્રભુ ઉસને કયા કહા થા અને હમ કયા માનતે હૈ ઉસકી કુછ ખબર નહીં. સમજમેં આયા? ઓઘે ઓઘે કીધું 'તું ને ભેડીયા ચાલ. હં! ભેડીયા ચાલ, કોઈ કહેતું 'તું (કાલે જ વાત થઈ હતી) કાલે વાત થઈ. ઘેટાકા આચાર હોતા હૈ ને? ઐસે ભેડીયા આચાર. દુનિયા કરે ઐસા કરે જાય પણ સત્ય કયા હૈ ઉસકી ખબર નહીં. હૈં? કોઈ કહેતે થે. ભેડીયા ચાલ કયા? ભેડીયા ઘસાણ (કોઈ કરે ઐસા કીયા કરે વો) વો તો હૈ મગર શબ્દ કયા એ તો હમકો ખબર હૈ ને? (મુક્ત હાસ્ય) તમારી ભાષા કયા હૈ? (ઘસાણ) ઘસાણ હા ઓ ભેડીયા ઘસતે હૈ યહાં, ઘસાણ (ઘસાણ) આહાહા! ઐસા ભેડીયા જેમ સબ ઘસતે હૈ અનાદિસે એમ કહેતે હૈ (બરાબર) અજ્ઞાની કરતે હૈ ને અજ્ઞાની મનાતે હૈ ઐસા ચલે જાતે હૈ, વો હેઠે નજર રખતે હૈ ને વો ભેડીયા - ચલે જાતે

હૈ, માર્ગ ક્યા હૈ ઉસકી ખબર નહીં.

ધર્મી જીવ અપના સ્વરૂપ રાગ પુષ્ટ્ય ને શરીરસે ભિન્ન જબ જાનનેમેં આયા, જબ લગ રાગ ને શરીર મેરા હૈ ઓર મૈં ઉસ સહિત હું ઐસી દૈષ્ટિ થી તબ લગ મિથ્યાદૈષ્ટિ અધર્મી પાપી થા સમજમેં આયા ? જબ વો દૈષ્ટિ ગુલાંટ ખા ગઈ. સમજમેં આયા ? વો નટ નહીં હોતે નટ ? નટ નાયતે હૈ ને, નટ નાયતે હૈ ને, ઐસે ઐસે નાયતે નાયતે જબ ગુલાંટ ખાતા હૈ નટ નાયતે હૈ ને ? દુકાન પર આતે હૈ ને હમારે ત્યાં દુકાન થી તો, બહોત પૈસા લેનેકો બહોત આવે. તો આમ કરીને ગુલાંટ મારે. એમ એક વાર નાય કર, કહેતે હૈ રાગ ને પર્યાયકી બુદ્ધિ હૈ વહ છોડ દે (છોડ દે) દ્રવ્યબુદ્ધિ ત્રિકાળી જ્ઞાયકમેં ગુલાંટ ખા (બરાબર, સત્ય કૃપાનાથ) (ગુલાંટ કૈસે ખાના) આહાહા ! કહેતે હૈ ને ઐસે ખાના. ઐસી દૈષ્ટિ હૈ (પર ઉપર) તો ઐસી દૈષ્ટિ (સ્વ ઉપર) કરના વો ગુલાંટ (અભિપ્રાય બદલના)

વાત બસ એ, જો રાગ અને પર્યાય એક સમયકી પર્યાય ઉપર બુદ્ધિ હૈ વહ દ્રવ્ય ઉપર બુદ્ધિ કરના. (મારે એમ કહેવું છે કે ગુલાંટ કીસ ક્રિયાસે ખાઈ જાતી હૈ ?) ક્રિયા બ્રિયા કઈ થી વળી , ઘૂળની ક્રિયા ? (જ્ઞાન ક્રિયા) શેઠ ઠીક છે બરોબર પૂછતે હૈ. લોકો ક્રિયા કરતેહૈ ને, ક્રિયા કરતે હૈ ને ? ક્રિયા કરતે કરતે ઐસી દૈષ્ટિ હોગી. ઘૂળમેં નહીં હોગી સમજમેં આયા ? અભિપ્રાય અપના જો પર ઉપર હૈ વો સ્વ ઉપર લેના. બસ, દૂસરી કોઈ ક્રિયા ઉસકી હૈ નહીં. આહાહા ! નંદકિશોરજી કોઈ ઐસી બાત હૈ મારગ ઐસા હૈ તમારા ગામમાં આવી વાત નો હાલે હોં એક દીમાં ક્યાંથી હાલે વિદિશામાં ક્યાં ગયા રાજેન્દ્રસિંહ (ન ચલે) શું નામ છે ? (રાજેન્દ્ર) રાજેન્દ્રકુમાર ક્યાં ગયે ? કર્મકા ઉદયકો જાનતે હૈ ઓર સવિપાક નિર્જરા કર્મ ઉસકી મુદત પૂરી હોને પર ખીર જાય ઉસકો જાને.

“ અવિપાક ” દૂસરા શબ્દ, અવિપાકકા ક્યા અર્થ ? હૈ તો કાળક્રમ ઉસમેં ભી હોં. સમજમેં આયા ? હમણાં ક્યાંક વાંચ્યું 'તું અહીંયા તો તત્વાર્થ થા. પણ બીજે ક્યાંય હતું. યથાકાળ તો ઉસમેં ભી લેના એમ કહેતે હૈ - વિપાકમેં ભી યથાકાળ હૈ (એમાં લખ્યું છે) ત્યાં તો લખ્યું છે પણ દૂસરા ક્યાંક લખ્યું છે. કોઈ ઠેકાણે લખ્યું છે ખરું ? હા આ યોગસારમાં હશે આ યોગસારમાં હશે ? યોગસાર છે ને અમિતગતિ આચાર્ય, અમિતગતિ આચાર્ય ઉસકા યોગસાર ઉસમેં લીખા હૈ ઐસા કર્મકી બાત યથાર્થ ભાવ. ઓ સારા વ્યાખ્યાન હો ગયા હૈ યોગસાર, સમયસારકી શૈલીકા હૈ યોગસાર અમિતગતિ આચાર્યકા ઉસકા વ્યાખ્યાન હો ગયા હૈ ઉસમેં ઐસા લીખા હૈ જો સમય કર્મકા ઉદય આનેવાલા હૈ ઓ વિપાક ખીર જાતે હૈ, અવિપાક ભી ઉસકે કાલમેં હિ આતા હૈ, પણ યહાં પુરુષાર્થ ચૈતન્ય ઉપર ક્રીયા, શુદ્ધ જ્ઞાનાનંદ મૈં હું ઐસી દૈષ્ટિ ઓર પુરુષાર્થ સ્વ ઉપર ક્રીયા તો ઓ ખીરનેકો અવિપાક નિર્જરા કહેનેમેં આતા હૈ. ઉસમેં ક્રમબદ્ધ હૈ ને પંડિતજી ! ઉસમેં

कमबद्ध है सविपाक निर्जरा जो है वो मिथ्यादृष्टि और सम्यग्दृष्टि दोनोको होती है ? दोनोको होती है. यहाँ तो सम्यग्दृष्टिकी बात है. (सम्यग्दृष्टिकी हि) अर्हिया तो सम्यग्दृष्टिकी बात है. मिथ्यादृष्टिका आंड़ी काम नहि. सम्यग्दृष्टिको चार प्रकारकी निर्जरा होती है. अे अर्हिया सिद्ध करना है. समजमें आया ?

ज्ञानीको अपना चैतन्य स्वरूपका भाव अनुभव हुआ और आनंदका वेदन हुआ. उसको भी सविपाक, अविपाक और सकाम, अकाम चार प्रकारका कर्म भीरते है. ये चारेय प्रकारको जानते है. आ तो चारकी व्याख्या करते है. सविपाक नाम कर्मकी मुदत पूरी होते भीरते है वो, उसकी मुदतको अविपाक भी भीरा है, पण अपना स्वभाव, सन्मुखमें आनंदमें म्हामशगुल हुआ, अपनी दृष्टिमें अेकाकार हुआ वस्तुमें तो जो कर्म भीरा, अेकदम भीयकर भैयाँ, पण ओ समय भीरनेकी चीज वो भीर गँ पण पुरुषार्थका उसमें आ बाजुमें निमित्त पडा अने भीर गया ओ अविपाक उसमें पाक अर्हिया अनुभवमें आया अैसा है नर्ही - धणुं जीणुं.

इेर बात, इेर बात इेर लँअे (अपनी समजमें तो कुछ नर्ही आया) माटे तो इरीने कहेते है. कर्म निर्जराका दो प्रकार अेक तो मुदत पुरी हो अने भीरते है. दूसरी भी मुदत तो है पण यहाँ पुरुषार्थ स्वसन्मुख क्रीया है तो वो कारण ओ पाक आ बाजुका पर्यायमें पाकका इणमें अेकताबुद्धि बिलकुल न रही, समजमें आया ? अेने कारणे ओ कर्मकी पर्याय जो है अे भीर जाती है उसको अविपाक निर्जरा धर्मीको होती है. मिथ्यादृष्टिको अविपाक निर्जरा होती नर्ही. मिथ्यादृष्टिको सविपाक निर्जरा होती है पण अविपाक नर्ही होती है. समकितिको दोँ होती है (बराबर) आहाहा ! भारे वात भाँ (बहु योभुं) समजमें आया ? रात्रिको प्रश्न पूँना जरा सूक्ष्म बात है. तत्त्वार्थसारमें भी अैसा लीया है भाँअे उसका बहुत सरस अर्थ क्रीया है कम प्राप्त तो दो हि है, आया था ने भाँ-प्रश्न तमने कम प्राप्त तो दो हि है - पण अर्हिया पुरुषार्थ क्रीया, तो ओ पुरुषार्थ क्रीये भीना ओ तो कर्मका उदय आया और भीर गया अस मुदत पुरी होते भीर जाता है अस मगर यहाँ पुरुषार्थ क्रीया स्वभाव सन्मुख आनंदकंदमें ज्यां प्रयत्न क्रीया, प्रयत्न क्रीया वो भी पर्याय दृष्टिकी बात है पण प्रयत्न ध्रुव उपर लग गया, उसका नाम पुरुषार्थकी जागृति अने तपस्या कहेनेमें आता है. अे तप, अपवास-अपवास करना वो तप है नहि आहाहा ! अे तपनो अर्थ -तपंति ण्ति तपः जैसा सुवर्ण सोना-सुवर्ण गेउसे ओपित होता है गेउ होता है ने गेउ ? सोनु सुवर्ण ओपित होता है अैसे भगवान आत्मा शुद्ध वीतराग पवित्र जो दृष्टिमें आया है, उसमें पवित्रताकी वृद्धि होती है, शुद्धताकी वृद्धि होती है, उसको भगवान तपउपी भाव निर्जरा कहेते है. भारे वात भाँ.

ગોંડલ દરબાર થા ને ગોંડલ દરબાર ? ગોંડલ બડા દરબાર થા. તો ઉસકા કેળવણી અધિકારી થા ચંદુભાઈ પટેલ તો બહુ થા ઉસકા ઉપર પ્રેમ તો આપણી બાત બહોત સૂનતે થે. તો વહાં દરબાર પાસ જાકર કહે મહારાજ ઐસા કહા મહારાજ અર્થ ઐસા કહા તો ગોંડલ દરબાર કહે, પીછે કહે શબ્દકોષ હૈ ઉસકા ગોંડલમેં ભગવત્ ગૌમંડળ શબ્દકોષ પુસ્તક ઐસા બનાયા છ બડા તો મહારાજકા દરેક શબ્દકા અર્થ ફેર પડતે હૈ તો આપણે પણ નાખો ભગવત શબ્દકોષમેં ઉસમેં નાખ્યા હૈ કેટલાક, સમજે ? ગૌમંડળની છે. આપણી પાસે પુસ્તક છે અહીંયા બડા શબ્દકોષના (મોટા) હા-બડા પુસ્તક હૈ છ શબ્દ નાખ્યા છે થોડા દરબારને રસ થા આવી ન શકે દરબાર તો, પણ ઉસકા કેળવણી અધિકારી થા ચંદુભાઈ થા પટેલ ઉસકા આ ચંદુભાઈ પટેલ - ઓ દરબાર પાસે જાય દરબાર કહે મહારાજ કહે ઓ શબ્દ અપના શબ્દકોષમેં નાખના તો શબ્દકોષમેં આયા હૈ બહોત ઐસા સમજમેં આયા ?

બંધ મોક્ષકો જાનતે હૈ સવિપાક ને અવિપાકકો જાનતે હૈ ! આહાહા ! કરતે નહીં એમ ભાઈ અહીંયા કહેવું છે. ફરીને સવિપાક નિર્જરા ઉસકા તો કર્તા નહીં પણ અવિપાક નિર્જરાકા ભી કર્તા જ્ઞાની નહિ. આહાહા ! કર્મ રજકણ હૈ ને ? ભારે વાત ભાઈ. ભગવાન, તેરેમેં તો જ્ઞાન ભરા હૈ, તેરેમેં ક્યા પરકો કર્મકો નિર્જરાઉં ઐસા હૈ ? ઓ તો કર્મ નિર્જરી જાતે હૈ અવિપાકપણે ઉસકો જાનનેવાલા આત્મા હૈ આહાહા ! ભાઈ કાને તો પડે કે આ કંઈ છે વીતરાગ માર્ગ, કોઈ ચીજ હૈ વીતરાગ માર્ગને વિષે, એ ચીજ સમજ્યા વિના રહી ગઈ છે. અને એ સમજ્યા વિના ઉસકા છૂટકારા નહિ હોગા, હોગા ચાર ગતિકા મરી જશે, રખડી મરશે. ક્યાંય સુખ હૈ નહિ, એ શેઠી ! શેઠ ક્યાંય સુખ નહિ હે ધૂળમાંય તમારા બંગલા છ લાખનો આરસપાણનો મોટો હજીરો - ઓલાને ચાલીસ લાખનો છે ત્યાં એક ગોવામાં શાંતિલાલ ખુશાલ, ચાલીસ લાખનો, પૈસા ઝાઝા હોય તો મોટો હજીરો ખડકાય, હજીરો સમજાય છે ને ? લોટીયા વોરા જેમાં દાટે એને હજીરો કહેવાય વોરા કહેતે હૈ ને વોરા નહીં કહેતે લોટીયા વોરા નહિ હોતે લોટીયા વોરા હોતે હૈ હજીરા હૈ. જામનગરમેં બડા હજીરા હૈ, નદીને કાંઠે વો લોટીયા વોરા નહિ હોતે, મુસલમાન ટોપી પહેનતે ને વોરા ઉસકો જહાં દાટે ઉસકા નામ હજીરા કહેતે હૈ. અહીંયા પણ ભગવાન કહેતે હૈ આત્માના ભાન વિના હજીરામાં પડ્યા નોળ-કોળ જૈસા હૈ એય આહાહા !

કહેતે હૈ ભગવાન આત્મા “ સકામ અકામ નિર્જરા ” લો કોઈ દિ’ શબ્દેય ખબર નહીં હોય કે ક્યા હશે ? પહેલે એમ કહા કે સવિપાક એટલે કર્મકા ઉદય આવે ને ખીર જાય વો, ઉસકો ભી જાને બસ જાને, કરે નહીં. ઔર અવિપાક પુરુષાર્થસે અપની સ્થિરતા હુઈ, તો કર્મ ખીર જાતે હૈ, ઉસકો અવિપાક કહેતે હૈ. એ અવિપાકકો આત્મા જ્ઞાની કરતે નહિ. જાનતે હૈ “ સકામ ” એ સકામ કહો કે અવિપાક કહો અહીં અવિપાક

३६

ध्येयपूर्वक ज्ञेय

परमाणुकी अपेक्षासे है. अने सकाम अपना पुरुषार्थकी जगृतिकी अपेक्षासे है. आडाडा !
फेर, अविपाक निर्जरा है वो कर्मका रजकणकी अपेक्षासे है, और सकाम निर्जरा है अ
अपना शुद्ध उपयोगमें रमणता उग्र हुई, अपना पुरुषार्थसे ओ भावको सकाम निर्जरा
कहेनेमें आता है आडाडा ! तारे वात भाव समजमें आया ? अे जरी जीषुं छे थोडुं.

“सकाम” अर्थात् पुरुषार्थकी जगृतिसे निर्जरा हुई. अपनी भावनासे हुई.
अपना शुद्ध भगवान् आत्मा. उसकी दृष्टि तो है और उसमें उग्र पुरुषार्थ करके जो
निर्जरा हुई उसका नाम सकाम भाव निर्जरा कहेते है तारे समाडयुं पण थोडांमां.

“अकाम निर्जरा” अकाम निर्जराकी व्याख्या के दृष्टि न होते पण प्रतिकूल
संयोगमें रागकी मंदतासे सहन हुआ उसका नाम अकाम निर्जरा कहेते है. जैसे ज्ञानीको
भी अकाम निर्जरा होती है. मंद कषाय, जैसे वेपारमें बैठे हो और भोजनका टाईम ११
वाग्यानो होय अने जराक घराक ऐसा आ गया तो भोजन हो तीन घंटा आवे यला
गया, इता ज्ञानी. समजमें आया ? दृष्टि नहीं थी के मूजे हो बजे आहार लेना दूध
पीना दृष्टि तो दस बजेकी थी पण ऐसा कोछ घराक आया तो उसमें रुक गया तो
इसमें कषायकी मंदता हुई दृष्टि नहीं थी के वो नहीं करना के दूध नहि पीना ऐसा पण
छतां ऐसा कारणमें ऐसा संयोग आ गया तो उसमें मंद कषायका भाव रखा तो उसमें
कर्म भीरे उसका नाम अकाम निर्जरा कहेते है आरे !

ज्ञानी जैसे बिलकुल कोछका कर्ता नहीं (जाननेवाला) (अकाम ने -अविपाक)
है ? क्या ? अकाम अने सविपाक, सविपाक तो उदय आकर भीर जाता है इतना अने
अकाममें प्रतिकूल संयोग ऐसा आया सहन करनेकी दृष्टि नहीं थी. नहीं जाना ऐसी
दृष्टि नहीं थी, पण जाना दूर हो गया सहज, उसमें कषायकी मंदता आ गछ तो उसका
नाम अकाम निर्जरा. जेम पशु अहीं तो समकित्तीकी बात है (ज. डा) पशु छप्पनीयाका
दुकाणमें बहुत दुःख, घास नहि मिलता था समजमें आया ? छप्पन, बडोत डमने तो
नजरे देखा है ने, दस वर्षकी उमर थी छप्पनमें तो ऐसा आंभमें आंसु पण ऐसा
जानेका भाव था मगर प्रतिकूल संयोगमें अंदरमें किसीको कषाय मंद हो गया, मंद हो
गया तो इसको अकाम निर्जरा कहेनेमें आता है ऐसा मरकर स्वर्गमें भी जाय - मिथ्या
दृष्टि हो पण अकाम निर्जरासे स्वर्गमां भी जाय, पण उसकी बात अहींया, नहि है
अहींया सम्यग्दृष्टिकी बात है - विशेष लेना ल्यो -

प्रवचन नं. - ३

गाथा ३२०

ता. १२-८-७०

गया, दूसरा पारिग्राह, अकाम सूक्ष्म तत्त्व है, अमारे शैठ पूछते हैं, के सूक्ष्म क्यों कहेते हो ?

(श्रोताः) उसका भुलासा (गुरुदेवः) वो अतीन्द्रियज्ञानसे पकड़में आवे औसी चीज है, शेर ? विषय क्या चीज है ? सम्यग्दर्शन है वो पर्याय है-अवस्था... પણ उसका ध्येय... क्या चीज है ? कैसी है ? ओ चीजनी व्याख्या टूंडी पहेले कहेगा, विशेष पीछे कहेगा.

पहेला शब्द है 'सर्वविशुद्ध' कैसा है भगवान आत्मा अंदर ? ओक समयकी पर्याय बिनाकी चीज ! शरीर तो नहीं, वाणी तो उसमें नहीं, पुण्य पापका विकल्प जो राग है वो तो उसमें नहीं, પણ ओक समयकी पर्याय जो भोक्ष और भोक्षका भारगकी है, वो भी उसमें नहीं औसा सर्वविशुद्ध भगवान आत्मा !

पानां तो है ने हाथमें ? पानां हो तो ठीक पडेगा उसमें छे नेमीयंदभाए ? पानामां ध्यान राभवुं हों ? ओला दागीनाने केम राभे छे घेरे ? डीराने राभे डाबलीमां ओम पानां यंधाए जाय ने मेला थए जाय ओम न राभवुं, आ तो डीरा जैसी चीज है समजमें आया ?

क्या कहते है ? 'सर्वविशुद्ध' भगवान आत्मा, ओक सेकंडका असंभ्यमां भागमें ओक समयमें वस्तु सर्वविशुद्ध ध्रुव. सर्वविशुद्ध ओक ओल. 'पारिष्णामिक' सडज त्रिकाणी भाव, सर्वविशुद्ध पारिष्णामिक, पारिष्णामिक अर्थात् सडज कोछनी अपेक्षा पर्यायनी नहीं, निमित्तनी नहीं, निमित्तना अभावनी नहीं, ओवो त्रिकाणी परमपारिष्णामिक' परम भावग्राहक ' औसा जो परमभाव ध्रुव. समजमें आया ? औसा परमभाव, त्रिकाणीभाव, ओक समयकी पर्याय विनाका भाव, परमभाव ग्राहक ये है अंदरमें हों औसा ? है उसको बताते है, अंदरमें है औसा दरेकमें उसको बताते है. उसकी दृष्टि करना पहेले औसा कहते है, उसको ज्यालमें लीधा विना दृष्टि कहांसे करे ? समजमें आया ?

प्रथममें प्रथम सम्यग्दर्शनका प्राप्ति करनेमें उसका विषय क्या ? उसका ध्येय क्या ? वो चलती है बात, सूक्ष्म है औसी बात जैनदर्शन सिवाय भीजे क्यांय हो सके नहीं (श्रोताः भीजा भोक्षनी वात करे छे तो भरा) गुरुदेवः छे वातुं करे बधाय डींगमारे कल्पनाथी समजमें आया ? भबर नहीं उसको. सतकी ओ माने के यहां भी ठीक है वहां भी ठीक है, ठीक है डी नहीं क्यांय, सर्वज्ञ परमेश्वर, वीतरागदेवे ओक सेकंडको असंभ्य भागमें तीनकाल, तीनलोक देभा, उसके मुभसे वाणी नीकली, ओ आगम और उसने कहा वो पदार्थ, नंदकिशोरण ? (श्रोताः) ये तो संप्रदायकी बात है (गुरुदेवः) संप्रदाय की नहीं वस्तुकी स्थिति औसी है, संप्रदायकी बात नहीं आ... समजमें आया ?

जैनदर्शन कोछ संप्रदाय नहीं है, वस्तुका औसा स्वभाव है, उसको जैन कहते है, औसी जैनकी जो चीज अंदर है वीतरागस्वरूप ! सर्वविशुद्ध ! उसमें राग नहीं, पर्याय मलिन नहीं, ओक समयकी डीणी अवस्था भी नहीं, पर्याय जो ओक समयकी है वो भी नहीं. पर्याय है પણ त्रिकाणी ध्रुवमें पर्यायका अभाव है. समजमें आया ?

સર્વવિશુદ્ધ પારિણામિક, પારિણામિક એટલે સહજભાવ. જિસમે સહજરૂપ, ત્રિકાળી ધ્રુવ-પરમભાવ, એસા જો પરમભાવ, ધ્રુવભાવ, જ્ઞાયકભાવ અવિનાશીભાવ ઉસકો ગ્રાહક ઉસકો જાનનેવાલી નય, નય એટલે જ્ઞાનકા અંશ, જો એસા પરમભાવ વસ્તુકો પકડે જાણે, ઉસકા નામ દ્રવ્યાર્થિકનય કહનેમે આયેગા દેખો ! ‘ પરમભાવગ્રાહક શુદ્ધ ઉપાદાનભૂત ’-પહેલે ઉપાદાન આ ગયા, યે પર્યાયકા થા, આ શુદ્ધ ઉપાદાન ધ્રુવકા હૈ. શાસ્ત્ર તાત્પર્ય દોપહરમે આતે હૈ ન, સમજમે આયા ?

ધ્રુવ... નિત્યાનંદ પ્રભુ જિસમે હલન ચલન મોક્ષકા મારગ ને મોક્ષકી પર્યાય ભી જિસમે નહીં. સમજમે આયા ? ‘ એસા શુદ્ધ ઉપાદાનભૂત ’ એમ શબ્દ પડા હૈ ને, ઓલામાં શુદ્ધ ઉપાદાનરૂપસે એસા થા, શુદ્ધ ઉપાદાનભૂત નહીં થા, પહેલે પાંચમી પંક્તિ. (પોતે શુદ્ધ ઉપાદાનરૂપે કરતો નથી અને વેદતો નથી) એસા કથન થા, વહાં પર્યાય થી, ઇધર ‘ શુદ્ધ ઉપાદાનભૂત ’ ત્રિકાળ (ધ્યેયની વાત છે) સમજમે આયા ? શાંતિસે સમજના, અપૂર્વચીજ હૈ, આ ટીકા આચાર્યે એટલી સૂક્ષ્મતાસે કીયા, એકલા અમૃત રેડયાં છે સમજમે આયા ?

જિસકો સમજમે ન હો તો ઉસે સમજના તો પડેગા ને પહેલે, (કિ) કયા ચીજ હૈ ? અને કઈ ચીજકી દૈષ્ટિ કરનેસે સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ. સમ્યગ્દર્શન તો ધરમકી પહેલી સીદ્ધી હૈ, ધરમકી દશા પ્રગટ હુએ બિના ઉસકો ધરમ કહાંસે હોગા ? સમજમે આયા ? જ્ઞાન ને ચારિત્ર તો પીછે પણ સમ્યગ્દર્શન હો તો જ્ઞાન સચ્યા હોતા હૈ ઓર જ્ઞાન સચ્યા હો તો સ્વરૂપમે સ્થિરતા હો તો ચારિત્ર સચ્યા હોતા હૈ પ્રથમ દૈષ્ટિકા વિષય કયા હૈ ઉસકી તો ખબર નહીં તો કહતે હૈ કિ ‘ પરમભાવગ્રાહક ’ પરમભાવ ત્રિકાળ, ઉસકો જાનનેવાલી ગ્રાહક એટલે ગ્રહણ કરનેવાલી એસા ત્રિકાળભાવકો ગ્રહણ કરનેવાલા એસા નયકા અંશ-જ્ઞાનકા વર્તમાન અંશ, આગે કહેગા. ‘ શુદ્ધ ઉપાદાનભૂત ’ ત્રિકાળી ધ્રુવ જ્ઞાયક ભગવાન... ચૈતન્યબિંબ ! અનાદિ-અનંત (અર્થાત્) આદિ અંત વિનાકા, એસા શુદ્ધઉપાદાનભૂતશુદ્ધ ઉપાદાન સ્વરૂપ, એમ કહતે હૈ એટલા તો વિશેષણ દિયા, આહાહા ! સમજમે આયા ?

“ શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકનયસે ” એસા જો ચીજ, જો ત્રિકાળી ધ્રુવ સ્વભાવ, યે શુદ્ધ દ્રવ્ય ! શુદ્ધ દ્રવ્ય નામ ત્રિકાળ સ્વભાવ-સામાન્ય યે શુદ્ધદ્રવ્યાર્થિક-શુદ્ધદ્રવ્ય કો આર્થિક- જે જ્ઞાનકા પ્રયોજન શુદ્ધ-દ્રવ્યકો લક્ષમે લેના હૈ એસી નયકો શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકનય કહતે હૈ. શુદ્ધ... દ્રવ્ય, દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ આર્થિક એટલે જિસકા પ્રયોજન એસા નય જો જ્ઞાનકા અંશકા પ્રયોજન ત્રિકાળી ધ્રુવકો લક્ષમે લેના હૈ એસા નયકો યહાં શુદ્ધદ્રવ્યાર્થિકનય કહતે હૈ આહાહા !

સંસારમાં-વેપારમાં આ વાત હોય નહીં, હોય ? (તમે) બે ભાઈઓ વચ્ચે આ વાત કોઈ દિ’ કરી છે ? સંપ્રદાયમાં જાય ત્યાં ય મળે નહીં (ત્યાં) ભક્તિ કરો ને જાત્રા

करो ने पूजा करो... दया पाणो ने व्रत करो, स्थानकवासी होय तो दया पाणो, देरावासी होय तो जात्रा-पूजा करो... मंदिर-मंदिर बनावो. दिगम्बर होय तो असा भाना ने असा न भाना-पीना अे उसमें घूस गया अे.. य ! पोपटभाए ? (श्रोता:) आवुं याले एे. (गुरुदेव:) याले एे त्यारे तो आ वात याले एे.

कहेते हैं... ओ.. हो.. हो.. हो अंदर वस्तु जे है भगवान आत्मा ध्रुव ! अे अेमां शरीर तो नई, वाणी तो नई, कर्म तो नई, पुण्य पापना विकल्प राग वो तो नई पण अेक समयका पर्याय जे प्रगट पर्याय व्यक्त पर्याय जे वर्तमान अवस्था वो भी जिसमें नई. समजमें आया ? तारे भाए सांभणुं नो होय केटलाके तो आवुं ! कोण जणो शुं हशे आ ?

‘ सर्वविशुद्ध ’ केर लेते हैं, ये भाए तो जनेवाले हैं, क्रीक हवे एेले व्याप्यानमें सून तो जय के अैसी यीज थोडी है वीतराग मार्गमें वस्तुना मार्गमें, अैसी वीतरागमारगमें वस्तुका मारगमें (श्रोता:) प्रभुका मारगमें है (गुरुदेव:) प्रभु ! अेकला पवित्रताका पिंड अेकला शुद्ध स्वभावका गंज अेकला नित्यानंद जिसमें नित्य आनंद पडा है अैसी यीज अे सर्वविशुद्ध पारिणामिक अर्थात् त्रिकाणभाव ! पारिणामिक अेटले सङ्गपरिणाम आत्मस्वरूपका लाभ अेटले वास्तविक आत्मस्वरूप तो ध्रुव. पारिणामिकनी व्याप्या है ‘ पंचास्तिकाय ’में है भाए ‘ आत्मस्वरूपलाभ: पारिणामिक: ’ समजमें आया ? पंचास्तिकायमें है.

(पंचास्तिकाय ग्रंथमां जेतां जेतां) श्रोता: पञ्च-पञ्च मां (गुरुदेव:) पडमां एे. भबर एे ने ? अे.. छप्पन (गाथा) आवी. छप्पनमां है ‘ द्रव्यआत्मलाभहेतुक: परिणाम: ’ संस्कृत है, वो अमृतयंद्रायार्य कहा है. द्रव्य-आत्मलाभ, द्रव्य नाम वस्तु. वस्तु नाम पदार्थ, और उसका आत्मलाभ स्वरूपनो लाभ, जिसको यहां पारिणामिकभाव कहते हैं, ये द्रव्य आत्मलाभ, वस्तुका स्वरूप उसका लाभ, लाभ नाम उसकी हैयाति (अर्थात्) वस्तुका त्रिकाणी स्वरूप, उसका लाभ नाम हैयाति अैसा जे कारण अैसा परिणाम समजमें आया ?

आ तो आभिरकी बात, सम्यग्दर्शनका विषयकी है (श्रोता: माभण है) (गुरुदेव:) माभण है, कभी सूना डी नई अंदरमें, जे ते सूनकर जिंदगी गाण दिया, (श्रोता: अब सुनाएअे आप) द्रव्य-आत्मलाभहेतुक: हेभो ! संस्कृतमें है (नीये) परिणामसे युक्त जे पारिणामिक कैसा है ? के आत्मलाभ, आत्मलाभ, नाम स्वरूपका लाभ, स्वरूपका लाभका अर्थ पर्याय नई अईयां, स्वरूपकी हैयाति ! हेभो, आत्मलाभका अर्थ कौसमें क्रिया है-हैयाति.

भगवान आत्मा नित्यानंद अेक समयकी वर्तमान प्रगट अवस्था सिवाय, समजमें

आया ? आत्मलाभ आत्मान्नी हैयाति जुओ पर्यायकी हैयाति, नहीं किया आत्माकी यहाँ. आहा.. हा.. हा ! पुण्य-पापका राग तो एक बाजु रही गया विकार पण एकसमयकी पर्याय वो द्रव्य आत्मलाभ नहीं, भगवान ध्रुव नित्यानंद प्रभु आदि-अंत विनाका सत् स्वरूप औसा आत्मा उसका लाभ. स्वरूपप्राप्ति, नीचे अर्थ किया है अमारे पंडितजीमे (कि) आत्मलाभ स्वरूपप्राप्ति-स्वरूपने धारी राभनार-पोताने धारी राभनार हैयाती, द्रव्य पोताने धारी राभे-पोतानी हैयाति रहे तेने पारिणामिक कहेनेमें आता है. समजमें आया ? एक तेने ज यहाँ पारिणामिक कहा है पारिणामिक = वस्तुका हैयातिरूप भाव. त्रिकाण सत् रूप भाव, त्रिकाण नित्यरूप भाव उसको यहाँ पारिणामिक आत्मस्वरूप हैयाति कहेनेमें आता है, जिसमें एक समयकी पर्याय भी आती नहीं, नंदकिशोरजी ? औसा ' परमभावग्राहक ' औसा त्रिकाणी भाव, स्वरूपकी हैयातिरूप ध्रुव भाव, ध्रुवभाव उसको ग्रहण करनेवाली नय, के जे ' शुद्धउपादानभूत ' त्रिकाण है अंदर आदरणीय यीज हो तो शुद्ध उपादान ग्रहण करनेलायक यीज हो तो ये यीज है. सम्यग्दृष्टिको (ज्ञानीको-) धर्मीको ये शुद्ध उपादानयीज ये ग्रहण करने लायक ये यीज है. त्रिकाणी ध्रुव आश्रय करने लायक है. समजमें आया ?

औसा ' शुद्धउपादानभूत ' अभेद कर दिया है, शुद्धउपादानभूत, स्वरूप, एक समयकी पर्याय चलती है भले धरमकी पर्याय प्रगट हुँ हो तो भी उस पर्यायसे रहित, पर्यायसे अवस्थासे रहित ' शुद्धउपादानभूत ' त्रिकाण यीज, ' शुद्धद्रव्यार्थिकनय ' शुद्ध द्रव्यको जाननेवाली औसी नय. अ नयसे ' जव ' भगवान आत्मा, कर्तृत्वभोक्तृत्वसे रहित है. आहाहाहा ! समजमें आया ? जैनदर्शन सूक्ष्म है. आ जैनदर्शन, वस्तु जे त्रिकाणी ध्रुव ज्ञायकभाव है, वो भाव, रागका भी कर्ता नहीं, रागका भोक्ता नहीं, बंधका परिणामका कर्ता नहीं, बंधका कारणरूप परिणामका कर्ता नहीं, मोक्षकी पर्यायका कर्ता नहीं, मोक्षका मार्गकी पर्यायका कर्ता-भोक्ता नहीं. अरे ! गजब बात है, नंदकिशोरजी ? कदि आया नहीं कि पुरुषार्थ क्या है ?

भगवान ! तेरा धरमें यीज औसी है (श्रोताः) सबकी औसी स्थिति है ? (गुरुदेवः) सबकी-सब आत्मामें औसा है. सत्... सत् अविनाशी नित्यानंद नाथ ! औसा जव वो जव हो ? ध्रुव वो जव, (श्रोताः) वनस्पतिनो जव पण अेवो हशे ? (उत्तरः) ये बधा, वनस्पति-निगोद सब भगवान परमात्मा स्वरूप अंदर है समजमें आया ?

आंही तो दृष्टि जिसको करनी है उसको कहते है कि ध्येय करने लायक आ यीज है, ये सिवाय रागका ध्येय, निमित्तका ध्येय और एक समयकी पर्यायका ध्येय लक्षमें लेनेसे धर्म होता नहीं सम्यग्दर्शन प्राप्त होता नहीं. आहाहाहा ! समजमें आया ? भाषा सादी है, कांछ औसी गूढ नहीं है बडोत, भले भाव गूढ हो ! समजमें आया ? पण कोछ दिवस

सूना नहीं समझे नहीं धरमने नामे ओघे ओघे डांके, अेम न याले, मारग क्या यीज है? क्या यीजको दृष्टिमें लेना अने उसका आश्रय करनेसे धरम होगा सम्यग्दर्शन, ये विना धर्म होगा नहीं. सम्यग्दर्शन विना कोछ पण किया व्रत नियम आदि करे अे अधा अेकडा विनाका शून्य है. समजमें आया? श्यामदासज्ज! बराबर ठीक है, आ गाथामें आ गया. कहां गया प्रकाशदासज्ज? है के नहीं?

पानुं छे के नहीं? तमारी पासे नहीं, मिला नहीं? पानुं आपो, जुओ पाना राभवा जोछअे ने तमारे? आंझी तो थाणी तो आपे पहेली, पछी थाणीमां भोजन पीरसेने? नीये थोडुं पीरसवानुं छे? समजमें आया? देओ, उसमें क्या लिखा है?

अैसा ज्जव, कैसा ज्जव? के जो 'सर्वविशुद्ध त्रिकाण-पारिणामिक सङ्ग आत्मस्वरूपकी हैयातिरूप भाव' ओहोहो! अेक समयकी पर्याय, अे आत्मस्वरूपकी हैयाति नहीं, अेक समयकी पर्यायमें जो रमते है-लक्ष करते हैं वो पर्यायदृष्टि-मिथ्यादृष्टि है. समजमें आया? आहा.. हा! पर्यायबुद्धि है उसकी.

आंझी तो कहते हैं के त्रिकाणी भगवान, अैसा जो 'ज्जव' उपर कहा अैसा विशेषणवाला, अे कर्तृत्व भोक्तृत्वसे कर्ता भोक्तासे परका कर्ता भोक्ता नहीं रागादिका कर्ता नहीं भोक्ता नहीं, आ अंध मोक्षके कारणका कर्ता भोक्ता नहीं, उससे शून्य-कर्ता-भोक्ताके परिणामसे शून्य और अंध-मोक्षके कारणसे शून्य, अैसा कहा है यहां (श्रोता:) अशुद्धता अने शुद्धता बेयसे (उत्तर:) हा, बेयसे समजमें आया?

भगवान आत्मा नित्यानंद प्रभु ध्रुव, सख्यिदानंद स्वरूप वो यीज, रागका कर्ता नहीं, व्यवहार-दया दानका कर्ता नहीं अने दया-दानका भोक्ता भी ध्रुव यीज नहीं. समजमें आया? अे सिवाय, अंध मोक्षके कारण अंधका कारण जो मिथ्यात्व अव्रतादि परिणाम, उससे भी वो ध्रुव यीज रहित है. समजमें आया?

अंध-मोक्षके कारण-पहेलां उसकी व्याख्या होती है, मिथ्यात्व आदि जो परिणाम, अंधका कारण है ये अंधका कारण परिणाम जो है उससे शून्य आत्मा है, ध्रुवभगवानमें ये परिणाम है ही नहीं. समजमें आया? आहाहा! मोक्षका कारण-अरे, सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्रका जो परिणाम-सख्या मोक्षमारग, अैसा परिणाम, मोक्षमारग भी परिणाम है-पर्याय है-अेकसमयकी अवस्था है तो मोक्षका मारगरूपी परिणाम-निश्चय, सख्या सम्यग्दर्शन सख्या सम्यग्ज्ञान सख्या सम्यक्चारित्ररूप वर्तमान परिणाम-पर्याय, उससे ध्रुव रहित है. समजमें आया? शोभालालज्ज.

आ पुस्तक-पानां राभ्या छे, हिन्दीभाषी भाष आवे, वांये तो जबर पडे के जैनदर्शनमें क्या है? कैसी यीज है? ये सब लोजिकसे-युक्तिसे सिद्ध करते हैं, पण दरकार नहीं है अनादिकावसे. (श्रोता: पुस्तक तो है उसके पास) (गुरुदेव:) भोलवानी

दरकार क्यां करी छे सांभणवावाणाअे ! समजमें आया ?

आहा.. हा भगवान आत्मा नित्यानंद, शुद्ध द्रव्यार्थिकनयका परमभाव-स्वभाव भाव, ऐसी यीज वो कर्तासे रहित ने भोक्तासे रहित. किसका ? आ बंधका कारणरूप परिणाम उसका कर्ता नहीं, भोक्षका कारणरूप परिणाम उसका कर्ता नहीं, પણ अे बंध-भोक्षका कारणरूप परिणामसे भी शून्य है. समजमें आया ? और बंध ने भोक्षका परिणामसे शून्य. वो पहेला बंध भोक्षका कारण कहा था. समजमें आया ?

भगवान आत्मा, जो ध्रुवयीज है, जिसमें दृष्टि देनेसे, दृष्टिकी थाप देनेसे सम्यग्दर्शन होता है, ऐसी जो यीज है वो यीज कर्ता ने भोक्तासे रहित है पर्यायका कर्ता भोक्ता भी द्रव्य नहीं आहाहा ! समजमें आया ? (श्रोता: कर्ता-भोक्ता द्रव्य शी रीते होय ?) समजमें आया ? आहाहा ! अपनी निर्मण पर्याय भोक्षका मार्गकी आनंदकी पर्याय, उसका भी अे द्रव्य ध्रुव कर्ता नहीं ने उसका वो भोक्ता भी नहीं. समजमें आया ?

है कि नहीं सामे पानां दिया है, पंढरसे छपाया है रामज्जभाएअे (श्रोता:) वज्जभाएअे (गुरुदेव:) अे तो रामज्जभाएअे कहुं 'तुं त्यारे ने कहो समजमें आया ? (श्रोता: कारण परमात्मा) (गुरुदेव:) हैं ? कारण परमात्मा, પણ आंही अे कारण-कारण लेना नहीं, कार्यका कारण ऐसा आंही नहीं लेना है. समजमें आया ? वो तो 'नियमसार'में पर्यायका कथन है ने भोक्षमार्गका त्यां कारण ने कार्यकी बात है.

आंही कार्यका कारण ध्रुव, ऐसा भी लेना नहीं है. आंही, समजमें आया ? अे.. य ? भोक्षमार्गमें पर्यायका कथन है कारण -भोक्षमार्ग ज पर्याय है समजमें आया ? वहांसे तो उठाया है त्रीज गाथां ' गियमेण य जं कज्ज ' -निश्चय करने लायक है પણ वो तो पर्यायकी बात है, द्रव्य तो निश्चयकी पर्यायका कर्ता ही नहीं, आ रे ! कौन-सी अपेक्षासे बात चलती है समजना तो याहिअे ने-नियमेन च निश्चयेन यत्कार्यं ' निश्चयथी करवालायक हो तो भोक्षका मार्ग करवा लायक है. सम्यग्दर्शन-ज्ञान-यारित्र પણ अे करने लायक, पर्याय करनेलायक है. द्रव्य तो भोक्षमार्गकी पर्यायका करनेवाला ही नहीं. आहा.. हा !

(श्रोता:) ऐसा है तो जगह, जगह, कुछ लिभाते हैं तो हम भूल जाते हैं (गुरुदेव:) भूल जाते हो ? ठीक कहेते हो ! भातावहीमें भतवते हो कि नहीं जगह-जगह भिन्न-भिन्न लिभा हो तो ? के इलाशाना नामना अेकावन रुपिया, इलाशाना हजार रुपिया, तो जो जो भातामें भतवना हो तो भतवते हो के नहीं, जुदा-जुदा लिभा है तो भिन्न-भिन्न भातेमें भतवते हो (श्रोता: वहां तो नहीं भूलते) त्यां तो भुलता नहीं (श्रोता: त्यां तो नुकसान छे) (गुरुदेव:) आंही भी नुकसान बडा नुकसान है, त्यां तो नुकसान है ही नहीं आहाहा ! समजमें आया !

पर्यायको द्रव्यमें भतवना, द्रव्यको पर्यायमें भतवना वो बड़ी भतवनीमें डेर है आ तो वीतराग सर्वज्ञ परमात्मा त्रिलोकनाथ वीतरागदेवे जाना उसकी वाणीमें वस्तु स्वरूप औसा आया और औसा है. उसका निरूपण होता है.

वस्तु है तो वस्तु ध्रुव है और अेक समयका कार्यरूपी पर्याय है, पण ये कार्यका कारण ध्रुव औसा अर्हिया नहीं. आहाहा ! समजमें आया ? धीमे-धीमे समजना यह तो अमृतका ऋषा है, ल्यो ऋषां छे जयकुमार भी कहते हैं भगवान ! बात तो औसी है कोछ अलौकिक बात है.

‘ जव ’ कैसा जव ? के उपर कहा औसा ‘ सर्वविशुद्ध-पारिष्णामिक-परमभाव ग्राहक-शुद्ध उपादानभूत ’ शुद्ध द्रव्यार्थिकनयसे ध्रुव त्रिकाणी यैतन्य भगवान अपना निज स्वरूप निजस्वरूप कायम रहनेवाली यीज सत् है तो आदि अंतका भाव विनाकी यीज वो (जव) कर्तृत्व-भोक्तृत्वसे (शून्य है) ये अपनी पर्यायका कर्ता और भोक्तासे ये ध्रुव-द्रव्य तो रहित है. समजमें आया ?

विशेष आयेगा पीछे हों स्पष्टीकरण बहोत आयेगा ये तो (३२०) गाथा है न बड़ी आहाहा ! जैन धरम किसको कहते हैं उसकी तो ખबर नहीं. जैनधरमकी पर्याय-धरम तो पर्याय है अर्ही तो कहते है के धर्म वीतरागी पर्याय है उसका भी द्रव्य तो कर्ता ही नहीं, भोक्ता ही नहीं. आहा.. हा ! समजमें आया ?

ध्रुव त्रिदानंदप्रभु नित्यानंद निर्विकल्प निष्किय अभेद औसा जो ध्रुवस्वभाव-औसा जो जव, वो जव, वो जव, अपनी पर्यायमें राग और निर्मणपर्याय-दोनों का कर्ता नहीं अने दोनोंका ये भोक्ता ही नहीं. समजमें आया ?

बंध-भोक्षके कारणसे शून्य है, भगवान आत्मा, नित्यानंद प्रभु ! ध्रुव, सत् ये तो बंधके कारण-मिथ्यात्व, अप्रत, प्रमाद, कषाय, योग ये परिणामसे भी ध्रुव तो शून्य है. ये परिणाम ध्रुवमें है नहीं. और भोक्षका मारग भोक्षका कारण है ने क्षायिक समकित, क्षायिक यारित्र, सम्यग्दर्शन ज्ञान केवणज्ञान, अर्ही तो कारण छे, भोक्षका कारण सम्यग्दर्शनज्ञानयारित्र वीतरागीपर्याय अवस्था हालत, अे कारणथी ध्रुव शून्य है, ये परिणाम ध्रुवमें है नहीं. आहा.. हा ! समजमें आया ?

बंध-भोक्षका कारण और परिणाम, अे क्या लिया वणी ? बंध-भोक्षका परिणाम अेम. वो कारण था- बंध-भोक्षका कारण अने आ बंध-भोक्षरूपी स्वतः परिणाम. केवणज्ञानका परिणाम-सिद्धकी पर्यायरूपी परिणाम अने बंधका परिणाम-वर्तमान मिथ्यात्व आदि, अे परिणामसे ध्रुव शून्य है. आहाहा ! समजमें आया ? अे सिद्धकी पर्याय अनंत केवणज्ञान अनंत केवणदर्शन अनंतवीर्य अनंत आनंद औसी जो भोक्षकी पर्याय है उससे ध्रुव शून्य है. ध्रुवमें भोक्षकी पर्याय है नहीं आहाहा ! समजमें आया ?

ભારે વાત ભાઈ ! બંધ-મોક્ષકા કારણ અને બંધ મોક્ષરૂપી પરિણામ, બેય લેના, બંધ-મોક્ષકે કારણસે ભી શૂન્ય હૈ આત્મા-ધ્રુવ. ઔર બંધ-મોક્ષકે પરિણામસે ભી વસ્તુ (ધ્રુવદ્રવ્ય) શૂન્ય હૈ-ઉસકા નામ અહી ભગવાન ધ્રુવ ચીજ, જીવ કહનેમેં આતા હૈ, યે ઉપર દૈષ્ટિ દેનેસે સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ આહાહા ! સમજમેં આયા ?

સમજમેં આયે ઐસી ચીજ હૈ હોં, ઐસી કોઈ ભાષા ઐસી નહીં હૈ ભલે કઠણ પડે અંદર ગોઠવવામાં પણ માર્ગ તો આ છે ચીજ ઐસી હૈ ઐસા તો ખ્યાલ આવેને ઉસકો અંદર ?

ચિદ્બિમ્બ પડા હૈ અંદર.. ધ્રુવ સત્ હૈ વસ્તુકા સ્વરૂપ ધ્રુવ, યે ' જીવ ' અપની પર્યાય જો કહનેમેં આતા હૈ ઉસકા ભી કર્તા-ભોક્તા નહીં અને વો બંધ-મોક્ષકા કારણરૂપ જો પરિણામ હૈ ઉસસે યે ધ્રુવ શૂન્ય હૈ. ઔર બંધ ને મોક્ષકા સીધા પરિણામ પૂરા બંધના પરિણામ મોક્ષકા, (જોહૈ) ઉસ પરિણામસે ધ્રુવ શૂન્ય હૈ ચીમનભાઈ ? આવું કોઈ દિ ' સાંભળ્યું તું ? (શ્રોતા:) બંધ-મોક્ષનાં કારણ ને પરિણામ તો છે ને ? (ગુરુદેવ:) કીધું ને ! બંધ-મોક્ષકા પરિણામ હૈ પણ બંધ-મોક્ષકા કારણરૂપ પરિણામ અને બંધ-મોક્ષનાં પોતાનાં પરિણામ એમ. સમજમાં આવ્યું ? બંધ-મોક્ષકા કારણરૂપ પરિણામ ઔર બંધ-મોક્ષરૂપ પરિણામ સમજે નહીં ? બંધ જો હૈ ઉસકા કારણ મિથ્યાત્વ આદિ એ પરિણામ, એ પરિણામસે શૂન્ય, ઔર મોક્ષકે કારણ મોક્ષકા માર્ગરૂપ પરિણામ સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાન, એ પરિણામસે ધ્રુવ શૂન્ય અને બંધપરિણામ-સીધા બંધ પરિણામ વર્તમાન કારણ બંધકા કારણ નહીં બંધ પરિણામ ને મોક્ષનાં પરિણામ, મોક્ષના (સીધા) પરિણામ ઉસસે ભી (ધ્રુવ) શૂન્ય. પંડિતજી ? હૈ ઐસી ચીજ હૈ કે નહીં ? આખું વાંચી ગયા હૈ ને પહેલે ઘરે (શ્રોતા: વાંચ્યું 'તું પણ આવું નહોતું વાંચ્યું) આ પંડિતજી છે બેય અને આ વકીલ હૈ કો ' સમજમેં આયા ? (શ્રોતા: એમણે સમાજના કામ કર્યાં છે) (ગુરુદેવ:) ધૂળેય કરતા નહીં હૈ સમાજકા કામ, સમાજકા કામ કોણ કરતે હૈ ?

આંહી તો કહતે હૈ દ્રવ્ય, અપની પર્યાયકો કરે નહીં, તો સમાજકા (કામ) કહાંસે કરે ? આહાહા ! વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરકા મારગ આત્મા હોં આત્માકા વીતરાગ એટલે તું, તેરા પરમેશ્વર વીતરાગસ્વરૂપસે ભરાપડા હૈ. ઐસી ધ્રુવ ચીજ-અપની પર્યાયકો કરે ને ભોગવે નહીં તો પરકો સમાજકો કોણ કરે ? અભિમાન કરકે મિથ્યાત્વભાવકો કરે ! તો ભી વો મિથ્યાત્વભાવસે ધ્રુવ તો શૂન્ય હૈ, સમજમેં આયા ? આહાહા !

બંધ-મોક્ષકા કારણરૂપ પરિણામ, એમ લેના, બંધ-મોક્ષકા કારણરૂપ પરિણામ, ઉસકા કારણરૂપે અને બંધ-મોક્ષરૂપી પરિણામ, ઉસસે શૂન્ય હૈ, ધ્રુવ ઐસા ધ્રુવ ઉસસે ખાલી હૈ, અપના આનંદ આદિ ગુણોસે ભરપૂર હૈ પણ ઐસી પર્યાયસે શૂન્ય હૈ, (વાહરેવાહ) ગજબ વાત હૈ (શ્રોતા:) નિર્મળ પર્યાયસે ભી ? (ગુરુદેવ:) નિર્મલ પર્યાયસે

भी वे (ध्रुव) शून्य है कइने !

मोक्षनां कारण ने मोक्षपर्याय-सिद्धकी पर्यायसे ध्रुव शून्य है, पर्याय है ने, पर्याय तो अेक समयकी अवस्था है (उससे शून्य) ध्रुव यीज है त्रिकाणी ध्रुव जो केवणज्ञानकी पर्याय ने सिद्धकी पर्यायसे भाली है, सिद्धकी पर्याय उसमें है नहीं, पर्याय पर्यायमें है, ध्रुवमें है नहीं. ભારે વાત ભાઈ ! એય ? સંજય આતે હૈ ને ખ્યાલ. ઠીક આ તો અમૃત રેડતે હૈ અમૃત. સમજમૈ આયા ?

ઓહો ! બે લીટીમૈ કિતના ભર દિયા હૈ, આગે વિશેષ આયેગા હૈં સ્પષ્ટ કરૈંગે, આ તો ઐસી વાત કહનેમૈ આ ગઈ હૈ ઐસા યહાં કહા હૈ ' સર્વવિશુદ્ધ જ્ઞાન અધિકાર ' ઉપાડા હૈ ઉસમૈ ઐસી બાત કહનેમૈ આ ગઈ હૈ.

' ઐસા સમુદાય પાતનિકામૈ કહા ગયા થા ' દેખો ! પહેલે સંસ્કૃતટીકામૈ વો ગાથા પહેલે આ ગઈ હૈ ઉસમૈ યે કહેનેમૈ આ ગયા હૈ. સમજમૈ આયા ? હજી તો આંહી માથાકુટ બહારની, દયા-દાન ને વ્રત કરો તો તમને ધરમ થાય, ધૂળેય ન થાય હવે સાંભળને ! (શ્રોતાઃ) પંચમકાળમાં થાતો હશે ! (ગુરુદેવઃ) પંચમકાળમાં ય ન થાય. સુખડી છે તે પંચમકાળમાં પેશાબની થાતી હશે ? આટા, સાકર ને ઘી એ ત્રણેકી સુખડી હોતી હૈ, પંચમઆરામૈ એ ત્રણેકી જગાએ પાણીને ઠેકાણે પેશાબ ને સક્કરને ઠેકાણે કાદવ, ઉસકી સુખડી બનતી હૈ ? એય.. શેઠ ? (શ્રોતાઃ) મા 'રાજ આપ બાર-બાર વ્યવહારકા નિષેધકી બાત કરતે હો તો કોઈ નદીમૈ ડૂબતા હો તો ડૂબને દે ? (ગુરુદેવઃ) પણ કોણ ડૂબને દે, એને કરે કોણ ? વો તો ઐસી દેહકી ક્રિયા હોનેવાલી હો તો હુએ બિના રહે નહીં, વિકલ્પ આવે તો કરતા હૈ પણ વિકલ્પ આયા તો દેહકી ક્રિયા હુઈ ઐસા નહીં હે, ઔર દેહકી ક્રિયા હુઈ તો બચ ગયા વો ઐસા ભી નહીં. (શ્રોતાઃ) બચાવવાનો ભાવ આવ્યો તે ધર્મ તો હુઆ ? (ગુરુદેવઃ) ધર્મ તો ઉસમૈ કહાં હૈ ? પુણ્ય-રાગ હૈ ઔર રાગ અપનેકો હિતકર માનતા હૈ વો તો મિથ્યાત્વકા પોષક હૈ.

અજર ખ્યાલા હૈ ભાઈ વીતરાગકા મારગ હૈ બાપુ ! આહા.. હા ! (શ્રોતાઃ) મારગને તો આપ પર્યાય કરાવો છો ને પર્યાય તો દ્રવ્યમાં છે નહીં. (ગુરુદેવઃ) હૈં ? મારગ પર્યાય હૈ, કર્તૃત્વ પર્યાયમૈ હૈ, કર્તૃત્વ દ્રવ્યમૈ કેસા ? આહાહા ! સમજમૈ આયા ? કર્તવ્ય-કર્તવ્ય જે કહના યહ તો પર્યાયમૈ હૈ, ઐસી પર્યાયસે તો ભગવાન કૃતકૃત્ય હિ હૈ કર્તવ્ય ઉસકા કોઈ હૈ હી નહિ કર્તા ભગવાન હૈ હી નહીં એય નંદકિશોરજી ? હૈ કિ નહીં ઈસમૈ ? (શાસ્ત્ર) પાનાં હૈ વો શબ્દકા તો અર્થ હોતા હૈ-જ્ઞાન તો કરના પડેગા ન, અભી તક સૂના થા કુછ ને આ વાત હૈ દૂસરી આહા... હા ! (શ્રોતાઃ) દિગમ્બરકી વાણીમૈ દિગમ્બર હોનેકી હી બાત હૈ (ગુરુદેવઃ) દિગમ્બરની વાણીમૈ દિગમ્બર હોના-દિગમ્બર નામ રાગ વિના પર્યાય વિનાકી દૈષ્ટિ કરના વો દિગમ્બર હૈ (શ્રોતાઃ) સબકા અર્થ બદલ દિયા (ગુરુદેવઃ)

सबका अर्थ बदल दिया—आ अमारे शेठ कहते हैं. समझमें आया ? जैसा था वैसा अर्थ है—आहाहा ! समझमें आया ?

अर्द्धिया तो कहते हैं के जयां टिष्टि नाभना है, अे कर्तव्य पर्यायमें है मोक्षमार्गकी पर्याय कर्तव्य है पण वो तो पर्यायका कर्तव्य है, ध्रुवमें कर्तव्य है ही नहीं (श्रोताः) कण ? (गुरुदेवः) त्रिकाण अे त्रिकाण है, वो बात तो किया—परिणामसे शून्य है तो उसका अर्थ क्या है ? समझमें आया ? परिणाम—मोक्षनां परिणाम जो निश्चयसम्यग्दर्शन—ज्ञानयारित्र है वे परिणाम हैं वो परिणाम कर्तव्य है तो वो कर्तव्य तो द्रव्यमें है नहीं, परिणाममें कर्तव्य हो तो हो... आहाहा ! शोभालालज ? कभी सूना ही नहीं होय न्यां बीडीमां क्यां आ ? इतुं य नहीं आ पाछुं त्यां शेठ अेम कहे छे ने ! न्यां तो था ही नहीं ने !

आहाहा ! मार्ग तो अैसा है लोकोको प्याल नहीं पर्याय उपर छतना जोर—राग उपर जोर देता है अरे, भगवान राग ने पर्याय तो तेरेमें है ही नहीं, सून तो सही, कितना जोर तेरे देना है ? पर्याय उपर जोर देगा तो मूढ—मिथ्याटिष्टि होगा, समझमें आया ? लालयंदज.

अजर ध्याला पिओ मतवाला, यिन्ही अध्यात्मवासा;

आनंदधन येतन व्हे भेले, देभे लोक तमाशा.

आहा.. हा ! भगवान तो आनंदकंड है, वह जगतका साक्षी भी नहीं भाछ ? (श्रोताः) साक्षी तो पर्यायमां होय ने ! (गुरुदेवः) साक्षी तो पर्याय है—समझमें आया ? अैसी अैसी साक्षीकी पर्याय तो उसमें अनंत पडी है, त्रिकाण लेना है आंही तो... समझमें आया ? आ हरभ—जमणकी गाथा है आ, लग्न थया पछी करते हैं ने आभिरका जमण, अमारे अर्द्धिया करते हैं काठियावाडमें (श्रोताः) हवे पार्टी हो गछ ! (गुरुदेवः) पार्टी हो गछ तो वो लो. अमारे पहले लगन होता था ने तो लगनमें—शादीमें पहेले सात टंक जमाडते थे, सात टंक समजे ? तीन दिन और अेक आधा दिन. (श्रोताः) हमारे यहां भी पांय—पांय दिन होता था. (गुरुदेवः) यहां भी पहले अैसा होता था (श्रोताः) ब्राह्मणोमां तो मडिनो (गुरुदेवः) ब्राह्मणोमें तो अेक मडिना—मडिना अमारा गाममां है अेक श्रीमाणी ब्राह्मण. अेक मडिना रभे ज्ञानको, पीछे आभिरके दिन जमण करे (हरभजमण) अेटले सारामां सारुं ने गिंयामां गिंयुं जमण करे, अेम आ सारामां सारुं ने गिंयामां गिंयुं जमण छे आ. समझमें आया ? (श्रोताः) यहां किसकी शादी हो रही है ? (गुरुदेवः) शादी, आत्माकी.. भाछ ? आहाहा !

भगवान आत्मा आंही तो कहते हैं कि शादीके परिणामसे भी ध्रुव शून्य है, और शादीका क्या, मोक्षका मारगके परिणामसे भी ध्रुव शून्य है, ओ तो क्या सिद्धपदकी पर्यायसे ध्रुव शून्य है. आहाहा ! शुद्धताकी पर्याय जो है उससे भी ध्रुव शून्य है शुद्ध नहीं

पण ध्रुव शून्य है क्योंकि डेवगज्ञान आदि तो क्षायिक पर्याय है-वो क्षायिकभाव है वो आयेगा, क्षायिकभाव तो पर्याय है, पर्याय ध्रुवमें नहीं है, पारिणामिकभाव तो त्रिकाणी ध्रुव है उसमें पर्याय-इर्याय कैसी ? समझमें आया ?

‘बंध-भोक्षके कारण और कर्तृत्व-भोक्तृत्वसे और परिणामसे शून्य’ ऐसा समुदायपातनिकामें कइनेमें आया था-कथनमें पहले आ कइना था ऐसा आ गया था, पश्चात् यार गाथा द्वारा ज्वके अकर्तृत्वगुणके व्याप्यानकी मुप्यतासे सामान्य विवरण किया गया, पहले आ आ गया है, अब विशेष पीछे कहेगा भाव जो भास कइना है वो यार गाथा द्वारा, ज्व अकर्तृत्व है-ज्वमें कर्तृत्व है ही नहीं परका, पर्यायका. अकर्तृत्वगुणके व्याप्यानकी मुप्यतासे-मुप्यतासे सामान्य कथन किया गया-विवरण किया, विवरण कइ के कथन कइ, तत् पश्चात् यार गाथा द्वारा शुद्धको भी प्रकृति के साथ जो बंध होता है ये अज्ञानका माहात्म्य है, ऐसा अज्ञानका सामर्थ्य कइनेरूप विशेष विवरण किया गया था.

क्या कइते हैं जुओ ! अरे, ऐसा भगवान शुद्ध ध्रुव प्रभु ! जिसमें पर्याय भी नहीं तो विकार तो कहां आया ? ऐसी यीजमें आ बंध जो अज्ञानका प्रगट होता है और कर्मका बंध होता है वो तो अज्ञानका माहात्म्य है. स्वरूपका भान नहीं ये अज्ञानके कारणसे बंध होता है. समझमें आया ? (श्रोता:) अज्ञाननुं माहात्म्य ? (गुरुदेव:) अज्ञानका माहात्म्य है ने अज्ञानका माहात्म्य है कि नहीं छतना ?

आहा ! वस्तुका माहात्म्य छोडकर, अज्ञानका माहात्म्य ! आ क्या हुआ ! यिदानंद भगवान केटलाक कइते हैं ने के आत्मा शुद्ध है पवित्र है ने ! उसमें ये अज्ञान कहांसे आया ? अम केटलाक कहे छे (अेनो उत्तर:) छ पर्यायमें उत्पन्न किया तो आया. समझमें आया ?

यिदानंद भगवान, नित्यानंदका नाथ उसके उपर दृष्टि न करके अेक समयका राग और पर्याय उपर दृष्टि करके अज्ञान उत्पन्न हुआ, अज्ञानके कारण ऐसा ध्रुव स्वरूप होने पर भी बंध होता है, समझमें आया ? ऐसा अज्ञानका सामर्थ्य कइ है जुओ अज्ञानका सामर्थ्य कइ है भ्रमणाका सामर्थ्य ! आहाहा ! (श्रोता:) पर्याय अेक ने अेनुं सामर्थ्य केवुं ? गुरुदेव: है ने !

आहा.. हा ! महाप्रभु ! त्रिकाण आनंदकंदका नाथ, उसका आश्रय न किया और अेक समयकी पर्याय-रागका आश्रय किया, अज्ञान हुआ, अज्ञानका सामर्थ्य है ये बंधका कारणमें तो... समझमें आया ? (श्रोता:) धरमनुं सामर्थ्य छे ने बंधमां (गुरुदेव:) धरमनुं सामर्थ्य बंधमें कहांसे आया ? समझमें आया ? अे.. य आ रागसे धरम होता है अेम कइते हैं कि नहीं ? व्यवहार रत्नत्रयसे निश्चयरत्नत्रय होता है, धूणमेंय होता

नहीं सून तो सही. जेटला व्यवहार साधन-झाधन कडा है ष निश्चयसे साधन नहीं पण बाधक है. मोक्षमार्ग प्रकाशकमें जुला लिया है. को 'समजमें आया ? साधक कडा वोही बाधक है समजमें आया ?

अलौकिक यीज ! पर्याय जो अंदरमें वर्तमानमें वर्तती है, ये पर्यायसे भी वो वस्तु अंदर शून्य है औरसा प्रथम कथनमें आ गया है, पछी लिया कि बंध क्यों होता है औरसी यीजमें बंध क्यों होता है ? कर्मका बंध किया तो क्यों बंध आया ? तो कहते हैं स्वरूपका यिदानंद भगवान, उसका ज्याल बिना-ज्ञान बिना, उसका अज्ञानसे बंध होता है, समजमें आया ? अज्ञानका माहात्म्य है, औरसा अज्ञानका सामर्थ्य कडा, औरसा अज्ञानका सामर्थ्यरूपे विशेष विवरण करनेमें आया. तत्पश्चात् यार गाथा द्वारा जवका अमोक्तृत्वगुणका व्याख्यानकी मुष्यतासे व्याख्यान करनेमें आया-पहले कडा था पण अमोक्तृत्व गुणका सामान्य व्याख्यान था, पहले-पहले आया न, ये अमोक्तृत्वगुणका विशेष व्याख्यान है, त्यार बाद दो गाथा कहनेमें आयी जिसके द्वारा, पूर्व बार गाथामें ' शुद्ध निश्चयसे ' कर्तृत्व-भोक्तृत्वके अभावरूप-शुद्ध निश्चयसे भगवान आत्मा, पर्यायका कर्ता ने भोक्ता नहीं तथा बंधमोक्षके कारण ने परिणामका अभावरूप-पहले शून्य कडा था, समजमें आया ?

ध्रुव भगवान आत्मा, वो तो बंधका कारण ने मोक्षका कारण परिणाम और बंधने मोक्षरूप परिणामसे अभावरूप है, त्यां शून्य कडा था, यहां अभाव कडा, औरसी बात आ गछ है समजमें आया ? जो व्याख्यान किया गया, उसका ही उपसंहार करनेमें आया, उसका ही उपसंहार है, षस प्रकारसे समयसारकी ' शुद्धात्मानुभूति-लक्षण '— देभो ! भगवान आत्मा ध्रुव ! उसका अनुभूति-अनुभव होना, औरसी अनुभूति जिसका लक्षण औरसी ' तात्पर्यवृत्ति ' नामकी टीकामें मोक्षाधिकार संबंधी यूलिका समाप्त हुष अथवा अन्य प्रकारसे व्याख्यान करने पर, यहां मोक्ष अधिकार समाप्त हुआ.

किर विशेष कहनेमें आता है, हवे विशेष स्पष्टीकरण आयेगा, कहते हैं औपशमिकादि पांय भावोमें किस भावसे मोक्ष होता है ? वह विचारनेमें आता है, हवे जरी 'क भात (श्रोताः) वो तो पर्यायकी वात (गुरुदेवः) पर्यायकी भात है. ये पांय भावोमें अक (भाव) द्रव्य भी है अने यार पर्यायें हैं तो क्या भावे मोक्ष होता है ? उसमें कछ पर्यायसे मोक्ष होता है ? कछ अवस्थासे आत्माकी मुक्ति होती है ? समजमें आया ?

“ औपशमिकादि पांय भावोमें किस भावसे मोक्ष होता है ” अब वह विचारते हैं, हवे भाव क्या ? त्यां औपशमिक पहले भाव, उपशमिका अर्थः आत्मानें सम्यग्दर्शन ने सम्यक्चारित्र होता है, वो उपशमभावरूप है. क्षय नहीं, उसकी प्रकृतिका परमाणु पडा है, जैसे जलमें मेल है उसमें इटकडी नाजनेसे मेल बैठ गया है, मेल समज्याने

નીચે જલમેં મેલ બેસી ગયો છે, નીકળી ગયો નથી, એસે આત્મામેં ઈ સમ્યગ્દર્શનમેં ઉપશમ, પ્રકૃતિકા ઠરના-ઠરના અંદર વહ ઉપશમ હુઆ, પ્રકૃતિકા અભાવ(ક્ષય) નહીં હુઆ હૈ, સમજમેં આયા ?

એક દાખલો યાદ આવ્યો અમારે પાલેજમાં, મનસુખને ખબર નો હોય એનાં પહેલાંની-તારા જનમ પહેલાંની વાત છે, એક વખાર હતી ને વખાર પાછળ છે ને તેની નીચે એક સર્પ ગરી ગયેલો મોટો, ઘણાં વરસની વાત છે એનાં પહેલાંની વાત છે અમારે ત્યાં (પાલેજમાં) દુકાન હતી ને ! વખાર મોટી, સર્પ મોટો, કાઢવો શી રીતે ? ઘણાં લોકો આવી ચડયા તેમાં કો 'ક મોટો હશે ને તેણે કહ્યું ટાહું પાણી છાંટો (શ્રોતાઃ) પાણી છાંટે તો રહે નહીંને મરે નહીં (સર્પ) મરી પણ ન જાય અને નીકળી જાય, પાછળ વખાર હતી ને ત્યાં નીચે સર્પ, તારો જન્મ તો ચીમોતેરમાં થયો, એનાં પહેલાંની વાત છે. ઈ સર્પ, મોટો સર્પ હવે તેને પકડવો શી રીતે ? અને નીચે શું કહેવાય ? હડફો-હડફો ! હડફો એટલે લાકડાનો-લાકડાની પેટી, હવે લાકડાની પેટીમાં માલ (પેટી) ઉપાડવી શી રીતે ? સમજાણું ? કોઈએ કહ્યું કે પાણી છાંટો પહેલા પાણી છાંટયા પછી પકડો, એમ આ પ્રકૃતિને ઉપશમ પાણી છાંટયું પહેલું (એ ઉપશમ) સમજમાં આવ્યું ?

દર્શનમોહની પ્રકૃતિ ને ચારિત્રમોહની પ્રકૃતિ ઉપર પાણી છાંટયું, ઉપશમ કર્યું પહેલું (પ્રકૃતિ શાંત થઈ ગઈ) અભાવ કર્યો નથી, એવું પર્યાયમાં ઉપશમ, યાદ આવી ગયું (દેષ્ટાંત) સમજમાં આવ્યું ? એસા સમ્યગ્દર્શન, (દેષ્ટાંત) ઘણી વખત યાદ આવતું.

ઉપશમ સમ્યગ્દર્શન પહેલે કહા દેખો ! ઉસમેં દોહી લે લેના, ઔપશમિકકા દો પ્રકાર-એસા લેના એક ઉપશમસમ્યગ્દર્શન ઔર ઉપશમચારિત્ર-દો પ્રકાર યહ ક્ષાયોપશમિકકા અઢાર પ્રકાર-તત્ત્વાર્થસૂત્રમેં અઢાર (પ્રકાર) દિયા હૈ. (મતિ, શ્રુત, અવધિ, મનઃપર્યય એ ચાર જ્ઞાન, કુમતિ, કુશ્રુત, કુઅવધિ એ ત્રણ અજ્ઞાન ચક્ષુ, અચક્ષુ, અવધિ એ ત્રણ દર્શન, ક્ષાયોપશમિક દાન-લાભ-ભોગ-ઉપભોગ-વીર્ય એ પાંચ લબ્ધિ, એમ ચાર+ત્રણ+ત્રણ અને પાંચ ભેદો તેમજ ક્ષાયોપશમિક ચારિત્ર અને સંયમા સંયમ, ક્ષાયોપશમિકભાવના અઢાર ભેદ છે. ' તત્ત્વાર્થસૂત્ર ' એસે અઢાર ભાવ હૈ યે તત્ત્વાર્થસૂત્રમેં હૈ ઔર ક્ષાયિકકા નવ બોલ હૈ (કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન, ક્ષાયિકદાન, ક્ષાયિકલાભ, ક્ષાયિકભોગ, ક્ષાયિક ઉપભોગ, ક્ષાયિક વીર્ય તથા ' ય ' કહેતાં ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ અને ક્ષાયિક ચારિત્ર-એમ ક્ષાયિકભાવના નવ ભેદ છે ' તત્ત્વાર્થસૂત્ર અ. ૨. સૂત્ર ૪ ') ઔર ઉદયના એકવીસ બોલ હૈ. તત્ત્વાર્થ સૂત્રકે (તિર્યચ, નરક, મનુષ્ય, દેવ એ ચાર ગતિ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ એ ચાર કષાય, સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ, અને નપુંસકવેદ એ ત્રણ લિંગ, મિથ્યાદર્શન, અજ્ઞાન, અસંયમ, અસિદ્ધત્વ તથા કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત, પીત, પન્ન, શુકલ એ છ લેશ્યા એમ ચાર+ચાર+ત્રણ+એક+એક+એક એક અને છ -એ બધા

मणीने औद्यिकभावना अकवीस भेदो छे.

अे यार भाव पर्यायरूप है, अे यारे भाव अवस्थारूप है, त्रिकाणी ध्रुवस्वरूप नहीं. थोडा समजना पडे त्छ लंबा डेटलाकने ढभरेय न होय, पांय भावना नामेय आवडता न होय पांय भाव है तो आ यार भाव तो पर्यायरूप है, अवस्था है. आत्मा ध्रुव जो है त्रिकाण वो तो पारिषामिकभावे है, वो तो द्रव्यरूप है, अने आ यार छे छ पर्याय-अवस्थारूप है भेय मणीने पूरा प्रमाणाका विषय बनता है, सूक्ष्म थोडा आ गया. समजमें आया ?

अे यार भाव पर्यायरूप है, पर्याय समजे ? अवस्था, पहले कहा ने जो ध्रुव, शुद्ध द्रव्यार्थिकनये जो ज्व ध्रुव, उसकी पर्यायरूपे आ यार भाव है, अे यार भाव ध्रुवरूप नहीं, तत्त्वार्थसूत्रमें आता है पण विचार नहीं दरकार नहीं, आ तो दशलक्षणी पर्वमें बोले जाय गडिया, गडिया बोले जाय पंडितज ? नंदकिशोरज ? है गडिया !

तो कहते हैं छ यार भाव पर्यायरूप, विशेष स्पष्टीकरण आगे आयेगा-
(प्रमाणा वचन)

प्रवचन नं. - ४

गाथा ३२०

ता. १३-८-७०

जयसेन आचार्य ३२० भी गाथा, उसकी संस्कृत टीकाका हिंदी है. पहेला दो पारीगाड आ गया है-

“ हवे फिर विशेष कहा जाता है ”- क्या ?

औपशमिक आदि पांय भावोंमें, पांय भाव है, आत्मामें पांय भाव है अेक त्रिकाणी पारिषामिकभाव और अेक पर्याय, अवस्थाका यार भाव- (भावनो अर्थ शुं ?) भावनो अर्थ वस्तु है-है- भवन अस्तिरूप, होना है. त्रिकाणी वस्तु पारिषामिकभावे है और अेक समयकी पर्याय यार भावे है. भाव नाम भवन, होना अेक पर्यायरूप होना ने अेक त्रिकाणरूप होना, सूक्ष्म है आ वात, समजमें आया ? पुस्तक है के नहीं सामे ? कपुरयंदज-पुस्तक रज्जा है ? आया है ? पाना.

औपशमिक, पांय भाव, पांय भाव, पांय भाव सूना है के नहीं कभी ? हवे सूनते है, ठीक- अत्मी तक तो कुछ सूना नहीं कहांसे सूने, सूनानेवाला नहीं भीला था यह आत्मा है ने आत्मा, शरीर वाणी मन भिन्न, कर्म भिन्न, उसकी साथ संबंध नहीं. आ आत्मा जो वस्तु है अंदर उसमें पांय प्रकारका भाव- (१) अेक त्रिकाणी भाव नाम भवन रहनेवाली यीज, उसको पारिषामिकभाव कहते है, पारिषामिक नाम सडज भाव, जसमें कोछ अपेक्षा होती नहीं. उसका नाम पारिषामिक भाव, और उसकी

पर्याय, अवस्था, झलत उसमें यार भाव, ओ यार भाव द्रव्यमें है नहीं. औसा सिद्ध करना है. समजमें आया ? शोभालालज.

यह कहते हैं देभो, औपशमिक आदि पांय भावोंमें, भाव नाम हैयातीवाला पदार्थ पण हैयातिमें दो प्रकार हैयाति. भरेभर त्रिकाणी भाव ओ भरी हैयाति है, वो आया था कल, आत्मद्रव्य लाभ हेतु, काले न इता तमे, समजमें आया ओ पद गाथा पंयास्तिकाय- आत्मद्रव्य लाभ. आत्मस्वरूपका लाभ हैयाति. ओक, ओक यैतन्य अपना त्रिकाणी स्वरूपकी हैयाति, हैयाति तो आते है ने शब्द तुम्हारे हिंदीमें ? भोजूदगी; औसा त्रिकाण स्वरूप जो भोजूदगी उसको यहां पारिणामिकभाव कहेनेमें आता है. पारिणामिक नाम सहज भाव, उसमें कोष्ठ पर्यायकी अपेक्षा नहि, परकी अपेक्षा नहि, औसा आत्मामें ओक पारिणामिकभाव त्रिकाण, ओ हि आत्मा, भरेभर वो हि आत्मा. ल्यो भरेभर. समजमें आया ? ओ नियमसारमें आता है १५मी गाथामें आता है- १५मी गाथामें भाँ, भरेभर वो आत्मा.

वस्तु, अपनी त्रिकाण स्वभावभावरूप, जव जो दृष्टिका विषय, जो सम्यग्दर्शनका ध्येय, जो सम्यग्दर्शनका विषय, के जिसका विषय करनेसे सम्यग्दर्शन होता है. (भरेभर माने क्या) “ भरेभर माने यथार्थ - भरेभर नहीं- वास्तवमें, भरेभर, यथार्थमें है के नहीं ” आ तो हिंदी है ओटले जरी प्याल बहार रही जाय. हमारे तो गुजरातीनो परियय भरो ने ? हमारे बहोत उट-उट- आ नियमसार है ने ? उट गाथा देभो, क्या कहते हैं ? सूक्ष्म भात है- “ जवादि सात तत्त्वोका समूह परद्रव्य होनेसे ” जवकी ओक समयकी पर्याय उसको यहां जव कहा है, त्रिकाणी द्रव्य छोडकर ओक समयकी पर्याय उसको जव कहा है, और अजव, संवर, निर्जरा, मोक्ष आदि सातेय परद्रव्य है, समजमें आया ? शांतिसे आ तो माभण-माभण है जैन दर्शनका- जवादि सात तत्त्वोका समूह परद्रव्य होनेके कारण वास्तवमें उपादेय नहीं. ओ आदरणीय है नहीं. जवकी ओक समयकी पर्याय उसको अर्धीया यार भाव कहेगा ओ पर्याय है, ओ आदरणीय नहि. उपादेय नहीं, अंगीकार करने लायक नहि. जाननेलायक है बस छतना. समजमें आया ?

वो सहज वैराग्यरूपी “ भहेलना शिभरनो शिभामणि ” ओ तो मुनिनी पोतानी वात लीधी छे. औदयिक आदि यार भावांतरोने अगोयर होनेसे. कैसा है भगवान आत्मा ध्रुव के जो आ यार भाव कहेगा पर्यायरूप उदय, उपशम, क्षयोपशम, क्षायिक ओ पर्याय वो द्रव्यको छूती नहि. द्रव्यको पर्यायका आलंबन नहीं, और पर्यायको द्रव्यका आलंबन नहि. (दोनो स्वतंत्र) समजमें आया ?

ओ भावांतरो, भावांतर नाम पारिणामिक स्वभाव भाव, त्रिकाण, उससे भावांतर अनेरी पर्याय, अनेरा भाव, उदय, उपशम, क्षयोपशम क्षायिक आयाने यार (भाव) ?

अे शुद्ध सङ्ग परम पारिष्ठाभिकभाव जसका स्वभाव अैसा कारणपरमात्मा वास्तवमें आत्मा है. भरेभर वास्तवमें वो आत्मा है आहाहाहा. अेठ पंडितज्? क्या क्रीया? (पंडितज्: त्रिकाणी आत्मा कारण परमात्मा है) कारण परमात्मा-ल्यो? पण अे त्रिकाणी जे परमस्वभावभाव है वो हि भरेभर आत्मा है. (भरेभर आत्मा) भरेभर आत्मा-हमारी गुजरातीमें- हिंदीमें वास्तवमें आत्मा है- (संस्कृतमें) संस्कृतमें समजे अईया- “ कारणपरमात्मा हि आत्मा. ” कारणपरमात्मा हि आत्मा है. संस्कृत ‘ हि ’ आव्युं! ‘ हि ’ आव्युं ने? ‘ हि ’ नो अर्थ यहां ‘ वास्तव ’ क्रीया है. गुजरातीमें ‘ भरेभर ’ क्रीया है. भगवान आत्मा, अेक सेकंडके असंभ्य भागमें, परमपारिष्ठाभिक स्वभावभाव, स्वभावभाव जिसको कोठकी अपेक्षा नहि अैसा त्रिकाणी भाव, वो हि वास्तवमें, यथार्थमें, भरेभर आत्मा है. असकी दृष्टि करना असका नाम सम्यग्दर्शन है.

हवे, यहां कहांसे आधेसे शीभनेको आये है तो कंठ मूण यथार्थ शीभना पडेगा के नई? वास्तवमें अे आत्मा है. “ अति आसन्नभव्य ज्वोंको अैसे निज परमात्माके अतिरिक्त कुण उपादेय नई. ” पंडितज्! ध्रुव, चिदानंद, नित्यानंद प्रभु वोहि अेक आदरणीय है अने दृष्टि करने लायक है, लक्ष करने लायक है, बाकी कोठ यीज दृष्टि करने लायक है नहि. आहाहा! समजमें आया? अई तो भरेभरनुं नियमसारमां छेने? पछी अईया वो यार भाव है ने?

आपणे आयाने? यार भाव देभो, वो यार भाव है असमेंसे क्या भावसे भोक्ष होता है ओ बताते है, “ क्रीस भावसे भोक्ष होता है वो विचारते है, ” आचार्यको नया विचार करना होगा? पण सामान्य समाजको साथमें लेकर कइते है भगवान आपणे विचारीअे देभो सत्य क्या असमें है? पांय भावमेंसे किस पर्यायसे, किस भावसे मुक्ति होगी, ओ विचारते है. विचारते है नाम दुनियाको विचार करनेको कहेना है तो विचारते है अैसा लिभा है. आचार्यको विचारना क्या, वो तो हो गया है सब समजमें आया? तो असमें किस भावसे मुक्ति होती है? मुक्तिकी पर्याय, आनंदरूपी दशा, सिद्धरूपी अवस्था, किस पर्यायसे, किस भावसे, पांयमेसे होती है, अे विचारते है.

वहां औपशमिक दो भाव- औपशमिकका दो प्रकार है यहां, देभो- उपशम समकित है ने भाव उपशम है ने भाव? उपशमभावका दो भेद-उपशम समकित और उपशम यारित्र, वो आते है तत्त्वार्थ सूत्रमें, दूसरा अध्यायमें (सम्यक् यारित्र) ना सम्यक् यारित्र नहि अे वणी दूसरा. “ आ तो उपशमभावमें दो, पांय भाव. आयाने पहेले असमें ” आ तो उपशम सम्यक् यारित्र अने उपशम भाव दो. वो तो सम्यक् यारित्र तो क्षायिक भावमें भी है पण उपशममां दो अस, अेक सम्यग्दर्शन उपशम. उपशमका अर्थ? कर्मकी प्रकृति स्थिर हो गठ है उदय नई है अे उसके कारणसे हों अपनेमें पुरुषार्थसे छतना

स्वभाव सन्मुख होकर उपशम सम्यग्दर्शन प्रगट क्रीया, अने ओ स्वभाव सन्मुख होकर स्थिरता, अगियारमां गुणस्थान सुधी उपशम यारित्र. उपशम सम्यग्दर्शन अने उपशम यारित्र ओ दो पर्याय है, तो पर्याय है वह आश्रय करने लायक नहीं. समजमें आया ? ये उपशम भावसे मुक्ति होगी औसा कहेगा, समजमें आया. उपशम भावसे मुक्ति होगी, मुक्तिका मारगमें उपशम क्षयोपशम अने क्षायिक-तीनो कहेगा. तो उपशम, क्षयोपशम, क्षायिकमें शुद्ध उपयोग आयेगा. पहेलेसे शुद्ध उपयोग उसको उपशम, क्षयोपशम, क्षायिक कहेते है वो पाठमें आयेगा-समजमें आया ?

अजमेरसे वो निकला है ने टीका. ? (उसने तो कबूल क्रीया) कबूल किया है के आचार्य तो भाई औसा लिखते है के योथे गुणस्थानसे उपशम उपयोग शुद्ध उपयोग मानते है. પણ आगण पाछण देभनेसे शुद्ध उपयोग योथेसे नहि होते है- (हास्य) (आचार्ये आगण पाछण देभनेसे नथी लभ्युं ?) समजमें आया ? आ समयसार है. अजमेरसे छपा है, समजमें आया (ज. हा) उ४१ पानु अर्धीया (गुरुदेव : समयसार अजमेरवाणामांथी वांये छे.) रात्रिको कहा था. देभो टीकाकारने यह बताया है के काणादि लब्धिके बणसे जवको भव्यत्व शक्तिकी अभिव्यक्ति होती है. भव्यत्वका भाव है आत्मामें शक्तिरूप वो काणादि लब्धिसे व्यक्तता पर्यायमें सम्यग्दर्शन ज्ञान आदि प्राप्त होता है. तभी यह जव अपने परमात्मद्रव्यका समीचिहन श्रद्धान तभी वह आत्मा भगवान् पूर्णानंद पूर्ण है औसी समीचिहन नाम सत्य श्रद्धा और समीचिहन ज्ञान और समीचिहन अनुष्ठान-यारित्र करनेरूपमें परिणामन करता है. अपना त्रिकाणी भगवान् परमात्मा ध्रुव स्वरूप वो तरङ्का आश्रय करके सम्यग्दर्शन-ज्ञान-यारित्र परिणामन करता है, ओ मोक्षमार्ग. उस परिणामको हि आगम भाषामें औपशमिक, क्षायिक,क्षायोपशमिक भाव नामसे कहा जाता है. अध्यात्म भाषामें शुद्धात्माके अभिमुख परिणाम- और शुद्धोपयोग नाम पाता है. उपशम, क्षयोपशम, क्षायिक पर्यायको शुद्ध उपयोग, शुद्धात्मा अभिमुख परिणाम औसे परिणाम नाम पर्याय, (कहा जाता है) काल प्रश्न था वो, के परिणाम क्या ? परिणाम कहे के पर्याय कहे, द्रव्यकी यार प्रकारकी पर्याय, उदय पर्याय, क्षयोपशम, क्षायिक, उपशम ओ पर्याय है अवस्था है. ये अवस्था द्रव्यमें नहीं है अने ये अवस्थामेंसे कछ अवस्थासे मुक्ति होती है ? क्योकि अवस्थासे अवस्था होती है (स्पष्ट हुआ) समजमें आया. ?

क्या भावसे मुक्ति होती है, तो क्या भाव ओ પણ अवस्था है-उपशम-क्षयोपशम-क्षायिक और उससे मुक्ति होती है ओ भी अवस्था है पर्याय है, द्रव्य गुण नहीं. (द्रव्य-तो करतुं नथी) ओ तो यहां सिद्ध करना है. समजमें आया ? अवस्था, कछ दशासे मुक्ति होती है ? क्या द्रव्यसे मुक्ति होती है औसा नहीं. पीछे जो उपशम-क्षयोपशम-क्षायिकभाव,

નિર્મળ પર્યાય છે વહ અવસ્થા છે ઓર અવસ્થાસે મુક્તિ હોતી છે વો ભી એક અવસ્થા છે. યહ અવસ્થાકા આશ્રય દ્રવ્ય છે. સમજમેં આયા ? પણ વો મુક્તિકી પર્યાય દ્રવ્યકે આશ્રયસે નહીં હોતી. પર્યાયસે મુક્તિ હોતી છે. શોભાલાલજી એસા છે, ભારે વાત ભાઈ.

કહતે છે કે અરે ! ટીકાકારકે ઉલ્લેખસે ચતુર્થ ગુણસ્થાનમેં શુદ્ધ ઉપયોગ હોના સિદ્ધ હોતા છે. સમજમેં આયા ? ગરબડ હોતી છે વહાં દર્શનમોહકા ક્ષય-ઉપશમ હો જાતા છે, તો ક્યા ફિર ચતુર્થ ગુણસ્થાનમેં શુદ્ધ-ઉપયોગ માન લેના ચાહીયે ? (એનો અર્થ એ નહિ) નહીં માનના ચાહીયે- એમ કરીને. ઉસ ગુણસ્થાનમેં ઉદય ઈસકા ઉત્તર યહ છે કિ યહાં અધ્યાત્મ શાસ્ત્રમેં દર્શનમોહ ઓર ચારિત્રમોહ દોકા અભાવ હો ઉસકા નામ શુદ્ધ-ઉપયોગ છે એમ કહેતે છે ઈ. અરે ક્યાંય વસ્તુની ખબર ન મળે ને એસી ટીકા કરે આચાર્યકા હૃદય ક્યા છે. કબૂલ તો કરતે છે કે શુદ્ધોપયોગ તો ટીકાકારકે મતસે ચતુર્થ ગુણસ્થાનમેં લાગે છે.

ભગવાન આત્મા ત્રિકાળ પરમ ધ્રુવસ્વરૂપ પારિણામિકભાવ, વો દ્રવ્ય છે દ્રવ્ય.ઉસકા ધ્યેયસે-ઉપશમ-ક્ષયોપશમ-ક્ષાયિક પર્યાય-પર્યાય નામ અવસ્થા નામ પરિણામ પ્રગટ હોતા છે, તો વો પરિણામકો યહાં શુદ્ધ આત્મા અભિમુખ, શુદ્ધ ત્રિકાળી ઉસકા અભિમુખ પરિણામ અથવા શુદ્ધોપયોગ કહેનેમેં આતા છે. તો તો ઉપશમ, ક્ષયોપશમ જબ હુઆ તો વો શુદ્ધ ઉપયોગસે હી હુઆ ઓ શુદ્ધોપયોગ હિ છે એમ કહેતે છે આહાહા ! સમજમેં આયા ? સબ આચાર્ય તો ચોથેસે, ઉપશમ-ક્ષયોપશમ-ક્ષાયિક વો નિર્મળ વીતરાગી પર્યાય છે. અને વીતરાગી પર્યાય ક્યા શુભ રાગસે હોતા છે ? યે શુદ્ધોપયોગ હી છે ચૈતન્ય ભગવાન પૂર્ણ ધ્રુવ, ધ્રુવકા ધ્યેય બનાકર જો પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ વો પર્યાય શુદ્ધ-ઉપયોગ હિ છે. ચોથે ગુણસ્થાને સમકિત એ શુદ્ધોપયોગસે સમ્યઞ્દર્શન ઉત્પન્ન હોતા છે. સમજમેં આયા ?

વો સમયસારમેં છે ને વો, ઉદયતિ નયશ્રી અસ્તમેતિ પ્રમાણં ભાઈ કહેતે ને સબેરેમેં ઈંદોરવાળા. ત્યાં પ્રમાણ અસ્તમેતિ કહા અને આ પ્રમાણ ક્યા અને નિશ્ચય ક્યા ત્યાં તો ભગવાન આત્મા ધ્રુવ સ્વરૂપ ઉસકા જ્યાં અંતર્દૈષ્ટિ હોકર અનુભવ હુઆ, ત્યાં તો નય, નિક્ષેપ કે પ્રમાણકા વિકલ્પ હિ નહીં, ભેદેય નહીં ઉસકા અર્થ એ હુઆ કે શુદ્ધોપયોગ (સે) આત્મામેં રમતે છે. આહાહા ! સમજમેં આયા ? વો જો આપણે સબેરેમેં ચલા ઓ પ્રમાણ ને નય ને નિક્ષેપ-નિશ્ચયથી, નિશ્ચય પૂજ્ય છે પ્રમાણ અપૂજ્ય છે એસે દો ભાગ મિલતે છે, વો પ્રમાણકા તો જ્ઞાન સામાન્ય કહેતે છે. સમજમેં આયા ? અને આમાં તો જો વિકલ્પકા પ્રમાણ થા, નિશ્ચયનયકા ભી વિકલ્પ ઉસમેં નહીં એસે કહેતે છે વહાં-ભાઈ, પહેલે તો નિશ્ચયકા નય આ મેં ધ્રુવ હું, શુદ્ધ હું એસા વિકલ્પ ભી નહીં. મેં ભેદ હું એસા વિકલ્પ ભી નહીં. આ મેં અભેદને શુદ્ધ એકાકાર હું એસા ભી વિકલ્પ નહીં

त्यां. असा अंतरमें अनुभव हो उसका नाम शुद्धोपयोग ने उसका नाम सम्यग्दर्शन. आहाहा ! समजमें आया. ?

तो आंही कहेते है के वात तो लागे तो छे माणु के -पण इवे आपणने बीजे ठेकाणे आम कहुं छे ने तेम कहुं छे अम करीने उडाडी दीधु. आंही कहेते है क्या क्रीया, देणो, क्या भावसे मुक्ति होती है ? तो के उपशमभाव हो भाग है, उपशम सम्यक् ने उपशम यारित्र भरुं ? पीछे क्षायिकभाव के नव भेद है, है पीछे क्षायिकभाव है ने पहेले लभाया क्षायिक-क्षायिक भाव लीधा आंही क्षयोपशम लीधो छे पहेलो- अे अढार भेद है ल्यो. अे मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान ने मनःपर्यय ज्ञान ओ यार ज्ञान क्षयोपशमभावे है, अे पर्याय द्रव्यमें नहीं है. समजमें आया ? पछी कुमति-कुश्रुत अने विभंग कु. अवधि ज्ञान-त्रण अज्ञान- अे ली पर्याय है-परिणाम है.-यक्षुदर्शन- अयक्षुदर्शन अने अवधि दर्शन अे ली त्रण पर्याय है- जाणलब्धि, करणलब्धि, उपदेशलब्धि पांच लब्धि आते है ने ? उसको अहीं समा दीया उपशमलब्धि, प्रयोगलब्धि. अे भेदोकी पांच लब्धि. अे पांच लब्धि पर्यायरूप है, सूनो. समजमें आया ? (पांच पर्याय) हा, पण द्रव्यके आश्रयसे पर्याय उत्पन्न होती है सम्यक्, पण अहींया तो पीछे सम्यग्दर्शनकी पर्यायसे मुक्ति होती है असा कहेना है. समजमें आया ? अेकवीश भेद उदयभावका है, यार गति, अे पर्यायमें है, आत्माकी अवस्थामें है, ये आश्रय करने लायक नहीं, मनुष्य गति है तो उसके आश्रयसे सम्यग्दर्शन होता है, असा है नहीं, और क्रोध, मान, माया, लोभ यार, ओ ली कषाय पर्याय है. रागकी द्वेषकी पर्याय ओ ली आश्रय करने लायक नहीं. ओ पर्याय है. “ स्त्री लिंग, पुरुषलिंग, नपुंसकलिंग अे भेदसे लिंगका तीन प्रकार है ” भावलिंग ली तीन हों, सामान्य संग्रहनयसे मिथ्यादर्शन अेक, अज्ञान अेक, असंयम अेक, असिद्धत्व अेक और शुक्ललेश्या आदि छ लेश्या अेकवीश बोल ओ पर्यायमें है, उदयभावमें है, उदयभावमें है, विकारमें है ये सब बोल, उससे मुक्ति होती नहीं.

पहेले उपशमभाव कथा, उससे मुक्ति होती है. मोक्षका कारणरूप आ अढार भेद जे क्षयोपशमना कथा, उसमें मति, श्रुत ज्ञान आदिसे मुक्ति होती है. (अे पर्याय वधीने क्षायिक थाय) क्षायिक थाय, समजमें आया ? पण अे पर्याय द्रव्यमें नहीं असी बात है भाए. बहुत अध्यात्मने- सूक्ष्म रूपधी गोठव्युं छे.

पछी पारिणामिक भावना तीन भेद- अेटले त्रेपन (पउ) भेद हुआ. पांच भावका त्रेपन भेद, पहेले हो उपशमका, क्षायिकका नव, क्षायिक समकित, यथाभ्यात यारित्र, केवणज्ञान, केवणदर्शन ने अंतरायना पांच-लाभ, दान, आदि, क्षायिक ओ ली पर्याय है समजमें आया ? द्रव्यमें पर्याय नहीं, पण ओ पर्याय मोक्षरूप है, समजमें आया ? भारे वातु भाए. ज्ञानना के आ जैन दर्शन क्या यीज है. अैसे ने अैसे मान लेते

लोको के जैन दर्शन औसा ने कैसा औसे लिखते है बापु जैन दर्शन सूक्ष्म है भाए. वस्तुका स्वरूप हि जैन दर्शन है वो कोए कल्पित संप्रदाय नहीं. (नहीं) कहेते है के अ नव भेद पर्यायरूप है, आहाहा ! अ नव भेदको नियमसारमें यार ज्ञानको विभाव ज्ञान कहा और केवणज्ञानको स्वभाव ज्ञान कहा, और दूसरे ठेकाणे अ यार भावको-उदय-उपशम-क्षयोपशम-क्षायिक यार भावको आवरण सहित कहा, क्योंकि उसमें निमित्तका अभाव पडते है केवणज्ञानमें, अथवा केवणज्ञानका आश्रय करनेसे, अपने तो केवणज्ञान है नहि. दूसराको केवणज्ञान है उसका लक्ष करनेसे तो विकल्प उठते है. उसको लाभ होता नहीं. ओ कारण यार भाव विभावभाव कहेनेमें आया है, आहाहा ! पहले तीन ज्ञानको विभावभाव कहा था, वो हि नियमसारमें फिर यार भावको भी विभावभाव कहा, क्योंकि ओ त्रिकाणी स्वभाव नहि. विभाव शब्दे विशेष अवस्था, विशेष अवस्था उसका नाम विभावभाव, ओ आश्रय करने लायक नहीं. समजमें आया. ?

पारिणामिकमें तीन, भव्यत्व, अभव्यत्व ओ आयेगा उसमें, अ आयेगा जुओ, आपणे अर्धीया (अ इज्ज इवे आवशे) ज्या कहेते है देओ अ आयेगा अ तरत ज आयेगा.

उपशम-क्षयोपशम-क्षायिक अने औद्यिक. यार भाव यार कहाने अभी ! अ पर्यायरूप है, अवस्थारूप है दशारूप है परिणामरूप है अंशरूप है. “ और शुद्धपारिणामिकभाव द्रव्यरूप है. ” है उसमें ? (ज. हा) त्रिकाण, त्रिकाण, बिंभ भगवान, यिद्बिंभ वीतराग मूर्ति, अकषाय स्वभावका पिंड, ओ पारिणामिकभाव, ओ द्रव्यरूप है, वस्तुरूप है. समजमें आया ? “ वह परस्पर सापेक्ष औसा द्रव्य-पर्याय द्वय. ” (द्रव्य अने पर्याय युगल) सो आत्मा पदार्थ है- दो मिलकर आभा आत्मा प्रमाणाका विषय कहेनेमें आता है.

निश्चयका विषय तो ध्रुव आत्मा वो हि वास्तवमें आत्मा है. समजमें आया ? ओ परस्पर त्रिकाण वस्तु ध्रुव ओ पारिणामिकभावका आत्मा, और यार पर्याय ओ वर्तमान पर्यायरूप आत्मा, पर्यायरूप व्यवहार आत्मा, आहाहा ! ओ निश्चय आत्मा. भोक्ष भी व्यवहारसे होता है ने भोक्षका मार्ग भी व्यवहार है, औसी बात है, बंधकी तो बात अक बाजु रभो, पण भोक्षका मार्ग है वह व्यवहार है, क्योंकि पर्याय है, और वो “ जिज्ञमयं - पूछयुं 'तुं कोएअ- प्रश्न नहि कहा था ? तीर्थ ने तीर्थका ङण तमे प्रश्न कीया था ने ? तीर्थ ने तीर्थका ङण, ओ तीर्थ भी भोक्षका मार्गकी पर्याय है, व्यवहार और उसका ङण भोक्ष ओ भी व्यवहार. (ज, हा) क्योंकि वो अक समयकी पर्याय है. (अमे तो रागने व्यवहार समज्जे छीअे) अर्धी राग ङण तो ज्यांय रही गयो इवे समजमें आया ? राग तो परद्रव्यमें योष्णा निकाल दीया. अने अक समयकी पर्याय द्रव्यकी

अपेक्षा वो भी परद्रव्य है, ऐसी बात है. हैं? (सिद्ध पर्याय ?) सिद्ध पर्याय हैं. वीतरागी निर्मल शुद्ध सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्र पर्याय वो तीर्थ है. वो निश्चय द्रव्यकी अपेक्षाअे सक्रिय परिणाम हुआ. भगवान आत्मा ध्रुव तो निष्क्रिय है. समजमें आया ? थोडा थोडा समजना पण माल है आ. अेई-यीमनभाई ! भगवानका घरका माल आ है. तेरा घरका माल आ है, (कितनी कितनी बात याद रभना पडेगा) कितना रभना है. उसमें कुछ रभनी है (कुछ भी नहि रभना) कंई रभना नहि है. जो त्रिकाणी वस्तु भगवान ध्रुव है, अस वो हि भरेभर वास्तविक द्रव्य है, और अेक समयकी अवस्थां यार भाव है, वो पर्याय आत्मा है, वो त्रिकाणमें है नही. (है नही) आमां याद क्या, कीतना रभना है ? आहाहा ! समजमें आया ?

“ वहां प्रथम तो ”, योथा पारा- “ ज्वत्व, लव्यत्व अने अलव्यत्व अैसे तीन प्रकारके पारिणामिकभावमें. ” इवे पारिणामिकका तीन भेद लीया. ओ उपरसे साधारण नाम लीया था. वो पारिणामिकका भेद लीया- क्योकि मूल पारिणामिक स्वभाव त्रिकाण है वो समजना है, तो भेदरूप पारिणामिकभाव है ये अशुद्ध पारिणामिक है अेम अताना है. तत्त्वार्थसूत्रमें आया ने ? पारिणामिकका तीन भाव-ज्वत्व, लव्यत्व, अलव्यत्व अे अशुद्धनयसे-व्यवहारनयसे कथन है- समजमें आया. ?

अही कहेते है, ज्वत्व, लव्यत्व अने अलव्यत्व अे तीन प्रकारका पारिणामिकभाव है. इसमें कोई कर्मकी, परकी अपेक्षा है नही. “ शुद्धज्वत्व अैसा जो शक्तिलक्षण पारिणामिकपणा ”- इवे सूनो- शुद्ध ज्वत्व, त्रिकाण ध्रुव, शुद्ध ज्वपणा, आत्मा जो वास्तवमें, भरेभर कहा नियमसारमें समजमें आया ? अैसे शुद्ध ज्वपणा-त्रिकाण ध्रुवपणा, अभेद यैतन्य स्वभावपणा, ओ शुद्ध ज्वत्व, अैसा जो शक्ति लक्षण, शुद्ध शक्ति लक्षण है. ध्रुवका लक्षण है, सत्त्वका लक्षण है, त्रिकाण ज्वत्व-भाव, अे पारिणामिकपणा, अे पारिणामिकभाव है, सहज भाव है, त्रिकाणभाव है. अेकरूप भाव है, “ वह शुद्ध द्रव्यार्थिकनयाश्रित होनेसे ”, देओ ओ आया था पहेले शुद्ध द्रव्यार्थिकनयसे ज्व कर्तृत्व-भोक्तृत्वसे रहित है-आहाहा ! भगवान आत्मा त्रिकाणी ज्वपणा अर्थात् ध्रुवपणा, ज्ञान-दर्शन-आनंद, विर्य आदि ध्रुवपणा, ज्वना ज्वपणा, ज्वका-ज्वपणा, ओ त्रिकाणी जो है-ज्वत्व है ने ? ज्वपणा है उसमें; अैसा शक्ति लक्षण पारिणामिकपणा शुद्धद्रव्यार्थिकनयाश्रित होनेसे, अे तो शुद्ध द्रव्य त्रिकाणी, उसका जो ज्ञान करनेवाली नय ओ आश्रय, त्रिकाण ज्वत्वको ध्रुव कइनेमें आता है. “ अे निरावरण है ” अे त्रिकाण ज्वत्व स्वभाव तो निरावरण है. आवरण-ज्ञावरण कुछ है नहि, आवरण तो नही पण आवरणका अभाव भी उसमें नही. ओ तो त्रिकाण निरावरण स्वरूप हि है. समजमें आया. ?

ત્રણમે જીવપણા, ભવીપણા, અભવીપણા- ત્રીનેમે શુદ્ધજીવત્વ ઐસા જો શક્તિલક્ષણ પારિણામિકપણા ઓ હિ વસ્તુકા ત્રિકાળી સ્વરૂપ, ઓ શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકનય હોનેસે, ત્રિકાળી દ્રવ્યકે આશ્રયસે જ્ઞાન કરનેવાલા નય કરતે હૈ, આ કારણે વો નિરાવરણ હૈ. શુદ્ધ જીવપણા ત્રિકાળ નિરાવરણ, શુદ્ધ જીવપણા ધ્રુવપણા જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ સત્તા આદિ ત્રિકાળી સ્વભાવભાવ જો જીવકા જીવપણા, જીવકી શક્તિ, ઉસકા સ્વરૂપપણા ઐસા શક્તિલક્ષણ પારિણામિકપણા એ ત્રિકાળ નિરાવરણ હૈ. સમજમે આયા ? ભારે ભાઈ શામદાસજી આ તો કભી સૂના હિ નહિ એવી વાત છે.

આ ફેરી આ ઓલામાં રહી ગયા. “ ઓર શુદ્ધપારિણામિકભાવ ઐસી સંજ્ઞાવાળા જાનના ”- શુદ્ધ-પારિણામિક ત્રિકાળ જીવત્વ ભાવકો, ધ્રુવ સ્વભાવકો, જીસમે પર્યાયકી ભી અપેક્ષા નહીં. અવસ્થા, હાલતકી અપેક્ષા નહીં, વર્તમાન પરિણામકી અપેક્ષા નહીં, ઐસા ત્રિકાળી પારિણામિક સ્વભાવભાવ, ધ્રુવ નિત્યાનંદ પ્રભુ, ઉસકા શુદ્ધ પારિણામિકભાવ ઐસી સંજ્ઞા, ઐસા નામવાળા ઓ જીવત્વકો કહેનેમે આતા હૈ. સમજમે આતા હૈ કે નહીં ? બહુ સાદી ભાષા હૈ ઐસી કોઈ કડક ભાષા નહીં હૈ સંસ્કૃત ને વ્યાકરણ ને બહુ-નંદકિશોરજી. એ આત્માકા ધ્રુવ સ્વરૂપ એ ધ્રુવ સ્વરૂપ, ત્રિકાળ સ્વરૂપ જો દૃષ્ટિકા વિષય હૈ સમ્યગ્દર્શનકા વિષય ધ્યેય ઓ હૈ, પર્યાય બર્યાય ઓ સમ્યગ્દર્શનકા વિષય નહીં (નહીં) આહાહા !

પ્રથમ ધર્મ ઉત્પન્ન હોનેમે ઓ ભગવાન ત્રિકાળી ધ્રુવ સ્વરૂપ એ હિ આશ્રય કરને લાયક હૈ. નંદકિશોરજી- હૈ ? ઉસમે હૈ ? દેખોને પાના તો એ માટે તો રખ્યા હૈ- હમારે, લાલચંદ શેઠ આવ્યા 'તા કે આપણે ત્યાં જઈએ તો હિંદી હૈ કે નહીં ત્યાં-લ્યો આ ગયા. આ હિંદી પહેલેસે છપાયા હૈ ક્યાં ગયા લાલચંદ શેઠ ? આ વહાં બેઠે. આ તો યહાં પહેલેસે છપાયા હૈ પંદરસો-ભાઈ, આ હિંદી લોગ આયેગા તો સબકો હાથમે દેતે હૈ. હિંદી વાંચના પડેગા, ગુજરાતી સમજે નહીં બરોબર ને ભાવ ગૂઢ હૈ. તો પહેલેસે પંદરસો રામજીભાઈએ છપાવ્યા. રામજીભાઈએ છપાયા કે, છપનેકા થા ને છપા ? પણ કહેનેમે કેસે આવે (આપને તો સબેરે વાંચ્યુ ' તું ખરે છે-મંગલાચરણમે એ વાંચ્યુ ખરે છે) આ ખરે છે. કર્મ ખરી જાતે હૈ, નાશ કરતે નહીં (ઉસકે કારણસે ખરતે હૈ) ઐસી ચીજ, ઐસી હૈ, તો પ્રશ્ન ઐસા હુઆ કે આચાર્યે ઐસા ક્યું ન લીખા. (લીખા હૈ) ઐસા ક્યું ન લીખા કે કર્મ ઉસકે કારણસે ખરતે હૈ, આત્મા કર્મકા નાશ કરતે હૈ ઐસા લીખા હૈ. તો ઉસકા અર્થ ક્યા ? દરેક પદમે દરેક ગાથામે, ઓ ગાથાકા શબ્દાર્થ કરના, નયાર્થ કરના કઈ નયકા વાક્ય હૈ. ઓર આગમાર્થ કરના કે આ આગમકા ભાવ હૈ કે અન્યમતિકા ભાવ હૈ. સમજમે આયા ? ઓર ભાવાર્થ ઉસકા તાત્પર્ય ક્યા હૈ ઐસા એક ગાથા દીઠ પાંચકા અર્થ કરના- ઐસા સમયસારમે, પરમાત્મ પ્રકાશમે, દ્રવ્ય સંગ્રહમે ઐસા ચલા હૈ. એકેક ગાથામે પાંચ

पांच अर्थ करना. जैसे शब्दार्थ करना. क्या नयका आ वाक्य है, (१) शब्दार्थ (२) नयार्थ (३) आगमार्थ (४) तात्पर्याथ, (५) भावार्थ. समझमें आया ? (और तो हमे कुछ काम नहि बस येहि करते रहेंगे) समझमें आया ? (येहि करते रहेंगे, और तो हमे कुछ काम नहि है) हैं ? अे हि करते रहेना दूसरा क्या काम है ? धूणैय कर सकते नहीं, कापड-भापडका वेपार कर सकते नहीं कुछ नहीं तमारे कापड नहीं, सोना है ये सोनाना धंधा है सोनामां पण वांधा उठया है सरकार तरफ्थी. छतना भपे ने छतना भपे. अेम करीने. ठीक है ये तो अैसा होता है बहारमें संयोग.

अहीं तो कहेते है, ज्वत्व शक्ति कोण ? त्रिकाण-अेक समयकी पर्याय भी नहि, भवी, अभवी भी मैं नहीं- (अे तो पर्याय है) समझमें आया. ? धर्मी ज्व, ज्वत्व शक्तिकी दृष्टि होनेसे, समझितीकी दृष्टि त्रिकाण ज्वत्व शक्ति उपर है ओ कारणसे वो भवी के अभवी मैं नहीं. (नहीं) ओ यौद मार्गणामें आते के नहीं ? यौद मार्गणा, गति-जति, कषाय, लेश्या मार्गणाओ आते है के नहीं ओ यौद मार्गणा मेरेमें है हि नहीं. (बराबर) आहाहा ! समझमें आया ? भेद है ने भेद ? पर्यायका भेद, द्रव्यमें नहीं यूं. अहीं कहेते है “ शुद्ध पारिणामिकभाव अैसी संज्ञावाणा ज्ञानना. ” वह तो बंध-मोक्ष पर्याय परिणति रहित है”, देभो. कौन ? जो त्रिकाणी भगवान यैतन्य ध्रुव-ज्वत्व नित्यानंद प्रभु अैसा आत्माका ध्रुव स्वभाव, अे बंध मोक्ष पर्याय परिणति रहित है. उसमें तो बंधका पर्याय ने मोक्षका पर्यायकी परिणति, शुद्ध ज्वत्व शक्तिमें, ध्रुवमें है नहीं. समझमें आया. ?

त्रिकाण वस्तु जो शुद्ध ध्रुव है, उसमें बंध ने मोक्षकी अवस्था, उससे तो रहित है वो तो. बंध ने मोक्षना परिणाम तो पर्यायमें है, समझमें आया ? पर्यायमें है. परिणाममें है, पर्यायमें है बंध ने मोक्ष, द्रव्यमें है नहि. आहा ! आ ते वात (सत्य वात) इज तो कर्म मेरेमें नहीं अैसे माननेमें पसीना उतर जाय आहाहा ! पीछे कहेते-राग मेरेमें नहीं आहाहा ! अरर (राग क्यां थाय छे) राग कीसमें होता है ? आत्मामें होता है के परमें होता है ? अरे, सून तो सही समझमें आया ? अहींया पीछे तो कहेते है रागका ज्ञान हुआ वो ज्ञानकी पर्याय भी द्रव्यमें नहीं अे शेट ! (पुरानी मान्यता सब छुडा दीया) भोटी मान्यता हती तो उसमें क्या छोडना है ? अेम ने अेम समजे बीना यलो धरम करे, धरम करे- धूणमें धरम है ? धर्म कहां होता है उसकी तो भबर नहीं.

भगवान आत्मा नित्यानंद प्रभु, जिसका ध्रुव स्वभाव ज्वपणा, ज्वपणानो अर्थ ? अनंत ज्ञान, अनंत दर्शन, अनंत आनंद, अनंत वीर्य अे स्वयतुष्टय त्रिकाणी, वो ध्रुव ज्वत्व है. समझमें आया. ? अे त्रिकाणी ध्रुव ज्वत्वमें बंध मोक्ष पर्याय परिणति रहित है. आमां छतना लीया. पड़ेले तो दोछ लीया था, के बंधका परिणाम,

બંધકા કારણકી પર્યાય, મોક્ષકી પર્યાય, મોક્ષકા કારણકી પર્યાય, ઓ ચારસે રહિત ઓ ત્રિકાળી ધ્રુવ ભગવાન આત્મા હૈ.

પરિણતિ, પર્યાય દ્રવ્યમેં નહીં હૈ એમ સિદ્ધ કરના હૈ અહીંયા- સમજમેં આયા, ? પરિણતિ-પર્યાય, પર્યાયમેં હૈ, એ પર્યાય દ્રવ્ય ધ્રુવ ત્રિકાળીમેં હૈ નહીં. આહાહા ! ભારે ! લોકો સ્વાધ્યાય કરે નહીં, વાંચે નહીં અને સ્વાધ્યાય કરે તો, આચાર્યાકા ક્યા હૃદય હૈ એ અભિપ્રાય ઉસકો તપાસે નહીં (તપાસે નહીં) સમજમેં આયા ? એસે એસે વાંચ જાયએસા લીખા હૈ, એસા લીખા હૈ લીખા હૈ પણ ભાવ ક્યા હૈ ?

‘ યહ તો ’ યહ તો નામ વહ તો વહ નામ ? જો શુદ્ધ જીવત્વ સ્વભાવ, પારિણામિકભાવ, ભગવાન અસ્તિરૂપ ભાવ, ત્રિકાળ સત્તારૂપ ભાવ, જીવભાવ, જ્ઞાન ભાવ, દર્શનભાવ, આનંદભાવ, શાંતિભાવ, વીતરાગ વિગેરે. એસા ત્રિકાળી જીવત્વ, ધ્રુવભાવ, ઓ બંધ ને મોક્ષની વર્તમાન અવસ્થા, પર્યાય પહેલે પરિણામ કહા થા, પરિણામસે શૂન્ય કહા થા, અહીં બંધ-મોક્ષ પર્યાય પરિણતિ રહિત હૈ, દૂસરા શબ્દ લીયા અહીંયા, ઓલા પરિણામ કહા થા ઉસમેં ન સમજે તો વિશેષ અહીં પર્યાય લે લીયા. સમજમેં આયા ? બફમ થઈ જાય એવું છે. એસા બહુત ઘુસ ટીયા હૈ ને વો બીડી કે ઘંઘેમેં- સમજમેં આયા ? (બધુ નીકળી જાય એવું છે ને ?) આ તો નીકળી જાય એવું, એમાં તો હૈ નહીં જો આ સમજે તો- અહીં તો દ્રવ્યમેં પર્યાય હૈ નહીં, નીકળે કહાંસે. આહાહા ! હૈ ? (નિજ ઘરકી તલાશ) નિજ ઘર તપાસો, તમારા ઘરમેં પાતાળમેં ક્યા પડા હૈ ? પાતાળ કૂવા કરતે હૈ ને કૂવા નહીં-ક્યા કહેતે હૈ ? આ પાતાળ કૂવા ખોદતે હૈ ને ? ઠેઠકા પાણી અહીંયા પાતાળ કૂવા હૈ ને ? પાતાળમેંસે પાની નિકાલતે હૈ, આ પાતાળ કૂવા આત્મા.

ભલે ક્ષેત્ર થોડા હો ચાહે, પણ વસ્તુ તો મહા ભગવાન બેહદ, અપરિમીત, અમર્યાદિત, જ્ઞાન લક્ષણ સ્વભાવ ધ્રુવ પડયા હૈ ઉસમેં, પર્યાય બંધ કે મોક્ષકી પર્યાય ઉસમેં હૈ નહીં. આહાહા ! (નિજ સ્વભાવકી યાદ દિલાનેવાલે આપ મહાન ઉપકાર કીયો) એવી વાત છે ભાઈ, લાલચંદજી કલાસ માટે રખા થા આ ગાથા. (મહાન ઉપકાર હૈ) તીન દિન પીછે લીયા આ તો ચોથા વ્યાખ્યાન હૈ ને ? ચોથા વ્યાખ્યાન. સાત દિન હૈ ને તુમ્હારે હાથમેં.

(જેટલા દિન ચલે એટલા) ભલે ચલે, ધીમે ધીમે ચલતે હૈ અહીં આપણે કાંઈ ઉતાવળ નથી. પૂરા કરનેકી બાત નહીં હૈ. ક્યા ભાવ હૈ ઉસકો ઘૂંટનેકી બાત હૈ. (ઘૂંટતે હૈ)

બંધ-મોક્ષ પર્યાય અને પરિણતિ કીયા, દેખો. પહેલે કહા થા કે બંધ મોક્ષકે કારણ અને બંધ-મોક્ષકે પરિણામસે ત્રિકાળી ધ્રુવ શૂન્ય હૈ, અહીંયા કહા કે ઉસસે રહિત હૈ (પર્યાય કીધી- પરિણતિ કીધી) પર્યાય, પરિણતિ રહિત હૈ. ત્યાં પરિણામસે શૂન્ય કહા થા. વિશેષ સ્પષ્ટ કરનેકો ભાષા દૂસરી આ ગઈ સમજમેં આયા ? નિત્યાનંદ પ્રભુ. હૈ-હૈ-હૈ-ભૂતકાળ, વર્તમાનકાળ, ભવિષ્યકાળ બધુ હૈ- એક સમયકી પર્યાય ઉસમેં નહીં. એસા

त्रिकाणी यैतन्य भाव, वज्र बिंब यैतन्य ध्रुव स्वभाव उसमें बंध ने मोक्षकी वर्तमान पर्याय, हालत, दशा, मोक्षका मार्गकी पर्याय, पर्याय कहे, परिणाम कहे, परिणति कहे तीनो अेक हि है. मोक्षकी, सिद्धकी पर्याय, सिद्धका परिणाम, सिद्धकी परिणति उससे रहित है द्रव्य ध्रुव. आहाहा !

“ परंतु ”, हवे ओ तीन बोल है ने ? “ दस प्राणरूप जवत्व, ” दस प्राणरूप जवत्व, पांच इंद्रियसे जना और आता है ने दस प्राण मन वयन ने काया आठ अने आयुष्य अने श्वासोश्वास. अे दस प्राण जो जड है उससे जना, ओ परमें गये, पण अपनी पर्यायमें दस प्राणकी योग्यतासे जवे, अे भी व्यवहारमें गये, अे पारिणामिक भाव कहा पण व्यवहारमें गये, अशुद्धतामें गये आहाहा ! अतीन्द्रिय भगवान आत्मा पूर्णानंद प्रभु, उसमें पांच इंद्रिय, भाव इंद्रियसे जना, भाव इंद्रिय और मन, वयन, कायाका वीर्य, वीर्य- ओ वीर्यसे रहेना, और आयुष्य ने श्वास, उसकी योग्यता प्रमाणे अपनी पर्याय रहेना, अे भी अशुद्ध पारिणामिकभाव है. अे शुद्ध पारिणामिक नहीं, क्यों ? क्यों नहीं ? दस प्राणरूप जवत्व, दस प्राण हुआ ने ? अे दस प्राण-पांच इंद्रियो, मन-वयन ने काया तीन प्राण और आयुष्य ने श्वास आ दस प्राण. अैसी अपनी पर्यायमें योग्यता जो है वो लेना है यहां. ओ जडका प्राण आदि लेना नहीं यहां. आहाहा ! समजमें आया ?

तो कहेते है, अैसे दस प्राणरूप जवत्व. “ अशुद्ध पारिणामिक ”-“ और भव्यत्व, अभव्यत्वद्रव्य ”- अे पर्यायार्थिकनयाश्रित होनेसे तीनोंको अवस्थाकी दृष्टिसे होनेसे आहाहा ! भगवान आत्माकी पर्यायमें अवस्थामें, पांच इंद्रियसे, भावेन्द्रियसे टकते है और वीर्यसे जो टीका है, और सक्रियपणा और आयुष्यके योग्य है अथवा श्वास योग्य जो सक्रियपणा है पर्यायमें और स्थिति मुदत एतनामें रहेना, अे अेक समयकी अवस्था है, वो पर्यायाश्रित है, द्रव्य-आश्रित नहीं तारे वात भाए. समजमें आया ? ओ अवस्थाके आश्रये है, ये पर्यायनयाश्रित होनेसे, पहेला कहा था के पारिणामिकपणा शुद्ध द्रव्यार्थिकनयाश्रित होनेसे निरावरण है अैसी संज्ञावाणा ज्ञानना. आ तो अध्यात्मकी कणा है, अध्यात्मका व्यायाम है. समजमें आया. ?

भगवान आत्मा अेमां दो भाग अेक भाग तो जवत्वरूप त्रिकाण, ओ तो पारिणामिकभाव सहज निरावरण और उसकी पर्याय नाम अवस्थामें, पांच इंद्रियां- आदिसे टीकते है, भावइन्द्रिय आदि हों और वीर्य मन वयन काया आदिका वीर्य एतना, और सक्रियपणा आदि, और एतनी मुदत आयुष्य आदि, अैसे रहना है वो तो पर्यायाश्रित है, वर्तमान अवस्था आश्रित है, “ ओ कारणसे अशुद्ध-पारिणामिकभाव संज्ञावाणा है ”- तीनोंको अशुद्ध पारिणामिक संज्ञावाणा-नामवाणा कहेनेमें आता है-

પીછે અશુદ્ધ ક્યું કહનેમેં આતા હૈ ઉસકા ખુલાસા કરતા હૈ આચાર્ય-સમજમેં આયા. ?

ત્રિકાળી શુદ્ધ ભગવાન, ત્રિકાળી જ્ઞાનગુણ, ત્રિકાળી આનંદગુણ, ત્રિકાળી વીર્ય ગુણ, ત્રિકાળી વીતરાગતા ગુણ એટલે ચારિત્ર ઓર ત્રિકાળી સહજ અનંત સબ ગુણ વો તો ધ્રુવ ભાવ હૈ. વો તો દ્રવ્ય નામ વસ્તુકી લક્ષ લેનેવાલી નય ઉસકા ઓ વિષય હોનેસે, ઓ ત્રિકાળી હૈ. અને આ દસ પ્રાણસે જિના ઓર ભવ્ય-અભવ્યપણા યે હૈ એ તો પર્યાય, વર્તમાન અવસ્થાકે આશ્રયસે હૈ. સમજમેં આયા ? ક્યા હૈ દેખો દસ પ્રાણરૂપ જીવત્વ, ભવ્યત્વ ને અભવ્યત્વદ્વય એ તીનોં પર્યાયાર્થિક નયાશ્રિત હોનેસે, અશુદ્ધ પારિણામિકભાવ, એ તો અશુદ્ધ પારિણામિકકી પર્યાય હૈ, ત્રિકાળી શુદ્ધ પરિણામમેં યે હૈ નહીં-

ભારે વાત ભાઈ. ભેદ જ્ઞાનકી બાત હૈ આહાહા ! ચાર બોલ કહા. એક તો ત્રિકાળી શુદ્ધ જીવત્વભાવ, ત્રિકાળ ધ્રુવ ધ્રુવ ધ્રુવ હૈ હૈ હૈ ! બસ ઈતના વો તો દ્રવ્યાર્થિકનયકા વિષય શુદ્ધપારિણામિકભાવ ઓર ઉસકી પર્યાય નામ અવસ્થા નામ દશામેં, દસ પ્રાણરૂપ, ભાવ પ્રાણ અશુદ્ધભાવ ઉસસે જીતે હૈ વહ પર્યાયનયકા વિષય હૈ, અવસ્થા, વર્તમાન અંશકો દેખનેવાલી નયકા યે વિષય હૈ ઓર ભવી-અભવી બી વર્તમાન દેખનેવાલા અંશકા વિષય હૈ. દ્રવ્યાર્થિકનયમેં યે ભવ્ય-અભવ્ય અને અશુદ્ધ ભાવ પ્રાણ હૈ નહીં. આહાહા ! સમજમેં આયા ? કેટલાક કહેતે હૈ ને કે હમ ભવી હોગા કે અભવી હોગા ? તો કહેતે હૈ કે-પર્યાયમેં દૈષ્ટિ હૈ તેરી. માટે તેરી ઐસી ભવ્ય-અભવ્યકી શંકા પડતી હૈ. વસ્તુકી દૈષ્ટિમેં તો ભવ્ય-અભવ્ય હૈ હિ નહિ સમજમેં આયા ? ધર્મકો પાનેવાલા લાયક હું કે ધર્મ નહીં પાનેવાલા લાયક હું ? ભવી-અભવીકી વ્યાખ્યા હૈ. ભાઈ મેં ધર્મ સમજનેકે લાયક ભવી હું કે મેં નહીં સમજનેકે લાયક અભવી હું ? અરે ભગવાન ક્યા કહેતે હૈ તું ? એક સમયકી પર્યાયકા લક્ષણવાળા ઓ ઐસા પ્રશ્ન ઉઠાતે હૈ. સમજમેં આયા ? જીસકો ત્રિકાળી જીવત્વ ધ્રુવકી દૈષ્ટિ હુઈ ઓ ભવી યે નહીં ને અભવીયે નહીં એ દસ પ્રાણવાળા ઓ નહિ. સમજમેં આયા ? ભારે ઝીણું કહે આપું. ભાઈ મારગ તો આ હૈ વસ્તુકી સ્થિતિ આ હૈ, એ ઉસકો સમજના પડેગા, સમજના પડેગા સમજના પડેગા જોરસે નહિ (સમજના પડેગા ઉસમેં બોજા હોતા હૈ) બોજા હોતા હૈ. (સહજ સમજના પડેગા) ઐસા સહજ સ્વરૂપ હિ ઐસા હૈ, ઐસા ઉસકો જ્ઞાન કરના બસ. એ હિ બાત હૈ. (સમજના ચાહીયે) આહાહા ! ક્યોં અમુલખયંદજી ક્યા હૈ આ વાતુ માથુકુટ ઈતની.

શ્રોતા:- વસ્તુ તો ધ્રુવ હૈ તો પર્યાયમેં અતીંદ્રિય આનંદ આતા હૈ વો કહાંસે આતા હૈ ?

ઉત્તર:- પર્યાયમેં પર્યાયસે આનંદ આતા હૈ ઐસી હૈ બાત આહાહા ! (અલૌકિક બાત) પર્યાય ભી સત્ હૈ કે નહિ ? સત્ હૈ કે નહીં ? હૈ ઉસકો આલંબન દૂસરાકા ક્યા ? સમજમેં આયા ? સુખકા સાગર ભગવાન, પણ પર્યાયમેં સુખકા અનુભવ હો વો ધર્મ,

એ પર્યાયમેં સુખકા અનુભવ હોતા હૈ, દ્રવ્યકા અનુભવ નહીં હોતા હૈ, દ્રવ્ય તો ધ્રુવ હૈ, કુટસ્થ હૈ, એકરૂપ હૈ, સામાન્ય હૈ અભેદ હૈ આહાહા ! ભારે વ્યાખ્યા ભાઈ કુટસ્થ શબ્દકા અર્થ કુટ નામ જે શિખર હૈ ને શિખર પર્વત ઉપર શિખર સ્થિર હૈ, પાણીમેં તો ઐસા તરંગ ઉઠતે હૈ. વો શિખરમેં તરંગ નહીં ઉઠતે, શિખર હોતા હૈ સ્થિર હૈ. ઐસે ધ્રુવ કુટસ્થ હૈ. કુટની પેઠે સ્થ રહેલ આહાહા ! સમજમેં આયા ? (કુટસ્થ નામ આવે ત્યાં વેદાંત યાદ આવે) -

અહીંયા પર્યાયકો ભી કુટસ્થ કહેતે હૈ, અહીંયા તો કેવળજ્ઞાનકો ભી કુટસ્થ કહેતે હૈ પંચાસ્તિકાયમેં, ક્યોંકિ પર્યાય ઐસી ને ઐસી રહેગી ઐસી ને ઐસી, યે નહીં પણ ઐસી ને ઐસી કેવળજ્ઞાન પર્યાય રહેગી તો ઉસકો પંચાસ્તિકાયમેં કુટસ્થ કહા હૈ. આહા ! કઈ અપેક્ષા છે એ સમજના ચાહીયે ને ? સમજમેં આયા ? આ તો ત્રિકાળ એકરૂપ શિખર જેમ રહેતે હૈ, હલતે હૈ શિખર ? ઓ વૈતાળ પર્વત હૈ ને ઉસમેં ૫૦૦ જોજનકા હૈ ને કુટસ્થ, શિખર, શિખર સ્થિર સ્થિર અનાદિ અનંત ઐસા હલના, ઐસા હૈ કુછ ઉસમેં ? (ના-નીચલા ભાગમાંથી પાણા કાઢે છે ઉપલા ભાગમાંથી નહીં) કોઈ કાઢતું નથી. નીચેથી કાઢે ને ઉપરથી કાઢે, શાશ્વત વસ્તુમેંસે કૌન નિકાલતે હૈ ? વો તો બહારકી ચીજ હો તો વો લે લે ઉપરકી ચીજ લઈ આવ્યાને કાંઈક- કહે છે ને આ લોકો આ ચંદ્રમા ઉપર જઈને ધૂળ લઈ આવ્યા. ધૂળ લઈ આવ્યાને ? અરે સૂન તો સહી વીતરાગ ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞદેવ કહેતે હૈ, ' યહ ચીજ દૂસરી હૈ ને લોકો કાંઈ દૂસરી રીતે ચઢ ગયે હૈ. ' આહાહા ! સમજમેં આયા. ?

અહીં તો ભગવાન આત્મા, શિતળનાથ, લ્યો શિતળનાથ આવ્યા. આજ લાવ્યા ઓલાની પ્રતિમા છે ને શિતળનાથની, સજોત-સૂરત પાસે સજોત હૈ ને ? દો હજાર વર્ષ પહેલાકા ભગવાન હૈ, ભોંયરામેં, આજે વો લાવ્યા હૈ ભાઈ સુરેશ, સુરેશ એ ફોટો લાવ્યો છે કે નહીં ? ક્યાં ગયો સુરેશ ? હૈં ? માંદો પડ્યો છે ? અહીં આવ્યો ' તો ને હમણાં ? (તાવ આવે છે) તાવ આવે છે ઠીક ? બહુ સારી પ્રતિમાનો ફોટો લાવ્યો ' તો-સજોતમાં ગયા ' તાને બહુ સરસ ફોટો પાડ્યો છે માળે ? (અંકલેશ્વર પાસે) એક બાજુથી એવો ફોટો પાડ્યો છે આહાહા ! શિતળનાથ, બે હજાર વર્ષ પહેલાની સજોતમાં ગયે થે હમ દો વાર, અંકલેશ્વર પાસે હૈ. શાંત શાંત. અંકલેશ્વરમેં ભી ઉસકે પ્રકારકી મૂર્તિ હૈ, પણ વો જરી ખવાઈ ગઈ છે. પથ્થર ઉસે ક્યા કહેતે હૈ ? (ખીર ગઈ હૈ) ખીર ગઈ હૈ. પુરાણી પ્રતિમા દો હજાર વર્ષ પહેલાકી.

આ તો સનાતન વસ્તુ હૈ ને ? દિગંબર કાંઈ નયા નહિ હૈ. સમજમેં આયા ? ઉસકી પ્રતિમા અનાદિકી હૈ, માર્ગ ભી અનાદિકા હૈ ઔર મોક્ષકા માર્ગકા કારણ દ્રવ્ય ભી અનાદિકા હૈ. આહાહા ! કહેતે હૈ ક્યા ? આ સામે પાના રખ્યા હૈ કે શું ઉસમેં ખ્યાલ આવે

કે ક્યા અર્થ છે.

કે અશુદ્ધ-પારિણામિક ભાવ. કિસકો કહ્યા અશુદ્ધ પારિણામિકભાવ ? અને કિસકો કહ્યા શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકકા શુદ્ધપારિણામિક ભાવ ? દો બોલ લીયા. એક શુદ્ધપારિણામિકભાવ, એક અશુદ્ધપારિણામિકભાવ.

પારિણામિકભાવકા જો ત્રીન બોલ લીયા થા તત્વાર્થસૂત્રમે ઉમાસ્વામીએ ઉસમે દો નિકાલા. એક તો ત્રિકાળ જીવ ધ્રુવસ્વરૂપ આનંદકદ પ્રભુ, એ શુદ્ધ પારિણામિકભાવ ઓર પર્યાયમે- દસ પ્રાણ ઓર ભવી અભવી એ પર્યાયનયકા પારિણામિકભાવ- આહાહા ! સમજમે આયા ? ભેદ પડયા ને ભેદ. (પર્યાય માત્ર વ્યવહાર છે) આહાહા !

“ અશુદ્ધ પારિણામિક કહેનેમે આતા છે. ” “ પ્રશ્ન:- અશુદ્ધ ક્યો ? ” પારિણામિક કહ્યાને અશુદ્ધ ક્યો ? જીસકો આપ પારિણામિક કહેતે હો અને અશુદ્ધ કહેતે હો. તો દોમે બાત ક્યાં મિલતી છે ? સમજમે આયા ? (બરાબર) “ તો ઉત્તર- સંસારીઓકો શુદ્ધનયસે. ” સંસારી પ્રાણીકો શુદ્ધનયસે યે ત્રીન બોલ છે હી નહીં. શુદ્ધનયની દૈષ્ટિ કરનેસે સંસારીમે, ભવી, અભવી ઓર દસ પ્રાણ યે શુદ્ધનયસે છે નહીં સમજમે આયા ? શુદ્ધનયકા વિષય જો ધ્રુવ ઉસમે યે છે નહીં. “ ઓર સિદ્ધોકો તો સર્વથા હિ નહીં ”- સિદ્ધ ભગવાન જો છે વો “ તો સર્વથા હિ દસ પ્રાણરૂપ જીવત્વ, અને ભવ્યત્વ, અભવ્યત્વ દ્વયકા અભાવ હોનેસે. ” સિદ્ધમે તો છે હી નહીં. વર્તમાનમે, ભવીપણા હિ નહીં, અભવીપણા હિ નહીં અને અશુદ્ધ ભાવ પ્રાણ નહીં. (નહીં) એ ભવીપણા સિદ્ધ મેં નહીં. (સિદ્ધ મેં નહીં- તો કોને હોય ?)

વળી એક કોર એમ કહે ભવ્યત્વ ગુણ પારિણામિકભાવે છે. (એ તો પર્યાયકી અપેક્ષા) એ તો પર્યાયકી અપેક્ષાએ છે. યૂં તો કહેતે છે, ખુલાસા કરતે છે. સંસારી ઓર સિદ્ધ. દો પ્રકારકી પર્યાયવાળા જીવ તો સંસારીકો શુદ્ધનયસે દેખો તો ત્રીન બોલ નહીં ઉસમે દસ ભાવ પ્રાણ અને ભવી અભવીપણા શુદ્ધનયસે દેખો તો ઉસમે નહીં. ઓર સિદ્ધકો તો વર્તમાન પર્યાયમે છે હિ નહીં. સમજમે આયા. ? માટે ઉસકો અશુદ્ધ કહેનેમે આતા છે. ભારે વાત છે.

સમજાય એવી વાત છે હોં, ન સમજાય એવું નથી, એસી બાત યહાં છે હિ નહીં, યહાં તો સાદી ભાષા છે ઓર સમજાય એસી બાત છે. એસા ન સમજના કે અમને ન સમજાય, ન સમજાય એવું ક્યાં છે ? કેવળજ્ઞાન લેનેકી તાકાત છે તો ઈતની બાત ન સમજાય એસે તો કલંક લગે, એસા કહે તો એઈ પદ્મચંદ્રજી- આહાહા !

કહેતે છે, કે અશુદ્ધ પારિણામિક તું કહાંસે લાયા ? ક્યોંકિ અશુદ્ધ પારિણામિક એસા તો હમારે ખ્યાલમે નહીં છે. પારિણામિકભાવ બરોબર છે- તો કાયમ રહે. આ તો અશુદ્ધ પારિણામિકકે ભાઈ, અશુદ્ધ પારિણામિકકા અર્થ યહ છે સંસારી જીવકો શુદ્ધનય સે ધ્રુવ દેખો તો ઉસમે ત્રીન બોલ છે નહીં અને સિદ્ધની તો વર્તમાન પ્રગટ પર્યાયમાં પણ નહીં છે. માટે

उसको अशुद्ध कहेते है ये अशुद्ध प्राण है यह आश्रय करने लायक है नहीं.

विशेष कहेगा.

प्रमाण वयन गुरुदेव.

प्रवचन नं. - ५

गाथा ३२०

ता. १४-८-७०

जयसेनाचार्यकी टीका. अलौकिक टीका है, सारा जैनदर्शनका माज्जा, सार भर्या है. यहां बालते है क्या ? क्या भावसे मोक्ष होता है ? वो बात बलती है. आत्मा वस्तु है, ज्ञानानंद ध्रुव स्वरूप और पर्यायमें अशुद्धता है तो ओ आत्माको -पांच भाव है पांच भाव, उसमें परमपारिणामिकभाव तो त्रिकाणी ध्रुव अविनाशी वस्तु है. समझमें आया ? ओ आगण कहेगा, वो निष्क्रिय है भाव. निष्क्रियनी सिद्धांतमां गाथा नीकणे छे, पंचास्तिकायमां टीकांमां, ओ सिद्धांतमां पारिणामिकने निष्क्रिय कहुं छे पंचास्तिकायनी गाथा उपरनी टीका. जयसेनाचार्यनी टीकांमां श्लोक छे. “ निष्क्रियो पारिणामिकः ” भगवान आत्मा ध्रुव स्वरूप जो निष्क्रिय है, उसमें परिणति नाम पर्याय नाम अवस्थाकी क्रिया नहीं, तो वो मोक्षका कारण नहीं. समझमें आया ? तो मोक्षका कारण कौन है, ये बात यहां आचार्य सिद्ध करके लोगोंको कहेते है-

सून बैया, पांच भावमें पारिणामिकभाव जो त्रिकाणी है वो तो शुद्ध ध्रुव है. इवे पारिणामिकना जो तीन भेद लीया था- अशुद्ध पारिणामिकका तीन भोल, जो दस प्राण, पांच इन्द्रिय- लीया तो है पारिणामिकमें उसको पांच इन्द्रिय भावइन्द्रिय हों और वीर्य मन-वयन-कायाकी कंपनमें जो वीर्य है वो वीर्य यहां, कंपन दूसरा. औसा दस प्राणरूपे ज्वन. ये अशुद्ध पारिणामिकभाव, पारिणामिक उसको पारिणामिक कहा, ल्यो, अशुद्ध भावमें तो कर्मकी निमित्तता आती है, पण औसा यहां नहीं गीननेमें आया वो दस प्राणरूपी की पर्याय पांच इन्द्रिय, मन, वयन, ने श्वास ने आयुष्यनी योग्यतापणे जो अंदर परिणमन है, ओ अशुद्ध पारिणामिकभावका भेद है. समझमें आया ? और भव्यत्व अने अभव्यत्व, ये तीन भोल जो तत्त्वार्थसूत्रमें लीया है, वो तीनों अशुद्ध पारिणामिकभावका कथन है, उसमें त्रिकाणी ज्वन शक्ति भगवान पारिणामिकभाव स्वभावरूप, ओ तो त्रिकाणी ध्रुव है, समझमें आया ? ओ ध्येय करने लायक है, पण मोक्षकी पर्याय ने मोक्षका कारण भाव, ओ उसमें नहीं. समझमें आया ?

आगण कहेगा ध्येय तो है यह त्रिकाण भगवान ध्रुव स्वरूप, ज्ञानका दण, समझमें आया ? जैसा अरीसामें शीशा, अरीसाको शीशा कहेते है ने ? उसकी पर्याय वर्तमानमें स्वच्छताके कारण अग्नि बरइ आदि दीजते है, ये अग्नि, बरइ नहीं है. यह तो

અરીસાકી વર્તમાન સ્વચ્છ અવસ્થા છે. પણ ઓ અવસ્થાકે પીછે અરીસાકા જો દળ પડા છે, વો મૂળ ચીજ અરીસાકી છે સમજમેં આયા ? એમ આત્મામેં પર્યાય જો ચલતી છે. રાગાદિ કે ક્ષયોપશમ આદિ, એક સમયકી પર્યાય ઉસકો યહાં પારિણામિકમેં ગીનનેમેં આયા છે. અશુદ્ધ પારિણામિકમેં ગીનનેમેં આયા છે.

ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક ખરેખર તો પારિણામિકકી પર્યાય છે પણ યહાં કહેતે છે કે ક્યા ભાવે મોક્ષ હોતા છે ? તો પહેલે તીનકો અશુદ્ધપારિણામિક ગીનકે, હવે ભવ્યત્વકા ક્યા હુઆ યહ બાત છે. અભવીકા તો કભી મોક્ષ હોતા નહીં, એટલે ઉસકી બાત છોડ દીયા. અબ ત્રિકાળી જીવત્વ શક્તિ જો ધ્રુવ-ધ્રુવ-ધ્રુવ છે, ઓ તો નિષ્ક્રિય છે, ઉસમેં પરિણમન નહીં, તો પરિણમન છે સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રકા યહ કિસકો હોતા છે ? ભવી જીવોંકો હોતા છે. સમજમેં આયા ? તો કયૂં અભી તક ન હુઆ ? તો ઉસકા ઘાતક કૌન છે ? નિમિત્ત તરીકે, યહ બાત કરતે છે.

દેખો, “ ઉનતીનમેં. ” ત્રીજે પાને પહેલી લીટી- ઉન તીનમેં, ઉન તીનમેં એટલે દસ પ્રાણરૂપ જીવન અને ભવ્યત્વ-અભવ્યત્વ- યે તીનમેં “ ભવ્યત્વલક્ષણ પારિણામિક કો તો ” ગાથા સૂક્ષ્મ છે. મૂળચીજ છે. આચાર્યે જંગલમાં રહકર ઐસા અમૃત શાસ્ત્ર બનાયા છે. સમજમેં આયા ? શાસ્ત્રકા બહુમાન,

વો છે ને વો શીખ, શીખ લોગ (ગ્રંથ સાહેબ) ગ્રંથ સાહેબ, ઉસકો ગ્રંથ આવે તો ઉભા થઈ જાય. એમ બહુમાન, ગ્રંથ સાહેબ કહે છે.

આ તો મહા-અધ્યાત્મ ગ્રંથ સાહેબ છે. (જી. પ્રભુ) સમજમેં આયા ? એ તો ઉસમેં તો ક્યા બાત છે, ઠીક સમજનેકી ચીજ છે. આ તો અલૌકિક બાત છે. પરમેશ્વરકે મુખસે નિકલી દિવ્યધ્વનિ ઉસકા યહાં સાર, આ ગાથામેં જો રચના કીયા છે.

તો કહેતે છે. ભવ્યત્વ- જો તીન બોલમેં જો ભવ્યત્વ છે ઐસા પારિણામિકકો તો યથા સંભવ, સમકિત આદિ જીવ ગુણોંકા, ગુણ શબ્દે યહાં પર્યાય લેના છે, સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય, સમ્યગ્જ્ઞાનકી અવસ્થા ઓર સમ્યક્ચારિત્ર જો આનંદરૂપ અનુભવ છે. યહ મોક્ષકા માર્ગ છે. સમજમેં આયા ? તો મોક્ષકા માર્ગમેં ઘાતરૂપ નિમિત્ત કૌન છે ? સમજમેં આયા ? આત્માકા આનંદકા અનુભવ હોના, આનંદકા સુખકા સ્વાદ આના, સમજમેં આયા ? ઉસકા નામ અનુભૂતિ અને ઉસકા નામ મોક્ષકા મારગ છે. એ આનંદકા અનુભવરૂપી સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રકી શાંતિ. ઓ સમ્યક્ત્વ આદિ જીવ પર્યાયકા ઘાતક, ગુણકા તો કોઈ ઘાતક છે નહીં, ગુણ તો ત્રિકાળી છે, સમજમેં આયા ? દ્રવ્ય ને ગુણ તો ત્રિકાળી છે, વો તો નિષ્ક્રિય છે, વો તો કેહ દીયા, પણ ઉસકી પર્યાયમેં, અવસ્થામેં, સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર જો આનંદકી દશા છે, અપના નિજ ઘરકા આનંદકા અનુભવ છે, સમજમેં આયા ? એ મોક્ષકા મારગ ઉસકો ઘાતક, ઘાતક તો યહાં નિમિત્તસે કહેના છે, ઘાત તો

अपना स्वभाव सन्मुखी अनुभव गति करते नहीं तो ओ कारणसे अपनी निर्मण पर्याय रुक गछ है मिथ्यात्वमें, समजमें आया ? तो वो मिथ्यात्वमें रुकी है तो उसमें निमित्त कौन ? “ के देशघाती अने सर्वघाती नामो वाणा मोहादि कर्म सामान्य ” हें ? (हो गया ?) क्या हो गया अम के घाती हो गया अम कहेते है शेठ पहेलेसे कइने के यह व्यवहारनयका कथन है. क्योंकि अपनी पर्याय निर्मण क्यों प्रगट नहीं हुछ ? तो अपनेका लक्ष न करनेसे जो प्रगट न हुछ, तो परका लक्ष उसमें हुआ, तो उसमें घात करनेकी प्रकृति दर्शनमोह, यारित्रमोहकी प्रकृति जड है, अे निमित्त उपर लक्ष करनेसे, अपनी वीतरागी पर्यायका घात होता है. समजमें आया ?

“ यथासंभव ”, समकित, सम्यग्ज्ञान ने सम्यक् यारित्र अे जवगुणोका घातक, देशघाती. समकित मोहनीय आदि है अे देशघाती है और मिथ्यात्व मोहनीय है यह सर्वघाती है. और यारित्रमें भी अनंतानुबंधी आदि है यह सर्वघाती है. और संज्वलन आदि कषाय है वह देशघाती है. समजमें आया ? देशसे अंशमें घातमें निमित्त हो, और सर्व घातमें निमित्त हो, अे प्रकृतिको देशघाती अने सर्वघाती कहेनेमें आया है. तो कहेते है के लव्यत्व लक्षण पारिषामिकको तो यथासंभव, अेने योग्य अम यथासंभव समकित आदि जवकी आनंदकी शांतिकी पर्याय, वीतरागी आनंदका स्वादकी दशा, अैसा पर्यायको घातरूप, देशघाती, समजमें आया ? केवणज्ञानावरणी अने केवणदर्शनावरणी अे पण अे सर्वघाती है और उसका यार ज्ञान अने त्रण अज्ञान आदि दर्शन है वो देशघाती है. तो वो अपनी पर्यायमें केवणज्ञान नहीं, केवणदर्शन नहीं, तो उसका निमित्त कौन, घातमें ? के केवणज्ञानावरणी, केवणदर्शनावरणी निमित्त है. समजमें आया ? और अपनेमें सम्यग्दर्शनकी पर्याय नहीं, तो उसमें निमित्त कोश है विपरीत पर्यायमें ? विपरीत पर्याय करते है आत्मा, अपना आनंदका प्याल छोडकर, परमें सुख मानते है, रागमें, पुष्यमें, अे मान्यता मिथ्यात्वभाव है. समजमें आया ? अे मिथ्यात्व भावमें निमित्तपणा कौन है ? मिथ्यात्व प्रकृति, ओ सर्वघाती है यह सिद्ध कीया समजमें आया. ?

अहींया कहेना है के लव्यत्व पारिषामिकभाव है. वणी पारिषामिकभावको घातमां निमित्त लीया. पर्याय तो अपनी है अपनेसे, पण निमित्त है घातीकर्म ने देशघातीने निमित्त कहेवामां आया. ओ बताया उसमें. “ अैसे नामोवाणा मोहादिकर्म ”, मोहादि कर्म, मोह नाम मिथ्यात्व मोह, यारित्रमोह आदिमें केवणज्ञानावरणी, केवणदर्शनावरणी आदि, मतिज्ञानादि वगेरे अैसा सामान्य पर्यायार्थिकनयसे ढंकता है. क्या कहेते है. वस्तु तो त्रिकाण है उसमें तो ढंकना, जुलना कांछ है नहीं. भगवान् यैतन्य आनंद बिंभ प्रभु, अतीन्द्रिय आनंदका सुखका सागर पडा है आत्मा. ल्यो शेठ आ सागर तुम्हारा सागर नहीं. आहाहा !

અતીન્દ્રિય ભગવાન આત્મા જીવત્વ શક્તિમાં જો પરમ આનંદ ત્રિકાળ પડા છે, ઉસકી દૈષ્ટિ નહીં કરનેસે, ઉસમાં જો દુઃખકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી છે, ઉસમાં ઘાતી આદિ કર્મ નિમિત્ત કહેનેમાં આતા છે. વો પરદ્રવ્ય ઘાત કરતે નહીં. એક દ્રવ્ય દૂસરા દ્રવ્યકી પર્યાયકો ઘાત કરતે નહીં. પણ અહીં તો કથન સમજાના છે તો ક્યા કહે ? અલ્પ ભાષામાં જો ભાવ કહેના છે તો ઐસે કેહ સકતે છે. આમ લાંબુ લાંબુ કરવા જાય- અપની પર્યાયમાં અપના દોષસે સ્વકા આશ્રય ન લેતે પરકા આશ્રય કરતે તો મિથ્યાત્વ હોતા છે ઉસમાં કર્મ નિમિત્ત પડતે છે ઐસી લાંબી લાંબી વાત ન કરકે ટૂંકી કીયા છે. શેઠ ! (બરાબર, બહુત લંબા વ્યાખ્યાન પઢા) લંબા લંબા થઈ જાય. સંક્ષેપમાં ઉસકો કહેના હો તો આ રીતે જ કહે સકતે છે, દૂસરી રીતે કહે સકતે નહીં.

કહેતે છે. “ ઐસે નામોવાળા મોહાદિકર્મ સામાન્ય ”, એના પેટા ભેદો ઘણાં હોય. સામાન્ય રીતે મોહકર્મ, જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી, આમ સામાન્ય રીતે કહેવામાં આવે છે. એના પેટા ભેદ લઈ લેવા.

“ પર્યાયાર્થિકનયસે ઢંકતા છે ”, ઐસા જાનના એ ક્યા કહેતે છે ? અપની ભવ્યત્વ શક્તિમાં આનંદકા અનુભવ હોના ચાહિયે ઉસકી લાયકાત તો વો છે, પણ ઓ આનંદકા અનુભવ નહીં એટલે સમ્યગ્દર્શન નહીં, તો ઓ સમ્યગ્દર્શનમાં ઘાતરૂપ ક્યા ચીજ છે ? કે ઓ પર્યાયાર્થિક નયસે, અવસ્થા દૈષ્ટિસે ઘાત કરનેમાં આતા છે. વસ્તુમાં કોઈ ઘાત કરતે ઐસા છે નહીં, પર્યાયાર્થિક દૈષ્ટિસે. પર્યાયમાં, અવસ્થામાં ઘાત હોતા છે. સમજમાં આયા ? ભારે વાતું ભાઈ આહાહા ! પર્યાયાર્થિકનયસે ઐસા જાનના, ઐસા જાનના એમ કહેતે છે. તો ઓ જોરવાળા કહે દેખો ભૈયા, મોહાદિકર્મ પર્યાયાર્થિકનયે ઢાંકે છે એમ માનવું જાવ. (ચોખ્ખું લખ્યું છે) ચોખ્ખું લખ્યું છે ને ? ચોખ્ખા લીખા છે. પણ ક્યા નયકા કથન છે વો સમજના ચાહીયે કે નહીં ? દરેક ગાથા દીઠ પાંચ બોલ લીયા થા પહેલે, દરેક ગાથામાં, શાસ્ત્રમાં ઐસા ચલા છે. પ્રત્યેક ગાથાકા શબ્દાર્થ કરના, નયાર્થ કરના, કે આ નિશ્ચયકા કથન છે કે વ્યવહારકા સ્વદ્રવ્ય આશ્રય હોય તો નિશ્ચય, પરદ્રવ્ય આશ્રય હોય તો વ્યવહાર- આગમાર્થ આગમકા ભાવ આ છે અને અન્યમત્તિકા ભાવ ઉસમાં વિરોધ આ છે. ઐસા કરકે તાત્પર્ય નિકાલના. એકેક ગાથામાં તાત્પર્ય નિકાલના અને એકેક ગાથામાં પાંચ બોલ લેના. સમજમાં આયા ? નવરાશ કીસકો. ફુરસદ ઐસી નક્કી કરનેકી- આ પાપકા ઘંધા કરના વકીલ ? વકીલના ઘંધા ક્યા છે ? પાપ.

(નવરાશ માને ક્યા) ફુરસદ. ફુરસત નહીં ફુરસદ. (ધર્મકી ફુરસદ નહીં) નહીં. ઓ માટે પાપકે માટે ફુરસદ છે. આહાહા ! ચોવીસ કલાક રાત દિન અજ્ઞાન.. તો કહેતે છે કે રાગ દ્વેષ ને અજ્ઞાન તો કરતે છે જીવ, ઉસમાં નિમિત્ત છે કર્મ, યે કર્મ નિમિત્ત પર્યાયકો ઘાતતે છે, અથવા પર્યાયમાં ઘાત અપનેસે હોતા છે, એમાં નિમિત્ત પડતા છે, પર્યાયકી સાથ નિમિત્ત

निमित्त संबंध है, द्रव्य गुणकी साथ कर्मकी पर्यायका निमित्तका संबंध है नहीं अम सिद्ध करना है, समजाय छे कांछ ? अ समजाय छे कांछ अे अमारी काकीयावाडी भाषा गुजराती अमारी, समजमें आते है- ये तमारी - आहाहा !

कहेते है भव्यत्व शक्तिमें तो मोक्षमार्ग होनेकी लायकात है. પણ वो मोक्षमार्ग कहेते है के भव्यत्व पारिषामिकभावमें क्यूं न हुआ समजमें आया ? वो तो अपना भव्यत्व कारणकी योग्यता प्रगट नहि करनेसे हुआ है. પણ यहां कर्मका निमित्त बताना है. “ अैसे जानना ” वणी कोछ अेम कहे के भव्यत्व तो पारिषामिक भावे है उसमें कर्मका निमित्तका घात भात कहांसे आया ? हें ? (प्रश्न तो केवो) प्रश्न है ? समजमें आया. उसको तो पारिषामिकभाव कहा है. अेक बाजु पारिषामिकभावमें परकी अपेक्षा है नहीं. પણ वो तो यहां पारिषामिकभाव है उसको तो घात नहीं करते પણ उसकी जो सम्यग्दर्शन, ज्ञान-यारित्रकी पर्याय उसको घात करते है तो ये भव्यत्वकी शक्तिकी व्यक्तताको घात करते है, अैसे कहेनेमें आते है आहाहा ! समजमें आया ?

वहां जब, वो भात अनादिकी भूल बताया. अनादिसे भगवान अपनी यीजको, आनंदकंद प्रभु, अतीन्द्रिय आनंदका सरोवर, समजमें आया ? वो नाम आयेगा. वो नाम है ने पांसठ, द्रव्यसंग्रहमें पांसठ नाम छे. आ बे नाम आमां आप्या छे. पांसठ छे अेमांथी. अेमां अेक हंस लीधो छे. परम हंस भगवान आत्मा अपना आनंद सरोवरमें अंतर अेकाग्र होकर, रागको भिन्न करके, हंस होता है हंस, वो पाणी जल अने दूध अेकठा भीला हुआ है. तो यांयमें भटाश होती है हंसकी यांयमें, अैसी यांय अडे, दूध अने जल दो भिन्न हो जाता है अैसे भगवान आत्मा, अपना आनंद सरोवर जो भरा है अंदरमें, अे राग ने विकल्पका जो दुःभरुप दशा है, उससे भिन्न करके, हंस अपनी निर्मल आनंदका अनुभव करे उसको हंस कहेते है. बाकी कागडा कहेते है. कागडा कहेते है, क्या कहेते है ? (कौआ) कौआ, कौआ कहेते है ने, समजमें आया ?

अईया कहेते है “ काणादि लब्धिके वश भव्यत्व शक्तिकी व्यक्ति होती है. ” भाषा देभो. भव्यत्व शक्ति जो है त्रिकाण उसमें आनंद ने परमानंद होनेकी ही शक्ति है. उसमें अपनी पर्यायमें उलटी दशा करते है तो उसको घातीकर्म आदि निमित्त कहेनेमें आता है. हवे जब काणादि लब्धि अपना पुरुषार्थ. काणादि लब्धि अेक बोल नहीं लीया, जब स्वकाण प्राप्त हो पुरुषार्थका, धर्मका और उसके आदि नाम भाव भी प्राप्त हो, आनंदकी दशाका भाव, समजमें आया ? और ओ समय कर्मका भी यह प्रकारका अभाव हो, भवितव्यता भी, इस प्रकारकी ओ समयमें हो और पुरुषार्थ भी अे समयमें स्वभाव सन्मुखका हो पांयो समवाय समजमें आया ? काणादि लब्धिके वश, देभो केटलाक ना पाउते है के काणलब्धि होय नहीं, अैसे कहेते है अभी तो वो रतनयंदज्ज. अईया तो कहेते

है वो समयमें आनंदकी प्राप्ति होनेका कारण है तो पुरुषार्थ भी अपना स्व सन्मुख हुआ है। समझमें आया ?, और वो ही समय भवितव्यता और आनंदकी पर्याय प्राप्त होनेकी हि भवितव्यता थी उसमें, और वो हि समय दर्शनमोह आदिका अभाव उसके कारण अभाव होनेका हि था। समझमें आया ? स्वभाव तो है हि अपना आनंद।

ओ स्वभाव प्रभु स्वभावका दण पडा है। उसका उपर सन्मुख करके, काणलब्धि, भावलब्धि ओ प्राप्ति करनेका सम्यग्दर्शनज्ञान आदि, ऐसा काणादि लब्धिके वश, उसके ताबे होकर, अपना पुरुषार्थकी और काणलब्धि उसको ताबे होकर, अकिला काणलब्धि नहीं। समझमें आया ? अपना भगवान आनंद स्वरूप प्रभु, आनंदका दण, अतीन्द्रिय आनंदका स्वयंभूरमणिसमुद्र – ऐसा आनंदमें हंसला रागसे, पुण्यसे, विकल्पसे भिन्न करके अपना अनुभव करे उसका नाम यहां आनंदकी लब्धिके वश भव्यत्व शक्तिकी व्यक्ति कहेनेमें आता है। आहाहा ! शक्तिनी व्यक्तता, प्रगटता, जो भव्यत्व शक्ति है वह अपना स्वभावरूप है। हवे अंतरका अनुभव करके काणादि अने भाव अंतर स्वरूपका सावधान होकर। समझमें आया ? टोडरमलने तो लीया है के काणादि लब्धि कोई वस्तु नहीं। लीया है ? (नवमे अधिकारमें) नवमें अधिकारमें। समझमें आया ? (जो काणमें होना वो हि काणलब्धि) वो हि काणलब्धि। जो समये अपना पुरुषार्थसे जो कार्य होनेवाला है वो काणलब्धि- समझमें आया ?

ओ तो प्रश्न हमारे बहोत चलते हैं ने पहेले ८३ की सालसे- ८३-८३- ऐसी और तीन, डेटला वर्ष हुआ ? ४३ वर्ष हुआ १७+२६- एक गृहस्थ था उसकी साथ बहोत चर्चा चलती थी। उसको बहोत वांचन था; उसका ऐसा वांचन नहीं। तो काणे होता है, इलाणे होता है। हवे कीधु काणे होता है क्या ? सुन तो सही। टोडरमलण कहेते हैं काण लब्धि कोई वस्तु नहीं। तो उसने कहा टोडरमल क्या केवणी हो गया ? भाई ! जैसे कहा-४३ वर्ष पहेलेकी बात है ४० और ३ आ क्या कहेते हैं ? (ओ तो आपने पहेलेथी ४ मणया) पहेलेथी ४ मणया हता, माथाकुटीआ माणा। समझमें आया ? ५०-५० वर्ष पहेला हों आ सब वातु चलती थी, के हा काणे होगा, काणे होगा कर्म-कर्मका बहोत जोर था उसका, कर्म हटे तो आत्माको सम्यग्दर्शन थाय जैसे मानते थे, पण कर्म कैसे हटे कीधु ? अपना स्वभावका पुरुषार्थ करे तो कर्म हटया हि पडया है समझमें आया ? उसकी भी श्रद्धाका ठेकाशां नहीं। कर्म हटे, कर्म तो ४३ है। आते हैं के नहीं।

“ कर्म बियारे कौन भूल मेरी अधिकाई,
अग्नि सहे घनघात लोडकी संगतिपाई। ”

अग्नि उपर घण पडता है। अकेली अग्नि जो छूटी हो तो पडते नहीं, पण लोहामें प्रवेश करते हैं तो घण पडते हैं। ओम अकीला आत्मा कर्मका, रागका निमित्तका संबंध न

करे तो उसको दुःखका घण्टा सहन करना पड़ता नहीं। संग करे, कर्मका संग करे, करे संग पोते हों, वो तो आता है ने समयसारमें “ पर संग अेव ”- बंध अधिकार. (परसंग अेव) हा, पर संग अेव-कणश आता है ने- तो क्या कहेते है जुओ परसंग अेव-परका संग. पण परका संग करते है तो होता है के पर संग करा देते है जउ ? समजमें आया ? वह कणश है ने उसमें (१७५ कणश).

आंझी कहेते है शुद्ध पारिषामिकभाव वो कानादि लब्धिके वश लव्यत्व शक्तिकी व्यक्तता होती है. अपना निजानंद भगवान उसमें ज्यां दृष्टि पडी और उसका ज्यां ज्ञेय ज्ञानमें, स्व वस्तुको ज्ञेय बनाया, तो ओ समयमें लव्यत्व शक्तिकी व्यक्त होती है, प्रगट होता है सम्यग्दर्शन ज्ञान ने आनंद. समजमें आया ? आ उसका नाम भोक्षमार्ग है अेम आगण भावमें कहेगा. ओ कानादि लब्धिके वश लव्यत्व शक्तिकी व्यक्त होती है. अंदरमें तो आनंद स्वरूप भगवान पडा ही है. आनंद कोछ बहारसे लाना नहीं है. बहारमें क्यांय है नहीं (कानादि पीछे पुरुषार्थ नहीं लीजा है) कानादि पीछे पुरुषार्थ आ गया के नहीं ? कण- आदि है के अेकला कण है ? (आदि में पुरुषार्थ आ गया). कण, भाव, स्वभाव, पर्यायमें भाव हुआ, स्वभाव त्रिकाणी है, कर्मका अभाव है. उस समयमें अैसा कर्मका अभाव होता हि है. समजमें आया.

अेक समयमें पांयो समवाय साथे हि होता है. टोडरमले लीजा है अेक कारण नहीं है. अेक कारणके साथ सब कारण होता ही है. आहाहा ! अैसी गडबडी हो गछ है ने ? कर्मने माथे ढोणे छे माणा. कर्मके कारण हमारे रूलना पडे समजमें आया ? (तो कणका दोष है ने) है ? कणका दोष कोण ? कण क्या है कोछ चीज है, हाथ पकडता है तुमको कण ?

श्रीमद्दे कहा है के अपना पुरुषार्थ करते हो ने जो कण पकडने आवे तो मेरी पास आना श्रीमद् राजयंद्र कहेते है. अपना यिदानंद भगवान, जैसे तेरे रुचि परकी है, पुण्यकी, पापकी, परका विषयका भोगकी जो रुचिका उल्लास है, अैसी रुचि स्वभाव सन्मुख कर ने धर्मकी पर्याय प्रगट न हो तो मेरी पास आना, अैसी बात है. भगवान आत्मा यिदानंद स्वरूप, ओहोहो ! आनंदका धाम, जिसमेंसे आनंद अनंत अनंत निकालो तो भी आनंद अंदरसे पूरा होता नहीं. आनंद आनंद आहाहा ! स्वभाव सन्मुख होना वो हि तेरा पुरुषार्थ है, आगे कहेगा- समजमें आया ?

वह जव, तब यह जव, अेम वहां जब अैसा होता है तब “ यह जव ” अैसा शब्द है ने त्यां क्या करता है, कैसे, जब व्यक्त होती है त्यारे “ सहज शुद्ध पारिषामिक भाव लक्षण निज परमात्म द्रव्यके ”, जुओ आ भाव आया, यह जव, पोते अपना आत्मा “ सहज शुद्धपारिषामिकभाव लक्षण ” सहज नाम स्वाभाविक, शुद्ध नाम पवित्र, पारिषामिक नाम किसकी अपेक्षा नहीं अैसा, पारिषामिकभाव लक्षणवाणा,

निज परमात्म द्रव्य, ” देभो, अपना परमात्म द्रव्य, पर परमात्मा नहीं, अरिहंत ने सिद्ध तो उसका परमात्मा, अपना नहीं आहाहा ! ज़व, सहज... शुद्ध... स्वाभाविक... पवित्र... पारिणामिकभाव लक्षणवाणा जिसका पारिणामिक सहज भाव लक्षण है ऐसा निज परमात्मद्रव्य, उसका लक्ष, भगवान अपना परमात्मद्रव्य देभो निज-परमात्म द्रव्य लीया है ने ? परमेश्वरका परका परमेश्वरका ध्यान करना वो तो विकल्प है. समझमें आया ?

निज परमात्म द्रव्य जो त्रिकाणी भगवान, जैसे “ परमात्म द्रव्यके सम्यक् श्रद्धान, ” देभो वो पर्याय हुआ, ओ त्रिकाणी द्रव्य हुआ, त्रिकाणी भगवान आत्मा ध्रुव-ध्रुव-ध्रुव-पारिणामिक लक्षणवाणा निज तत्त्व भगवान उसका सम्यक् श्रद्धान, देभो यहां देव-गुरुकी श्रद्धा ने नव तत्त्वकी श्रद्धा वो श्रद्धाको समकित कहेते नहीं, समझमें आया ? आ तो पहेला धर्मकी शत्रुआतकी बात करते है.

निज परमात्म द्रव्य, द्रव्य अटले वस्तु, सत्ता, होनापणा वस्तुका स्वभाव त्रिकाण, इसकी सम्यक् श्रद्धान, सम्यक् श्रद्धान अटले उसकी सन्मुख होकर अनुभवमें श्रद्धा आना. आहाहा ! सम्यक् श्रद्धान, “ उसका सम्यग्ज्ञान ”, देभो शास्त्रका ज्ञान, ज्ञान नहीं. समझमें आया ? नव तत्त्वका भेदका ज्ञान भी ज्ञान नहीं. छ द्रव्यका ज्ञान भी ज्ञान नहीं. आहाहा ! पूरण प्रभु ध्रुव यीज अेक समयकी पर्याय बिनाकी यीज, उसकी श्रद्धा, अे श्रद्धा पर्याय है, ओ द्रव्य त्रिकाणी है, उसकी श्रद्धा. समझमें आया ? उसका नाम सम्यग्दर्शन, जुओ आ तत्त्वार्थ श्रद्धानम् सम्यग्दर्शन आ. तत्त्वार्थ श्रद्धान, व्यवहार तत्त्वार्थ श्रद्धान अे व्यवहारकी बात यहां है नहीं, यहां तो परमार्थकी बात है. निज स्वरूपमां आरूढ होकर समझमें आया ? अपना भगवान निज परमात्म द्रव्य, वस्तु ओ तरङ्गका ज़ुकावसे जो सम्यक् श्रद्धान हुआ, निर्विकल्प सम्यग्दर्शन हुआ, विकल्प तो नहीं अने विकल्पका आश्रय नहीं, श्रद्धाका आश्रयमें भगवान त्रिकाणी द्रव्य. समझमें आया ?

और ज्ञान, सम्यग्ज्ञान तीनोंमें लेना सम्यक् श्रद्धान, सम्यग्ज्ञान. निज परमात्म द्रव्यका ज्ञान समझमें आया ? उसका नाम ज्ञान कहेते है. (वाह रे वाह) भारे वातु भाई- (बहु सरस) निश्चय परम सत्यकी बात है (बराबर- निज घरकी बात है) आठ आठ वर्षकी बालिका भी सम्यग्दर्शन करते है तो आ रीते ज थाय छे. (बराबर) देउका, मंडूक सुभका सागर उपर जूकते है तो त्रिकाणी निज द्रव्य परमात्माका ज्ञान होता है. समझमें आया ? दूसरा नव तत्त्वका नाम भी न ज्ञानो, नाम भी न हो, पण निज परमात्माका अंदरमें अनुभव करके ज्ञान हो इसका नाम ज्ञान कहेते है. आहाहा ! भारे वात भाई. निज परमात्म द्रव्यके सम्यक् श्रद्धान, आ पर्याय हुआ, परमात्म द्रव्य अे

वस्तु हुआ.

सम्यग्ज्ञान, परमात्म द्रव्यका ज्ञान, अपना परमात्मा वस्तु ध्रुव उसका ज्ञान, ओ तरङ्ग जूकनेसे जो ज्ञान हुआ वो ज्ञान.

और अनुसरण, “ सम्यक् अनुसरणरूप ”, ओ स्वरूपका अनुसरण करके स्थिरता जो हुआ, जिसमें आनंद अने शांतिकी पर्याय उत्पन्न हो- उसका नाम अनुसरण नाम यारित्र कहेनेमें आता है. ल्यो आ यारित्र (वाह रे वाह) पांच महाव्रत ने भार व्रत, ये तो विकल्प है ओ यारित्र नहीं, ओ धर्म नहीं, ओ धर्मकी अवस्था, पर्याय नहीं निज प्रभु परमात्म द्रव्य कहे के निज परमात्मा पूर्णानंद ध्रुव प्रभु, उसकी श्रद्धा, उसका ज्ञान, उसका अनुसरण अेमां द्रव्यने अनुसरीने, अनुसरीने ठरना, रमना उसमें वो यारित्र (ओक कालमें तीनो) ओक कालमें तीनो, समजमें आया ? सम्यग्दर्शनमें स्वरूप आयरण, अनुसरण ओ तीनो ओक साथ होता ही है. समजमें आया ?

आगण कहेगा देओ हमणों तीन भावमें मोक्षमार्गमें ओटले उपशममें, सम्यक् उपशममें ली सम्यग्दर्शनका शुद्ध उपयोग है, उसमें ली शुद्धात्माका आयरण है. आहाहा ! ओ पर्यायको तीन भावमें गीननेमें आता है. तो उसका अर्थ क्या ? देओ, आ कहे छे हों- ओ अनुसरण पर्यायसे परिणामता है, ओसा पाठ है ने ? उसमें ली, घातकमें ली पर्यायार्थिकनयसे ढंकता था. कहा, अपनी पर्यायरूप परिणामे आत्मा, शुद्ध भगवान आत्मा, आनंदका धाम, उसको स्पर्श करके, सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्रकी पर्याय, अवस्था, आ परिणाम पहेले कहा था ने ? परिणाम पहेले कहा था ने लैया अर्धीया. ओ परिणामको यहां पर्याय कहा.

मोक्ष मार्ग अने मोक्षका परिणामसे शून्य द्रव्य है, ओसा पहेले कहा था- आहाहा ! मोक्ष और मोक्षका मार्ग ओ पर्याय है, अवस्था है, हालत है, दशा है, परिणाम कहेनेमें आता है, पर्याय कहे, परिणाम कहे, अवस्था कहे, हालत कहे, दशा कहे. समजमें आया. ये बात तो थोडा कलासमें तमने शीभवते है लोको, समजमें आया ? पहेला कलासमें यीमनभाछ ये शीभवते है बहोत. पहेला कलास बैठते है ने वहां हम सूनते है त्यां कोछ वार के ठीक, भाषा सादी है (क्या शिभाते है) आ शिभाते है, गुणकी पर्याय ओ गुणका कार्य (अन्यका नहीं ?) तो सूनते है ने हम सुबह पांच दस मिनिट, वषत होता है ने हम तो झिरते है तो बातका प्याल आ जता है के ठीक.

अपनेमें ज्ञान गुण है के नहीं ? है, तो ज्ञानका कार्य अपनेसे होता है के परसे होता है ? समजमें आया ? (आप समजवो महाराज समजवो) सम्यग्दर्शन वो कार्य है के अकार्य है ? (कार्य है) तो सम्यग्दर्शन किसका कार्य है ? अपना श्रद्धा गुण त्रिकाणी उसका ओ कार्य है- वो परका कार्य है नहि समजमें आया ? यारित्र कार्य है के नहीं ? यारित्र

પર્યાય કાર્ય હૈ કે નહીં ? (હૈ) તો કાર્ય, કિસકા કારણ હૈ ? ઉસકા કારણ કૌન ? ચારિત્ર ગુણ-ત્રિકાળ વો કારણ હૈ, ગુણકા વો પરિણમન હૈ કે પરકી પર્યાયકા પરિણમન હૈ-સમજમેં આયા ? અહીંયા તો સાદી ભાષામેં હૈ. આ ગયા હૈ પહેલે બહોત, કલાસમેં પહેલે બહોત યહાં કલાસ બહોત ચલતે થે ને ? યહાં તો તીજી સાલસે કલાસ ચલતા હૈ, યહાં

અનંત ગુણકી પર્યાય હો, એક સાથ હોતી હૈ. અનંત ગુણકી પર્યાય એક સાથ હોતી હૈ. આ તો ત્રીન તો મોક્ષકા માર્ગકે માટે બતાયા- બાકી એક દ્રવ્યમેં જીતના ગુણ હૈ, સબ એક સમયમેં અનંત ગુણકી પર્યાયરૂપ અંશ નિર્મળરૂપ પરિણમન હોતા હૈ. (બરાબર) સમજમેં આયા. સર્વ ગુણાંશ તે સમકિત ઐસી શ્રીમદ્ સમકિતકી વ્યાખ્યા બાંધી હૈ. આપણે અહીંયા છે ને ? મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક. હૈં વો ક્યા ? મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક (રહસ્યપૂર્ણ ચિઠ્ઠી) વો બતાયા થા ત્યાં (જયપુર, જયપુર) આદર્શ નગરમેં, આદર્શનગર ગયે થે બહુત માણસ થા, દસ હજાર માણસ થા, સમજે ? બતાયા થા વહાં હોં, ક્યાં છે ? દેખો, ચોથા ગુણસ્થાનવર્તી આત્માકો જ્ઞાનાદિ ગુણો એક દેશ પ્રગટ હોતા હૈ, વહાં બતાયા થા, જયપુર, પંડિત લોગ સબ બૈઠે થે, બહુત પંડિત થે. બંસીધરજી થા, કૈલાસચંદજી થા, કુલચંદજી થા, ભાગચંદજી થા, બહોત થે. વો બહાર હૈ ને આદર્શનગરકા મંદિરમેં દસ હજાર માણસ આયે થે. બહોત માણસ આયે થે.

દેખો, સમકિત ક્યા કહેતે હૈ સમકિત ચોથા ગુણસ્થાનવર્તી આત્માકો આ તો ગુજરાતી છે આમાં, જ્ઞાનાદિ ગુણો એક દેશ પ્રગટ હોતા હૈ. જિતના ગુણ હૈ વહ એક અંશ સર્વ એક સમયકી પર્યાયમેં વ્યક્ત પ્રગટ હોતા હૈ. યહાં તો મોક્ષમાર્ગ એટલે ત્રીન પર્યાયકી બાત કહેતે હૈ. સમજમેં આયા ? વો ચિઠ્ઠી હૈ ને ? રહસ્યપૂર્ણ ચિઠ્ઠી; ટોડરમલજીકી રહસ્યપૂર્ણ ચિઠ્ઠીકા આપણે ગુજરાતી લીયા હૈ. આ તો ગુજરાતી હૈ, દેખો, ક્યા કીયા ? સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય, સમ્યગ્જ્ઞાનકી પર્યાય, ચારિત્રકી પર્યાય, ઉનકે સાથ આનંદકી પર્યાય, વીર્યકી પર્યાય, અનંત ગુણકી એક સમયમેં, જીતના ગુણ આત્મામેં હૈ, ઉસકો જ્યાં પકડ લીયા, તો સબ ગુણકી પર્યાય એક સમયમેં અંશે પ્રગટ હોતી હૈ.

શ્રીમદ્ ઐસા વચન લીયા હૈ, આપણે લીખા હૈ ત્યાં સ્વાધ્યાય મંદિરમેં “ સર્વ ગુણાંશ તે સમકિત ” ઓ દરવાજા ઉપર સ્વાધ્યાય મંદિરકા કમરેમેં ઉપર. “ સર્વ ગુણાંશ તે સમકિત ” ઉસકા અર્થ આ જ્ઞાનાદિ ગુણો સબ, જીતના આત્મામેં જ્ઞાન, આનંદ, આદિ વીર્ય, સ્વચ્છતા, પ્રભુતા, જીવતર શક્તિ, સમજમેં આયા ? કર્તા, કર્મ, કરણ, સંપ્રદાન આદિ શક્તિ અનંત હૈ, રાત્રિકો કહા થા થોડા, કીતની સંખ્યા હૈ ? (ચાલીસ-પચાસ ગિનનેમેં આઈ) ગિનનેમેં આયા તો ક્યા, સબ ગિન સકતે હૈ- કહે સકતે હૈ ? (દોસો ચારસો તો આપ બતાઓ.) આચાર્ય કહેતે હૈ કિતના હૈ ગુણ, સબ સમજ લેનાં. એક ભગવાન આત્મા હૈ વસ્તુ, કિતની સંખ્યાએ હૈ ગુણ, વો રાત્રિકો કહા થા, કે છ માસ અને

आठ समयमें सिद्ध होता है, छसे ने आठ, क्या ? छ महीना अने आठ समयमें छसें ने आठ सिद्ध परमात्मा होता है- मनुष्य क्षेत्रमेंसे. यहां नहीं है तो महाविदेहक्षेत्रमें से तो अभी तो होता है. कायम धारा प्रवाह यालु छे. औसा छ मास ने आठ समयमें छसें ने आठ मुक्त परमात्मा होता है तो ये अनंता अनंता पुद्गल परावर्तन हुआ, उसकी जो संख्या सिद्धकी हुई, उससे अनंत गुणा अेक निगोदका अेक शरीरमें अनंत जव है, समजमें आया ? औसा सारा निगोद सूक्ष्म अभी लोकमें पडा है. सिद्ध भगवान बिराजते है वहां भी निगोद है.. कोछअे अभी पूछया था सिद्ध भगवान बिराजते है वहां निगोद है. वहां भी निगोद है. संसार बडा पडा है त्यां. उसकी (सिद्धोकी) पर्यायमें संसार नहीं. निगोदका जवमें संसार त्यां है. समजमें आया ? अेक क्षेत्रे पडा है जयां सिद्ध भगवान रहेते है त्यां य निगोद रहेते है. संसारी महा धोर अनंत संसारी प्राणी- क्या करे क्षेत्रमें रहकर.

(सिद्ध शीला उपर.) सिद्ध-शीला उपर, सिद्धशिला अे तो हेठे रही गछ. जयां सिद्ध बिराजते है वहां निगोद जव है. सिद्धका पेटमें. (सिद्धका पेटमें...) पेटमें समजया ? आत्मा है के नहीं, छतना ? असंभ्य प्रदेशी आनंदकंद शरीर अवगाह व्यापक प्रमाणे अपना स्वरूप भिन्न. उसका असंभ्य प्रदेशमें अनंता निगोदका जव त्यां पडया है, क्या करे ? निगोद निगोदमें है (पण कहे छे महाराज के सिद्ध शीलापे निगोदीया जव है उनको वहां सुभ होगाने) वो तो कहेते है दुःभी है, महा दुःभी है अनंत भवका करनेवाला जव है त्यां. उसका गुण द्रव्य जुदा, वो द्रव्य जुदा.

ओ कहेते थे अेक प्राणी के भाछ तमे यक्वर्तीको भीला ? के हा- क्यारे ? के हमारा केस यला था बडा गुन्हाका त्यारे यक्वर्ती आया था राज्यमें त्यारे देभा था. वो पीजरा होता है ने (तहोमतदारका) तहोमतदारका पीजरा होता है ने ? तहोमतदारको पीजरामें उभा राभे, साक्षी लेने त्यारे उभा राभे बडा रभकर पूछते है. समजमें आया ?

हमारे भी औसा हुआ था ने ? इउ की सालमें जोटा गुन्हा हमारी उपर आया था १७ वर्षकी उंमर, अेक ने सात-सत्राह इउ की सालमें, अझीशका केस आया था हमारी उपर तद्न जुहा तद्न जुहा तद्न जुहा सो अे सो टका जुहा. पण हमारी पास सो टका तद्न जुहा केस हम दुकान उपर थे. हम दुकान उपर थे तो वो लेने आते है ने ? क्या कहेते है ? (बक्षीस) बक्षीस. बक्षीस लेने आये थे तो सबको देते थे. हम कोछको अेक रुपिया. कोछको आठ आना, दुकान उपर इउ 'की सालकी बात है (ज, हा) संवत ओगणीशे त्रेंसठ- तो अेक ओपीयम आया ओपीयम. (युरोपीयन) अझीशना (आबकारीना- अेकसाछजवाणा) ओलो कहे अेक रुपियो लउं. मैने कहा तुम्हारे हमारे संबंध है कुछ ? हम तो वेपारी है तो वेपारीकी साथ पोस्टमेन, मास्तर उसकी साथ हमारे संबंध है. तेरी

સાથ હમારે સંબંધ ક્યા છે? વો કહે રૂપિયો લઉં. મેં કહ્યું આઠ આના. એ પડી તકરાર. પીછે તકરાર બડી હુઈ. સવા મહિના કેસ ચાલ્યા ખર્ચ હુઆ બહુ તકરાર હુઈ ખોટા, અંગ્રેજ હતો. વડોદરાનો મોટો હુડ કી સાલમેં એક મહિનાકા ત્રણ હજાર રૂપિયા પગાર, હુડ કી સાલમેં હોં.

તીન કલાક હમારે કહેના પડા. ઉસને દેખા તો ઓહો આ તો વાણીયા આ તો ગુન્હેગાર જ નથી. પીંજરામેં નહીં ખડા રખના, બહાર ખડા રખો. જવાબ આપો. ખોટો કેસ અમે તો વાણીયા અમારા મોઢા તો જોવેને કે - અમે તો વાણીયા. અમારા પિતાજી હતા. આ તો વાણીયા છે ગુન્હા અફીણકા કેસા? ગોરા હોં; કારકૂન, નહીં પીંજરામેં નહીં. ખુલ્લા રાખો. પૂછો જવાબ દેગા મેરે તીન કલાક જવાબ દેના પડા થા કોર્ટમેં. ૧૭ વર્ષકી ઉંમરમેં, હમારા પિતાજી થા હમારા ગાંડાભાઈ થા. કેમ કાનજી ક્યા હુઆ? ક્યા હોવે હમારે તો કાંઈ ડર-બર છે નહીં. સચ બાત થી વહ કહે દીયા. ઉસકો બી ઘા લગ ગયા થા કે ઓહો બાત તો સચ્ચી લગતે છે. સમજમેં આયા? તો પાંજરાપોળમેં રખતે છે બીજાકો, પાંજરાપોળ ક્યા કહેતે? પીંજરામેં, પાંજરામેં રખતે છે. સમજમેં આયા? એમ જ્યાં સિદ્ધ ભગવાન છે ત્યાં પાંજરામેં નિગોદ છે. પીંજરા સમજતે છે ને પીંજરામેં નિગોદ છે.

અહીંયા તો કહેના છે સિદ્ધની સંખ્યા કરતા સંસારી જીવની સંખ્યા અનંતગુણી છે, ઓર ઉસસે પરમાણુ અનંતગુણા છે. આ પરમાણુ રજકણ પોઈંટ. (આંગળી દેખાડીને) આના ટૂકડા કરો તો અનંત રજકણ. ઓર પરમાણુ કરતા તીન કાલકા સમય અનંતગુણા છે, ઓર તીનકાલકા સમય કરતા આકાશ આકાશ જો છે ને? વ્યાપક, વ્યાપક-વ્યાપક, તો આકાશકા પ્રદેશ અનંત ગુણા છે ઓર ઉસસે અનંતગુણા એક જીવકા ગુણ છે. સમજમેં આયા? ઈતની સંખ્યા છે આત્મા પાસે પુંજી. અહીંયા તમારી પાસે બે-પાંચ-દસ કરોડ થઈ જાય ત્યાં તો કહે આહાહા! પૈસાવાળા ધૂળમેંય છે નહિ સૂનને. એ ઈ ભગવાનજીભાઈ (જી. પ્રભુ) (એની પાસે ક્યાં રૂપિયા છે) એની પાસે પચાસ-સાંઈઈ લાખ તો છે ઓલા પાસે કરોડ ઉપર વળી બીજા હશે હાલોને- ધૂળમાંય છે નહીં. એઈ આ બધા બેઠા શોભાલાલજી ને- પણ એટલા પૈસા છે? સિદ્ધના ગુણ અનંત-દ્રવ્યના ગુણ છે જે અનંત, એટલા પૈસા છે તમારી પાસે? એસા આત્મામેં અનંત ગુણ છે અનંતાનંત; અનંતાનંત જ્યાં ઉસકી પ્રતીતિ હુઈ અંતર્મુખ હોકે અનંત ગુણકી શક્તિકી વ્યક્તતા એક સમયમેં પ્રગટ શક્તિ હોતી છે. આહાહા-બરાબર! એક ભી ગુણ શક્તિમેંસે વ્યક્ત ન હો એસા બને નહીં (વાહ રે વાહ પ્રભુ, ધન્ય વીતરાગ.....) સમજમેં આયા? આહાહા! આવો ભગવાન.

તેની તથા તેરમા ગુણસ્થાનવર્તી આત્માને જ્ઞાનાદિ ગુણો સર્વદેશ ભાઈ, બેય લીધું ને ભાઈ. કેવળજ્ઞાનીને ટોડરમલે લીયા છે જ્ઞાનાદિ ગુણો સર્વદેશ પ્રગટ હુઆ છે. પરમાત્મા અરિહંતકો સબગુણ વ્યક્ત પૂરણ હો ગયા છે. ચોથા ગુણસ્થાનમાં એક અંશે, એક દેશે,

એક ભાગે, સબ ગુણકા એક ભાગમાં, એક દેશમાં પવિત્ર પ્રગટ હુઆ છે. પણ અહીંયા તો મોક્ષમાર્ગકી તીન પર્યાયકી બાત કહેના છે, પણ તીનકી સાથ અનંત પર્યાય પ્રગટ હોતી છે. સમજમેં આયા ? ઓ વખતે કહા થા, વહાં, જયપુર.

અહીંયા કહેતા છે પર્યાયસે પરિણમતા છે, આંહી તો તીનકી બાત લેના છે ને ? પણ એકકી સાથ અનંતા અનંતા અનંતી આ સંખ્યા ગુણ કહા, ઉસકા સબકા પવિત્ર પર્યાય પ્રગટ યોથે ગુણસ્થાને હો જાતી છે, સમજમેં આયા ? કિતની લક્ષ્મી ઈસકી પાસ છે ! (ખજાના ખુલ ગયા યોથેથી) યોથેસે ખજાના ખુલ ગયા છે. અજ્ઞાનીકો સારા ખજાના બંધ છે. ક્યોંકિ રાગ અને આત્મા પર્યાયમેં એકત્વબુદ્ધિ કરનેવાલા મિથ્યાદૃષ્ટિ, સારા ખજાના બંધ છે ઉસકો. સમ્યગ્દર્શન જ્યાં હુઆ, કુંચી ખુલ ગઈ. હવે નીકાલો કરતે કરતે અંદર- સમજમેં આયા ? એસા પર્યાય છે વો તો એસે પર્યાયકા પરિણમન હુઆ, સમજમેં આયા ? આહાહા !

“ નિજ પરમાત્મ દ્રવ્યકે સમ્યક્ શ્રદ્ધાન, સમ્યગ્જ્ઞાન અનુચરણરૂપ પર્યાયસે પરિણમતા છે. ” જુઓ પર્યાયસે પરિણમતા છે એસા લીયા. એસી અવસ્થાકા પરિણમન, અવસ્થાકા હોતા છે. “ વહ પરિણમન ” હવે અહીંયા કહેતે છે, ઓ પરિણમન જો ધર્મકા હુઆ, સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રકી પર્યાય, પરિણમન, અવસ્થા પ્રગટ હુઈ, તો ક્યા ભાવે હુઈ, આગમ ક્યા ભાવ કહેતે છે ઓર અધ્યાત્મ ક્યા કહેતે છે, ઉસકો ? “ એ પરિણમન આગમ ભાષાસે ઔપશમિક, ” દેખો, જુઓ આ ખુલાસા આચાર્ય કરતે છે. કે ઉપશમ સમકિતમેં ભી શુદ્ધ પરિણમન પ્રગટ હુઆ છે, યાને ઓ પરિણમનકો યહાં શુદ્ધ-ઉપયોગ ભી કહેગા. સમજમેં આયા ? છે ને યહાં દેખો આખીરમેં, શુદ્ધાત્મા-અભિમુખ પરિણામ, શુદ્ધોપયોગ ઇત્યાદિ (અધ્યાત્મ ભાષામેં) હા... આ ઉપશમભાવમેં ભી શુદ્ધોપયોગ છે એસા યહાં આચાર્ય સિદ્ધ કરતે છે.

કેમકે ઉપશમભાવ, ક્ષાયિક ભાવ ઓર ક્ષયોપશમ એસે ભાવત્રય કહા જાતા છે, કિસકો ? જો અપના નિજ પરમાત્મા ધ્રુવ સ્વરૂપ ભગવાન ઉસકી શ્રદ્ધા, જ્ઞાન ને રમણતા ઓ તીન પર્યાય જો હુઈ એ ક્યા ભાવે છે ? કે ઉસકો આગમ ભાષાસે, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ ને ક્ષાયિક એસા ભાવ તીનકો કહેનેમેં આતા છે આહાહા ! એને લખ્યુ છે ભાઈ ઓલાએ - કેમકે શુદ્ધ ઉપયોગ તો લાગે છે આચાર્યનું કહેવું. (ચોખ્ખું લખ્યું છે) છતાં પણ પોતાનું બીજું વાંચ્યુ, એવો અર્થ બીજે ઠેકાણે પણ એક- સમયસારમાં છે. અહીંથી મરીને સમ્યગ્દૃષ્ટિ જાય છે ને ત્યાં- તો સમકિતની ભાવના છોડતા નથી. શુદ્ધ ભાવના છોડતા નથી સ્વર્ગમાં રહે છે, અને પછી અહીં આવે ત્યારે સમવસરણ, તીર્થંકર, કઈ ગાથા છે ? એ સમયસાર- ૧૩૦-૧૩૧ જયસેનાચાર્યની ટીકા વીતરાગ સ્વ-સંવેદન ભેદજ્ઞાની જીવ, ધર્મી જીવ, રાગ રહિત અપના શ્રદ્ધા જ્ઞાનને ચારિત્ર પ્રગટ

હુઆ ઓ જીવ- શુદ્ધાત્મા ભાવનારૂપે પરિણામ કરોતી- શુદ્ધાત્મ કર્તા-કર્મ હૈ ને ? કર્તા-કર્મની ગાથા છે. ૧૩૦-૧૩૧-શુદ્ધાત્મભાવના આ પર્યાય કહી હૈ વો, સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન એ શુદ્ધાત્મભાવના, પરિણામ કરોતિ-સપરિણામ. સર્વોપિ જ્ઞાનમયો ભવતિ, રાગકા વિકલ્પ નહીં ઉસમેં, સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર જ્ઞાનમય હૈ. તતશ્ચ એવ જ્ઞાનમયં પરિણામ એવ સંસાર સિદ્ધિ સ્થિત્વા દેવેન્દ્ર-લોકાંતિક મહ-દેવો પૂજવા ઘટિકાત્વયં મતિ-શ્રુત અવધિરૂપં જ્ઞાનમય ભાવમ્ પર્યાય લભન્તે તહાં- વિમાનમ્ પરિવાર આદિ વિભૂતિ જીર્ણ પરિણમનેવગત્વ ગણત્રી પંચમહાવ્રતે ગત્વા. સમ્યગ્દૈષ્ટિ મહાવિદેહમેં સ્વર્ગમેં જાતે હૈ- પીછે અપની ઋદ્ધિકો તૃણમાત્ર સડેલા તરણા દેખતે હૈ. યાહે વૈમાનિક પહેલા દેવલોક, બીજા દેવલોક ગયા તો કિમ્ પશ્યતિ મહાવિદેહ ગત્વા તદ્ ઇદં સમોસરણં. ઓહો ! આ ભગવાન બિરાજતે હૈ, જો સૂના થા, પ્રત્યક્ષ દેખે. ભગવાન પાસે જાતે હૈ ને ? દૂસરા વાક્ય અપન દૂસરા વાક્ય લેના હૈ- એ તે ભેદાભેદ રત્નત્રય આરાધકા છે પરિણમતા ગણધર દેવા. સમોસરણમાં દેખા કે ઓહો ! આ ગણધર ને મુનિઓ જે સૂના થા ભેદ, અભેદ રત્નત્રયરૂપે પરિણત સમોસરણમાં બિરાજતે હૈ.

અહીં દૂસરી બાત કહી હૈ, પરમાગમે શ્રુયતે દષ્ટવા પ્રત્યક્ષેણ આગમસે સૂના થા વો સમકિતી વહાં જાતે હૈ વહ પ્રત્યક્ષ દેખા. વિશેષ દ્રઢમતિ ભૂત્વા- પ્રત્યક્ષ દેખાને સારા ચતુર્થ ગુણસ્થાને શુદ્ધ ભાવના અપરિત્યજ્ય અહીંયા વજન છે ભાઈ ત્યાં વળી ઓલાએ કીધું શુદ્ધ ભાવના એટલે શુદ્ધ-ઉપયોગ લેવો એમ નહીં, ફલાણું નહીં એમ ગોટા વાળ્યા છે. અરે ! આ ક્યા કહેતે હૈ સમજમેં આયા. “ શુદ્ધ ભાવના અપરિત્યજ્ય નિરંતર ધર્મધ્યાનેન દેવલોકે કાલં ગમયિત્વા ” બસ પછી (મનુષ્ય ભવ) મનુષ્ય ભવ થઈને મોક્ષ જશે. સમજમેં આયા ? જયસેન આચાર્યકી ટીકા. ૧૩૦-૧૩૧ ગાથા સમયસાર જયસેનાચાર્યની ટીકા- સમજમેં આયા ?

ક્યા કહેતે હૈ દેખો, એ જે આત્મામેં અપના ધ્રુવ સ્વભાવ ધ્રુવ ઉસકી સન્મુખ હોકર જો સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાન ધર્મકી પર્યાય, મોક્ષકા માર્ગકી પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ, ઈસકો ક્યા ભાવ કહેના આગમ ભાષાએ, એ ઉપશમભાવ બી કહો; ક્ષયોપશમ ભી હો ઓર ક્ષાયિક એસે ભાવત્રય કહા જાતા હૈ. મોક્ષમાર્ગકી પર્યાયકો ઉપશમભાવ ભી કહેતે હૈ, ક્ષયોપશમ ભી કહેતે હૈ, ઓર ક્ષાયિક ભી કહેતે હૈ. ઉપશમભાવ સમકિત ચોથેસે અગિયાર સુધી હોતા હૈ. ચારિત્ર, ઉપશમ ચારિત્ર અગિયારમેં હોતા હૈ. સમજમેં આયા ? ઓર ક્ષયોપશમ સમકિત ચોથેસે સાતમે રહેતે હૈ, ઓર ક્ષાયિક સમકિત ચોથેસે સાદિ અનંત રહેતે હૈ. સમજમેં આયા ?

અહીંયા ત્રીન ભાવ ગીનનેમેં આયા હૈ ને ? તો જો ઉપશમ ભાવ સમકિત હૈ વો રહેતે હૈ. પણ હૈ વો શુદ્ધ ઉપયોગરૂપી ભાવ. આહાહા ! સમજમેં આયા ? ઓર

क्षयोपशमभाव हो पीछे तो भी क्षयोपशम योथेसे सातमे तक रहते हैं समकित, पीछे आठमेसे क्षायिक हो जाय, या उपशम हो जाय. ओ भी क्षयोपशम समकितको भी यहां आत्माका परिणाम उपयोग शुद्धोपयोग कहेनेमें आया है. अने क्षायिक समकित योथे, आत्मा जिसमें, सवेरेमें कड़ा था, कलंक नहीं ऐसा भगवान शुद्ध उपयोग स्वभावी, द्रव्य ही ऐसा है. ऐसा द्रव्यका भान हुआ तो शुद्ध उपयोगरूपी परिणाम, उसको उपशम कहे, क्षयोपशम कहे, भूमिका प्रमाणे अने क्षायिक तीन भावको भावत्रय कहा जाता है. समजमें आया ?

अध्यात्म भाषाअे, आगम भाषामां तीन, शुद्धात्मा अभिमुख परिणाम, शुद्ध-द्रव्य स्वभाव भगवान अेना अभिमुख, सन्मुख परिणाम. और शुद्धोपयोग इत्यादि पर्याय संज्ञा पाता है. इत्यादि भोक्षमार्गकी पर्यायमें, आ नाम इत्यादि ऐसा द्रव्यसंग्रहमें इप नाम आदि लीया है. (इप) पांसठ नाम. ओ आयेगा सवेरेमें.

प्रमाण वचन गुरुदेव.

प्रवचन नं. - ६

गाथा ३२०

ता. १५-८-७०

आ समयसार ३२० गाथा जयसेनाचार्यजुकी टीका, भीजे पाने-दूसरे पाने उन तीनमें, कल यला है फिर लेते हैं.

क्या चलते हैं? के “क्या भावसे मुक्ति होती है” भाव पांय है, अेक द्रव्यरूप भाव, भाव नाम अस्तित्व वस्तु, त्रिकाण वस्तु जे भाव अने अेक पर्याय अवस्थारूप भाव, त्रिकाण जे वस्तु है, अे तो पारिणामिकभाव, ध्रुवभाव ओ तो भोक्षका मार्ग अने भोक्षकी पर्यायसे रहित है समजमें आया ? भगवान आत्मा यैतन्य ब्रह्म, पूरण ब्रह्म स्वरूप ओ तो ध्रुव यीज ज्ञायकभाव ओ तो परमस्वभाव, सहज भाव आत्माकी मूण हैयाती भोजूदगीका ओ भाव, ओ गाथामेंसे कहा था छपनमेंसे “द्रव्य-आत्मलाभ हेतु” - द्रव्य नाम वस्तु, उसका स्वरूपकी हैयाती, लाभ नाम हैयाती, भोजूदगी, त्रिकाण ज्ञायकभाव वह वस्तुकी स्थिति ओ वस्तुकी हैयाती, भोजूदगी, ओ यीज ध्येयरूपे होता है, ध्येयरूपे होती है, पण भोक्षकामार्ग ने भोक्षरूप नहीं होती. समजमें आया ?

ध्येयरूप होती है यीज, ध्यानमें ध्येय लक्ष करने लायक ओ यीज है, जे त्रिकाण ज्ञायकभाव वो है - समजमें आया ? थोड़ी चलीथी कल ओ, ३८-गाथा नियमसार.

जुवादि सात तत्त्वो जे है, अे प्रश्न कीया था कोछअे - जुवादि सात तत्त्वोमें तो जुव आ गया, तो उसको पर द्रव्य कहा है यहां, तो ओ जुव अेक समयकी पर्यायको लेनेमें आता है यहां. समजमें आया ? सूक्ष्म भाव है अेक आत्मा अेक समयमें जे ध्रुव परम स्वभावभाव,

ઓ તો મૂળ શક્તિ ને મૂળ સત્વ ને મૂળ દ્રવ્ય, ઔર ઉસકી એક સમયકી પર્યાય અવસ્થા, યાહે તો સંવરરૂપ હો, નિર્જરારૂપ હો, મોક્ષરૂપ હો. એક જીવની પર્યાય જે લક્ષ્મી આવે કે “ આ જીવ ” તો યે તો સબ બહિર દ્રવ્ય હૈ, બહિરતત્ત્વ હૈ (યે તો ઈન્દ્રિય થઈ ગયા) બાહ્ય તત્ત્વ છે ઈ. નિશ્ચયથી તો પરદ્રવ્ય હો ગયા, સ્વદ્રવ્યકી અપેક્ષાસે પરદ્રવ્ય હો ગયા. એક ન્યાયસે તો કહા થા એકવાર કે યે પર્યાય હૈ વહ સ્વદ્રવ્યકી અપેક્ષાસે અવસ્તુ હૈ સમજમેં આયા ?

અવસ્તુ કહ્યું યે બહિરતત્ત્વ હૈ. તો અપના ત્રિકાળ જ્ઞાયકભાવ ધ્રુવ સ્વભાવ, ઓ અપેક્ષાસે તો ઓ અવસ્તુ હૈ, અદ્રવ્ય હૈ, બહિરદ્રવ્ય હૈ, ઉસકી અપેક્ષાએ દ્રવ્ય અને અપની અપેક્ષાસે અદ્રવ્ય હૈ. જરી સૂક્ષ્મ કહ્યું 'તું થોડું કે એનો વિષય કરનાર વસ્તુ જ્ઞાન જે છે, એને વિષય કરે એ મૂળ ચીજ નથી આ. સમજમેં આયા ? ખરેખર તો એનો વિષય કરે છે, એ બહિરતત્ત્વનો એ મિથ્યાત્વભાવ એનો વિષય કરે છે. (બહોત સરસ, મિથ્યાત્વભાવ વિષય કરે છે) સમજમેં આયા ? સૂક્ષ્મ ભાવ હૈ ભાઈ અનંત કાળસે એને ચીજ કયા હૈ એને દૈષ્ટિમાં લેનેકી, ચીજકા કયા ભાવ હૈ ખબર નહીં. એસે ને એસે ધર્મ હો જાય એસા માનતે હૈ, કહેતે હૈ કે એક સમયકા ભગવાન આત્મા, જુઓ જીવાદિ સાત તત્ત્વોકા સમૂહ પરદ્રવ્ય હૈ, જો યહાં પર્યાયકો કહા ચાર ભાવ ઉસકો યહાં બહિરતત્ત્વ કહેનેમેં આયા હૈ. આહાહા ! સમજમેં આયા ? યહ વાસ્તવમેં ઉપાદેય નહીં. સમજમેં આયા ?

પુણ્ય-પાપકા વિકલ્પ કે જીવકી એક સમયકી ક્ષયોપશમ અવસ્થારૂપ દશા કે સંવર અને નિર્જરારૂપ પર્યાય, એ આદરણીય નથી. પંડિતજી, યે ઉપાદેય નહીં ક્યોંકિ અવસ્તુ હૈ વસ્તુ હોય એ ઉપાદેય હોય, ત્રિકાળ વસ્તુ મહાપ્રભુ ચૈતન્ય બિંબ જો વજ્ર બિંબ હૈ, ધ્રુવ અવિનાશી આદિ અને અંત વિનાની જો ચીજ હૈ, વો હિ વસ્તુ ને વો હિ પરમ સ્વભાવ અને વો હિ આત્મ સ્વરૂપકી હૈયાતી -પર્યાયકી હૈયાતિકો અહીંયા હૈયાતિમેં ગિનના નહીં હૈ. (નહીં હૈ, બડી ઉલ્લઝનમેં પડ જાય) કયા હૈ ? બડી ઉલ્લઝન નહીં બડી અંદર દૈષ્ટિકા માહાત્મ્યમેં ચલે જાયેગા ખબર નહીં વસ્તુકી કયા ચીજ હૈ ને કહાં દૈષ્ટિ દેના હૈ. સમજમેં આયા ?

સમ્યગ્દર્શન જો ધર્મકી પર્યાય હૈ, વો ભી યહાં અંત:તત્ત્વકી અપેક્ષાએ બહિ:તત્ત્વ કહેનેમેં આયા હૈ આહાહા ! ક્યોંકિ પર્યાયમેંસે પર્યાય નઈ નહીં આતી હૈ, તો ઉસકો પરદ્રવ્ય કહા, પરભાવ કહા, હેય કહા પર વસ્તુ શરીર વાણી મન જ્ઞેયરૂપે હેય, એ તો ક્યાંય રહી ગઈ, પણ અંદર દયા-દાન, વ્રત, શુભ રાગકા વિકલ્પ ઉઠતે હૈ, વ્યવહાર રત્નત્રયકા, ઓ બી હેય હૈ, રાગ હૈ, વો તો ઠીક પણ એક સમયકા પર્યાયમેં નવ પ્રકાર પર્યાયકા ઉભા હોતા હૈ એ બહિ:તત્ત્વ હૈ, સમ્યગ્દૈષ્ટિકો તો હેય હૈ યે, સમજમેં આયા ? વો વાસ્તવમેં ઉપાદેય નહીં. “ સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલના શિખરનો શિખામણી ” એ તો

पोतानुं नाभ्युं छे.

“ आत्माको ‘ आत्मा ’ वास्तवमें उपादेय है. ” समझमें आया ? कदा था दो दिन पहले के “ कारण परमात्मा ” हि वास्तवमें आत्मा है. वास्तवमें, पाठमें क्या है ? समझमें आया ? “ हि ” शब्द है ने ? स्वद्रव्य निषित् अतद् उपाद्योभिः आत्मा - (अमां) हा, अमां भरेभर गुजरातीमें भरेभर कदा है हिंदीमें वास्तवमें कदा. क्रीसको जो त्रिकाण ज्ञायकभाव जो अक समयकी पर्याय विनाका, वोहि वास्तवमें आत्मा है वास्तवमें लीयाने अर्द्धीया वास्तवमें उसमें भरेभर पाठमें “ हि ” लीया है. “ हि ” भगवान आत्मा जयां नजर नाभनी है, नजर यह पर्याय है समझमें आया ? पण जिसमें नजर नाभनी है, वह यीज वास्तवमें ध्रुव अे हि आत्मा है, पर्याय अे वास्तवमें आत्मा नहीं भूणयंदभाष, जरी सूक्ष्म याले छे कलासमां आ डेरी-अमारे शेठ कहेता 'ता आ डेरी ज्रीणुं आव्युं कलासमां, थोडाक सांभणे तो भरा. आवो मार्ग

भूण यीजनी भभर न भणे अने धर्म थछ जय, अर्द्धीया कहेते है के वास्तवमें, भरेभर तो, अनंत अमूर्त अनादि-अनंत भगवान आत्मा, अतीन्द्रिय स्वभाव शुद्ध सहज परम, सहज, सहज, सहज, सहज स्वाभाविक परम पारिणामिक नाम भाव जिसमें पर्यायकी अपेक्षा नहीं, पर्यायसे निरपेक्ष अैसा अपना निज द्रव्य वस्तु अे छसका स्वभाव अे कारणपरमात्मा वास्तवमें आत्मा है. यहां तो कारणपरमात्मा, भोक्ष मार्गका अधिकार है ने, पर्यायनयका अधिकार है, तो उसमें कारणपरमात्मा कदा, अर्द्धीया दृष्टिका विषयमें तो कारणेय नहीं वो. समझमें आया ?

ध्येय भरा, पण ध्येय अने कारण दोमां डेर है. शेठ समझना पडेगा उलज्जनमें नहीं पडेगा, उलज्जन उड जायेगा अैसी बात है. अक समयमें भगवान नित्य ध्रुव, राग ने व्यवहार विकल्पसे तो रहित पण विकल्पका जो ज्ञान होता है अपनेसे, विकल्पकी हैयाती है तो नहीं, अपनेसे जो ज्ञान पर्यायमें होता है, अक समयकी पर्याय वो ली द्रव्यमें नहीं अने ओ पर्याय रहित आत्मा है, उसको भरेभर आत्मा भगवान सर्वज्ञदेव, वस्तु तरीके कहेते है. समझमें आया ?

“ अे आसन्नभव्य ज्वोको अैसे परमात्मा सिवाय कुछ उपादेय नहीं. ” आसन्नभव्य छसको मुक्ति नज्जमें है, आहाहा ! समझमें आया ? आसन्नभव्य, निकट है छसको संसारका कांठा और भोक्षकी पर्याय अल्प कालमें प्राप्त होनेवाली है. समझमें आया ? ओ यलते है ने आपणे भव्यत्व पारिणामिक भव्यत्वमें जो शक्ति पडी है योग्यताकी, मुक्ति होनेकी अने मुक्तिरूप जो भव्यत्वभाव है अंदर, द्रव्यस्वभाव ओ पर्यायमें प्रगट होनेके लायक जो भव्यत्व है, ओ पर्याय द्रव्यमें नहीं, कहेते है समझमें आया ?

अक समयकी पर्याय अवस्था, क्षयोपशम ज्ञानकी अवस्था हों, क्षयोपशम अेटले

વિકાસરૂપ અવસ્થા, જ્ઞાનકા પ્રગટ વિકાસરૂપ અવસ્થાનો અંશ, ઓ ભી બહિર્તત્ત્વ ગિન કરકે અહીં તો હેય કહા છે. સમજમેં આયા ? અંત:તત્ત્વ જો ભગવાન આત્મા પૂર્ણાનંદ પ્રભુ, વો હિ ધ્યેય કરને લાયક ને એ આદરણીય ને ઉપાદેય છે સમ્યગ્દષ્ટિકો દૂસરી કોઈ ચીજ ઉપાદેય છે નહીં. વ્યવહારેય ઉપાદેય નહીં એસા પર્યાય ઉપાદેય નહીં, નિર્મળ પર્યાય હોં. લાલચંદજી એસી બાત છે સૂક્ષ્મ, જરી સૂને તો ખરા, આ કયા ચીજ વીતરાગ માર્ગમેં છે, ખબર નહીં માર્ગકી ને અપની કલ્પનાસે માર્ગ માન લે બાપુ એસે તો અનંતવાર કીયા છે. સમજમેં આયા ? જહાં ભગવાન બિરાજતે છે પરમાત્મા નિજ પ્રભુ, ઉસમેં તો એક સમયકી પર્યાયકા પણ અસ્તિત્ત્વ ઉસમેં નહીં, એસા દ્રવ્ય હિ ઉપાદેય છે. સમ્યગ્દષ્ટિકો વો હિ દ્રવ્ય આદરણીય છે. સમજમેં આયા ? ઓર સમ્યગ્દર્શન હુઆ ઓર ઉસમેં ચારિત્રકી પર્યાય ભી હુઈ, તો બી યે ઉપાદેય ને આદરણીય નહીં.

મોક્ષકી પર્યાય તો પ્રગટ છે નહીં, પણ હુઈ ઉસકો, ઓ બી ઓ જીવકો, સમ્યગ્દષ્ટિકો ઉપાદેય નહીં. આહાહા ! નંદકિશોરજી. એસે ભગવાન આત્મા એક હી ચીજ ત્રિકાળી ચીજ ધ્રુવ અંત:તત્ત્વ, અંત:સ્વરૂપ, અંત:ભાવ ઓર પર્યાયકા અંશસે માંડીને રાગાદિ સબ બહિર્તત્ત્વ છે. સમજમેં આયા ? એસા અંત:તત્ત્વ ઉપર દષ્ટિ કરનેસે સમ્યગ્દર્શન હોતા છે, ધર્મકી શરૂઆત વહાંસે હોતી છે. લાખ વાત કરે દૂસરી, કરોડ વાત કરે, સમજમેં આયા ? પણ સમ્યગ્દર્શનકી અવસ્થા, ધર્મકી પહેલી સીડી, ધર્મકા પહેલા નૂર, તેજ પર્યાયકા- આહાહા ! સમજમેં આયા ? ઓ દ્રવ્યકો ધ્યેય કરનેસે પ્રગટ હોગા. બાકી ત્રણ કાળ બીજી કોઈ વાત ગમે તે કરે ઉસસે વો પ્રગટ હોતા નહીં. કહો સમજમેં આયા ? એ બાત ૩૮ મેં યહાં કહા, વો બાત યહાં કહેતે છે દેખો.

“ ઉન તીનમેં ”, પહેલો પેરેગ્રાફ છે ને, તીન કૌન ? જીવત્ત્વ, ભવ્યત્ત્વ, અભવ્યત્ત્વ ઓ તીન ચીજ જીવત્ત્વ, ભવ્યત્ત્વ, અભવ્યત્ત્વ ઓ તીન. ઉસમેં જો જીવત્ત્વ તીનમેં સામાન્ય જો ત્રિકાળ જીવત્ત્વ સ્વભાવ જો છે, વો પરમપારિણામિક સ્વભાવરૂપ જીવત્ત્વ ભાવ, વો હિ ખરેખર આત્મા, વો તો બંધ ને મોક્ષકા કારણ અને બંધ ને મોક્ષરૂપ પરિણામસે શૂન્ય છે પહેલે પરિણામસે શૂન્ય કહા થા, યહાં અભાવ છે એસા કહા. સમજમેં આયા ? આયા થા વો, નહીં પહેલે ? પહેલે શૂન્ય ઉપર કહા થા ને બંધ મોક્ષ પરિણામસે રહિત કહા, બીજા પેરેગ્રાફમાં આખિરમાં. પહેલેમેં શૂન્ય કહા થા, પરિણામસે શૂન્ય, બંધ-મોક્ષ પર્યાય પરિણાતિ રહિત છે ઉપર પેરેગ્રાફમાં સમજમેં આયા ?

તો કહેતે છે કે જો જીવત્ત્વભાવ ત્રિકાળ, ભવ્ય-અભવ્યમેં જીવત્ત્વ જો ત્રિકાળ ભાવ છે, વો હિ વાસ્તવિક આત્મા અને વો હિ ઉપાદેય અને આદરણીય છે.. હવે જો દસ પ્રાણરૂપ જો જીવત્ત્વ છે, વો દસ પ્રાણ જડ નહીં, વો પાંચ ઇન્દ્રિયાં વીર્ય એસી જો પર્યાયકી યોગ્યતા ઉસકો અહીંયા પરિણામ કહા, છે તો કર્મકી નિમિત્તકી અપેક્ષા પણ એ અપેક્ષા

नहीं लेना अर्थात्। स्वतंत्र आत्मा अपनी पर्यायमें भावेन्द्रियरूप अने वीर्यरूप जो परिणामन करते हैं उसको अशुद्ध पारिणामिक भाव कहेनेमें आता है समझमें आया ? ये अशुद्ध पारिणामिक भाव ये बहिरत्त्व है, सो ये आदरणीय है नहीं और भव्य ने अभव्य हो भेद है, ओ भी अशुद्ध पारिणामिक भाव हुआ भेद हुआने ? अकरूप न रहा वो यीज तो भव्य ने अभव्य जो अशुद्ध, पर्यायरूप पारिणामिक कहेनेमें आता है वो भी आदरणीय है नहीं।

इसे तीन भावमेंसे क्या भाववाणाको मुक्ति होती है अने क्या भावसे मुक्ति होती है ? समझमें आया ? “ तीनमें भव्यत्व लक्षण पारिणामिकको ” भव्यत्व अंदर योग्यता अंदर मुक्ति स्वरूप हि भगवान है। वस्तु तो मुक्त स्वरूप हि है। वस्तुमें बंध मोक्ष है नहीं। समझमें आया ? मुक्त नाम आ मुक्ति अटले मुक्तिकी पर्याय अम नहीं। द्रव्य मुक्त स्वरूप अटले भिन्न हि है यूं समझमें आया ? असा भव्यत्व लक्षण पारिणामिकको तो “ यथासंभव सम्यक्त्वादि ज्वगुणोका घातक ” सम्यग्दर्शन, सम्यग्ज्ञान, सम्यक्यारित्र असी जो ज्वकी निर्मण वीतरागी पर्याय असरूप नहीं परिणामते है ज्व अने विकाररूप परिणामते है, उसमें ज्व-गुणो शब्द भले गुण लीया मगर है पर्याय, अवस्था, मिथ्यात्व अवस्था सम्यक्त्वको घात करती है, उत्पन्न नहीं होने देती, अ-ज्ञान सम्यग्ज्ञानको घात करता है, और अ-यारित्र यारित्रकी पर्यायको घात करता है। ये है तो असा पण यहां लेते है के उसमें निमित्तरूप घाती अने अघाती कौन है। यह बताते है। समझमें आया ?

ज्व-पर्यायका घातक “ देशघाती-सर्वघाती ” समकित मोहनीय आदि देशघाती है। मिथ्यात्व सर्वघाती अटले पूरणरूप प्रगट होने न दे अे प्रकृतिका निमित्तको सर्वघाती कहेते है। कांछक विकास अने कांछक घात हो, उसको देशघाती कहेनेमें आता है। केटलुं याद राभवुं माणसने आमां अेछ मनसुभभाछ वकीलातमें कीतना याद रभते है ? कायदा ने ज्ञायदा ने धूण ने घाणी।

कहेते है भव्यत्व पारिणामिक अपना निज स्वभाव कायम, उसकी पर्यायमें, अवस्थामें, हालतमें, जो सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्रकी पर्यायसे विरुद्ध पर्याय करते है, ये सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्रकी घातक है। विरुद्ध परिणाम करते है वो परिणाम सम्यग्दर्शन आदिकी घातक है पण वह घातक न लेकर देशघाती- सर्वघाती प्रकृति घातक लीया है अर्थात्। क्योंकि प्रकृति उपर उसका लक्ष है। समझमें आया ? स्वभाव उपर लक्ष है नहीं। समझमें आया ? अपना अस्तित्व त्रिकाणी ज्ञायकभाव उपर अस्तित्वकी, हैयातिकी दृष्टि नहीं तो उसकी अेक समयकी पर्याय ने रागकी हैयाति उपर दृष्टि है, तो ओ कर्म उपर उसकी दृष्टि गछ त्यां लंभाछने समझमें आया ? तो निर्मण सम्यग्दर्शन ज्ञान

ચારિત્રકી જો પર્યાય ઉસકો ઘાત કરનેમેં દેશઘાતી ને સર્વઘાતી જો પ્રકૃતિ, જો જડ હૈ ઉસકો યહાં નિમિત્તસે દેશઘાતી ને સર્વઘાતી કહેનેમેં આયા હૈ.

“ એસે નામોવાળા મોહાદિકર્મસામાન્ય, ” મોહાદિકર્મસામાન્ય ભેદ ન પાડતા, મોહકર્મ, જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી વિગેરે અંતરાય એસા જો સામાન્ય કર્મ હૈ એના પેટાભેદમાં, મિથ્યાત્વ એ સર્વઘાતી હૈ દર્શનમોહ, સમકિત મોહનીય યે દેશઘાતી હૈ – કેવળજ્ઞાનાવરણી સર્વઘાતી હૈ, ચાર જ્ઞાનાવરણી દેશઘાતી હૈ, એસા પેટાભેદ લે લેના, પણ પેટાભેદ ન કરકે મોહાદિકર્મસામાન્ય પર્યાયાર્થિકનયસે ઢંકતા હૈ, દેખો અપની નિર્મળ પર્યાયમેં ઓ નિમિત્ત હોતા હૈ પર્યાયાર્થિકનયસે, દ્રવ્યાર્થિકનયમેં તો કોઈ વિદ્ધ હૈ નહીં. સમજમેં આયા ?

ચાહે તો અશુભ પરિણામ મિથ્યાત્વકા તીવ્ર હો, તો ભી વસ્તુમેં તો જો હૈ યહ હૈ ઉસમેં તો કોઈ નુકશાન હૈ નહીં. અને ચાહે તો કેવળજ્ઞાન પ્રગટ હો તો પણ વસ્તુને કાંઈ લાભ હોતા હૈ એસી કોઈ ચીજ હૈ નહીં. સમજમેં આયા ? એસી ચીજ જો હૈ ઉસકા પર્યાયમેં નિમિત્તરૂપ એસા મોહકર્મ, દર્શનમોહ, ચારિત્રમોહ, જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી એસા કર્મ એક નિમિત્ત, મલિન પરિણામરૂપ જીવ, અપનેકો છોડકર જો પરિણમન કરતે હૈ, એ પરિણમનકા, ખરેખર તો શુદ્ધ પરિણમનકા વોહિ ઘાતક હૈ. પણ વો ઘાતકમેં નિમિત્ત કર્મ ઉસકા લક્ષ ક્રીયા થા તો નિમિત્ત કર્મ ઘાતક હૈ એસા કહેનેમેં આતા હૈ. સમજમેં આયા ? ભારે ઝીણું ભાઈ આ જેને તો હજી કાંઈ અભ્યાસેય ન હોય એને આ ખબર શું પડે ? પણ બાપુ આ અભ્યાસ કરવો પડશે, જો સુખી થવું હોય, આ જનમ-મરણના ચાર ગતિના દુઃખો એકલા દુઃખ નહીં નારકીના કે એવા નહીં દુઃખ, ચાર ગતિના દુઃખ આકુળતા, સ્વર્ગમાંય દુઃખ આકુળતા હૈ, એ આકુળતાકી પર્યાયકા વ્યય કરના હો, અને અનાકુળ આનંદ સુખરૂપે હોના હો તો ઉસકો દ્રવ્ય ત્રિકાળી હૈ ઉસકી દૃષ્ટિ કરના પડેગા એ વિના સુખકા પંથ નીકલેગા નહીં કહેતે હૈ, એસે જાનના. સમજમેં આયા ?

હવે ઉસકી સવળી વાત કરતે હૈ. સવળી કયા કહેતે હૈ ? (સુલટી) સુલટી, સુલટી કહેતે હૈ ને હિંદીમેં તુમ્હારી કયા કહેતે હૈ ? (સુલટી) સુલટી – (સીધી) સીધી તો નહીં સુલટી, “ જબ કાળાદિ લબ્ધિકે વશ ”, કાળ આદિ શબ્દ પડા હૈ. એકલા કાળ નહીં આહાહા ! સ્વકાળમેં આનંદકી પર્યાય પ્રગટ હોનેકા કાળ હૈ ઓર પર્યાયમેં ત્રિકાળ સ્વભાવ સન્મુખ હોનેકા જો ભાવ હૈ એ ભાવ અને કાળ સાથમે પાંચેય સમવાય હૈ. સમજમેં આયા ? પાંચેય સમવાયકા અર્થ, ભગવાન આત્મામેં જો સમયે જો લબ્ધિ પ્રાપ્ત હોનેવાલી હૈ વો કાળ, ઓર ભવ્યત્વ નામ ભાવ, ઓ બી ઓ સમયમેં ભાવ પ્રગટ હોના થા, ઓ ભાવ. ઓર ઓ હિ સમયમેં સ્વભાવ સન્મુખ ભાવ ક્રીયા ઓ ભાવ ઓર ઓ

हि समयमें कर्मका निमित्तमें, कर्मके कारणसे अभाव हुआ, ओ योथा बोल और पांचमा बोल समझमें आया ? क्या पांचमा बोल रहा ? (स्वभाव) स्वभाव त्रिकाण त्रिकाण स्वभाव भगवान आत्मा वो तो है हि. उसकी उपर भाव लगाया, त्यारे पांचेय समवाय उसमें आ गया. समझमें आया ?

भारे वातु भाँ, बीजा थोका याद करे छे ने इलाशुं याद करे छे अे करता आ यीज शीजे तो उसमें पत्ता लगे के क्या यीज है. समझमें आया ? केवणीको अेक ज्ञान है ने छठा स्थाने यार ज्ञान है ने इलाशाने छतना है ने इलाशाने छतना है, हाँके राभे गडीया बोले राभे उसमें है क्या ? सूनतो सडी, समझमें आया ?

भगवान आत्मा अपना कणादि लब्धिके वश, भव्यत्व शक्तिकी व्यक्ति होती है. भव्यत्व शक्ति तो उसको कहेना है जो मोक्ष स्वभाव जो त्रिकाण उसको भव्यत्व शक्ति. उसकी व्यक्तता, प्रगटता होती है, होती है तो उसका अर्थ क्या ? कैसे होती है वह पीछे कहेगा, अडीया तो होती है अैसा पहले लीया. तभ, जब होती है तभ, जब कणादि भावादिकी लब्धि अंदर स्वभाव सन्मुख होनेका भावका कण है, भगवान आत्मा त्रिकाणी आनंद स्वरूप ध्रुव है, ओ तरङ्का भावका रुकाव हुआ तो कणादि लब्धि वश हो गछ पर्याय, तो वो पर्याय क्या है ? व्यक्ति होती है, प्रगट होती है, जो अडीया शक्तिमेंसे व्यक्ति अैसे तो कहा. आहाहा ! छतां ध्रुवमेंसे पर्याय आछ ? पर्याय पर्यायसे होती है अैसा सिद्ध करना है आहाहा ! (शक्तिका मतलब पर्याय) शक्ति है त्रिकाण ध्रुव, पर्याय नहीं, व्यक्ति ओ पर्याय.

शक्ति वो त्रिकाण, व्यक्ति प्रगट ओ पर्याय पण ये शक्तिमेंसे प्रगट पर्याय होती है. यह यहां ध्रुव-ध्रुव भले बने शक्ति पण पर्यायका कारण नहीं वो ध्रुव. वाह रे गजभ वात छे. आ तो अमृत योघडीयानी वातुं छे, अमृत प्रगट करवानी हैं ? आहाहा ! समझमें आया ?

भगवान आत्मा पर्याय उपर बुद्धि है, अवस्था, अवस्था है ने क्षणिक, ज्ञानका विकास उसकी उपर रुचि है, बुद्धि है, राग उपर रुचि है, निमित्त उपर रुचि है. ओ तीनो भावमें जो रुचि है वो गुलांट जाती है दृष्टि. वो रुचि छोडकर ध्रुव उपर दृष्टि करते है त्यारे कहेते है के शक्तिनी व्यक्ति होती है.

त्यां तो अैसा लीया है शक्तिमेंसे प्रगटता भाँ वस्तुको समझवे तो कैसे समझवे अेक बाजु कहे के पारिणामिकभाव बंध मोक्षना पर्याय रहित ध्रुव हि है समझमें आया ? क्योकि वो परिणामन नहीं करते ने ? परिणामन तो पर्याय करती है परिणामन पर्याय करती है, वो तो अपरिणामी त्रिकाण द्रव्य ध्रुव है. समझमें आया ?

कहेते है समझमें आवे अैसी यीज है हाँ, न समझमें आवे अैसी कोछ यीज है हि

નહીં. આચાર્ય સમજાતે હૈ તો સમજને લાયક હૈ ઉસકો સમજાતે હૈ ને ? સમજને લાયક હૈ ઉસકો સમજાતે હૈ કે લાકડાકો સમજાતે હૈ ? રાગકો સમજાતે હૈ ? (પહેલે કલાસકા વિદ્યાર્થીકો) પહેલા કલાસ નહીં આત્માકા કલાસ હૈ આ. પહેલા-ફહેલા કલાસ નહીં. આત્માકા કલાસ હૈ આ (બરાબર પણ પહેલે કલાસ કે વિદ્યાર્થીકો.....) (વચ્ચેથી) પહેલે કલાસકે વિદ્યાર્થીકો આ જાનના પડેગા- એ વિના સબ જાને ઓ ધૂળ ઘાણી હૈ.

એ તો જઘન્ય ભણનારને સાધારણ ઉસકી ભાષાસે સમજાતે હૈ. સમજ્યા ને ? જઘન્ય ઉસકી લાયકાત મગર આ ચીજ તો દૂસરી હૈ સમજમેં આયા ? ધર્મી હોના હૈ, ધર્મી નામ ધરાના હૈ, તો ધર્મ કેસે હોતા હૈ ઉસકી ખબર નહીં ને ધર્મી કહાંસે આ ગયા ? સમજમેં આયા ? હમ ધર્મી હૈ, હમ ધર્મ કરતે હૈ પણ ધર્મ કરતે હૈ તો કહાંસે હુઆ તેરે ધર્મ, ખબર હૈ ? કહાં તેરી દૈષ્ટિ થી. ધર્મ હુઆ ? એ કાંઈ ખબર નહીં, ધર્મ કરતે હૈ હમ તો (ગુરુની કૃપા) ધૂળેય નહીં ગુરુની કૃપા ત્યાં કામ આતી નહીં. આહાહા ! ભગવાનકી કૃપા કામ આતી નહીં.

જુઓ શાસ્ત્રમાં તો ઐસે આતે હૈ. ભગવાનની વાણીથી જ્ઞાન થાય અને જ્ઞાનથી આત્માને મુક્તિ થાય તો સર્વજ્ઞ ભગવાનની કૃપાસે મુક્તિ હોતી હૈ ઐસા આતા હૈ શાસ્ત્રમેં તો એઈ આવે છે કે નહીં ? નિયમસારમાં લખ્યું છે નિયમસારમાં છે ને ? પહેલા આવ્યું ને, પહેલા (શરૂઆતમાં) શરૂઆતમાં ક્યાં કેટલામી ગાથા ? (આઠમી) આઠમીને ? આઠમીમેં હૈ ? ગાથા નહીં શ્લોક, સાતમી ગાથા પહેલા છઠ્ઠીના કળશ ઉપર વિદ્યાનંદસ્વામી, ઈષ્ટ ફળ જો મુક્તિ ઉસકા ઉપાય સુબોધ હૈ મુક્તિકી પ્રાપ્તિકા ઉપાય સમ્યજ્ઞાન હૈ સુબોધ સુશાસ્ત્રસે હોતા હૈ નવરંગભાઈ ! સુબોધ સુશાસ્ત્રસે હોતા હૈ, નિમિત્તસે બાત કરના હૈ ને ? સુશાસ્ત્રકી ઉત્પત્તિ આસસે હોતી હૈ (આસ આવ્યા) આસ ભગવાન સમ્યજ્ઞેષ્ટિ, કેવળી, મુનિ આદિ સબકો આસ કહેનેમેં આતા હૈ સમજમેં આયા ? ભાવદીપિકામેં લીખા હૈ યહ સબ, ઈસલીયે ઉનકે પ્રસાદ કે કારણ આસ પુરુષ બુધજનો દ્વારા પૂજનેં યોગ્ય હૈ.

હૈ ? (સવારમાં ઈન્દ્રિય કહ્યું હતું) વો ઈન્દ્રિય કહ્યા થા મગર યહાં નિમિત્તપણાકા જ્ઞાન કરાના હૈ કે નિમિત્ત કૌન થા ? સમજમેં આયા ? મુક્તિ સુબોધ હોતા હૈ તો હોતી હૈ, સુબોધ શાસ્ત્રસે હોતા હૈ, શાસ્ત્ર આસ પુરુષકી વાણી હોતી હૈ ઓ શાસ્ત્ર હૈ સમજમેં આયા ? ઉનકે પ્રસાદકે કારણ આસપુરુષ બુધજનો દ્વારા પૂજને યોગ્ય હૈ, મુક્તિ સર્વજ્ઞદેવકી કૃપાકા ફળ હોનેસે સર્વજ્ઞદેવ જ્ઞાનીઓ દ્વારા પૂજને યોગ્ય હૈ (લ્યો ચોખ્ખે ચોખ્ખી વાત) ચોખ્ખે ચોખ્ખી. “ કરુણા હમ પાવત હૈ તુમકી વહ બાત રહી સુગુરુ ગમકી ”. ભગવાન આપકી કરુણા હુઈ મુઝપે. ઉસકા અર્થ કે આપકા જ્ઞાનમેં આ સમયે મેરા ધર્મ પ્રગટ હુઆ, ઐસા આપકા જ્ઞાનમેં થા, યે આપકી કરુણા મેરે પર હુઈ ઐસા કહેનેમેં આતા હૈ. સમજમેં આયા ? વો તો જિનસેનસ્વામી ભગવાનકો કરુણામય કહેતે હૈ હે પ્રભુ આપકી

કરુણા હૈ મુઝ પર (કરુણા જીવનો સ્વભાવ છે) સ્વભાવ છે. એ અવિકારી કરુણા સ્વભાવ, અવિકારી કરુણા સ્વભાવ એક હજાર ને આઠ નામમેં આયા હૈ વો. સમજમેં આયા ?

કરુણા ઓહો ! આ સમયમેં આ જ્ઞાન, ઉસકા ખ્યાલ, જ્ઞાનમેં પરિણમન હૈ, કે આ જીવકો આ સમયમેં મોક્ષ હોગા, કેવળજ્ઞાન હોગા, આ સમયે હોગા, ઐસા નિમિત્ત સંબંધ દેખકર, પ્રભુ આપકા જ્ઞાનમેં મેરી ધર્મ પર્યાય આ સમયે પ્રગટ હોગી ઐસા થા, તો આપકી કરુણા હૈ મેરે પર. એઈ ચંદુભાઈ, બાત તો ઐસી હૈ. ગુરુકૃપાનો અર્થ આ હૈ, ઐસા નિમિત્તપણા હોતા હૈ. ઐસી બાત હૈ. પણ નિમિત્તપણા કબ કહેતે હૈ કે જબ ઉસકો આત્માકા સ્વાનંદ હુઆ, સ્વ-આશ્રય હુઆ તો ઉસકો નિમિત્ત કહેનેમેં આતા હૈ, ઐસી બાત હૈ. ભારે વાતુ ક્યોંકિ કીયે હુએ ઉપકારકો સાધુ પુરુષ ભૂલતે નહીં. સજ્જન પુરુષો જે ધર્માત્માસે ઉપકાર હુઆ, એ ઉપકાર ધર્માત્મા ભૂલતે નહીં એમ કહેતે હૈ ઐસી સ્વભાવ સ્તુતિમેં ઐસા આયા હૈ ઐસા બહુમાન ધર્માત્મા પ્રત્યે, કેવળી પ્રત્યે આયા બીના રહેતે નહીં. ઐસી વસ્તુકી મર્યાદા હૈ સમજમેં આયા ?

અહીં કહેતે હૈ કે શક્તિકી વ્યક્તિ અહીં તો જરી એ વાત છે એઈ શક્તિકી વ્યક્તિ જો પરમ સ્વભાવભાવ ત્રિકાળી કહા ને ભવ્યત્વ લક્ષણ પારિણામિક જો પારિણામિકભાવ ત્રિકાળ, એ શક્તિકા પીંડ જો હૈ, ઉસકી વ્યક્તિ ધર્મકી પર્યાય હૈ ઐસા યહાં કહેનેમેં આયા હૈ. ભારે વાત ભાઈ, ચીમનભાઈ પાના તો હૈ ને, પાના તો હૈ ને ? આજ તો છઠ્ઠા વ્યાખ્યાન હૈ આજ, આ ગાથાકા પાંચ વ્યાખ્યાન તો હો ગયા હૈ. તબ શક્તિકી વ્યક્તિ હોતી હૈ તબ-જબ ભગવાન આત્મા સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાન ચારિત્ર ઓ શક્તિકી વ્યક્તિ, ઐસા હોતા હૈ તબ, કયા હોતા હૈ “ જીવ સહજ શુદ્ધ પારિણામિકભાવ લક્ષણ નિજ પરમાત્મ દ્રવ્યકે ” દેખો. આહાહા ! ત્યારે એ જીવ - સહજ શુદ્ધ પારિણામિક ભાવ લક્ષણ ઐસા નિજ પરમાત્મ દ્રવ્ય આહાહા ! સમજમેં આયા ? ભીખાભાઈ ! (જી. પ્રભુ) પહેલું આવ્યું 'તું. આમાં તમારું થોડું, એ આવ્યું 'તું એ જ્ઞાન કરવા માટે આવ્યું 'તું. ભારે કામ ભાઈ. જૈન દર્શનની શૈલી.

એક બાજુ કહે સૂનનેસે જો જ્ઞાન હોતા હૈ, એક તો જાણે તકરાર વાંધા યે કે સૂનનેસે જ્ઞાન હોતા હૈ, તો વો બાત જુદી. જ્ઞાન અપની પર્યાયસે હોતા હૈ એક બાત. એ અપની પર્યાયસે જો જ્ઞાન હુઆ વો બી યથાર્થ જ્ઞાન નહીં. વાંધા ઉપાદાન નિમિત્તના -સમજમેં આયા ? સૂનનેસે જ્ઞાન હોતા હૈ, ઇંદ્રિય હૈ તો સૂના, ઉસસે જ્ઞાન હુઆ, તો કહે ઇંદ્રિયસે અને સુનનેસે નહીં, તેરી પર્યાયમેં તેરી યોગ્યતાસે યે સૂનનેકા જ્ઞાન હુઆ હૈ. ઓ જ્ઞાન ભી યથાર્થ નહીં. સમજમેં આયા ? ઉસકા લક્ષ છોડકર ત્રિકાળી પરમ સ્વભાવ, દૈષ્ટિ ઉસમેં હો અને જો જ્ઞાન હો ઉસકો જ્ઞાન કહેનેમેં આતા હૈ. નવરંગભાઈ - ભારે કામ આમાં.

કહેતે હૈ, જ્યારે શક્તિકી વ્યક્તતા પ્રગટ હોનેવાલી હૈ, તબ જીવ ક્યા કરતે હૈ ? સહજ શુદ્ધ પારિણામિકભાવ લક્ષણ, ત્રિકાળ સ્વભાવભાવ, કુટસ્થ જો ધ્રુવભાવ, પરિણામનેવાલા નહીં ઓ ભાવ, પર્યાયમેં નહીં આતા હૈ ઐસા ભાવ, આહાહા ! સહજ સ્વાભાવિક શુદ્ધ પારિણામિકભાવ એટલે સ્વભાવભાવ, જીસમેં કોઈ અપેક્ષા હિ નહિ, પર્યાયકી અપેક્ષા નહિ “નિજ પરમાત્મ દ્રવ્ય” અપના પરમાત્મ સ્વરૂપ, ત્રિકાળ વસ્તુ “એ દ્રવ્યકે સમ્યક્ શ્રદ્ધાન” દેખો ઐસા દ્રવ્યકી સમ્યક્ ચિદાનંદ પ્રભુ, અભેદ ચૈતન્ય દ્રવ્ય ઉસકી સમ્યક્ શ્રદ્ધા, ઉસકા નામ સમ્યક્દર્શન સમજમેં આયા ? (તો નવ તત્ત્વની શ્રદ્ધા ક્યાં ગઈ) નવતત્ત્વની શ્રદ્ધા અનુભવ મિથ્યાત્વમાં ગઈ. ભેદરૂપ શ્રદ્ધા નવતત્ત્વકી ભેદરૂપ શ્રદ્ધા ઓ મિથ્યાત્વ હૈ. ઓ પહેલે કહા થા બતાવ્યું 'તું પહેલે ? કળશ ટીકામાં બતાયા થા. આ કળશમેં, બતાયા થા પહેલે દેખો વોહી પાના આયા “નવ તત્ત્વરૂપ વસ્તુકા અનુભવ મિથ્યાત્વ હૈ” એ છઠ્ઠા કળશ-અમૃતચંદ્રાચાર્યકા કળશ હૈ એમાં છઠ્ઠા કળશ જીવ-અજીવ-આસ્રવ-બંધ-સંવર-નિર્જરા-મોક્ષ-પુણ્ય-પાપના અનાદિ સંબંધને છોડીને ભાવાર્થ આમ છે સંસાર અવસ્થામાં જીવદ્રવ્ય નવ તત્ત્વરૂપ પરિણમ્યું છે તે તો વિભાવ પરિણતિ છે, તેથી નવ તત્ત્વરૂપ વસ્તુનો અનુભવ મિથ્યાત્વ છે (દેવ-ગુરુની શ્રદ્ધાચ રહી ગઈ આમાં) દેવ-ગુરુની શ્રદ્ધા ઓ વિકલ્પ હૈ. અને વિકલ્પમેં ધર્મ માનતે હૈ વો મિથ્યાત્વ હૈ.

એઈ - મુલચંદભાઈ (કડક વાત) કડક લાગે ? માર્ગ તો યે હૈ માને વિપરીત તો કાંઈ સુલટા હો જાયેગા ? સમયસાર કળશ હૈ. વો રાજમલ્લ ટીકા હૈ ને રાજમલ્લ ટીકા હૈ ને ? આ ગુજરાતી છે. હિંદી ભી હૈ સમજમેં આયા ? નવ તત્ત્વકી નહીં, દેવ ગુરુ શાસ્ત્રકી નહીં, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા ઓ રાગ વિકલ્પ હૈ ઓર વિકલ્પકો પરમાર્થ ધર્મ માનના ઓ મિથ્યાત્વ હૈ સમજમેં આયા ? આહાહા ! (મુલચંદભાઈ કહે છે એમ લાગે છે ખરું કડક) હવે મુળચંદભાઈને બહુ લાગે એવું નથી પહેલા લાગતું નવું. કહો સમજમેં આયા ? માર્ગ તો ઐસા હૈ ભાઈ, દૂસરે રસ્તે ચઢ જાય, જાય આથમણે અને મળે ઉગમણું ભાવનગર ? એમ કભી હોતા હૈ ? (નહીં) ભાવનગર જાના હૈ ને જાય ઢસા (ઢસરડા) અહીં ઢસા હૈ ને ઢસા ઢસરડા હૈ. અહીંથી ૧૩ ગાઉ છેટે હૈ ને ૧૩ ગાઉ હૈ (રાજકોટની તરફ) ઢસરડા રાજકોટ તરફ આથમણા હૈ ભાવનગર તો ઉગમણા હૈ.

અપના ભાવનગર ભગવાન તો ઉગમણા હૈ, જેમાં સૂર્ય ઉગે ઓ દિશામેં હૈ સમજમેં આયા ? શક્તિકી વ્યક્તિ કીધીને ભાઈ, શુદ્ધ પારિણામિક સહજ લક્ષણ નિજ પરમાત્મ દ્રવ્ય-ઉસકી સમ્યક્ શ્રદ્ધા, સમજમેં આયા ? ઉસકા સમ્યક્જ્ઞાન, સમ્યક્ તીનોમેં લે લેના, ઉસકા સમ્યક્જ્ઞાન ઓર ઉસકા અનુચરણરૂપ ચારિત્ર, ધ્રુવ જ્ઞાયક ભગવાન આત્મા નિત્ય ઉસકા દૈષ્ટિ લગાકર, જો શ્રદ્ધા હુઈ ઓર જો જ્ઞાન હુઆ, ઉસમેં લીનતા હુઈ- ઓ દર્શન, જ્ઞાન ને ચારિત્ર, યે તીનો હૈ પર્યાય, એ પર્યાય હૈ, દ્રવ્ય નહીં, ગુણ નહીં, વિકાર

नहीं. समजमें आया ?

पर्यायसे परिणमता है अम भाषा लीधी अे औसी अवस्थासे परिणमता है. परिणामको द्रव्यसे त्मिन्न राभ्या छतां पर्यायसे परिणमता है समजमें आया ? पर्यायसे परिणमता है अेवुं आव्युं. द्रव्य परिणमता है औसा नहीं अेम, पण आ तो अेक दाभलो. पण अर्धीया तो सीधा द्रव्य लेना हैने ? दूसरे ठेकाणे ले द्रव्य पोते परिणमे छे. द्रव्यत्व गुण छे. द्रव्यत्व गुण है ने द्रव्यत्व, द्रव्यत्व गुण है के नहीं (छे) तो उसका अर्थ क्या ? जो शक्तिने कारणे द्रवते है, परिणमते है. द्रव्य- ओ बात तो ज्ञानकी विशेषमें दो भावकी बात त्मेदसे कहेनेमें आया है. पण अत्मेद त्रिदानंद द्रव्य अेकीला है, वो पर्यायमें परिणमता नहीं (बिलकुल बराबर कहा) अे माटे कहा अे पर्यायसे परिणमता है समजमें आया ? द्रव्यकी सम्यग्ज्ञान ज्ञान ओ पर्याय अवस्थामें होता है आहाहा ! भारे वात भाध.

वह परिणमन बस हवे जुओ, अे पर्याय जो अवस्था प्रगट हुध तो त्रिकाण ज्ञायक भगवान शुद्ध ध्रुव उसकी दृष्टि करनेसे, उसका ज्ञान करनेसे ने उसमें लीन होनेसे जो पर्यायरूप भाव हुआ, ओ पर्याय अेटले अवस्था हुध, अे अवस्था क्या भावे हुध ? अे अवस्थामें क्या भाव कहेनेमें आता है ? अे कहेते है.

“ यह परिणमन आगम भाषाअे औपशमिक ” अे औपशमिक भाव कहेते है उसको. देभो ये औपशमिक भाव बी शुद्धोपयोगरूप है. आगमभाषाअे उपशमरूप है, अध्यात्म भाषाअे अे शुद्ध-उपयोगरूप है. उपशमभाव बी शुद्धोपयोगरूप है. आ लोको राउ पाउते है ने के शुभ विकल्प, शुभ विकल्प शुभ राग छहा गुणस्थान सुधी शुभराग है. शुभ उपयोग है, औसे नहीं, यहां क्या कहा देभो उपशमभाव अे आगमभाषाअे कहा अने अध्यात्म भाषाअे उसको शुद्धआत्मा अत्मिभुज परिणाम कहा, शुद्ध भगवान आत्मानी सन्मुखका भाव, उसको शुद्धआत्मा अत्मिभुज परिणाम कहे अध्यात्मसे के शुद्धोपयोग कहे. समजमें आया ?

उपशमभाव वो योथेसे अगियार तक, उपशम समकित होता है और उपशम चारित्र भी अगियारमे आदि पूरा होता है, तो कहेते हे के उपशमभावमें भी, शास्त्र भाषाअे उसको उपशमभाव कहा ज्ञसकी प्रकृति हज्ज अंदर पडी है, नाश नहिं कीया है पण निर्मलता प्रगट हुध है, जैसे पाणीमें मेल है, वो मेल बेठ गया है, निकल गया नहीं, बेठ गया है, पण नीतर गया है पानी, नीतर गया कहेते है ने उपरसे उसको उपशमभाव कहेते है, प्रकृति पडी है अंदरमें. समजमें आया ? सर्पका दृष्टांत दीया था. सर्प नीकला था हमारे पालेजमें नीये बडा हड्डी था, हड्डी क्या कहेते है ? लाकडाकी पेटी, बडी पेटी थी नीये सर्प बडा सर्प करना क्या ? वांसडो गरे नहीं, माणस अडे नहीं, जध

શકે નહીં. પછી કોઈ કહે પાણી છાંટો એની ઉપર. પાણી ઠંડુ એટલે હાલી શકશે નહિ, નીકળી શકશે નહિ. ફૂંકાડા મારી શકશે નહિ, પાણી છાંટયું થોડું પીછે. લાકડાની પેટીને થોડી હલાવી ને બહાર કાઢી કારણ હાલી શકે નહીં સર્પ પાણી છાંટ્યું એટલે- પીછે પકડયા.

ઐસે પ્રકૃતિ ઉપર પહેલે પાણી છાંટયા. ઉપશમ પુરુષાર્થસે, પાણી છાંટીને પ્રકૃતિકા અનુદય કર દીયા. અનુદય હોનેકી લાયકાત તો ઉસકી થી હોં. (પાણીસે નહીં) ના, પ્રકૃતિ, એ તો નિમિત્તસે કથન હૈ ને ? નહીં તો અપના પુરુષાર્થ અપનેમૈં રહા, અને કર્મકી પ્રકૃતિકા અનુદય હુઆ વો ઉસકે કારણસે હુઆ, સમજમૈં આયા ?

એ ઉપશમભાવ- મોક્ષમાર્ગકી પર્યાયકો ઉપશમભાવ ભી કહેતે હૈ, ક્ષયોપશમ ભી કહેતે હૈ. ક્ષયોપશમ ચોથે સે બાર તક હોતા હૈ. સમજમૈં આયા ? જ્ઞાનકા, દર્શન ઉપયોગ કા, સમકિત ચોથેસે સાતમા તક હોતા હૈ ક્ષયોપશમ અને ક્ષાયિક ચોથેસે તે સિદ્ધ તક, સમકિતકા જ્ઞાન દર્શનકા તેરમે તક ક્ષાયિક જ્ઞાન. પણ જ્યાં જ્યાં જે ઉપશમ, ક્ષયોપશમ ને ક્ષાયિક ઓ મોક્ષકા માર્ગકી જો પર્યાય હૈ યહાં ભાવત્રયકી પર્યાયકી ભાત કરના હૈ- હોં.

એ ક્ષાયિક, ઐસે ભાવત્રય કહા જાતા હૈ. ભગવાન આત્મા અપના ધ્રુવ નિત્યાનંદ પ્રભુ, ઉસકી શ્રદ્ધા જ્ઞાન ને અનુચરણ કરનેસે જો પર્યાય વ્યક્તરૂપ પ્રગટ હુઈ. ઉસકો ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક શાસ્ત્ર ભાષાએ, આગમ કથનસે ઐસે કહેનેમૈં આતા હૈ. સમજમૈં આયા ? આ ગાથા તો આખું માખણ કરીને નાખ્યું છે અંદરમાં. અને એને અધ્યાત્મ ભાષાએ દેખો, સ્વ તરફકા વલણવાળી કથન શૈલીમૈં અધ્યાત્મસ્થિતિ, શુદ્ધ-આત્મા અભિમુખ, દેખો હવે એ ઉપશમભાવમૈં ભી શુદ્ધ આત્મા અભિમુખ, ક્ષયોપશમમૈં ભી શુદ્ધઆત્મા અભિમુખ, ક્ષાયિકમૈં ભી શુદ્ધઆત્મા અભિમુખ સમજમૈં આયા ?

શુદ્ધ ભગવાનકા સન્મુખ પરિણામ હુઆ. ઉસકો આગમ ભાષાએ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ કહા, અધ્યાત્મ ભાષાએ શુદ્ધ આત્મા અભિમુખ જો વિમુખ થા, શુદ્ધઆત્માસે વિમુખ થા અને પર્યાય ને રાગસે સન્મુખ થા, ઓ દૈષ્ટિ છૂટકર શુદ્ધઆત્મા અભિમુખ પરિણામ લ્યો. પરિણામ કહો, પર્યાય કહો, અવસ્થા કહો, દશા કહો, હાલત કહો એક બોલ. શુદ્ધ ઉપયોગ બીજો બોલ. જો આયા, ત્રીન ભાવમૈં ત્રીનોમૈં શુદ્ધોપયોગ લીયા હૈ. ઐસે નહીં કહા કે ક્ષાયિક ભાવ હો તો શુદ્ધોપયોગ હોતા હૈ. ઉપશમભાવમૈં ભી શુદ્ધોપયોગ હોતા હૈ ઐસા કહા (ચોથા ગુણસ્થાનથી તે બરાબર છે) પણ માણસને સત્ય દીખના હો તો ખબર પડે ને ? (ચોથાથી શુદ્ધોપયોગ ન લેવો, શુદ્ધોપયોગ સાતમેસે હોતા હૈ) ચોથાનું ન લેવું, એ તો એણે ઉંધું લખ્યું છે. આ ક્યા કહેતે હૈ. ઉપશમ, ક્ષાયિક એમાં લખ્યું છે અજમેરવાળાએ- આમાં દેખાય છે તો ઐસા, ત્રીન ભાવમૈં ચોથેસે શુદ્ધોપયોગ હોતા હૈ ઐસી ટીકાકારકી ધ્વનિ તો ઐસી હૈ, પણ આપણે ઐસા અર્થ ન લેના ઉસમૈંસે સમજમૈં

आया ? है के नहीं क्यां है पानुं उ४१ जुओ, तीन भाव आया ने ? तीन भाव आया उसको अध्यात्म भाषाअे शुद्धोपयोग कहा, तीनो भावको उपशम हो- क्षयोपशममें हो के क्षायिक हो. इवे अर्ही आचार्य तो औसा कहेते है के तीनो भावमें आत्माकी अपेक्षाअे शुद्धोपयोग कहेनेमें आता है. तो अर्ही कहेते है के अध्यात्म भाषामें वही शुद्धआत्मा के अभिमुख परिणाम स्वरूप शुद्धोपयोग नाम पाता है. यह टीकाकारके उल्लेखसे यतुर्थ गुणस्थानमें शुद्धोपयोग हो जना सिद्ध होता है. क्योंकि वहां दर्शनमोहका क्षय क्षयोपशम उपशम हो जाता है. तो फिर क्या यतुर्थ गुणस्थानमें शुद्धोपयोग मान लेना याहीये ? अे वांधा उठया- आहाहा ! (पण आचार्ये कीधुं पछी अेमां शुं वांधा) पण आचार्ये कहुं तो छे पण जयां वीतरागी समकित होय त्यां शुद्धोपयोग लेना, अेमां (पण आचार्ये वीधुं छे ने) क्या करे ? ओहोहो ! शुं.

वस्तु सम्यक् चीज क्या है, वह शुद्धोपयोगमें हि प्राप्त होता है शुभउपयोग विकल्प त्यां है हि नहीं. समजमें आया ? पछी अेम कहे उपर कहुं छे ने आम कीधुं अेम. (इलाशा ठेकाणे आम कहुं छे ने भवेय उंधा अर्थ पछी बेय उतारे) बेय दर्शनमोह अने यारित्रमोह बेयना परिणाम रहित होय त्यारे तेने शुद्धोपयोग कहेवामां आवे छे. (भूल तो भूल ज छे.) गौणपणे शुद्ध-उपयोग.

वास्तविक औसी चीज है के अपना निज वेपार स्वसन्मुख हुआ, तो उसका नाम शुद्धोपयोग है. समजमें आया ? त्यां शुभ विकल्पकी गंध नहीं, अबुद्धिपूर्वक भले हो. समजमें आया ? अबुद्धिपूर्वक नाम भ्यालमें न आवे औसा राग हो, पण उपयोग पडया है त्यां द्रव्य उपर, वो उपयोगको शुद्धोपयोग कहेते है. योथे गुणस्थाने सम्यग्दर्शन होता है, वह शुद्धोपयोगसे होता है, पीछे शुद्धोपयोग सदाय नहीं रहेते, कभी कभी शुद्धोपयोग आ जाता है, पीछे शुद्धपरिणति रहेती है. समजमें आया ? वणी शुद्धपरिणति क्या ने शुद्धोपयोग क्या ? जो निर्मणता प्रगट हुं वो परिणतिकी, उसमें दर्शन-ज्ञान ने स्वरूप आयरणरूप परिणति तो निरंतर रहेती है. समजमें आया ? सम्यग्दृष्टि, जब हुआ तो उसमें द्रव्यका शुद्धोपयोग जब हुआ तब हुआ. तो अे शुद्धोपयोग पीछे भस जाते है, शुभ विकल्पमें, अशुभमां उपयोग आ जाता है, पण वो शुद्धपरिणति जो दर्शन-ज्ञान ने स्वरूप आयरणकी है, वो नहीं जाती, अे शुद्धपरिणति संवर ने निर्जराका कारण है आहाहा ! समजमें आया ?

याहे तो अे शुद्धोपयोगवाणो पहेले सम्यक् थया ने पीछे लडाईमें भडा हो और छन्नु हजर स्त्रीना वृंदना विषयना विकल्प आया हो, समजमें आया ? पण उसकी परिणति विकल्पसे भिन्न पडी है. पंडितज (बात औसी है) हें ? बात औसी है. निश्चयमें लीन और व्यवहारसे मुक्त है, लोकने सम्यग्दर्शन क्या चीज है और उसका ध्येय क्या

હૈં ઓર ઉસમેં કીતના લાભ હૈં, ઇસકી ખબર નહીં. કાંઈક બાલ્ય ત્યાગ કરે ને ઐસા કરે ને ફૈસા કરે ને કહે આહાહા ! ધૂળેય નથી મિથ્યાત્વકા ત્યાગ વિના ત્યાગ કૈસા ? સમજમેં આયા ?

અહીં કહે છે પછી ઉપર લેવું નહીં. એમ કહે છે દર્શન સંબંધી ને ચારિત્ર સંબંધી મૂળ તો ભૂલ હૈં ભઈ બધીય ભૂલ નીકળે એવો શુદ્ધ ઉપયોગ છે એમ આહાહા ! (બેય ભૂલ છે. પણ એક ભૂલ રહી કે નહીં ?) એ તો થોડી-ઐસા લીયા થા ટીકામેં રાજમલ્લ ટીકામેં, દેષ્ટાંત દીયા થા સર્પકા, સર્પકા દેષ્ટાંત દીયા હૈં સર્પને ઠાર્યો છે. કીલા, ચારિત્રમોહ કીલ, બંધ કર દીયા હૈં, સમ્યઝર્શન હુઆ તો ચારિત્રમોહ કીલ દીયા... કીલાની પેઠે કીલ દીયા હૈં ઐસા હૈં રાજમલ્લમેં ચારિત્ર મોહકો તો કીલ દીયા હૈં, બંધન કર દીયા હૈં. સમજમેં આયા ?

ઓ કારણસે સ્વભાવકા અનુભવમેં, સમ્યઝર્શનમેં જીવકો એ દેષ્ટિકી અપેક્ષાએ તો રાગ અશુભ હો કે શુભ હો કીલ રખા હૈં ચારિત્ર દોષકો બંધન હૈં નહીં અપનેમેં આતા નહીં પર્યાય અપનેમેં આતી નહીં લાતા નહીં. પીછે ક્યા આયા હૈં એમ કહેતે હૈં- સમજમેં આયા ? ગાથામેં હૈં- બનારસીદાસે લીયા હૈં, બનારસીદાસે ઉસમેંસે લીયા હૈં- બનારસીદાસે ક્યાંક શ્લોકમાં છે.

કહેતે હૈં ‘ ભાવત્રય ’, અપના દ્રવ્યસ્વભાવ વસ્તુ તરફકી દેષ્ટિ જ્ઞાન ઓર શાંતિ હુઈ-ઓ ત્રણ ભાવ ઉસકો કહેતે હૈં. તો તીનો ભાવમેં શુદ્ધોપયોગ કહેનેમેં આતા હૈં. સમજમેં આયા ? ઓ તો અલિંગગ્રહણકા દેષ્ટાંત દીયા થા, “ અપના સ્વભાવસે હિ જાનનેમેં આનેવાલા જ્ઞાતા હૈં. ” અલિંગગ્રહણમેં હૈં છકા બોલ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાતા હૈં. “ અપના સ્વભાવસે જાનનેમેં આનેવાલા, વિકલ્પસે વ્યવહારસે, ફહેવારસે નહીં- અપના સ્વભાવસે જાનનેમેં આનેવાલા ઐસા પ્રત્યક્ષ જ્ઞાતા આત્મા હૈં. ” ઉસમેં ક્યા રાગ આદિ આયા ? ઓ તો ક્યા શુદ્ધોપયોગ હુઆ (શુદ્ધ-ઉપયોગ સ્વભાવ છે) આવે છે- પણ અહીંયા નીચેની વાત છે. ઉપલાની ક્યાં વાત છે ?

દ્રવ્યનો સ્વભાવ જ ઐસા હૈં, દ્રવ્યનો સ્વભાવ જ પોતે અપના સ્વભાવસે જાનનેમેં આવે ઐસા પ્રત્યક્ષ જ્ઞાતા પહેલે ચોથેસે ઐસા હૈં ! ઓર દસમા બોલમેં ઓ આયા, સૂર્યમેં કલંક નહીં, અલિંગગ્રહણમેં, સૂર્યમેં કલંક નહીં ઐસે ભગવાન આત્મામેં રાગકા કલંક નહીં. એ તો શુદ્ધોપયોગ સ્વભાવી છે, વસ્તુ શુદ્ધ ઉપયોગ સ્વભાવી હૈં, તો જીસકો આત્મા પ્રાપ્ત હોતા હૈં, યે શુદ્ધોપયોગમેં હિ પ્રાપ્ત હોતા હૈં, ક્યૂંકિ શુદ્ધોપયોગ સ્વભાવી હિ આત્મા હૈં, આહાહા ! (ધન્ય વીતરાગદેવ) બાત ઐસી હૈં સ્પષ્ટ પણ હવે, વાદ વિવાદ શાસ્ત્રની ભાષાએ, અપના નિજકી ખબર નહીં, અને શાસ્ત્રકા અર્થ કરે અપની કલ્પનાસે એમ ને એમ ઊંઘા અર્થ.

અહીંયા કહેતે હૈં એને શુદ્ધઆત્મા (અભિમુખ) પરિણામ કહેતે હૈં વિગેરે વિગેરે

द्रव्यसंग्रहमां बसे ने यार पाने पांसठ नाम छे अेना, आ शुद्धआत्मा अत्तिमुप परिष्णामना, जेम भगवानना अेक हज्जर ने आठ नामे भगवाननी स्तुति करी छे ने ? अेम शुद्धआत्मा परिष्णाम अेना पांसठ छांसठ नाम छे, अने अनुभव प्रकाशमें सुऽतालीस नाम छे, अैसे अेकसो दस नाम छे. (परमहंसवाणो रही गयो) परमहंस आवशे हज्ज तो, वषत थछ गयो ने भाछ. समजमें आया. हज्ज अेना नाम आवशे.

प्रभाष वयन गुरुदेव.

प्रवचन नं. - ७	गाथा ३२०	ता. १६-८-७०
----------------	----------	-------------

त्रिणसो ने वीस गाथा जयसेन आचार्यकी टीका चलती है उसमें आ आया है. के आत्मा जो ध्रुव ज्ञायक यैतन्य द्रव्य स्वभाव है, उसको यहां पारिष्णामिक सहज भाव पर्यायकी अपेक्षा विनाका भाव ओ यीज जो है, उसको विषय करनेवाली भावना, उसको यहां क्या भाव है उसको यहां कहेते है. अे विषय करनेवाली अवस्था क्या भावरूप है ? समजमें आया. पांय भाव है पांय. त्रिकाणी स्वभाव तो पारिष्णामिकभाव है ध्रुव स्वभाव और उसका ध्येय बनाकर, उसको विषय करके जो पर्याय प्रगट हुछ ओ पर्याय क्या भावे है अैसा प्रश्न यहां है. तो कहेते है के ओ भाव, उपशभाव, क्षयोपशम भाव, क्षायिक भाव, अे पर्यायका नाम तीन भाव है. समजमें आया ?

यहां आया देभो, “ वह परिष्णामन आगम भाषासे ” शास्त्रकी जो भाषा है ओ कारणसे “ औपशमिक ” भगवान आत्मा, अपना आत्मा आनंदनो ध्रुवधाम, ओ तरङ्का आश्रय लेकर, आश्रय शब्द आया ११ भी गाथामेंसे समजमें आया ? और ‘ विषय ’ भाषा यहां है. सूक्ष्म विषय है. जो आत्मा त्रिकाणी परम स्वभावभाव, जो वर्तमान पर्याय है अवस्था ओ रागमें अेकत्व थी, ओ पर्याय अवस्था वर्तमानकी, त्रिकाणको विषय बनाकर वस्तुमें अेकाग्र होता है, ध्रुवमें अेकाग्र होती है. अेकाग्रताका अर्थ उसमें विषय लेकर अभेद, अभेदका अर्थ पर्याय अने द्रव्य अेक नहीं हो जाता. समजमें आया ? पण यहां रागमें अेकत्व था, वो यहां (अंदर अेकत्व) थया उसको अभेद कहेनेमें आता है सूक्ष्म विषय है, समजमें आया ?

सवार-बपोर लालचंदभाछअे मागणी करी छे के भाछ आ चलाना (अैसा हि चलना याहीये) हें ? अैसा हि चलना याहीये अखण. समजमें आया ? जैन दर्शन क्या है, जैन शासन क्या है ओ बात चलती है. जैन शासन, जो त्रिकाणी ज्ञायकभाव है उसमें अेकाग्रता होना, भावमति, भावश्रुत ज्ञान द्वारा प्रत्यक्षपणे अंदरमें अेकाग्र होना ओ जैन शासन जैन शासन कोछ आत्माकी पर्यायसे पृथक रहेते है, अैसे नहीं. समजमें

આયા ? જૈન શાસન ઓ વીતરાગ સ્વરૂપ ત્રિકાળ જો છે, જિનબિંબ ત્રિકાળ છે ધ્રુવ, જેને અહીંયા પારિણામિકભાવ કહા, વો અકષાય, અકષાય રસસ્વરૂપ જિનબિંબ સ્વરૂપ આત્મા છે, વો હિ ખરેખર આત્મા કહેનેમેં આતા છે. યે આત્માકો વિષય કરનેવાલી જો પર્યાય છે, ઓ પર્યાયકો જૈન શાસન કહેતે છે સમજમેં આયા ?

ઉસમેં જો રાગ ને દયા દાન ને વિકલ્પ ને ફિકલ્પ ઓ આતા નહીં. ક્યા લીખા છે ઉસમેં ? તીન ભાવ એસે ભાવત્રય કહા જાતા છે. આગમ ભાષાએ. ઉપશમભાવ શાંત રસકા વેદન, ક્ષયોપશમભાવ શાંત રસકા ઓ ભી વેદન ઓર ક્ષાયિક ભાવ ઉગ્ર શાંત રસકા વેદન એ ત્રયભાવ મોક્ષકા કારણ અથવા નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ આ ત્રણભાવ સ્વરૂપ છે. સમજમેં આયા ? છે ને શાસ્ત્ર સામે ? પાના છે કે નહીં ? (છે) (તીન નામ પાડ દીયા) છે ? નામ પાડ દીયા. (શાંત) શાંત ક્યોંકિ ભગવાન આત્મા શાંતરસકા પિંડ હી છે ને ?

અકષાય સ્વભાવ, વીતરાગ સ્વભાવસે ભરા પડા દ્રવ્ય સ્વભાવ છે. ઉસકા શાંત રસ ભરા છે શક્તિમેં, શક્તિસે વ્યક્તિ ભવ્યત્વકી. ઓ સ્વભાવમેં જો શાંત, વીતરાગતા પડી છે, ઉસમેં એકાગ્રતા હોકર પર્યાય નામ વર્તમાન દશામેં, શાંત દશા પ્રગટ હોના ઓ નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ છે, ઓ ભાવના છે, ઓ પરિણામ છે, ઓ પર્યાય છે. યહ અધ્યાત્મ ભાષાએ શુદ્ધઆત્મા અભિમુખ પરિણામ, ભગવાન આત્મા, દેખો, યહાં અભિમુખ શબ્દ પડયો છે, અહીંયા વિષય કહા.

શુદ્ધ વસ્તુ જો ત્રિકાળ ધ્રુવ છે -ઉસકો વિષય કરનેવાલી ભાવના કહો કે શુદ્ધ-આત્મા અભિમુખ પરિણામ કહો. સમજમેં આયા ? મારગ, મૂળ મારગ આ છે. આ ક્યા કહેતે છે ? આ અભિમુખ પરિણામસે પ્રાપ્ત હોતા છે વો તો ચલતી છે ભાત. (અભિમુખ પરિણામ કેસે કરના) હવે કરના, અભિમુખ કરના, યહાં કરતા છે વો યહાં કરના- પીછે કેસે કરના ? ભાઈ કેસે કરના ક્યા આયા ? (આપને કલ બતાયા ' થાને ખાના કેસે ખાના) કોણ ખાતે છે ? અબી રાગ કરતે છે, તો રાગ પર સન્મુખકી દશાકા અનુભવ છે અને રાગકા એકાંત અનુભવ વો તો મિથ્યાત્વકા અનુભવ છે- સમજમેં આયા ?

ભગવાન આત્મા શાંત રસ આનંદ, દેખોને એ તીનભાવકો અધ્યાત્મ ભાષાએ શુદ્ધાત્મા અભિમુખ પરિણામ. શુદ્ધ આત્માની સન્મુખ પરિણામ સન્મુખ કરના વો કરના. રાગ અને પર્યાયબુદ્ધિસે હઠકર શુદ્ધાત્મા અભિમુખ પરિણામ કરના, ઓ પરિણામમેં આત્માકી પ્રાપ્તિ છે. એ પરિણામકો તીન ભાવસે પીછાનને જાતે છે. ઉપશમ, ક્ષયોપશમ ને ક્ષાયિક. ઓ પરિણામકો પર્યાયકો મોક્ષમાર્ગકી પર્યાય કહેનેમેં આતી છે. સમજમેં આયા ?

શુદ્ધાત્મા અભિમુખ પરિણામ, શુદ્ધ ભગવાન આત્માની સન્મુખ પરિણામ, ઉસકા નામ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ ને ક્ષાયિક આગમ ભાષાએ અને અધ્યાત્મ ભાષાએ ધ્રુવ સ્વભાવ તરફકા ઝુકના, પર્યાયસે ભાત કરે તો કેસે કરે ? સમજમેં આયા ? પર્યાયકો,

परिणाम जो है अे शुद्धात्मा तरफ़ जुकना, अे शुद्धात्मा अभिमुख परिणाम. क्या कीया आत्माअे ? करना क्या ? के परिणामको स्वभावकी सन्मुख करना वो करना. आहाहाहा ! अनंत पुरुषार्थ है उसमें. समजमें आया ? अे शुद्धात्मा अभिमुख परिणाम उसका नाम सम्यग्दर्शन, उसका नाम सम्यग्ज्ञान, उसका नाम सम्यक्चारित्र. अे निश्चय भोक्षमार्ग-शुद्धोपयोग दूसरा नाम अे तीनभावको अध्यात्म भाषाअे शुद्धोपयोग कहेनेमें आता है.

देभो, उपशमभावको भी शुद्धोपयोग कहेते है. उसमें आया के नहीं वो ? नंदकिशोरज ? आ लोको कहे छे नहीं शुद्धोपयोग नहीं. अहीं उपशमभावको भी शुद्धोपयोग कहेते है, क्षयोपशमभावको भी शुद्धोपयोग कहेते है अने क्षायिक भावको भी शुद्धोपयोग कहेते है. भले शुद्धोपयोगनी शुद्धिनी वृद्धि हो. क्षायिकमें वृद्धि आदि हो, પણ है तो तीनों शुद्धोपयोग भाव. आहाहा ! दया-दान-व्रत ભકિતका परिणाम, अे तो शुभ उपयोग है, अे शुभ उपयोग धर्म नहीं, और अे धर्मका कारण भी नहीं. समजमें आया ? धर्म अैसा जो सम्यग्दर्शन, ज्ञान-चारित्र, उसका अवलंबन विषय तो ध्रुव है वो कहाने तेथी अभिमुख त्यां करना है.

दृष्टिका ध्येय द्रव्यमें है, अनंत पुरुषार्थ है ओ कोछ साधारण बात नहि, अे बोलनेसे कांछ प्राप्त नहीं होता है. अैसे धारणा हो जय के आ अैसे प्राप्त होता है, अे कांछ धारणासे भी प्राप्त नहीं होता. (आत्मयितनसे प्राप्त हो जयगा). यितनका अर्थ अेकाग्रता, यितनका अर्थ विकल्प ओ यितन ओ यितन नहीं. समजमें आया ?

तो कहेते है उसको शुद्धोपयोग, भोक्षमार्गको शुद्धोपयोग कहेते है. शुद्धोपयोगको भोक्षमार्ग कहेते है और शुद्ध-उपयोगको तीन भाव कहेते है और तीन भावको शुद्ध-उपयोग कहेते है. समजमें आया ? विशेष तो है वो द्रव्यसंग्रहमें, छे ने भाछ ? द्रव्यसंग्रह बीजा छे अेय ? (हा. छे) हा छे. अेमां नाम छे ने द्रव्य संग्रहमां नाम छे ने द्रव्य संग्रहमां नाम छे. बसें यार पानु छे आमां तो (कछ गाथा) गाथा सत्तावन हशे कां तो, बराबर भबर नहीं अे पड, पड गाथामें है.

“ मा यिहअे, मा जंपड मा यिन्तह किंवि जेश होछ थिरो

अप्पा अप्पम्मि रओ ँणमेव परं हवे जाणं ” ॥५६॥

जुओ उसमें है यहां पारीग्राह है जुओ उस परम ध्यानमें स्थित हुअे जवोंको, है ? छे भाछ ? (छे) उस परम ध्यानमें स्थित हुअे जवोंको द्रव्य संग्रह है ने ? आ द्रव्य संग्रह है, शेठको दो, वांये तो भरा कोक दि'. अे तो भ्याल रभेगा. है ? द्रव्यसंग्रह छे ? (लेतो आव्यो छुं) लेता आव्या छो, लो अे ठीक कर्णु. त्रण यार हता. समजमें आया ? क्या कहेते है ?

परम ध्यानमें स्थित हुअे जवोंको, देभो, भगवान आत्मा ! ध्रुव यैतन्य स्वरूप,

उसमें अेकाग्र ढोकर परम ध्यान क्रीया, अैसा स्थित हुअे ञवोंको, वीतराग परमानंद सुभ प्रतिभासता है, है? उसमें है? (हा) पड गाथा. समजमें आया? वीतराग परमानंद सुभ प्रतिभासता है. आहाहा ! क्या कहेते हैं. के अपना शुद्ध ध्रुव ज्ञायक परम स्वभाव उसका सन्मुख परिणाम करनेसे, वीतराग परमानंद सुभ प्रतिभासता है, उसमें रागरहित आनंदका अनुभव आता है. समजमें आया? आहाहा ! लारे वात भाँ, वही निश्चय मोक्षमार्ग स्वरूप है, जेने अर्हीया शुद्धात्मा अभिमुख परिणाम कडा, शुद्धोपयोग कडा, वो हि निश्चय मोक्षमार्ग स्वरूप है; ये हि निश्चय मोक्षमार्ग यथार्थ मोक्षमार्गका स्वरूप है, व्यवहार मोक्षमार्ग है ओ तो विकल्प है, अे कोँ मोक्षमार्ग है नर्ही— समजमें आया?

दूसरे पर्याय नामोसे क्या क्या कहलाता है देओ. शुद्धआत्माका स्वरूप उसको कहेते है—है? “ वही शुद्ध आत्माका स्वरूप. ” है पर्याय, पण ओ पर्याय उसकी है ओ कारणसे अभेद कहेके अे शुद्ध आत्मा अभिमुख परिणाम अथवा उपशम, क्षयोपशम, क्षायिक भाव ओ यहां, त्रिकाण ज्ञायकभाव सन्मुख हुआ है, तो वो परिणामको शुद्धात्माका स्वरूप ली कहनेमें आता है. पुण्य—पाप विकल्प ओ शुद्धात्माका स्वरूप नर्ही. ँतना बतानेको कडा है, है तो पर्याय. (अेटलो निषेध करे छे) अेटलो निषेध करे छे, अे अपेक्षाअे समजमें आया?

ल्यो, “ वही परमात्माका स्वरूप है ” आहाहा ! परमात्मा ञसमें पर्यायमें प्रगट हुआ, परमात्मा जो शुद्ध त्रिकाणी परमात्मा अपना निज स्वरूप निज परमात्मा अभिमुख परिणाम करके जो प्रगट परिणाम हुआ वो हि परमात्माका हि स्वरूप है समजमें आया? ँसका नाम मोक्षका मार्ग है. समजमें आया? वो परमात्माका स्वरूप है योथी लीटी है नीये वही अेकदेशमें प्रगटतारूप अैसे विविक्षित अेकदेश शुद्ध निश्चयनयसे, क्या कहेते हैं? वस्तु तो त्रिकाण ध्रुव शुद्ध है, अेक अंशे प्रगट हुआ, अेक देश प्रगट हुआ, मोक्ष ली अेक देश प्रगट हुआ है. सारा द्रव्य तो प्रगट ढोता नर्ही पर्यायमें, समजमें आया?

अे कहेनेवाली अेकदेश शुद्ध निश्चयनयसे, अेक भाग शुद्ध निश्चयनयसे निज शुद्ध आत्माके ज्ञानसे उत्पन्न, सुभमय हुआ अमृतजणका सरोवर हैं? शुद्ध निश्चयनयसे अेम कहुं आमां शुद्ध आत्माका स्वरूप वोहि परमात्मा स्वरूप, वोहि अेकदेश प्रगटतारूप विविक्षित अेकदेश शुद्ध निश्चयनयसे निज शुद्धआत्मा, ओ हि ज्ञानसे उत्पन्न सुभ, वोहि अमृत जणका सरोवर. आहाहा ! भगवान आत्मा अमृत जणका तो सागर है. उसमें अंतर्मुख ढोकर सम्यग्दर्शन, सम्यग्ज्ञान ज्यां हुआ, तो अंतरमें पर्यायमें आनंदका सरोवर उछणी गया, समजमें आया? आनंदका सरोवर उछणी गया, पर्यायमें उसकी भरती आँ आनंदकी. भरती कहेते है ने? क्या? बाढ, बाढ... आनंद भगवान

आत्मा पूर्णानंदका नाथ, उसकी सन्मुख परिणाम हुआ, उपशम, क्षयोपशम, क्षायिक. शास्त्र भाषाओ, अध्यात्म भाषाओ अंतर्मुख परिणाम हुआ. वो अमृत जलका सरोवर छलक गया बाढ (छलक गया) छलक कहेते है ने ? (उछली गया) उछली गया ल्यो.

निज शुद्ध आत्माका सरोवर उसमें रागादि मजसे रहित होनेके कारण, ओ परम हंस स्वरूप है. आहाहा ! भगवान शुद्ध स्वभावकी सन्मुख परिणाम भोक्षका मार्गका कथा, ओ परमहंस स्वरूप है क्योंकि रागसे पृथक होकर अपना स्वभावमें ओकाग्र होता है वो पर्याय परमहंस है, पर्याय परमहंस है. आहाहा ! (योथे गुणस्थाने) योथा गुणस्थानसे (परमहंस) परमहंस, इसमें क्या है विशेष आगण भले लो. वस्तु अर्थात्, पहेलेसे योथेसे. (पहेलेसे) उपशम भावमेंसे समजमें आया ? जरी सूक्ष्म पडे औसी यीज है, वस्तु अनादिसे क्या यीज है उसकी सन्मुख कभी हुआ दि नहि अने सन्मुख होनेसे धर्म होता है औसा सूनकर रुचि कभी क्रीया नहीं. बहारमां भटक भटक औसे होता है ने, औसे होता है जत्रासे ने पुण्यसे ने व्रतसे ने तपसे ओ तो बधा विकल्पका रागका भाव और उसमें धर्म मानना ओ तो मिथ्यात्वका भावका पोषक है समजमें आया ?

औसे परमहंस परमात्म ध्यानके भावनाके नामोकी भाणा, भाणा अटले अक पछी अक धणां नामो. अकदेश व्यक्तिरूप आ शक्तिकी व्यक्ति आछ ने भाछ अंदर, भव्यत्वनी शक्तिनी व्यक्ति, अकदेश व्यक्तिरूप आभा आत्मा पूरण तो प्रगट होता दि नहि. भोक्ष पण अकदेश व्यक्तिरूप है. हें ? अकदेश, अक भाग प्रगट हुआ है.

शुद्ध नयके व्याख्यानको यथासंभव सिद्ध तक लेना याहीये, यथा संभव अकदेश शुद्ध नयकी अपेक्षा ये बधा समजना याहीओ, आ तो भोक्षमार्गकी बात है, पण भोक्ष ली अकदेश, अक भाग है. आहाहा ! समजमें आया ? महा दरियो पडयो छे ने बहोत बडा सागर उसमेंसे भोक्षकी पर्याय तो अकदेश- अक भाग प्रगट हुआ. सारा तो कभी प्रगट होता नहीं. (वाह, वाह) आहाहा ! समजमें आया ? औसा भगवान आत्मा, सङ्ग परम स्वभावभावका पिंड प्रभु, उसकी सन्मुख पर्यायमें अक भागसे प्रगट आनंदका भाग हुआ, वो ली सरोवर यहां आनंदका सरोवर कहेनेमें आता है.

भगवानका अक हजर आठ नामसे स्तुति करते है इंद्रो-समजमें आया ? भगवानको केवणज्ञान होता है, इंद्र आते है और समोसरणमें अक हजर आठ नाम, जिनसेन स्वामीओ पण आदि-पुराण अक हजर आठ नामसे, क्योंकि अक हजर ने आठ चिह्न है, अक हजर आठ कणशसे स्नान करते हैं, कराते है. अक हजर आठ नामसे स्तुति करते है. तो आ भगवान आत्माकी पर्यायकी स्तुति यहां पांसठ-छासठ आदि, अनुभव प्रकाशमें पिस्तालीस, अकसो दस नामसे स्तुति क्रीया है. समजमें

આયા ? પરમાત્માકી સ્તુતિ કીયા હૈ. આ પરમાત્માકા માર્ગકી સ્તુતિ કહેનેમેં આતે હૈ આહાહાહા !

“ ઓ પરમ બ્રહ્મસ્વરૂપ હૈ ” પરમ બ્રહ્મસ્વરૂપ- એ નિર્મળ વીતરાગી પર્યાય પરમ બ્રહ્મસ્વરૂપ, પરમ બ્રહ્મસ્વરૂપ તો ત્રિકાળી વસ્તુ હૈ. પણ ત્રિકાળકો સ્પષ્ટ વિષય બનાકર જો પર્યાય પ્રગટ હુઈ પરમ બ્રહ્મસ્વરૂપ હૈ આહાહા ! (એનું માહાત્મ્ય દ્રવ્યથી વિશેષ છે ?) માહાત્મ્ય કોણે કીધું ? આ તો એના તરફનું વલણ થઈને જે પ્રગટી એને આટલું કહેવામાં આવે છે. એમ ? માહાત્મ્ય છે ને ? પર્યાયનું માહાત્મ્ય નથી ? પર્યાયનું પર્યાયને યોગ્ય માહાત્મ્ય નથી ? પર્યાયથી દ્રવ્યનું માહાત્મ્ય અનંતગુણું (ભાઈએ ક્યા પ્રશ્ન કીયા થા સમજમેં નહીં આયા) આ પર્યાયકો તો નિષેધ કરના હૈ, દ્રવ્યકા આશ્રયમેં, તો પર્યાયકા ઈતના પ્રશંસા ક્યું ? ઐસા પ્રશ્ન હૈ નંદકિશોરજી ? સમજમેં આયા ? એ પર્યાયની પ્રશંસા પર્યાયકી હૈ એ એક અંશકી પ્રશંસા હૈ તો પરમાત્માકી પ્રશંસાકા ક્યા કહેના, એમ કહેતે હૈ. (વાહ રે વાહ) હૈ ? (ઐસા લેના હૈ) ઐસા લેના હૈ. (વાહ. વાહ) સમજમેં આયા ? ઈનમેં તો ઐસા શબ્દકા પ્રયોગ કીયા કી માહાત્મ્ય ઘટાનાં હૈ એમ કે પર્યાયકા માહાત્મ્ય ઈતના ક્યું ? દ્રવ્યકા માહાત્મ્ય તો અભી તક તો ગાતે હૈ ને પર્યાય તો વ્યવહારનયકા વિષય હૈ, પણ ઓ સ્વભાવકા પુત્ર, પુત્ર હુઆને ? ભગવાનકી પ્રજા હુઈ ઓ, સમજમેં આયા ? પુણ્ય-પાપકા પરિણામ તો કલંક હૈ. કુળમેં કલંક પુત્ર જાત કહેતે હૈ, આ ભગવાન, હૈ (મોક્ષ છે પરિણામ માટે માહાત્મ્ય નથી -મોક્ષ નહીં થાય માટે) મોક્ષ નહિ થાય એનો પ્રશ્ન અહીં છે નહીં- અહીં તો પર્યાય ઐસી હૈ બસ. મોક્ષ થશે તો થશે એ તો પછી વળી, પર્યાયકા ઈતના માહાત્મ્યવાળી ચીજ હૈ- ક્યૂંકિ દ્રવ્યકે પડખે ચઢકર અભેદ હો ગઈ પરમ બ્રહ્મ સ્વરૂપ હૈ (પર્યાયનું સ્વરૂપ આવું છે.) એમ સમજમેં આયા ? એ રતિભાઈ આવું બધું. પરમ બ્રહ્મસ્વરૂપ હૈ.

“ એ પરમ વિષ્ણુરૂપ હૈ. ” પરમ વિષ્ણુ વ્યાપક નિર્મળ પર્યાય વ્યાપક ખરેખર તો ઉસકા મતિ ને ભાવ શ્રુતજ્ઞાન હૈ, લોકાલોક ને સ્વદ્રવ્ય સબ ઉસમેં જાનનેમેં આતા હૈ ઐસી પર્યાય મતિ અને શ્રુતકો વિષ્ણુ સ્વરૂપ કહેનેમેં આતા હૈ આહાહા ! સમજમેં આયા ? પણ હવે આ ફેરા કલાસમાં આ ભી જરી સૂનના બહુ સ્થૂળ ભાત સૂનતે હૈ આ તો સૂનના કે ઉસમેં ક્યા મૂળ ચીજ તો આ હૈ. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

“ વહી પરમ શિવ સ્વરૂપ હૈ ”- બ્રહ્મા-વિષ્ણુ ને મહેશ ત્રણ લીયા ભાઈ પહેલા. બ્રહ્મા-વિષ્ણુ ને મહેશ, તીનો લીયા બ્રહ્મા વિષ્ણુ ને મહેશ એ બ્રહ્મા એ પરમ બ્રહ્મસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા નિર્મળાનંદ દશા શુદ્ધ સ્વભાવકી સન્મુખ, પરમ પારિણામિકભાવકો વિષય કરકે જો પર્યાય બની, રચી, હુઈ એ પરમ બ્રહ્મસ્વરૂપ, પરમ વિષ્ણુસ્વરૂપ અને પરમ શિવ સ્વરૂપ. જીસમેં ઉપદ્રવ બિલકુલ નહીં, વિકલ્પકા ઉપદ્રવ નહીં, એકલા આનંદકા, આનંદકી પર્યાયકા

अनुभव आहाहा ! आ उसका नाम निश्चय मोक्षमार्ग. अे काले निश्चय मोक्षमार्ग नाम लभ्युं ने, निश्चय मोक्षमार्ग स्वरूप अेना आ नाम छे बधा.

“ अे परम बुध स्वरूप ”- ओला औध रही गया ने पाछा ब्रह्मा-विष्णु ने शिव तो आया पछ बुद्ध. आहाहा ! ‘ बुद्धयति षति बुद्ध ’ भगवान आत्मा शुद्ध यैतन्य ध्रुव, उसकी महिमा करते करते, उसकी पर्याय जो प्रगट हुँ, उसकी भी षतनी महिमा है. परम बुधस्वरूप है.

“ परम निज स्वरूप है ” ल्यो परम निज स्वरूप तो द्रव्य था वास्तवमें आत्मा अे ष भरेभर आत्मा. आऽत्रीस गाथामें तो अैसा कहा भरेभर वास्तवमें आत्मा ध्रुव ते वास्तवमें आत्मा है, पछ यहां. पर्याय ध्रुवमें अेकत्व हुँ तो पर्यायको भी परम निज स्वरूप कहेनेमें आता है.

“ परम निज आत्माकी प्राप्तिका लक्षणका धारक जो सिद्ध उसरूप है ” जुओ. अे पर्यायको सिद्ध कहा परम निज आत्मा अपना निज आत्मा अेनी प्राप्ति जुओ आ प्राप्ति अे शेठ ? प्राप्ति निज आत्माकी प्राप्ति अंतर सन्मुख डोनेसे आत्माकी प्राप्ति डोती है जो अनादिसे राग ने पर्यायकी प्राप्ति थी ओ मिथ्यात्व था. स्वभाव सन्मुख डेकर प्राप्ति हुँ तो ओ तो आत्माकी प्राप्ति हुँ आहाहा ! (पहेला यही विधि शीभनी ?) (पहेला यही शीभनेका) ओ कणा तुम है अैसा बतायेगा अभी यहां.

डेभो- “ वही निरंजनरूप है ”- डेभो आ उपशम, क्षयोपशम, क्षायिक तीनों भावको आ लागु पडते है. (जो उपशमभावका नामांतर है ?) बधा नाम है. शुद्ध आत्मा अभिमुख, शुद्धोपयोग और तीन भाव उसका बधा आ नामांतर है. पर्यायभाषा, भाषामां मण्डका डोता है ने बडोत, तो आ पर्याय भाषा अेक पर्यायका षतना षतना नाम. इजरो लाभो अनंत नाम है. षतना गणाते है- तुम कहेते डो ने गणाते. षतना गणाते है और तो गणाते है अेकसो दस-पर्यायका नाम अेकसो दस तो गणाते है- डेभो पांसठ तो यहां है.

“ वही निर्मल स्वरूपका धारक है ”- कोष ? वीतरागी पर्याय, मोक्षमार्गकी पर्याय, धर्मकी पर्याय, धर्म पर्याय षसको कहेते है के वो सर्व कर्मभण रडित स्वरूपका धारक है, ओ पर्याय रागका भाव भी बिलकुल नहीं उसमें व्यवहारका, कर्मकी बात तो भिन्न रह गछ पछ विकल्पका अंश उसमें नहीं, निर्विकल्प आनंदकी पर्यायको यहां मोक्षमार्ग कहेनेमें आता है आहाहा ! समजमें आया ?

“ वही स्वसंवेदन ज्ञान है ”. अे टीकामें तडेव-तडेव क्युं छे ने पछी वणी सअेव-सअेव क्युं छे. पाछणथी, समज्या ? अे केम डेर पाऽयो डशे ? तडेव परम ज्योति त्यां सुधी तडेव राभ्युं. (नपुंसक लिंग डोय तो सअेव- पुरुषलिंग डोय तो तेवो, तेवो डोय तो तडेव,

તેવું હોય તો સએવ, પંડિતજી ખુલાસો કર્યો) ઠીક. કહો વહીં સ્વસંવેદન જ્ઞાન હૈ. ટીકામાં બે શબ્દ એકમાં તદેવ- પરમ જ્યોતિ ત્યાં સુધી તદેવ આવશે. ને પછી આવશે સએવ શુદ્ધામાનુભૂતિ: ત્યાંથી અનુભૂતિ... સએવ શુદ્ધામાનુભૂતિ: સારું? સમજમેં આયા ?

ભગવાન આત્મા અપના ધ્રુવ સ્વરૂપકા વિષય બનાકર, ધ્યેય બનાકર, જો વીતરાગી સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન ચારિત્રકી પર્યાય હુઈ એ સ્વસંવેદન હુઆ એ રાગકા વેદન થા વો છુટ ગયા. શુદ્ધાત્મા અનુભૂતિ એટલે કે દ્રવ્યનો અનુભવ થતો નથી પણ દ્રવ્યની પર્યાયનો અનુભવ છે તેને દ્રવ્યનો અનુભવ કહેવામાં આવે છે. સમજમેં આયા ? જે આમ રાગનું વેદન હતું. વિકલ્પ હતો. એ અપેક્ષાએ નિર્મળ પર્યાય થઈ, (એને) દ્રવ્યનું વેદન થયું (અનુભવ થયો) એમ કહેવામાં આવે છે. સમજમેં આયા ?

“ વહીં પરમ તત્ત્વજ્ઞાન હૈ ” શુદ્ધાત્માનું સ્વરૂપ પરમ તત્ત્વજ્ઞાન દેખો, વહીં પરમ તત્ત્વજ્ઞાન- આહાહા ! સબ જાન લીયા ઉસને અપના આત્મા અખંડાનંદ પ્રભુ, સમ્યગ્દર્શનમેં પ્રતીતમેં આ ગયા ઓર વો હિ પરમ તત્ત્વજ્ઞાન કહેનેમેં આતા હૈ. એ પરમ તત્ત્વજ્ઞાન હો ગયા ઉસકો. સમજમેં આયા ?

ઓર “ વહીં શુદ્ધાત્માકા દર્શન હૈ ” લ્યો એ શુદ્ધાત્માકા દર્શન આહાહા ! આ ઉપશમભાવમાં શુદ્ધાત્માકા દર્શન કહ્યા, ભાઈ. ઉપશમભાવકો શુદ્ધાત્માકા દર્શન કહા- ઉપશમભાવકો ક્યું શુદ્ધ ઉપયોગ કહા ? અરે ભગવાન શું કરે છે. માણસ મૂળ નિજ પરમાત્મા ક્યા ચીજ હૈ ઉસકી ખબર નહીં અને શાસ્ત્ર પઢે અપની દૈષ્ટિસે, અર્થના અનર્થ નિકાલે ઉસમેંસે સમજમેં આયા ? વહીં શુદ્ધાત્માકા દર્શન, એ મોક્ષમાર્ગ જો હુઆ, શુદ્ધાત્મા અભિમુખ પરિણામ વહીં શુદ્ધાત્માકા દર્શન. આહાહા ! ભગવાનકા સાક્ષાત્કાર હુઆ (અરહંત ભગવાનકા ?) અરહંત ભગવાનકા, આત્મા અરિહંત હૈ ને ? આત્મા જ અરિહંત હૈ દૂસરા કૌન અરિહંત હૈ ? સમજમેં આયા ?

વો આયા થાને તત્ત્વાનુશાસનમેં આયા થા. તત્ત્વાનુશાસનમેં નાગસેન મુનિ કહેતે હૈ. એક પ્રશ્ન હુઆ કે તુમ અરિહંતકા ધ્યાન કરતે હો, તો અરિહંત તો તુમ હૈ નહીં, અરિહંતકા તુમ ધ્યાન કરતે હો અરિહંતકા ધ્યાન હૈ નહીં, તો તુમારા ધ્યાન ખોટા હુઆ, જુઠા હુઆ. અરે ? સુન તો સહી તત્ત્વાનુશાસનમેં, અરિહંત તો હમારા આત્મામેં પડા હૈ. અરિહંત સ્વરૂપ હમારા આત્મા હૈ. ઉસકા હમ ધ્યાન કરતે હૈ અને ઓ ધ્યાન નિષ્ફળ નહીં. આહાહા ! ધ્યાન નિષ્ફળ નહીં. આનંદકા વેદન હોતા હૈ માટે અરિહંતકા ધ્યાન એ બરાબર હૈ હમારા- (બરાબર- બહુ સરસ) સમજમેં આયા ? હમારા સ્વરૂપ હી અરિહંત હૈ. આત્મા સ્વરૂપ હી અરિહંત હૈ, એ અરિહંતકા ધ્યાન કીયા તો એ અરિહંતકા ધ્યાનસે અપના ધ્યાન હુઆ, આ અરિહંત, ઓ અરિહંત નહીં.

તત્ત્વાનુશાસનમેં, તત્ત્વાનુશાસન પુસ્તક હૈ નાગસેન મુનિએ ઉસકો બનાયા હૈ તો

नागसेन मुनिअे औसा कडा के भाए प्रश्न कोए करते के तुम अरिहंतका ध्यान करते हो, तो अरिहंत तो है नहीं अभी, तुम अरिहंतका ध्यान करते हो, अरिहंत तो है नहीं अभी. तो कैसे ? तुम्हारा ध्यान तो निरर्थक हुआ, अरे ! सुन तो सबी निरर्थक नहीं हुआ. हमारा भगवानमें, जो अरिहंतको पर्याय प्रगट होनी है, औसी अनंती पर्याय हमारामें है हम अरिहंतका अरिहंत है, हमारा द्रव्यका ध्यान करनेसे हम अरिहंतका ध्यान करते है अने निष्फल नहीं, क्यूं के जो अरिहंतका ध्यान निष्फल हो तो आनंद नहीं आता हमको तो आनंद आता है. अतींद्रिय आनंद आता है. तो अरिहंतका ध्यान बराबर करते है हम- (बराबर-जुठ-मुठ नहीं ?) जुठ मुठ नहीं उसमें लीजा है औसा-समजे ! अेय नंदकिशोरज- (ज, डा) लीजा है. हां, उसमें आ जुठ साहित्य नहीं, जुठमुठ नहीं, जुठमुठ होय तो आनंद कैसे आया ? समजमें आया ? आ तो अलौकिक वातु एे भाए. आ तो परमेश्वरना घरनी परमेश्वरको पहेंयनेकी बातु है. बाकी बधी वातो एे जगतकी. कहे समजमें आया ? अे भगवानका हम ध्यान करते है, भगवान हम है, हमारा भगवान हमारी पास है पास है औसा नहीं, पण हम ही है. अेय नंदकिशोरज, क्योकि औसी अरिहंतकी अनंत पर्याय केवणज्ञान आदि ओर औसी औसी अनंती अनंती केवणज्ञानकी आनंद की पर्याय औसी अरिहंतकी आनंदकी पर्याय मेरा पेटमें पडी है. मेरा गर्भमें पडी है. गर्भका हम ध्यान करते है तो प्रसव आनंदका होता है समजमें आया ? आडाडा !

“ वही परम अवस्था स्वरूप है ” उत्कृष्ट अवस्था-जुओ पाणी अवस्था, आ तो निश्चय भोक्षमार्गना नाम एे ने ?

“ वही परमात्माका दर्शन है ” वो शुद्धात्माका दर्शन कडा था परम आत्माका दर्शन, सम्यग्दर्शनमें उपशमभावमें, क्षयोपशम भावमें, क्षायिक भावमें. जो पर्याय प्रगट हुं ओ परमात्माका दर्शन है. (बराबर) अनादिका क्षयोपशम अे क्षयोपशम न लेना हां अहीया. अनादिका क्षयोपशमभाव है वो तो निगोदको भी है, अलवीको भी है, ये क्षयोपशम नहीं. अपना द्रव्यका आश्रय करके आनंदकी जो दशा उत्पन्न हुं औसा ज्ञान ने आनंदको यहां क्षयोपशमभाव कहेते है. आडाडा ! अनादिका क्षयोपशमभाव तो निगोदमें भी है. निगोदमें आ त्रय भाव नहीं. (साधक दशाका) हां. समजमें आया ?

“ वही परम तत्त्वज्ञान है ” पहेले परम तत्त्वज्ञान आया था, फिरसे आया वही भाए ? परम तत्त्वज्ञान, परम तत्त्वज्ञान फिरसे आ गया.

“ वही शुद्ध आत्म ज्ञान है ” अने शुद्ध आत्मज्ञान कहुं.

“ वही ध्यान करने योग्य शुद्ध पारिणामिक भाव है उसरूप है. अेय पारिणामिक भाव केह दीया पाणा. पारिणामिक त्रिकाण सहज भाव भगवान अेकाकार होकर पर्याय

પ્રગટ હુઈ એ પારિણામિક ભાવ હૈ. ઉસકા હૈ ઉસકી પર્યાય હૈ દેખ. અપેક્ષાએ કથન હૈ ભાઈ. વીતરાગકા માર્ગ બહોત ગંભીર હૈ. ઐસે ઉપર ઉપરસે કોઈ પા લે, ઐસી બાત નહીં. (નહીં)

“ વહી ધ્યાનભાવ સ્વરૂપ હૈ ” એ ધ્યાનભાવ સ્વરૂપ. આહાહા !

“ વહી શુદ્ધ ચારિત્ર ” એ ઉપશમભાવમે ભી શુદ્ધ ચારિત્ર કહા, ઈતના ચારિત્ર સ્વરૂપ આચરણરૂપ હુઆ ને ? આહાહા !

“ વહી અંતરંગકા તત્ત્વ હૈ ” અંતરંગ તો જ્ઞાયક તત્ત્વ હૈ ઉસકા આશ્રયસે, સ્પર્શ કરકે જો નિર્મળ મોક્ષમાર્ગ પર્યાય પ્રગટ હુઈ ઉસકો અંતરંગ તત્ત્વ કહેનેમે આયા હૈ. વિકલ્પ બિકલ્પ ઓ બાહ્ય તત્ત્વ હૈ.

જહાં, પર્યાયકો બહિ:તત્ત્વ કહા થા ત્યાં, નિયમસારમે, એ યહાં અંત:તત્ત્વ અપેક્ષાસે કહે. અહીંયા અંતરંગ જ્ઞાયકભાવ ધ્રુવમેસે સ્પર્શ કરકે જો પર્યાય હુઈ, એ અપેક્ષાસે ઉસકો અંતરંગ તત્ત્વ કહેનેમે આયા હૈ. દ્રવ્યકી અપેક્ષાએ બહિ:તત્ત્વ હૈ, પણ રાગ જો બહિ:તત્ત્વ હૈ, ઉસસે છૂટકર જો અંતરંગ વીતરાગી પર્યાય હુઈ. ઓ અપેક્ષા અંતરંગ તત્ત્વ કહેનેમે આયા હૈ. આહાહા ! સમજમે આયા ? પાચન હળવે હળવે થાય ને. કોળીયા હળવે હળવે ભરે (હળવે-હળવે માને ?) ઘીમે ઘીમે. મૈસૂબ ખાતે હૈ ને ચાર શેર ઘીકા પાયેલા. મૈસૂબ સમજે ને ? મૈસૂબ, મૈસૂબ ? એક શેર આટા ઓર ચાર શેર ઘી, મૈસૂબ ઓ ભી થોડા થોડા ખાતે હૈ. (હળવે હળવે) આ ભી અનુભવ ઘીમે ઘીમે સમજનેકી ચીજ હૈ. એકદમ કોળીયા ઉતાર દે ઐસી ચીજ નહીં. સમજમે આયા ?

ક્યા કહેતે હૈ, પરમ તત્ત્વ હૈ ‘ વો હી પરમતત્ત્વ હૈ ’, પર્યાયકો પરમ તત્ત્વ કહા “ વહી શુદ્ધ આત્મ દ્રવ્ય હૈ ” હૈ ને ? એ શુદ્ધ આત્મદ્રવ્યકી પર્યાયકો ભી અભેદ કરકે શુદ્ધ આત્મ દ્રવ્ય કહે દીયા હૈ. આહાહા !

“ વહી પરમ જ્યોતિ હૈ ” લ્યો ત્યાં સુધી તો તદેવ તદેવ આવ્યું છે, પાઠમાં પરમ જ્યોતિ જ્ઞાનમૂર્તિ ભગવાન પર્યાયમે પ્રગટ હુઆ. સમ્યગ્દર્શન ધર્મ પર્યાય પ્રગટ હુઈ, એ પરમ જ્યોતિ હુઈ. પરમ જ્યોતિ પ્રગટી.

“ વહી શુદ્ધ આત્માકી અનુભૂતિ હૈ ” લ્યો ત્યાંથી સએવ, સએવ આવ્યું, સંસ્કૃતમાં, ભાઈ કહે છે એની ભાષાથી શું કીધું આ શુદ્ધ આત્મદ્રવ્ય હૈ લ્યો શુદ્ધઆત્માકી અનુભૂતિ હૈ “ વહી શુદ્ધઆત્માકી પ્રતીતિ હૈ ” દેખો યે સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર, જો મોક્ષમાર્ગ હૈ વો હિ આત્માકી પ્રતીતિ હૈ. સમજમે આયા ?

“ વહી આત્માકી સંવિતિ નામ સાક્ષાત્કાર હૈ ”- એ આત્માકા સાક્ષાત્કાર સમ્યગ્દર્શન હુઆ, ઉપશમભાવ હુઆ, ક્ષયોપશમભાવ હુઆ ઈસકો યહાં આત્માકા સાક્ષાત્કાર કહેતે હૈ. પરમેશ્વરકા ભેટા હુઆ. એય પંડિતજી, આવો મોંઘો માર્ગ ભારે કરી, આ તો. સમજમે આયા ?

“ वही निज आत्मस्वरूपकी प्राप्ति है ”- निज आत्मस्वरूपकी पर्यायमें प्राप्ति हुई तो वह पर्यायको ही निज आत्मस्वरूपकी प्राप्ति कहेनेमें आया।

“ वही नित्य पदार्थकी प्राप्ति है ”. त्रिकाण भगवान जो नित्य है नित्य तो पर्यायमें शुद्धतासे भान हुआ, वेदन हुआ तो अशुद्धताकी पर्याय, तो आ त्रिकाण शुद्ध है, तो वो पर्यायको भी नित्य पदार्थकी प्राप्ति कहे दीया है. समझमें आया ?

“ वही परम समाधि ” परम समाधि समाधि आ बावा लगाते है वो नहीं, हों. भगवान आत्मा चिदानंदका पिंड, उसकी अंतर अनुभव करके पर्याय जो प्रगट हुई, उसको अही परम समाधि कहेनेमें आया है.

“ वही परम आनंद है ”- मोक्षमार्ग अ परम आनंद है. मोक्षमार्गमें दुःख नहीं. जो 'क' तो कहे, आहाहा ! मुनिको कीतना सहन करना पडे कष्ट, अरे कष्ट सहन करना पडे वो धर्म है? ये मोक्षमार्ग है? कष्टमें तो राग आता है, आर्तध्यान होता है. मोक्षमार्ग तो परम आनंद स्वरूप है. अतींद्रिय आनंदका शांतिका वेदन, उसका नाम सम्यग्दर्शनज्ञान ने चारित्र कहेते है. समझमें आया ?

“ वही नित्य आनंद है ” नित्य-आनंद ल्यो. है तो नित्यानंद भगवान पश पर्याय नित्यमेंसे प्रगट हुई तो, कल्पित सुख तो अनित्य है, बाह्य स्त्रीमें ने पैसामें धूलमें भान ले अ तो मिथ्यात्व भाव है. समझमें आया ? कबो शैठ ? आ तमारा इज्जरा ने मजानमें ने पैसामें सुख है ? मोटरुं चालीस चालीस बीडीयुंमां इरती है ने सुख है ? धूलमांय नहि है- कल्पना है, दुःख है, दुःखी है. आ भगवान आत्मा आनंदका कंडको ज्यारे पर्याय भेटी नित्यानंद हो गया जव. समझमें आया ?

“ वही स्वभावसे उत्पन्न आनंद है ” ल्यो स्वभावसे उत्पन्न हुआ आनंद.

“ वही सदानंद है ” सदानंद-सदानंदी भगवान प्रगटया. समझमें आया, भगवान आत्मा सदानंदकी मूर्ति है, उसको स्पर्श करके, विषय बनाकर, ध्येय बनाकर, जो पर्याय प्रगट हुई, उसको यहां सदानंद कहेनेमें आताहै.

“ वही शुद्धआत्मा पदार्थके पठनरूप धारक ” अ जो आत्म पदार्थ पठन सुखका धारक -अ आत्म पदार्थनुं पठन कर्युं उसमें (बराबर) अंतरनी अनुभव दशा प्रगटी अने आत्माका पठन कीया (वाह रे वाह स्वाध्याय). अ पीछे- स्वाध्याय पीछे लेगा. (वही परम स्वाध्याय है) आ तो पठन स्वरूपका धारक है, त्यां सुधी.. वही शुद्ध आत्म पदार्थके पठनरूप स्वरूपका धारक है. अ आत्माका पठन कीया पर्यायमें आहाहा ! शास्त्र पठन तो सब विकल्प है, अय. द्विगंवर संतोकी मस्ती है देषो. समझमें आया ? सम्यग्दर्शनमें भी अैसी मस्ती है, अैसा जुलासा करते है.

“ वही परम स्वाध्याय है ” आ शास्त्र-स्वाध्याय तो विकल्प है. स्व-अध्याय,

अपना निजानंद स्वरूपका अंतर अेकाग्र होकर अनुभव करना अे स्वाध्याय है.

“ वही निश्चय मोक्षका उपाय है ” ल्यो निश्चय मोक्षका मार्गका हि नाम चलते है. अे निश्चय साया मोक्षनो उपाय है.

“ वही अेकाग्र चिंता निरोध है ” अंतरमें अेकाग्र होकर, चिंताका निरोध करके शांतिका वेदन.

“ वही परम ज्ञान है ”- आ “ वही शुद्ध उपयोग है ” ल्यो आया, उसमें नाम आया ने उपयोगका आपणे अे शुद्ध उपयोग.

“ अे परम योग ” अे परम योग है ध्यान शुद्ध स्वरूप उसमें अेकाग्र हुआ. वोहि कहे एे परम योग है. योग दूसरा क्या योग ? करो योग करो ध्यान, कीसका ? पण वस्तु विना ? समजमें आया ? डेटलाक कहे. शून्य हो जाओ ल्यो रजनीशे पण हमशां नांभ्यु तारणस्वामीनुं संत तारण शून्य होनेका कहेते थे. अेय- धनालालज्. अैसा आया हे अे वणी नथी थया ने अहीं आव्युं नाम. पत्रमें आया है पोतानी वात पुष्टि करवा संत तारण शून्य होनेका कहेते है पण तुं कहे एे अे शून्य नहीं. संत तारण तो कहेते है ध्रुव स्वरूप उसको ध्येय बनाकर विकल्पसे शून्य हो जाओ ओ शून्य. (बराबर- विकल्पसे शून्य) अेय, शून्य हो जाओ, शून्य हो जाओ. (तत्त्वानुशासन) अे. गाथानी वात थछ ' ती.

“ वही परम भूतार्थ है ” वही भूतार्थ है, भूतार्थ तो ध्रुव है, पण उसके आश्रये सम्यग्दर्शन ज्ञानका अनुभव हुआ, आ उसको भी भूतार्थ कहेनेमें आया है. आते है ने भाछ बंध अधिकारमें. भूतार्थ मोक्षमार्ग, अभूतार्थ मोक्षमार्ग आता है, बंध अधिकारमें मोक्षमार्गकी पर्याय है उसका भी भूतार्थमार्ग, मोक्षमार्ग. बंध अधिकारमें -समजमें आया ? रागादि है वह अभूतार्थ है, मोक्षमार्ग है हि नहीं. भूतार्थ मोक्षमार्ग, अपना स्वभाव चैतन्य ज्ञायक उसका आश्रय करके शक्तिकी व्यक्तता प्रगट हुछ, ओ भावको, मोक्षमार्गको भूतार्थमार्ग कहेनेमें आया है. दिगंबर आचार्यो यारे बाजुथी ज्यांथी ल्यो त्यांथी पूर्वापर अविरोध मार्ग उभा होता है. कोछपण ग्रंथ, कोछपण शास्त्र. समजमें आया ?

“ वही परमार्थ है ” ल्यो अंदर आत्माका ज्ञायकभावका आश्रयसे जो भाव हुआ ओ परमार्थ है वोहि निश्चयनयके अनुसार अेक परम आत्माका आनंदका अनुभव सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्र शुद्ध आत्मा अत्तिमुष परिणाम, उसको ज्ञान कहीअे, उसको दर्शन कहीअे, उसको यारित्र कहीअे, उसको तप कहीअे, उसको वीर्यरूप आचार कहीअे, अे पांय आचार छसको कहेते है. समजमें आया ? आ विकल्पना आचार ने आ देहना आचार अे तो क्यांय बहार रही गया.

“ वही समयसार है ” ल्यो, कारण समयसार है ने ? मोक्षका कारण- अे समयसार छे. त्रिकाणको समयसार कहेते है, पर्यायको कारण समयसार कहेते है मोक्षमार्गको और पूरणको कार्य समयसार कहेते है. तो अर्हीया वही समयसार है.

“ वही अध्यात्मसार है ” आ अध्यात्मसार हों. समजमें आया ? यशोविजयञ्जमे अध्यात्म मार्ग बनाया है समयसार देषकर उसने अपना बनाया है. आ तो भगवान सर्वज्ञ परिपूर्ण, ध्रुव स्वभाव, परम स्वभाव उसका आश्रय करके जो सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्र हुआ, आनंदका वेदन, वीतराग अनुभव, जो आनंद हुआ उसको अध्यात्मका सार कहेते है. समजमें आया ?

“ वही समता आदि निश्चयसे आवश्यक ” अे उसको सामायिक कहीअे अे वीतराग सामायिक इसको कहीअे. आहाहा ! बाकी विकल्प कहीअे “ छरियाविहीया मिच्छामि दुःक्कं ” अैसा करते करते दो घडी हो गया ओ सामायिक, ओ सामायिक नहीं. समजमें आया ? अपना अण्ड परमात्मा उसमें जम जाना, ओ छ पर्याय जो प्रगट हुँ वो परम वीतराग सामायिक है. समजमें आया ? ल्यो आ मोक्षमार्गको वीतराग सामायिक कहेते है.

“ वही परम शरण उत्तम मंगलम् ” ल्यो शरण, उत्तम ने मंगल तीनो. भगवान आत्मा ज्ञायकभाव, आचार्य पोते कहेते है ने मानते है ने अर्हीया देओने, शुद्ध उपयोग छत्यादि “ पर्याय संज्ञा ज्ञानना ” आपणे आ याले छे आ पानामां पानु याले छे ने आ बधा नामो उसमें कहेनेका अभिप्राय है, कैसा था नाम उसमें जान लेना, अर्हीया कीतना कहे. आपणे याले छे ने उसमें अेय यंदुभाछ- छत्यादि (हा, छत्यादि) (छत्यादि कहेना....)

“ वही परम शरण, उत्तम ने मंगल ”- अरिहंता मंगलम् सिद्धा मंगलम् अे बधा व्यवहार, भगवान आत्मा पूर्णानंद स्वरूप, उसमें ध्रुवमें अेकाग्र होकर, जो पर्याय वीतरागी प्रगट हुँ, ओहि परम मंगणिक, परम उत्तम ने परम शरण.

“ वही केवणज्ञान उत्पत्तिका कारण ” आ मोक्षमार्ग अे केवणज्ञानकी उत्पत्तिका कारण- “ वही समस्त कर्मोके नाशका कारण ” अे मोक्षनो मार्ग अे कर्मोना नाशनुं कारण है. व्यवहार रत्नत्रय अे मोक्षका मार्ग है नहीं.

“ वही निश्चयनयकी अपेक्षासे दर्शन ज्ञान यारित्र तप यार आराधना ” अे यार आराधना पण उसको कहेते है. आहाहा !

“ वही परमात्माकी भावनारूप है ”-ल्यो... भावना, भाँ ओली भावनानो अर्थ करे छे ने ? भावना अेटले चिंतवना, कल्पना अर्ही भावनानो अर्थ परमार्थनये अंतर अनुभव वो परमार्थकी भावना. रतनयंदञ्ज अर्थ करते है. अे प्रवचनसारमें यालते है ने ? श्रावकको सामायिकमें शुद्ध भावना होती है. अैसा पाठ है. तो भावनाका

અર્થ કહેતે હૈ એ તો શુદ્ધ ભાવના ભાવે-પણ શુદ્ધ ભાવના હોતી હૈ, ઐસા નહીં., શુદ્ધ ભાવનાકા અર્થ શુદ્ધ-ઉપયોગ સામાયિકમે હોતા હૈ. સમજમે આયા ? ભારે અર્થમાં ફેર-ભાવનાનો અર્થ વસ્તુ જે ધ્રુવ સ્વરૂપ હૈ, ઓ રૂપ પર્યાયમે ભાના, વીતરાગી પર્યાય, એકાગ્ર હોકર ઉસકા નામ ભાવના એમ કે ચિંતવના કરો ઐસા આત્મા, ઐસા આત્મા, ઐસા, પણ એ ભાવના નહીં. (આત્મ ભાવના ભાવતા-) એ આત્મભાવના આતે હૈ ને શ્રીમદ્માં “ આત્મા ભાવના ભાવતા જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે ” એ ગોખે ખરા પણ આત્મા શું ને કોણ એ કાંઈ ખબર ન મળે.

આત્મા અનંત આનંદકા કંદ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ ઉસકી ભાવના નામ એકાગ્રતા કરતે કરતે કેવળજ્ઞાન હોતા હૈ, દૂસરા કોઈ કેવળજ્ઞાનકા ઉપાય કારણ-ફારણ હૈ નહીં. એય રાજકુમારજી- સમજમે આતા હૈ ? પહેલે કોળીએ ઐસા આયા હૈ કઠણ એય મનસુખભાઈ (પહેલે કોળીએ મૈસૂબ આયો એમ) મૈસૂબ આવ્યો. મેં એમ કીધું, ઓલું ક્યાં કીધું ? (પોચો લાગ્યો) પોચો લાગ્યો. એ પહેલા વહેલા આવ્યા, અમારા પાલેજ રહે છે ને ? પાલેજના છે. સમજમે આયા ?

“ શુદ્ધ આત્માકી ભાવનાસે ઉત્પન્ન સુખ ઉસકી અનુભૂતિરૂપ પરમ કલા ” લ્યો એ પરમકળા છે. કળાબાજ આત્મા જાગ્યો, ઈ પરમ કળા છે એમ કહે છે. બાકી દુનિયાની કળા ફળા બધી નિરર્થક ચાર ગતિમાં રખડનેવાલી હૈ. શોભાલાલજી, તમાકુ ઐસી હૈ ને ફૈસી, ઐસી હૈ બીડી ને ઐસી હૈ તમાકુ ઊંચી ઊંચી તમાકુ પીવે ઊંચી અહીં આવે ત્યારે ગંધ મારતી હોય થોડી. સમજમે આયા ? શુદ્ધ આત્માકી અનુભૂતિ વહી પરમ કળા હૈ-વોહી પરમકળા- હમ તો જંગલમે રહતે હૈ ને ? નાકમે દૂર હોય તો ય ગંધ આતી હૈ બહોત. કોઈ બીડી પીકર આતે ને તમાકુ ઐસા હોય નહીં શરીરમે ભી એ લગાતા હૈ ગંધબંધ શું કહેવાય ? અત્તર-અત્તર ગંધ મારતે હૈ દૂરસે.

“ વહી દિવ્યકળા હૈ ” ઓહોહો- દિવ્યકળા આત્મા અંદર પરમાત્મા, સર્વજ્ઞ પરમાત્માએ કહા ઐસા આત્માકા અનુભવ કરના એ અનુભવ એ દિવ્યકળા હૈ.

“ વહી પરમ અદ્વૈત ” લ્યો અદ્વૈત આયા ઓલા વેદાંત કહે છે ઐસા નહીં હોં. આહાહા ! વિકલ્પકા રાગ છોડકર સ્વરૂપ એકાકાર હૈ ઉસમે એકાકાર હોના એ પરમ અદ્વૈત હૈ. સમજમે આયા ?

“ વહી અમૃત સ્વરૂપ પરમ ધર્મ ધ્યાન હૈ ”- એય જુઓ ભાઈ, ધર્મ ધ્યાનને તો આ કહ્યું. ઓલો કહે ધર્મધ્યાન શુદ્ધોપયોગમાં હૈ વાંચવામાં હેતુ છે આમાં જરીક- એ લોકો કહે છે ધર્મધ્યાન શુભભાવમાં હોય અને શુદ્ધઉપયોગમાં શુકલ ધ્યાન હોય દેખો અહીંયા કહેતે હૈ “ વહી અમૃતસ્વરૂપ પરમ ધર્મધ્યાન હૈ ”- આહાહા ! ઉપશમભાવમે ક્ષયોપશમભાવમે, ક્ષાયિકભાવમે; શુદ્ધાત્મા અભિમુખ પરિણામ, શુદ્ધોપયોગ એ શુદ્ધ

अमृत स्वरूप है, ओ धर्मध्यान है, समझमें आया ? उसका नाम धर्मध्यान, विकल्पसे विचारना के औसा भगवान कहेते है औसा विकल्प ओ धर्मध्यान नहीं. आहाहा !

“ वही शुक्ल ध्यान है ’- उत्कृष्ट उपयोग हो जाय, ओ शुक्लध्यान तीनों भाव यहाँ लीयाने-

“ वही रागादि रहित निर्विकल्प ध्यान है ” ओ आत्मानुं विकल्परहित ध्यान ओ है “ वही निष्कल ध्यान है ” निष्कल नाम शरीर रहितना ध्यान.

“ वही परम स्वास्थ्य-परम निरोगता ” परम स्वास्थ्य, वीतरागी मूर्ति भगवान, उसको भेटा करके निर्मण पर्याय हुआ, वह परम स्वास्थ्य है, निरोग हुआ निरोग हुआ, राग ने द्वेष था वो रोग था. आ शुभरत्नत्रयका राग ओ रोग है आहाहा ! (रोग) ओ भुण्यंद्भाष (अ. प्रभु) (किसी किसीको किसी कालमें प्रयोजनवान है) किसी किसीको प्रयोजनवान क्या कीया ? जानना प्रयोजनवान किसी किसीको किस कालमें कहा- करना प्रयोजनवान औसा नहीं कहा है. शैठ नाभते भारभी गाथा- किसी किसीको व्यवहार प्रयोजनवान. किसी किसीको किसी कालमें किसीको, किसी कालमें नाम साधक अथको जबलग सिद्ध न हो तब लग उसकी पर्यायमें निर्मणता अल्प है, रागादि है, वो जाननेमें आता है, वो प्रयोजनवान, करना प्रयोजनवान औसा है नहीं. समझमें आया ?

इवे अटला बोल हो गया- थोडा बाकी है.

“ वही परमवीतरागतारूप है ” ल्यो, “ परम समता स्वरूप है. “ वही परम अकत्व है ” ल्यो अकत्व. “ परम तेज ज्ञान ” ने “ वह परम समरसी भाव ” ल्यो पांसठ बोल हुआ. आ उसको मोक्षका मार्ग कहेते है.

अतीन्द्रिय आनंदना निधानरूप परमात्मानुं अपूर्व दर्शन करावनार श्री सद्गुरुदेवनो जय हो.

प्रभाश वयन गुरुदेव.

प्रवचन नं. - ८

गाथा ३२०

ता. १६-८-७०

जयसेनाचार्यनी टीका-अर्धी आव्युं आपणे सवारमां आव्युं 'तुं ने ? सवारमां आव्युं 'तुंने आ आत्मा जो त्रिकाण शुद्ध ध्रुव तत्त्व है. ओ आगण कहेगा, पहेलुं अर्धी आव्युं... वो तत्त्व तो निष्क्रिय है, आगण आवशे निष्क्रिय- गाथामें भी आता है निष्क्रिय सिद्धांत पंथास्तिकाय पद गाथानी टीकां. “ परिणामो निष्क्रियः ” औसा पाठ है संस्कृत टीकां. संस्कृत टीकां छे. सिद्धांतमां कहुं छे ओम कहुं छे ने. ओ आ पाठ छे.

वस्तु तरीके त्रिकाण आनंद ने ज्ञान स्वरूप, जे नित्य ध्रुव ओ तो अक्रिय है. सवारे

જે અક્રિય આવ્યું હતું ઉપર ઓલા જેવું. એવું આ નહિ. પંડિતજી ઓ ચાર દ્રવ્ય અક્રિય, નિષ્ક્રિય હૈ ને તત્ત્વાર્થ સૂત્રમેં (જૈન તત્ત્વમિમાંસા) નહીં આ તો તત્ત્વાર્થસૂત્રકા દૃષ્ટાંત હૈ ને ઉસમેં. ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિ, આકાશ ને કાળ ક્ષેત્રાંતર નહીં હોતા ઓ અપેક્ષાસે ચારકો નિષ્ક્રિય કહા- અહિંચા નિષ્ક્રિય કહા વો વર્તમાન પર્યાયકી ક્રિયા ઉસમેં નહીં. સમજમેં આયા ?

યહાં નિષ્ક્રિય માને શુદ્ધ પારિણામિકભાવ ધ્રુવ, ઓ તો બંધ ને મોક્ષના પરિણામ, જો સક્રિય હૈ ઓર ઉસકા કારણરૂપ પરિણામ જો સક્રિય હૈ પરિણમન, પરિણમન હૈ એ અપેક્ષાએ તો એ દ્રવ્ય સ્વભાવ, ધ્રુવ સ્વભાવ ઓ પર્યાયસે રહિત હૈ આહાહા ! સમજમેં આયા ? પણ આ જો પર્યાય હોતી હૈ, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિકભાવકી, ઉદયભાવકી ઓ તો મોક્ષકા માર્ગ હૈ નહિ, તો ઉસકો તો નિષેધ કર દીયા. જો કોઈ પર્યાયમેં, દયા દાન વ્રત આદિ વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગકી પર્યાય જો કહેતે હૈ, ઓ તો ઉદયભાવ હૈ, ઓ તો મોક્ષમાર્ગમેં હૈ નહીં. ફક્ત ધ્રુવ ચૈતન્ય પ્રભુ શુદ્ધ આનંદ સ્વરૂપ ઉસકો ધ્યેય કરકે, યહાં આયેગા, વિષય બનાકર, ત્રિકાળી વસ્તુ ઉસકો ધ્યેય બનાકર, વિષય બનાકર, લક્ષમેં લેકર, જો પરિણતિ ઊભી હોતી હૈ, એ પરિણતિ તીન ભાવે હૈ આગમ ભાષાએ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ ને ક્ષાયિક. એ તીન ભાવમેં અધ્યાત્મ ભાષાએ, શુદ્ધ આત્મા અભિમુખ પરિણામ, પરિણામ કહો, પર્યાય કહો, ભગવાન આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય વસ્તુ એની સન્મુખની અવસ્થા, દશા એ મોક્ષનો માર્ગ અને ઓ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ ને ક્ષાયિક ભાવ એ શુદ્ધ-ઉપયોગ. સવેરેમેં બહોત કીયા, દ્રવ્ય સંગ્રહમેંસે ચંદુભાઈ- ખ્યાલ થા તુમ્હારા હોં પણ ઇત્યાદિ આવ્યું એટલે ખુલાસો કર્યા વિના સંકેલી લેવું, એય નવરંગભાઈ: આ લોકોને સાંભળવો છે પાઠ. પણ આ પાઠ આવે ત્યારે પાઠ આવેને ?

હવે અહીંયા આવ્યું, દેખો, “ એ પર્યાય ” બીજો પારીગ્રાહ, વહ પર્યાય, કઈ પર્યાય ? જો આત્મા ત્રિકાળી આનંદ સ્વરૂપ, ધ્રુવ સ્વરૂપ, ઉસકા આશ્રયસે, ધ્યેયસે, ઉસકો વિષય બનાકર, ધ્યેય બનાકર, જો પર્યાય સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રકી વીતરાળી દશા ઉત્પન્ન હુઈ, એ પર્યાય, હૈ ને પાઠ ? વહ પર્યાય શુદ્ધ પારિણામિકભાવ લક્ષણ, શુદ્ધ આત્મ દ્રવ્ય, આ તો વિષય તદ્દન (જુદો છે) સમજમેં આયા ? ઓ ટીકામેંસે કોઈ કોઈ વખતે કહેતે થે આ વાત, પણ કોઈ વખતે, કોઈ વખતે, ટીકા આ હૈ ને ? એ વાત તો આવી ગઈ છે બધી પહેલી, પણ આ શ્લોકનો અર્થ એક સાથે, નહતો આવ્યો. સમજાય છે કાંઈ ?

યહાં કહેતે હૈ, કે વસ્તુ જો હૈ. ધ્રુવ, ઉત્પાદ વ્યય ધ્રુવ યુક્તં સત્. ઓર જો મોક્ષકા માર્ગ હુઆ, જો તીન ભાવસે, રાગ ઉદય ભાવ સે તો મોક્ષમાર્ગ હૈ નહિ પણ તીન ભાવસે હુઆ, ઓ ઉત્પાદ વ્યયકી પર્યાય હૈ. ઉત્પાદ વ્યય ધ્રુવ યુક્તં સત્, જો તત્ત્વાર્થ સૂત્રમેં કહા હૈ, એ ઉત્પાદ નઈ-નઈ પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ પુરાણી વ્યય હોતી હૈ. ઉત્પાદ-વ્યયરૂપ

तीन भाव है, पारिणामिकभाव ध्रुव है. समझमें आया ? आ उत्पाद-व्यय ने ध्रुवमें सारा द्रव्य आ गया, त्रिकाणी द्रव्य वस्तु अने परिणाम जो निर्मण मोक्षमार्गकी दशा शुद्धउपयोग स्वसंवेदनभाव, मतिश्रुतभाव, जो जैन शासन कहेनेमें आया है ने ? १५मी गाथामें श्रुतज्ञान अे जैन शासन. काले कोछअे प्रश्न क्रीया था भावश्रुत ज्ञान है तो जैनशासन है ने ? भावश्रुत तो आत्मा है ने अैसा प्रश्न क्रीया था कोछअे, भावश्रुत आत्मा है ने अैसा प्रश्न क्रीया था. कोछअे कहा था. (कपुरयंदणअे) कपुरयंदणअे कहा था क्यां गया ? पीछे बेठा है उसने क्रीया था. कछ अपेक्षासे, भावश्रुत वीतरागी पर्याय, वीतराग बिंभ यैतन्य प्रभु, उसमें अेकाग्र होकर, शक्तिमेंसे व्यक्तता प्रगट जो शांतिकी श्रद्धाकी, ज्ञानकी होती है उसको आत्मा कहा, ओ तो अत्मेदसे आत्मा कहेनेमें आया बाकी “ है पर्याय द्रव्यसे कथंयित् त्भिन्न ” भारे वात है.

सूनो सूनो आ शब्द आया ने अेक-

यह पर्याय, क्या पर्याय ? जो आत्मामें शुद्ध भावकी पर्याय प्रगट हुछ, शुद्ध उपयोगकी, जो मोक्षका मार्ग, जो पर्याय मोक्षका कारण है, मोक्ष पूर्ण आनंद, सिद्ध पद उसका ओ पर्याय कारण है, ओ पर्याय शुद्धपारिणामिकभाव लक्षणवाणुं जे शुद्ध द्रव्य, शुद्ध आत्म द्रव्य त्रिकाणी. समझमें आया ? धीमेथी समजे तो समजाय अेवी वात छे, पण आ तो मूण वात छे, अलौकिक वात छे. जैन दर्शनका माभण, माभण है आ. माभण जाते है के नई लोको, तो यहां कहेते है के लैया, तेरी यीज, जो शुद्ध पारिणामिक स्वभावभाव अैसा शुद्धात्म द्रव्य, शुद्धात्म वस्तु उससे ओ पर्याय, मोक्षका मार्गकी पर्याय, सबेरमां पांसठ बोल ज्यांथी कहा था वो, “ शुद्धात्म द्रव्यसे कथंयित् त्भिन्न है ”- समझमें आया ? (छ, प्रभु) अेक अपेक्षा उसमें ओ है के वर्तमान परिणाम जो उत्पन्न होता है, वो त्यां सत् रूप अस्तित्व है, तो द्रव्य साथ व्यवहारसे अत्भिन्न है अैसा यहां सिद्ध करना है. समझमें आया ? निश्चयसे त्भिन्न है जो आव्युं आ. समझमें आया ?

ओ पर्याय पोते व्यवहार है, मोक्षमार्गकी पर्याय जो है वो व्यवहार है, तो ओ व्यवहार, द्रव्यकी साथ अेक अपेक्षाअे अत्भिन्न है और निश्चयकी अपेक्षाअे त्भिन्न है. आ आव्युं भाछ अंदरथी. कहो समझमें आया ? वस्तु, वस्तु है, आम तो परिणाम मात्र व्यवहार है अैसा सिद्धांतमें आते है, “ परिणाम मात्र व्यवहार अने ध्रुव निश्चय. ” समझमें आया ? “ व्यवहारो अत्भूयत्थो, अैसा आया है ने व्यवहार नाम पर्याय अत्भूतार्थ त्यां तो अेम कहा है. पर्याय अेटले मोक्षका मार्गकी पर्याय, अे बी असत्यार्थ है, सत्यार्थ तो प्रभु ध्रुव त्रिकाणी द्रव्य ओ सत्यार्थ है समझमें आया ? सत् आत्मा ओ त्रिकाणी द्रव्य ओ सत्य है और पर्यायको असत् कहा, ओ गौण करके कहा था समझमें आया ? आश्रय करने लायक नई ओ कारण त्यां उसको असत्यार्थ कहा यहां जरी लेते

હૈ કે ઓ પર્યાય હૈ, વર્તમાનમ્ તો ઓ દ્રવ્યકી સાથે અભેદ હૈ કેમકે ભાવના વિનાશિક કહે છે ને ભાઈ ? ભાવનાને વિનાશિક કહેશે. વિનાશની અપેક્ષાએ, “ કાયમ નથી રહેતી ” એ અપેક્ષાએ ભિન્ન હૈ. એક સમયકી પર્યાય ત્યાં દ્રવ્યકી સાથે એકાકાર હૈ ઓ અપેક્ષાએ અભિન્ન કહેનેમ્ આયા હૈ— આહાહા !

સૂક્ષ્મ વિષય છે ભાઈ આચાર્યે પંચમ કાળના જીવો માટે આ કહા હૈ. એમ કોઈ કહે ઓહોહો ! આ તો ચોથા આરાની વાતુ છે અરે ચોથા નહીં આત્મા માટે છે. તો આત્મા જહાં હૈ ઉસકે માટે કહા હૈ નંદકિશોરજી !

અહીં તો આઠ વર્ષની બાલિકા હો કે કરોડપૂર્વના આયુષ્યવાળો આદમી હો આત્મા તો આત્મા હૈ, એ આત્મા સ્ત્રી નહિં ને પુરુષેય નહીં. એ આત્મા રાગેય નહીં ને કર્મ નહીં. પણ ઓ ત્રિકાળી આત્મામ્ જો સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રકી જો પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ ઓ ભી કથંચિત્ ભિન્ન ને કથંચિત્ અભિન્ન હૈ. (અપેક્ષાસે કહા હૈ) સમજમ્ આયા ? પહેલે તો ભિન્ન જ કેહ દીયા હૈ, પીછે પણ ભિન્ન કહેગા. સમજમ્ આયા ? પણ યહાં જરી પર્યાય એક સમય રહેતી હૈ, એક સમય, શુદ્ધ ભગવાન આત્માકા આનંદકા અનુભવ, એક સમય માત્ર અનુભવ રહેતે હૈ, સમજમ્ આયા ? લ્યો એ વળી આવ્યું ભાઈ ઓલું પર્યાય ૨૦મો બોલ. અલિંગગ્રહણ— લે ? ક્યાંનું ક્યાં આવ્યું, કોણ જાણે, એ કાંઈ વિચાર્યા— બિચાર્યા નહીં હૈ.

વો ૨૦ મા બોલ આતે હૈ ને, કે જો આત્મા પ્રત્યભિજ્ઞાન, પ્રત્યભિજ્ઞાન નામ કાયમ રહેનેવાલા ઐસા આત્મા, વો પર્યાય, ઓ દ્રવ્ય પર્યાયકો સ્પર્શતા નહીં, ઐસા પર્યાયકો આત્મા કહેતે હૈ. ત્યાં એમ કહું. ફેર—આત્મા ત્રિકાળી જ્ઞાયક ચૈતન્ય ધ્રુવ, જો પ્રત્યભિજ્ઞાનકા વિષય સામાન્ય દ્રવ્ય જો વસ્તુ હૈ, વો પર્યાયકો સ્પર્શતે નહીં, અર્થાત્ ઓ દ્રવ્ય જો હૈ વો પર્યાયકો અલિંગન કરતા નહીં. સમજમ્ આયા ? પણ ઓ પર્યાયકો હિ આત્મા કહા ત્યાં સમજમ્ આયા ?

ઐસે એક સમયકી પર્યાય અભિન્ન હૈ વો આત્મા હૈ ઐસા કહયા ઔર વસ્તુ તરીકે કાયમ નહીં રહેતી હૈ વો કારણ ઉસકો ભિન્ન કહ દીયા. સમજમ્ આયા ? એક સમય સિવાય દૂસરે સમય ઓ પર્યાય રહેતી નહીં. ભારે વાતુ ભાઈ. આહાહા ! સમજમ્ આયા ? જુઓ આ માર્ગ વીતરાગકા, સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે ઐસા માર્ગ દેખા હૈ ઐસા અનુભવ કરકે મોક્ષ લીયા હૈ, ઓ કહેતે હૈ. ઐસા ભગવાન, જીતના આ મોક્ષમાર્ગકી તીન ભાવરૂપ પર્યાય કહી, ઓ સબ પરમપારિણામિક સ્વભાવ ઐસા દ્રવ્ય સ્વભાવ વસ્તુ સ્વભાવ, ઉસસે કથંચિત્ ભિન્ન હૈ. પ્રમાણકા વિષયસે અભિન્ન ને નિશ્ચયકા વિષયસે ભિન્ન ઐસા અહીં લાગુ નહીં હોતા. એય ચંદુભાઈ— કેમ ? અહીં તો શુદ્ધ પારિણામિક લક્ષણ શુદ્ધ આત્મદ્રવ્યસે કથંચિત્ ભિન્ન એમ લીયા હૈ. ઓ દ્રવ્યસે કથંચિત્ ભિન્ન ને વો

દ્રવ્યસે કથંચિત્ અભિન્ન, ભાઈ- સમજમેં આયા ? પ્રમાણકી અપેક્ષાસે અભિન્ન અને નિશ્ચયકી અપેક્ષાસે ભિન્ન, એ અહીં લાગુ નહીં હોતા, લાગુ નહીં હોતા, ક્યા કહેતે હૈ ઘટિત નહીં હોતા. તમારી ભાષા હૈ. ઐસે યહાં ઘટિત નહીં હોતા, ક્યૂંકિ યહાં યે પર્યાય, શુદ્ધ પારિણામિકભાવ લક્ષણવાળા ઐસા જો શુદ્ધ દ્રવ્ય વસ્તુ ધ્રુવ, જો સમ્યગ્દર્શનકા ધ્યેય જો સમ્યગ્દર્શનકા વિષય, જો સમ્યગ્દર્શનકા લક્ષ કરને લાયક એ ચીજ, એ શુદ્ધાત્મા ભગવાન આત્મા જો નિત્ય ધ્રુવ હૈ- ઉસસે આ જો મોક્ષકા માર્ગકી પર્યાય કોઈ અપેક્ષાએ ભિન્ન હૈ, કાયમ રહેતી નથી. આચાર્ય પોતે કહેગા, ભાઈ “ ભાવના વિનાશિક છે ” માટે. એ ભાવના કાયમ રહેતી નથી. માટે કથંચિત્ ભિન્ન હૈ સમજમેં આયા ? આહાહા !

કથંચિત્ ભિન્ન હૈ “ કીસ લીયે જુઓ ” કિસ લીયે ભિન્ન હૈ ? “ કે ભાવનારૂપ હોનેસે ” એ ત્રિકાળી ભાવરૂપ હોનેસે યે ચીજ નહીં. ઓ ભાવના, જુઓ અહીંયા ભાવનાનો અર્થ વિકલ્પ ને ચિંતવન ઓ નહીં. એ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિકભાવ ઉસકો યહાં ભાવના કહેનેમેં આયા હૈ આહાહા ! સમજમેં આયા ? વસ્તુ જો ત્રિકાળ હૈ, ઉસકા તરફકી એકાગ્રતા, એક અગ્ર, આત્મા અગ્રપણે લક્ષમાં લેકર જો પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ હૈ, ઉસકો ભાવના કહેતે હૈ. આ વળી બાર ભાવના ને એ ભાવનાની આ વાત નથી તેમ આ ભાવના એટલે કે વિકલ્પ ને ચિંતવન છે એ ભાવના નહીં. યહાં તો ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ ઉસમેં એકાગ્રતા એક સમયકી ઉસકો અહીંયા ભાવના કહેતે હૈ. સમજમેં આયા ? એક સમયકી પર્યાય દો સમય નહીં રહેતી મૂળચંદભાઈ સમજાય છે આ બહું ઝીણું આવ્યું આ તો નીકળ્યું.

ક્યાંક માન્યું હશે લોકોએ, એય શેઠ.

કહેતે હૈ એ ભાવનારૂપ હોનેસે, કેમ ભિન્ન હૈ ? કે ભાવનારૂપ હોનેસે, એ ત્રિકાળ ભાવરૂપ નહીં માટે. સમજમેં આયા ? શુદ્ધ પારિણામિકભાવ તો ભાવનારૂપ નહીં, દેખો. જો ત્રિકાળી ધ્રુવ સ્વભાવ હૈ વો તો ભાવનારૂપ નહીં, પર્યાયરૂપ નહીં હોતા ઓ એક સમયરૂપી ભાવના હૈ, ઓ શુદ્ધ ત્રિકાળી ભાવ, ભાવના નહીં. સમજમેં આયા ? આરે ભારે ઝીણું ભાઈ. શુદ્ધ પારિણામિકભાવ તો ભાવનારૂપ નહીં, ભાવનારૂપ નહીં. યહાં તો ભાવના હૈ મોક્ષમાર્ગ તો વીતરાગી પર્યાય હૈ, વીતરાગી ત્રિકાળી બિંબ નહીં. (જી. ડા.) ત્રિકાળ વીતરાગી બિંબ જો પ્રભુ આત્મદ્રવ્ય ઓ નહીં, આ તો ભાવનારૂપ, નઈ પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ. શક્તિમેંસે વ્યક્તિ કહા થા ને ઉપર ભવ્યત્વ શક્તિની વ્યક્તિ સમજમેં આયા ?

તો કહેતે હૈ કે “ યહ પર્યાય એકાંતરૂપસે શુદ્ધ પારિણામિકસે અભિન્ન હો ” દેખો એકાંતરૂપસે અભિન્ન હો, કથંચિત્ ભિન્ન એમ કહ્યું. પણ કથંચિત્ અભિન્ન એમ કહા, એમ આવ્યું ને પહેલું ? કથંચિત્ ભિન્ન એનો અર્થ કથંચિત્ અભિન્ન, કિસકી સાથ ? ત્રિકાળી દ્રવ્યકી સાથ. ભગવાન આત્મા, અપના નિજાનંદ સ્વરૂપ ઉસકી દૈષ્ટિ કરનેસે, જો પર્યાય

પ્રગટ હુઈ મોક્ષમાર્ગ, વો આનંદકા અનુભવ, શુદ્ધઉપયોગ, ઓ પર્યાય ત્રિકાળી દ્રવ્યસે કથંચિત્ ભિન્ન, ક્યું ? કે ઓ પર્યાય ભાવનારૂપ છે. વો વસ્તુ છે ત્રિકાળી ભાવનારૂપ નહીં. સમજમેં આયા ? એસા જો શુદ્ધ પારિણામિકસે એકાંતરૂપસે અભિન્ન હો, એકાંતસે તદ્દન વો પર્યાય અને દ્રવ્ય અભેદ હો, તો ઓ પર્યાય કાયમ રહેની ચાહીયે અથવા પર્યાયકા નાશ હોનેસે, દ્રવ્યકા નાશ હો જાયેગા. ભારે વાત. સમજમેં આયા ?

એ પર્યાય, મોક્ષમાર્ગકી પર્યાય, ક્ષાયિક ભાવકી પર્યાય દેખો ઉસમેં એ 'ભી' આયાને ? કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય, ક્ષાયિકભાવકી પર્યાય, ક્ષાયિક સમકિતકી પર્યાય, અહીંયા મોક્ષમાર્ગ એટલે કેવળજ્ઞાન ન લેવું. ક્ષાયિક સમકિત, ક્ષાયિક ચારિત્રરૂપી પર્યાય ઓ ભાવનારૂપ છે. ત્રિકાળી ભગવાન આત્મામાં ધ્યેય કરકે ધ્યાનમેં પર્યાય જો ઉત્પન્ન હુઈ, ઓ ભાવના છે. ત્રિકાળી ભાવ નહીં. ત્રિકાળી ભાવસે જો શુદ્ધપારિણામિકસે ઓ પર્યાય એક જ હોય એકમેક હોય, તદ્દન અભિન્ન હોય, એકાંતસે અભિન્ન હોય તો “ મોક્ષકા પ્રસંગ આને પર ”, જબ, જ્યારે કેવળજ્ઞાન અને મુક્તિ હોગી, તો યહ ભાવનારૂપી પર્યાય રહેગી નહીં. સમજમેં આયા ? મોક્ષમાર્ગકી પર્યાયકા વ્યય ઓર મોક્ષકી પર્યાયકા ઉત્પાદ, જો ભાવના અને ત્રિકાળી ભાવ, તદ્દન અભિન્ન હો તો મોક્ષ હોનેસે પર્યાયકા નાશ હોગા, અને પર્યાય ને દ્રવ્ય સર્વથા અભિન્ન હો તો પર્યાયકા નાશ હોનેસે દ્રવ્યકા ભી નાશ હો જાયેગા. તો દ્રવ્યકા તો નાશ કભી હોતા નહીં. સમજમેં આયા ?

મોક્ષકા પ્રસંગ આને પર, પ્રસંગ આને પર ઉસકો મોક્ષ હોગા હી, યું એમ કહેતે છે. જીસમેં એસી ભાવના, ભગવાન આત્મા વસ્તુ છે, ઉસકો ધ્યેય બનાકર જો પર્યાય ધર્મકી, શાંતિકી, સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન શાંતિકી ચારિત્રકી જો ભાવના ઉત્પન્ન હુઈ છે. એ પૂર્ણ મોક્ષ જબ હોગા કેવળજ્ઞાન, તબ એ ભાવના રહેગી નહીં, તો એ પર્યાય રહેગી નહીં. ઓ પર્યાય નહિ રહેગી. જો ઓ પર્યાય ને દ્રવ્ય સર્વથા અભિન્ન હો, તો પર્યાયકા નાશ હોનેસે દ્રવ્યકા ભી નાશ હો જાયેગા. અભિન્ન હોય તો આ નાશ હો તો ઉસકા ભી નાશ હો જાય મગર એસા તો હોતા નહીં. ન્યાય સમજમેં આતે છે ? આરે ભારે વાત ભાઈ (પર્યાય અભિન્ન હો તો પર્યાયકા નાશ હોને પર દ્રવ્યકા નાશ હો જાય) દ્રવ્ય નાશ હો જાય. પંડિતજી, છે ઉસમેં ?

તો કહેતે છે. જો શુદ્ધ એકાંતરૂપસે ભગવાનકી સાથ દ્રવ્યકી સાથ ઓ મોક્ષકા માર્ગકી પર્યાય, ભાવના, ઓ ત્રિકાળી ભાવકી સાથ, એ ભાવના સર્વથા એક હો તો મોક્ષકા પ્રસંગ આને પર એ પર્યાય નહિ રહેગી. સમજમેં આયા ? મોક્ષકી પર્યાય જબ હોતી છે તબ આ ભાવનારૂપ મોક્ષકા માર્ગકી પર્યાય રહેતી નહીં નાશ હોતી છે.

મોક્ષ કારણરૂપ પર્યાય દેખો, મોક્ષ હોને પર મોક્ષકા કારણરૂપ દશા ઓ તો વ્યય હોતા છે. નાશ હોતા છે. “ શુદ્ધ પારિણામિકભાવ ભી વિનાશકો પ્રાપ્ત હો ” લ્યો. આહાહા !

आ रमतो, परिणाम अने परिणामी बे वय्येनी वातो करे छे. समजमें आया ? रागको छूताही नहीं, निमित्तको छूता ही नहीं. आहाहा ! समजमें आया ? अपनी वीतरागी धर्म पर्याय जो द्रव्यको ध्येय बनाकर कहेसे आगण, विषय बनाकर, विषय अटले ध्येय, आ द्रव्य वस्तु, समजमें आया ? आपणे आव्युं हतुं त्यां नहीं अष्टपाहुडमां मतिरूपी धनुष, श्रुतरूपी दोरी सम्यग्दर्शन ज्ञानरूपी बाण लगाया ध्रुव उपर, लक्ष उपर समजमें आया ? भावमतिज्ञानरूपी धनुष, भावश्रुतज्ञानरूपी दोरी और सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्ररूपी बाण तो दर्शन ज्ञान यारित्र मति श्रुत आदि बधुं सब आ गया उसमें, मारा बाण ध्रुव उपर, त्रिकाणी ध्रुव ओ लक्ष करने लायक है, आ धर्म करनेवालेको लक्ष ने ध्येय ध्रुव उपर ध्यान लगानेका है. अे सिवाय धर्म कत्नी होता नहीं. आहाहाहा !

कहेते है, जो ये मोक्षमार्गकी पर्याय, भावना, मोक्षका प्रसंग होने पर अहीं तो निश्चयसे उसको मोक्ष होगा हि अेम कीधुं. मोक्षकी पर्याय हुं है तो मोक्ष तो होगा हि. समजमें आया ? तो मोक्ष होगा जब सिद्ध पर्याय, केवणज्ञानकी पर्याय तो वो पर्यायका तो विनाश होता है मोक्षमार्गकी जो पर्याय है उसका तो अभाव होता है नाश होता है. जो त्रिकाणी द्रव्यकी साथ आ पर्यायको तद्न अेक कहे, अेक कहे, अम्बिन्न कहे, तो पर्यायका नाश होनेसे उसकी साथ जो अम्बिन्न द्रव्य था उसका भी नाश होगा समजमें आया ? भारे वात भाँ, भाषा तो सादी आवे छे, अेमां काँ, भाव भले ाँया हो, भाव तो... आहाहा ! आवे छे भाषा ाँ ! अेम.

कहेते है, मोक्ष हो जाने पर ँस भावनारूप, मोक्ष कारणभूत पर्याय. कोँ कहेते है ने सिद्धको आठ गुण है वो तो गुण है, अे गुण नहीं, अे तो पर्याय है. सिद्धको जे अनंतज्ञान-अनंत दर्शन अे गुण नहीं अे तो पर्याय है अवस्था है अैसी अवस्था जब प्रगट होती है, तब मोक्षमार्गकी पर्यायका नाश होता है तो मोक्षमार्गकी पर्याय अवस्था, अने वस्तु त्रिकाणी अे सर्वथा अेक हो, सर्वथा अेक हो तो पर्यायका नाश होनेसे वस्तु भी नाश हो जायेगी, माटे सर्वथा अेकांते अम्बिन्न है नहीं. कथंचित् अम्बिन्न है. (वाह रे वाह) कथंचित् अम्बिन्न है अेम अेनो अर्थ थयोने ? समजमें आया ?

“ परंतु अैसा तो होता नहीं है ”- भगवान आत्मा ध्रुव, ध्रुव सत्का सत्त्व, प्रभु आत्मा सत्, उसका भाव परम स्वभावभाव सत्त्व अैसा ने अैसा अनादि रहेते है सिद्धमें भी अैसा है. सिद्धकी पर्याय प्रगट हुं तो सत्त्वमें कोँ कमी आ गँ, अैसा है नहीं. और यहां नरककी योनिमें नरकमें रहा, अक्षरका अनंतमां भागे ज्ञानका विकासका अंश बहोत थोडा रहा, तो भी ध्रुव तो ध्रुव ही है. उसमें कोँ कमी नहीं होती ने सिद्ध हो तो कोँ वृद्धि नहीं होती. समजमें आया ?

भारे वात भाँ (सत्य वात) अे ध्रुवका दरिया, ध्रुवका सागर तो अैसा ने अैसा

રહેતા હૈ. એ બાઢ ક્યા કહેતે હૈ તુમ્હારે ? ભરતી ઓટ કહેતે હમારે, બાઢ આતા હૈ. ઓટ પાની આતા હૈ પીછે. ઐસી પર્યાય ધ્રુવમેં નહીં. બાઢ આઓ કેવળજ્ઞાનકા કે હટ જાઓ અનંતમેં ભાગે, અક્ષરકે અનંતમેં ભાગે, તો વસ્તુમેં કાંઈ બાઢ કે ઘાટા આતા નહીં, સમજમેં આયા ? ઐસા જો દ્રવ્ય હૈ એ જો અભિન્ન, એકપણું પર્યાય અને દ્રવ્યકો એકપણું હો, તો મોક્ષ પ્રસંગ હોતા, પર્યાયકા નાશ હોતા હૈ તો વસ્તુકા ભી નાશ હો જાય, એક, એક જો માનો તો. પરંતુ ઐસા તો હોતા નહીં. આહાહા ! કહાં લીયા ? શરીર નાશવાન, રૂગ નાશવાન, આ પર્યાય નાશવાન, મોક્ષકા માર્ગ નાશવાન એય, આહાહા ! સમજમેં આયા ?

એક ગાય પડી હતીને આજે દિશાએ ગયા ચોવીસ કલાકથી પડી હતી. દુઃખી-કાલે ગયા 'તા સવારે નવ વાગે અબી ગયા સાડા નવ વાગે તો જીવતી હતી. શ્વાસ ચાલતો હતો. ખલાસ થવાની તૈયારી હતી ચોવીસ કલાકથી એમ ને એમ પડી 'તી.

ક્યા રોગકા દુઃખ, દુઃખ કીસકો હૈ. એકત્વકા દુઃખ હૈ. શરીરકા રોગકા દુઃખ નહીં. રાગકી એકતા સાથ જો મિથ્યાત્વ ભાવ ઉત્પન્ન હોતા હૈ. એ મિથ્યાત્વમાં આકુળતા ઓ દુઃખ હૈ. એ દુઃખકી પર્યાય દ્રવ્યમેં નહીં. આહાહા ! ઔર ધર્મકી પર્યાય પ્રગટ હુઈ ઓ દ્રવ્યમેં નહીં. ભારે વાત ભાઈ- (સત્ય વાત) સમજમેં આયા ?

“ પરંતુ ઐસા તો હોતા નહીં. ક્યૂં ? શુદ્ધ પારિણામિકભાવ તો અવિનાશી હૈ ”. ભગવાન આત્માનું દ્રવ્ય સ્વરૂપ તો ત્રિકાળ અવિનાશી હૈ. સમજમેં આયા ?

“ ઈસ લીયે ઐસા સિદ્ધ હુઆ ”, લ્યો આ કારણસે ઐસા સાબીત હુઆ કે, તમારી પાસે નથી, છે ને પાનુ ? તમને પાનું આપ્યું નથી ત્યાં છે સમજમેં આયા ? ઓહો, અમૃતના સાગર ઉછળ્યા છે. આહાહા ! એમ કહે છે જુઓ એટલી વાતમાં ધ્યાન રાખવું જોઈએ ? કહેતે હૈ- કે “ ઈસલીયે ઐસા સાબીત હુઆ કે, શુદ્ધ પારિણામિકભાવ વિષયક ”, ભાષા દેખો, પછી ભલે આલંબન લીયા ઉસમેં વિષય કરનારો ભાવના છે એ તો શુદ્ધ પારિણામિકને વિષય કરનાર છે, ધ્યેય કરનાર છે, બસ. પછી આલંબન પણ એને કહેનેમેં આતા હૈ, ખરેખર તો પર્યાય દ્રવ્યકા આશ્રય કરતી હૈ ઐસા નહિ હૈ, નિશ્ચયસે તો પરિણામ પરિણામકે આલંબનસે હૈ, દ્રવ્યકે આલંબનસે હૈ નહીં આરે ભારે વાત ભાઈ સત્ હૈ ને વો સત્ હૈ ને ? પર્યાય સત્ હૈ ને ? સમ્યઞ્ઞર્શન જ્ઞાન ચારિત્રકી પર્યાય સત્ હૈ ને ? અરે મોક્ષકી પર્યાય ભી સત્ હૈ ને ? હૈ ઉસસે દ્રવ્યકા આલંબન કહેના ઓ બી અપેક્ષિત જ્ઞાન કરના ઉસમેં. નિરપેક્ષમેં તો યે પર્યાય પર્યાયસે હૈ; દ્રવ્યસે ભી હૈ નહીં.

પર્યાય દ્રવ્યકા આલંબન લેતી નહીં હૈ ખરેખર તો એમ કહેતે હૈ-કહ્યું ને ઈ તો, આશ્રય કહ્યું ત્યાં કીધું. ત્યાં આશ્રય કહ્યો, અહીંયા વિષય કહ્યો, ઉસકા અર્થ એ કે પર્યાય ઓ તરફ ઝૂકતી હૈ ને ? તો આશ્રય લીયા, આલંબન લીયા, ઐસા કહેનેમેં આતા હૈ. કઈ

पर्याय ? अे प्रश्न पीछे जूओ आ वर्तमान पर्याय है ओ पर्याय तो अंदरमें जूकती नई समझमें आया ? क्योंकि ओ पर्यायका लक्ष तो पर उपर है. तो पर्याय जूकता है द्रव्यमें, अे अपेक्षाअे पर्यायको आश्रय, आलंबन द्रव्यका है अैसा कहेनेमें आया है. त्तारे जीशुं.

“ भूयत्थं अरिस्सदो षलु ” अेम छे ने शब्द अगीयारमी गाथा भूतार्थने आश्रये. अे तो उत्पन्न होता है व्यक्तपक्षे अे अपेक्षाअे कहा, पक्ष है अपनेसे उत्पन्न हुअ. आलंबन-आलंबन कोछका है नई. समझमें आया ? ध्रुव त्रिकाणी सत् है, अेम अेक समयकी पर्याय पक्ष सत् है. अे सत्का विषय क्या ? ध्रुव है अेम कहेते है. ओ मंडूक, देउका भी समकित पामते है तो ध्रुवका लक्षसे पाते है. लाभ वातनी वात, अनंत करे पक्ष ध्रुव भगवान आत्मा उसका अंतरमें पर्यायको भेटा करनेसे, पर्याय क्यूं ? पर्यायसे काम लेना है ने ? अेटले वात तो पर्यायसे आवे, पक्ष आ पर्याय उसको आश्रय करती है, ओ भी व्यवहारसे आया, ओ प्रगट होती है उसके आश्रयसे अैसा कहेनेमें आता है.

तो शुद्ध पारिषामिकभाव विषय शुद्ध पारिषामिक भावका अवलंबन लेनेवाली अेटले विषय करनेवाली जे भावना, क्या कीया ? के सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्रकी जे धर्म पर्याय है उसका विषय ध्रुव है अे भावना ध्रुवको विषय करती है. समझमें आया ? त्तारे वातु भाअ, अेय शोभालालज्ज ! आ सुना हि नई अत्यार सुधी कांअ. अैसा ने अैसा थअ गया शेठिया त्यां पाछा धर्ममां य मोटा कहेवाय अअ तो सूनने को भील गया वात तो सखी है. योग्यतासे मिलता है. निरालंबी प्रभु अेने पर्यायका भी आलंबन नई. और पर्यायको आलंबन कहेना द्रव्यका, अंश है ने अने लक्ष जते है ने अे अपेक्षासे आलंबन कहेनेमें आव्या है ! विषय करना है ने ? पाठ है ने ? शुद्ध-पारिषामिकभावको विषय बनानेवाली. शुद्ध पारिषामिक त्रिकाण भाव उसको ध्येय बनानेवाली समझमें आया ? आहाहा ! मार्ग तो जूओ. सर्वज्ञ वीतराग आवी वात, सर्वज्ञ वीतराग सिवाय अथवा द्विगंबर धर्म सिवाय अे वात भीजे क्यांय होती नथी. समझमें आया ? वस्तुका स्वरूप अैसा है.

पर्यायको पर्याय आलंबन नई. पर्यायका पर्याय विषय नई, क्या ? समझमें आया ? सम्यग्दर्शनकी पर्याय, मोक्षमार्गकी पर्याय, अे पर्याय-पर्याय, उसका विषय पर्याय नई. तो अे पर्यायका विषय तो राग ने निमित्त तो क्यांय रह गया. आहाहा ! समझमें आया ?

भगवान आत्मा जे परम स्वभावभाव द्रव्यभाव उसको विषय बनानेवाली वर्तमान पर्याय, मोक्षमार्गकी, धर्मकी पर्याय ओ त्रिकाणी धर्मीका (धर्मीको) विषय करती है. उसको ध्येयमें लेती है अे धर्मकी पर्याय अपना पक्ष आश्रय करके पर्यायका आलंबन लेती है अैसा नई आहाहा ! समझमें आया ? आ शास्त्रसे ज्ञान हुआने ?

ઓ પર્યાયકો ભી ધર્મકી પર્યાયકા ધ્યેય ને આલંબન નહીં. પણ ઓ પર્યાય પ્રગટ હુઈ, ઓ પર્યાય ધર્મકી પ્રગટ હુઈ, એ પર્યાય પર્યાયકા વિષય નહીં. મોક્ષમાર્ગકી નિર્મળ પર્યાય પર્યાયકા વિષય નહીં સમજમેં આયા ? માર્ગ ભાઈ ભારે વાત ભાઈ.

પર્યાય, જો મોક્ષ કહો, મોક્ષમાર્ગ કહો સબ પર્યાય હૈ અવસ્થા હૈ, સક્રિય પરિણમન હૈ, સમજમેં આયા ? ધર્મ એ પર્યાય હૈ ઓર ધર્મકા પૂરણ ફળ કેવળજ્ઞાન ઓ ભી એક પર્યાય હૈ. એ પર્યાય નાશવાન હૈ. આહાહા ! માટે એ પર્યાય દ્રવ્યસે કથંચિત્ ભિન્ન હૈ. ભિન્ન ન હો તો પર્યાયકા નાશસે વસ્તુકા ભી નાશ હો જાય.... એસા શુદ્ધ પારિણામિકકો જીસને વિષય બનાયા એસી જો ભાવના, સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર, સમજમેં આયા ? સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ને ચારિત્ર, ઉસને વિષય બનાયા ધ્રુવકો, એસી ભાવના ઓર ક્યા કહેતા હૈ, હવે ઉપર લીધી 'તી એ વાત લીધી હવે, ઉસરૂપ જો ઉપશમ આદિ ત્રીન ભાવ દેખો, એ ભાવના હૈ યહ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ ને ક્ષાયિક ત્રીન ભાવરૂપ હૈ-સમજમેં આયા ? જુઓ અહીંયા વ્યવહારકા નિષેધ કરનેકો આ લીયા હૈ. ભાઈ વ્યવહાર રત્નત્રય હૈ તો નિશ્ચય રત્નત્રય ધર્મ પ્રગટતે હૈ, એસે નહીં. નિશ્ચય રત્નત્રય પ્રગટનેમેં ધ્યેય ધ્રુવ હૈ. જુઓ આ લોકો રાડો પાડતે હૈ એકાંત કહેતે હૈ, અરે સૂન તો સહી આ ક્યા કહેતે હૈ યહાં એય લાલચંદજી કહેતે હૈને એસા ? વ્યવહારસે કુછ લાભ નહીં આત્મા કો- વ્યવહારસે કુછ લાભ નહીં ? લાભ હૈ- બંધકા. સમજમેં આયા ?

કહેતે હૈ યે ધર્મ પર્યાય, આહાહા ! આ કેવી ધર્મ પર્યાય, વીતરાગી ઓપીત પર્યાય, એ ભાવનારૂપ હોનેસે એ ત્રણભાવરૂપ હૈ, કારણ કે ત્રણ ભાવ પર્યાયરૂપ હૈ, ઉદય ભી પર્યાય, પણ ઉદય તો અહીંયા નિષેધ કરેગા યહાં દેખો, સમસ્ત રાગાદિસે રહિત હોને કે કારણ એ ઉદયકો નિષેધ કર દીયા. ચાર પહેલે પર્યાયકો બતાયા થા કે પર્યાય ચાર ભાવરૂપ હૈ અને દ્રવ્ય પારિણામિકભાવરૂપે હૈ. પાંચ ભાવ સમા દીયા થા. વસ્તુ જો ત્રિકાળી હૈ એ પારિણામિકભાવ ત્રિકાળરૂપ ધ્રુવભાવ હૈ, પારિણામિકભાવ હૈ અને પર્યાય એ ચાર ભાવ હૈ પર્યાય. તો ઉસમેં જો ત્રીન ભાવકી પર્યાય હૈ વો મોક્ષમાર્ગકી પર્યાય હૈ. ઓ ઉદયભાવકો, પર્યાય હૈ, પણ ઓ ઉદય- સમસ્ત રાગાદિસે રહિત હોનેકે કારણ સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય, મોક્ષમાર્ગકી પર્યાય, એ તો વીતરાગી-પર્યાય હૈ. એ સમસ્ત રાગાદિસે રહિત, પંચ મહાવ્રતકા વિકલ્પ ને નવતત્ત્વકી શ્રદ્ધાકા વિકલ્પ સબસે રહિત ઓ મોક્ષકા માર્ગ હૈ. હૈં ! (સમસ્ત રાગાદિ સે રહિત તો બારમે) અરે ! યોથે ગુણસ્થાનકી બાત હૈ અહીંયા. રાગાદિસે રહિત જ મોક્ષકા માર્ગ હૈ. સમસ્ત રાગાદિ રહિત એટલે ? પણ એ રાગાદિ રહિત જ હૈ.

સમ્યગ્દષ્ટિ વ્યવહારસે મુક્ત હૈ વ્યવહારકા આશ્રય વિકલ્પ એ રાગ હૈ. દયા દાન વ્રતાદિકા વિકલ્પ હૈ, ઉસસે દષ્ટિવંત, ધ્યેય બનાયા ધ્રુવકો, તો રાગસે તો યહ મુક્ત હિ હૈ.

वो बताते हैं देवो, उपशमभावमां कहेते हैं. आ तीन भाव कवा के नहीं ? उपशम आदि तीन भाव कवा के नहीं ? के उसमें क्षायिकभाव क्षयोपशम दो हि लीया है ? उपशमभावमां ओ पण पर्याय, ओ उदय नाम समस्त रागसे रहित है. समजमें आया ? ओ तीन भाव उपर कवा था, ओ पीछे ओ भावना जोसको कही जिसको सबेरेमें घण्टां बोल लीया था, ओ बधी पर्याय है. अमारे पंडितजो कहे. पर्यायका छतना बधा माहात्म्य ? माहात्म्य तो द्रव्यका है, पण पर्यायका छतना माहात्म्य तो द्रव्यका कीतना माहात्म्य ? ओम लेना है.

ओछ शशीभाछ ? गाणां छतना गाया सवेरमें क्या पर्यायका छतना गाणां ? भाछ ओ तो पुत्र है प्रज्ज, द्रव्यकी पर्याय है, प्रज्ज है समजमें आया ? ओनी पर्याय. प्रमाणांनी अपेक्षाओ पर्याय ओनी कहेवाय समजमें आया ? अने ओक समयकी पर्याय अभिन्न है, ओ अपेक्षाओ आत्माकी पर्याय कहेनेमें आता है. समजमें आया ? सवेरेमें बडोत आया था. शुद्धात्म द्रव्य कवा ल्यो. शुद्धात्म द्रव्य छसको कहीओ, अहीं जे शुद्धात्म द्रव्य कहेते हैं, ओसा शुद्धात्म द्रव्य कइ दीया. ओ तो अत्मेदकी अपेक्षा पर्याय आ बाजु जुक गछ है, रागसे इटकर स्वभाव बाजु जुक गछ है, तो शुद्ध द्रव्यकी साथ अत्मेद करके, शुद्ध द्रव्य ही है, उसको कइ दीया. समजमें आया ?

कहेते हैं की उपशम आदि तीन भाव, उपशम आदि मां ओकलो उपशम भाव न लेना अने ओकला क्षायिक भाव लेना ? समस्त रागादिसे रहित, पंडितजो. तीनो भाव रागसे रहित कवा है. क्योकि उदयभाव पर्याय है तो उसका तो अर्धीयां निषेध करके स्वभाव प्रगट हुआ है ओम बताते हैं निषेधका अर्थ उसके उपरसे लक्ष छोड दीया ओ निषेध. द्रव्य वस्तु उपर ध्येय बनाया तो पर्याय प्रगट हुआ, ओ पर्याय अर्धीया समस्त रागसे रहित, ओ पर्याय है. समजमें आया ? देवो ने आ पाना तो सबके हाथमां दीया है. (पानामांथी काढ्युं) पानामें क्या लीजा है देवो- क्या नहि लीजा है. उपशम आदि ओ भावना, जो निर्मण पर्याय है ओ भावना विनाशीक है, कायम द्रव्यकी साथ रहेती नहीं. ओ कारणे भावनाको तीनभावरूप कवा, उपशमभाव, क्षयोपशमभाव, क्षायिकभाव तीन भाव कवा, ओ तीन भाव समस्त रागादिसे रहित, इवे पाठ है के नहीं उसमें ? हे ! (स्पष्ट) स्पष्ट है ? विकल्प, इिकल्प, दया, दान ने प्रत ने लज्जितना परिणाम ओ उपशमभाव, क्षायोपशमिक, क्षायिक ओ रागसे रहित भाव है. (बराबर) है ने ? पाना दीया है तुम्हारा हाथमें रामजोभाछओ पाना छपाव्या ते दि ' पंटरसो, को 'क कहे प०० छपावो, ओ कहे पंटरसो छपावो भाछ पाना ते पाना पानुं पानुं इरे ने सोनुं जरे ओम नथी कहेता तमारे ? उधराणी-बुधराणी लरी डोयने अंदर पानामां, उधराणी समजते हो लेश देश ओसा भुले तो ओहो इलाशा पासे छतना लेशां है. ओसे पाना इरे ने सोना जरे, छ पाना इरे ने सोना जरे धूण ओमां कांछ नहीं मणे.

આ જ્ઞાનકી પર્યાય ફરે અને અંદર આનંદકા ઝરણાં ઝરે. એમ કહેતે હૈ આહાહા ! ચિદ્વિલાસમાં ભાઈ આવે છે ને કે જેમ જેમ આચાર્ય ગુણના ભેદ કરીને સમજાવે છે તેમ તેમ શિષ્યને વધારે આનંદ આવે છે, એ ચિદ્વિલાસમાં છે (કારણ-કાર્ય છે) હા. કારણ-કાર્ય માં નાખ્યું છે પાનું બધું યાદ રહે છે કાંઈ ? ચિદ્વિલાસમાં છે. આચાર્ય જેમ જેમ ગુણકા ભેદ કરતે કરતે કરતે બતાવે છે, તેમ તેમ શિષ્યકો આનંદ આતા હૈ, એસા કહેતે હૈ. લ્યો ભેદ બતાવે છે ને આનંદ આતા હૈ, ક્યું કિ જિસકી દૈષ્ટિ દ્રવ્ય ઉપર પડી હૈ, ઉસકો તો વિકલ્પકે કાળમેં ભી શુદ્ધિ હિ હોતી હૈ. સમજમેં આયા ? યાહે તો અશુભ વિકલ્પનો કાળ હો, તો ભી સ્વભાવ તરફકી ઝુકાવ ઓ દશા હૈ, તો ત્યાં નિર્જરા હિ હોતી હૈ, અશુદ્ધતા ટળતી હૈ. અને શુભભાવ હો તો વધારે સ્વભાવ તરફ ઝુકાવ હૈ તો વધારે શુદ્ધિ વધતી હૈ. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

ક્યોંકિ અહીંયા તો દૈષ્ટિવંત શિષ્ય લીયા હૈ ને ભાઈ ? દૈષ્ટિવંત શિષ્ય, જ્યાં દ્રવ્ય ઉપર દૈષ્ટિ હૈ, એ શિષ્યકો જેમ જેમ ઓ સુનાતે હૈ સત્ય, તો ઓ શ્રદ્ધા જ્ઞાન, શૂન્યપણે નહીં રહા ઓ સમયે, ભલે વિકલ્પ આયા સૂનનેમેં વિકલ્પ આયા ઓર વિકલ્પસે સૂનતે હૈ, પણ ઓ સમયે શ્રદ્ધા જ્ઞાન, શ્રદ્ધા જ્ઞાનકા કાર્ય કરતે હૈ કે શ્રદ્ધા જ્ઞાનકા કાર્ય નહીં કરતે હૈ ? ક્યા કીયા ઓ સમજમેં આયા ?

ધર્મી જીવ અપના દ્રવ્ય સ્વભાવકા ધ્યેય બનાકર જો ધર્મ શ્રદ્ધા જ્ઞાન સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન, તીનભાવરૂપ થા ઓ પ્રગટ હુઆ. હવે ઉસકા વિકલ્પમેં લક્ષ ગયા. સમજમેં આયા ? તો ઓ તો ચારિત્રકા દોષકી અપેક્ષાએ પરમાં લક્ષ ગયા. પણ ઓ સમય શ્રદ્ધા જ્ઞાન કોઈ કાર્ય કરતા હૈ કે નહીં ? કે શ્રદ્ધા જ્ઞાન કાર્ય કર્યા વિના શુષ્ક પડા હૈ ? સમજમેં આયા ? સવારે બે મિનિટ આઘુ ગયું 'તુ ખ્યાલ નહોતો પણ જોયું તો ઓહો આ તો વખત થઈ ગયો.

ક્યા કહા ઉસમેં ? કે યહાં કહા કે ઉપશમભાવ, ક્ષયોપશમ ને ક્ષાયિક એ મોક્ષમાર્ગકી પર્યાયકા ભાવ કહા, ઓ ભાવ સમસ્ત રાગાદિસે રહિત હોનેકે કારણ, ક્યુંકિ ધર્મીકો, ધ્રુવ પર દૈષ્ટિ હોનેસે સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન અને કેટલીક સ્થિરતા શુદ્ધ હુઈ હૈ. હવે ઓ રાગસે રહિત હૈ, તો એસા શ્રદ્ધા જ્ઞાનમેં ધ્રુવકા જો કાર્ય હૈ, ઓ શ્રદ્ધા જ્ઞાનમેં હોતા હૈ. સ્વરૂપકા સ્થિરતાકા ભી કાર્ય હોતા હૈ. સમજમેં આયા ? ચારિત્ર ગુણ જિતના નિર્મળ ઈતના કાર્ય તો ઓ સમયમેં ભી કરતે હૈ યાહે તો વિકલ્પ હો શુભકા કે અશુભ હો, પણ જો નિર્મળ પર્યાય પ્રગટ શ્રદ્ધા જ્ઞાન ચારિત્રકા અંશ હુઆ, ઓ કાંઈ કુટસ્થ પડયા હૈ કે કાંઈ પરિણમન કાર્ય કરતા હૈ ? સમજમેં આયા ? હવે ઝીણું આવ્યું થોડુંક સમજમેં આયા કે નહીં કુછ ?

આત્મા, ભગવાન સાગર સરોવર, સાગર મોટો દરિયો સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર હૈ આનંદકા. સ્વયંભૂરમણ સરોવર. દૈષ્ટિકી થાપ પડી ઓ ઉપર જ્યાં, ઓ પર્યાયમેં શ્રદ્ધામેં

सारा आनंद स्वरूप है ऐसा आया, तो साथमें श्रद्धा हुआ, ज्ञान हुआ, आनंदकी पर्याय हुआ, आनंद गुणकी परिणति और यारित्रगुणकी परिणति शुद्ध हुआ, तो विकल्पके जालमें ओ श्रद्धा ज्ञान आदि यारित्रकी पर्याय निर्माण हुआ, ओ कुछ कार्य करती है के नहीं ? (करती है) के राग ज अकेला काम करते है ? (आनंदका अनुभव करती है) आहाहा ! समझमें आया ? (ज, प्रभु) समझाय अेवी आ वात ए डों, न समझाय अेवी वात नथी. अेम न समझवुं के ना ना अमाराथी न समझाय- (स्पष्टीकरण योष्भुं आवे ए) योष्भुं ज ए, वस्तु ज अैसी है.

देभो अईया क्या कीया ? के भाव तीन है, प्रगट हुआ, सम्यग्दर्शनज्ञान धर्म-पर्याय प्रगट हुआ, तो श्रद्धा ज्ञान यारित्र आनंद आदिका कार्य होता है के नहीं ? (होता है) हें ? (होता है) तो ओ कार्यमें राग रहित है. विकल्प आया एतां ओ वस्तु तो राग रहित कार्य करती है. भाए ! क्या कीया इरीने जुओ. जो द्रव्यवस्तु ध्रुव, उसको ध्येय बनाकर जो श्रद्धा ज्ञान यारित्रकी पर्याय, आनंदकी पर्यायरूप कार्य हुआ तो ओ कार्य समये समये होता है के नहीं ? (होता है) विकल्पके जालमें विकल्प रहित अे कार्य होता है. (वृद्धिगत, वृद्धिगत) माटे आ लए लीघा है अंदर. समझमें आया ? हो राग, राग रागके घरमें रहा, आत्मामें क्यां घुस गया है राग.(कोए अेम कहे निर्विकल्पनो अर्थ पारिणामिक भाव) अई तो निर्विकल्प अे ज वात माटे तो आ लीया है.

अे भगवान ! सुन तो सई प्रभु, अई तो समस्त रागादि रहितका अर्थ ओ है, के निर्माण पर्यायमें रागका अंश नहीं. तो ओ वषते जो श्रद्धा ज्ञान यारित्र आनंद स्वच्छता, कर्ता-कर्म आदि निर्माण पर्याय जो कार्यरूप परिणति है ओ विकल्पके जालमें परिणमता है के नहीं ? के विकल्पके जालमें परिणमता नहीं ? ने अईया तो कहेते है विकल्पसे रहित अेवी दशा श्रद्धा ज्ञान यारित्रकी जो अनंत गुणकी हुआ ओ रागसे रहित, अपना कार्य करती है. समझमें आया ? (ज. प्रभु) आ तो प्रगट पर्यायकी बात चलती है ने ? ध्रुव तो ध्रुव है. सम्यग्दर्शन-ज्ञान धर्म पर्याय प्रगट हुआ ओ समये समये कोए कार्य कर्या विना रहेते है ? अेक समयकी भावना है ओ तो कइ दीया. बीजे समये अैसी किया, बीजे समये अैसी किया, किया नाम परिणमन, अैसा परिणमन तो निरंतर यालु है. आहाहा ! समझमें आया ?

थोडुं घणुं न समझाय तो रात्रे पूछना रात्रे वषत राष्यो ए के नहीं (अभी बता दो इरसे) अमारा घनालालज निजालते है सब रात्रिको, ओ प्रश्न ओ जाते बिलकुल प्रश्न निजालते थे. समझमें आया ? क्या कीया ? तीनबात.

अेक तो ध्रुव त्रिकाणी है उसमें पर्याय कथंचित् अभिन्न ने कथंचित् भिन्न. अेक समयकी पर्याय बदल जाती है षसलीये भिन्न है अैसा कइ. दूसरी बात पर्याय जो प्रगट

હુઈ ધર્મકી તીન ભાવરૂપ સમ્યઁર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર, વીતરાગ પર્યાયરૂપ ઓ રાગસે રહિત હૈ, એ સમ્યઁર્ષ્ટિ ધ્રુવકા ધ્યેય કરનેવાલા ઉસકા રાગ વિષય રહા નહીં. તો રાગ વિષય રહા નહીં. તો રાગકા જ્ઞાન અપનેમેંસે અપને કારણસે જ્ઞાન અપનેસે હોતા હૈ. સમજમેં આયા ? એ જ્ઞાનકી શ્રદ્ધા આનંદકી પર્યાય કાર્ય કરતી હૈ સમયે સમયે જ્ઞાન ગુણકી પર્યાય જાનન હુઈ એ કાર્ય કરતી હૈ કે નહીં ? તો અહીં કહેતે હૈ કે રાગરહિત કાર્ય કરતી હૈ વો એઈ નવરંગભાઈ આહાહા ! કેસા કાર્ય કરતી હૈ ? “ સમસ્ત રાગાદિસે રહિત હૈ. ” સુનો તો સહી, સમ્યઁર્શન જ્ઞાન અને સ્વરૂપ આચરણ જ્યાં પ્રગટ હુઆ, ઓ તો બિલકુલ રાગસે રહિત જ અપના સ્વભાવ સન્મુખકી પરિણતિ હૈ યે પર પરિણતિસે તો રહિત જ હૈ ચૌથેસે ઐસા હૈ, સમ્યઁર્ષ્ટિકો ઐસા હૈ.

ચારિત્રકા દોષકી અપેક્ષાએ કહો તો ઉસકી પર્યાયમેં રાગ હૈ ઐસા કહેનેમેં આતા હૈ. પણ જ્યાં દૈષ્ટિકા વિષયમેં તો ઉસકી પર્યાયમેં રાગ હિ નહિ ઐસા કહેનેમેં આતા હૈ. ક્યોંકિ દૈષ્ટિકા વિષય ભગવાન પરમ શુદ્ધ પરમાત્મા હૈ. સમજમેં આયા ? (શ્રદ્ધામેં રાગદ્વેષ નીકલ ગયા) હેં; શ્રદ્ધા જ્ઞાનમેં પરિણતિમેંસે રાગદ્વેષ નીકલ ગયા, દૈષ્ટિકી અપેક્ષાએતો. ક્યોંકિ સમ્યઁર્ષ્ટિકી પરિણતિ દ્રવ્યકા પારિણામિક ત્રિકાળી ભાવકે આશ્રયે હુઈ હૈ ના ? વો તો શુદ્ધકા પરિણમન હુઆ. વસ્તુ શુદ્ધ હૈ, પવિત્ર હૈ ઐસા શુદ્ધ પરિણમન હુઆ, તો શુદ્ધ પરિણમન, અશુદ્ધ પરિણમનસે રહિત હૈ એમ કહેતે હૈ. આહાહા ! (ઉસી કાળમેં રહા) ઓ હિ કાળમેં. સમજમેં આયા ?

વો હિ કાળમેં રાગ રહિત હુઆ એમ પંડિતજી કહે છે પંડિતજી પુષ્ટી કરતે હૈ. વો હિ સમય નિર્મળ પર્યાય કાર્ય કરતી હૈ ઉસ સમય રાગ રહિત હૈ યૂં દૂસરા સમયે નહીં, ઓ હિ સમયે રાગ રહિત હૈ. સમજમેં આયા ? ચાર ભાવ કહ્યા ને પર્યાયરૂપ તે તીન ભાવ જો મોક્ષમાર્ગકી પર્યાય હુઈ એ ઉદયભાવકી પર્યાય રહિત હૈ, ઐસા કહેના હૈ આહાહા ! સમજમેં આયા ?

કારણ ? “ એ શુદ્ધ-ઉપાદાન કારણભૂત હોનેસે ”. મોક્ષ કારણ ભાઈ અહીંયા પાછુ ‘ભૂત’ આવ્યું (પર્યાય આવી) છે પર્યાય, પણ અહીં કારણભૂત લીધું પાછું ઓલા પહેલામાં ફેર હતો પહેલું આવ્યું તુંને ? પહેલા “ શુદ્ધ ઉપાદાનભૂત ” કહા થા. પહેલા પહેલું સાધારણ આવ્યુ હતું. પહેલા શુદ્ધ ઉપાદાનરૂપ આયા થા પારીગ્રાફની પાંચમી લીટી- “ શુદ્ધ-ઉપાદાનરૂપ ” એ પર્યાય હતી. સમજમેં આયા ? અને પછી “ શુદ્ધ ઉપાદાનભૂત ” આયાને ? એ બીજા પારીગ્રાફની પહેલી લીટી “ સર્વ વિશુદ્ધ પારિણામિક પરમભાવ લક્ષણ શુદ્ધ ઉપાદાનભૂત ” એ દ્રવ્ય છે. પહેલા ઉપાદાન જે પાંચમી લીટીમાં આયા થા, ઓ પર્યાય હૈ અને આ સર્વવિશુદ્ધકા જો હૈ, ઓ દ્રવ્ય હૈ. અને અહીંયા જો શુદ્ધ-ઉપાદાનભૂત કહા છતાં ઓ પર્યાય હૈ. સમજમેં આયા. “ શુદ્ધ ઉપાદાન કારણભૂત ”

अेम लीया ने ? “ शुद्ध उपादानभूत ” अैसा नई लीया है अैसी अस्तित् सिद्ध करना है समजमें आया ?

भोक्ष कारण है, कोण ? पर्याय भोक्षका कारण है परंतु शुद्ध पारिणामिक नई. शुद्ध-पारिणामिकभाव भोक्षका कारण नई.

विशेष आयेगा, वजत थछ गया.

प्रवचन नं. - ८

गाथा उ२०

ता. १७-८-७०

सर्वविशुद्ध ज्ञान अधिकार उ२० गाथा जयसेनाचार्यकी टीका चलती है त्रीज पानाका त्रीज पारीत्राङ्ग हो गया बराबर है ?

क्या कीया त्रीजमें “ छसलीये अे सिद्ध हुआ ” अेकली यीज भाषण अेकली यीज है भाषण. धर्म जसको करना हो तो, उसको परम स्वभाव भोक्ष स्वभाव जो त्रिकाण स्वरूप ध्रुव, उसकी दृष्टि करनेसे ये सम्यग्दर्शन होगा. बाकी कोछ दूसरा उपाय है नई. तो कहे छे के “ छसलीये अैसा सिद्ध हुआ के शुद्ध पारिणामिकभावविषयक ” द्रव्यनयका विषय हुआ. अैसा बोल यार पहेले आया था, पांयमा बोल आया आज “ शुद्ध पारिणामिकभावविषयक ” अपना जो सङ्ग ध्रुव ज्ञायक, अभेद सामान्य, नित्य, अेकरूप अैसा जो तत्त्व है, अे तत्त्वका विषय करनेवाली, अे तत्त्वको ध्येय करनेवाली “ अैसी भावना ” समजमें आया ?

अे भावना उसरूप जे औपशमिकादि तीनभाव है ओ शुद्ध पारिणामिकभाव त्रिकाण ओ तो ध्रुव भाव है, ओ तो ध्येय, विषय, लक्ष करने लायक है. जसको धर्म करना हो, सुभका पंथे पडना हो, समजमें आया ? दुःखका नाश करना ओ भी नास्तित्से बात है. सुभका पंथमें आना हो, दुःखी है अनादित्से प्राणी. समजमें आया ? अपना अकषाय ज्ञायक स्वभावभावको भूलकर रागादि विकल्पादि मेरा है, ओ हि संसारका मिथ्यात्वभाव भीज है. समजमें आया ?

तो रागादि, पुण्यादि, विकल्प मेरा है अे मिथ्यात्वभाव है, तो उससे रद्धित पारिणामिकभाव मेरा है वो सम्यक् भाव है. पंडितज (बराबर, बात है अैसी) जैसे भगवान आत्मा अपना ज्ञायक भाव, पूर्ण ध्रुव स्वरूप अविनाशी पद, अविनाशी पद उसको भूलकर रागादि विकल्प याहे तो महाव्रतका विकल्प हो के दयादान व्रत भक्ति पूजाका, पण ओ विकल्प है वो दूसरा तत्त्व है, तो दूसरा तत्त्व सद्धित स्वतत्त्व है, अैसी मान्यता मिथ्यात्व है, अे संसारका भीज है ओ मान्यताका नाश करना नई है, भगवान आत्मा पारिणामिकभाव, ओ तरङ्गका गुणव, अैसी जो भावना, अैसा जो भोक्षका

માર્ગ, ઉસકા વિષય તો ધ્યેય ધ્રુવ છે, નંદકિશોરજી બાત તો એસી છે. બહુ લોકોને બહારમાં, અંતર ચીજ પાતાળમાં મહા ભગવાન પૂર્ણાનંદ પડા છે. સમજમાં આયા ? અંતર, અંતર પાતાળમાં જાતે, પર્યાય બુદ્ધિ છોડકર આ પર્યાયબુદ્ધિ છોડકર, સમજમાં આયા ? એક સમયકી પર્યાય, અવસ્થા કે રાગ કે પર એ તો બધુ ક્યાંય છૂટી ગયું. એસી રુચીમાં પડા છે વો હિ મિથ્યાત્વભાવ છે. નિગોદકે પંથે પડનેકા પંથ છે વો. સમજમાં આયા ? પાનું છે કે નહીં મનસુખભાઈ બે છે ને બે ? હેં ? બે ક્યાંથી આવ્યા ? ઓલા રાજકુમારજી આવ્યા છે ને ? નો હોય તો અહીંયાથી લઈ જાજો. વાંચે સાંભળે તો ખરા પાલેજમાં આવું વંચાય નહીં (પાલેજમાં આવુ ક્યાંથી હોય) આહાહા !

અહીં કહે છે પરમ સ્વભાવ ભગવાન પૂરણ ધ્રુવ ઉસકા વિષય કરનેવાલી ભાવના ઉસરૂપ જો ઔપશમિકાદિ ત્રીન ભાવ આગળ જ્ઞાન પ્રધાનસે ક્ષયોપશમભાવ એક લેગા ભાઈ, અહીંયા ત્રીનો, દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર, ત્રીનોકી અપેક્ષા લેકર ત્રિકાળ વસ્તુકા વિષય દર્શને કીયા, જ્ઞાને કીયા અને ઉસમાં લીન હુઆ, એસા જો ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિકભાવ “ એ ત્રીન ભાવ સમસ્ત રાગાદિસે રહિત હોનેકે કારણ ” દેખો લોકોને એવું થાય છે કે સમસ્ત રાગાદિસે રહિત તો તેરમાં બારમે થાય (શાસ્ત્રમાં એમ આવે ને) અરે એ ક્યાં વાત ? બારમાની એ તો દૂસરી બાત છે એ તો પર્યાયકા જો જ્ઞાનમાં રાગકા નિમિત્ત નિમિત્ત સંબંધ થા વો છૂટ જાતા છે બારમાં અહીંયા તો દૈષ્ટિમાંસે છૂટ ગયા રાગાદિ સબ સમજમાં આયા ? (બરાબર, ચોથે ગુણસ્થાને ?) હા. (સમ્યક થયા પછી કેમ થાય)

અહીં પહેલે કહાને. બે વાત તો કીયા પહેલે કે વિકલ્પ છે રાગ છે, પુણ્ય છે, એ સહિત મેં હું એ તો મિથ્યાત્વભાવ છે. ઉસકા સંધિકી બાત ૧૪ મી ગાથા કહા. ચૌદમી ગાથા “ પુરુષાર્થ સિદ્ધિ ઉપાય. ” સમજમાં આયા ? ભગવાન નિર્મળ ચૈતન્ય તત્ત્વ, નિર્મળ જ્ઞાન ભગવાન જ્ઞાન ભંડાર પરમાત્મા, મોક્ષ સ્વરૂપ હિ છે એ તો આયેગા દેખો સબકી પીછે આયેગા.

એસી દૈષ્ટિ બિના એક સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ વિકલ્પ જો રાગ છે, ગુણી-ગુણીકા ભેદ, ગુણી ભગવાન આત્મા દ્રવ્ય અને ઉસમાં રહેનેવાલા જ્ઞાયકભાવ, એસા ભેદરૂપ જો વિકલ્પ છે, એ વિકલ્પ નામ રાગ છે, તો રાગ સહિત આત્માકો માનના ઓ મિથ્યાત્વભાવ છે. આહાહા ! ભારે વાત ભાઈ ત્રિકાળ શુદ્ધભાવમાં અશુદ્ધતા સહિત માનના દૂસરી ભાષાએ લઈએ તો આહાહા ! શાંતિસે સમજનેકી ચીજ છે આ તો કોઈ વાર એસા વાંચતે છે આ અહીંયા તો કલાસ વખતે વાંચવાનો એસા વિકલ્પ થા તો આ ગયા કલાસ વખતે એ વાત સારી છે. બાત તો એસી છે એસી વાણી, એસા ભાવ વીતરાગકા કોઈ કોઈ વખતે નીકલતે છે (બરાબર વાહ રે વાહ પ્રભુ) સમજમાં આયા ? (વાણી સબ ક્રમબદ્ધ પર્યાયમાં છે) ઓ તો ઉસકી પાસ છે ઉસકે કારણ (કોઈ વખતે એસા હોતા છે)

कोई वधते ओ भी ऐसा होता है. अर्ही तो भगवान आचार्य महाराज परमेश्वरका जो भाव है वो भुखा करते है मर्म, रहस्य भगवान ! तेरी यीज जो है पूरण उसको विषय करनेवाली, ध्येय बनानेवाली भावना ओ त्रणरूप है, उपशम, क्षयोपशम ने क्षायिक. अर्ही तीन कहेते है पीछे ज्ञान प्रधानमां क्षयोपशमज्ञान कहेते. साधककी बात है ने ? साधककी बात है ने ? आ क्षायिकभाव ओ उपलावाणाकी बात नहीं है. केवणीका क्षायिकभावकी बात अर्हीया नहीं है. अर्हीया तो साधकभावमें उपशम, क्षयोपशम जो क्षायिकभाव है उसकी बात कहेते है. क्या किया समजमें आते है आ तीन भाव जो कहेते है उपशम, क्षयोपशम, क्षायिक ओ क्षायिक केवणीका क्षायिककी बात अर्हीया नहीं. समजमें आया ?

अर्हीया तो नीचे दरजजामां जो सम्यग्दर्शन स्वरूप परमात्मा आनंदका धाम अैसी दृष्टि हुई, ओ दृष्टिको उपशमभाव कहेते है, क्षयोपशमभाव कहेते है ने क्षायिकभाव कहेते है. आ तो नीचला, क्युंकि उसकी तीनो बोलमें ज्ञानकी कथन शैली आयेगी तो ओ तीनोमें क्षयोपशमज्ञानरूप पर्याय स्वसंवेदन ओम कहेगा. समजमें आया ? तो कहेते है ये तीन भाव ओ समस्त रागादिसे रहित, सूक्ष्ममां सूक्ष्म विकल्प उठते है, उससे भी भगवान तदन भिन्न पर्यायमां, द्रव्य तो भिन्न है ही समजमें आया ?

द्रव्य तो पर्याय रहित है पण आ तो पर्याय राग रहित हुई समजमें आया ? (७. प्रभु) आहाहा ! भारे वात भाई.

ओनो मार्ग तो टूंकामां बडोत है पण लांबी लांबी वात कर दीया है ने तो क्यांय पत्ता नहिं जाता.

त्रिकाण ज्ञायकभावको विषय करके ध्येय करके जो पर्याय उत्पन्न हुई तो कहेते है के द्रव्यमें तो ओ पर्याय ही नहिं. पण ओ पर्याय मोक्षमार्गकी जो प्रगट हुई. सम्यग्दर्शन आदि ओ पर्यायमें राग नहीं. शोभालालज पानु राभ्युं छे ने ? ओ पीछे घरे ले जाना बरोबर वांयना, विचार करना, आहाहा ! तो कहेते है, अैसे रागादि रहित होनेके कारण देओ, कारण तो सिद्ध करना है बीजु भाई. पण रागादि रहित क्त्वा है ओ यीज.

सम्यग्दर्शन, सम्यग्ज्ञान और स्वरूप तरङ्क आयरणकी दशा ओ तीनो पर्याय, ओ विकल्प नाम अशुद्धतासे रहित है. समजमें आया ? अैसे होनेसे षसका क्या नाम दीया देओ “ शुद्ध उपादान कारणभूत ” आ पर्यायकी बात है समजमें आया ?

“ शुद्ध उपादान कारणभूत ” ओम लीया है ने ? आ पर्यायका शुद्ध उपादान द्रव्यका शुद्ध उपादान त्रिकाणी पहेले आ गया यहां तो त्रिकाण भगवान आत्मा, मूण मार्ग परमात्माका, ओ द्रव्यको ध्येय बनाकर जो पर्याय उत्पन्न हुई ओ पर्याय “ शुद्ध उपादान कारणभूत ” होनेसे, शुद्ध उपादान कारण ओलु अशुद्ध काढी नाभ्युं ने भाई. अशुद्धता

જો વ્યવહાર રત્નત્રય હૈ વિકલ્પ ઓ તો અંદર પર્યાયમે (સે) નીકાલ દીયા. સમજમે આયા ?

ભગવાન આત્મા, અપના ધ્રુવ ધ્યેય ઉપર દૈષ્ટિ પડતે હી ઓર વર્તમાન જ્ઞાનકી પર્યાય ધ્રુવકો જ્ઞેય કરતે હિ ઓર સ્વરૂપમે એકાકારકી ચારિત્ર દશા ઉત્પન્ન હોતે હી રાગકા અભાવ હૈ ઉસમે. સમજમે આયા ? એ વિકલ્પ વ્યવહાર રત્નત્રય કહેતે હૈ ને વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ એ મોક્ષમાર્ગ વ્યવહાર હૈ હિ નહીં ઉસમે તો એમ કહેતે હૈ (તો કયા હૈ ફીર ઉસમે) ઓ રાગ એ બંધકા કારણ હૈ. બંધકા કારણકા પર્યાયમે અભાવ હૈ, કયોંકિ આત્મા અબંધ સ્વરૂપ હૈ, મોક્ષ સ્વરૂપ હિ હૈ. શ્રીમદ્માં આવે છે ને ભાઈ કે “ દિગંબરના આચાર્યે એમ માન્યું છે કે ” આવે છે ? આવ્યું 'તું એક વાર સમજાય છે ? આત્મધર્મમે આ ગયા હૈ એક વાર. (મોક્ષ સમજાય છે) જુઓ શ્વેતાંબરના આચાર્યની ત્યાં વાત લીધી જ નથી કારણકે એમાં છે નહીં સમજમે આયા ? વ્યાખ્યાનસાર પાનું ૮૫૦-બોલ ૮૦, ૩૨ વર્ષ, અમુક આચાર્ય એમ કહેતે હૈ કે જુઓ શ્રીમદ્ને પણ ખ્યાલ આવી ગયો, શ્વેતાંબરની શૈલીનો ખ્યાલ એમણે છોડી દીધો ત્યાં- “ અમુક આચાર્ય એમ કહેતે હૈ કે - દિગંબરના આચાર્યે એસા સ્વીકાર કીયા હે કે, દિગંબર સંતોએ આચાર્યે એસા સ્વીકાર કીયા હૈ કે - (આચાર્યોએ) હૈ ? (આચાર્યોએ ?) દિગંબરના આચાર્યે - બહુ વચન છે ને ? દિગંબર સંતો સનાતન માર્ગકા સાધન, સાધક એસા મુનિઓ, કુંદકુંદ આચાર્ય આદિ સબ દિગંબર આચાર્યે, એસા સ્વીકાર કીયા હૈ કે હૈ તો ગુજરાતી “ કે જીવનો મોક્ષ હોતા નહીં ” જીવનો મોક્ષ થતો નથી એટલે હોતા નહીં સૂનો જરી વાત (કાલ આ ગયા) ત્રિકાળ ભગવાન આત્મા મુક્ત સ્વરૂપ હી હૈ. બંધ, બંધ વસ્તુમે કેસા ? બંધ તો પર્યાયની વાત બંધ તો પર્યાયસે આયા, બંધ તો.... પર્યાય હૈ નહિ ઉસમે. બંધ સહિત દ્રવ્ય માનના ઓ તો મિથ્યાત્વમે લે લીયા. સમજમે આયા ? બંધ સહિત કહો કે અશુદ્ધતા સહિત કહો કે રાગ સહિત કહો સબ એક હી બાત હૈ. સમજમે આયા ?

ભગવાન આત્મા અબંધ સ્વરૂપી પ્રભુ અબંધ સ્વરૂપ કહો કે અબંધ તો નિષેધસે આયા, મોક્ષ સ્વરૂપ કહો. એ તો મોક્ષસ્વરૂપ હી હૈ. એસે ભગવાન મોક્ષ સ્વરૂપી પરમાત્મા, આચાર્યોએ એસા સ્વીકાર કીયા કે “ જીવકા મોક્ષ હોતા નહીં ” લાલચંદજી ભારે વાત જુઓ અહીંયા દિગંબરકી બાત સનાતન સત્ય હૈ ઉસકો યહાં પ્રસિદ્ધ કરતે હૈ. સમજમે આયા ? પરંતુ મોક્ષ સમજાતા હૈ મોક્ષ સમજાય છે ફક્ત જો વિકલ્પસે સહિત મેં થા એસા માન્યા થા એ માન્યતા, બંધ સહિતકી જો માન્યતા થી, માન્યતા થી એ છૂટ ગઈ. મુળચંદભાઈ ! ત્યાં કોઈ દિ ' સાંભળ્યું ય ન હોય ત્યાં આટલા વર્ષ ગાળ્યા વાડામાં- (બધું પ્રત્યક્ષ કરી દીધું છે આ) હવે તો એને ઉત્સાહ થાય છે ને ? આહાહા !

ભગવાન અહીં તો કહેતે હૈ જુઓ સીધી જ વાત છે બહુ સીધી છે કે જો વિકલ્પ જો રાગ હૈ, ઓ ભાવબંધ હૈ દ્રવ્યબંધકી બાત છોડ દો. કર્મકા બંધ ઉસે હૈ હિ નહિ ઓ તો પર હૈ. વિકલ્પ જો રાગ હૈ ઓ ભાવબંધ હૈ. ઓ ભાવબંધ કૈસે માન્યા કે “ મૈં મુક્ત નહીં મૈં બંધા હું, ઐસી માન્યતામૈં ઓ રાગ ઉભા 'થા. મૈં રાગ સહિત, ભાવબંધ સહિત હું, ઐસી માન્યતા કીયા થા. સમજમૈં આયા ? ઘનાલાલજી (વસ્તુકા સ્વરૂપ ઐસા નહીં બહુ વસ્તુ સ્વરૂપકા આપને ખૂબ કહ્યા) આપકે લીયે રખા થા ને (આપકી કરુણા હૈ) આહા. કલાસ માટે રખા થા. કીધુ આ કલાસમૈં સૂને તો ખરા છત્તીસમાં વર્ષ હોતા હૈ યહાં જંગલમૈં. ઉદ માં ચોમાસા હૈ જંગલમૈં, સૂને તો ખરા. આ તો જંગલ થા ને, હવે આ તો વસી ગયા અહીં તો જંગલ થાને ? એકીલા મકાન થા. અને અમારે આ જીવરાજજીના પાટ નીચે જંગલમાંથી આવી ગયુ હતું. જંગલનું જનાવર (જંગલમાં મંગલ હૈ મહારાજ) જંગલમાંથી જનાવર ઘૂસી ગયા થા ઉસકી નીચે થા. ખુદ્દા થા ને એ વખતે તો આ કયા કહેવાય વંડી ? વંડી ભી નહીં થી પહેલા અહીં આવ્યા ને વૈશાખ સુદ આઠમૈં એકીલા મકાન એકીલા મકાન જંગલમૈં, વંડી તો પીછે હુઈ ખુદ્દા અમારે જીવરાજજીની નીચે કોઈ શિયાળીયું કે કોઈ એવું જંગલી જનાવર આકરું નીચે ગરી ગયું 'તું, જંગલ હતાને તદ્દન જંગલ-મકાન તો કયાં થા.

અહીંયા છત્તીસમૈં વર્ષે સૂને તો ખરા. (અફર-નવનો આંક) અફર. એક વાર આવ્યું 'તું છાપામાં હોં, છ ને ત્રણ નવ, આ ઉદ વા ચોમાસા હૈ તો કાંઈ સૂને તો તત્ત્વ વીતરાગકા માર્ગ.

કહેતે હૈ કે મોક્ષ સમજાય છે, મોક્ષ હોતા નહીં. સમજમૈં આયા ? “ તે એવી રીતે કે જીવ શુદ્ધ સ્વરૂપી છે. ” ભગવાન આત્મા તો પરમ શુદ્ધ સ્વભાવે વસ્તુ છે. શુદ્ધ સ્વરૂપી છે. અશુદ્ધ સ્વરૂપી તો માન્યતામૈં કીયા થા (પર્યાયની વિપરીતતા) આહાહા ! (મુક્ત હોય એ તો શુદ્ધ સ્વરૂપી જ હોય ને ?) ત્રિકાળ વસ્તુ શુદ્ધ સ્વરૂપી હૈ, જીસકો બંધ હોતા નહીં શુદ્ધ સ્વરૂપમૈં અશુદ્ધતા આતી હિ નહીં. અબંધકા અર્થ શુદ્ધ સ્વરૂપી ભગવાન ઉસમૈં ભાવબંધ અશુદ્ધતા હોતી હિ નહીં. જુઓને વાત કેવી કરી છે. દિગંબર આચાર્યોએ ઐસા માન્યા હૈ કે, એમ કરીને સંતોકી બાત સત્ય પરમ પ્રસિદ્ધ કીયા હૈ ઐસી બાત કોઈ દૂસરે સ્થાનમૈં હોતી નહિં.

કહેતે હૈ કે શુદ્ધ સ્વરૂપી હૈ ઉસકો બંધ હુઆ હિ નહિ તો પછી મોક્ષ થવાપણું કયાં રહે છે ? જ્યાં બંધ હિ હુઆ નહિ તો પછી મોક્ષ હોના કહાંસે આયા ? આહાહા ! સમજમૈં આયા ? ભગવાનજીભાઈ (અબદ્ધ - એ ઘણો સરસ ન્યાય) શેકીયા માર્ગ આ હૈ. કહેતે હૈ કે શુદ્ધ સ્વરૂપી હૈ ઉસકો અશુદ્ધતા હુઈ હિ નહિ. બંધસે અલગ કર દીયા ઉસકા અર્થ કયા ? (અશુદ્ધતા નહીં થી) અશુદ્ધતા હૈ હિ નહિ અશુદ્ધતા હુઈ હિ નહિ. તો પછી

મોક્ષ હોવાપણું ક્યાં રહેતે હૈ ? હિંદી છે. હિંદી છે આપણે નહીં ઓલા વડવાવાળા જગદીશચંદ્રે હિંદી કર્યું છે - છે પણ આપણે આ હાલે અહીંયા.

પરંતુ ઉસને માનેલા હૈ દેખો, પણ ભગવાન આત્મા શુદ્ધસ્વરૂપી બંધમેં હૈ હિ નહિ. શુદ્ધ હૈ ઓ અશુદ્ધ હુઆ હિ નહીં એમ કહેતે હૈ. છતાં માનેલા હૈ કે હું બંધાણો છું. માન્યતામાં બંધાયા હું એસા હિ માન્યા હૈ. ક્યોંકિ વસ્તુ તો શુદ્ધ ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ હૈ. ઉસને માન રખા હે કે મૈં રાગ સહિત હું, રાગ સહિત હું, બંધ સહિત હું, એસી માન્યતા થી. આહાહા ! મણીભાઈ કહો સમજમેં આયા. સમજાય છે કાંઈ અમારી ગુજરાતી ભાષા આવી, સમજમેં આતે હૈ કે નહીં ? “ માનેલા હૈ કે મૈં બંધા હું ” ભાષા દેખો માન્યા હુઆ હૈ કે મૈં અશુદ્ધ હું, મૈં અશુદ્ધ હું, અશુદ્ધ હું કે બંધા હુઆ હું, એક હિ બાત હૈ. સમજમેં આયા ? “ એ માનવાપણું વિચારવડીએ કરીને સમજાય છે ” એ માન્યું 'તું ભગવાન શુદ્ધ સ્વરૂપી પ્રભુ શુદ્ધ તે દ્રવ્ય વસ્તુ અશુદ્ધ હુઈ હિ નહિ. પણ માન્યતામાં માની કે મૈં અશુદ્ધ હું, એસી માન્યતામેં મૈં બંધ હું, બંધ કહો કે અશુદ્ધ કહો એક હિ બાત હૈ. મૈં બંધ સહિત હું એસા માન્યા થા. “ એ માનવાપણું વિચારવડીએ કરી સમજાય છે. ” દૂસરી કોઈ ક્રિયાકાંડ નહીં. ક્રિયા વ્યવહાર, કષાયકી મંદતા ક્રિયા, ક્રિયા વ્રતની ક્રિયા ને ઉસસે આ ધર્મ એસા નહિ. શેઠ ! આ તમારે શેઠીયાઓ દાન આપે છે દસ-વીસ હજાર એ તો થોડા આપે કાંઈ એટલા બધા ન આપે ઝાઝા લાખ બે લાખ પાંચ લાખ આપી દે ? દસ વીસ હજાર ખર્યે લાખ ખર્યે લ્યો ને હમણાં ખર્યા થા ને ક્યાં તમારે સમજમેં આયા ? પણ કોઈ પચાસ સાઈઠ લાખવાળા પચાસ લાખ આપી દે ? અહીંયા તો કહે છે કે પૈસા મારા હૈ એ માન્યતા જ મિથ્યાત્વ છે.

આહાહા ! સમજમેં આયા ? ઓ તો ઠીક પણ ઉસમેં જો રાગ હૈ, એ રાગ સહિત હું રાગ સહિત હું, મૈં બંધાયેલા હું સમજમેં આયા ? એસી માન્યતા મિથ્યાત્વમેં હૈ, એ વિચારવડીએ ઓહો યહ ચીજ ? આ ચીજ બંધમેં હૈ નહિ, અશુદ્ધતા હૈ હિ નહીં ઉસમેં, સમજમેં આયા ? હૈ ? કલ્પના હતી, માન્યતા હતી. સમજમેં આયા ? મિથ્યા માન્યતા, મૈં બંધ સહિત હું, ખરેખર એ ઈસકા વિષય હુઆ હિ નહીં સમજમેં આયા ? મિથ્યા માન્યતાકા યહ વિષય એ હુઆ હિ નહીં. સમ્યક્ આહાહા ! માન રખા મૈં અશુદ્ધ હું, મૈં બંધ હું એ મિથ્યાત્વ વિચાર વડીએ કરી સમજાય છે. જ્ઞાનદ્વારા સમજમેં આતા હૈ, કે મૈં બંધ નહિ. દેખો હજી સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાનકી બાત ચલતી હૈ, ચોથા ગુણસ્થાનકી બાત ચલતી હૈ. આહાહા ! (ગુરુકે જ્ઞાનકે દ્વારા) આત્માકે દ્વારા, આત્મા ગુરુ, આત્મા તીર્થ, આત્મા દેવ અને આત્મા ધર્મ. આત્મા દેવ કહો. સમજમેં આયા ? હૈ કે નહિ પાનુ હૈ કે નહિ, તે સમજાય છે કે મેરેકુ બંધન નહિ. આહાહા !

અશુદ્ધ, અશુદ્ધ મૈં હું એસી માન્યતા મિથ્યાત્વકી થી માન્યતા થી, હોં. કઈ શૈલી

સમજે તો ખરા વસ્તુને સ્વતંત્ર વસ્તુ એસી હૈ એ તત્ત્વમેં અશુદ્ધતા કેસી ? ભાવબંધ કેસા ? ભાવબંધ મૈ હું એસી માન્યતા તો ઊભી કરી હતી, ઉસમેં નહીં હૈ સમજમેં આયા ? એસી માન્યતા નવી ખડી ઊભી કરી હતી (ખડી ઊભી કરી હતી) બનાવટી, શાહુકાર નહિ અને શાહુકારકા ભેખ કરતે હૈ કે નહીં ? બનાવટી ભેખ અજ્ઞાનીઓએ ઊભો કર્યો છે. ઉસકા સ્વરૂપ તો મુક્ત હૈ, રાગ અને વિકલ્પકા બંધસે રહિત હૈ. આહાહા ! એય મનસુખભાઈ સમજાય છે કે નહિ ? આ તમારા રાજકુમારને સમજાય છે કે નહિ આવું ઝીણું, ત્યાં પાલેજમાં કાંઈ મળે એવું નથી ત્યાં એ તો મનસુખભાઈ બહુ કહે એટલે એને (એક વાર સ્વાદ ચાખ્યો તે આવે વારંવાર) એને જિજ્ઞાસા થઈ ત્યારે આવ્યા ને ? આવ્યા તો ખરાને.

શું પણ વાત ? દરિયા ડોલ્યા અંદરથી આનંદકંદ પ્રભુ છે. એવી જ્યાં માન્યતા જ્ઞાનથી થઈ મેરે બંધન નહિ. ક્યોંકિ બંધ અને અશુદ્ધતા તો ભિન્ન તત્ત્વ હૈ, એ દ્રવ્ય સાથે એકતા હૈ નહિ. સમજમેં આયા ?

“ તે મને બંધન નથી ” અર્થાત્ મેરેકુ અશુદ્ધતા નહિ. આહાહા ! એ જયકુમારજી (બહુ સરસ) બહુ સરસ ? આ તમારે ગરબડમાંથી આ બધી વાત (સ્વીકાર કરે છે) બરોબર પાનુ વાંચવાનો ભાવ એવો થયો. જ્ઞાનચંદજી ચાલ્યા ગયા (આ એટલા માટે રોકાઈ ગયા) આહાહા ! રોકાઈ ગયા, જિજ્ઞાસા છે ને ? કયા કહેતે હૈ ? “ દિગંબરના આચાર્યોનું એમ માનવું હૈ કે, જીવકો મોક્ષ હોતા નહિ. ” આહાહા ! ક્યોંકિ ઉસમેં અશુદ્ધતારૂપી બંધનભાવ હૈ નહિ. માન્યતારૂપે માન્યાતા કે મૈં અશુદ્ધ ને ભાવબંધરૂપ હું, એ જ્ઞાન વડે સમજયાથી રાગ મૈં નહિ, અશુદ્ધતા મૈં નહિ, મૈં તો ત્રિકાળી આનંદકંદ હું. ચીમનભાઈ આ તો સમજાય એવું છે હોં આ તો સાદી ભાષામાં છે પણ ભાવ ભલે ઊંચા હો.

“ મને બંધન નથી ” ધર્મીને જ્યાં સ્વભાવ ઉપર દૈષ્ટિ પડી, ત્યાં ઓ તો મુક્ત સ્વરૂપ હિ હૈ, મેરે બંધન હૈ નહિ. આહાહા ! અશુદ્ધતા હૈ હિ નહિ. બંધન કહો કે અશુદ્ધતા કહો એક બાત હૈ કે નહિ ? એય ઘનાલાલજી ! અશુદ્ધતા કહો કે બંધન કહો એક બાત હૈ કે ફેર હૈ ? (અશુદ્ધતા કહો કે બંધન કહો ઉસમેં કયા ફરક હૈ ?) ભાઈ ! આસવ સહિત હું કહો, બંધ સહિત હું કહો, મૈં બંધા હુઆ કહો, મૈં અશુદ્ધ સહિત હુ કહો એ માન્યતા થી. સમજમેં આયા ? એ માનવાપણું એ માનવા હુવાપણા શુદ્ધ સ્વરૂપ સમજયાસે રહેતા નહિ. એસી માન્યતા શુદ્ધસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા એસે જ્ઞાનનેમેં આયા, એ માન્યતા મૈં અશુદ્ધ હું, ભાવબંધ હૈ, એસી બાત રહેતી નહિ. સમજમેં આયા ? દેખો સમ્યગ્દૈષ્ટિકા ધ્યેય, વસ્તુ ઓ બંધ રહિત હૈ. સમજમેં આયા ? આહાહા !

આમાં એવું લખ્યું છે શુદ્ધસ્વરૂપ સમજવાથી, પણ સમજયાથી મૂળ શબ્દ જોઈએ એ માનવાપણું, ગાંઠ જે મિથ્યાત્વની થી કે મૈં અશુદ્ધ હું, અશુદ્ધ તત્ત્વ તો ભિન્ન હૈ, તો

જ્ઞાયક સાથે અશુદ્ધતા મીલાયા માન્યતાએ (બરાબર ! અશુદ્ધ થઈ કેમ થઈ શકે) સમજમે આયા ? માને તો માન્યતા શુદ્ધસ્વરૂપ સમજાયાથી રહેતી નહિ, અર્થાત્ મોક્ષ સમજાય છે. મોક્ષ સમજાતા હૈ મોક્ષ સમજાતા હૈ, મોક્ષ હોતા નહિ સમજમે આયા ? પંડિતજી, “ આ વાત શુદ્ધનયની નિશ્ચયનયની હૈ ” વાસ્તવિક તત્ત્વદૈષ્ટિકા વિષય હૈ. “ પર્યાયાર્થિકનયવાળાઓ આચરણ કરે તો રખડી મરે. ” રાગ ઉપર લક્ષ હૈ, પર ઉપર લક્ષ હૈ, ને પછી આચરણ કે હમ શુદ્ધ હૈ, શુદ્ધ હૈ, ઐસા હોય તો મરી જાયેગા, ચાર ગતિમાં રખડેગા, એમ કહેતે હૈ. શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર (પત્ર હૈ) ઠીક ઠીક આવ્યું ત્યાં વ્યાખ્યાનસાર ૮૫૦ પાનું ૮૦ મો બોલ. ૩૨ વર્ષે.

એક તત્ત્વમે દૂસરા તત્ત્વો માન્યા થા એમ કહેતે હૈ. એક તત્ત્વમે દૂસરા તત્ત્વ મેરા હૈ ઐસા માન્યા 'તા હુઆ હિ નહિ હૈ, ઐસા કહેતે હૈ જ્ઞાયક તો જ્ઞાયક હિ ત્રિકાળ રહા હૈ. આવે છે ને ભાઈ પ્રવચનસારમાં, પ્રવચનસારમે બસે ગાથા આખિરમે ભગવાન આત્મા જ્ઞાયક શુદ્ધ તો શુદ્ધ હિ રહા હૈ. જ્ઞાયક તો જ્ઞાયક હિ રહા હૈ, અન્ય રીતે અધ્યવસિત હુઆ હૈ. ઓ બાત યહાં. ક્યાંનું ક્યાં આવ્યું. આ તો અત્યારે આયા ખ્યાલ ખબર, ક્યાંથી ક્યાંનું ક્યાં આવ્યું લ્યો દોસો ગાથા દેખો. આખીર “ શુદ્ધ આત્મા સહજ અનંત શક્તિવાળા જ્ઞાયકભાવ વડે એકરૂપતાને છોડતા નહિ અનાદિ સંસારથી આ સ્થિતિએ જ્ઞાયકભાવપણે રહ્યો હૈ ” ટીકા અમૃતચંદ્રાચાર્યકી હૈ બસે ગાથા પ્રવચનસાર દોસો ગાથા ઉસકી ટીકા કયા કીયા ? મૈ તો અનાદિ સંસારસે જ્ઞાયકભાવપણે જ આત્મા રહા હૈ ટીકા હૈ. “ ઓર ઐસા હોને પર ભી મોહસે અન્યથા અધ્યવસિત થાય છે. ” લ્યો ભાઈ આ તો બરાબર આવ્યું હૈ ? સમજમે આયા ? એ જ વાત લીધી છે, આચાર્યોએ દિગંબર આચાર્યે ક્યાંનું ક્યાં આવ્યું જુઓ આ તો ખબરે ય નહિ, હોં. આપણને ખબર નહિ આચાર્યોએ કયા ? આત્મા તો જ્ઞાયકભાવે જ રહા હૈ ઓ જ્ઞાયક મિટકર દૂસરા હુઆ નહિ. અનાદિસે પણ મોહવડે નામ મિથ્યાત્વદ્વારા ઓહોહો ! દેખો વાહ ! ક્યાંનું ક્યાં મળ્યું દેખો કુદરતે. આ તો મોહ મિથ્યાત્વ વડે અન્યથા અધ્યવસિત હોતા હૈ. મિથ્યાત્વ વડે બીજી રીતે, દૂસરી રીતે જાનનેમે આતા હૈ સમજમે આયા ? જુઓ આ અમૃતચંદ્ર આચાર્યકી ટીકા દિગંબર સંતકી એ એમ કરીને એ તો જ્ઞાયક તો જ્ઞાયક હિ રહા હૈ સમજમે આયા ? પણ મિથ્યાત્વ દ્વારા અન્યથા અધ્યવસિત, અન્યથા નિર્ણય ઉસને અજ્ઞાનીએ કીયા હૈ, ઐસા હૈ નહિ. મુળચંદભાઈ આહાહા !

દિગંબર સંતોએ કેવળજ્ઞાનના પેટ ખોલીને મૂકયા છે. પણ ઉસકી દૈષ્ટિ જાતી નહિ અને ઓ વાત ઉસકો અંદર બેઠતી નહિ અંદર મૈ અશુદ્ધ હું, મૈ અશુદ્ધ હું, મૈ અશુદ્ધ હું સમજમે આયા ? (ગુરુ મિલેગા તબ બેઠેગી) એ આત્મા અંદરમાં ધ્યાન કરેગા તબ બેઠેગી, તબ ગુરુ મિલા હૈ ઐસા વ્યવહારે આરોપ દેનેમે આતા હૈ નિશ્ચય હુઆ તો

વ્યવહારનો આરોપ લેવામાં આવે છે. આહાહા ! સમજમે આયા ? જુઓ સંસ્કૃત હૈ હોં
 “સ્થિતં મોહેનાન્યથાધ્યવસ્યમાનં શુદ્ધાત્માનમેષ મોહમુત્ખાય” (એ તો ઉખાડી
 નાખવું પડશે) આ હું, મેરી માન્યતામે જો થા કે મૈ અનેરા અધ્યવસાય ક્રીયા, કે મૈ
 અશુદ્ધ હું, ઓ મોહકો મૈ ઉખેડી નાખતા હું. ઐસા ટીકા હૈ, એ મોહકો મૈ છોડ દેતા હું. મૈ
 અશુદ્ધ હું યે હૈ હિ નહિ એ વજુભાઈ, જુઓ અહીંને અહીં સાક્ષી આપી આચાર્યોએ
 ક્યાં કહ્યું છે ? આ ખબર નહિ વળી આચાર્યોએ કહ્યું ભાઈ, આ બસેમી ગાથામાં કહ્યું છે.
 અહીંને અહીં સાક્ષી હો ગઈ. સાક્ષી હો ગઈ વળી કહાંસે કહાં આયા ? મોહથી અન્યરીતે
 અધ્યવસિત હોતા હૈ, ઐસા હુઆ નહિ, હૈ તો જાયકરૂપી જાયકભાવ, મિથ્યાત્વસે અનેરા
 અધ્યવસાય, નિર્ણય ક્રીયા હૈ, એ મોહકા નિર્ણયકો છોડ દે, હૈ હિ હૈ. સમજમે આયા ?

આપણે અહીંયા આવ્યા દેખો અહીં રાગાદિસે રહિત ઉસમેંસે એ સબ આયા.
 સમસ્ત રાગાદિસે રહિત એટલે કોઈ એમ કહે રાગાદિસે રહિત અરે સૂન તો સહી,
 ત્રિકાળ રાગસે રહિત હિ હૈ. સમજમે આયા ? ભગવાન આત્મા ચૈતન્ય જાયકભાવ તો
 ત્રિકાળ ઐસા ને ઐસા રહા હૈ, અન્યથા નિર્ણય જો ક્રીયા થા મોહ દ્વારા, મિથ્યાત્વ દ્વારા
 મૈ અશુદ્ધ મૈ અશુદ્ધ મૈ અશુદ્ધ, મૈ ભાવબંધ, ઐસા ક્રીયા થા, ઓ છોડ દીયા ઓ સમસ્ત
 રાગાદિસે રહિત હોનેકે કારણ, “શુદ્ધ ઉપાદાન કારણભૂત હોનેસે” એ પર્યાય, પર્યાયમેં
 જો અશુદ્ધતા માની થી ઐસી જો દૈષ્ટિ થી વો છૂટ થઈ. ક્યુંકિ ત્રિકાળ પારિણામિક
 સ્વભાવ તરફકા વિષય ધ્યેય કરનેસે. ઉસકો ધ્યેય બનાનેસે છૂટતા હૈ, છૂટતા હૈ, છોડતા
 નહિ, છૂટ જાતા હૈ. ભ્રાંતિ, ભ્રમ જો હૈ કે મૈ અશુદ્ધ હું, બંધ હું, ઈસકી ઉત્પત્તિ જો હુઈ હૈ,
 ઉસકા ઉત્પત્તિકા નાશ તો સહજ બીજે સમયે હોતા હિ હૈ, કરના પડતા હૈ નહિ ને
 નિમિત્તપણા ઉસમેં હૈ નહિ ક્યા ક્રીયા. (ફરીને)

ફરીને જો મોહસે એકત્વ માના થા ઐસી જો એક સમયકી પર્યાય દૂસરે સમયે વ્યય
 હોગી હોગીને હોગી. કહો તો ઉસમેં આત્માકા કોઈ પુરુષાર્થ ક્રીયા, નિમિત્ત હુઆ ને નાશ
 હુઆ ઐસા હૈ નહિ. (ક્ષણિક ઉપાદાન) ક્ષણિકકા અર્થમેં મર્મ હૈ જરી થોડા રહસ્ય કે મોહ
 જો અધ્યવસાન નક્કી ક્રીયા થા ઓ ભાવ તો ભાવ હૈ, હવે ઓ તો દૂસરે સમયે પર્યાય હૈ
 તો પર્યાયકા નાશ હોતા હૈ. તો ઓ પર્યાયમેં અપના ધ્યેયકા પરિણામ હોકર, જો ઉત્પત્તિ
 હોની થી મિથ્યાત્વકી, એ ન હુઈ, આ ઉસકો મિથ્યાત્વકા નાશ ક્રીયા ઐસા કહનેમેં આતા
 હૈ (ન હુઈ - ન હુઈ) આ ઈ મર્મ છે, એ હિરાભાઈ. સમજાય છે કાંઈ ?

શુદ્ધ ઉપાદાન પર્યાય ઉસને ધ્રુવકો ધ્યેયમેં લીયા કે મૈ તો શુદ્ધ ત્રિકાળી જાયકભાવ
 હું. ઐસે લીયા તો મિથ્યાત્વકી ઉત્પત્તિ હુઈ નહિ પહેલે જો મિથ્યાત્વ થા વો તો ઉસકે
 કારણસે નાશ હોતા હિ હૈ પર્યાયકા ધર્મ હૈ કે દૂસરે સમય રહેતે નહિ. સમજમે આયા ?
 પણ જો મિથ્યાત્વકા નિર્ણય થા, ઓ જાયકભાવકા જ્યાં સન્મુખ નિર્ણય હો ગયા, તો

મિથ્યાત્વકી ઉત્પત્તિ નહિ હુઈ, આ ઉસકો મિથ્યાત્વકા નાશ કીયા ઐસા કહેનેમેં આતા હૈ. નાશ કીસકો કરે ? નાશ કરે ઐસા ભગવાન આત્મામેં તો હૈ નહિ. (અકર્તા શું નાશ કરે) કર્તાપણા, રાગના નાશનું કર્તાપણું આત્મામાં હૈ નહિ. નાશના કર્તાપણાનું હૈ નહિ હોં ? (એકરૂપ સ્વભાવ) ઐસી ચીજ હૈ. સમજમેં આયા ?

ઘણી વાત કરી હોં અને પહેલે બોલમેં ઐસે લીયા શરૂઆતમેં લીયાને કર્તા ભોક્તા નહિ ભાઈ. પહેલે શરૂઆતમેં આયાને ? (અકર્તૃત્વ અભોક્તૃત્વ) અકર્તૃત્વ અભોક્તૃત્વ પહેલે, ઉસમેં ઐસા લે લીયા કે ભગવાન આત્મા, જૈસે યહાં અધ્યવસાયસે માના થા, ઐસે ભગવાન આત્મા ત્રિકાળી શુદ્ધ હૈ, ઓ પરકા કર્તા તો નહિ પણ રાગકા કર્તા ભી નહિ. સમજમેં આયા ? જો રાગકા કર્તા દ્રવ્ય હો તો ત્રિકાળી રાગ કરનેમેં ઉસકી દૈષ્ટિ હો જાય તો કભી સમ્યગ્દર્શન હોતા નહિ સમજમેં આયા ? આ એ જ વાત તો આવી ગઈ કે અશુદ્ધતા, વિકાર જો હૈ ઓ તો માન રખ્યા થા કે હમારા હૈ, ઓ દૈષ્ટિ છૂટ ગઈ તો આત્મા રાગકા કર્તા તો નહિ પણ રાગકા નાશ કર્તા ભી નહિ, કયુંકિ રાગકા નાશ કરનેમેં નિમિત્ત આત્મા હૈ, ઐસા હૈ નહિ. કર્તાપણામાં નિમિત્ત નહિ તો નાશકર્તામાં પણ નિમિત્ત નહીં. સમજમેં આયા ? જે રાગકા કર્તા અજ્ઞાનપણે માન્યા થા, પરદ્રવ્યકી પર્યાય તો કર્તા નહિ, પણ પરદ્રવ્યકી પર્યાયમેં નિમિત્ત હોતા હૈ જો રાગ ને કંપન, ઉસકા હિ કર્તા જ્ઞાની નહિ. અજ્ઞાની માનતે હૈ કે રાગ ને કંપન મેરા હૈ, ઐસા માન્યતાવાળા જીવ દૂસરા દ્રવ્યકી પર્યાયકે કાળમેં, એ માન્યતાવાળા જીવકી પર્યાય નિમિત્ત હોતી હૈ. નિમિત્ત કહેનેમેં આતા હૈ સમજમેં આયા ?

આ તો ઈ ને ઈ વાત. રાગ ઔર કંપન હૈ ઓ તો અશુદ્ધતા હૈ બરોબર હૈ ? (હા બરાબર) તો અશુદ્ધતા સહિત હું, ઐસી માન્યતા જીસકી હૈ, યહ મિથ્યાદૈષ્ટિ જીવ રાગકા અને કંપનકા કર્તા હોતા હૈ. ઔર ઓ મિથ્યાદૈષ્ટિકા રાગ અને કંપન, અશુદ્ધ પર્યાય દૈષ્ટિ ત્યાં હૈ ઓ કારણસે જગતકી, જડકી આદિ પર્યાય હોતી હૈ ઉસમેં અજ્ઞાનીકો નિમિત્ત કર્તાકા આરોપ દેતે હૈ. જ્ઞાનીકો નિમિત્ત કર્તા ભી નહિ આહાહા ! કયુંકિ રાગ અને કંપનસે ભિન્ન અશુદ્ધ ભાવ હૈ ને વો ભાવ બંધ હૈ ને વો ? તો ભાવ બંધતો માન્યા થા એ માન્યતા છૂટ ગઈ મૈં તો જ્ઞાયક શુદ્ધ ચૈતન્ય દ્રવ્ય હું, ઐસી દૈષ્ટિ હુઈ તો કંપન અને રાગસે મુક્ત હુઆ. એ રાગકા કર્તા ભી નહિ ઔર રાગકા નાશ કર્તા ભી નહિ. સમજમેં આયા ? ભારે વાત ભાઈ. ઓહોહો !

કહેતે હૈ, યે શુદ્ધ ઉપાદાન હોનેસે મોક્ષકા કારણ હૈ. કોણ ? જો ત્રીન ભાવરૂપ મોક્ષકા માર્ગ ઓ અંતર ધ્રુવ સ્વભાવકો અવલંબન લેકર, મિથ્યાત્વકી પર્યાયકા નાશ હો ગયા, ઉત્પન્ન નહિ હુઆ ઓ. યે જો સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન શાંતિકી પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ ઓ ત્રીન ભાવરૂપે હૈ, એ શુદ્ધ ઉપાદાન કારણભૂત પર્યાય હૈ, એ મોક્ષકા કારણ ઓ હૈ. મોક્ષકા

कारण है, देभो, रागादि विकल्प द्विकल्प ओ मोक्षका कारण नहि. बे मोक्षका कारण जैसे अर्धी नर्धी लीया. अेक हि मोक्षका कारण है दूसरा मोक्षका (कारण) है नहि. त्तारे पण कोण ज्ञाणे अेवा गरबउ करे ऐ ने ? बे मोक्षका कारण कहा, हवे सून तो सहि, अे तो कथनकी शैली है. निरूपण बे प्रकारे है, वस्तु बे प्रकारे नहि.

क्या कहेते है देभोने ! भगवान आत्मा व्यवहार रत्नत्रय तो उदयभाव है. समजमें आया ? उदयभाव सहित हुं अैसा जयां लग मानते है त्यां लग तो मिथ्यादृष्टि है. आहाहा ! समजमें आया ? अर्धीया तो उदयभाव तो नहि पण आ अेक समयकी पर्याय शुद्ध हुं उससे रहित मेरी यीज है. अैसी जब दृष्टि हुँ तो निर्मण पर्याय उत्पन्न हुँ मलिन पर्याय उत्पन्न न हुँ और निर्मण पर्याय उत्पन्न हुँ वो मोक्षका कारण ओ निर्मण पर्याय है. निश्चय मोक्षमार्ग उपशम, क्षयोपशम, क्षायिकवाणी पर्याय ते ज मोक्षका कारण है. व्यवहार रत्नत्रय मोक्षका कारण है नहि अेम यहां सिद्ध कर दीया है. है के नहि उसमें वो ? (है मगर हमको तो दीप्तता नहि ?) आप हवे देभो. देभनेवाला देभेगा, दूसरा कौन देभेगा (छसलीये आपकी पास आया है) समजमें आया ? पास तो अपना समीपमें जाना, ओ पास है. आहाहा !

“ परंतु, शुद्ध पारिणामिकभाव नहि. ” मोक्षका कारण द्रव्यस्वभाव त्रिकाणी नहि. आहाहा ! समजमें आया ? मोक्षका कार्य, उसका कारण, पारिणामिक ध्रुव यीज उसकी दृष्टि ज्ञान ने रमणता, जसको यहां तीन भाव कहा, वो मोक्षका कारण है. व्यवहार मोक्षका कारण नहि अने द्रव्य मोक्षका कारण नहि क्या किया ? (व्यवहार मोक्षका कारण नहि, द्रव्य मोक्षका कारण नहि) व्यवहार कारण नहि अे तो रागादि रहितमें आ गया. हवे अर्धीया शुद्ध पारिणामिक नहि, ओ द्रव्य आ गया. समजमें आया ? त्तारे पण अलौकिक गाथा गोठवी ऐ हों. वस्तुना स्वरूपने आचार्ये जंगलमां रहीने भजाना भोल दीया है, भजाना (जंगलमां भजाना भोलवा ज गया हता).

अे शुद्ध पारिणामिक नहि, क्यूं नहि ? अे मोक्षका कारण नहि, कोण ? त्रिकाणी द्रव्य स्वभाव मोक्षका कारण नहि अे तो मोक्ष स्वरूप ही है. त्रिकाण. (स्वरूप ही है त्रिकाण) समजमें आया ?

“ जो शक्तिरूप मोक्ष है ” ल्यो हवे पारीगाह आया. जो शक्तिरूप मोक्ष है. शक्ति अेटले पूरण मोक्ष स्वरूप ध्रुव है, अे तो मोक्ष पहेलेसे है. (अनादिका) अनादिसे ये तो शुद्ध पारिणामिक है. शक्तिरूप मोक्ष जो है त्रिकाण जो अर्धीया कहा ने के आत्माकी मुक्ति होती नहि मुक्त हुं अैसा समजमें आता है. रागसे बंधा नहि, मान्यतामें था के मैं राग सहित हुं, अशुद्ध हुं अैसी दृष्टि थी. जुओ दृष्टिका विषयमें कहां जोर जाता है. ओलामां कयां पर्यायमां जोर जाय ऐ अेनी अेने भबर पडती नथी. अे जयकुमारज सूक्ष्म भाव

હૈ શાસ્ત્રસે ચર્યા કરતે કરતે દોષ દેખા હૈ કે નહીં દોષ દેખા હૈ કે નહીં ? અરે સૂન તો સહિ. (દૈષ્ટિમે જોર કહાં જાતા હૈ) આહાહા ! પછી આવે. જાણે. જણાય-જણાય-જણાય પણ એમાં જોર ક્યાં ? જણાય છે માટે દોષકા નાશ હોતા હૈ ?

દોષકા નાશકી ઉત્પત્તિ તો સ્વભાવકા આશ્રય લેતે હૈ તો ઉત્પત્તિ નહિ હોતી. સમજમે આયા ? (જાણે તો દોષ સહેજે છૂટી જાય છે) એય તમારી કડી મૂકી એઈ જયકુમારે આ તો સમજનેકી બાત હૈ.

એ તો વ્યવહારકા કથન ઐસા આવે. બાત ઉત્પત્તિ દોષકી ન હો, કિસકે આશ્રયસે ? (ત્રિકાળીને આશ્રયે) ભગવાન ચિદાનંદ પ્રભુ શુદ્ધ ધ્રુવકા માહાત્મ્ય આયા ઔર દૈષ્ટિ ઓ પર પડી, ઉત્પન્ન નહિ હોગા, જીતને અંશે અંતર એકાગ્રતા હોતી હૈ ઉતને અંશે અશુદ્ધતા ઉત્પન્ન નહિ હોતી. અશુદ્ધતાકા નાશકા ઉપાય આ આત્મદ્રવ્ય હૈ. સમજમે આયા ?

કહેતે હૈ, જો શક્તિરૂપ મોક્ષ હૈ. આ તો મોક્ષકા કારણ કહાને ? તો કૌન ક્યા પર્યાયમે મોક્ષ હોતા હૈ ઉસકી બાત ચલી ઔર શક્તિરૂપ મોક્ષ જો હૈ ત્રિકાળ- જો પહેલે કહા મોક્ષસ્વરૂપ હિ હૈ વહ પારિણામિક સ્વભાવ ઓ તો ત્રિકાળ મુક્ત સ્વરૂપ હિ હૈ. ઓ તો શુદ્ધ પારિણામિક હૈ. એ તો પ્રથમસે વિદેમાન હૈ (પ્રથમસે વિદેમાન) એ તો મોક્ષ તો પ્રથમસે હિ વિદેમાન ત્રિકાળ હૈ- (પ્રથમસે ' હિ ' લગા દીયા) અનાદિસે હૈ. ' હિ ' લગા દિયા, સમજમે આયા ?

અમારા રાજમલજી બહોત ખુશી હોતા હૈ. દેખો. પ્રથમસે હિ વિદેમાન હૈ, ક્યા કહેતે હૈ ? મોક્ષ તો પહેલેસે હૈ. શક્તિરૂપ મોક્ષ તો પહેલેસે હૈ. આહાહા ? સમજમે આતે હૈ ને રામદાસજી. એય પ્રકાશદાસજી ક્યાં ગયા ? પાના હૈ કે નહિ-પાનું ? (હૈ) અચ્છા. સમજનેકા પ્રયત્ન, મહેનત જોઈએ. સમજમે આયા ?

એ તો ભાઈ અનાદિની ભૂલ હોય, હોય તેથી ક્યા ? એ ભૂલ હિ મેરેમે નહિ ને એ કહેતે હૈ અહિંયા તો દેખો (રાગ ભાવ ઉસસે થઈ જાય છે, એ તો કલ્પના છે.) આહાહા ! સમજમે આયા ? ભૂલ હિ નહિ મેરે, ભગવાનમે ભૂલ કૈસી ? (ભગવાનકો ભૂલ ?) ભગવાનકો ભૂલવાળા માનના ઓ મિથ્યાત્વભાવ હૈ. આહાહા ! સમજમે આયા. ? (કુછ ખબર નહિ પડતી આપ ક્યા કહેતે હૈ) ક્યા કહે રહે હૈ ? અચ્છા, એ કહે રહે હૈ કિ ભગવાન શુદ્ધ સ્વરૂપી પ્રભુ, ઉસકો અશુદ્ધ કહેના, ભૂલવાળા કહેના, યે ભૂલવાળા દ્રવ્ય હૈ ઐસા કહેના, ઓ મિથ્યાત્વ ભાવ હૈ (વાહ રે વાહ- દાંડી પીટીને)

એ તો અશુદ્ધતા રહિત હૈ ને અશુદ્ધતા માનના કહો કે ભૂલ રહિત હે ને ઉસકો ભૂલ સહિત માનના કહો, એ તો એક હિ ચીજ હૈ. આ તો દૂસરી રીતે કથન હુઆ. આવો કહે છે કે ભાઈ મોક્ષનો માર્ગ, આવી કથા હોગી ? ઈસમે કોઈ ઐસા, ફૈસા ને ફલાણું- (એ

तो कहे गया हैं पांचमी गाथामें, प्रतिज्ञा करी छे कुंदकुंद आचार्ये- मैं तो शुद्ध कहुंगा अतो प्रतिज्ञा मैं तो शुद्ध स्वरूप कहुंगा, तो कैसा शुद्ध है? के जसमें पर्याय प्रमत्त-अप्रमत्त नहिँ अैसा हिँ ये शुद्ध है, अे छही गाथामें शुद्ध कहे दीया है? के कैसा शुद्ध है के जसको ज्ञानना याहिये. भगवान उत्तर देते है कुंदाकुंदाचार्य, परमेश्वर है ने? आचार्य पदमें है ने? पंच परमेश्वरमें है आहाहा! किसको शुद्ध कहेते है आप? इसको हम शुद्ध कहेते है जसमें अप्रमत्त-प्रमत्त पर्याय नहिँ, जसमें निर्मल पर्याय अने मलिन पर्याय नहिँ है, उसको हम शुद्ध कहेते है. प्रमत्त-अप्रमत्त यौद गुणस्थानेय नहिँ जसमें. (क्यांथी होय) समजमें आया? इसको हम शुद्ध कहेते है. अे शुद्ध तरङ्गी सेवा करके और निमित्तका लक्ष अने परका लक्ष छोडकर, द्रव्य लक्षमें आया, सेवा कीया तो शुद्ध है, छांतां आ शुद्ध है अैसी पर्याय भी द्रव्यमां नहिँ. (नहिँ नहिँ) समजमें आया. ?

ओ तो आ गया उसमें बहोत भुलासा समजमें आया? प्रथमसे हिँ विद्यमान है- “हिँ” भगवान तेरे मुक्ति तो पहेलेसे अनादिसे हिँ है अंदर (जैन दर्शनमें “हिँ” नहिँ वपराय छे महाराज) आ ‘हिँ’ वपराय छे देभो, आ क्षुल्लकज्जमे कहा के ‘हिँ’ आया उसमें. “हिँ” जोरदार आया. ‘हिँ’ आयाने “हिँ” (हिँ आवे जैन दर्शनमां) नित्य है तो नित्य हिँ है, नित्य है तो अनित्य भी है, अैसा है? (आप इरमावो) शुद्ध ध्रुव तो ध्रुव ‘हिँ’ है. वणी अशुद्ध भी है अैसा है नहिँ. (सम्यक् अेकांत) सम्यक् अेकांत पंडितज्ज कहे, आहा! मार्ग अैसा है भगवान, समजणमां तो ले, वात ज्ञानमां तो ले उसका भ्यालमें तो ले के मार्ग आहाहा! अलौकिक मार्ग. लौकिकमें क्यांय मिलते नहिँ. दिगंबर संप्रदाय सिवाय दूसरे आ वात छे नहिँ अने दिगंबर संप्रदायमें अभी तो क्या होता है संप्रदायके नामे राजमलज्ज.

शरीरकी क्रियासे धर्म होता है, अैसा तो प्रश्न यलते है गजब वात प्रभु... अे जैन दर्शनमें अैसी बात कलंक है अेछ शोभावालाज्ज! शरीरकी क्रियासे धर्म होता है, अरे भगवान शुं कहे छे तुं. अशुद्धता दया दान व्रत लडित परिणामसे धर्म होता है अे भी वस्तुमें नहिँ अने अे अशुद्धता वस्तुय नहिँ. अशुद्धतासे धर्म होता है ये तो नहिँ. पण अे अशुद्धता वस्तुमें नहिँ. समजमें आया?

अैसी वस्तुकी दृष्टि ओर ज्ञान और स्थिरता ओ मोक्षका कारण है पण परम स्वभाव नहिँ. क्यूंकि शक्तिरूप मोक्ष तो त्रिकाण है. “ यह तो व्यक्तित्व मोक्षका विचार यल रहा है. ” प्रगट्ठरूप दशाकी बात यल रही है. पारीत्राङ् पीछे आयेगा.

विशेष आयेगा.

परम परिणामिकभावना दर्शन द्वारा मोक्षपाताण पडोयवाना अइर संदेशा आपनार मुक्तिदूत श्रीसदगुरुदेवनो जय हो.

સમયસાર શાસ્ત્ર સિદ્ધાંત હૈ ઉસકી ૩૨૦ ગાથા- સૂક્ષ્મ ભાવ હૈ. અનંતકાળથી ક્યા ચીજ હૈ ઉસકા ઉસકો બોધ કભી હુઆ નહિ. એમાં આ ગાથા તો બહોત માખણ હૈ એકલી, હિંમતભાઈ એ વાંચે ને તો મ્હોં માથુ હાથ આવે એવું નથી કાંઈ કોઈ દિ ' અભ્યાસ ન મળે ન કાંઈ. સૂક્ષ્મ પડશે. સાંભળો. (સાંભળ્યા પછી સમજવું કે નહિ) સમજવાની તો દરકાર કરે ત્યારે વાત સાંભળે તો ખરા હજી. ક્યા કહેતે હૈ. બાત ઓ ચલતી હૈ કે પાંચ ભાવ હૈ, એક પારિણામિક ભાવ અને એક ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ અને ક્ષાયિકભાવ એટલે શું ? એટલે ક્યા ? અર્થાત્ શું ? ક્યા- શું અમારી ભાષામાં, ક્યા તુમ્હારી ભાષામાં.

જો આત્મા ત્રિકાળી દ્રવ્ય હૈ, ત્રિકાળી દ્રવ્ય, વસ્તુ, સત્, ચિદાનંદ, સત્ શાશ્વત ચિદ્ નામ જ્ઞાન ને આનંદકા કંદ ધ્રુવ સ્વરૂપ હૈ ઉસકો અહીંયા પારિણામિક સહજ ભાવ કહેનેમેં આતા હૈ. સમજમેં આયા ? જો વસ્તુ, ત્રિકાળ જે વસ્તુ આત્મા અવિનાશીપણું ઉસમેં, ત્રિકાળપણું આનંદ અને જ્ઞાનાદિ ગુણોનું ત્રિકાળપણું ઐસી, ઓ ચીજકો અહીંયા પારિણામિકભાવ સહજભાવ કોઈકી અપેક્ષા વિનાકા અનાદિ અનંત ભાવ ઉસકો અહીંયા પારિણામિકભાવ કહેનેમેં આયા હૈ.

ઔર ઉસકી પર્યાય જો હૈ, અવસ્થા જો હૈ, હાલત હૈ દશા, એ પર્યાયકા ચાર બોલ કહેનેમેં આયા હૈ. સમજમેં આયા ? તો તો પર્યાય ઉદય આ ગયા જરા વિચાર આવ્યો. રાત્રે પ્રશ્ન હતો ને ? વિકારકા ઉદય આત્માકી વિકારી પર્યાય હૈ. એ પ્રશ્ન પરકે કારણ એ હોતા હૈ યહ સવાલ અહીંયા હૈ નહિ. સમજમેં આયા ? પર્યાય આયા કે નહિ ? ચાર ભાવ પર્યાયરૂપ હૈ. એક વિકારભાવ ઉદયભાવ, એક ઉપશમભાવ એક ક્ષયોપશમભાવ કાંઈક વિકાસ અને કાંઈક વિઘ્ન ઉપશમમાં વિકાસ ને વિઘ્ન બિલકુલ નહિ ઓર ક્ષાયિકમાં વિઘ્ન બિલકુલ નહિ ને નિર્મળ દશા એ બધી ચાર અવસ્થાઓ છે અવસ્થા હૈ, પર્યાય હૈ. યહ અપની પર્યાય અપનેસે હૈ. સમજમેં આયા ? યાહે તો ઉદયભાવ હો કે યાહે તો ક્ષાયિકભાવ હો. યાહે તો ધર્મભાવ હો કે યાહે તો અધર્મભાવ હો પણ હૈ અપની પર્યાય નિજ દ્રવ્યકી પર્યાય, આરે આ.

દ્રવ્ય જો ધ્રુવ હૈ ઉસકી જો અવસ્થા હૈ પર્યાય હાલત એ અપની હૈ અપનેસે હૈ. પરકી અપેક્ષા કુછ હૈ નહિ ઐસે સિદ્ધ કીયા અહીંયા તો. સમજમેં આયા ? રાત્રે પ્રશ્ન થયો હતો ને ? એમ કે કર્મને વશે છે એમ આવ્યું 'તું ને ભાઈ પોતે વશ થાય છે. કર્મ વશ કરાવતું નથી. કર્મને, જડને આત્મા તાબે હોકર અજ્ઞાનમેં પૂરણ તાબે હોકર વિકાર કરતે હૈ, ઔર ભાનમેં જરી અસ્થિરતા પરકા આધીન હો જાતા હૈ ઓ કારણે ઉસમેં વિકાર હોતા હૈ. તો વિકાર એ જીવની દુઃખરૂપ વિકારી અવસ્થા હૈ ને પીછે ઉપશમ, ક્ષયોપશમ અને ક્ષાયિક

अे निर्विकारी, निर्दोष, आनंद आदिकी पर्याय है पर्याय नाम अवस्था.

तो अे यार भावमेंसे क्या भावसे मुक्ति होती है ये बात यलती है. समजमें आया ? तो अर्ही कहा देओ: दूसरा पारीग्राह है ने ? कल यलाने, जो शक्तिरूप मोक्ष है वह तो शुद्ध पारिषामिक है. कल यला है. पानु त्रीजुं उसका आभिरका दूसरा पारीग्राह, अथवा पहेला-बीजा से योथा पारीग्राह, दो लीटीका पारीग्राह, दो पंक्ति. अेने हाथेय नहि आवे बतावो अेने कोछ टि' योपको जोयोय न होय आ.

“ जो शक्तिरूप मोक्ष है, ” क्या कहेते हैं ? के मोक्ष होता है अे क्या भावसे होता है ? कछ पर्यायसे होता है ? ये बात यलती है. मोक्ष क्या मोक्ष अपनी अवस्थामें परम आनंदकी दशा उसीका नाम मोक्ष. अे परम आनंदकी पूरण दशा, जो पर्यायमें होती है उसको यहां क्षायिक भाव, पारिषामिक मोक्षभाव कहेते है, पारिषामिककी पर्याय हों ? पण वो यहां नहि लेना पण यहां तो मोक्षका कारण कौन है अेम लेना है. समजमें आया ? मोक्ष जो पूरण आनंदकी पर्याय है. परम शुद्ध, परम शुद्ध, अे अवस्थाका कारण कोण ?

तो कहेते है के शक्तिरूप मोक्ष है ओ तो कारण नहि. जो त्रिकाण मोक्ष है, आत्माका स्वभावभाव, सहजभाव, शुद्धभाव, अविनाशी ध्रुव स्वभाव ओ तो मोक्ष है अनादिका. अे तो शुद्ध पारिषामिकरूप भाव है. उसकी बात यहां यलती नहि. “ प्रथमसे ही विद्यमान है ” ओ त्रिकाण मोक्षस्वरूप तो पहेलेसे अनादिका अंतरमें स्वभावरूप भाव है, ओ नया प्रगट होता है अैसी बात है नहि. समजमें आया. “ प्रथमसे हि विद्यमान है ”

“ यह तो व्यक्तिरूप मोक्षका विचार यल रहा है ” यहां तो भगवान आत्मा ध्रुव आनंद स्वरूप, ओ तो मुक्त स्वरूप हि है अनादिसे, अे तो विद्यमान हि है मोक्ष, उसका यहां कोछ प्रश्न है नहि. पण उसकी पर्यायमें, अवस्थामें, हालतमें, शक्तिमेंसे व्यक्तता प्रगट हो मोक्षकी परम आनंदकी अे दशाका कारण कौन है, ओ बात यलती है. समजमें आया ? तो कहेते है- यहां तो व्यक्तिरूप मोक्ष उसका विचार यल रहा है. शक्तिरूपका मोक्षकी बात नर्ही है. समजमें आया ?

छसी प्रकार जरी सूक्ष्म है जरी सूक्ष्म है अेम कहेते है. बड़ोत सूक्ष्म है अैसी बात तो है नहि. (जरी माने ?) थोडी, अल्प.

छसी प्रकार आभिरका पारीग्राह “ सिद्धांतमें कहा है के ” भगवान सर्वज्ञ परमात्मा त्रिलोकनाथ तीर्थकरदेव जिसको त्रिकाण ज्ञान हुआ अे ज्ञानमें जो त्रण काण, त्रण लोक भासन हुआ, उसकी दिव्यध्वनि नीकणी. दिव्यध्वनि-दिव्य नाम प्रधान अवाज. अे अवाजको गणधरदेवे सिद्धांतमां रयना कीया अे सिद्धांतमें, “ छसी प्रकार सिद्धांतमें कहा है के निष्क्रियः शुद्धपारिषामिकः ” समजमें आया ? आ श्लोकनो अर्थ पंचास्तिकाय पद

ગાથામાં છે. સંસ્કૃત ટીકામાં પંચાસ્તિકાય-જયસેનાચાર્યની ટીકામાં. આ “નિષ્ક્રિય પારિણામિક:” સમજમાં આયા? પહેલા ખબર નહિ પછી કહેતે છે શાસ્ત્રમાં યહાં- “નિષ્ક્રિય પારિણામિક:” પણ કહાં આયા? સમજમાં આયા? અબી તક તો ત્રીન વાર વાંચ્યા પણ કહાં આયા ઉસકી ખબર નહિ. પીછે અબી હમણાં પંચાસ્તિકાય ફેરવતે થે, ચાર ભાવ છે ને ભાઈ એમાં, પછી કીધું લાવ આમાં હશે કાંઈ? છે અહીંયા પંચાસ્તિકાય પદ-પદ પહેલે ત્રીન વાર વાંચ્યા તો કહાં છે એસા ખ્યાલ નહિ કભી. આ પહેલે-વહેલે યહાં આતે છે, દેખો જુઓ, શબ્દ છે યહાં, “અત્ર વ્યાખ્યાનેન મિશ્ર ઉપશમિક, ક્ષયોપશમિક, ક્ષાયિક મોક્ષ કારણમ્” ભાઈ આ ચાર ભાવની જ વ્યાખ્યા છે અહીંયા. જયસેનાચાર્યની ટીકા, આ પણ જયસેનાચાર્યની ટીકા.

ક્યા કહેતે છે અત્ર વ્યાખ્યાનેન યહાં વ્યાખ્યાન નામ પ્રસિદ્ધ કથનમાં મિશ્ર ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક મોક્ષ કારણમ્ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક દશા મોક્ષનું કારણ છે, મોક્ષકી દશા ઓ ક્ષાયિકભાવકી છે એ ક્ષાયિકભાવકા કારણ કોણ? કે મિશ્ર ઉપશમ, ક્ષાયિક મોક્ષ કારણમ્, મોહોદયો સહિત ઉદયો, બંધ કારણમ્, પણ આત્મામાં જો મિથ્યાત્વ અને રાગ દ્વેષકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી છે એ ઉદયભાવ છે, યે બંધકા કારણ છે. ત્રીન ભાવ મોક્ષકા કારણ છે, ઉદયભાવ બંધકા કારણ છે. સમજમાં આયા છે? આમાં બહુ વ્યાકરણ સંસ્કૃતની કાંઈ જરૂર નથી પડતી. ઉસકી રુચિકી જરૂર છે. નંદકિશોરજી. “શુદ્ધ પારિણામિક: અસ્તુ બંધ મોક્ષયો: અકારણં ઈતિ ભાવાર્થ:” સંસ્કૃતમાં છે પંચાસ્તિકાય. શુદ્ધ પારિણામિક: અસ્તુ, ભગવાન ત્રિકાળ શુદ્ધ ભાવ, ત્રિકાળ ધ્રુવ એ બંધ મોક્ષના અકારણ છે. બંધ ને મોક્ષના કારણ એ ધ્રુવ વસ્તુ નથી. ‘તથા ચઉકતમ્’ પછી કહ્યું છે, મોક્ષ કુર્વન્તિ મિશ્ર ઉપશમિક ક્ષાયિક અભિતા: એટલે અભિતા નામ બંધ ઉદયકા ભાવા, નિષ્ક્રિય અપરિણામિક: ભાઈ આ શ્લોક છે- પહેલો શ્લોક કહ્યા પછી આ દૂસરા શ્લોક આયા. એઈ મોક્ષ કુર્વન્તિ મિશ્ર ઉપશમિક-ક્ષાયિક અભિતા:- આત્માની પૂર્ણ આનંદ દશા સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ, ઓ મોક્ષકી દશાકા કારણ મિશ્ર નામ ક્ષયોપશમભાવ, ઉપશમભાવ અને ક્ષાયિક અભિતા: જિસકા નામ આ ત્રીન છે ઉપશમ, ક્ષયોપશમ અને ક્ષાયિક.

બંધ ઉદયકા ભાવાત જિતની પર્યાયમાં અપનેસે, મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય યોગકા પર્યાય પ્રગટ હોતા છે એ બંધકા કારણ છે. સમજમાં આયા? (બંધકા કારણ છે યહ બાત બરાબર પણ અપનેસે, અપનેસે) કહ્યાને વો. સમયસાર જયસેન આચાર્યની ટીકામાં છે, ૧૦૭ ગાથા સમયસાર છે ને ભાઈ! ઉપાદેય- ઉપાદેય કરી ત્યાં છે જુઓ ‘અનાદિ બંધ પર્યાય વશેન’ સંસ્કૃત છે ભાઈ એમાં, પાનું ૧૭૨- ગાથા ૧૦૭ સંસ્કૃતની પહેલી લીટી ટીકાની જયસેનાચાર્યની- આ રાત્રે પ્રશ્ન હુઆ થા ને વો- “અનાદિ બંધ પર્યાયવશેન”- અનાદિકા કર્મ જો પડા છે, ઉસકે વશ હોતે છે તો વિકાર હોતા છે, કંઈ કર્મ

विकार कराते नहिं. (वाह रे वाह) छे भाँ ? १०६ पछी तरत ज-समजमें आया ?

पण अर्झिया-अर्झिया आयाने आपणे के यार पर्यायहै अवस्था है अने अेक ध्रुव तत्त्व है. तो उसका अर्थ ये हुवा के पर्याय उसकी उसमें उसके कारणसे होती है. पंडितज समजमें आया ? पण लोकोंने ખબर नथी के मार्ग क्या है, विकार क्या है शुं धर्म ? माथाकुट. आ व्रत करो. पूजा करो ने भक्ति करो थछ गयो धर्म-धूणेय धर्म नथी. सूनु तो सही. समजमें आया ? भगवान आत्मा शुद्ध चिदानंद स्वरूप जो ध्रुव है, ओ तो निष्क्रिय है, यहां कइने, सिद्धांतमें पारिषामिकको निष्क्रिय कइ है, तो आ गाथा है. कहांकी गाथा है अे खबर नहिं, पण अे गाथा है. और अे विकार जो उत्पन्न होता है अपनी अवस्थामें, जिसको यहां यार भाव पर्यायरूप कइ, अवस्थारूप कइ दशारूप कइ और त्रिकाणी भाव पारिषामिकरूप निष्क्रिय कइ ओ बंध मोक्षका कारण त्रिकाणीभाव नहि. समजमें आया ? आ तो अलौकिक बात है, अगम्यको गम्य करना ऐसी चीज है अर्झिया तो.

कहेते है अे विकार क्यूं उत्पन्न होता है आत्मामें ? (ज. डां बताछे) “ अनादि बंध पर्यायवशेन ” वश होनेसे, कर्मबंधन है ओ आत्माको विकार कराते है ऐसा है नहि तीन काणमें ? परद्रव्य विकार कराते नहि. पण परद्रव्यकी पर्यायमें ताबे हो जाते है. समजमें आया ? “ वशेन ” ऐसा पाठ है. “ वीतराग स्वसंवेदन लक्षण भेदज्ञान अभावात् ” पाछे आ न्याय आप्यो- समजमें आया ? रागसे भिन्न भगवान आत्मा शुद्ध आनंदकंद सच्चिदानंद प्रभु निज स्वरूप सच्चिदानंद स्वरूप शुद्ध है ध्रुव आनंद. उसको रागसे भिन्न पाउनेका वीतरागभावरूपी भेदज्ञानका अभावके कारण, समजमें आया ? “ रागादि परिषाम हि. उपादेयति ” आ उपादेयनी व्याख्या करी; छे ने ? १०७ गाथा समजमें आया ? भगवान आत्मा अपनी वर्तमान पर्याय अवस्थामें, पर्याय यार प्रकारकी, अवस्था यार, उसमें जो अेक उदय भावकी अवस्था है, ओ अनादि कर्म जड है उसके ताबे आत्मा होता है तो विकार होता है. समजमें आया. ? ताबे न हो तो विकार होता नहि, पर विकार कराते नहि. समजमें आया ? अेकसो सात गाथा. प्रवचनसार देषो ४प गाथा (औदयिका भावाः) (जयसेनाचार्यनी टीकाभांथी गुरुदेव वांछे छे) “ अत्राह शिष्यः ‘ औदयिका भावाः, बंध कारणम् इत्यागमनवचनं तर्हि वृथा भवति- परिहारमाह- औदयिका भावाबंध कारणं भवन्ति, परंतु मोहोदयसहिताः ” अेकलो उदय बंधका कारण नहि. गतिआदिका होता है ने उदय २१ बोल आव्याने ? तो अेकला गति आदि उदय बंधका कारण नहि. उसमें मोह मिले, मिथ्या भ्रम मिले तो बंधका कारण है. समजमें आया ? विशेष द्रव्यमोहोद येऽपि सति ’ इवे जड कर्मका उपस्थित उदय होने पर भी, उपस्थितकी व्याख्या थी ने ! धनालाज आ उपस्थित

आया, ४५ गाथा, द्रव्यमोहोदय, द्रव्य ४५ कर्मका उदय होते छते, उपस्थित होते पर भी छते 'यदि शुद्धात्माभावनाबलेन भावमोहैन न परिणमति' अपनी शुद्ध भावनाका आश्रय लेकर जो विकारपक्षे न हो, तो "तदा बंधो न भवति" समझमें आया? (कलीयर आव्युं) हैं? (कलीयर छे) स्पष्ट. बे वात आवी. वशे अने आ वश न हो अने अपना शुद्ध स्वभाव भगवान आत्मा, निर्माणानंदका आश्रय लेकर वीतराग भाव प्रगट करे तो उदय होते छते पण उसका बंधका कारण उत्पन्न होता नहि. (वाह रे वाह) ४५ गाथा प्रवचनसार यार ने पांच क्या कहेते हैं तुम्हारे, पैतालीस समझमें आया? ओर समयसारकी १०७ गाथा. जयसेनाचार्यकी टीका. हों. दोछ जयसेनाचार्यकी टीका.

जुओ क्या कहेते हैं, ४५ कर्मका उदय ४५में हैं, ऐसा होने पर भी भगवान आत्मा, उसके ताबे हो जाय तो राग द्वेष अज्ञान उत्पन्न करे. और स्वभावके ताबे हो जाय तो उदय होने पर भी, राग नहि होता, मिथ्यात्व नहि होता. बंध भाव नहि होता: समझमें आया? न परिणमति, न बंधो भवति. "यदि पुनः कर्मोदयमात्रेण बंधो भवति" कर्मनी उपस्थिति मात्रथी जो बंध होय तो- "तर्हि संसारिमां सर्वदैव कर्मोदयस्य विद्यमानत्वात् सर्वदैव बंध एव, न मोक्ष इत्यभिप्रायः" समझमें आया? (इंमेशा बंध रहेगा) इंमेशा बंधा रहेगा- अमारे पंडितजि अरुणा, समझमें आया? जो कर्मका उपस्थिति मात्रसे बंध हो तो सर्व प्राणीको कर्मका उदयकी उपस्थिति तो है, तो कभी उसको मोक्ष होनेका अवसर मिलेगा नहि.

धनालालजि. (छसीलीये सोनगढवाले निमित्तको उडा देते हैं) निमित्तको उडाते क्या? है ऐसा कहेते हैं. आहाहा! (निमित्तको सिद्ध करते हैं) निमित्त है, पण निमित्तके ताबे जो हो तो विकार होता है, निमित्तके ताबे न हो, भगवान आनंद स्वरूप भगवान सच्चिदानंद उसका आश्रय लेकर वीतरागभावे परिणमते हैं तो रागभावे परिणमाते नहिं कर्मकी उपस्थिति, नंदकिशोरजि. माटे अहीया कहेनेमें आता है के निमित्त आत्मामें कुछ करते नहि, समझमें आया? क्यूं कि कर्मोदय मात्रेण बंधो भवति, कर्मना उदयनी उपस्थिति मात्रसे जो बंध होय तो, "संसारिणां सर्वदाय कर्मोदयस्य"- तो संसारीने तो कर्मोदय सदाय है. और "विद्यमानात्त्व" कर्मना उदयनी हैयाति तो छे. तो 'सर्वदाय बंध एव' तो सर्वदा बंध ज हो. "न मोक्ष इतिभिप्रायः" मोक्ष नहि होगा उसको, सम्यग्दर्शन नहि होगा, कारण कर्म विकार करावे, कर्म मिथ्यात्व करावे, कर्म अप्रत करावे. कर्म प्रमाद करावे. तो उसको छूटनेका अवकाश मिले नहि. धनालालजि. बराबर है? त्यां गडबड है बधी बहु. ऐसा पंडित लोगो कहेते हैं ने केटलाक ऐसा होता है ने कैसे होता है. धूणेय नहि होती सून तो सहि. आ तो क्रीतना स्पष्ट है योषुं. देओ.

૪૫ મેં હૈં ઓર ઉસમેં અહીંયા તો આપણે ક્યા કહેના હૈં દેખો અહીંયા- કે બંધ ઉદયકા ભાવા નિષ્ક્રિય અપારિણામિકા:- (જી. હા.) આપણે ઓ ચલતે હૈં ને. ૫૬ મી ગાથામેં જયસેનાચાર્યકી ટીકામેં ઐસા લીયા હૈં યહ યહાં બતાતે હૈં દેખો ઈસી પ્રકાર સિદ્ધાંતમેં કહા હૈં કે આપણે ચાલતા હૈં, “ નિષ્ક્રિય શુદ્ધપારિણામિકા: ” અર્થાત્ શુદ્ધ પારિણામિકભાવ નિષ્ક્રિય હૈં. અર્થાત્ ત્રિકાળ જ્ઞાયક ધ્રુવ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ ઓ તો પરિણતિ પર્યાય વિનાકી ચીજ હૈં. શેઠ! (બરાબર- જિસકા જોર જ્યાદા હો જાય) કિસકા ? (કર્મસે કે જીવકા- પટણીનું આવ્યું) ભાઈ કહે છે એમ પટણી આવ્યા હતા અહીં ભાવનગરથી, નહીં પ્રભાશંકર પટણી દિવાન, દિવાન હતા ભાવનગરમાં નહિં ? દરબારના દિવાન હતા. (રાજકીય માણસ) રાજકીય ઠીક હું પોલીટીકલ કહેવા માગતો હતો. એ ઠીક કહ્યું. રાજકીય માણસ થા, વ્યાખ્યાન સૂનને આયા, સારી કોર્ટ આઈ થી, ૯૩ અષાડ વદ અમાસ, સારી કોર્ટ આઈ થી. તો વ્યાખ્યાન ચલતા થા, તો સૂના, બહોત મગજવાળા થા લૌકિકમેં, રાજકીય માણસ થા તો ઉસને સૂના ઓર સૂનકર ખડા હો ગયા, પીછે કહે મહારાજ શું કહે ? આ તો મલ્લે મલ્લની લડાઈ છે. મલ્લે મલ્લની લડાઈ હૈં, કભી કર્મકા મલ્લ જોર કરે તો વિકાર અને કભી આત્માકા જોર રહે. આ શેઠે ઐસા કહા- (પણ શાસ્ત્રમાં એમ આવે છે) આવે પણ એ તો નિમિત્તની એ વાત છે. આવે છે ઈષ્ટોપદેશમાં ટીકામાં આવે છે. કભી જીવો બળીયો કભી કમ્મો બળીયો. ઓ પાઠ આતે હૈં. જુઓ ‘ કમ્મો બળીયો ’ કા અર્થ ક્યા ? અપની પર્યાયમેં વિકાર કરનેકા જોર હૈં તો કમ્મો બળીયો કહેનેમેં આતા હૈં. અને સ્વભાવ સન્મુખ જોર હોતા હૈં, અપના પુરુષાર્થસે તો આત્મા બળીયો હોકર વિકારકો ઉત્પન્ન કરતે નહિ. (વાહ રે વાહ- અપની ગલતિસે) ગલતિ અપની ને નાખે કર્મ ઉપર માળા ભારે અનાદિસે ટેવ જ એવી પડી છે. સમજમેં આયા ? આ તો બડા પંડિતનો પ્રશ્ન હૈં-પહેલેસે, અમારે તો પંચાવન વર્ષસે ચલતે હૈં, પચપન- દો પાંચ- સમજમેં આયા ? એકોતેરની સાલસે ચલતે હૈં કે કર્મસે વિકાર હોતા હૈં, કર્મસે વિકાર હોતા હૈં બિલકુલ નહિ હોતા હૈં.

“ પરદ્રવ્યસે અપની પર્યાયમેં વિપરીતતા હો તો કભી વિપરીતતા છૂટેગી નહિ ” સમજમેં આયા ?

ક્યા કહેતે હૈં યહાં, આપણે તો નિષ્ક્રિયકી બાત લીયા થા ઓલો તો રાત્રિ માટેનો પ્રશ્ન હતો એટલે ૧૦૭ ગાથા લીધી. (ખુલાસા હો ગયા).

વસ્તુ જ ઐસી હૈં ભાઈ, પણ એ અપની સ્વતંત્ર વર્તમાન દશા એ દશાકા કર્તા તો આત્મા હૈં. સમજમેં આયા ? આત્મા એટલે વર્તમાન ભલે પર્યાય, પણ આત્મા. પણ ઓ કર્તા કોઈ જડદ્રવ્ય હૈં ? “ કરે કરમ સો હિ કરતારા ”, વિકાર કરે તો એ વિકારકા કર્તા હૈં સમજમેં આયા ? “ જો જાણે સો જાનનહારા ” પણ રાગકા કર્તા ન હોકર, મૈં તો જ્ઞાન

ચિદાનંદ માત્ર હું ઐસી દૃષ્ટિ કરે તો રાગકા કર્તા ન હોકર રાગકા જ્ઞાતા હોતા હૈ. એ શેઠ ! જોર નહિ હૈ. આહાહા !

ભગવાન આત્મા “ નિષ્ક્રિય શુદ્ધપારિણામિક: ” અર્થાત્ ભગવાન ધ્રુવ અવિનાશી જો સત્ હૈ, અવિનાશી જો ધ્રુવ સત્ હૈ, નિત્ય સત્ હૈ, એક સમયકી પર્યાય પરિણતિ વિનાકી ચીજ, એક સમયકી અવસ્થા હૈ, એ સિવાયકી ચીજ, ઐસા જો ધ્રુવ ભગવાન આત્મા, પરમ સ્વભાવભાવ ઓ તો નિષ્ક્રિય હૈ. ઉસમે કોઈ પરિણતિ વિકારકી નહિ અને મોક્ષમાર્ગકી પરિણતિ પર્યાય એ દ્રવ્યમે નહિ. આહાહા ! સમજમે આયા ? નિષ્ક્રિયકા ક્યા અર્થ હૈ ? કે શુદ્ધ પારિણામિકભાવ, ભગવાન ત્રિકાળ ધ્રુવ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ નિત્યાનંદ અવિનાશી અંશ, એ “ બંધકે કારણભૂત જો ક્રિયા દેખો, બંધકે કારણભૂત ક્રિયા રાગાદિ પરિણતિ ઉસરૂપ નહિ. ” પર્યાયમે અવસ્થામે વિકાર હૈ, ધ્રુવ વિકારકા કારણ નહિ ને ધ્રુવમે વિકાર હૈ નહિ. આહાહા ! (ત્રિકાળ મે વિકાર નહિ) નહિ હૈ, વિકાર પર્યાયમે હૈ, તેથી તો ચાર બોલ પર્યાયરૂપ કહા, ચાર ભાવ પર્યાયરૂપ, અવસ્થારૂપ અને એક ભાવ દ્રવ્યરૂપ કહા. સમજમે આયા ? સાદી વાત છે પણ માણસને અભ્યાસ નહિ ને એટલે બહારના કડાકૂટામાં ઘૂસ ગયા. ધર્મને નામે, પણ આ સત્ય ક્યા હૈ ઉસકી ખબર નહિ.

કહેતે હૈ, નિષ્ક્રિયકા ક્યા અર્થ ? પારિણામિક ભાવ, ત્રિકાળ ભાવ, ત્રિકાળ દળ, લ્યો દળ યાદ આવ્યું. એક પ્રશ્ન આવ્યો 'તો અરીસાનો, દળ લીયા હૈ ને ભાઈ. દળ શું એવો શબ્દ છે. પુરુષાર્થ સિદ્ધિ ઉપાય છે ને ? પહેલી કડી, વંદન કીયા હૈ ને વંદન, અરીસાના દળમાં જેમ બધું દેખાય છે, એમ ભગવાનની પર્યાયમાં બધું દેખાય છે. એવો પાઠ છે ત્યાં હોં, પણ દળનો અર્થ ત્યાં પર્યાય લેવી, અરીસાની એમ છે. સમજ્યા કે નહિ ?

છે પુરુષાર્થસિદ્ધિઉપાય ? દળનું વળી એ પાછું મગજમાં ઉઠયું 'તું. દર્પણ-તળ. દર્પણ-તળ, તળ, સપાટી. ઉપરકી-દેખો.

તજ્જયતિ પરં જ્યોતિ: સમં સમસ્તૈરનન્તપર્યાયૈ: ।

દર્પણતલ ઈવ સકલા પ્રતિફલતિ પદાર્થમાલિકા યત્ર । પુ.સિ.ઉ.ગાથા-૧

જુઓ. શું ક્યા કહેતે હૈ દેખો, દર્પણ તળ. દર્પણ જો હૈ ને દર્પણ ક્યા કહેતે હૈ ? અરીસા, ઉસકી ઉપરકી સપાટીકી પર્યાયમે આ ત્રિકાળ જાનનેમે આતા હૈ, ત્રિકાળી દળમે નહિ. તળમે જાનનેમે આતા હૈ એ દળમે નહિ (તળ ને દળ બે શબ્દ) એ તો વળી એની હારે. ફરીને- જેમ અરીસા હૈ અરીસા એ તો સારા દળ ભી હૈ ઓર એક સમયકી અવસ્થા દશાએ ઉપરના તળ નામ નીચેની ન લેતા અહીંયાથી ઉપરથી લેના, નહીંતર તો તળ નામ તળીયા લેના હૈ- પણ એ ન લેતા બહારકી જો અવસ્થા ઉસકા નામ તળ અરીસામે એક સમયકી અવસ્થામે જો જો ચીજ દેખને મે આતી હૈ ને ? વો તો અરીસાકી અવસ્થા હૈ. વહ ચીજ નહિ એક સમયકી દર્પણકા દળ જો ત્રિકાળ હૈ ઉસકી ઉપરકી

અવસ્થાકો અહીંયા તળ કહેતે હૈ. એ તળમેં સબ જાનને દેખનેમેં આતા હૈ. એસે ભગવાન આત્મા, અહીં જુઓ; જ્ઞાનકી, કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય પણ ક્ષાયિકભાવે પણ પર્યાય હૈ, તો ઓ પર્યાયમેં લોકાલોક જાનનેમેં આતા હૈ. અરીસાકા દળ જો ત્રિકાળ હૈ, એસે યહાં પારિણામિક ભાવ જો ત્રિકાળ દળ હૈ ઉસમેં જ્ઞાનકી પર્યાય નહિ, કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય નહિ.

આ તો અમૃતચંદ્રાચાર્યનો શ્લોક- “ દર્પણ તલ ઈવ સકલૌ ” બધા લોકાલોક, ત્રણ કાળકા દ્રવ્ય વસ્તુ ઉસકી શક્તિ ઓર ઉસકી અવસ્થા, દર્પણના તળમેં જેમ દીખનેમેં આતા હૈ, ભગવાનકી જ્ઞાન પર્યાયમેં જાનનેમેં આતા હૈ. એ જ્ઞાનકા દળ જો ત્રિકાળ ધ્રુવ હૈ ઉસમેં નહીં. એઈ ભીખાભાઈ આહાહાહા ! હીરાભાઈ.

ભગવાન ધ્રુવ વસ્તુ હૈ, ઓ તો તળકી એક સમયકી કેવળજ્ઞાનકી પર્યાયસે ભી ભિન્ન હૈ. જેમ ઓ અરીસાકા દળ ભિન્ન હૈ, એક સમયકી પર્યાય, અહીં દાખલો ભાઈ બહુ આપ્યો છે ભાઈએ આપણા સોગાની. સોગાનીએ દાખલો ઘણી વાર આપ્યો છે. ન્યાલચંદ સોગાની સમજમેં આયા ? કલકતાવાળા જો આત્મજ્ઞાન પાકર સ્વર્ગમેં ચલે ગયે. ઓર અલ્પકાળમેં કેવળજ્ઞાન લેગા એસી ઉસકી તાકાત હૈ. સમજમેં આયા ? ઉસને ઘણીવાર દર્પણતળ દર્પણ દળ દર્પણ દળ એસી વાત લીયા હૈ. કે દર્પણકા દળતો ત્રિકાળ ભિન્ન હૈ. ઉપરકી અવસ્થામેં સબ સ્વચ્છતાકે કારણ ઓ સબ પ્રતિબિંબ બિંબકા પ્રતિબિંબ ઉસકી પર્યાયમેં દેખનેમેં આતા હૈ દર્પણકા દળ તો તદ્દન ભિન્ન હૈ સમજમેં આયા ?

એસે ભગવાન આત્મા ઉસકા જ્ઞાન દળ જો ત્રિકાળ હૈ જ્ઞાન દળ ગુણ, ધ્રુવ ઉસમેં જાનનેકી ક્રિયાકી પરિણતિ નહિ, ઓ તો નિષ્ક્રિય હૈ. સમજમેં આયા. ?

તો દર્પણ તળનું કલુંને ? અહીં તળનો અર્થ આમ ન લેતા, આમ તળ લેના - (તળ એટલે કયા) ઉપરની સપાટી ઉપરકી સપાટી, દર્પણકી ઉપરકી સપાટી. એસે ભગવાન આત્મા આનંદકંદ જ્ઞાનકા ધ્રુવ વસ્તુ હૈ. ઉસકી ઉપરકી પર્યાય ઉસકી સપાટી હૈ, વસ્તુ તો વસ્તુ ધ્રુવ હૈ ઉસમેં ત્રીન કાલકા જાનના જ્ઞાનનાકી પર્યાય ઉસમેં હૈ નહિ. આરે આ. સમજમેં આતે હૈ ને ? સમજાય એવી વાત છે હોં એસી કાંઈ નહિ ભગવાન ત્રણ લોકનો નાથ પોતે છે, એને કયાં એની ખબર છે. સમજમેં આયા ? પરમાત્મા સ્વરૂપ પોતે અપનેમેં પૂરા પડયા હૈ. કયાંય ગોતતે ને શોધતે કયાંક ડુંગરામાં પડયો હશે કયાંક શૈત્રુંજય હશે કયાંક સમેદશિખર હશે. એઈ આવે છે ને ! ભાઈ સમયસાર નાટકમાં મેરો ઘણી હૈ મેરે પાસ એવું આવે છે કાંઈ (બંધ અધિકાર) બંધ દ્વાર હૈ ઉસમેં હોગા (૪૮ પદ)

કયાંક હશે ? મેરો ઘણી હૈ એસા કયાંક લિપ્યા હૈ, આ અહીં આવ્યું જુઓ રાગાદિ શુદ્ધતા અશુદ્ધતા અલખકી. વિકારી પર્યાય પણ ભગવાનની પર્યાય છે અને ત્રિકાળી શુદ્ધ પર્યાય પણ અલખ, પર્યાય હૈ હોં, નિર્મળ પર્યાય એ બી આત્માકી હૈ. એ કાંઈ પર્યાય પરકી હૈ એસા હૈ નહિ. સમયસાર નાટકમાં બંધ દ્વાર

“ કેઈ ઉદાસ રહે પ્રભુ કારન, કેઈ ઉદાસ રહે પ્રભુ કારન.
કેઈ કહે ઉઠી જાય કહીકે - હાલો જઈએ આમ, મળશે ક્યાંક
કેઈ પ્રનામ કરે ગઢિ મૂરતિ - મૂર્તી-ગદીને પ્રણામ કરે છે જય
ભગવાન, આપજો કાંઈક. ‘ કેઈ પહાડ ચઢે ચઢિ છીકે ”

છીકે. શું કહેવાય ? આ ડોળી, ડોળમં ચઢતે હૈ ને લોકો ઉપર “ કેઈ પહાડ ચઢે ચઢિ-
છીકે ”- “ કેઈ કહે અસમાનકે ઉપરિ, કેઈ કહે પ્રભુ હેઠ જમીકે ” કોઈ કહે હેઠ ને કોઈ કહે
ઉપર અરે સૂન તો સહી ભગવાન “ મેરો ધની નહિ દૂર દેશાંતર ” મેરો ભગવાન નહિ દૂર
દેશાંતર કાળસે દૂર નહિ અને ક્ષેત્રસે દૂર નહિ. “ મોહિમં હૈ મોહિ સૂઝત નીકે ” મેરામં હૈ,
મૈ પરમાત્મા સચ્ચિદાનંદ અખંડાનંદ શુદ્ધ સ્વરૂપ હું “ મોહિમં હૈ મૂઝે સૂઝત નિકૈ ”
બરાબર મેરેકો સૂઝતે હૈ. બનારસીદાસ. કળશ ટીકામં નહિ હૈ. ઉપરસે લીયા હૈ મેરો ધની
નહિ દૂર દેશાંતર, મોહિમં હૈ મૂઝે સૂઝત નિકૈ સમજમં આયા. ? અન્ય ક્ષેત્રમં કાંઈ નહિ.
હમમં હૈ ઔર હમે ભલે પ્રકાર અનુભવમં આતા હૈ. બંધ દ્વાર- ૪૮ સમજમં આયા ?

ક્યા કહેતે હૈ ? જૈસે અરીસાકા દળ ત્રિકાળ કાયમ દળ પિંડ ઉસમં સ્વચ્છતાકી
ઉપરકી જો પર્યાય હૈ. ઉસમં પર્યાયમં સબ ઝાંખી પડતી હૈ પ્રતિબિંબ, દળ તો ઐસા ને
ઐસા હૈ, ઐસે ભગવાન આત્મા ઉસકા જો ત્રિકાળી દળ હૈ, એક સમયકી કેવળજ્ઞાનકી
પર્યાય સિવાયકા, સિવાય કહેતે હૈ ને ? (અલાવા) અલાવા બધી તમારી હિંદી આવડે છે
અમને અહીં અલાવા શબ્દ ચલતે હૈ, એક સમયકી કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય જીસમં ત્રીન
કાળ, ત્રીન લોક જાનનેમં આતા હૈ, એ પર્યાયસે દળ તો તદ્દન ભિન્ન હૈ. મુળચંદભાઈ.

એ નિષ્ક્રિયકા અર્થ ક્યા ? કે બંધ કે કારણભૂત ક્રિયા રાગાદિ પરિણતિ ઉસરૂપ નહિ,
દેખો ઉદયભાવકી પરિણતિરૂપ રાગ હોતા હૈ અપની પર્યાયમં, ઓ દ્રવ્યમં નહિ ધ્રુવમં નહિ
અંતર સ્વભાવ ત્રિકાળ આનંદ મૂર્તિ ભગવાન ઉસમં રાગ નહિ. રાગકી બંધકી પર્યાય,
બંધકા કારણકી અવસ્થા ઓ ત્રિકાળ પારિણામિકભાવ સહજભાવ ઉસમં હૈ નહિ. કહો
સમજમં આતે હૈ કે નહિ ? આ તો સાદી ભાષા હૈ, ઉસમં કોઈ ઐસી કોઈ નહીં. ઉસરૂપ નહિ
હૈ, જૈસે અરીસામં કોલસા, કેરી-કેરી, આમ-આમ, દેખતે હૈ ને અંદર તો આમ કેરી નહિ હૈ
અંદર અંદરમં તો અરીસાકી ઉપરકી તળકી, સપાટીકી પર્યાય યે તો હૈ, ઓ તો કોઈ આમ
નહિ કેરી, કોલસા કોલસા હૈ નહિ. ઐસે ભગવાન આત્મા અખંડાનંદ ધ્રુવ પ્રભુ અવિનાશી
તત્ત્વ જો હૈ એ ઉપરકી એક સમયકી પર્યાયમં ત્રીન કાલ ત્રીન લોક દેખતે હૈ. એ એક
સમયકી પર્યાય અને રાગ, એ દ્રવ્યમં નહિ. આહાહા ! સમજમં આયા ?

એ અશુદ્ધતા જીસકો દોષ કહેતે હૈ, એ દ્રવ્યમં નહિ. એ અશુદ્ધકી પરિણતિ વસ્તુમં
નહિ. કેમકે એ તો અશુદ્ધ પરિણતિ હૈ, પર્યાય હૈ, સક્રિય અવસ્થાકા ભાવ હૈ. એ સક્રિય
રાગકી અવસ્થાકા ભાવ ત્રિકાળ દ્રવ્યમં હૈ નહિ, શોભાલાલજી ! આ તો બેસે એવું છે

हों समजाय अेवुं छे न समजाय अेवुं नथी. अेम नहि, न समजाय अेवुं अहीं कहेवुं नहि अमारी पासे. ओलो इतो ने भाँछ शुं कहेवाय (नेपोलियन, अशक्य मारी पासे नथी) “ अशक्य अमारी पासे कहेना नहीं. अे तो मइतनो परनुं करी शके नहीं ने. ” अशक्य है अे मेरी पास लाना नहि... अेना शब्दकोषमां नथी. अेम अहींया न समजाय अेम आत्मामां है नहि. शब्दकोषमें, सिद्धांतमें भी अैसा है नहि.

भगवान सत्रियदानंद प्रभु, अंभंड आनंद धाम उसकी पर्यायमें न समजनेमें आवे अैसी यीज ओ है नहि, कलंक लागते है, न समजाय अैसा कहेना अे कलंक लागते है. कहेते है, शुद्ध पारिष्ठात्मिकभाव जो त्रिकाण दण ओ तो बंधके कारणभूत किया, किया, देभो किया क्रीधीने ? ओलुं निष्क्रिय छे ने ? त्रिकाण शुद्ध भाव ध्रुव निष्क्रिय है, तो रागादिकी किया कहेनेमें आया, जडकी किया नहि, परकी किया नहि. (वो तो कहां क्री कहां रही).

बंधके कारणभूत जो किया नाम परिशति नाम पर्याय रागादि परिशति, राग, मिथ्यात्व, अज्ञान, राग द्वेष क्रोध मानकी अवस्था उसरूप ते त्रिकाणी दण भगवान ध्रुव ते नहि बराबर है ? (बराबर) अे माटे सामे पाना रभा है. और भोक्षके कारणभूत जो किया, भोक्षके कारणरूप किया, शुद्ध भावना पण पर्याय, शुद्ध भावना परिशति ओली रागादि परिशति इती, आ शुद्धभावना परिशति, आत्मामें शुद्ध ध्रुवका लक्ष करके वीतरागी दर्शन, वीतरागी ज्ञान ने वीतरागी परिशति उत्पन्न होती है. आ परिशति किया है, ओ त्रिकाणी निष्क्रियमें है नहि. समजमें आया ? (अे हि बात समजनेको आपने शिबिर लगाया था) छ कांछ भबर नहि अमने विकल्प तो छतना था के आ गाथा यली गछ अमृतचंद्राचार्यकी, तो पीछे कहुं आ गाथा रही जाय छे, रइ जाती है, तो कलास वपते लेगा क्रीधुं. अैसा विकल्प आया था तो रामज्जभाँछे छपा दीया पंटरसो पाना, सबके हाथमें रभे तो कैसा अर्थ होता है, अद्वरसे अर्थ होगा ? कहांसे अर्थ होगा ? समजमें आया. ?

भगवान आत्मा अविनाशी जो अंश है त्रिकाण और पर्याय है अे तो नाशवान है. याहे तो केवणज्ञानकी पर्याय भी नाशवान है. अे नंदकिशोरज्ज - (क्या कहेते है आप) क्या कहेते है आ ? केवणज्ञान है यह गुणका उत्पादकी नछ पर्याय है अेक समयका जो केवणज्ञान हुआ, वो दूसरे समये नहि रहेगा, दूसरे समय व्यय होगा, नाश होगा, केवणज्ञान पर्याय नाशवान है, भगवान त्रिकाणी पारिष्ठात्मिकभाव अविनाशी है. समजमें आया ? तो अविनाशी भगवान उपर दृष्टि देनेसे सम्यग्दर्शन ने धर्म होता है, समजमें आया. ?

कहेते है, भोक्षके कारणभूत दशा, भोक्ष तो पूर्ण दशा, उसका उपाय-उपाय कारणभूत लीयाने ? भरेभर पर्याय उसमें है अेम कहेते है. जो किया शुद्ध भावना

પરિણતિ દેખો; શુદ્ધ ભાવના એટલે શુદ્ધ ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ ઉસમેં એકાગ્રતારૂપ પરિણતિ, શુદ્ધ ત્રિકાળીભાવ, ઉસમેં એકાગ્રતારૂપી અવસ્થા, જીસકો મોક્ષમાર્ગ કહીએ, જીસકો સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર કહીએ, ઉસરૂપ ભી ધ્રુવ નહિ. મુળચંદભાઈ ! આહાહા ! ઈશ્વરની લીલા હૈ ઐસી અપની-અપની લીલા હોં દૂસરેકી નહિ. એ ભગવાન આત્મા સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ ધ્રુવ અવિનાશી ભગવાન અંદર વસ્તુકા ભાવ ઉસમેં તો કહેતે હૈ ઓ ભાવ પારિણામિકભાવસે પીછાનનેમેં આતા હૈ. ઓ ભાવમેં બંધકા કારણ જો મિથ્યાત્વ રાગદ્વેષ પરિણામ જો બંધકા પાંચ કારણ કહેતે હૈ ને ? મિથ્યાત્વ, અપ્રત, પ્રમાદ, કષાય અને યોગ ઓ ક્રિયા ધ્રુવમેં નહિ. પારિણામિકભાવ જો નિષ્ક્રિય હૈ ઉસમેં ઓ ક્રિયા નહિ. એ હિંમતભાઈ આ ઝીણું પડશે થોડું કોઈ દિ' સાંભળ્યું ય ન હોય ને એને. જયંતિભાઈને તો હજી નવું લાગે ને ? કહો સમજમેં આયા. ?

“ મોક્ષકે કારણભૂત જો ક્રિયા ”, જુઓ ક્રિયા તો આઈ; કોઈ કહેતે હૈ કે ક્રિયાકો ઉડાડતે હૈ, પણ કઈ ક્રિયા ? સૂન તો સહી (એક ક્રિયા બહારની અને એક શુભકી ક્રિયા) શુભકી ક્રિયા (જડમાં) સમજમેં આયા ? શરીર, વાણીકી ક્રિયા પર્યાય એ તો જડમેં રહી. ઓર રાગકી ક્રિયા પર્યાય તો વિભાવિક ક્રિયા એ તો બંધકા કારણમેં રહી. સમજમેં આયા ? વ્યવહાર રત્નત્રયકા વિકલ્પ હૈ એ તો બંધકા કારણમેં ગઈ, ઉદયભાવમેં ગઈ, સમજમેં આયા. ? બંધકા કારણરૂપ જો રાગાદિ વો દયા, દાન, વ્રત, આદિ દેવગુરુ શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધાના વિકલ્પ, એ મિથ્યાત્વ નહિ, એ તો રાગ, એ રાગકી પરિણતિ બંધકા કારણમેં ગઈ, એ મોક્ષકા કારણમેં નહિ, એ ક્રિયા મોક્ષકા કારણકી નહિ. આહાહા ! કહો મોક્ષકા કારણભૂત જો ક્રિયા, એ ક્રિયા હૈ કે નહિ અંદર ? મોક્ષકા કારણકી ક્રિયા આત્મામેં હૈ. પણ કઈ ક્રિયા ? “ શુદ્ધાત્મ ભાવના પરિણતિ ” આહાહા ! ભગવાન આત્મા પૂરણ ધ્રુવ સચ્ચિદાનંદ, નિત્યાનંદ ઉસમેં દૈષ્ટિ લગાનેસે, ઉસકો ધ્યેય બનાનેસે, એક સમયકા નિમિત્ત, રાગ ને પર્યાયકા ધ્યેય છોડ કરકે, આ ગ્રહણપૂર્વક ઓ ત્યાગ હોતા હૈ કયા ક્રિયા ? ભગવાન ધ્રુવ સ્વરૂપ ઉસકો ધ્યેય બનાકર જો સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રકી ક્રિયા, વીતરાગી પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ, તો મિથ્યાત્વ ને રાગકા ત્યાગ હો ગયા, ઓ ત્યાગ હો ગયા. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

“ મોક્ષકે કારણભૂત ” મોક્ષ જે પૂરણ સિદ્ધપદ, ઐસી નિર્મળ અવસ્થા સિદ્ધકી ઓ બી પર્યાય હૈ ઓ પર્યાય બી ધ્રુવમેં તો નહિ. પણ ઓ પર્યાયકા કારણ શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ વીતરાગ નિર્દોષ શ્રદ્ધા જ્ઞાન ને શાંતિ ઐસી જો સક્રિય નામ પર્યાયકી પરિણતિ ધ્રુવમેં નહિ, એ પારિણામિકભાવમેં હૈ નહિ. આરે ભારે ભાઈ વાત. કેટલાકે તો સાંભળ્યું ન હોય આવું. હેં ? (ક્યાં સાંભળે) મુળચંદભાઈને ઠીક-કેટલાકે તો સાંભળ્યું ય નહિ હોય નવા - હિંદુસ્થાનમાં આમથી આમ શિખર જાવ, સમેદશિખર જાવ ને આમ જાવ ને પાલીતાણે

जवने (दृष्टिअे अकर्ता, व्यवहारे कर्ता) व्यवहारे कर्ता धूणेय नहि है सून तो सही. परका कर्ताकि तो अहीं बातेय नहि है. समजमें आया. ? (सांभण्युं य न होय - छसका क्या मतलब) सूना हि नही क्या यीज है यूं. सूना हि नहि, काने नहि पडी बात. समजमें आया ? अे अमुलभयंदण्टेणो बात (अलौकिक है) अलौकिक है बात. आहाहा ! भगवान तेरी यीज तो जो पहेली ब्रह्म ज्ञानमें तो ले समजमें आया ?

भारे गाथा अलौकिक बात है हों. (ञ. ञ. प्रभु) आ तो आ डेरना शिबिरमें अरछी बात, आ नीकणी गछ है हों. ल्यो आ तो दसमुं व्याप्यान छे ने आ दसमुं व्याप्यान छे, आ पानामेंसे दसमुं व्याप्यान है - अेछ (भवी भागन जोग, वात आ गछ) हा. सखी बात है हों भाछ वात तो ऐसी है (अनुभवकी तैयारी ऐसी वाणी नीकलती है) भगवान त्रिलोकनाथ, परमात्मा परमेश्वरना मुभे द्विव्य ध्वनि जो आछ, आ आछ है.

कहेते है, भगवान आत्मा बे अंश, अेक त्रिकाणी ध्रुव अंश और अेक समयकी पर्याय, अवस्थाका अंश, तो पर्यायका जे अंश है उसमें ओ दो प्रकार, अेक विकारकी पर्यायका अंश बंधका कारणरूप ओ बी ध्रुवमें नहि अने अेक मोक्षका कारणरूप शुद्ध निर्मण सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्र मोक्षका मार्ग जो निर्मण वीतरागी पर्याय, ओ बी ध्रुवमें नहि. कारणके ओ किया है अने वस्तु अक्रिय है. आहाहा ! कोछ दि' सांभण्युं य न होय अेय हिंमतभाछ बधो अेम ने अेम गाण्यो वषत. वांयन करवा ने आ करवा ने हो हा. अहीं बनावी दीधुं कोलेज शुं क्रीधुं ओटादमां कांछ अेय जयंतिभाछ, शुं क्रीधुं ओटादमां क्यांय हंतुं ने नहि ? (स्मारक बनाव्युं. कोलेज) कोलेज बनावी शुं कहे भाषा ना आवडे बेसी रहे आम जरी हाथ राभीने धूणेय नथी कांछ कर्तुं सांभणने हवे ? कोष करे ? शुं क्रीधुं छ ? (कोलेज) कोलेज कोलेज कोष करे ? कोलेज तो जडनी अवस्था अे काणे पर्यायनो परिणामननो काण होय स्वकाण होय तो होता है त्यां दूसरा कोछ कोलेजको कर सकते है ? (कोछ करतुं तो हशे ने ?) हा, करे छे ने ? अे परमाणुंओ, परमाणुंओ पलटते पलटते पलटते जेम नदीका प्रवाह चलते है अने प्रवाह जेम नछकमां आते है अैसे पलटते पलटते पर्याय होती है उसमें, दूसरा करे कौन ? ओ तत्त्व है के नहि ओ जड ? समजमें आया. ?

अहीं तो राग करते है, ओ बी मिथ्यात्व भावमें, राग मेरा ने रागका कर्तव्य मेरा. यले ज्ञ संसारमां (यले ज्ञ संसारमें) रभडने को. कारण के कर्ता होय अे लोक्ता होता हि है. आहाहा ! अहीं तो इकत छतना ज्ञाना है, के भगवान त्रिकाणी प्रभु. अविनाशी शक्तिनुं सत्त्व, भाव ओ निष्क्रिय है, उसमें हालत, पर्याय, दशा उपर होती है समजमें आया ? अे दशामें दो प्रकार अथवा चार भाव अेक उदयभाव, उपशमभाव,

ક્ષયોપશમભાવ, ક્ષાયિકભાવ તો ઉસમેં બંધકી કારણભૂત જો ક્રિયા ઉદયભાવ દેખો, ઉદયકો તત્ત્વ કહાને ? મોક્ષશાસ્ત્રમેં દૂસરા અધ્યાયમાં પહેલો બોલ મિશ્ર, ઉદય આદિ સ્વતત્ત્વ જીવકા સ્વતત્ત્વ પાંચેયને સ્વતત્ત્વ કહે છે જીવ સ્વતત્ત્વ, સત્ત્વ ઉસકા હૈ ઓ પર્યાયકા અંશ તત્ત્વ ઉસકા હૈ ઓ સમજમેં આયા ?

એ તો યહાં બતાયા કે ચાર ભાવ પર્યાયરૂપ હૈ. આહાહા ! (એ તો રહસ્ય હૈ રહસ્યમય બાત હૈ) કહેતે હૈ મોક્ષકે કારણભૂત જો ક્રિયા, પલટના, પલટના સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રરૂપ, નિર્વિકલ્પ, શાંતિ ને આનંદરૂપ દશા એ શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ, એ વીતરાગી અવસ્થા, નિર્દોષ દશા જો ધ્રુવકો ધ્યેય કરકે બની વો, પણ વો ધ્રુવકા ધ્યેય કરકે જો શાંતિ બની, ઓ શાંતિકી ક્રિયા, નિષ્ક્રિય ધ્રુવમેં નહિ. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

એક ઐસી ચીજ હૈ વીતરાગ માર્ગમેં ઐસા ખ્યાલ તો આયેગા કે નહિ ઉસકો ? (આયેગા, આયેગા) સમજમેં આયા. ? આહાહા ! શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ-પરિણતિ, પરિણતિ સમજે પર્યાય ? શુદ્ધ ભાવના અર્થાત્ જુઓ આ ભાવના ઓલા કહેતે હૈ ને - ભાવના એટલે ચિંતવના, વિકલ્પ એ નહિ. અહીં તો શુદ્ધ ધ્રુવમેં એકાગ્ર હોકર, વીતરાગી નિર્દોષ આનંદકી પર્યાય, પ્રગટ હુઈ એ સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર, ઉસકો શુદ્ધ ભાવના કહેતે હૈ. સંકલ્પ વિકલ્પ, ચિંતવન કરના ઓ ભાવના નહિ, એ ઉદયભાવમેં ગયે, એ તો બંધકા કારણ હૈ. સમજમેં આયા. ?

શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ ઉસરૂપ ભી નહિ હૈ, ઉસરૂપ ભી નિષ્ક્રિય જો ધ્રુવ ચીજ અવિનાશી હૈ હૈ હૈ હૈ અનાદિસે હૈ ભગવાન, સમજમેં આયા ? કેમકે આ તો હૈ. અનાદિકા હૈ સમજમેં આયા ? એ વસ્તુ તો અનાદિકી હૈ. જો અનાદિકી હૈ વો દૈષ્ટિમાં આઈ, તો કહેતે હૈ કે એ દૈષ્ટિકી ક્રિયા ધ્રુવમેં નહિ. સમજમેં આયા ? દૈષ્ટિ ધર્મ તો નઈ પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ, ધર્મ કોઈ ગુણ નહિ, ધર્મ કોઈ દ્રવ્ય નહિ, ધર્મ તો પર્યાય હૈ, અવસ્થા હૈ. સમજમેં આયા ? એ અવસ્થા ત્રિકાળ રહેનેવાલી ચીજ, ઉસકો ધ્યેય બનાકર, જો પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ એ મોક્ષકા કારણરૂપ પર્યાય, નિષ્ક્રિય ધ્રુવમેં નહિ. જીસકો ધ્યેય બનાયા ઉસમેં ઓ ક્રિયા નહિ. આહાહા ! એ ભીખાભાઈ (જી. પ્રભુ) ભારે વાત ભાઈ હૈ ? (આપ જે કહો તે બરાબર) વસ્તુ ઐસી હૈ, કોણ કહે ?

“ ઈસ લીયે ઐસા જાના જાતા હૈ કે ” આ કારણે ઐસે જાનનેમેં આતા હૈ કે, “ શુદ્ધ પારિણામિક ભાવ ધ્યેયરૂપ હૈ ” દેખો, નિષ્ક્રિય હૈ માટે ધ્યેયરૂપ હૈ. “ નિષ્ક્રિય હૈ એ કારણે ધ્યેયરૂપ હૈ ” સક્રિય પરિણામ ઓ ધ્યેયરૂપ નહિ. સક્રિય પરિણામ ધ્યેય બનાતે હૈ દ્રવ્યકો. (ધ્યાનનું ધ્યેય) શુદ્ધ પારિણામિકભાવ ધ્યેયરૂપ હૈ, અંતર જ્ઞાયક ત્રિકાળી ભગવાન સત અવિનાશી ઓ દૈષ્ટિમેં ધ્યેયરૂપ હૈ, “ પણ ધ્યાનરૂપ નહિ. ” આ ધ્યાન કોને કહું શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ, શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ ઓ ધ્યાન, ઓ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિકભાવે

तीन गीननेमें आया वो. समजमें आया ? आ पानुं तो जरी वांये ने विचारें तो कांछ भ्याल आवे, पानुं घरे ले जाना, उसमें कांछ इरकत नहि है. समजमें आया ?

वांये तो भरा के आवो अर्थ क्योँ उसमेंसे, छोडीने जाय तो भबर न पडे कांछ औसा पाना तो रक्षा करना हों, पानाकी भराभर (पाना के अलावा कुछ तो दो मझराज) आ देते है ने ? क्या कहेते है ? कोष दे ने कोष ले. आडाडा ! ओ पर्याय कांछ बझरथी आवे छे ? ओ पर्याय, पर्यायमेंसे, द्रव्यमेंसे आती है पण द्रव्य ध्रुव है, ओ तो त्रिकाणीमें ध्रुव सटेश है, भेदरूप कहेनेसे ओ पर्याय ध्रुवमेंसे, द्रव्यमेंसे आती है.

सामान्यरूप जे ध्रुव है, ओ तो पर्याय विनाकी यीज है अत्मेद. समजमें आया ? माटे ध्यानरूप नहि, मोक्षमार्ग ध्यान है, मोक्षमार्ग ध्यान है, सम्यग्दर्शन ज्ञान-यारित्रकी पर्याय ध्यानरूप है. शुद्ध भावना परिणति, पर्याय ध्यानरूप है, ध्रुव ध्यानरूप नहि समजमें आया ? “ ध्यानरूप नहि ” “ किस लीये ? ” “ क्युँकि ध्यान विनश्वर है ” आडाडा ! ल्यो क्षायिक समकित पण अेक समयकी पर्याय है. गजब वात, समजमें आया ?

और शुद्ध पारिणामिकभाव तो अविनाशी है, भगवान त्रिकाणी अण्डानंद प्रभु है है है है है अनादि अनंत अे तो अविनाशी यीज है. परिणति अवस्था है ओ तो बदलती नाशवान है, माटे नाशवान यीज ध्रुवमें है नहि. ध्रुवका ध्येय हो, पण अेमां ध्यानकी पर्याय क्युँ नही है, अेनुं कारण विशेष आवशे.

प्रवचन नं. - ११

गाथा ३२०

ता. १७-८-७०

आ समयसार ३२० गाथा जयसेनाचार्यनी टीका. क्या चलते है देभो के आ आत्मा वस्तु है जो त्रिकाण ध्रुव उसको तो शास्त्रमें निष्किय कडा है. निष्किय अर्थ धर्मकी जो पर्याय, अंध-मोक्षकी पर्याय जो है उससे रहित कहेनेमें आया है. समजमें आया ?

तो कहेते है जो त्रिकाणी ज्ञायकभाव जो सम्यग्दर्शनका ध्येय, समजमें आया ? ओ तो निष्किय है. उसमें मोक्षमार्गकी पर्याय के अंध मार्गकी अवस्था, जो पर्याय, ओ सक्रियपणा है- निर्मण अवस्था जो सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्र ओ पण सक्रिय परिणाम है. अे त्रिकाणी वस्तुमें यह है नहि. ओ कारण ध्यान जो है, उसका जो ध्यान करना, वो ध्यान है ओ तो पर्याय है समजमें आया ?

“ औसा जाना जाता है के शुद्ध पारिणामिकभाव ध्येयरूप है ” त्रिकाण ध्रुव बहु संकेल करके संक्षेपमें लाया जिसको धर्म करना हो तो धर्मकी पर्यायमें ध्येय लक्ष करने लायक तो त्रिकाणी यीज है क्युँकि ध्यानरूप अे ध्येय नहि. त्रिकाणी वस्तु है अे मोक्षमार्गरूप नहि, समजमें आया ? अे ध्यानरूप नहि, कोष ध्यानरूप नहि ? त्रिकाण वस्तु अविनाशी

ध्रुव, ध्रुव परसे तो रहित, रागसे तो रहित પણ अपनी निर्मल पर्यायसे भी रहित – समझमें आया ? “ अध्येय है – ध्यानरूप नहि. ” अ पारिष्णामिक भाव ध्यानरूप नहि. किस लीये ? “ क्योंकि ध्यान विनश्वर है. ” ध्यान जो आत्माका शुद्ध स्वरूप प्रत्येकी अकाग्रता अ तो नाशवान है. आहाहा ! समझमें आया ? और शुद्ध पारिष्णामिकभाव तो अविनाशी है. त्रिकाण वस्तु ध्रुव स्वरूप सत् उत्पाद व्यय ध्रुव युक्तं सत्, उसमें उत्पाद व्यय परिष्णाम है ओ तो नाशवान है अम कहेते है अर्हीया समझमें आया ? ओ तो पर्याय वर्तमान अवस्थाका लक्ष करनेवाली नय, पर्यायार्थिकनयका विषय है. और पारिष्णामिक त्रिकाण जो भाव है ओ द्रव्यार्थिकनय, द्रव्य त्रिकाणी उसका विषय है वो समझमें आया ?

तो कहेते है श्री योगीन्द्रदेवने भी कहा है जयसेनाचार्य टीका करते आधार देते है के मैं कहेता हुं छतना दि नहि. પણ योगीन्द्रदेव परमात्म प्रकाशका रचनेवाला महा मुनि संत हता. समझमें आया ? उसने भी कहा है, क्या कहा है देभो परमात्मप्रकाश गाथा हट. ह अने आठ. “ नवि उपज्जथ नवि मरथ बंधु न मोक्ष्णु करेथ. ज्जु परमत्थे जोथआ जिणवर अउ भणीय ”. भगवान त्रिलोकनाथ परमात्मा जिनवरदेवे असा कहा के हे योगी अर्थात् आत्माना आनंद स्वरूपमां जोडाण करनेवाला, अकाग्रता करनेवाला है. धर्मात्मा असे संबोधन करके कहा है, हे धर्मी, परमार्थसे ज्व उपजता भी नहि. सिद्ध पर्यायपणे उपजना, अ भी नहि. आ जनममें उपजना गतिमें वो भी ज्वमें नहि. समझमें आया ? मरता भी नहि. ध्रुव यीज उत्पन्न भी नहि होती और विनाश भी नहि होता. बराबर है ? और बंध मोक्ष नहि करता. भगवान आत्मा जो ध्रुव यैतन्य वस्तु, जो द्रव्यार्थिक, शुद्ध द्रव्यार्थिक द्रव्य जिसका प्रयोजन, असा नयका जो विषय वस्तु, अ बंध मोक्ष नहि करता. बंधना परिष्णामने પણ अ करता नहि और मोक्षका परिष्णामको मोक्षको दि नहि करता तारे समझमें आया ? असा श्री जिनवर कहेते है हवे हटमी गाथा लछअे जुओ उसमें हैने परमात्म प्रकाश.

उसमें क्या है तारे को छ बंध मोक्ष न करे तो, मोक्ष करनेका पुरुषार्थ नहि है ने आत्मामें ? आ तो अर्ही ना पाडी, ध्रुवमें तो है नहि. समझमें आया ?

भावार्थ:- परमात्म प्रकाशमें है, यद्यपि जो के यह आत्मा शुद्धात्मा अनुभूतिके अभाव होने पर जुओ रतनयंदज्ज आदि कहेते है जुओ शास्त्रमां तो पंगु कहा है – कर्मसे सब होता है कर्मसे सब होता है आत्मासे कुछ होता नहि, असा कहेते है उसमें પણ वो तो कर्मसे होता है यह कैसी दृष्टिसे ? ज्सका स्वभाव शुद्ध आनंद है असी दृष्टि हो गछ, आनंदका अनुभव हुआ, हवे बाकी थोडा रागादि है ओ कर्मसे उत्पन्न होता है ने कर्मसे नाश होता है, असी बात कही है. समझमें आया ? इरीने, जो शुद्ध आत्मा

है परिपूर्ण ध्रुव उसका अनुभव हुआ है, के मैं तो आनंद ने शुद्ध ध्रुव यैतन्य हूं, ऐसा अनुभवकी पर्यायमें, हवे बाकी जो कांछे जनम मरण रखा, ओ आत्माका नहिं ओ कर्मके कारणसे है अपने स्वभावसे नहिं. जैसे कहेनेमें आया है. तो वो लगाते है के देओ कर्मसे होता है. तयारे कहेते है जो के आ आत्मा शुद्धआत्म अनुभूतिके अभाव होने पर. भगवान आत्मा आनंद है ऐसा अनुभव न होने पर शुभ अशुभ उपयोगसे परिणामन करके, शुभ अने अशुभ परिणामन करते है अज्ञानी, समजमें आया ? भान हुआ यैतन्य मूर्ति आत्मा तो ऐसा भानमें धर्मीको शुभाशुभ परिणामन अपनी पर्यायमें है हिं नहिं ओ है ये सब कर्मका कार्य है अने छूटे तो कर्मसे छूटे, ऐसी न्याय दलील ले लीया है. समजमें आया ?

तो कहेते है शुभ अशुभभाव उपयोगसे परिणामन करके. जो करते है जव पर्यायमें, शुद्धात्मानुभूतिके अभावसे, भगवान पवित्र आनंदका नाथ शुद्ध आनंदका सागर, ऐसा जिसको आनंदका अनुभवका स्वाद आया नहिं, समजमें आया ? ओ आनंदका स्वादके अभावमें “ जवन-मरण, शुभ-अशुभ कर्म बंधको करता है ” पर्यायमें, अवस्थामें ओ शुभ अशुभ परिणामसे परिणामन करते शुभ करे. जो शुभ हो तो स्वर्गादिमां जाय, अशुभ हो तो नर्कादिमां जाय. ओ पर्यायमें सब होता है, पण किसको ? शुद्धात्माकी अनुभूति नहीं है ओ कारणे. (ओ कारणे, बराबर)

ओ शुद्ध भगवान आत्मा परमानंद स्वरूप उसका अनुभवका अभावमें, जो अनुभव हो, तो तो शुभाशुभ परिणामन उसको होता हिं नहिं. समजमें आया ? तो कहेते है के, शुभ अशुभ उपयोगसे परिणामन करके जवन-मरण, शुभ-अशुभ कर्म बंधको करता है, और स्वानुभूतिके प्रगट होने पर, यह सब पर्यायकी बात लीया. जब शुद्ध स्वरूप भगवान आत्मा उसका अनुभव शुद्धात्मानुभूति निर्मल वीतरागी पर्याय धार्मिक अवस्था प्रगट हुआ. “ शुद्धोपयोगसे परिणत होकर, पहेले शुभ अशुभमां परिणत कहा था. मिथ्यात्वमें, समजमें आया ? और सम्यग्दर्शनका भानमें “ शुद्धोपयोगसे परिणत होकर मोक्ष करता है ” (योथे गुणस्थानकी बात है) त्यांथी शरुआत होती है, योथेथी सिद्ध सुधी. यौदमा सुधी, सिद्ध तो मोक्ष है समजमें आया ? तो शुद्ध-उपयोगसे परिणत होकर टीका है जैसे अज्ञानी अपना आनंद स्वभावका अनुभव न होने पर जो उसमें नहिं है जैसे शुभाशुभ विकल्पको करते है. उससे कर्म बंधन होता है, उससे उसको जनम मरण होता है उपजवुं मरवुं होता है. समजमें आया ? अध्यात्मकी बात सूक्ष्म है.

और जब आत्मा अपना निज घरमें आते है, शुद्ध यैतन्य स्वरूप मैं हूं, आनंद हूं, ऐसी आत्माकी अनुभूति सम्यग्दर्शन हुआ, समजमें आया ? शुद्धात्मानुभूतिके प्रगट होने पर, शुद्धोपयोगसे परिणत होकर, शुद्धोपयोगरूपी दशा प्रगट करके पर्यायमें,

અવસ્થામાં, મોક્ષકો કર્તા છે. “ તો ભી શુદ્ધ પારિણામિક પરમભાવ ગ્રાહક શુદ્ધદ્રવ્યાર્થિક-નયકર ન બંધકા કર્તા છે ન મોક્ષકા કર્તા છે ” હવે ગાથાકા અર્થ લેતે છે. સમજમાં આયા ?

શુદ્ધ પારિણામિક પરમભાવ ગ્રાહક દૃષ્ટિ કર ઉસકા અર્થ: એ શુદ્ધપારિણામિક ભાવ દૃષ્ટિમાં આયા, ઉસકો ઉપાદેય જાણ્યા સમજમાં આયા ? એ જીવ ન બંધકા કર્તા છે ન મોક્ષકા કર્તા છે દ્રવ્યદૃષ્ટિમાં જબ દૃષ્ટિ હુઈ સમજમાં આયા ? આગળ કહેગા છેલ્લે કે ભાઈ આત્મા એસા ઉપાદેય છે. પણ ઉપાદેયકા અર્થ કયા ? (ઉપાદેયકા અર્થ તો બરોબર બતાઓ) એ કે ઉપાદેય અંતર નિર્વિકલ્પ અનુભવમાં આત્માકો આદર ઉપયોગ હો તબ ઉપાદેય કહેનેમાં આતા છે. (બરાબર નથી સમજાતું) ફરીને લઈએ. આખિર હૈ દેખો, છેલ્લે “ અપના શુદ્ધાત્મા વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સમાધિમાં લીન પુરુષોકો ઉપાદેય છે. ” એસે ઉપાદેય-ઉપાદેય માને એસે નહિ, એ તો વિકલ્પ ને ધારણા હુઈ. ઉસકો ઉપાદેયકા ભાન હૈ નહિ. (ઘન્ય વીતરાગ) સમજમાં આયા ?

એસે છઠ્ઠી ગાથામાં સમયસારમાં કહા કે આત્મા પ્રમત્ત અપ્રમત્ત નહિ. શિષ્યે પ્રશ્ન ક્રીયા ભગવાન શુદ્ધાત્મા આપ ક્રીસકો કહેતે હો, કે જીસકો હમારે જાનના ચાહીએ ? તો ભગવાન ઉત્તર દેતે હૈ કુંદકુંદાચાર્ય કે ભૈયા, પર લક્ષકો છોડકર ભગવાન શુદ્ધાત્માકો ધ્યેય બનાકર, પર્યાયમાં ઉસકા સેવન કરતે હૈ, એ શુદ્ધતા પ્રગટ કરતે હૈ અને શુદ્ધતા દ્વારા આ દ્રવ્ય શુદ્ધ હૈ એસા ઉસકો પ્રતીતમાં આતા હૈ.

ફીર, એસે શુદ્ધ હૈ શુદ્ધ હૈ એસા નહિં. આ તો અત્યારે ઓ નીકળી ગઈને વાત બહાર જરી સોગાનીકા પુસ્તક બહાર નીકળી ગયા છે તો હવે વાતુ કરવા મંડયા છે ઘણાં સમજમાં આયા ? પણ ઉસકા અર્થ એસા હૈ, ઝીણી વાત છે ભગવાન (અર્થમાં કુછ ફેર હૈ) હા, કયા ફેર ? શેમાં ? અર્થમાં ફેર હૈ. અર્થ કરવામાં ફેર હૈ. આત્મા, સૂણો છઠ્ઠી ગાથામાં એમ કહા. જો મૂળ ગાથા હૈ. સમજમાં આયા ? છઠ્ઠીકા લેખ, છઠ્ઠીકા લેખ કહેતે હૈ ને આ ? હૈ ? એસી ગાથા ભગવાન કુંદકુંદાચાર્ય કહેતે હૈ કે પ્રભુ આત્મામાં પ્રમત્તપણા ભી નહિં અને અપ્રમત્ત પર્યાય ભી નહિં. એ તો જ્ઞાયક શુદ્ધ હૈ, કિસકો ? (સબકો) નહિં એસા નહિ. (ત્રિકાળ તો સબકો હૈ) નહીં નહીં નહીં, એ શુદ્ધ હૈ. ઈસકા અનુભવ હુઆ ઉસકો શુદ્ધ હૈ સમજમાં આયા ? (ખ્યાલમાં આ ગયા પીછે) ખ્યાલમાં આયા હિ નહિ હૈ. ખ્યાલમાં આયા કયા, વેદન વિના ખ્યાલમાં કહાંસે આયા ? સમજો જરી ન્યાય પરમાત્મ પ્રકાશમાં ગાથા ગાથા દીઠ એસા લીયા હૈ (ત્રિકાળ રહેતે હૈ પછી કયાં ફીકર છે) નહિં નહિં નહિં ત્રિકાળ દૃષ્ટિમાં, સ્વીકાર આયે બીના, ત્રિકાળ હૈ એસા નક્કી કહાંસે ક્રીયા ઉસને ? (સત્ય કૃપાનાથ - સુન કરકે) સુન કરકે કયા હો ગયા ? દૃષ્ટિમાં તો આયા નહિ. સમજમાં આયા ? (આપને કહા અમને માન લીયા) એસે કહ્યા ઓ માન્યા હિ નહિં ઉસને. માન્યા તો ઉસકો તબ કહેતે હૈ સમજમાં આયા ? (આમાં નવું તો કાંઈ આવ્યું નહિ

अमने अेम के आमां नवुं धणुं इशे) नवुं तो अंएर अनुभव करके शुद्ध है अैसा आया है. समजमें आया ? अैसे वातो करे उसको नहि.

सूणो, बराबर, अेय स्वरूपयंइण, जिसको अंतरमें शुद्ध यैतन्य ध्रुवका अंतरमें पवित्रता प्रगट हुं है, शुद्धता प्रगट हुं है अे द्वारा आ द्रव्य शुद्ध है अैसा माननेमें आता है. दृष्टिमें आया नहि, लक्षमें आया नहि, पीछे आ शुद्ध है कहांसे मान्या तें, अेम कहेते है (आपने कहा ने इमे मानलीया) अरे ! भगवान कहे तो भी क्या हुआ, उसका भगवान जगो बिना, मान्या कहांसे. अेइ धनालालण (बराबर, बराबर) वो तत्त्वार्थ श्रद्धान कहेते है ने ? तत्त्वार्थ श्रद्धान पंडितण आ तत्त्वार्थ श्रद्धान सम्यग्दर्शन है के नहिं भोक्षमार्गमें ? ओ व्यवहार है के निश्चय ? (निश्चय) निश्चय है ? तो अहींया तो आ कहेते है. तत्त्वार्थ श्रद्धानको तो व्यवहार कहेते है बहु ठेकाणे तो. नहीं तत्त्वार्थ श्रद्धान ज्ञान प्रधानसे कथन है, वस्तु ध्रुवमें ज्यां दृष्टि पडी और शुद्धताका अनुभव हुआ तो उसका ज्ञानमें पर्याय संवर, निर्जरा, अशुद्धता आदि पर्याय नहिं है उसमें, अैसा ज्ञान साथमें आ गया, उसका नाम तत्त्वार्थ श्रद्धान णवरूप कहेनेमें आता है. लाइ, अेने णवरूप कहुं छे ने ? भोक्षमार्गमां गाथा मूडी छे. भोक्षमार्गमां, पुरुषार्थ सिद्धि उपायनी २२मी (बावीसमी) गाथा. आत्म रूपम, आत्म रूपम है (सम्यग्दर्शन) समजमें आया ? है ने भोक्षमार्ग प्रकाशक क्यां छे ? अेणे आधार तो आनो आयो छे ने ? मूलमांथी काढे ने ? २२ गाथा छे २२.

पुरुषार्थ सिद्धि उपाय २२ गाथा, जुओ देणो आ दृष्टांत दीया है उसमें -
टोडरमलणअे

णवाणवादीना तत्त्वार्थनां सदैव कर्तव्यम्.

श्रद्धान विपरीताभिनिवेशविविक्तमात्मरूपं तत्. । २२ ।

आत्मरूपम् है देणो. आहाहा ! (द्रव्य तो कुछ करते नहि) पर्याये डीयाने ? पर्याये द्रव्य उपर दृष्टि करनेसे पर्यायमें आयाने आत्मदशा (वो है. इमको क्या) है अैसा नहि.

अे शेठ, ओ माटे तो आ लीया है, आत्मरूपम्, तत् तीनोमें लीया है-हों, सम्यग्दर्शन आत्मरूप, सम्यग्ज्ञान आत्मरूप. सम्यग्यारित्र आत्मरूप, तीनो आत्मरूप है. बावीस, पांत्रीस ने ओगणयालीस तीन गाथा है. पुरुषार्थ सिद्धि उपाय अमृतयंद्रायार्थ तत्त्वार्थ श्रद्धानं ओ आत्मरूप है, अहींया कहेते है ध्रुवका अनुभव होना ओ आत्मरूप दशा है, ये तत्त्वार्थ श्रद्धान अे आत्मरूप दशा है. दोमां डेर नहि. ज्यां दृष्टि प्रधान कथनमें ध्रुव ते ध्येय है. सम्यग्दर्शन कहांसे लीया है ! और ज्ञान प्रधान कथनमें ध्रुवका ज्यां ज्ञान अने श्रद्धा ज्यां हुं तो त्यां पर्याय भी उसमें नहीं है अैसा ज्ञान भी साथमें आया है

તો સાત તત્ત્વકી શ્રદ્ધા હુઈ ઉસમેં, એમ કહેતે હૈ, વિકલ્પવાળી નહિ આહાહા ! સમજમેં આયા ?

અન્વચાર્થ:- જીવ, અજીવાદિ તત્ત્વાર્થોનું વિપરીત અભિનિવેશ રહિત. બીજાને બીજાપણે સમજવારૂપ મિથ્યાજ્ઞાનથી રહિત શ્રદ્ધાન, દેહ વિશ્વાસ નિરંતર જ કરવું જોઈએ. કારણકે તે શ્રદ્ધાન જ આત્માનું સ્વરૂપ છે. પર્યાયરૂપની અપેક્ષાએ હોં, આ ધ્રુવરૂપની અપેક્ષાએ નહિ (અત્યાર સુધી તો ન કર્તા ન કર્તા આવ્યું હતું આ વળી આ તો વિરોધવાળું દરેક સમયે કર્તા) હા. પર્યાય કર્તા. પર્યાય ધ્યેયના લક્ષે કર્તા એમ કહેતે હૈ. ધ્યેયમાં કર્તવ્ય નહિ, પણ પર્યાયમાં કર્તવ્ય, ધ્યેયના લક્ષ કરના, એ પર્યાયમાં કર્તવ્ય આતા હૈ. આહાહા ! શોભાલાલજી થોડા ઝીણા હૈ પણ હવે (કરના પડેગા) કરના પડેગા, અવળા દેતે હૈ ને ? અવળા પડેગા ઓલા પૈસા બૈસામાં કાંઈ ધૂળેય નથી. (ધૂળેય) ધૂળેય નથી સારી, ના. ના. ના. એ લોકોત્તર પુણ્ય બંધાય સમ્યગ્દર્શનની ભૂમિકામાં જો શુભભાવ ઉસસે પુણ્ય બંધાય ઓ તીર્થકર હોતા હૈ, બળદેવ હોતા હૈ સમજમેં આયા ? ઈંદ્ર હોતા હૈ યે પુણ્ય, પુણ્યકો વ્યવહારે કહેનેમેં આતા હૈ આ તો બધા પુણ્યેય ઠેકાણાં વિનાના છે તમારા સમજમેં આયા ?

અહીં તો ઈંતના કહેના હૈ આત્મરૂપમ્ તત અહીં કહેતે હૈ આત્મામાં ઓ સમ્યગ્દર્શન ને મોક્ષમાર્ગકા આત્મા કર્તા નહિ. અહીં કહેતે હૈ ઉસકા સદૈવ કર્તવ્ય હૈ, એ અમૃતચંદ્રાચાર્ય કહેતે હૈ. ઉસકા અર્થ કે ભગવાન આત્મા ધ્રુવ તો ધ્રુવ હિ હૈ. ઉસમેં એકાગ્ર કરના ઓ કર્તવ્ય હૈ જીવકા પર્યાયમેં કર્તવ્ય હૈ, ધ્રુવમેં નહિ. ઓ તીનો બોલ હૈ હોં ત્યાં બાવીસમાં આયાને પાંત્રીસને ઓગણચાલીસ ઉપમાં જ્ઞાનકા બાત હૈ. આત્મરૂપમ લીયા હૈ હો ઉપ જુઓ ઉપ ત્યાંય એ શબ્દ છે.

કર્તવ્યોડધ્યવસાયઃ સદનેકાન્તાત્મકેષુ તત્ત્વેષુ ।

સંશયવિપર્યયાનધ્યવસાય વિવિકતમાત્મરૂપં તત્ ॥૩૫॥

અનેકાંત થયા, દ્રવ્યમેં કર્તવ્ય નહીં, પર્યાયમેં કર્તવ્ય હૈ સમજમેં આયા ? વો કહેગા અંહિયા જુઓ પીછે જ્ઞાનનું લીધું પછી ૩૯ એ ચારીત્રની દેખો વ્યાખ્યા છે.

ચારિત્રં ભવતિ યતઃ સમસ્ત સાવધયોગપરિહરણાત્ ॥

સકલકષાયવિમુક્તં વિશદમુદાસીનમાત્મરૂપં તત્ ॥ ૩૯ ॥

કષાયકા અંશ ભી છુટકર-નિર્મળ, વિષદ નામ નિર્મળ સંપૂર્ણ કષાય રહિત, સંપૂર્ણ કષાય રહિત કહો કે ચારિત્ર કહો બારમાની વાત નહીં હૈ અંહિયા, અહિં સંપૂર્ણ કષાય રહિતનો અર્થ ચારિત્રમેં કષાય રહિત. એમ, કષાયકા અંશ દૂર રહી ગયા, બરાબર સમજમેં આયા ? શાસ્ત્રના અર્થોને પણ સવળા, સુલટા સમજનેકી તાકાત નહીં એ સુલટા આત્માકા કયા કર શકે. સમજમેં આયા ?

जुओ निर्मण, पर पर्दथोके विरक्तपणे आत्मरूपम होता है. देओ अहिया ना पाउते है (पण अमारो त्रिकाण आत्मा आपे कवो अेवो होय पणी अमारे झिकर शेनी) पण त्रिकाण टिष्टिमें आवे तो त्रिकाल है अेम कहते है यहां, अे अहिया सिद्ध करना है. समजमें आया ? क्या किया देओ, जुओ, तोभी शुद्धके ग्राहक न मोक्षका करता है, देओ अैसा कथन सुनकर शिष्यने प्रश्न किया, महाराज, आपे तो बंध ने मोक्ष आत्मा करताय नहीं है, बहु गजब बात किया. शिष्य प्रश्न करते है प्रभु शुद्ध द्रव्यार्थिकनयरूप स्वरूप शुद्ध निश्चयनयकर मोक्षका भी करता नहीं है तो अैसा समजना याहीअे के शुद्धनयकर मोक्ष भी नहीं ? मोक्षेय नहीं अेम समजना याहीअे, मारे अेम समजवुं ने ? (अेम ज व्यवहारे मोक्ष छे ने) अे तो मोक्ष पर्याय व्यवहार है पर्याय व्यवहार है, मोक्ष, मोक्षका मार्ग अे पण व्यवहार है अने बंधका मार्ग भी व्यवहार है, अे तो पर्याय है, अे तो व्यवहार है पर्याय व्यवहार है, त्रिकाणी द्रव्य अे निश्चय है. बराबर. मोक्षमार्ग साधवो अे व्यवहार है. चिह्निमां आवे छे मोक्षमार्ग साधना वो ही व्यवहार है, निश्चय मोक्षमार्ग साधना अे व्यवहार है क्युं कि वो पर्याय है समजमें आया ?

त्रिकाणी भगवान आत्मा उसमें तो आप कहते हो बंध ने मोक्ष रहित है वो, तो हमारे तो अेम समजना ने के शुद्धनयकर मोक्ष ही नहीं ? अने जो मोक्ष नहीं तो मोक्षके लीये यत्न करना वृथा है शिष्यका प्रश्न है शुद्धनयकर तो मोक्ष ही नहीं ? तो मोक्षका प्रयत्न करना वो वृथा आ गया.

उसका उत्तर कहते है, मोक्ष है वो बंधपूर्वक है, सुनो. भगवान आत्मामें मुक्तिकी पर्याय जो होती है, पहले रागकी पर्याय थी बंधपूर्वक, बंधका व्यय होकर मुक्त होता है. जोसको बंध हो उसकी मुक्ति होती है पर्यायमें, द्रव्यमें तो बंधेय नहीं अने द्रव्यमां तो मुक्ति भी नहीं. बात पर्यायकी है हों मुक्ति. शक्तिरूप मुक्ति तो त्रिकाल है. मोक्ष है ये बंधपूर्वक है, बंध है अे शुद्ध निश्चयनयकर होता ही नहीं. राग, शुद्ध निश्चयनयकर जो बंध हो तो कभी छूटे नहीं.

त्रिकाण कवो शुद्ध कवो पण अैसी टिष्टि आया त्यारे उसको बंध नहीं अैसा कहनेमें आता है. आपु कठण वात छे. अेय पदमयंदण (आपका प्रवचन सुननेसे ध्रुवका स्वभावका आनंद हमको तो आ जाता है)

आया पण कहांसे आया ? सुननेसे भाँ, अहीं कहेगा देओ

उस कारण बंधके अभावरूप मोक्ष है वह भी शुद्ध निश्चयनयकर नहीं, ये तो हम भी कहते है के बंध है, मोक्ष है वह बंध पूर्वक होता है, तो पर्यायमें बंध हो उसका अभाव होकर मोक्ष होता है, पण द्रव्यमें तो बंध मोक्ष है ही नहीं. पर्यायमें बंध है तो अभाव होकरके मोक्ष होता है. जो निश्चयनयसे बंध होता हो तो हमेशा बंध ही रहता

કભી બંધકા અભાવ ન હોતા, આ યોગીન્દ્રદેવની ટીકા છે.

ઈસકે બારેમેં દેષ્ટાંત કહતે હૈ, કોઈ એક પુરુષ સાંકળસે બંધ રહા હૈ કોઈ એક પુરુષ સાંકળ, સાંકળ, સાંકળ કહતે હૈ ને ? લોકેકી ઔર કોઈ એક પુરુષ બંધ રહિત હૈ. ઉસમેંસે જો પહલે બંધા થા ઉસકો તો મુક્ત હુઆ છુટા ઔસા કહેના તો ઠીક માલુમ પડતા હૈ, દુસરા જો બંધા હી નહીં ઉસકો આપ છૂટ ગયે ઔસા કહા ગયા તો ક્રોધ કરે. જેલમેંસે આપ છુટા ને કલ ? પણ જેલમેં થા કભી તે છૂટા, હમકો જેલમેં નાખ્યા હૈ ઔસા કહેના હૈ તુમ્હારે પહેલે, સમજમેં આયા ? દુસરા જો બંધા હી નહીં ઉસકો આપ છૂટ ગયા ઔસા કહા જાય તો ક્રોધ કરે, મૈં કબ બંધા થા તો મુજે છૂટા કહેતે હો, બંધા હોવે વો છૂટે. ઈસીલીયે બંધેકો તો મોક્ષ કહેના ઠીક હૈ પણ બંધા હી નહીં ઉસે છૂટે કેસે કહેના ? એમ શુદ્ધનિશ્ચયનયકર જીવ બંધા હુઆ નહીં ભગવાન ધ્રુવ સ્વરૂપ ઓ પર્યાયમેં બંધા હૈ નહીં; ધ્રુવ ત્રિકાળ ભગવાન પડયા હૈ વહ નિશ્ચયસે બંધા નહીં.

ભગવાન સિદ્ધ સમાન ધ્રુવ જો આત્મા, ઓ વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સમાધિમેં લીન પુરુષોકો ઉપાદેય હૈ. કયા કહેતે હૈ ? મુળચંદભાઈ આ ધ્રુવ ઉપાદેય, આ ધ્રુવ ઉપાદેય, એમ નહિ (આપ રોજ કહો છો ધ્રુવ ઉપાદેય છે) પણ ધ્રુવ ઉપાદેય કહેતે હૈ કઈ અપેક્ષાસે સમજમેં આયા ? એ ભગવાનજીભાઈ ભારે વાત ભાઈ.

એના જ્ઞાનમાં ધ્રુવ સ્વરૂપકા અનુભવ હો, શુદ્ધતાકા ભાવ વેદનમેં આવે ઉસકો ધ્રુવ ઉપાદેય હૈ. લાલચંદજી ઉપાદેય કયા સબકો લેના હૈ ? (અનુભવ કરના, પરિણમન કરના) પરિણમન કરના, (પરિણમન કરને પર ઉપાદેય હૈ !) હા, તબ ઉપાદેય હૈ (બરાબર) પહેલે છટ્ટી ગાથામાં કહા વો હિ બાતકા સ્પષ્ટીકરણ લીયા હૈ ભગવાન કુંદકુંદાચાર્યે છટ્ટી ગાથામાં લીયા કે શુદ્ધ કિસકો કહે ? દ્રવ્ય તો શુદ્ધ હૈ, પણ કિસકો શુદ્ધ હૈ ? કે જો દ્રવ્ય સન્મુખ હોકર, પરસન્મુખતાસે લક્ષ હટાકર ધ્રુવકી સેવના કરતે હૈ, એકાગ્રતાસે, ઉસકો વહ શુદ્ધ કહેનેમેં આતા હૈ (પર તરફથી વિમુખ થઈને ?) થઈને, લક્ષ છોડકર હૈ ને પાઠમેં છટ્ટી ગાથામેં સમજમેં આયા ?

છટ્ટી ગાથામેં હૈ કે નહિ ? સમયસાર હૈ ? આ તો ગુજરાતી હૈ જુઓ છટ્ટી ગાથા હૈ ને ? હિંદી હૈ હિંદી લાઓ. જુઓ હિંદી છટ્ટી દેખો, “ વહિ સમસ્ત અન્ય દ્રવ્યોકે ભાવોસે ભિન્નરૂપસે ઉપાસીત હોતા હુઆ. વહિ આત્મા સમસ્ત અન્ય દ્રવ્યોકે ભાવોસે, ભિન્નરૂપસે ઉપાસીત કીયા હુઆ ઓ શુદ્ધ કહલાતા હૈ ” સમજમેં આયા ? કયા કીયા ? ભગવાન ચિદાનંદ પ્રમત્ત અપ્રમત્તકી પર્યાય વિનાકી ચીજ, પ્રમત્ત નામ દોષ અને અપ્રમત્ત નામ નિર્દોષ પર્યાય, દો પર્યાયસે રહિત ભગવાન આત્મા હૈ સમજમેં આયા ? કોઈ પર્યાય ઉસમેં હૈ નહિ ઔસા જ્ઞાયકભાવકો શુદ્ધ કહેનેમેં આતા હૈ. કિસકો ? ઉલટા હો જાય ઔસે નહિ એમ કહેતે હૈ. આહાહા ! એય ચીમનભાઈ તમારે મુંબઈમાં બહુ ચાલે છે. આટલા

होय ने आटला न होय. भाँ तकरार न होय पहेला सून तो भरा समजमें आया ? कहेते है के शुद्ध किसको कहेते है प्रमत्त अप्रमत्त नहि, वहि आत्मा समस्त अन्य द्रव्योके भावोसे अन्य द्रव्यका भाव हों, अन्य द्रव्यका लक्ष छूटया, उसका विकारका विकल्पका भी लक्ष छूट गया आम जयां दृष्टि पडे छे अंदरमें, तो परका लक्ष छूटया तो औसा विकल्पका लक्ष छूटयां, त्रिकाणी जो शुद्ध भगवान आत्मा है उसकी अेकाग्रता हुँ, सेवना क्रीया तब सेवना क्रीया उसको द्रव्य शुद्ध है औसा कहेनेमें आता है उसको योग्यता है दूसरा शुद्ध कहे औसे नहिं. अेम कहेते है अहिंया तो (बराबर, उपासित करते है ने) उपासित अे भीभाभाँ, शुं ? क्या कहेते है, कुंडकुंदाचार्य पोते कहेते है, यहां योगीन्द्रदेव पोते कहेते है.

अेनी टीका सिद्ध-समान अे अपना शुद्धात्मा वीतराग निर्विकल्प समाधिमें लीन पुरुषोको उपादेय है (बराबर) तब उपादेय कहेनेमें आता है. भाँरे वात भगवान. (अेना सिवाय उपादेय शेनो होय) उपादेय, उपादेय पण आ उपादेय ज्ञाया अेटले शुं ? पण इसका अर्थ क्या (स्वभाव उपादेय) समजमें आया ? द्रव्य स्वभाव उपर अेकाग्र हुआ तब उपादेय कहेनेमें आता है. तब राग डेय औसा ज्ञान करनेमें आता है. आहाहा !

दरेक गाथां परमात्म प्रकाशं औसा लेते है, औसे धारणा करी ल्ये ने वात करे औसा नहि, भाँ भात औसी है समजमें आया ? (अंतः लिन) हा, जुओ संस्कृत है - हो ? अत्र वीतराग निर्विकल्प समाधिरतो मुक्त जव सटेशः स्व शुद्धात्मा उपादेय एति भावार्थ उसको शुद्ध कहेनेमें आता है, उसको उपादेय कहेनेमें आता है. आदरणीय हुआ, उपादेय हुआ, तो पर्याय द्रव्यमें (घूसकर) निर्मण हुँ आ उसको उपादेय कहेनेमें आता है. अेय पंडितज (बराबर महाराज) समजमें आया ? (पहेला त्यां कहेताता ने अत्यारे तो जुहुं क्रीधुं) अेमां अे ज कहेवानुं इतुं पण अहीया आ स्पष्ट कर दीया.

शुद्ध निश्चयनयसे अंध-मोक्ष रहित है उसका अर्थ क्या ? (अशुद्ध निश्चयनयसे है) अशुद्ध-निश्चयनय है पर्यायमें, पण शुद्धस्वभावका प्रयत्न करके निर्मण पर्याय प्रगट क्रीया, उसको शुद्ध निश्चयनयसे द्रव्यमें अंध मोक्ष नहि, इसको औसा निर्णय सख्या होता है (निर्णय सख्या होता है) समजमें आया ? वीतराग मार्ग औसा है. क्या क्रीया देओ. योगीन्द्रदेवने भी कहा है, हे योगी ! परमार्थसे तो जव उपजता भी नहिं, अे उत्पादसे पर्यायमें जव आता हि नहिं अेम कहेते है शब्द पडा है ने ? जवो, है शब्द है के नहि अे शेठ क्या है वांयो (परमार्थसे - जव उपजता भी नहि है मरता भी नहिं) औसा शब्द वांयता इशो तमारा योपडा वांये त्यारे - दिल्डीमां योपडा वांये तो औसा वांयता होगा हें हें करता. (परमार्थसे जव उपजता भी नहिं है) -परमार्थसे जव (परमार्थसे जव) जव, जव, अस एतना परमार्थसे जव उत्पन्न होता नही पर्यायमें आता नहि. आहाहा !

શેઠ ! બહુ ઘૂંટણ કીયા હૈ ને ચોપડા વાંચે ત્યારે ઝપાટા લ્યે એટલા લેના ને એટલા લેના એ કાંઈ આમ વાંચે પરમાર્થ પહેલા પરમાર્થમાં શબ્દ સરખો નહતો આવ્યો.

પરમાર્થસે એટલે ખરેખર જીવ ભગવાન જીવકા શુદ્ધ સ્વરૂપ જે ધ્રુવ હૈ, ઓ ઉપજતા ભી નહિ પર્યાયમેં આતા ભી નહિ. આહાહા ! પણ કિસકો ? ભાઈ. (મૂળ મુદ્દાની વાત) દૈષ્ટિ ગઈ અને દ્રવ્ય ઉસકા ભાન હુઆ ઓ દ્રવ્ય ઉપજતા પર્યાયમેં નહિં આતા, ઉસકો કહેનેકા હક્ક હૈ. આહાહા ! વાત એવી છે ભગવાન. હૈં ? (પર્યાયકી બાત - દ્રવ્યકા તો ભાન હુઆ) બિલકુલ નહિ. એ ભાનકો ના પાડતે હે અહીંયા તો, એય અમુલખચંદજી ખ્યાલમેં શાસ્ત્રસે સૂના ને ખ્યાલમેં આયા, ઓ ખ્યાલ જ સચ્યા નહિ. એ તો રાગવાળું જ્ઞાન છે, પરાવલંબી, પરસત્તાવલંબી જ્ઞાન છે. આહાહા ! ગજબ વાત છે. દિગંબર સંતો એ તો નાગા તે બાદશાહથી આઘા આ વસ્તુ હૈ સમજમેં આયા ?

કહેતે હૈ, પરમાર્થસે જીવ, જીવ પર્યાયમેં ઉપજતા નહિ. ઉત્પાદમેં આતા નહિ, એમ કહેતે હૈ આહાહા ! ધ્રુવ ઉત્પાદમેં આવે તો એક સમયકી પર્યાય તો નાશ હોતી હૈ તો ધ્રુવ ભી નાશ હો જાય. પહેલું આવી ગયું છે આમાં સમજમેં આયા ? સામે પાના હૈ ખ્યાલ તો આયેગા કે આ કહેનેમેં આતા હૈ. કહેતે હૈ કે ઉપજતા ભી નહિં. “ ભી ” ક્યું કહા કે મરતા ભી નહિ એટલે. એકલા ઉપજતા ભી નહિ ને વ્યય ભી નહિ હોતા. સમજમેં આયા ? ધ્રુવ ચીજ ભગવાન આત્મા ઓ જીવ, નિશ્ચયનયકા ઓ જીવ, દ્રવ્યાર્થિકનયકા વિષય દ્રવ્ય તે નિશ્ચય જીવ, પર્યાયનો વિષય તે વ્યવહાર જીવ (વ્યવહાર જીવ તો હેય છે એનું શું કામ છે) એ જ તો કહેતે હૈ પણ ધ્રુવ ઉપર દૈષ્ટિ પડે તબ હેય હુઆ (પણ અમારે હેયનું શું કામ છે) કોણ કહેતે હૈ, હેયનું, અંદર ઉપાદેય હુઆ તો હેય હો ગયા ધ્રુવ ઉપાદેય હુઆ તો ઓ રાગ આયા નહિં ઉસમેં, તો હેય હો ગયા. ઉસમેં હેય કરના ફરના ક્યાં છે ? (પણ હેય કરે બીના ઉપાદેય કૈસે હોગા) કોણ હેય કરે ? ગ્રહણ કરે બીના હેય હોતા હિ નહિં. (ગ્રહણપૂર્વકકા ત્યાગ) ગ્રહણ પૂર્વકકા ત્યાગ ઓ સવેરમેં આયા થા, સમજમેં આયા ?

વાહ. ભગવાન-ભગવાન વસ્તુ સ્વરૂપ એવું છે (પર્યાયને દ્રવ્ય) પર્યાય ને દ્રવ્ય બેયની વાત છે ભાઈ. પર્યાય પણ હૈ, પણ પર્યાય હૈ ઉસમેં દ્રવ્ય આતા નહિ, કિસકો ઐસી પ્રતીત હુઈ કે જીસકો દ્રવ્ય ઉપર દૈષ્ટિ, શુદ્ધનયકા દૈષ્ટિ હુઈ, ઓ કહેતે હૈ દ્રવ્ય મેરા ઓ પર્યાયમેં ઓ તો આતા નહિ. મૈ પર્યાયમેં આતા નહિ ને મૈ પર્યાયમેં વિનશતા હિ નહિ. સમજમેં આયા ? આહાહા ! એઈ રાજકુમારજી કભી સૂના હિ નહિ હોય ત્યાં આટલા વર્ષમાં. પેદા કરવામાંથી નવરા થાય ત્યારે પૂજા ભક્તિ કરવી થઈ રહ્યું જાવ. આવે છે ને ? આવ્યા છે ને ? કહેતા 'તા ફરીને આવવું પડશે. ફેર કલાસમાં આવીશ. એકવાર સાંભળે, સુને તો કંઈ રસ લાગે, માણું કાંઈક હૈ તો ખરી કાંઈક ચીજ. સમજાણું

કાંઈ ? અમારો મનસુખ એને કહે કહે કરે બહુ પણ એમ એ ઝટ દઈને માને ખરા. આવ્યો તો વળી આવ્યો તો આવ્યા છે.

આ વાત જ દૂસરી છે. ભગવાન આત્મા, કહેતે છે હે જોગી ! જોગી કહાને, ઉસકો કહા આહાહા ! (જે જોઈ આવ્યો તેને) હા (જોગી સાચો ઈ) જીસકો દૈષ્ટિ ઔર જ્ઞાનકી પર્યાય દ્રવ્યમેં પડી છે, પ્રસર ગઈ છે, સમજમેં આયા ? ઉસકો કહેતે છે, હે યોગી, એ તેરા જીવ ધ્રુવપણા ઓ તો પર્યાયમેં આતા નહિ. જો તેરી પર્યાય દ્રવ્યમેં પ્રસર ગઈ છે, પણ ઓ પર્યાયમેં દ્રવ્ય આતા નહિ, ભગવાન તો ત્યાં ને ત્યાં રહેતા છે, એમ કહેતે છે. સમજમેં આયા. ન્યાલભાઈ કહેતે થે એક વાર “ પર્યાય મેરા ધ્યાન કરે તો કરે હમ કીસકા ધ્યાન કરે. “ અરે કરવાનું રહ્યું, હજી કર્યા વિના ? (એમ જ લોકો કહે છે હવે અમારે કાંઈ કરવાનું નથી) ભાષા કરે એમાં શું કામ આવે ? (હવે અમારે શું કરવાનું છે, જેને કામ કરવું હોય એ કરે) એ અજ્ઞાન કરે ઈ. અજ્ઞાન કરતે છે. એ તો અંતર વસ્તુની દૈષ્ટિ કર્યા પીછે દૈષ્ટિમેં એસા પર્યાય મેરા ધ્યાન કરો તો કરો. હમ તો દ્રવ્યમેં બેઠ ગયા છે. (હો ગયા – દ્રવ્યમેં બેઠ ગયા તો ધ્યાન હો ગયા) બહારથી બધા લોકો આવ્યા છે ને એટલે જરી – (ખુલાસો કરવો જોઈએ) ખુલાસો કરવો જોઈએ (પણ ઘણી ગરબડ થઈ ગયા પછી ખુલાસો થયો) હવે એ ગરબડ કાંઈ છે નહિ, એવું થોડું થોડું હાલ્યા કરે સમાધાન માટે છે ને આ બધું.

કહે છે શુદ્ધ નિશ્ચયનયકર નહિ છે ઉસકા અર્થ કયા ? કે શુદ્ધ નિશ્ચયકા વિષય જો છે, એસા વિષય દૈષ્ટિમેં લીયા છે. ઉસકો બંધ ને મોક્ષ નહિ દ્રવ્યમેં, એસા કહેતે છે. એય, શુદ્ધ નિશ્ચયનયસે એસા ને વ્યવહારનયસે એસા, ઉસકા અર્થ કયા ? શુદ્ધ-નિશ્ચય જ્ઞાનકી પર્યાયે ત્રિકાળી ધ્રુવકો લક્ષ કરકે શુદ્ધનિશ્ચયકા ભાન કીયા છે. સમજમેં આયા ? આહાહા ! ઝીણી વાત છે શોભાલાલજી.

ઓ કહેતે છે કે અમારા દ્રવ્ય તો પર્યાયમેં આતા નહિ.

પર્યાય હમારા ધ્યાન કરે, આવો તો આવો, આહાહાહા, જાણે પર્યાય કિસકી છે પર્યાય વ્યવહારકી (પર્યાય તો પર્યાયની) આહાહા ! એઈ, શબ્દ કયા લીયા છે પરમાર્થસે જીવ પરમાર્થે જીવ, જીવ પર્યાયમેં આતા નહિ એમ કહેતે છે તો એમ કહેતે છે દેખો, શબ્દ કયા છે ? પરમાર્થે, ખરેખર જો જીવ છે, ઓ જીવ પર્યાયમેં આતા નહિ આહાહા ! સમજમેં આયા ? ઓ જીવ પર્યાયમેં વ્યય હોતા નહિ. ઉસકો બંધકી પર્યાય વ્યય હો, એ ધ્રુવમેં નહિ. આહાહા ! જુઓને, સવેરેમેં આયા થા આત્મા રાગકા નાશકા કર્તા નહિ, કર્તા કયાં છે ? દ્રવ્યમાં કયા છે ? આહાહા ! રાગકા નાશકા કરનેવાલા જીવ નહિ, કોણ કરે નાશ ? સમજમેં આયા ?

ભગવાન આત્મા વસ્તુ જો છે, એ તો રાગકા નાશ કરના ઉસમેં છે હિ નહિ. રાગકી

ઉત્પત્તિ કરના નહીં ને મોક્ષની ઉત્પત્તિ કરના ઓ દ્રવ્યમેં નહિ, એસા દ્રવ્યકી દૃષ્ટિ જબ હુઈ. તબ વો દ્રવ્ય મેરા પર્યાયમેં આતા નહિ, મેં પર્યાયકો જાનનેવાલા હું, પર્યાયમેં આતા નહિ હૈ યે નિર્ણય તો પર્યાયે કીયા હૈ. એઈ સમજમેં આયા ? મેં પર્યાયમેં આતા નહિં પણ એ નિર્ણય કીસમેં હુઆ ? પર્યાયમેં હુઆ કે ધ્રુવમેં હુઆ ? (પર્યાયમેં) ધ્રુવ તો ધ્રુવ હૈ. પર્યાય ધ્રુવમેં એકાકાર હુઈ, મેં ધ્રુવ હું, ઓ પર્યાયમેં આતા નહિં, પર્યાયમેં ઉપજતા નહિ, નિશ્ચય ઓ વ્યવહારમેં આતા હિ નહિં. લોકો તો હજી કહેતે હૈ વ્યવહારસે નિશ્ચય હોતા હૈ, એ તો ક્યાંય રહી ગઈ બાત.

વ્યવહારસે નિશ્ચય થાય અરે ભગવાન એ તો કથનકી શૈલી એસી હૈ વ્યવહાર કારણ હૈ ને, હેતુ હૈ ને, સાધન હૈ ને ? બધુ છે (ઓ તો આપને ઓરસે ઉડાયા વ્યવહાર) ઉડાયા નહિ. ઉસમેં હૈ નહિ તે ઉડ ગયા, માટે ઉડ ગયા એમ કહેતે હૈ સમજમેં આયા ?

જરી ઠીક વાત નીકળી ગઈ હૈ (બહોત સ્પષ્ટ સારો ખુલાસો) લ્યો અમારે આત્મારામ (કિસકો કહેના ધ્રુવ સ્વભાવકા ઉપાદેય એ ખુલાસો બહુત સુંદર) ભાઈ, તેરા દ્રવ્ય હૈ, હૈ, હૈ, એસી પ્રતીતિ આઈ હૈ કે નહિ ? સમ્યક્ હુઆ હૈ કે નહિ ? (આપે કહ્યું પછી આવેજ ને પ્રતીતિ) એઈ, ઠીક વકીલાત (નહીંતર પર્યાય બુદ્ધિ હો જાતી હૈ) એ બુદ્ધિ કિસકો પણ ? (અજ્ઞાનીકો) અજ્ઞાની તો પર્યાયબુદ્ધિમેં હૈ હિ. જબ જ્ઞાની હુઆ તો દ્રવ્ય બુદ્ધિ હુઈ હૈ યહ ભાન હુઆ હૈ, એ પર્યાય બુદ્ધિ છૂટ ગઈ હૈ – સમજમેં આયા ?

(આજનું વ્યાખ્યાન તો જલ્દી છપાવવું જોઈએ) વાત સાચી છે ભાઈ કહે છે. એ ઠીક કહે છે એઈ હરિભાઈ લખતા નહિં હોય ને હરિભાઈ પાછું આવું હોય તો લખવું જોઈએ આમાં ઘરનો શબ્દ નો આવવો જોઈએ, હોં, અહીં આવે એટલા આવે તો બરાબર ઠીક પડે સમજમેં આયા ?

પરમાર્થે જીવ ‘ જીવો ’ શબ્દ પડયા હૈ ને ? દેખો ‘ જીવો ’ ન ઉપજજઈ ન મરઈ જીવ ન મરે અને ઉપજે પણ ક્યા જીવ ? એ તો ધ્રુવ જીવ ત્રિકાળ નિત્યાનંદ ભગવાન, એ પર્યાયમેં આતા નહિં ઓર પર્યાયકા વ્યય હોતા હૈ ઉસમેં નહિ મરતા ભી નહિ. “ બંધ મોક્ષ નહિ કરતા ” ભગવાન ધ્રુવ સ્વરૂપ. આહાહા ! દિગંબર સંતોકી શૈલી સનાતન ધારા હૈ.

આવી વાત બીજે ક્યાંય મળે નહિ. સમજમેં આયા ? કહેતે હૈ કે ભાઈ, તેરા કામ તેં કીયા ? કામ કીયા તો તેરા દ્રવ્ય પર્યાયમેં ઉપજતા નહિ એસા તેરે નિર્ણય હો ગયા. આહાહા ! ઓર મેરા દ્રવ્ય પર્યાયમેં ભાન હુઆ, પર્યાયમેં નિર્ણય હો ગયા, આ દ્રવ્ય હૈ. તો એસા દ્રવ્ય, પર્યાયમેં આકર બંધકો હિ કર્તા નહિં, ઓર મોક્ષકો હિ કરતે નહિ એસા શ્રી જિનવર કહેતે હૈ. પાઠમેં હૈ કે નહિ ? “ જિણવર એઉ ભણેઈ ” પરમાત્માની વાણીમાં એસા આયા. આહાહા ! (પરમાત્માકી વાણીમેં એસા આયા અનુભવીઓકે અનુભવમેં ભી એસા આયા)

પરમાર્થસે જીવ પરમાર્થસે જીવ નહિં તો વળી વ્યવહારસે જીવ હોય છે? પણ પર્યાય એ વ્યવહાર છે (પર્યાય છે તે વ્યવહાર) પર્યાય એ વ્યવહાર, સિદ્ધ પર્યાય એ વ્યવહાર, કેવળજ્ઞાન વ્યવહાર, ક્ષાયિક સમકિત વ્યવહાર, ક્ષાયિક ચારિત્ર વ્યવહાર, યથાખ્યાત ચારિત્ર પર્યાય વ્યવહાર, પર્યાય વ્યવહાર ને દ્રવ્ય નિશ્ચય કયૂંકિ નિશ્ચયકા નિર્ણય હુઆ તો પર્યાય રહી ગઈ બહાર. ક્રિયા નિર્ણય પર્યાયને પણ ઓ પર્યાય રહી ગઈ બહાર. દ્રવ્યમેં પેઠી નહિ. (વાહ રે. વાહ ધન્ય વીતરાગ) લક્ષ ફેરવ્યું એટલે દ્રવ્યમાં પેઠી એસા, અભેદ હુઈ એસા કહેનેમેં આતા છે. પર ઉપર જો લક્ષ થા, રાગ ઉપર, પર્યાય ઉપર, ઓ દ્રવ્ય ઉપર લક્ષ હુઆ તો ઓ પર્યાય છૂટ ગઈ અથવા ઓ પર્યાયમેં નિર્ણય હુઆ કે એ પર્યાયમેં આત્મા આતા નહિ, ધ્રુવ કૈસે આવે? સમજમેં આયા? મહાસાગર સાહેબો ચૈતન્ય પ્રભુ, એના સાહેબનો સાહેબ દુનિયામાં કોઈ છે નહિં હવે, આહાહા! સમજમેં આયા? એનો પર્યાય પણ સાહેબ નહિ. આહાહા! નિર્મળ, નિર્વિકારીપર્યાય કે નિર્વિકારી દશા ઉસસે જો નિર્ણય હુઆ, આત્મ દ્રવ્યકા તો કહેતે છે કે નિર્ણય કીયા પર્યાયે પણ પર્યાય એસે માનતી છે કે દ્રવ્ય મેરે અંશમેં નહીં આતા, ઓર ઓ દ્રવ્ય બંધ મોક્ષકો કરતે નહિ. સમજમેં આયા? એસા શ્રી જિનવર કહેતે છે પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ એમ કહેતે છે.

“ ફીર વહ સ્પષ્ટ ક્રિયા જાતા છે ” – (હવે પર્યાય આવી)

“ વિવક્ષિત એકદેશ શુદ્ધ નયાશ્રિત યહ ભાવના ” ભાવના કહ્યાતાને વો ધ્યાન કહો ભાવના કહો, મોક્ષમાર્ગ કહો જો કહેનેમેં આતા છે વો ‘વિવક્ષિત’ એટલે કહેનેમેં આતા છે વો એકદેશ શુદ્ધનય ભાવના એકદેશ શુદ્ધનય છે એક અંશરૂપે શુદ્ધનય છે. ત્રિકાળી શુદ્ધનય તો ધ્રુવ છે. એ નય કહો કે નયનો વિષય કહો બેય એક હિ છે અહીં તો. જુઓ એકદેશ શુદ્ધનયાશ્રિત કયા કહેતે છે? (ભાવ) ભાવ. જો નિર્મળ ભાવ છે, વસ્તુકા જો અનુભવ હોકર નિર્મળ વીતરાગી પર્યાય પ્રગટ હુઈ ઓ એક ભાગ શુદ્ધનયકા આશ્રયે, યહ ભાવના “ જિસસે કહેના યાહતે છે યહ આંશિક શુદ્ધિરૂપ આ પરિણતિ ” આંશિક શુદ્ધિરૂપી પરિણતિ અંશે શુદ્ધરૂપી દશા જો મોક્ષકા માર્ગ જો ધ્યાનરૂપ દશા, ભાવનારૂપ પર્યાય, સબ એક હિ નામ છે એ આપણે પાંસઠ બોલ આગળ આ ગયા છે. દ્રવ્ય સંગ્રહમેં.

કહેનેમેં આતા છે એસા એકદેશ શુદ્ધનયાશ્રિત, યહ ભાવના જિસે કહેના યાહતે છે એસી આંશિક પરિણતિ “ નિર્વિકાર સ્વસંવેદન લક્ષણ ” જો પહેલે ઓ શુદ્ધ પરિણતિ ધર્મકી ઉપશમ ક્ષયોપશમ ને ક્ષાયિકમેં ગીનનેમેં આતા થા વો સામાન્ય થા. હવે એ તીનોમેં જ્ઞાન પર્યાયકો પરિણમન છે, જ્ઞાનકી પ્રધાનતાસે કથન છે સમજમેં આયા? આમાં ઉપશમ અને ક્ષાયિક ન લીયા, જ્ઞાનમેં ઉપશમ હોય નહિ, જ્ઞાનમેં ક્ષાયિક નીચે હોય નહિ. કયા કહેતે છે? કે નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગકી પર્યાય ઉસમેં જ્ઞાન છે, સમજમેં આયા?

જ્ઞાન છે, એ જ્ઞાન એકદેશ શુદ્ધ છે. એ ક્ષયોપશમ જ્ઞાન છે. સમજમેં આયા ? જ્ઞાનમેં ઉપશમ નહિં આતા, જ્ઞાનમેં નીચે ક્ષાયિક નહિ. સાધારણ વાત તીનો મોક્ષમાર્ગ કહા તબ તો ઉપશમ ક્ષયોપશમ ક્ષાયિક કરકે તીનો ભાવ મોક્ષકા કારણ છે એસા કેહ દીયા. પણ હવે જ્ઞાનકી બાત કરકે ઉસકો (ધ્રુવ) જ્ઞેય બનાયા, એસા જો જ્ઞાન નિર્વિકાર સ્વ. સંવેદન લક્ષણ વિકાર વિનાના અપના ' સ્વ ' નામ અપનેસે ' સમ્ ' નામ પ્રત્યક્ષ વેદન નામ અનુભવ લક્ષણ, એસા ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાનરૂપ હોનેસે એ શુદ્ધ પરિણતિ ક્ષયોપશમ જ્ઞાનરૂપ છે, જિસકો ઉપશમ ક્ષયોપશમ અને ક્ષાયિક એસા ભાવ થા, એ તો દર્શન, જ્ઞાન ને ચારિત્ર તીનો બોલ લેકર કહા થા. હવે તીનોમેં શ્રુતજ્ઞાનકી વેદન દશા હુઈ, એ શુદ્ધ જ્ઞાનકી પરિણતિ છે એ ક્ષયોપશમ જ્ઞાન છે, જ્ઞાનમેં ઉપશમ નહિં હોતા, સાધકકો જ્ઞાનમેં ક્ષાયિક નહીં હોતા ઉપશમ છે નહિ વહાં કયા ઉપશમ હોતા ? જ્ઞાનનો ઉપશમ થાય તો કેવળજ્ઞાન થઈ જાય. એસા અર્થ કયા. જ્ઞાનમાં ઉપશમ હોતા નહિં જ્ઞાનમાં ક્ષાયિક અહીંયા છે નહિં નીચે, અહીંયા તો સાધકકી બાત છે દેખો, કયા ? આંશિક શુદ્ધિરૂપી પરિણતિ પૂર્ણ શુદ્ધિરૂપી પરિણતિ કેવળજ્ઞાનકી અહીંયા બાત છે નહિ. મોક્ષકામાર્ગકી આંશિક શુદ્ધિરૂપી પરિણતિ, “ નિર્વિકાર સ્વસંવેદન લક્ષણ ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાનરૂપ હોનેસે યદપિ એકદેશ વ્યકિતરૂપ છે ” એક અંશે પ્રગટરૂપ છે સ્વસંવેદનજ્ઞાન દ્રવ્યકો લક્ષ કરકે જો વેદન હુઆ એ જ્ઞાન એકદેશ અંશે શુદ્ધ છે.

તથાપિ ધ્યાતા પુરુષ એસા ભાતા છે એ વાત વિસ્તારથી બાકી
(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ).

પ્રવચન નં. - ૧૨

ગાથા ૩૨૦

તા. ૨૦-૮-૭૦

(સમયસાર) ૩૨૦ ગાથા, જયસેન આચાર્યકી ટીકા, અધિકાર પરમ રહસ્યમય થા, થા કયા કહતે હેં તુમ્હારી હિન્દીમેં (શ્રોતા: થા) થોડા સૂક્ષ્મ પડા, ફિર ભી સૂને તો ખરા ! કયા ચીજ હે ? વાસ્તવિક બાર અંગને સિદ્ધાંતકા સાર ! સિદ્ધાંત એ છે કે જ્ઞાયકભાવ અપના આત્મા, ધ્રુવ પરમ પારિણામિકભાવ લક્ષણ તત્ત્વ ! ઉસકી સન્મુખ હોકર શ્રદ્ધા-જ્ઞાન કરના યે સારા બાર અંગકા સાર છે, એની પછી બધી ટીકાયું ને વિસ્તાર સમજમેં આયા ?

જુઓ ! આપણે યહાં આયા છે ' વિવક્ષિત એકદેશ શુદ્ધનયાશ્રિત યહ ભાવના ' કયા ભાવના ? જો ચૈતન્યસ્વરૂપ જ્ઞાયકભાવ વો તરફકી એકાગ્રતા, એસી જો ભાવના નામ નિર્મળદશા, યે એકદેશ શુદ્ધ નયાશ્રિત છે, કેમ કે વ્યક્તરૂપ પર્યાય છે ને ! વ્યક્ત-પ્રગટરૂપ મોક્ષકા મારગ સમ્યક્દર્શનજ્ઞાનચારિત્ર જો ત્રિકાળી દ્રવ્યકા આશ્રયસે અનુભવમેં આયા, તો યે એકદેશ શુદ્ધ છે, યે નિર્વિકાર સ્વસંવેદનલક્ષણ ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાન હોનેસે યે જ્ઞાનકી

प्रधानतासे यहाँ कथन किया है. आम तो तीनभाव (उपशम, क्षयोपशम, क्षायिक) आ लीया था आंड़ी तो अकेला क्षयोपशमरूप भाव लिया.

त्रिकाणी भगवान आत्मा ! ज्ञायक स्वरूप वो तरङ्गी अकाग्रतासे जो विकास हुआ ज्ञानका पर्यायमें, ये क्षायोपशमिक ज्ञानरूप होनेसे ' अकदेश व्यक्तिरूप है-अक अंशे प्रगटरूप है (अर्थात्) अक अंश प्रगटरूप है, याहे तो भोक्ष प्रगट हो तो पण अक अंश प्रगटरूप है, पर्याय अंश ज छे, भंड है, अंश है, भेद है अक समयकी दशा वो क्या यीज (है ?)

ऐसा होनेसे, तथापि ऐसी पर्याय निर्मण... प्रगट हुआ, स्वभाव ध्रुवके आश्रयसे, ध्रुव यैतन्य भगवान उसको अंदर देखि-ध्येय करके, दूसरी तरङ्गसे देखि समेट करके समजमें आया ? वो भी नास्तिसे कथन. अपना यैतन्य ध्रुव ज्ञायकमें देखि लगाना ओर वो तरङ्गका ज्ञान करना ओर उसमें लीन होना वो भोक्षका मारग है, शुभ अशुभ भाव को भोक्षका मारग नहीं, समजमें आया ? ऐसी प्रगटदशा, शक्तिमेंसे व्यक्तता-प्रगट हुआ निर्मण ' तो पण 'तथापि तोपण कहते हैं ने तमारे हिन्दी भाषामें ? (श्रोता: तो भी) तो भी तथापि ध्याता पुरुष ऐसा भाता है सम्यग्देखि ध्यान करना आत्मा, किसको भाता है के त्रिकाणी यीजको भाता है. समजमें आया ?

शुद्ध भगवान आत्मा अनंत अनंत सुभसागरका सरोवर सुभसागरका उछलता दरिया. सुभसागर ऐसी यीज जो त्रिकाणी है, उसमें अंतरमें अकाग्र होकर, स्वभावका ध्येय बनाकर, जो पर्याय निर्मणदशा अक अंशे प्रगट हुआ, पण अे ध्यान करनेलायक नहीं, ध्यानमां उसको ध्येय बनाने लायक नहीं, नंदकिशोरजी ? आहाहा ! ' ध्याता पुरुष ' अपना स्वरूप शुद्ध, ध्यान करनेवाला आत्मा, सम्यग्दर्शनज्ञानयारित्र ये तीनों ध्यान है, क्या कहा ? (सम्यग्दर्शनज्ञानयारित्र ये तीनों ध्यान हैं) ध्यान हैं, ये ध्यान जिसको प्रगट हुआ, वो ध्यानी किसको ध्याता हैं ? समजमें आया ?

अनंत सुभसागरका नीर प्रभु जो सागरमें नीर (जल) होता है ने ? (श्रोता:) सागरमें तो नहीं है ! (गुरुदेव:) नहीं, नहीं, नहीं तमारा सागरनी वात नहीं, ये तो निजसागर ! अनंत सागर ! नीर (ज्ञाननीर से परिपूर्णा) समजमें आया ? ऐसा प्रभु (आत्मा), ध्यान करनेवाला धर्मी किसको ध्याता है ? किसको ध्येय बनाते हैं ? ये निमित्तको-भगवानको ध्येय नहीं बनाते हैं अेम कहते हैं (श्रोता:) घड़ी योभवट (गुरुदेव:) आहा... हा ! अे विकल्प-दया-दान-व्रतका वयमें हो उसको (ध्याता पुरुष) ध्येय नहीं बनाते हैं, सम्यग्देखि-धर्मी जीव, अकसमयकी निर्मण पर्याय प्रगट हुआ है भोक्षमार्गकी, उसको भी ध्येय नहीं बनाते हैं, समजमें आया ? बार अंगका नियोड सार आ है.

‘ ध्याता पुरुष असा आता है ’ असा ध्येयको आत्मता करते हैं, कैसा ध्येय ? जो सकल निरावरण है आत्मा. आहाहा ! जोओ राग आदि तो उदयभाव है, પણ शास्त्रमें क्षयोपशम, क्षायिकको सावरण कइनेमें आया है, पंडितजो ? क्या कहते हैं ? नियमसार में है सावरण है ने ओ आवरणके अभावकी अपेक्षा आछ ने ! छतनी अपेक्षा है ने ? पंचास्तिकायमें लिया ने यार भाव कर्मकृत, भैया ? (श्रोता: कुंडकुंडयार्ये) गुरुदेव: कुंडकुंडयार्ये भूणपाठमें लिया है, (क्योकि) केवणज्ञान भंडरूप ओक समयकी पर्याय है— उसमें आवरणका अभावकी अपेक्षा आ गछ, तो केवणज्ञानको भी विभावभाव— विभावज्ञान कइनेमें आया है, विभाव नाम विशेषभाव भाछ. विभाव नाम विशेषभाव ये सामान्यभाव नहीं, आहाहा !

कहते हैं ‘ सकल निरावरण ’ केवणज्ञानको भी यार (भाव) आवरणवाला कइ है, यार भावको नियमसारमें—उदय, उपशम, क्षयोपशम, क्षायिक यार आवरणवाला (कइ गया है) क्युंकि ओकमें आवरणका निमित्त है ने तीनोंमें आवरणका अंशे अभाव का कारण है, तो यारे अपेक्षावाला भाव हो गया, तो आवरणवाला केह दिया उनको, (और) भगवान आत्मा सकल निरावरण त्रिकाल निरावरण आवरण जिसको है ही नहीं. आहा.. हा ! समजमें आया ?

“ अहीं आत्मतत्त्व निश्चयसे किसको कहते हैं ये बात चलती है, निश्चयसे, यथार्थसे, सत्यसे, वास्तविकसे ध्यान करना धर्मी जोव, किसको आत्मा मानते हैं ने किसको, ओ ध्येय बनाते हैं, वो बात चलती है ”.

‘ सकल निरावरण ’ दूसरा आवरणवाला है वो तो आया, भाछ ! यार भाव आवरणवाला है ओम आयाने उसमें ? (आंही छे) आंही आयुं ओम नहीं भीजे (नियमसारमां) पछ छे.

त्रिकाण भगवान सत्व जो ज्ञानस्वभाव भाव, ध्रुवभाव, अनादि अनंत ओकरूपभाव, वो त्रिकाणभाव सकल निरावरण, वो यार भाव आवरणवाला है वो ध्येयमें लेने लायक नहीं (श्रोता: नहीं, नहीं, नहीं) ओ.. हो.. हो.. हो ! समजमें आया ? माथे कइ ने ओकदेश प्रगट हुआ निर्मल आनंद—सुभानंद, ल्यो सुभानंद धर्मशाणा छे ने तमारे त्यां मुंभछमां नहें, ओय चंद्रकांतभाछ भाणी छे के नहीं, आवेल छे सुभानंद धर्मशाणा, छे बारशांमां बेसे छे त्यां, सुभानंद धर्मशाणा भगवान आत्मा है, सुभ ने आनंदना स्वभाववाणी धर्मशाणा छे आत्मा, असा ध्रुव आत्मा ! उसका आश्रय करके, ध्येय बनाकर जो वीतरागी निर्विकल्प सम्यग्दर्शन सम्यग्ज्ञान शांति आनंद आदि जो प्रगट हुआ वो ध्येय नहीं धर्मीका, तेम केवणज्ञान धर्मीका ध्येय नहीं ओम कहते हैं अहींया. आहाहा ! समजमें आया ?

સમયસારમેં આતે હૈં ઉપાય ઉપેયમાં, પીછે અધિકાર આતા હૈં ને ઉપાય-ઉપેય (શ્રોતા: છેલ્લા ભાગમાં) આખિરકે ભાગમેં લો, લો એ યાદ આ ગયા. વહાં ઉપાય તો મોક્ષકા મારગ હૈં, ઉપેય તો મોક્ષમાર્ગકા ફળ એસા સિદ્ધપદ હૈં, ત્યાં એસા લિયા હૈં ' સમયસાર ' ઉપાય-ઉપેય, ઉપાય તો મોક્ષકા કારણ હૈં ઓર ઉપેય મોક્ષરૂપ દશા, ઉસકો ત્યાં ધ્યેય અને આ સાધન ત્યાં કહનેમેં આયા હૈં, પંચાસ્તિકાયમેં ભી આતા હૈં ને ? વ્યવહાર સાધન સાધ્ય ભિન્ન સાધન સાધ્ય લ્યો કો' વાત કઈ શૈલી ભાઈ.

અભિન્ન સાધન સાધ્ય કહો તો પણ નિર્મળ વીતરાગી પર્યાય સાધન અને પૂરણ વીતરાગપર્યાય વીતરાગી દશા પૂરણ મોક્ષ તે સાધ્ય ! સમજમેં આયા ? આંહી તો કહે છે કે ' સાધ્ય ' એ નહીં (ઈ સાધ્ય બીજું ?) બીજા અર્થમાં કહે છે- ઈ તો પ્રગટ કરવાની અપેક્ષાએ ત્યાં સાધ્ય કહનેમેં આયા હૈં, પણ પ્રગટ કિસકા આશ્રયસે હોતા હૈં ? આહાહા !

ધ્યાતા પુરુષ (એસા ભાતે હૈં કિ) સકલ નિરાવરણ ભગવાન આત્મા ! ધ્રુવ નિરાવરણ ચૈતન્ય પિંડ ! ચૈતન્ય ભિમ્બ ! પરમ સુખસાગરકા સમુદ્ર હૈં, એ બિલકુલ આવરણ ને આવરણકા અભાવકી અપેક્ષા એ ધ્રુવમેં હૈં નહીં, ઓર ' અખંડ ' દેખો ! કેવળજ્ઞાન આદિ પર્યાયો તે ખંડ હૈં, અંશ હૈં, પર્યાય અંશ હૈં આતા હૈં ન ભાઈ ? પ્રવચનસારમેં પર્યાય અંશ હૈં, પર્યાય અંશ હૈં, અંશી નહીં, આહાહા ! સમજમેં આયા ?

આંહી તો હજી ક્યાંકથી બનશે સમકિત-સમકિત, ભગવાનની પ્રતિમાથી ને, સમ્મેદશિખરની જાત્રામાંથી ને, સમકિત થશે !

આંહી કહતે હૈં કિ સમકિતકા ધ્યેય તો ધર્મીકો પૂર્ણાનંદ પ્રભુ એ ધ્યેય હૈં, ન્યાંસે સમકિત પ્રાપ્ત હોતા હૈં, શેઠ !

કહતે હૈં કિ ' અખંડ ' હૈં, દેખો ભાષા ભગવાન આત્મા નિત્યાનંદ પ્રભુ મહા અસ્તિરૂપ સ્વભાવ, નિશ્ચય વાસ્તવિક યથાર્થ આત્મા જો ધ્રુવ હૈં, એ અખંડ હૈં. ઉસમેં ખંડ હૈં નહીં આહા.. હા ! એ ધર્મીકો ધ્યેય હૈં, સમકિતી જ્ઞાનીકો વો ધ્યેય હૈં, આહાહા ! અખંડ સામે ખંડકા નિષેધ, એ આગળ કહેગા ' એક ' ઓહો ! અખંડમેં અભેદ આ ગયા, સમજમેં આયા ? એ... ક, પર્યાય તો અનેક હૈં, વસ્તુ તરીકે ધ્રુવભગવાન તો ' એક ' હૈં, સમજમેં આયા ?

શું કહે છે તમારે... એક્કો આવે છે ને રમવામાં ભાઈ ! આવે છે ને ! ગંજીપાનો એક્કો (શ્રોતા: ઈ હુકમનો એક્કો) હા, હુકમનો એક્કો, ઈ જીતી જાય એમ હોય છે ને ! ગુલો ને રાણી ને બાદશાહ ને એક્કો ! આવે છે ને એમાં (ઈ હુકમનો એક્કો) ઓલોય એક્કો ચઢી જાય એવો છે, પણ હુકમનો એક્કો તો ખલાસ ! પછી કહે છે (એને કોઈ ન જીતે) બાદશાહ કરતાં એક્કો ઊંચો હોય છે એમ રમતા 'તા ને ! આ રમત અમારા મામાને ઘરે, નાની ઉંમરમાં બધું રમતાં-થોડું થોડું બધું કર્યું છે, થોડું થોડું, અમારે મામા

હતાને ત્યાં આ બધી રમતું ચાલતી, ગૃહસ્થ હતા તેને ત્યાં વાંચતા-રમતાં એક્કો ને ગુલો ને નાની ઉંમરની વાત છે હોં !

અહીંયા તો કહે છે કે ગુલો તો પર્યાય છે આ ભગવાન આત્મા બાદશાહ ને એક્કો છે. ' એક ' ભગવાન પૂર્ણ સ્વરૂપ, એ... ક જિસકો દૈષ્ટિમેં આયા હૈ (એ સમ્યગ્દૈષ્ટિ) ઉસકા ધ્યાન કરતે હૈ, એમ કહતે હૈ, સમજમેં આયા ? સકલ નિરાવરણ કહકર આવરણવાલા ચાર પર્યાયોંકા નિષેધ કર દિયા, અખંડ કહકર એક અંશ (ખંડ) પર્યાયકા નિષેધ કર દિયા, ' એક ' કહકર અનેક પર્યાયોંકા નિષેધ કર દિયા, નિષેધ કરનેમેં ન આયા લેકિન ઉસમેં નિષેધ આ ગયા.

' પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય ' આહા.. હા ! કેસા હૈ ભગવાન આત્મા ? એક સમયકી પર્યાય-અવસ્થા સિવાયકી ચીજ (આત્મવસ્તુ) પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ, એ સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષ હી વસ્તુ હૈ, ' નિયમસાર ' મેં એસા શબ્દ લિયા હૈ ' સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષ ' ધ્રુવ એ સ્વરૂપપ્રત્યક્ષ હૈ, સમજમેં આયા ?

પણ.. કિસકો ? જિસને મતિ અને શ્રુતજ્ઞાનકી પર્યાયસે અપના દ્રવ્યકો પ્રત્યક્ષ કર લિયા હૈ એસે સમકિતીકો ધ્યેયરૂપે વો પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય દ્રવ્ય હૈ. ભારે વાત આ ! (શ્રોતા: સબકે લિએ નહીં ? બધાંને માટે નહીં ?) ગુરુદેવ: સબકે લીએ નહીં બધાંને માટે કયા ? એ માટે તો આ પ્રશ્ન ચાલે છે. જિસકો સમ્યક્ ખ્યાલમેં હી ચીજ આઈ નહીં, પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય આ ચીજ હૈ, એસી (વસ્તુ) દૈષ્ટિમેં આયે બિના (માન લેના) ધ્યાતા-ધ્યાન કરતે હૈ તો ધ્યાતાકો ખ્યાલ હૈ કિ આ ચીજ (પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ) ભાઈ ? થોડા સૂક્ષ્મ હૈ હોં ! પણ હવે સૂને તો ખરા ! (શ્રોતા: સૂનના તો પડેગા હી !) ગુરુદેવ: સૂનના પડેગા... એ લ્યો, ઈતની થોડી દરકાર ઓછી હૈ (ઉસકો-શેઠકો) સમજમેં આયા ?

યે સમજે વિના ત્રણ કાળમેં કયાંય ઉદ્ધાર હૈ નહીં, લાખ જાત્રા કરે ને ભક્તિ કરે ને પૂજા કરે ને દયા કરે ને દાન કરે એ બધા શુભભાવ (હૈ) અને ત્યાં દૈષ્ટિ હૈ તો મિથ્યાત્વ ભાવ હૈ. સમજમેં આયા ?

આહા... હા.. હા ! આંહી કહતે હૈ કિ ' પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય ' ઉસકા અર્થ યે હુઆ કે પર્યાયમેં-વર્તમાનદશામેં સમકિતીકો, મતિશ્રુતકા જ્ઞાન દ્વારા, ઓ આત્મા પ્રત્યક્ષ હુઆ હૈ ઉસકો યે પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ, એસા ધ્યેય કરતે હૈ. આ.. હા.. હા.. હા ! ભારે વાત ભાઈ ! સમજમેં આયા ?

આ બારમે દિવસે, એ ભાગવત કથા પૂરી હોતી હૈ (શ્રોતા: ભાગવત કથા હૈ ?) આત્મ ભાગવત, નિયમસારમેં હૈ ' ભાગવત શાસ્ત્ર ' નિયમસાર ટીકામેં હૈ સબ ભાત પદ્મપ્રભમલધારી દેવની ભાગવત શાસ્ત્ર-ભગવાનકા કહા હુઆ ' ભાગવત ' સમજમેં આયા ?

કહતે હૈં કે ભગવાન આત્મા ! આહા... હા ! ' પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય ' ભાષા તો એસી હૈ, જાણે ઓ ચીજ દૈષ્ટિમેં, ત્રિકાળી દૈષ્ટિમેં આ ગઈ હૈ પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ ન ! કયા કહતે હૈ સૂનો ! અંતર જો ચીજ હૈ ધ્રુવ, ઉસકી નિર્મળપર્યાય વો ધ્રુવ-ધ્રુવ-ધ્રુવ યે ધ્રુવ, ધ્રુવમેં આ ગયા હૈ લક્ષમેં, એમ કહે છે. પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય પ્રત્યક્ષકા ભાસ હોતા હૈ ધ્રુવમેં.. ભાઈ ? આહા.. હા ! વસ્તુ જો ધ્રુવ પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય, પ્રતિભાસ નામ ધ્રુવ જો હૈ એસા ભાવમેં, ધ્રુવભાવમેં પ્રતિભાસ ધ્રુવકા આ ગયા હૈ. એ.. ય ! સૂક્ષ્મ, થોડી વાત હૈ, આખિરકા શબ્દ એસા લે લિયા હૈ-પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ યે વસ્તુ, વસ્તુમેં પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ વસ્તુ ધ્રુવ હૈ ઉસકો મતિજ્ઞાનમેં શ્રુતજ્ઞાની જીવ-ચાહે તો આઠ વરસકી બાલિકા હો, સમજમેં આયા ? પણ સમ્યગ્દૈષ્ટિ હો, તો યે સમ્યગ્દૈષ્ટિકા ધ્યેય પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય દ્રવ્ય ઉપર (ઉસકી) દૈષ્ટિ હૈ. આહાહા ! જાણે કે યે વસ્તુ પ્રત્યક્ષ જ હુઈ હૈ એસી પડી હૈ યૂં પ્રત્યક્ષ હૈ એસી હી ચીજ પડી હૈ. સમજમેં આયા ? એસા મતિ ને શ્રુતજ્ઞાનમેં યે પ્રત્યક્ષ વસ્તુ પડી હૈ ધ્રુવ-ધ્રુવ એસી દૈષ્ટિમેં આયા, ધ્યેય બનાયા પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમયકો, પરોક્ષ જ્ઞાનકા ધ્યેય નહીં, આ પ્રત્યક્ષ કેવળજ્ઞાનકા ભી ધ્યેય નહીં. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

(શ્રોતા:) પરોક્ષજ્ઞાનકા ધ્યેય નહીં, પ્રત્યક્ષ કેવળજ્ઞાનકા ભી ધ્યેય નહીં ! (ગુરુદેવ:) એ પણ નહીં, પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય ધ્યેય બનાયા. ધ્રુવમેં પ્રતિભાસ ધ્રુવકા હો ગયા ! એસી ચીજ હૈ એમ કહતે હૈં. કયોંકિ જ્ઞાનમેં મતિ ઓર શ્રુતજ્ઞાનમેં કયોંકિ ઉસમેં પ્રત્યક્ષ નામકા ગુણ હૈ ત્રિકાળ, ' પ્રકાશ ' નામકા-ઈ પ્રકાશ નામકા ગુણ હૈ ત્રિકાળ આત્મામેં, એ ૪૭ શક્તિમેં આતા હૈ, બારમી શક્તિ (સમયસાર, પરિશિષ્ટ-સ્વયં પ્રકાશમાન વિશદ (-સ્પષ્ટ) એવા સ્વસંવેદનમયી (-સ્વાનુભવમયી) પ્રકાશશક્તિ.) પ્રકાશક્તિ (હૈ) તો ગુણકા કાર્ય કયા ? તો ગુણ હી પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ, આહાહા !

એ.. ય ? (જી સાહેબ !) ભઈ, આ શીખવાનું તો આ હૈ, શિબિર એટલે શું ? પૂછ્યું 'તું સવારમાં પછી હિંમતભાઈ કહે કે છાવણી, ભેગાં થાય તે, પછી કહ્યું કે શિબિર એટલે શું કહેવાતું હશે ? આપણને તો કાંઈ ખબર નહીં એય ! પંડિતજી ? શિબિર-શિબિરને શું કહે છે ? શિક્ષણ-શિબિર ! (શ્રોતા: શિક્ષણ શિબિરમેં દિયા જાતા હૈ) ગુરુદેવ: પણ શિબિરનો અર્થ શું ? (શ્રોતા: આપ કહો મા 'રાજ) ગુરુદેવ: આંહી કયાં એ શબ્દના અર્થની ખબર છે ! એ તો અમારે પંડિતજી જાણે (પંડિતજી: શિબિર એમાં શિક્ષણનો મુકામ, કેમ્પ.. લ્યો !) શિક્ષણનો કેમ્પ, શિક્ષણનો કેમ્પ આંહી થયો છે. (શ્રોતા: શિક્ષણકે કેમ્પમેં આત્માકી ભાગવત કથા ચલી) યે વસ્તુ હૈ, સચ્ચા ભાગવત !

આહા.. હા ! જુઓ ! આ વાત એસી ભી ચલી કે પર્યાય હૈ, પરિણમન હૈ, પણ વો પર્યાય, ધ્યાન કિસકા કરતી હૈ ? ધ્રુવકા. ધ્રુવ, ધ્રુવકા ધ્યાન કયા કરે ? હજી તો કોઈ

પર્યાય હૈ વો માને નહીં, ધ્રુવ કયા હૈ વો માને નહીં, ઉસકો તો આ હોતા હી નહીં,... પર્યાયમે-અવસ્થામે ધ્રુવ પ્રતિભાસમય પ્રત્યક્ષ જો ચીજ હૈ ઐસા જ્ઞાનમે આયા હૈ, આ ચીજ પ્રત્યક્ષ હી હૈ, હૈ અપની પર્યાયમે જો પ્રત્યક્ષ હુઆ, ઐસી ચીજ હૈ વો પ્રત્યક્ષ હી હૈ- (ધ્રુવ આત્મા) પ્રત્યક્ષ વસ્તુ હી ઐસી હૈ. સમજમે આયા ? પ્રકાશશક્તિ હૈ ને સ્વસંવેદનમયી પ્રકાશશક્તિ-પ્રકાશ નામકા ગુણ હૈ. સંતોકી કલા ને રીત ઐસી. અલૌકિક ! કથન પદ્ધતિ અલૌકિક !

(શ્રોતા: ધ્રુવમે ધ્રુવકા ભાસ હોતા હૈ ન ?) (ગુરુદેવ:) ધ્રુવમે ધ્રુવકા ભાસ હુઆ વો પ્રત્યક્ષમે ભાસ હુઆ તો ધ્રુવમે ધ્રુવકા ભાસ હૈ ઐસા માના. આહાહા ! કયા કહતે હૈ સમજમે આયા ? (શ્રોતા: બરાબર નહીં આયા), નહીં આયા.. કઠણ તો હૈ થોડા (શ્રોતા: પર્યાયમે ધ્રુવકા ભાસ હુઆ કિ ધ્રુવમે ધ્રુવકા ભાસ હુઆ ?) (ગુરુદેવ:) પર્યાયમે ભાસ હુઆ યે યહાં બાત નહીં હૈ. વસ્તુ પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય ઐસી ધ્રુવ ચીજ હૈ. આહા.. હા.. હા ! પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય દ્રવ્ય હૈ ઐસા લેના હૈ ન ! યહ દ્રવ્ય કયા ? નિજાત્મા નિજ પરમાત્મદ્રવ્યકા વિશેષણ બધા ચલતા હૈ ન ! આહા.. હા !

ભગવાન નિજ પરમાત્મા, દેખો ! પરમાત્મ દ્રવ્ય નિજ પરમાત્મા, ત્રિકાળ પરમસ્વરૂપ ભગવાન ધ્રુવ નિત્યાનંદ નાથ, યે કેસા હૈ ? પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય હૈ ઈ વસ્તુ હી ઐસી હૈ, આહાહા ! પંડિતજી: (પ્રતિભાસ હૈ વે બહારમે આતા હૈ ન) (ગુરુદેવ:) ઈ બહારમાં... જૈસે યે ચીજ પ્રત્યક્ષ હોતી હૈ ને અપની પર્યાયમે, ઐસી ધ્રુવમે પ્રત્યક્ષ હૈ યે ચીજ ઐસી ! (શ્રોતા:) સમજાણું નહીં ! (ગુરુદેવ:) જ્ઞાન પ્રતિભાસમય હૈ-જ્ઞાનમે દુસરી ચીજ પ્રતિભાસતી હૈ-પ્રતિ-પર ભાસતી હૈ, સમજમે આયા. જ્ઞાનકી પર્યાયમે, તો આ ધ્રુવ હૈ યે પ્રતિભાસમય ત્રિકાળ હૈ આહા ! સૂક્ષ્મ હૈ સૂક્ષ્મ થોડા, આ વસ્તુ સમ્યર્ગદષ્ટિકા વિષય હૈ, સમજમે આયા ? પરમભાવમે સ્થિત સમ્યર્ગદષ્ટિ, યે પરમભાવ ઐસા હૈ, વો જાનતે હૈ. આહા.. હા ! નંદકિશોરજી ? ન્યાં તમારા ગામમાં આવું વ્યાખ્યાન ન હાલે, આવું (સૂક્ષ્મ) ચાલે ? કયાં ગયા રાજેન્દ્રકુમારજી ? ન્યાં તો હાલે નહીં આવી વાત ચાલે નહીં કોઈ એકાદ દિ' આવ્યા હોય.. લ્યો, આ શિક્ષણ શિબિરમે ચલે આહાહા ! (શ્રોતા: યે નહીં ચલે) શહેરમાં એકાદ દિ' જાય તો કહે આ શી માંડી છે મહારાજે માંડી છે શું આ વાત ! કાંઈ અભ્યાસ નહીં, સાધારણ પામર પ્રાણી ! હમકો આ કહતે હૈ, તું પામર નહીં, તું તો ભગવાનકા ભગવાન હૈ, ભાઈ ! તને ખબર નથી. સમજમે આયા ?

અનંતા સિદ્ધ પરમાત્મા અને સંખ્યાતા અરિહંતો તીર્થંકરો કેવળીઓ સંતો યે તો તેરી એક જ્ઞાનપર્યાયમે સમા જાતા હૈ. સમજમે આયા ? ઐસી (ઐસી) અનંતી પર્યાયકા પિંડ જો ધ્રુવ પિંડ હૈ યે તૂં તેરા ભગવાનકા ભગવાન તું હૈ આ.. હા.. હા.. હા ! પ્રકાશદાસજી આ સાહેબકી વ્યાખ્યા ચલતી હૈ. (શ્રોતા: કબીર ' સાહેબ ' કહેવાય છે ને) હા,

कबीरसाहेब ! (गुरुदेवः) भाई, साहेब तो आ है (प्रत्यक्षप्रतिभासमय द्रव्य)

भगवान प्रत्यक्ष, अंदर प्रत्यक्ष ! प्रतिभास-जैसे के ज्ञान प्रत्यक्ष ! आवे छे ने भाई ! नियमसारमां के कारणसमयसारको ज्ञाननेवाला ज्ञान त्रिकाण उसमें पडा है, आवे छे ने ! (श्रोताः) त्रिकाण शक्तिरूप ! (गुरुदेवः) कारणसमयसार जो है उसको ज्ञाननेका ज्ञान भी त्रिकाण उसमें पडा है छे कारणसमयसारको ज्ञानते हैं ऐसा दो भेद पाड दिया है ध्रुवमें, छे ? क्यांके छे. हैं ? कारणसमयसार नाम आहाहा ! भगवान, कारण नाम यहां जो कहते हैं परमात्मद्रव्य ओ कारणसमयसार (है)

तो उसको क्या कहते हैं ? कारणसमयसारमें अके ज्ञान ऐसा है के अपनेको पूरण जाने, दर्शन ऐसा है (पूरण देणे) आ ध्रुव हों ? आहा.. हा ! समजमें आया ?

ओ (कथन) क्यांके इशे ! पण ओ क्यां आपणने जबर ! नियमसारमां पण क्यां होय ओ कांछ वणी आंही हिन्दी (ग्रंथ) छे पण में गुजराती वांयुं होय (श्रोताः ११-१२ गाथांमां छे.) (उपयोगनी व्याख्या आती है) अतो छे पण ज्ञान पोताने जैसे छे अवे आवे छे. समज्या ! आव्युं ल्यो आव्युं ! कारणज्ञान भी ऐसा ही है-११, १२ गाथा आ तो (हिन्दी प्रत) नवी छे ने अमां यिह्न न होय, ओलामां यिह्न कर्मा होय. जुओ ! क्या कहते हैं ? कारणज्ञान ओ त्रिकाणी ज्ञान-ध्रुवज्ञान !

(' नियमसार ' गाथा-१२ टीका... कारणज्ञान पण तेवुं ज छे. शाथी ? निजपरमात्मांमां रहेलां सइजदर्शन, सइजयारित्र, सइजसुष, सइज परम चित्शक्तिरूप निज कारणसमयसारनां स्वरूपोने युगपद् जणवाने समर्थ होवाथी तेवुं ज छे. आम शुद्ध ज्ञाननुं स्वरूप कहुं...)

आंही छे ल्यो, कारणज्ञान पण तेवुं ज छे, केम ? निज परमात्तामें विद्यमान सइज दर्शन-त्रिकाणी दर्शन, त्रिकाणी यारित्र देणो त्रिकाणी यारित्र पडा है आत्तामें, समजमें आया ? और सइजसुष और सइज परम चित्शक्तिरूप ज्ञान, निज कारणसमयसारके स्वरूपोंको युगपद् ज्ञाननेमें समर्थ होनेसे ऐसा ही है देणो ! सूक्ष्म है थोडी बात !

त्रिकाण जो ज्ञान है ध्रुव वो अपना ज्ञानको ज्ञानते हैं ऐसा त्रिकाण पडा है- त्रिकाण ध्रुव ज्ञानते है असाही ज्ञान है (श्रोताः शक्ति छे ने !) गुरुदेवः शक्ति है पण ज्ञाननेका स्वभाव पडा है ने, पर्यायमें ज्ञाना त्यारे ऐसा त्रिकाण ज्ञाननेवाला है ऐसा निर्णय हुआ. आहा.. हा ! समजे ने... ११-१२ गाथा है. सइजज्ञान भी वैसा ही है, केम ? केसे ? के निजकारणसमयसारके स्वरूपोंको युगपद् ज्ञाननेमें समर्थ है, क्या किया ? (श्रोताः) इरमाछे साब आपकी बात कुछ समजमें नहीं आ रही है (गुरुदेवः) बहुत अच्छा बात है.

कहते हैं कि जो ध्रुव, ध्रुव कारणपरमात्ता अथवा अही कहा वो निजपरमात्ता-

નિજદ્રવ્ય, ઉસમેં જ્ઞાન હૈ, દર્શન હૈ યે કૈસા ? કે જ્ઞાન અપનેકો ત્રિકાળ યુગપદ્ જાનેં ઐસા હી જ્ઞાન અંદર પડા હૈ (ધ્રુવ હૈ) ધ્રુવ, ધ્રુવકો જાનેં ઐસા પડા હૈ એમ કહતે હૈં અરે ભાઈ ગજબ વાત છે (બહુત ખૂબ બહુ ચોખ્ખું) સમજમેં આયા ? આહા.. હા !

સહજ કારણ જ્ઞાન ભી પરમાત્મામેં નિજપરમાત્મામેં, જુઓ ! આપણે ચાલતા વિષયમાં નિજપરમાત્મદ્રવ્ય આવે છે ને ! ઉસકા લક્ષણ હૈ યે.. જો નિજપરમાત્મામેં વિદ્યમાન સહજ દર્શન, સહજ ચારિત્ર, સહજ આનંદ, પરમચિત્શક્તિરૂપ વસ્તુ ઐસા નિજ કારણસમયસારકે સ્વરૂપોકો યુગપદ્ ધ્રુવ જાનનેમેં સમર્થ હોના ચાહિયે, આહાહા ! (શ્રોતાઃ) બહુત ખૂબ (શ્રોતાઃ) પર્યાયકી બાત નહીં હૈ અહીંયા (ગુરુદેવઃ) પર્યાયકી બાત નહીં આ તો ધ્રુવકા ઐસા લક્ષણ (શ્રોતાઃ) ધ્રુવમેં ઐસી શક્તિ પડી હૈ ? (ગુરુદેવઃ) ઐસી શક્તિ, અપનેકો ત્રિકાળ યુગપદ્ જાને ઐસા હી સ્વભાવ હૈ. આહા.. હા ! (શ્રોતાઃ) એમાં શક્તિ હૈ તો પર્યાય પ્રગટ હોતી હૈ. (ગુરુદેવઃ) પર્યાય તો પ્રગટ.... સમજમેં આયા ?

ત્રિકાળ જ્ઞાન ધ્રુવ હૈ વો ધ્રુવકો બરાબર જાનતે હૈં-એમ કહતે હૈં, ઐસા ઉસકા (સ્વભાવ) હૈ-પડા હૈ. આહા.. હા ! ‘બ્રહ્મ ઉપદેશ’ કર્યો આમાં આવે છે ને ભાઈ ! આનું પૂરું થાય ત્યારે... બસ, આમાં જ એ છે જુઓ ! ૧૧-૧૨ ગાથામાં છે, પછી તેરમી (ગાથા) બાર ગાથામાં પોતે બ્રહ્મઉપદેશ કર્યો મેં એમ છે જુઓ ! (નિયમસાર ગાથા ૧૨) સંસારરૂપી લતાકા મૂલ છેદનેકો હંસિચારૂપ હૈ, (યે ઉપન્યાસ સે ‘બ્રહ્મોપદેશ’ ક્રિયા)

પરમપારિણામિક સ્વભાવ, સંસારકો છેદનેમેં દાતરડા સમાન હૈ, છેદન ઉસકા અર્થ છેદનમેં હૈ ઐસી પર્યાય ઉસમેં નહીં, સંસાર છેદન સ્વરૂપ હી ઉસકા હૈ. સમજમેં આયા. ભગવાન ધ્રુવ જ્ઞાયકભાવ, જિસકો યહાં નિષ્ક્રિય કહા થા-નિષ્ક્રિય કહા થા, જિસમેં પરિણમન નહીં, જિસમેં મોક્ષમાર્ગ નહીં, જિસમેં મોક્ષ નહીં ઐસા ધ્રુવસ્વરૂપ તો કહતે હૈં એ અપનેમેં અપનેકો ત્રિકાળ જાનેં ઐસા ઉસમેં સ્વભાવ પડા હી હૈ અપનેકો ધ્રુવકો ધ્રુવ જાનેં ઐસા સ્વભાવ ત્રિકાળ પડા હૈ. સમજમેં આયા ?

(શ્રોતાઃ) કર્મ હલકા હોગા તબ જાનેં ઐસી બાત હૈં ? (ગુરુદેવઃ) કર્મ-કર્મકી આંહી બાતે ય નહીં હૈ, કર્મ રહા ઉસકે ઘર, કર્મ પરદ્રવ્ય હૈ એ યહાં સ્વદ્રવ્યમેં કહાંસે આયે ? (શ્રોતાઃ) એ તો એની મેળે નિર્જરે જ છે. આહા.. હા ! યહાં પરમ પારિણામિકમેં પર્યાયકી ભી બાત નહીં હૈ ત્યાં વળી કર્મકી બાત તો કયાંય રહ ગઈ આહા.. હા ! ભગવાન આત્મા (ધ્રુવ) જુઓ કહે છે ને ‘અનાથ’-મુક્તિસુંદરીકા નાથ ભાના ચાહિએ, ઉસકી ભાવના કરની ચાહિએ એમ કહતે હૈં એ ત્રિકાળ ભગવાન (ધ્રુવ) મુક્તિસુંદરીકા નાથ ! આહા.. હા ! એનો અનુભવ કરના ચાહિએ બહુ સરસ, ‘નિયમસાર’ મેં ભી બહુ

परमपारिष्णामिकभावकी भूब-भूब (भावना भाँ है)

आंही कहते हैं 'प्रत्यक्षप्रतिभासमय' ओहो! इच्छ तो अेमां ने अेमां वषुं बाकी छे, (श्रोताः) विशेष समजे तो बहुत माल निकले ने? (गुरुदेवः) माल निकलेने! अेमां है के नही?

आंही कहते हैं निज परमात्मा त्रिकाणी द्रव्य, अेक समयकी वर्तमान अवस्थाके पीछे, जो ध्रुव चीज पडी है, उसकी बात चलती है क्यों के धर्मीका ध्येय वो है और धर्मीको सम्यग्दर्शन प्रगट हुआ वो द्रव्यकी दृष्टिसे प्रगट हुआ है. समजमें आया? आहाहा! 'प्रत्यक्षप्रतिभासमय' आ ल्यो! अे विशेषण समजायुं के किसको कहते हैं प्रत्यक्षप्रतिभासमय?

जो ये द्रव्य, प्रत्यक्षप्रतिभासमय है, स्वरूप प्रत्यक्ष ही है, वस्तु, वस्तु तरीके अंदर स्वरूप प्रत्यक्ष है. अैसा मति अने श्रुतज्ञान द्वारा, प्रत्यक्ष होकर आत्माका अनुभव हुआ तो अे कहते हैं के प्रत्यक्षप्रतिभासमय ध्रुव है वो मेरा ध्येय है. आहा.. हा.. हा! भारे काम आकरुं जगतने आवुं सांभणवानुं मण्युं नथी.

अेकलो भगवान! जेना ज्ञाननी पर्यायमां ध्येयरूपे ध्रुव भगवान, कहते हैं के छ तो प्रत्यक्षप्रतिभासमय वस्तु छ छे अनादि अनंत प्रतिभासमय वस्तु ज अैसी है. आहाहा!

'अविनाशर' है. ठीक! निषेध कर दिया, प्रत्यक्ष सिवाय परोक्षपनाका निषेध कर दिया. समजमें आया? अथवा अेक समयकी पर्याय जो केवणज्ञानकी उसका भी निषेध हो गया! हा, अविनाशर है, भगवान ध्रुवस्वरूप त्रिकाण अविनाशर है, पर्याय तो नाशवान है-केवणज्ञानकी पर्याय भी नाशवान है, आ वात! क्यों के केवणज्ञानकी पर्याय है ते अेकसमय रहती है दूसरे समय तो उसका नाश हो जाता है, पर्याय है न- 'उत्पाद-व्ययध्रौव्ययुक्तं सत्' अेक समय केवणज्ञान उत्पन्न हुआ, दूसरे समय पर्यायका नाश होता है, दूसरे समय दूसरा केवणज्ञान उत्पन्न होता है, ओहोहोहो! केवणज्ञान नाशवान! (श्रोताः कूटस्थ कहुं छे ने!) (गुरुदेवः) अे अपेक्षा यहां कहना नही है ये तो केवणज्ञान सटेश रहता है छ अपेक्षासे कूटस्थ कहा है! आंही तो त्रिकाणनी अपेक्षा उसको नाशवान कहा है समजमें आया? (कूटस्थ क्यों कहा?) अैसी ने अैसी केवणज्ञानकी पर्याय प्रगट होती रहती है अैसी ने अैसी रहती है सटेशपने-पर्याय वो नही पक्ष अैसीने अैसी रहती है अे अपेक्षासे कूटस्थ कहा है, तो भी है तो नाशवान! अेक भगवान ध्रुवस्वरूप अविनाशी है! आहाहा!

आंही तो इच्छ शरीर ने पर नाशवान छे छ बेसतुं नथी अंदर! आ नाशवान पदार्थ, छ बेसे नही-राग नाशवान है अे बेसे नही, अेने पर्याय नाशवान है ये कैसे

બેસે ? આ.. હા.. હા ! ક્યારે બેસે ? કે ઈ ભગવાન (આત્મા) પોતે બેસારે તો બેસે ! સમજમેં આયા ? નિશ્ચયગુરુ તો ઈ આત્મા હૈ-નિશ્ચયદેવ ને નિશ્ચયગુરુ હૈ વો આત્મા હૈ આ ધ્રુવ ! એ તીર્થમેં સ્નાન કરો એમ કહતે હૈ લ્યો ! આહા.. હા.. હા ! મારગ ભારે ભાઈ !

‘ અવિનશ્વર ’ કભી નાશ નહીં હોતા, પલટન હોતા નહીં ઉસમેં એમ કહતે હૈ ધ્રુવમેં પલટન કેસા પરિણમન કેસા ? પરિણમન હૈ વો તો નાશવાન હૈ આહા.. હા ! સમજમેં આયા ?

‘ શુદ્ધ પારિણામિક પરમભાવ લક્ષણ ’-બીજેમેં પરમપારિણામિકભાવ ઐસા શબ્દ આતા હૈ ભાઈ ! પરમ પારિણામિકભાવ યે પરમપારિણામિક-આંહીયાં ‘ શુદ્ધ ’ ઉપર જોર દઈને... ત્રિકાળ શુદ્ધ ! એ ત્રણભાવ જો પારિણામિકકા કહા થા જીવત્વ-ભવ્યત્વ અભવ્યત્વ એ નહીં... શુદ્ધ પારિણામિક સહજ ભાવ પરમભાવ... કેવળજ્ઞાન આદિ ભી અપરમભાવ, સમજમેં આયા ?

આહા.. હા ! જિસકો પચાસમી ગાથામેં કહા ને.. નિયમસારમેં, ક્ષાયિક સમકિત વો ભી પરસ્વભાવ હૈ પરદ્રવ્ય હૈ પરસ્વભાવ હૈ, ગજબ વાત હૈ, પચાસમી ગાથામેં લિયા (અન્વયાર્થ:- પૂર્વોક્ત સર્વ ભાવો પરસ્વભાવો છે, પરદ્રવ્ય છે, તેથી હેય છે; અંત:તત્ત્વ એવું સ્વદ્રવ્ય-આત્મા-ઉપાદેય છે) ભગવાન તેરા સ્વભાવ તો ત્રિકાળ ઓ તેરા સ્વભાવ હૈ, એક સમયકી ક્ષાયિક સમકિતકી પર્યાય... પરસ્વભાવ હૈ. ‘ નિયમસાર ’ મેં હૈ, ઉસમેં નહીં. નિયમસાર ગાથા પચાસ. જુઓ ! પરસ્વભાવ હોં ! પરભાવ નહીં, આ તો પહલે પરસ્વભાવ-પૂર્વોક્ત સર્વ ભાવો પરસ્વભાવ હૈ... એ ચાર ભાવ પરસ્વભાવ હૈ ક્ષાયિક સમકિત પરસ્વભાવ હૈ. આહાહા ! આ તે કાંઈ દિગમ્બર સંતો પ્રભુ કહતે હૈ કિ ચારિત્રપર્યાય પરસ્વભાવ હૈ-વીતરાગી ચારિત્રપર્યાય પ્રગટ હુઈ સમ્યગ્દર્શનપૂર્વક અનુભવમેં, પરસ્વભાવ હૈ.. (શ્રોતા:) કિસકી અપેક્ષા ? (ગુરુદેવ:) ત્રિકાળકી અપેક્ષાએ, રાગકી અપેક્ષાસે તો સ્વભાવ હૈ પણ ત્રિકાળકી અપેક્ષાસે પરસ્વભાવ હૈ ઓર ‘ પરદ્રવ્યમ્ ’-ઉસકો પરદ્રવ્ય કહ દિયા.. આહાહા ! ત્રિકાળી જ્ઞાયક ભગવાન વો સ્વદ્રવ્ય અને નિર્મળ પર્યાય મોક્ષકા મારગ વો પર્યાય પરદ્રવ્ય પરસ્વભાવ ને પરદ્રવ્ય ! આહાહા ! ઓર હેય-તીન બોલ લીયા હૈ.. અંત: તત્ત્વ ઐસા સ્વદ્રવ્યમ્ આત્મા ઉપાદેય હૈ.

ભગવાન આત્મા ! જુઓ ! બહુ વિશેષ લીધું છે, આ સ્વદ્રવ્યકા આધાર સહજ પારિણામિકભાવલક્ષણ કારણસમયસાર હૈ.

આહાહા ! ત્રિકાળી ભગવાન, જિસમેં પરિણતિ મોક્ષકી ભી નહીં, ઐસા ભગવાન ધ્રુવ, કહતે હૈ કિ શુદ્ધ પારિણામિકભાવ અને એ સિવાય એકસમયકી પર્યાય ધર્મકી સચ્ચી ધર્મકી પર્યાય હોં, વો ભી પરસ્વભાવ, પરદ્રવ્ય ને હેય હૈ. યે હેય હૈ, ઉપાદેય નહીં. આહાહા ! શેઠ ? સૂના હી નહીં કભી ઐસા.

(श्रोता:) आठ साल हो गये, आपके पास पहेली बार सूना (गुरुदेव:) बात सखी है, कोई वजते नहीं था आ गाथामें, वंयाई गया है पहले ! समजमें आया ? आ तो अगम्यगम्यनी वातुं है !

कहते हैं अंतःतत्त्व द्रव्य स्व, जिसको आंड़ी पारिणामिकभाव कहते हैं, जुओ ! (सइज) पारिणामिक परमभावलक्षण-पारिणामिक, शुद्धपारिणामिक अेम लीया है कारण के ओला अशुद्धपारिणामिकका निषेध करना है ने ! शुद्धपारिणामिक परमभाव ! दूसरा अपरमभाव ! केवणज्ञान आदि, क्षायिक समकित आदि, अपरमभाव, और (शुद्धपारिणामिक) परमभाव भगवान ध्रुव आहाहा ! निजपरमात्म द्रव्य अपना निज परमात्मद्रव्य त्रिकाणी देओ ! “ निज अपना परमात्मद्रव्य वही मैं हूं. ” सम्यग्दृष्टि, उसको अपना ध्येय बनाकर ऐसा जानते हैं ने मानते हैं, अे में हूं समजमें आया ? अे मैं हूं-ऐसा निर्णय तो पर्याय करती है पण पर्याय निर्णय करती है के आ मैं हूं समजमें आया ? निजपरमात्म द्रव्य !

जुओ ! अेटला विशेषण आया था, आया था न पहले ? (दूसरे पाने) सर्वविशुद्ध-पारिणामिक-परमभावग्राहक शुद्ध उपादानभूत शुद्धद्रव्यार्थिकनयसे जव कर्तृत्व-भोक्तृत्वसे रहित है और बंध-मोक्षके कारण ने परिणामसे शून्य हैं बीजे पाने छे. समजमें आया ?

पानां नहीं है ? तमारी पासे ? क्यां गया ? उसके पास नहीं घेर भूल गया ? समजमें आया ? अत्यारे वंयाता है वो भबर है के नहीं ? घर तो भूल गया है, पानां भूल गया ? समजमें आया ? (श्रोता : गलतीसे दूसरा पानां रभ दिया) गलतीसे कहां रभे ? समजमें आया ?

आ तो कांई पीछे वारंवार आता नहीं है. समजमें आया ? ऐसा निजपरमात्मद्रव्य वही मैं हूं वही मैं हूं ! सम्यग्दृष्टि, अपनेको ध्येय आ आत्माको कहै कि ये मैं हूं. ऐसा विशेषणवाला (आत्मा मैं हूं) परंतु ऐसा नहीं भाता-नास्तिसे बात करते हैं-अनेकांतसे सम्यग्दृष्टि ऐसी भावना नहीं करता के मैं भंउज्ञानरूप मैं हूं मैं पर्यायरूप हूं ऐसी भावना करते नहीं. समजमें आया ? भंउज्ञानरूप मैं हूं ऐसी भावना नहीं करते !

आहा.. हा.. हा ! काणज कंपी जय अज्ञानीना तो साधारण प्राणीनां तो जयां आवुं सांभणे ! आहा ! हा ! आरे आवो मारग ? वीतराग आवुं अेकांत कहे छे ? आ तो अेकांत छे.. अेकांत छे.. अरे ! सांभणतो भरो ! अेकांत ज कहेवाय ने ! (श्रोता: सम्यक् अेकांत ज होय ने !)

सम्यक् अेकांत ऐसा स्वद्रव्यकी दृष्टि विना-ध्येय बनाया विना, सम्यग्दर्शन कल्पी तीनकालमें होता ही नहीं.. आहाहा ! समजमें आया ? सम्यग्दर्शन हुआ फिर भी ध्येय

तो उसका वोढी है. पीछे शास्त्रमें आता है कि नहीं के अप्रतका त्याग कर, वो तो स्वरूपका अनुभव हुआ है उसमें अप्रतका त्यागका अर्थ: स्वरूपमें स्थिरता विशेष कुछ है, त्पारे अप्रतका त्याग होकर प्रतका विकल्पकी भूमिकामें ऐसा विकल्प आता है, छ तो आनंदमें स्थिर है तो प्रत कहां रखा है? वो तो आता है न ओ कया कहेवाय? पूज्यपाद स्वामीके 'छष्टोपदेश' में आता है, अप्रत छोडीने प्रत लेना. उसका अर्थ कया? (श्रोता: पछी बेय छोडवा लायक कहा है) (गुरुदेव:) पछी.. ओ छोडवालायक नहीं ने ओ यीज ज मेरेमें नहीं, प्रत ने अप्रतका विकल्प मेरेमें है ही नहीं-मेरी पर्यायमें है नहीं तो द्रव्यमें तो है ही नहीं आहा.. हा! ऐसी दृष्टि हुआ पीछे-अनुभवका आनंदका स्वाद आया, विशेष उसमें स्थिर होकर आनंदकी विशेष दशा कुछ तो अप्रतका त्याग हुआ अने त्पारे प्रतका विकल्पकी भूमिका उसको उत्पन्न होती है. पछ आनंदमें विशेष आया है उस भूमिकामें प्रतका विकल्प उत्पन्न होता है. समजमें आया?

नहीं तो ऐसा कहा है के अप्रतसे नर्काटिमें जायेगा, प्रतसे स्वर्गाटिमां जायेगा. वो छाया है वो तडका है-ऐसा आता है न! (श्रोता: ये वास्तविक नहीं, ये बात वास्तविक है आपकी) गुरुदेव: ये वास्तविक है (श्रोता:) अंडरूप विषयक! गुरुदेव: अंडरूप? अंडरूप-जो पांय ज्ञान है न! (श्रोता:) पर्याय, पर्याय (गुरुदेव:) पर्याय है न! (श्रोता:) राग करती है वो? (गुरुदेव) राग, रागकी बात नहीं, यहां तो ओक समयकी पर्याय है ये अंडरूप है. आ शुद्ध केवणज्ञानकी पर्याय भी अंडरूप है भगवान त्रिकाण है वो अअंड है. समजमें आया?

अंडज्ञानको भी भाता नहीं तो वणी शुभरागको भावे और निमित्तको मिलानेकी भावना हो, ऐसी भावना ज्ञानीको होती नहीं. त्पारे वात भाए! (बहु योभ्युं)

(श्रोता:) ऐसी भावना वारंवार सम्यग्दृष्टि भाता है तो वो आत्माको ही संमत करता है? (गुरुदेव:) उसको संमत करते हैं ध्रुवको, ध्रुव दृष्टिमें आया वोही संमत करते हैं वारंवार त्यां ज दृष्टि पडी है वारंवार त्यां ज दृष्टि जाती है-ओम कहते हैं. (श्रोता:) हरसमयमें हैं? गुरुदेव: हा, हरसमयमें हैं दृष्टि पछ आंही वात करना है ने!

पंथायार, ये आता है श्लोक आता है नियमसारमें-पंथायार निर्मण पानेवाला, मुनि! पंथमगतिने कारणे, पंथम भावको स्मरण करते हैं. ऐसी श्लोक है. कया कहा? निर्मण सम्यग्दर्शन-ज्ञान-यारित्र तप ने वीर्य, निर्मण वीतरागी ऐसा पंथायार पालनेवाला धर्मात्मा, पंथमगतिके कारणे, पंथमभावको स्मरण करते हैं ऐसा पाठ है. स्मरण करताका अर्थ कया? उसकी परिणति वारंवार ओ तरङ्ग ही जूकी है. आहा.. हा.. हा.. हा! समजमें आया? कथनी तो ओमज आवे ने कथनी कैसी आवे! धर्मीकी-सम्यग्दृष्टिकी दृष्टि ध्रुव ध्येय उपर गछ है ने परिणमन हुआ है.. समजमें आया? वो

परिणामन निरंतर ચાલુ છે... ઉસકા નામ સ્વાત્માકો ધ્યાતા ભાતા છે એમ કહનેમે આતા છે. ભાષામાં ઉપદેશ તો ઉપદેશની રીતે આવે ભાષા જડ, ભાવ કહેના અંતરકા... સમજમે આયા ?

“નિજ પરમાત્મ દ્રવ્ય વહી મેં હૂં પરંતુ એસા નહીં ભાતા કે ખંડજ્ઞાનરૂપ મેં હૂં.” મેં મતિજ્ઞાન ને શ્રુતજ્ઞાન રૂપ મેં હૂં-ખંડજ્ઞાનરૂપ મેં હૂં એસી ભાવના જ્ઞાનીકો હોતી નહીં. આહા... હા ! એસા ભાવાર્થ છે લ્યો ! એસા ભાવાર્થ છે સારી ગાથાકા આ ભાવાર્થ છે.

“યહ વ્યાખ્યાન પરસ્પર સાપેક્ષ એસા આગમસે-અધ્યાત્મસે જ્ઞાન કરકે યથાર્થ ક્રિયા છે” એમ કહતે હે-આગમકી ભાષા કયા છે, અધ્યાત્મકી ભાષા કયા છે-સબ મિલાકર કહા છે, મોક્ષકા મારગ આગમ ભાષાએ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક કહા ઓર મોક્ષકા મારગ અધ્યાત્મ ભાષાએ શુદ્ધાત્મા અભિમુખ પરિણામ ને શુદ્ધોપયોગ કહા, દોયમે વિરોધ નહીં, ક્યોંકિ દોય અપેક્ષા લેકર બાત ક્રિયા છે. સમજમે આયા ? તથા “તેમ જ નયદ્વયકે દ્રવ્યાર્થિક-પર્યાયાર્થિકકે અભિપ્રાય કે અવિરોધપૂર્વક કહા ગયા છે,” ક્યોંકે પહેલે કહાથા કે જો ચાર ભાવ છે વો પર્યાયરૂપ છે, ત્રિકાળી ભાવ દ્રવ્યરૂપ છે એસા દોનોંકો મિલાકર બાત ક્રિયા થા, પર્યાય નહીં છે એસા નહીં પર્યાય પર્યાયમે છે. સમજમે આયા ? એમ કહતે હે દેખો ! નયદ્વયકે દ્રવ્યાર્થિક-ત્રિકાળીદ્રવ્ય ધ્રુવ ઓર વર્તમાન પર્યાય-ચારભાવરૂપ દોકો મિલાન કરકે અભિપ્રાયકો અવિરોધપૂર્વક કહા ગયા છે, ઉસમે કહીં વિરોધ છે નહીં, આચાર્ય પોતે સિદ્ધ કરતે હે, સમજમે આયા ? સૂક્ષ્મ તો છે થોડા ભાઈ ! (શ્રોતા:) કામ તો પર્યાય સે હોતા છે ? (ગુરુદેવ:) હાં, કામ તો પર્યાય સે છે પણ પર્યાયકા ધ્યેય કયા છે વો બાત છે-ઈસલિએ તો દોય બાત ક્રિયા છે કિ પારિણામિકભાવ ધ્રુવરૂપ છે ચાર ભાવ પર્યાયરૂપ છે, ભાવરૂપ છે-ભાવના ભાનેવાલા ધ્રુવકી ભાવના કરતે હે પર્યાયકી ભાવના કરતે નહીં, મોક્ષમાર્ગ તો પર્યાય છે. આહાહા ! ભારે વાત ભાઈ !

‘નયદ્વયકે અભિપ્રાયકે અવિરોધપૂર્વક હી કહનેમે આયા હોનેસે સિદ્ધ છે. (નિર્બાધ છે) “ઉસમે કોઈ વિરોધ અંશેપણ આગમસે કે અધ્યાત્મસે છે નહીં. એમ આચાર્ય પોતે કહતે હે” “એસા વિવેકી જાને...” આહાહા ! દેખો એક શબ્દમે કહ દિયા એસા વિવેકી જાને-રાગસે પૃથક્ હોકર ધ્રુવકા દૈષ્ટિ કરનેસે, વિવેકી કો.. ઉસકી સહજ ખબર પડતી છે. સમજમે આયા ? વિવેકી જાને હો-સંસ્કૃત ટીકામે હે પહેલેસે કર્તા-કર્મસે ઉપાડા છે, આત્મા કર્તા-કર્મ નહીં, વિકારકા કર્તા ને વિકારકા ભોક્તા દ્રવ્ય નહીં, ત્યાંથી ઉપાડા થાને ? સમજમે આયા ?

કયા કહતે હે ? વિકાર આયાને પહેલે (શ્રોતા:) પછી એમ આવ્યું ને કે જાણવાવાળો તો છે. (ગુરુદેવ:) જાણવાવાળો એ બીજું -જાણવાવાળો બીજા અર્થમાં કહ્યું છે. અપનેકો જાનતા છે ઈ જાણવાવાલા, યહ તત્ત્વ ચલેગા આપણે -હવે (શ્રોતા:) વો વિવેકી જાને (ગુરુદેવ:) હાં. વો વિવેકી જાને, અલૌકિક માર્ગ છે ભાઈ ! કર્તા કર્મ ઉડા દિયા જાણે,

જાણે નો અર્થ ઈ કે પર્યાયમાં એસા જ્ઞાન હોતા હૈ, ઈસે જાને એસા કહા હૈ સહજરૂપ પરિણમનકી પર્યાયમે વો જાતકા જ્ઞાન હોતા હૈ, સમજમે આયા ? જાને એસા કહા ! જાણે એટલે જાનને જાતા હૈ ન્યાં ? ઈ જાનનેકી પર્યાય એસી પ્રગટ હોતી હૈ કિ રાગ આયે તો ઉસકો જાણે એમ કહના, ઉપશમ હો તો ઉપશમકો જાને એમ કહના, ક્ષયોપશમ-ક્ષાયિક હો તો ઉસકો જાને એમ કહના. કહના કા અર્થ કયા ? ઉસકો જાને (શ્રોતા:) જાણતો નથી ને કહેવું ? (ગુરુદેવ:) જાણતો નથી નહીં, જાણવાની અપની પર્યાયમે વો આયા હૈ ઈતની વ્યવહારકી અપેક્ષા જાને એસા કહનેમે આયા હૈ, સમજમે આયા ? સબ બાત આ ગઈ.

લ્યો ! બારમા વ્યાખ્યાન પૂરા હો ગયા ઉસમે. આજ બારમા દિન હૈ. સબ બાત આ ગઈ. (આજ) પૂરા હો ગયા, એસા કભી નહીં બાત આયા હો ! કભી વ્યાખ્યાન એસા બહાર નહીં આયા, સ્પષ્ટીકરણ ભી એસા આયા વૈસા પહલે કભી નહીં આયા. આહા.. હા !

નિષ્ક્રિય હૈ ભગવાન આત્મા ! અર્થાત્ સિદ્ધકી પર્યાયસે ભી રહિત હૈ ભગવાન આત્મા ! આહા.. હા.. હા ! એસી બાત ક્રિયા વો આગમસે ઔર અધ્યાત્મસે યથાર્થ હૈ વો વિવેકી જાનતે હૈ એમ કહતે હૈ, જિસકો વિવેક નહીં વો જાન સકતે નહીં. (શ્રોતા:) વિવેકી માને સાધક ? (ગુરુદેવ:) સાધક-જ્ઞાની-સમકિતી.. આંહી તો સમ્યગ્દષ્ટિ જાને એમ લેના હૈ ન... અજ્ઞાનીકો પત્તા હી કહાં હૈ કયા ચીજ હૈ ? સમજમે આયા ?

અપની દૈષ્ટિમે ધ્રુવ આયા હૈ ઉસકો સબ વિવેક હૈ ઉસકો સબકા ખ્યાલ હૈ કે પર્યાય આ દ્રવ્ય આ, દૂસરેકો ઉસકી ખબર પડતી નહીં આહા.. હા ! (પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)

શુદ્ધ પારિણામિક ભાવ સંબંધી-બાર અપૂર્વ પ્રવચન દ્વારા-ક્ષીણમોહગુણ સ્થાનની પ્રાપ્તિનો અમોઘ ઉપાય દર્શાવનાર શ્રી સદ્ગુરુદેવનો જય હો... જય હો... જય હો !

શ્રીમદ્ આચાર્યવર અમૃતચંદ્રસૂરિ વિરચિત શ્રી સમયસાર-કલશની

પં. શ્રી રાજમલજીકૃત કલશ ટીકા-કલશ-૨૭૧

ન દ્રવ્યેણ खण्डयामि, न क्षेत्रेण खण्डयामि, न कालेन खण्डयामि, न भावेन खण्डयामि; सुविशुद्ध एको ज्ञानमात्र-भावोऽस्मि।

ખંડાન્વય સહિત અર્થ:- “ ભાવ:અસ્મિ ” હું વસ્તુસ્વરૂપ છું. વળી કેવો છું? “ જ્ઞાનમાત્ર ” ચેતનામાત્ર છે સર્વસ્વ જેનું એવો છું. “ એક: ” સમસ્ત ભેદ-વિકલ્પોથી રહિત છું. વળી કેવો છું? “ સુવિશુદ્ધ: ” દ્રવ્યકર્મ-ભાવકર્મ-નોકર્મરૂપ ઉપાધિથી રહિત છું. વળી કેવો છું “ દ્રવ્યેણ ન खण्डयामि ” જીવ સ્વદ્રવ્યરૂપ છે એમ અનુભવતાં પણ હું અખંડિત છું; “ ક્ષેત્રેણ ન खण्डयामि ” જીવ સ્વક્ષેત્રરૂપ છે એમ અનુભવતાં પણ હું અખંડિત છું; “ કાલેન ન खण्डयामि ” જીવ સ્વકાળરૂપ છે એમ અનુભવતાં પણ હું અખંડિત છું; “ ભાવેન ન खण्डयामि ” જીવ સ્વભાવરૂપ છે એમ અનુભવતાં પણ હું અખંડિત છું. ભાવાર્થ આમ છે કે એક જીવવસ્તુ સ્વદ્રવ્ય, સ્વક્ષેત્ર, સ્વકાળ, સ્વભાવરૂપ ચાર પ્રકારના ભેદો દ્વારા કહેવાય છે તો પણ ચાર સત્તા નથી, એક સત્તા છે. તેનું દષ્ટાંત- જેમ એક આમ્રફળ ચાર પ્રકારે છે એમ તો ચાર સત્તા નથી. તેનું વિવરણ- કોઈ અંશ રસ છે, કોઈ અંશ છોતરું છે, કોઈ અંશ ગોટલી છે, કોઈ અંશ મીઠાશ છે, તેમ એક જીવવસ્તુ (વિષે) કોઈ અંશ જીવદ્રવ્ય છે, કોઈ અંશ જીવક્ષેત્ર છે, કોઈ અંશ જીવકાળ છે, કોઈ અંશ જીવભાવ છે, એ પ્રમાણે તો નથી, એવું માનતાં સર્વ વિપરીત થાય છે. તેથી આ પ્રમાણે છે કે જેમ એક આમ્રફળ સ્પર્શ-રસ-ગંધ-વર્ણો બિરાજમાન પુદ્ગલનો પિંડ છે, તેથી સ્પર્શમાત્રથી વિચારતાં સ્પર્શમાત્ર છે, રસમાત્રથી વિચારતાં રસમાત્ર છે, ગંધમાત્રથી વિચારતાં ગંધમાત્ર છે, વર્ણમાત્રથી વિચારતાં વર્ણમાત્ર છે; તેમ એક જીવવસ્તુ સ્વદ્રવ્ય સ્વક્ષેત્ર સ્વકાળ સ્વભાવે બિરાજમાન છે, તેથી સ્વદ્રવ્યરૂપે વિચારતાં સ્વદ્રવ્યમાત્ર છે, સ્વક્ષેત્રરૂપે વિચારતાં સ્વક્ષેત્રમાત્ર છે, સ્વકાળરૂપે વિચારતાં સ્વકાળમાત્ર છે, સ્વભાવરૂપે વિચારતાં સ્વભાવમાત્ર છે. તેથી એમ કહ્યું કે જે વસ્તુ છે તે ‘ અખંડિત ’ છે. ‘ અખંડિત ’ શબ્દનો આવો અર્થ છે.

(શાલિની)

योऽयं भावो ज्ञानमात्रोऽहमस्मि ज्ञेयो ज्ञेयज्ञानमात्रः स नैव।

ज्ञेयो ज्ञेयज्ञानकल्लोलवल्ग्वान् જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્ર:॥ (૮-૨૭૧)

ખંડાન્વય સહિત અર્થ:- ભાવાર્થ આમ છે કે જ્ઞેય-જ્ઞાયક સંબંધ વિષે ઘણી ભ્રાંતિ ચાલે છે, તેથી કોઈ એમ સમજશે કે જીવવસ્તુ જ્ઞાયક, પુદ્ગલથી માંડીને

ભિન્નરૂપ છ દ્રવ્યો જ્ઞેય છે; પરંતુ એમ તો નથી, જેમ હમણાં કહેવામાં આવે છે તેમ છે- “ અહમ્ અયં યઃ જ્ઞાનમાત્રઃ ભાવઃ અસ્મિ ” (અહમ્) હું (અયં યઃ) જે કોઈ (જ્ઞાનમાત્રઃ ભાવઃ અસ્મિ) ચેતનાસર્વસ્વ એવી વસ્તુસ્વરૂપ છું “ સઃ જ્ઞેયઃ એવં ”- તે હું જ્ઞેયરૂપ છું પરંતુ એવા જ્ઞેયરૂપ નથી ? “ જ્ઞેયજ્ઞાનમાત્રઃ ” (જ્ઞેય) પોતાના જીવથી ભિન્ન છ દ્રવ્યોના સમૂહના (જ્ઞાનમાત્રઃ) જાણપણામાત્ર. ભાવાર્થ આમ છે કે- હું જ્ઞાયક અને સમસ્ત છ દ્રવ્યો મારાં જ્ઞેય- એમ તો નથી. તો કેમ છે ? આમ છે- “ જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્રઃ જ્ઞેયઃ ” (જ્ઞાન) જ્ઞાન અર્થાત્ જાણપણારૂપ શક્તિ, (જ્ઞેય) જ્ઞેય અર્થાત્ જાણવાયોગ્ય શક્તિ, (જ્ઞાતૃ) જ્ઞાતા અર્થાત્ અનેક શક્તિએ બિરાજમાન વસ્તુમાત્ર, - એવા ત્રણ ભેદ (મદ્વસ્તુમાત્રઃ) મારું સ્વરૂપમાત્ર છે (જ્ઞેયઃ) એવા જ્ઞેયરૂપ છું. ભાવાર્થ આમ છે કે- હું પોતાના સ્વરૂપને વેધવેદકરૂપે જાણું છું તેથી મારું નામ જ્ઞાન, હું પોતા વડે જાણવા યોગ્ય છું તેથી મારું નામ જ્ઞેય, એવી બે શક્તિઓથી માંડીને અનંત શક્તિરૂપ છું તેથી મારું નામ જ્ઞાતા; - એવા નામભેદ છે, વસ્તુભેદ નથી. કેવો છું ? “ જ્ઞાનજ્ઞેયકલ્લોલવલ્ગન ” (જ્ઞાન) જીવ જ્ઞાયક છે, (જ્ઞેય) જીવ જ્ઞેયરૂપ છે, એવો જે (કલ્લોલ) વચનભેદ તેનાથી (વલ્ગન) ભેદને પામું છું. ભાવાર્થ આમ છે કે વચનનો ભેદ છે, વસ્તુનો ભેદ નથી. ૮-૨૭૧.

પ્રવચન નં. - ૧

કળશ ૨૭૦/૭૧

તા. ૫-૧-૬૬

સાધ્ય-સાધક અધિકાર

‘ શ્રી સમયસાર કળશટીકા કળશ ૨૭૦ ’

ન દ્રવ્યેણ ખણ્ડયામિ, ન ક્ષેત્રેણ ખણ્ડયામિ, ન કાલેન ખણ્ડયામિ, ન ભાવેન ખણ્ડયામિ; સુવિશુદ્ધ એકો જ્ઞાનમાત્ર-ભાવોઽસ્મિ ।

“ સુવિશુદ્ધઃ એકો જ્ઞાનમાત્રઃ ભાવઃ અસ્મિ ”- જુઓ માથે શું કહ્યું ? હવે છેલ્લા કળશ છે ને, તે એકદમ અભેદનાં પડખાંઓનાં પ્રકાર બતાવે છે ! માથે કહ્યું ને ! (૨૭૦માં). માથેનું હવે થોડું રહ્યું છે એની સાથે સંધિ કરતા કે: આત્મા ! વસ્તુસ્વરૂપે, પુણ્ય પાપના ભાવ, શરીર, કર્મથી રહિત પણ અનંતશક્તિ સહિત (છે). પણ એવી અનંત શક્તિ સહિતને એક, એક શક્તિને, એક એક નયે ખોજવા જતાં, ખોજ ખોવાઈ જાય છે. એમ આવ્યું. “ સઘેઃ પ્રણશ્યતિ ”નો અર્થ જ એવો કર્યો છે ! ‘ સઘેઃ પ્રણશ્યતિ ’ છે ને ! ચોથી લીટીમાં- ‘ ખંડ ખંડ હોકર મૂલસે ખોજ મિટા-નાશકો પ્રાપ્ત હોતા હૈ ’ એટલે કે આત્મા, એકસમયમાં અનંતશક્તિ સંપન્ન ! અનંતગુણરૂપ છે, છતાં એક એક શક્તિને, એક નયે

શોધતાં એની ખોજ નાશ થઈ જાય છે. ખોજ એટલે, એકરૂપ વસ્તુનો અનુભવ એમાં થઈ શકતો નથી. સમજાણું કાંઈ ?

એ વસ્તુ પોતે અનંતશક્તિગુણસંપન્ન ભલે (છે) અને વિકાર, શરીર, કર્મથી તો ઈ પ્રાપ્ત થાય નહીં, પુણ્ય-પાપના વિકલ્પથી કે શરીરની અવસ્થાના આશ્રયે, એ વસ્તુની પ્રાપ્તિનો અનુભવ હોય નહીં. પણ એનામાં અનંતગુણ છે ઈ અનંતગુણમાં, એક-એક ગુણના લક્ષે (પ્રાપ્તિ) કરવા જાય, તો તે ખંડ ખંડ થતાં તેનો (આત્માનો) અનુભવ સિદ્ધ થતો નથી. કેમકે વસ્તુ એકરૂપ છે, એકરૂપ દૈષ્ટિ થતાં એનો અનુભવ થાય. અનંતપણાની દૈષ્ટિ કરતાં એનો અનુભવ થાય નહીં. એમ આ ગાથામાં કહ્યું. હવે, અહીંયાં ચાર બોલનો નિષેધ કરે છે. પહેલાં અનંતગુણના અનંતનયોનો નિષેધ કર્યો, હવે ચારનો નિષેધ ને પછી કરશે ત્રણનો નિષેધ-જ્ઞાતા, જ્ઞેય ને જ્ઞાન ત્રણ એ પહેલા આમાં ચારનો નિષેધ કરે છે હવે !

પહેલાં છેલ્લો બોલ લે છે “ સુવિશુદ્ધ એકો જ્ઞાનમાત્રઃ ભાવઃ અસ્મિ ” કેવો છું. હું ? કે “ જ્ઞાનમાત્રઃ ભાવઃ અસ્મિ ” ભાવઃ અસ્મિ, ભાવ એટલે વસ્તુ ! હું વસ્તુસ્વરૂપ છું હું વસ્તુ સ્વરૂપ છું. ‘ ઔર કૈસા હૂં ? જ્ઞાનમાત્રઃ ’ વસ્તુનો સ્વભાવ ચેતના માત્ર છે. જાણવું દેખવું એવો જ એનો સ્વભાવ છે. ‘ ચેતનામાત્ર હૈ સર્વસ્વ જિસકા ’ બધું સર્વસ્વ ઈ ચેતનામાત્રમાં બધું સમાઈ ગયું (છે). ઈ પુણ્ય-પાપ, શરીર, કર્મ એમાં નથી. નથીની વાત અહીંયા કરી નથી, પણ ‘ છે આ ’ (ની વાત કરી છે.) ચેતનામાત્ર સર્વસ્વ ચેતનામાત્ર સર્વસ્વ પોતાનું ! સર્વસ્વ (અર્થાત્) સર્વ પોતાનું ચેતનામાત્ર એ વસ્તુ છે ! “ એકઃ ” એક છું. “ એકો ” છે ને અંદર ‘ સમસ્ત ભેદવિકલ્પોસે રહિત હૂં ’ ‘ એક છું ’ એટલે શુદ્ધ છું. શુદ્ધ છું એટલે એક છું. એક છું એટલે કોઈપણ ભેદના વિકલ્પ વિનાનો છું એટલે કેવો છું, કે ‘ સુવિશુદ્ધઃ ’ જુઓ આ અનુભવની દૈષ્ટિ થતાં ‘ આ ’ હોય છે એમ કહે છે અહીંયાં, આહાહા ! સમજાય છે કાંઈ ?

આત્માનો અનુભવ થવામાં એકલી વસ્તુ ચેતના માત્ર સર્વસ્વ એક ને સુવિશુદ્ધ (છે.) સુવિશુદ્ધ એટલે ? એમાં નાખ્યું (કહ્યું). દ્રવ્યકર્મ, ભાવકર્મ, નોકર્મરૂપ ઉપાધિસે રહિત હૂં. એવો આત્મા ! ‘ કૈસા હૈ... ? “ દ્રવ્યેણ ન ખણ્ણ્યામિ ” વ્યાખ્યા જુદી રીતે આ કરે છે આહાહા ! ઓલામાં તો દ્રવ્યથી ખંડિત થતો નથી, એટલો અર્થ આપણે લીધો. જયચંદપંડિતમાં આવે છે. અહીંયાં તો કહે છે, જીવ “ દ્રવ્ય સ્વદ્રવ્યરૂપ હૈ ઐસા અનુભવને પર ભી મૈ અખંડિત હૂં ” હું સ્વદ્રવ્યરૂપ છું હું સ્વદ્રવ્યરૂપ છું એમ છતાં, એ એક ભાગ એમાં નથી આવતો એમ કહે છે. ક્ષેત્ર કાળ અને ભાવ એવા ચાર ભંગમાં, હું સ્વદ્રવ્યરૂપ છું એથી, એના બીજા ત્રણ બોલ (ભાવ) ભેગા નથી આવતા એમ નથી. એકરૂપે હું અખંડ દ્રવ્યમાં અખંડ જ છું. સમજાણું કાંઈ ?

જીવ, સ્વદ્રવ્યરૂપ છે, વસ્તુ તરીકે વસ્તુ તરીકે એસા અનુભવને પર ભી મૈ અખંડિત હૂં એક દ્રવ્યરૂપ છું એમ કહેતાં, કાંઈ દ્રવ્યનો ભાગ ખંડ થયો છે. અને ક્ષેત્ર કાળ ભાવનો ભંગ કાંઈ રહી ગયો છે એમ નથી, એમ (અહીંયાં) કહે છે. સમજાણું કાંઈ ? કો ' સમજાય છે કે નહી આમાં ? આ તો બધું ઊંચી ! જીણી વાત છે હવે (શ્રોતા: ઊંચી ને જીણી એટલે ?) ઉત્તર:- જીણીમાં ધ્યાન રાખવાનું હોય, ઊંચીમાં સાચી છે એમ, સમજાણું કાંઈ ? દ્રવ્ય સ્વદ્રવ્ય જોયું ? ભાષા પણ પાછી કેવી સ્વદ્રવ્ય દ્રવ્ય એમ ન (કહ્યું) ઈ જીવ, સ્વદ્રવ્યરૂપ છે એમ કહેવામાં, બીજા દ્રવ્યરૂપે તો નથી પણ ઈ સ્વદ્રવ્ય કહેવામાં એક અંશ જ આવે છે એમ નથી. હું સ્વદ્રવ્યરૂપ છું. એટલે કે બીજો કોઈ અંશ બાકી કોઈ રહી જાય છે ક્ષેત્ર કાલ ભાવનો એમ નથી એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ ?

એક દ્રવ્ય ચેતનામાત્ર વસ્તુ દ્રવ્ય, સ્વદ્રવ્યરૂપ છું સ્વ-દ્રવ્યરૂપ છું એમ કહેતાં ' અનુભવને પર ભી મૈ અખંડિત હૂં '

“ ક્ષેત્રેણ ન ખણ્યામિ ” જીવ સ્વક્ષેત્રરૂપ છે. બીજો બોલ જીવ, સ્વ, સ્વક્ષેત્રરૂપ છે. એમ કહેતાં છતાં એક અંશ નથી. એમાં પણ બધાં દ્રવ્ય કાલ ભાવનું અખંડ એકપણું આવી જાય છે એમ કહે છે. હં. ભારે જીણી વાત ભાઈ ? આ જીવનું આ અખંડપણું એમ દૈષ્ટિમાં આવવું, એનું નામ ધર્મ ને સમ્યગ્દર્શન છે સમજાણું કાંઈ ?

કહે છે: હું જીવ, સ્વક્ષેત્રરૂપ છું. પોતાનું ક્ષેત્ર પહોળું એટલે એ રીતે હું જીવ સ્વક્ષેત્રરૂપ છું. એ રીતે પણ “ એસા અનુભવને પર ભી મૈ અખંડિત હૂં ” એટલા સ્વક્ષેત્રરૂપ હું સ્વક્ષેત્રરૂપ છું, એમ છતાં છું તો અખંડ જ, કોઈ ભાગ એમાંથી-સ્વક્ષેત્રરૂપ છું એમાં કોઈ ભાગ બાકી રહી જાય છે, અંદર ભાવનો સ્વકાળનો કે દ્રવ્યનો બાકી રહી જાય છે, એમ નથી. સમજાય છે કાંઈ ?

આવો ધર્મ ! ભારે ભાઈ હવે, આમાં નવરાશ ક્યાં માણસને લ્યો કહેવાય છે ને હજી તો બહારથી વિકલ્પથી, દયા-દાન ને ભક્તિથી ધર્મ કરવો છે, એનાથી ધર્મ થાય ને એનાથી કલ્યાણ થાય રખડવા ટાણે. અનંત કાળથી રખડે છે, એમાં છે રખડવું ચોરાશી અવતારમાં રખડવું છે ઈ એનાથી માને છે કે મારું કલ્યાણ થાશે.

વસ્તુ પોતે અખંડાનંદ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ આત્મા છે. એ વસ્તુના જે ચાર ભાગ, એમાં એક ભાગમાં, બીજા ભાગ રહી જાય છે, એમ કરીને અહીંયાં નિષેધ કરે છે. બીજી તો વાત શી કરવી ? સમજાણું કાંઈ ? વિકલ્પ છે ઈ દયા-દાન-વ્રત-ભક્તિ એ તો રાગ છે, વિકાર છે. એનાથી ધર્મ બર્મ થાય નહીં; એનાથી આત્માનો અનુભવ થતો નથી. શરીરની ક્રિયાથી, તો ક્યાંય રહી ગઈ (દૂર) વાત. પણ કોણ જાણે ક્યાંનું ક્યાં નાખે છે માળા અહોહો ! શરીરની ક્રિયા સચેત ક્રિયાથી ધર્મ થાય લ્યો અરે શું કહીએ ? અરે આવો કાળ મળ્યો બાપા ભાઈ માંડ તરવાના કાળમાં બૂડવાના ક્યાં રસ્તા લીધા ? આહાહા !

કહે છે ! આંહી તો હું પોતે, ચાર અંશપણે છું એમાં એક અંશમાં ત્રણ અંશ રહી જાય છે એવો ય હું નથી, એમ કહે છે અહીં તો, આહાહા ! રાગપણે તો નહીં, પુણ્યપણે નહીં, પાપપણે નહીં, શરીર વાણીપણે નહીં, કર્મપણે નહીં પણ એક અંશમાં હું સ્વક્ષેત્રપણે છું તો વળી બીજા અંશો એમાં બાકી રહી જાય છે ? બધું ય એમાં જ આવી જાય છે. આહાહા ! એ... ક અસંખ્ય પ્રદેશી એક વસ્તુ સ્વક્ષેત્રપણે, એ પોતે દ્રવ્ય છે, એમાં એની અવસ્થા આદિનો કાળ છે ને એનામાં રહેલા ગુણ ને બધું એકમાં આવી જાય છે સમજાણું કાંઈ ? (શ્રોતા: કળશ છે ?) હૈં ? કળશ આ નથી, ગદે છે ગદે. પણ ગદે છે અમૃતચંદ્રાચાર્યનું કો ' સમજાણું કાંઈ ? કળશ નથી, પણ અમૃતચંદ્રાચાર્યનું છે આ (ગદે) કો 'કનું કરેલું નથી. હિંમતભાઈએ નથી નાંખ્યું એમાં ઉપરથી આ તો ભાઈએ નાંખ્યું છે રાજમલજી પંડિતે અર્થ કર્યો છે આનો. (શ્રોતા: તારવીને જુદું પાડ્યું છે !) સમજાણું કાંઈ ? હું એક સ્વરૂપે, સ્વક્ષેત્રે છું, તો પણ તેમાં ખંડ નથી પણ અખંડ છું સ્વક્ષેત્રનો ભાગ એક અને સ્વભાવ ને કાળ ને દ્રવ્યનો ભાગ બીજો એમ એમાં રહેતું નથી. સમજાણું કાંઈ ?

“ કાલેન ન ખણ્યામિ ” જીવ સ્વકાલરૂપ હૈ ભગવાન પોતાના સ્વકાળે ત્રિકાળ છે. અનંત ગુણ ને દ્રવ્ય ને ક્ષેત્ર બધુંય એમાં સમાઈ જાય છે. સ્વકાળ ત્રિકાળ સ્વકાળ એટલે પોતાનો કાળ એટલે પોતાથી ત્રિકાળ એમ ને એમ છે. વસ્તુ જે અનંતગુણનો પિંડ, દ્રવ્યરૂપ, ક્ષેત્રરૂપ, ભાવ એવો સ્વકાળમાં બધું આવી જાય છે. સમજાણું કાંઈ ? “ કાલેન ન ખણ્યામિ ” જીવ સ્વકાલરૂપ હૈ પણ કાળથી ન કહેતા દરેકમાં સ્વ નાખેલ છે. (સ્વદ્રવ્યરૂપ, સ્વક્ષેત્રરૂપ, સ્વકાલ, સ્વભાવરૂપ) વળી કોઈ કાળ બીજાનો લ્યે ને બીજાનું દ્રવ્ય લ્યે એસા અનુભવને પર ભી મૈ અખંડિત હું- અને સ્વકાળ, સ્વ કાળએકરૂપ ! ત્રિકાળરૂપ સ્વકાળ એક છું. એમ કહેતાં હું અખંડિત જ છું, એમાં કોઈ ખંડ, ભેદ, ભંગ છે નહીં. સમજાણું ? “ ભાવેન ન ખણ્યામિ ” જીવ સ્વભાવરૂપ છે. જીવ સ્વ, સ્વ એમ લેવું જીવ સ્વ ભાવરૂપ છે એમ લેવું. સમજાણું કાંઈ ? હું એક સ્વભાવ-જ્ઞાન, દર્શન આનંદ આદિ સ્વ... ભાવ, એ મારા સ્વભાવરૂપ છું એમ કહેતાં ય અખંડિત છું. સ્વભાવ કહેતાં કોઈ કાળ, દ્રવ્ય અને ક્ષેત્ર કોઈ બાકી રહી જાય છે એમાં, એમ છે નહીં સમજાય છે ? ‘ એસા અનુભવને પર ભી મૈ અખંડિત હૂં. ’

ભાવાર્થ ઈસ પ્રકાર હૈ કિ એક જીવ વસ્તુ સ્વદ્રવ્ય, સ્વક્ષેત્ર, સ્વકાલ, સ્વભાવરૂપ ચાર પ્રકારકે ભેદોં દ્વારા કહી જાતી હૈ. એક જ ભગવાન આત્મા એનું દ્રવ્ય એટલે ગુણપર્યાયનો પિંડ ક્ષેત્ર એટલે અસંખ્ય પ્રદેશ, કાળ એટલે ત્રિકાળ રહેવાવાળો કાળ, ભાવ એટલે અનંત શક્તિગુણ એમ ચાર પ્રકારના ભેદે એક ચીજને કહેવામાં આવે છે. “ તથાપિ ચાર સત્તા નહીં હૈ. ” તો પણ ચાર સત્તા નથી. સત્તા તો એક જ છે ચારમાં. દ્રવ્યની સત્તા હોવાપણું જુદું, ક્ષેત્રનું હોવાપણું જુદું, કાળનું હોવાપણું જુદું અને ભાવનું

હોવાપણું જુદું એમ છે નહીં. સત્તા તો એક જ છે દ્રવ્યસત્તા કહો તો તે. ક્ષેત્ર સત્તા કહો તો તે. કાળ ત્રિકાળ એકરૂપ સત્તા કહો તો તે. સ્વભાવરૂપ સત્તા કહો તો તે. સમજાણું કાંઈ ? “ તથાપિ ચાર સત્તા નહીં હૈ એક સત્તા હૈ. ” ઉસકા દૈષ્ટાંત ચાર સત્તા ઈસ પ્રકારસે તો નહીં હૈ કિ ચાર પ્રકારનું હોવાપણું આ પ્રકારે તો નહીં. ક્યા પ્રકારે ? દાખલો આપે છે. ભગવાન આત્મા આ શરીર, વાણી, કર્મથી તો જુદો આ (શરીર) માટી છે આ તો (દેહ માટી છે) કર્મથી તો જુદો, પુણ્ય પાપના વિકલ્પ ઉઠે વિકાર એથી (પણ) જુદો, તો કહે છે એને (આત્માને) ચાર પ્રકારે વહેંચીને કહીએ, તો સત્તા ચાર છે ? કોની પેઠે ? એમ કહે છે.

જીસ પ્રકાર એક આમ્રફલ ચાર પ્રકાર હૈ. આંબો-કેરી ચાર પ્રકાર છે કોઈ અંશ તો એમાં રસ છે. કેરીમાં એક ભાગ રસ છે મીઠો એક અંશ છિલકા હૈ, માથેની છાલ છે, એક રસ છે, એક છાલ છે, કેરી એક છે. એના ચાર ભાગ એક રસ છે, એક છાલ છે, એક ગોટલી છે. કોઈ અંશ મીઠા હૈ. કોઈ અંશ રસ માંહેનો મીઠો (મીઠાપણું) જુદું છે. સમજાય છે ? રસ, સાધારણ (સામાન્ય) લીઘો એમાં (વિશેષ) મીઠો લીઘો. આ (કેરીમાં) ચાર ભાગ જેમ (જુદા-જુદા) છે, એમ આત્મામાં નથી. શું કીધું ? રસની વિશેષ પર્યાય છે, રસ સામાન્ય છે મીઠાશ એક ભાગ છે. સમજાય છે કાંઈ ? (કેરીમાં) કોઈ અંશ રસ છે, કોઈ અંશ છાલ છે, કોઈ અંશ ગોટલી છે, કોઈ અંશ મીઠાશ છે, એમ નથી. શું કીધું ? એક કેરીમાં ચાર ભાગ એક રસ, છાલ, ગોટલી ને મીઠાશ. એમ ચાર ભાગ છે, એમ આત્મામાં ચાર ભાગ નથી.

‘ એક જીવવસ્તુ કોઈ અંશ જીવદ્રવ્ય છે, કોઈ અંશ જીવક્ષેત્ર છે, કોઈ અંશ જીવકાલ છે, કોઈ અંશ એવો જીવનો ભાવ છે. ’ સમજાણું કાંઈ ? ઓલો રસ ભાવરૂપે લીઘો ને મીઠાશ કાળરૂપે લીઘી ભાઈ અહીંયા (દૈષ્ટાંતમાં) ભેદ પાડયોને ભેદ (રસ ને મીઠાશ વચ્ચે) ઓલો રસ ને મીઠાશ કાળ ને ભાવ એમ. અને છિલકા (છાલ) ને ગોટલી. (અર્થાત) ક્ષેત્ર એ દ્રવ્ય આખું. એકવસ્તુ ભગવાન આત્મા ! જેમ એ કેરીના ચાર ભાગ છે એમ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ નથી. સમજાણું ? (તો કેવા છે ?) ‘ એસા માનને પર સર્વ વિપરીત હોતા હૈ. ’

‘ ઈસ કારણ ઈસ પ્રકાર હૈ, કિ જીસ પ્રકાર એક આમ્રફલ સ્પર્શ, રસ, ગંધ, વર્ણ બિરાજમાન પુદ્ગલકા પિંડ છે. ’ જુઓ ! શું કીધું ? એક કેરી સ્પર્શ, રસ, ગંધ, વર્ણ ઉપાડયું છે સ્પર્શથી, સ્પર્શ કેરી કેરી છે, ઈ સ્પર્શ છે તોય તે, રસ છે તોય તે, ગંધ છે તોય તે, વર્ણ છે તોય તે કે જુદા-જુદા ચાર બોલ છે ? વર્ણ આ ઠેકાણે છે ને ગંધ આ (બીજે) ઠેકાણે છે ને સ્પર્શ (ત્રીજે) ઠેકાણે છે ને રસ (ચોથે) ઠેકાણે છે- એમ છે ? ઓલા ચાર તો જુદા કહ્યા કેરીના ચાર ભાગ છે એમ નથી. રસ, છાલ, ગોટલી ને મીઠાશ તો જુદા જુદા કહ્યા- કેરીના. એમ આત્મામાં (દ્રવ્યક્ષેત્રકાળભાવ) નથી. આત્મા વસ્તુ ! એકસ્વરૂપ !

દેહથી તદ્દન ભિન્ન ! જેમ પરમાણુમાં સ્પર્શ, રસ, ગંધ ને રંગ બિરાજમાન પુદ્ગલપિંડ છે. ' ઈસ લિયે સ્પર્શમાત્રસે વિચારને પર સ્પર્શમાત્ર છે. ' શું કીધું ? એ કેરીને સ્પર્શમાત્રથી વિચારતાં, આખું સ્પર્શ સ્વરૂપ જ છે કેરીનું. સમજાય છે કે નહીં આમાં ? કેરીનો દાખલો તો બહુ ચોખ્ખો સ્પષ્ટ આપ્યો છે. (શ્રોતા: આ કેરીનો દાખલો જ સમજાતો નથી) લે હૈં ? એય કેરી છે ને એના ઉપરથી આત્માને સમજાવવા દાખલો આપ્યો (છે). કે ભઈ કેરીમાં એક રસ છે, છાલ છે, ગોટલું છે ને મીઠાશ છે. એમ આત્મામાં એવા ચાર ભાગ છે એમ નથી કે એક રહી ગયું દ્રવ્ય જુદું, ક્ષેત્ર જુદું, કાળ જુદો ને ભાવ જુદો એમ નથી. ત્યારે કે જેમ કેરીમાં ઈ કેરીને સ્પર્શપણે દેખો તો આખી (કેરી) સ્પર્શ છે, રસપણે દેખો તો આખો રસ જ છે, ગંધપણે દેખો તો ગંધ જ છે, રંગ

પણે દેખો તો રંગ જ છે. પીળી છે તો આખી પીળી છે. સમજાય છે કે નહીં ? એમ આત્મામાં. (અભેદપણે દ્રવ્યક્ષેત્રકાળભાવ સમજવા)

(કેટલાક ને તો) કોઈ દિ ' આત્મા શું એની ખબરે ય ન મળે કહે છે, એ ગંધમાત્ર વિચારવાથી ગંધ જ છે, વર્ણમાત્ર વિચારવાથી વર્ણ જ છે ઈસી પ્રકાર એક ભગવાન આત્મા સ્વદ્રવ્ય એને દ્રવ્ય તરીકે જોઈએ તો તે જ આખી ચીજ છે. સ્વક્ષેત્રથી જોઈએ તો પોતે આખું એક જ છે, સ્વક્ષેત્રમાં કોઈ વળી દ્રવ્ય બીજું કાળ ભાવ જુદા એમ છે નહીં. કેરીમાં સ્પર્શથી દેખો તો બધું સ્પર્શ જ છે આખી કેરી રસથી દેખો તો રસમય જ છે, રંગથી દેખો તો રંગમય છે, લ્યો ! ગંધથી દેખો તો ગંધમય જ છે ! સુગંધ આવે છે ને એની ? એમ ભગવાન આત્મા વસ્તુથી દેખો તો ય તે, એના સ્વક્ષેત્રથી દેખો તોય તે, એના સ્વકાળથી દેખો તો ય તે અને એના સ્વ-ભાવથી દેખો તોય તે આ દાખલો ' પંચાધ્યાયી 'માં આપ્યો છે. રાજમલજી છે ને એના કર્તા, પંચાધ્યાયના કર્તા ય રાજમલજી છે- કેરીનો દાખલો પંચાધ્યાયમાં આપ્યો છે, આ રીતે જ તે ! (જી, હા)

(શ્રોતા: દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવમાં શી રીતે કેરીથી સમજાય છે ?) ચાર ભાગમાં કટકે-કટકે સમજાય છે. કેરીના એમ એક એક કટકો આવ્યો, આખું ન આવ્યું (રસ, છાલ, ગોટલી, મીઠાશ) રસ આવ્યો ત્યાં ગોટલું ન આવ્યું ને ગોટલું આવ્યું ત્યાં છિલકું ન આવ્યું છિલકું આવ્યું ત્યાં વળી રસ ન આવ્યો એ પછી ઓલામાં નાખ્યું ! ખ્યાલમાં છે ! કો ' સમજાણું કાંઈ ? કેરીની છાલ જોઈ ત્યાં ગોટલું ન આવ્યું ને ગોટલું જોયું ત્યાં છાલ ન આવી ને છાલ જોઈ ત્યાં રસ ન આવ્યો, રસ જોયો ત્યાં એની મીઠાશની પર્યાય ન આવી, એમ નથી આત્મામાં. (તો કેમ છે આત્મામાં ?) તો આત્માને દ્રવ્ય રીતે દેખો તો કાંઈ જુદું છે ? જેમ (કેરીમાં) છિલકું દેખે તો ગોટલું ન આવ્યું. એમ આંહી દ્રવ્ય દેખો તો ક્ષેત્ર કાળ ભાવ જુદા પડ્યા છે ?

એમ નથી. સમજાણું કાંઈ ?

ભગવાન આત્મા દેહથી ભિન્ન તત્ત્વ, સમજાણું કાંઈ ? એ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ સત્ શાશ્વત જ્ઞાન ને આનંદ (સ્વરૂપ છે) એને કહે છે કે વસ્તુથી જુઓ તોય એ છે, જેમ કેરીને સ્પર્શથી દેખો સ્પર્શમાત્ર આખી છે એમ આને સ્વક્ષેત્રથી દેખો તોય એ છે, એને (કેરીને) આખા રસથી દેખો તોય એ છે. આને સ્વકાળથી દેખો તોય એ છે, એને (કેરીને) રંગથી દેખો તો એ (કેરી જ) છે. કે કેરીમાં રંગનો ભાગ જુદો પડતો હશે ને સ્પર્શનો ભાગ જુદો પડતો હશે, એમ છે ? ભઈ કેરીમાંથી રસ કાઢી નાખો એકલો સ્પર્શ ગંધ ને રંગ (કેરીમાં જ) રાખો. કેમ હશે ? (આમ બની શકે છે ?) (શ્રોતા: ન બને.) એમાંથી રસ કાઢી નાખો ને સ્પર્શ, ગંધ ને રંગ રાખો ! (શ્રોતા: કેવી રીતે બને !) એમાંથી રંગ કાઢી નાખો અને ગંધ, સ્પર્શ ને રસ રાખો ! (શ્રોતા: એમ શી રીતે કહેવાય !) હૈં ? ન કહેવાય એમ આ દેહમાં, ભગવાન આત્મા છે— એમાંથી કહે છે કે એનું દ્રવ્ય કાઢી નાખો, અને એકલું ક્ષેત્ર રહે, પણ શું રહે ? એ દ્રવ્ય જ પોતે અનંત ગુણનો પિંડ પોતે જ આત્મા છે. એને ક્ષેત્રથી દેખો તો તે તે જ છે. જેમ કેરીને રસથી દેખો તો આખી તે જ છે. રસ જો જુદું કાઢી નાખો તો તે કેરી જ ન રહે. એમ આત્મામાં, વસ્તુ દેખો તો એ રૂપે છે, એનું ક્ષેત્ર દેખો તો તે જ રૂપે એ છે. કાંઈ દ્રવ્ય ને કાળ ભાવ જુદા રહી જાય છે એમ નથી. કાળેય છે, છે, છે એમ સ્વકાળે છે. સ્વકાળે છે એમાં ય બધું આવ્યું, ભાવ— દ્રવ્ય ને ક્ષેત્ર (અભેદ) છે ! એ કાંઈ જુદું રહી જતું નથી જેમ કેરીનો રસ લેતાં બધું આવી જાય છે કો 'ભાઈ આઢાઢા ! ભારે આત્માને સમજવો એને એના મકાનના—ધૂળના ઢગલાની જો વાતું કરેને એને ચાર દિશાની વાતું યાદ આવે મકાનને ચાર દિશા (ચતુર્દિશા) બાંધે છે કે નહીં શું કહેવાય ત્યાં કોર્ટમાં ? ચતુર્સીમા ! ચાર સીમા (દર્શાવે) પણ ઘર તો ' એક ' છે. ચાર સીમા બાંધે તો ' ચાર ' ઘર છે ? સમજાણું કાંઈ ? વસ્તુ તો ઈ ની ઈ જ છે. આની કોરથી દેખો તો ઈ જ છે, આની કોરથી દેખો તો ઈ જ છે. આની કોરથી દેખો તો ઈને ઈજ (ઘર) છે ! કે ચાર ઘર છે ?

એમ ભગવાન આત્મા દેહમાં બિરાજમાન પ્રભુ એને કહે છે: ગોટલીની પેઠે કે છાલની પેઠે જુઓ જુદી જુદી ચીજ તો, કેરી એમાં દેખાશે (પણ) જુદી—જુદી ચીજ દેખાશે, કેરી આખી નહીં દેખાય. એમ, ભગવાન આત્માને, એક—એક ભાગ એમ ગોટલી ને આમ છાલ એમ નથી. કે દ્રવ્ય આ, ક્ષેત્ર આ, કાળ આ ને ભાવ આ એમ નથી. ભગવાન આત્મા ગુણ—પર્યાયનો પિંડ તે દ્રવ્ય છે, વિકાર નહીં, શરીર નહીં, કર્મ નહીં. ઈ અસંખ્યપ્રદેશી જે ક્ષેત્ર પહોળું છે એ જ આત્મા છે એ જ આખો છે. એનો સ્વકાળ લ્યો કાળ—ત્રિકાળરૂપ કાળ હોં ! પર્યાયની એક સમયની વાત નથી. સ્વકાળ પોતે કાળ છે. એમાં દ્રવ્ય આવી ગયું, ક્ષેત્ર ને ભાવે ય આવી ગયો. સ્વકાળથી જુઓ તો એ આખું (આત્મદ્રવ્ય) છે. સ્વ.. ભાવ, ભગવાન આત્મામાં જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ આદિ અનંતગુણ

છે ભાવ છે. ઇ ભાવથી જુઓ તો ય ઇ આખી વસ્તુ છે. ભાવથી જુઓ તો, કોઈ દ્રવ્ય જુદું રહી જાય છે કે ક્ષેત્ર જુદું રહી જાય છે કે કાળ જુદો રહી જાય છે એમ નથી સમજાણું કે નહીં? કેરીમાં ગોટલું કહેતાં રસ, છાલ ને મીઠાશ જુદી રહી જાય છે. એમ આનુ દ્રવ્ય કહેતા, કોઈ ક્ષેત્ર કાળ ભાવ જુદા રહી જાય છે એમ નથી. કેરીને જેમ સ્પર્શ કહેતાં ચારેય (ભાવ) આવી જાય છે ભેગું જ છે બધું. સમજાણું કાંઈ?

આંહીં તો ચાર બોલે ય નહીં એકરૂપ છે એમ સિદ્ધ કરવું છે. ચારમાંથી 'એક' ઓલા અનંતમાંથી 'એક' માથે અનંતમાંથી 'એક' આ ચારમાંથી 'એક' પછી ત્રણમાંથી 'એક' કહેશે સમજાણું કાંઈ? શું કરવા આ વાત હાલે છે આ? કે આ આત્માની જેને દૈષ્ટિ પ્રાપ્ત કરવી છે— એટલે કે ધર્મરૂપે પરિણમવું છે, જેને અનંતકાળમાં આત્મજ્ઞાન થયું નથી અને આત્મદૈષ્ટિ થઈ નથી, એને આત્મદૈષ્ટિ કરવી હોય તો, એનાં દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવ એણે જુદા પાડવાં નહીં. એમ જુદાં પડી શકતાં નથી, માટે જુદાં ન પાડવા.

વસ્તુ છે. જુઓ આ વસ્તુ છે આ સુખડ છે કે નહીં આ સુખડનું લાકડું છે. ઇ સુગંધ કહો તોય છે, સુંવાળુ કહો તોય છે, ભારે કહો તોય ઇ છે. અને રંગે— આ લાકડું પીળાશ (પડતું) છે એમ કહો તોય ઇ છે! એમાંથી પીળાશ કાઢી નાખો કે સુગંધ કાઢી નાખો, તો શું ચીજ રહે? (શ્રોતા: નીકળે જ નહીં, કાંઈ ન રહે!) ઇ તો ઇ જ ચીજ (સુખડ) છે. સુગંધ ભારે સુંવાળપ પીળાશ, એ બધી (અભેદ) ઇ ચીજ છે! (શ્રોતા: પ્રશ્ન ઇ છે કે જુદું—જુદું તો કર્યું છે!) ક્યાં કર્યું છે જુદું છે? પણ એ જુદુ કહીને શું કહે છે એની સ્થિતિ બતાવે છે કે ગુણ પર્યાયનો પિંડ તેને દ્રવ્ય કહીએ, એ ચીજને પહોળાઈની અપેક્ષાએ તેને ક્ષેત્ર કહીએ, એને ત્રિકાળ રહેવાની અપેક્ષાએ કાળ કહીએ, એમાં રહેલી શક્તિઓને— ગુણોની અપેક્ષાએ ભાવ કહીએ સમજાણું કાંઈ? આહાહા! નિજઘરના વાંધા બીજી બધી પડ કરી લાંબી (પણ) પોતે કોણ ને કેવડો છે, એની કોઈ દિ' ખબર કરી નહીં, એના વિના રખડી મર્યો ચોરાશીના અવતારમાં.

અહીંયા કહે છે કે તારે જો આત્મા પ્રાપ્ત કરવો હોય તો આત્મા ચાર બોલે ભલે તને સમજાવ્યો. વિકાર રહિત સમજાવ્યો, શરીર રહિત સમજાવ્યો, કર્મ રહિત સમજાવ્યો, હવે એને ચાર બોલે સમજાવ્યો માટે ચાર બોલમાં, એક બોલમાં બધાં ભેગાં આવી જાય છે. ચારમાં ચાર બોલ (જુદા) નથી ખાનાં ચાર નથી કે એક ખાનામાં દ્રવ્ય રહે, એક ખાનામાં ક્ષેત્ર રહે, એક ખાનામાં કાળ રહે ને એક ખાનામાં ભાવ રહે! ઓલામાં કેરીમાં ખાનાં છે. એક ભાગમાં ગોટલું રહે, એક ભાગમાં છાલ રહે, એક ભાગમાં રસ રહે, એક ભાગમાં મીઠાશ રહે. એમ ચાર ખાનાં છે એમાં. સમજાય છે? એમ આમાં નથી પણ કેરીમાં જેમ સ્પર્શ આખા ભાગમાં રહે, રસ આખા ભાગમાં રહે, ગંધ આખા ભાગમાં રહે, રંગ (વર્ણ) આખા ભાગમાં રહે, એમ ભગવાન આત્મા દેહ નામ માટીથી જુદો,

કર્મથી જુદો, ઈ દ્રવ્યરૂપે તો એ, વસ્તુરૂપે તો એ, ચેતનામાત્ર વસ્તુ તો એ, એ અસંખ્યપ્રદેશી નિશ્ચયથી એક પ્રદેશ છે એનો-અખંડની અપેક્ષાએ એકપ્રદેશી છે એ, સમજાણું કાંઈ ? તોય ઈ છે. અને સ્વકાળ એમ ને એમ ત્રિકાળ રહેનારું તત્ત્વ સત્ત્વ કહો તો એનું એ છે, અને એના જ્ઞાન દર્શન આનંદ આદિ ભાવ, અનંત ભાવ અનંત શક્તિ: અનંતગુણ, અનંતગુણ તોય ઈ ને ઈ જ છે.

કોઈ ભાવ જુદો પડી જાય, દ્રવ્ય જુદું રહી જાય, ક્ષેત્ર જુદું પડી જાય એમ નથી. આ કેરીનો દાખલો બહુ સરસ આપ્યો છે. સમજાણું કાંઈ ? દાખલો આપીને સમજાવે તોય નો સમજે, એને કદાચ લાગે કો ભાઈ, દાખલો તો ટેકો છે ઓલો (સિદ્ધાંત) સમજવા માટે. દાખલો તો એક અંશ છે.

જુઓ ભાઈ આ કેરી છે ને કેરી એક રસ, એક ગોટલી, એક છાલ, એક મીઠાશ ચાર જુદાં છે. એમ આત્મામાં એક દ્રવ્ય, એક ક્ષેત્ર, એક કાળ ને એક ભાવ જુદાં નથી પણ કેરીમાં જેમ સ્પર્શ, રસ, ગંધ, રંગ એક હારે બધું છે એમ આત્મામાં, વસ્તુ જુઓ તોય તે આત્મા, એની પહોળાઈનું ક્ષેત્ર જુઓ તોય તે દ્રવ્ય કાળ ને ભાવ છે. સમજાણું કાંઈ ? એનો કાળ-રહેવાનો ભાવ દેખો તો ઈ નો ઈ દ્રવ્ય-ભાવ ને ક્ષેત્ર છે. એના ગુણો દેખો દર્શન જ્ઞાન આનંદ અનંત (ગુણ) તોય ઈ નો ઈ જ છે. એની પહોળાઈ ઈ ક્ષેત્ર, દ્રવ્ય, કાળ ને ભાવ એ બધુંય ઈ નું ઈ જ છે. સમજાણું કે નહીં આમાં ? એવા ચતુર્સીમા એકરૂપે આત્માને દેખવો, આ એનું નામ અભેદદૃષ્ટિ ને સમ્યક્દર્શન છે આહાહા ! 'ભૂદત્યમસ્સિદ્ધો ખલુ સમ્માદિક્કી હ્વદિ જીવો..' ૧૧, ઈ બીજી રીતે વાત કરે છે. આહાહા ! ઈ એકરૂપ પર નજર પડ્યા વિના, એક આત્મા હાથમાં નહીં આવે એમ કહે છે. બે ચાર નજર કરવા જઈશ તો ખોઈ બેસીશ એક આત્માને એમ કહે છે. ઈ માથે કહી ગયા છે. સમજાણું કાંઈ ? માથે કીધું ' તું- ખોજ મિટા- એમ ભાષા કરી છે. ' સઘે: પ્રણશ્યતિ ' - ' સઘે ' નામ એકદમ નાશ થઈ જાય એવો અર્થ છે એનો. પણ એનો અર્થ જ બીજી ઢબનો કરનાર છે આ.

ભગવાન આત્મા અનંત શક્તિ જે છે એમાં, એમાં એક એક શક્તિને ખોજવા જઈશ, ત્યાં ' અનંતશક્તિનું એકરૂપ ' ખોવાઈ જશે. છે ભાઈ ? ' સઘે: પ્રણશ્યતિ ' ખંડ ખંડ હોકર મૂલસે ખોજ મિટા નાશકો પ્રાપ્ત હોતા હૈ. ખોજ મીટા એટલે અનુભવ નહીં થાય. તારા ખોજવામાં આત્માને ગોતવામાં એક-એક નયથી એક એક ગુણને ખોજવા જઈશ- જીવને જોવા જઈશ, તો ખોજ મિટા, ખોજ તારી મટી જશે અનુભવ મટી ગયો એમ, સમજાણું કાંઈ ? નીચેય કહ્યું છે એમ કે જીવકા અનુભવ ખો જાતા હૈ. છે ને ? છેલ્લી લીટી.

કિન્તુ અનંત શક્તિયાં હૈ, ઈસ કારણ એક એક નય કરતે હુએ અનંત નય હોતે હૈ. એસા કરતે હુએ બહુત વિકલ્પ ઉપજતે હૈ, જીવકા અનુભવ ખો જાતા હૈ. છે ને બીજી

લીટી હેઠેથી જીવકા અનુભવ ખો જાતા હૈ. ખોવાઈ જાઈશ તું એમ કહે છે. એકરૂપ અનંત ગુણનો પિંડ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવનું એકરૂપ છે એને બે-ત્રણરૂપે ને અનંતરૂપે જો જોવા જઈશ, તો ખોવાઈ જાઈશ તું હૈ? આહાહા! આહાહાહા! શૈલી કેવી કરી છે જુઓને.

ભગવાન તારું સ્વરૂપ તો એકરૂપ અખંડ આનંદ પ્રભુ છે એમાં એકરૂપનો અનુભવ કરીશ તો 'એક' હાથમાં આવશે. એવી ચીજને અનેક ગુણ વડે જોવા જઈશ, તો તું એકરૂપ ખોવાઈ જઈશ એટલે કે એકરૂપ અનુભવમાં નહીં આવે. આહાહા! આરે બીજી ભાષા જ બીજી ઢબની છે કો 'ભાઈ નિર્વિકલ્પ થવું છે ને? વસ્તુ નિર્વિકલ્પ અભેદ છે. પર્યાયમાં નિર્વિકલ્પ ન થાય ત્યાં સુધી અભેદ વસ્તુ દૈષ્ટિમાં આવે શી રીતે? તું ભેદ પાડવા જાઈશ કે આ, આ વસ્તુ દ્રવ્ય આ ક્ષેત્ર તો ક્ષેત્ર કાંઈ જુદું છે? જુદું કરવા જાઈશ ત્યાં વિકલ્પ ઉઠશે, અભેદ ખોવાઈ જશે. આહાહા...!

અરે એના પંથની રીતની એને ખબર ન મળે ખોજવા ક્યાં જાય? આંહી તો કહે છે, ખોજવા જાઈશ અનંતગુણમાંથી એક-એક નયથી, એક-એક ગુણને ખોજવા જાઈશ. હાથ નહીં આવે-ખોવાઈ જાઈશ તું એમ કહે છે. આહાહા! તો આત્માને ને શાંતિને ધર્મને રાગમાં, પુણ્યમાં, શરીરમાં ને ધૂળમાં ગોતવા જઈશ, ક્યાંય ખોવાઈ ગયો છો તું અનાદિનો આહાહા! આહા ભાઈ ભારે વાત.

એકરૂપ પ્રભુ ભલે અનંતગુણ હો, પણ દ્રવ્ય તો એકરૂપ જ છે ને? ભલે ક્ષેત્ર અસંખ્યપ્રદેશી હો, વસ્તુ તો એકરૂપ છે કે નહીં ત્રિકાળ હો, વસ્તુ તો એકાકાર અભેદ છે કે નહીં અનંતગુણ હો, વસ્તુ તો એકરૂપ છે કે નહીં? એકરૂપ છે તેને અંતર જોતાં, નિર્વિકલ્પતા આવે અને એની દૈષ્ટિમાં નિર્વિકલ્પ ચીજ અનુભવમાં આવે એ સિવાય બીજો કોઈ ઉપાય નથી આહાહા! બીજી રીત હોઈ શકે નહીં, એમ કહે છે અહીંયાં આહાહા! સમજાણું કાંઈ? જ્ઞાનની એકાગ્રતામાં, એકરૂપ દૈષ્ટિમાં આવ્યા વિના, એની એકાગ્રતા કોઈ દિ' થાય નહીં. અંતર એકાગ્રતા થયા વિના, દૈષ્ટિ આવે નહીં અને એકમાં દૈષ્ટિ આવ્યા વિના, એકાગ્રતા થાય નહીં. જ્યાં સુધી એ એમ માને કે રાગવાળો છું ને શરીરવાળો છું ને કર્મવાળો છું- એવો તો ઈ છે જ નહીં. એવો તો ઈ છે જ નહીં. એ કર્મવાળો ને દેહવાળો ને પુણ્ય-પાપવાળો ને, એવો તો (ઈ) છે જ નહીં. પણ ઈ જે છે અનંતગુણવાળો અસંખ્યપ્રદેશવાળો-ત્રિકાળ રહેનારો, એમાં પણ ભંગ પાડીને ગોતવા જાઈશ, તો અભેદવસ્તુ હાથ નહીં આવે. આહાહા!

બાપુ તું એકરૂપ પ્રભુ છો ને એકરૂપની દૈષ્ટિમાં, બે રૂપ ક્યાંથી લાવ્યો તું? બે-રૂપમાં તો ખોવાઈ જશે, બે રૂપમાં તો ખોવાઈને રાગમાં તું સલવાઈ જઈશ આહાહા! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું ભારે ભાઈ.

કહે છે કે, પ્રભુને ગોતવો હોય તો એકમાં ગોતજે. બેમાં ગોતવા જાઈશ, પ્રભુ હાથ

નહીં આવે. એમ કહે છે. આહા ! ઈ પ્રભુ તું હોં (હાસ્ય) (શ્રોતા: દોરો સાંધી લે... !) હેં શું કહે છે ? (અન્ય શ્રોતા: દોરો સાંધી લે... !) દોરો, કીધું ને આ. (શ્રોતા: ' એક ' ને જ દોરો કહેવાય છે) દોરો એને જ કહેવાય છે. એને વાત સમજાવા જ્યાં નજર નાખવી છે એકરૂપે વસ્તુ છે ? ઈ નજરમાં એકરૂપતા ક્યારે આવે કે ' એકરૂપતા ' પર નજર જાય તો અને ' એકરૂપતા ' નજરમાં ક્યારે આવે ? કે આંહી વિકલ્પ તૂટે ને એકતા પર્યાયમાં કરે તો આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? “ આ અનુભવની વાત છે. ” અનુભૂતિ કરવાની વાત છે આ- વાતની વાત નથી આહાહા !

ભાઈ તારો અનુભવ કરવો હોય તારી વસ્તુને પ્રાપ્ત કરવી હોય ભગવાન અનાદિનો જે એકરૂપસ્વભાવે છે, એને તારે મેળવવો હોય તો એના અનંતગુણમાં ભેદ પાડીને પણ તું નહીં મેળવી શક તો વળી દયા-દાનના રાગ વડે મેળવી શકાય, એ તો વસ્તુમાં હોય જ નહીં. (જ્યાં આ) એકરૂપમાં ભેદ પાડવા જાય, તોય એક નહીં મળે, તો એનામાં નથી, એનાથી (એ) મળે ભાઈ એ નહીં મળે. આહાહા ! હવે આંહી તો દયા-દાન-વ્રત-ભક્તિનાં પરિણામથી આત્મા મળશે (શ્રોતા: સાધન છે ને... !) ધૂળમાંય સાધન નથી. ઈ તો નિમિત્ત તરીકે જ્ઞાન કરાવ્યું છે. સાધન-બાધન કેવાં વ્યવહાર સાધનને નિશ્ચય સાધ્ય ઈ તો નિમિત્તનું જ્ઞાન એ વખતે એવા જ વિકલ્પો હોય છે એમ બતાવ્યું છે. સમજાણું કાંઈ ? ઓલી-સવારની ચર્યા પણ તેમાં છે- ' તે કાળે ને સ્વકાળે ' બે શબ્દ પડ્યા છે ' તે કાળે ' છે ને આંહી તો નિશ્ચય-વ્યવહારને મેળવ્યું છે ઈ તો ' નિશ્ચય ' થાય, ત્યારે એવો વિકલ્પ છે પૂર્વમાં એને (વ્યવહાર) કહેવાય ' નિશ્ચય ' ની હારે વિકલ્પ છે એને ' વ્યવહાર ' કહેવાય. બાકી વાતમાં બીજો માલ કાંઈ નથી.

“ લાખ બાતકી બાત, યહૈ નિશ્ચય ઉર લાઓ. તોરિ સકલ દન્દ-ફન્દ, નિજ આતમ ધ્યાઓ ” (છહ્ઢાળા- ચોથી ઢાળ) કો ' સમજાણું કાંઈ ? આહાહા !

કહે છે ઉસી પ્રકાર એક જીવ વસ્તુ સ્વદ્રવ્ય, સ્વક્ષેત્ર, સ્વકાલ, સ્વભાવ બિરાજમાન હૈ. ઈસલિયે સ્વદ્રવ્યરૂપસે વિચારને પર સ્વદ્રવ્યમાત્ર હૈ. દેખો સ્વદ્રવ્ય માત્ર છે. સ્વદ્રવ્યમાત્રમાં વળી કોઈ ક્ષેત્ર કાળ ભાવ જુદા રહી જાય છે (એમ નથી.) કેરીને સ્પર્શથી જોતાં સ્પર્શમાત્ર છે એમાં રસગુણ કોઈ જુદો રહી જાય છે... ટુકડો આઘો ક્યાંય (એમ નથી) એમાં સમાઈ ગયાં છે, એમાં જુદાં નથી. સમજાણું કાંઈ ? ' સ્વક્ષેત્રરૂપસે વિચારને પર સ્વક્ષેત્રમાત્ર હૈ. ' આમ અંતર સ્વક્ષેત્ર જોતાં ભગવાન, સ્વક્ષેત્રમાત્ર જ છે. સ્વક્ષેત્રમાત્ર જ છે એટલે એમાં દ્રવ્ય જુદું રહી ગયું, કાળ જુદો રહી ગયો ને શક્તિ જુદી રહી ગઈ એવું કાંઈ છે નહીં. એ સ્વક્ષેત્ર માત્ર જ છે. સ્વક્ષેત્ર માત્ર જ છે આહાહા ! એકકોર ચાર બતાવે છે આવી સ્થિતિ વીતરાગ સિવાય બીજે ક્યાંય હોય નહીં. ભાઈ સર્વજ્ઞ સિવાય, વસ્તુના આવા ચાર ભાગ ક્યાંય હોય નહીં. અને છતાંય એ ચાર

ભાગમાં એકરૂપે છે, શી એની કથન શૈલી? (અલૌકિક- અદ્વિતીય છે...!) એવી વ્યાખ્યા, વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા એણે જોયો આત્મા, એણે કહ્યો આત્મા, એ સિવાય બીજે આત્મા આવો (કહી શકે નહીં) વસ્તુની સ્થિતિ જ આવી છે. ઈ તો એકવાર પત્રમાં લખ્યું 'તું શ્રીમદે, ઓલા સૂર્યરામ ત્રિપાઠી હતા ને તે વખતમાં હતા, વેદાંતમાં બહુ હોશિયાર સૂર્યરામ ત્રિપાઠી એના ઉપર પત્ર ચાલતા એમાં એક વાર લખ્યું ' તું એક વ્યાખ્યા આ રીતે પણ કરી શકાય વસ્તુને દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવ આ રીતે આપ વિચારશો એમ કરીને એ આ ચાર બોલ મૂક્યા છે એક પત્રમાં (આંક-૭૧ ' શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર ') ' આ વેળા લઘુત્વભાવે એક પ્રશ્ન કરવાની આજ્ઞા લઉં છું. આપને લક્ષ્યગત હશે કે, પ્રત્યેક પદાર્થની પ્રજ્ઞાપનીયતા ચાર પ્રકારે છે: દ્રવ્ય (તેના વસ્તુ- સ્વભાવ) થી, ક્ષેત્ર (કંઈ પણ તેનું વ્યાખ્યું- ઉપચારે કે અનુપચારે) થી, કાળથી અને ભાવ (તેના ગુણાદિક ભાવ) થી. હવે આપણે આત્માની વ્યાખ્યા પણ એ વિના ન કરી શકીએ તેમ છે. કેમ કે આ રીતે વિચારે તો, એને એક વસ્તુ આટલા ક્ષેત્રમાં છે, આટલા કાળમાં, આ ગુણમાં આ દ્રવ્ય છે. એમ કરતાં બધુ કુ થઈ જશે તારું. આહા ! એક દ્રવ્ય આમ વ્યાપક છે આખા લોકમાં ને ત્રણકાળ ભેગા થઈને આમ થાય ને પણ એ બધું (તું વ્યાપકેય આંહી ને આંહી), ક્ષેત્રેય આંહીને આંહી, કાળેય આંહી, ભાવેય આંહીને આંહી- એ બધું આંહીને આંહી (આત્મામાં) છે. એક પત્ર-ઓલા-સૂર્યરામ ત્રિપાઠી ઉપર એ વેદાંતમાં બહુ હોશિયાર હતા. પુનર્જન્મની પણ એમણે (શ્રીમદે) વાત કરી એમાં ' પુનર્જન્મ છે ' એ મારા અનુભવથી હું કહું છું. અને તમે વૃદ્ધ છો, પણ એક દ્રવ્યની વ્યાખ્યા આ રીતે પણ થઈ શકે, નહિતર વસ્તુ-દ્રવ્ય, તેની પહોળાઈ કેટલી, એનો સ્વકાળ કાળ કેટલો ને એની શક્તિ કેવી, એના વર્ણન વિના, વસ્તુની સ્થિતિ પરથી ભિન્ન સમજી શકાશે નહીં.

આંહી તો ઓલા દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવમાં પણ એકને જોતાં બધું ભેગું આવી જાય છે આહાહા ! પોતાની છે આ વાત સમજાણું કાંઈ ? વિકલ્પ રહેશે આ દ્રવ્ય ને આ ક્ષેત્ર તેમ બીજું બધું છે નહીં. વિકલ્પ રહેશે તારામાં-રાગ ઉભો રહેશે. ઓલું. ' એક ' ઊભું નહીં થાય. આહાહા ! વિકલ્પ ઊભો થાશે, ' એક ' ઊભો નહીં થાય દૈષ્ટિમાં આહાહા ! ' સ્વકાલરૂપસે વિચારને પર સ્વકાલમાત્ર હૈ. ' ભગવાન તો પોતાના કાળે એવો જ (હૈયાતિરૂપ) એવો ને એવો છે. પોતે જ સ્વકાળ છે વસ્તુ વસ્તુ વસ્તુ અને ' સ્વભાવરૂપસે વિચારને પર સ્વભાવમાત્ર હૈ. કો ' સમજાણું ? ' ઈસ કારણ એસા કહા કિ જો વસ્તુ હૈ વહ અખંડિત હૈ એ કારણે એમ કહ્યું કે ભગવાન- પદાર્થ આત્મા જે વસ્તુ છે અહીંયાં અખંડિત છે એક-એક (આત્મા) પોતે અખંડિત હોં અહીંયાં. ' અખંડિત શબ્દકા એસા અર્થ હૈ. ' લ્યો. ખંડયામિ હતું ને ' ન દ્રવ્યેણ ખંડયામિ ' - ન ખંડયામિ એટલે અખંડ અખંડનો અર્થ આવો છે એમ કહે છે લ્યો. છેલ્લો શબ્દ ઈ (અખંડ) કહ્યો સમજાણું કાંઈ ?

અહીંયાં ચારમાંથી એકરૂપ કર્યું, હવે, ત્રણમાંથી એકરૂપ કરે છે આ જ્ઞાતા એ હું, જ્ઞેયે ય હું ને જ્ઞાને ય હું જાણનાર હું ને જ્ઞેય પર એમ નહીં. ભગવાન આત્મા હું જાણનાર જ્ઞાતા ને છ દ્રવ્ય જ્ઞેય એનું જ્ઞાન ના એટલો ય હું નથી એવો ય હું નથી ને એટલો ય હું નથી ને એવો ય હું નથી.

(શાલિની)

યોડયં ભાવો જ્ઞાનમાત્રોઽહમસ્મિ જ્ઞેયો જ્ઞેયજ્ઞાનમાત્રઃ સ નૈવ ।

જ્ઞેયો જ્ઞેયજ્ઞાનકલ્લોલવલ્ગન્ જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્રઃ ।। (૮-૨૭૧)

છેલ્લા શ્લોકો છે ને એકદમ વસ્તુનું અભેદપણું વર્ણવતાં-વર્ણવતાં અનંતગુણમાંથી એક ચાર, દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવમાંથી એક જ્ઞાન-જ્ઞાતા-જ્ઞેયમાંથી એક જે શૈલી 'ભૂદત્યમસ્મિદો ખલુ સમ્મદિક્ષી હવદિ જીવો.' ('સમયસાર' ગાથા-૧૧) માં લીધી છે, એ શૈલીને બહુ (બહુ) -સંકોચતાં આમ ચાલ્યા જાય છે આહાહા ! આ તો વસ્તુની સ્થિતિ હો ? પુણ્ય-પાપ ને શરીર, કર્મની વાત તો આમા લીધી નથી છે જ નહીં, એમાં ઈ છે જ નહીં પછી એના ભંગ-ભેદની શું વાતું કરવી કહે છે હેં ? આહાહા !

દયા દાન વ્રત ભક્તિ પૂજા આદિનો વિકલ્પ ઊઠે છે ઈ તો રાગ છે. એ વસ્તુમાં ક્યાં છે ? તો એનાથી પ્રાપ્તિ થાય એ આત્માની ચીજ છે, એ બે તો અહીંયા છે જ નહીં પણ રહ્યો ભગવાન આત્મા વિકાર વિનાનો, નિર્વિકારી વસ્તુ એના જે અનંતગુણ છે, તે એક-એક ગુણને એક-એક નયે જોવા જતાં, એકરૂપ નહીં હાથમાં આવે. પછી કહેછે કે ચાર પણે વસ્તુ કહીએ છતાં કહે છે એ ચાર પણેમાં એક પણે ગોતવા જા ને બીજાં ત્રણ બાકી રાખવા જા- તોય એ હાથ નહીં આવે. એમ વસ્તુ નથી.

હવે કહે છે: (ખંડાન્વય સહિત અર્થ)- “ ભાવાર્થ ઈસ પ્રકાર હૈ કિ જ્ઞેય-જ્ઞાયક સંબંધકે ઊપર બહુત ભ્રાંતિ ચલતી હૈ. ” આંહીથી ઊપાડયું છે “ સ્વપર પ્રકાશક શક્તિ હમારી. તાતૈ વચન ભેદ ભ્રમ ભારી ” જ્ઞેય બે પ્રકારના સ્વજ્ઞેય અને પરજ્ઞેય એમાં વચનના ભેદે, ભ્રમ લોકોને ઊપજે છે કે આ જ્ઞેય હું ? હું જ્ઞેય કે જ્ઞાન ? કે હું જ્ઞાન, આ જ્ઞેય ? કે એમ નહીં. એમ નહીં એ છ દ્રવ્યનું જે જ્ઞેયપણું તો એકસમયની પર્યાય જાણે એટલું એ જ્ઞાન ને એવડો એ આત્મા નહીં. સમજાય છે કાંઈ ?

કહે છે: જ્ઞેય-જ્ઞાયક સંબંધમાં, જાણનાર ને જણાવા યોગ્યમાં ઘણા વચનના ભ્રમ ઉત્પન્ન થાય છે. ‘ સો કોઈ એસા સમજેગા કિ જીવ વસ્તુ જ્ઞાયક, પુદ્ગલસે લેકર ભિન્ન રૂપ છહ દ્રવ્ય જ્ઞેય હૈ. ’ એમ કોઈ સમજશે કે જીવવસ્તુ તો જાણનાર છે અને એનાથી છ દ્રવ્ય જુદાં છે, તે તેને જ્ઞેય છે. જણાવા યોગ્ય તે છ દ્રવ્ય છે ને જાણનારો તે જ્ઞાન-આત્મા જ્ઞાયક છે. એમ કોઈ કહે તો ‘ સૌ એસા તો નહીં હૈ. ’ એમ છે નહીં. આવ્યું છે ને (કળશમાં) ‘ જ્ઞેયો જ્ઞેયજ્ઞાનમાત્રઃ સ નૈવ ’ બીજી લીટી. સમજાણું કાંઈ ? ‘ જીવવસ્તુ

જાયક, પુદ્ગલસે લેકર ભિન્નરૂપ છ દ્રવ્ય જ્ઞેય હૈં ' ભિન્ન એટલે અનંતા સિદ્ધો, અનંતા નિગોદો- એ બધાય, એકસમયની પર્યાયમાં, બધા જ્ઞેય તરીકે એ જ્ઞેય ? ને એ જ્ઞાન ? કે ના. એ મારો પર્યાય જે જ્ઞાન અને હું જ એ જ્ઞેય અનંતદ્રવ્યગુણ ને પર્યાયને જ્ઞેય કરનારો હું. એકલા છ દ્રવ્યને જ્ઞેય કરું એટલું જ્ઞાન નહીં એમ. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? એ જ્ઞેય નહીં પણ એના જ્ઞાનનું પરિણમન-એક સમયનો પર્યાય, એટલું ય જ્ઞેય નહીં, વર્તમાન જ્ઞાનનું એટલું ય જ્ઞેય નહીં. જ્ઞેય તો આખું દ્રવ્ય ગુણ ને પર્યાય, ત્રણેય થઈને એનું જ્ઞેય છે. સમજાણું કાંઈ ? ઝીણી વાત છે આ તો; બહુ ઊંચી વાત છે. એટલે કે તેના-સત્ના ઘરની વાત છે.

(શ્રોતા: એ જ્ઞેય નહીં, આત્માની પર્યાયે ય નહીં...!) એક સમય એના જ્ઞાન પૂરતી પર્યાય, એવો જ્ઞાન છું એ જાયક છે એટલો જાયક છું ? એટલું જ જ્ઞેય છે ? એટલું જ જ્ઞાન છે ? ' સો ઐસા તો નહીં હૈં. ' ભગવાન જાયક અને છ દ્રવ્યો, એને જ્ઞેય એવું તો નહીં અનંતા સિદ્ધો મારા જ્ઞેય એમ તો નહીં (ને) હું જાણનાર અને અનંતા સિદ્ધો મારા જ્ઞેય, એમ તો નહીં, અનંતા કેવળીઓ મારાં જ્ઞેય એમ તો નહીં સમજાણું કાંઈ ? મેળવે છે ને એટલે હળવે-હળવે આવે છે.

જો કોઈ એસા સમજેગા કિ જીવ વસ્તુ જાયક અને પુદ્ગલસે લેકર ભિન્નરૂપ છ દ્રવ્યો જ્ઞેય- બધા આત્મા હોં-અનંતા નિગોદ અનંતા કેવળીઓ, એ બધા જ્ઞેય છે, ' સો એસા તો નહીં હૈં. ' આહાહા ! જૈસા ઈસ સમય કહતે હૈં ઉસ પ્રકાર હૈં- “ અહં અયં ય: જ્ઞાનમાત્ર: ભાવ: અસ્મિ ” અહં મૈં (અયં ય:) જો કોઈ (જ્ઞાનમાત્ર: ભાવ: અસ્મિ) ચેતના સર્વસ્વ એસા વસ્તુસ્વરૂપ- હું તો ચેતનાસર્વસ્વ ઐસા વસ્તુ સ્વરૂપ સમજાય છે ? ' સ: જ્ઞેય: ન એવ ' વહ મૈં જ્ઞેયરૂપ હૂં, પરંતુ એસા જ્ઞેયરૂપ નહીં હૂં, કૈસા જ્ઞેયરૂપ નહીં હૂં- “ જ્ઞેય: જ્ઞાનમાત્ર: ” શું કહે છે... ? ચેતના સર્વસ્વ એવી વસ્તુસ્વરૂપ છું, પણ ' સ: જ્ઞેય: ન એવ ' તે હું જ્ઞેયરૂપ છું, ઐસા મૈં જ્ઞેયરૂપ હું, પરંતુ એવો જ્ઞેયરૂપ નહીં. કેવો જ્ઞેયરૂપ નહીં કે ' જ્ઞેય: જ્ઞાનમાત્ર: ' ' અપને જીવસે ભિન્ન છહ દ્રવ્યોંકે સમૂહકા જ્ઞાનપના માત્ર. ' એટલું જ્ઞેય, એમ તો નથી. આહાહા ! ' ચેતના સર્વસ્વ ઐસા વસ્તુસ્વરૂપ હૂં આખો ચેતનાવસ્તુ દ્રવ્યગુણ ને પર્યાય આખી, એવો જે જ્ઞેય તે હું જ્ઞેય છું. સમજાણું કાંઈ ? ' વહ મૈં જ્ઞેયરૂપ હૂં. '

આ છ દ્રવ્ય જ્ઞેય ને હું જાયક એમ નહીં. પણ, આખું ચેતનામાત્ર સર્વસ્વ વસ્તુ આખી. એક વસ્તુ આખી મારી એ જ્ઞેય સમજાણું કાંઈ ? આહાહા ! જો કોઈ “ જ્ઞાનમાત્ર: ભાવ: અસ્મિ ”- એમ કહું છે ને ' ચેતના સર્વસ્વ ઐસા વસ્તુસ્વરૂપ હૂં. ' સ: જ્ઞેય: ન એવ: વહ મૈં જ્ઞેયરૂપ હું, પરંતુ ઐસા જ્ઞેયરૂપ નહીં હું ” કૈસા જ્ઞેયરૂપ નહીં હૂં ? “ જ્ઞેય: જ્ઞાનમાત્ર: ” તે જ્ઞેયોને જાણવામાત્ર જ્ઞાનરૂપ જ્ઞેય હું નથી. ' અપને જીવસે ભિન્ન છહ

દ્રવ્યો કે સમૂહકા જાનપના માત્ર. ’ – એવું તો નથી. ‘ ભાવાર્થ ઈસ પ્રકાર હૈ કિ મૈ જ્ઞાયક, સમસ્ત છહ દ્રવ્ય મેરે જ્ઞેય ઐસા તો નહીં હૈ. ’ હું જાણનાર ને છ દ્રવ્ય જાણવા યોગ્ય, એટલો તો નહીં, જાણવા યોગ્ય એટલો (એમ) નહીં. આખો મારું દ્રવ્યગુણપર્યાય જાણવા યોગ્ય ને હું જ્ઞાયક એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ ? હું પોતે આખો જ્ઞાયક ને હું જ્ઞેય આખો છું આહાહા ! ઝીણી વાત છે ભઈ આ છેલ્લા શ્લોકો છે ને ઈ ઉતારશે અમુક અમુક તરીકે એક જ્ઞેયશક્તિ ને એક જ્ઞાનશક્તિ ને જ્ઞાતામાં અનંતશક્તિ લેશે, પણ ઈ એક જ્ઞેયશક્તિમાં અનંત આવી ગયા આખું. બધું આવી ગયું. સમજાણું કાંઈ ?

આ આત્મા ને આત્માની અંદરની વાત ચાલે છે આ. રાગ-દ્વેષથી માંડીને અનંત સિદ્ધો એ બધાં જ્ઞેય, એનું જ્ઞાન, એટલો જ્ઞાયક ને એ મારાં જ્ઞેય એમ નહીં. સમજાણું કાંઈ ? ઈ રાગ દ્વેષ, પુણ્ય પાપથી માંડીને અનંત કેળવીઓ કે અનંત નિગોદો કે અનંત સિદ્ધો- અનંત છ દ્રવ્યો- એટલું જ્ઞેય ને હું જ્ઞાન એમ નહીં. પણ હું તો આખો સર્વસ્વ ચેતનાસ્વરૂપમાત્ર આખી ચીજ છું એ જ્ઞેય. સમજાણું કાંઈ ? એ મારું જ્ઞેય ‘ સઃ જ્ઞેયઃ ન એવ ’ વહ મૈ જ્ઞેયરૂપ હૂં પરંતુ એસા જ્ઞેયરૂપ નહીં હૂં, કેસા જ્ઞેયરૂપ નહીં હૂં. “ જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્રઃ જ્ઞેયઃ ” જુઓ... ! પહેલાં ત્રણ (બોલ) કહ્યા, પાછો ચોથો બોલ લેશે. ‘ જ્ઞાન-જ્ઞેય-જ્ઞાતૃત્વ-વસ્તુમાત્ર જ્ઞેયઃ ’ એમ ‘ જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્રઃ જ્ઞેયઃ ’ સમજાણું કાંઈ ? હું જ્ઞાન, હું જ્ઞેય ને હું વસ્તુ ઈ ત્રણેય હું જ્ઞેય ત્રણ થઈ ને જ્ઞેય આખું. ઝીણું છે ભઈ આ.

આ જ્ઞાન, આ જ્ઞેય, અને જ્ઞાતૃ, એ ત્રણેય જ્ઞેય છે ત્રણરૂપે હું આખું જ્ઞેય છું. આખું જ્ઞાન છું ને આખું જ્ઞેય છું ને આખો જ્ઞાયક જ્ઞાતા છું એ ત્રણ ભેદ પાડવામાં એવો ભેદ મારામાં નથી.

એની વિશેષ વાત કહેશે.

પ્રવચન નં. - ૨

કળશ-૨૭૧

તા. ૬-૧-૬૬

શ્રીસમયસાર- કળશ ટીકા સાધ્ય-સાધક અધિકાર. આઠમો શ્લોક ચાલે છે. ભાવાર્થ છે. “ ભાવાર્થ ઈસ પ્રકાર હૈ કિ મૈ અપને સ્વરૂપકો વેદ-વેદકરૂપસે જાનતા હૂં. ” શું અધિકાર છે આ ? જ્ઞેય, જ્ઞાતા ને જ્ઞાન ત્રણેય હું એક જ છું. હું જાણનાર અને છ દ્રવ્ય જણાય એવો હું નથી એટલો હું નથી. સમજાય છે કાંઈ ? વસ્તુ એકરૂપ નિર્વિકલ્પ અભેદ છે એમ સિદ્ધ કરવી છે અહીંયાં. હું જાણનાર ને છ દ્રવ્ય જણાય એવું એટલું એ જ્ઞેય નથી મારું. જણાવા યોગ્ય વસ્તુ જણાય ને હું જાણનાર, એટલો હું જ્ઞેય નથી. અને એટલા જ્ઞાન માત્રેય હું નથી એમ. શું કીધું સમજાણું ? છ દ્રવ્ય જણાય એ જ્ઞેય એટલો જ્ઞેય માત્ર હું નથી. એને જાણનાર જ્ઞાન, એટલા જ્ઞાન માત્ર હું નથી. અને જ્ઞાન જે જણાય, એ જ્ઞેય

જણાતું નથી, પણ મારો જ્ઞાનપર્યાય જ્ઞેય થઈને મને જણાય છે. નો સમજાણું? એ જ્ઞાનના પર્યાયમાં જે જ્ઞેય જણાય છે, એ જ્ઞેય નહીં, એ તો મારું જ્ઞાન-પર્યાય છે, અને એ જ્ઞાનપર્યાય મારો, સારા દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય, ત્રણેયને જાણે છે. એકલા પરને જાણે છે એમ નથી. અને એ જ્ઞેય, પર છે એટલો નહીં, હું તો જ્ઞાન-જ્ઞેય ને જ્ઞાયક- ત્રણ થઈને હું જ્ઞેય છું જાણનારે ય હું, જણાવા યોગ્યે ય હું, અને જાણનાર જ્ઞાન એ હું. જાણનાર જ્ઞાયક ભાવેય હું, જાણનાર જ્ઞાનેય હું, જણાવા યોગ્ય ત્રણેય જ્ઞેય પણ હું. ઝીણું છે. (શ્રોતા: એ જ્ઞેય છે ને પણ) જ્ઞેય, એનામાં ગયા આંહી શું છે? આની એકસમયની પર્યાયમાં જણાણા ઈ તો જ્ઞાનની પર્યાય થઈ, અને એ જ્ઞાનપર્યાય જેટલો ય નહીં ને ઈ જ્ઞેયને જાણું એને ખરેખર હું જાણું એમ પણ નહીં.

કહે છે: જુઓ ત્રણ આવ્યું ને છેલ્લો શબ્દ શું આવ્યો “ જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુ માત્ર: ” જ્ઞેય: એવો જ્ઞેય હું છું. છેલ્લા શબ્દ છે ને ભાઈ ત્રીજી લીટીના. શ્લોકમાં છેલ્લી લીટી છે ને? ‘ જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્ર: ’ એવો જ્ઞેય સમજાણું કાંઈ? હું તો જ્ઞાન, હું જ્ઞાતા, હું જ્ઞેય એ ત્રણેય થઈને હું જ્ઞેય. બહુ વાત (સૂક્ષ્મ !) ઈ કહ્યું ને જુઓ ‘ મૈં અપને સ્વરૂપકો વેદે-વેદકરૂપસે જાનતા હૂં ’

ધર્માત્મા, પોતાના આત્માને, પરથી ભિન્ન કરીને, હું, જણાવા યોગ્યે ય હું અને જાણનારે ય હું, જણાવા યોગ્યે ય હું ને જાણનારે ય હું એમ વેદે- વેદકરૂપથી જાણું છું, મને વેદે વેદકરૂપથી જાણું છું. પર જણાવાયોગ્ય ને હું જાણું એમ નહીં. કો’ સમજાણું આમાં? એ અભેદવસ્તુ છે ઈ નિર્વિકલ્પ અવસ્થા થતાં ઈ જ્ઞેય, જ્ઞાયક ને જ્ઞાતા ત્રણનો દૈષ્ટિમાં ત્યાં ભેદ રહેતો નથી એમ બતાવવું છે. સમજાણું કાંઈ? સમ્યગ્દર્શન દૈષ્ટિ થતાં, સમ્યગ્દર્શનની દૈષ્ટિ થતાં, દૈષ્ટિના વિષયમાં આ જ્ઞેય, આ જ્ઞાતા ને આ જ્ઞાન એવા ત્રણ ભેદ રહેતા નથી. સમજાણું કાંઈ? પોતે જાણનાર, પોતે જણાવા યોગ્ય, પોતે જ જ્ઞાયક ત્રણેય ચીજ તે એક જ છે. જાણનાર જ્ઞાન, જણાવા યોગ્ય જ્ઞેય ને આખો જ્ઞાયક એ બધું હું એક જ છું. ભારે વાત ભાઈ ભૂતાર્થવસ્તુ એકસ્વરૂપે, એવી અંતર જ્ઞેય, બીજા તો પ્રશ્ન ક્યાંય રહ્યા, કે નિમિત્તને જાણું છું કે નિમિત્ત મને જણાય છે એ નહીં, અહીંયાં તો હું જાણું છું ને હું જણાવાયોગ્ય છું એવો અભેદ અને જ્ઞાયક પણ હું જ છું એવી અભેદ દૈષ્ટિ અંતરમાં કરવી, આ એનું નામ નિર્વિકલ્પ સમ્યગ્દર્શનનો વિષય છે સમજાણું કાંઈ?

પહેલાં કહ્યું ‘તું ને કે બંધ ને મોક્ષના પડતા વિકલ્પો તો દૂર રહો, પછી દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવના ભંગ પણ દૂર રહો અથવા શક્તિના અનંતગુણશક્તિના ભેદ દૂર રહો, પછી ઈ દ્રવ્યક્ષેત્રકાળભાવના ભંગ ભેદ દૂર રહો, ને જ્ઞેય જ્ઞાન જ્ઞાતાના ત્રણ ભેદ પણ નથી મારામાં (હું તો અભેદસ્વરૂપ છું) આ... રે વાત હવે આ બહારથી જોતાં કેટલું અંદર જોવાય ?

જેમ જોનાર હું છું અને આ જણાય છે- એમ નજર કરીને કરે છે કે નૈ? એમ હું

જોનાર છું ને આ જણાય છે એવો ભેદેય એમાં નહીં એમ કહે છે અંદરમાં આ તો વાત બહિર્બુદ્ધિમાં ગઈ, કે આ જ્ઞેય જણાય અને હું જાણનાર એ તો બહિર્બુદ્ધિમાં ગઈ વાત પણ હું એક જણાવાલાયક ને હું જાણું જ્ઞાનદ્વારા અને જ્ઞાયક, એવા ત્રણ પ્રકાર પણ આ વસ્તુ ઉપર દૈષ્ટિ પડતાં, એ ત્રણ પ્રકાર ભેદદૈષ્ટિ રહેતી નથી. ઓહોહોહો ! (શ્રોતા: ઈ તો અદ્વૈતબ્રહ્મ થયું !) અદ્વૈતબ્રહ્મ છે ઈ પોતે એકલો ! આખા બધા આત્માની વાત નથી અહીંયાં. દ્વૈત ભાસતું નથી. નથી આવી ગયું પહેલાં ટીકામાં – “ ઉદયતિ ન નયશ્રીરસ્તમેતિ પ્રમાણમ્ ” વસ્તુ તો વસ્તુ છે ! ગુણ છે, પર્યાય છે પણ બધું જ્ઞેય છે. બધાનો જાણનાર જ્ઞાન છે ને આખો થઈને હું જ્ઞાયક છું. ઓહોહો ! ભારે વાત ભાઈ.

કારણકે જ્ઞેય છે સામા છ દ્રવ્ય એ તો એક જ્ઞાનની, એક પર્યાય બહિર્મુખ પર્યાય છે એના વિષયમાં એટલું જ્ઞાન તો આવી જાય છે. શું કીધું ? છ દ્રવ્ય છે અનંતા સિદ્ધો છે, નિગોદ છે, એ તો જ્ઞાનની એક બહિર્મુખ પરલક્ષી પર્યાયમાં એટલું તો જ્ઞાન આવી જાય છે. એટલો હું નથી હું તો એ પર્યાયસહિત આખું દ્રવ્ય ને ગુણ ને પર્યાયનો પિંડ, તે મારું જ્ઞેય છે, તેનો હું જાણનાર છું અને જ્ઞાયક પણ એ હું જ છું. (જી હા !)

કહ્યું ને ‘ ઈસલિયે મેરા નામ જ્ઞાન ’ શું કહે છે ? વેદ-વેદકરૂપે હું જાણું છું માટે મારું નામ જ્ઞાન. જ્ઞેયને પરજ્ઞેયને જાણું માટે મારું નામ જ્ઞાન, એમ નહીં. શું કીધું ? હું મારા સ્વરૂપને વેદ નામ જણાવાલાયક અને વેદક નામ જાણવાલાયક એમ જાણું છું “ ઈસલિયે મેરા નામ હી જ્ઞાન હૈ ” મને જ હું જણાવાયોગ્ય ને જાણનાર છું, બીજું કોઈ છે નહીં. એવી અંતર્મુખમાં વસ્તુસ્વરૂપમાં દૈષ્ટિ થતાં, એને (અભેદને) દેખતાં એટલે કે એને દેખતાં ને દેખનાર એવો ભેદ નહીં રહેતાં (અર્થાત્) આને દેખું છું વસ્તુને અને હું દેખનાર જ્ઞાન છું એવો ભેદ પણ ન રહેતાં, સ્વજ્ઞેયને હું જાણનાર પોતે વેદવાલાયક ને વેદનાર પોતે જ્ઞાયક પણ હું છું, એવી એકરૂપ અંતર્દૈષ્ટિ થવી તેને નિર્વિકલ્પ સમ્યગ્દર્શનનો વિષય કહે છે. આહાહા ! ભારે વાત ભાઈ, સમજાણું કાંઈ ?

યત: મૈ આપ દ્વારા જાનને યોગ્ય હું- હું, મારા દ્વારા જાણવાયોગ્ય છું; હું પર દ્વારા જાણવાયોગ્ય છું એમ છઉં નહીં. મૈ આપ દ્વારા જાનને યોગ્ય હું, ઈસલિએ મેરા નામ જ્ઞેય હૈ. દેખો, મૈ આપ દ્વારા જાનને યોગ્ય હું, ઈસલીયે મેરા નામ જ્ઞેય હૈ. જ્ઞાન પણ હું છું, વેદ વેદકરૂપે જાણનારો હું જ્ઞાન અને મારા દ્વારા હું જાણું મને માટે હું જ્ઞેય છું આહાહા ! હજી તો તકરારું બહારમાં રહી ગઈ બધી, દેહની ક્રિયા અને વાણીની ક્રિયાથી ધર્મ થાય અને દયા-દાન-વ્રત-ભક્તિનાં પરિણામથી પણ ધર્મ થાય એ તો ક્યાંય બહાર રહી ગયા આ એનું જ્ઞાન એટલો ય હું નહીં એમ કહે છે, એની સામું મારે જોઈને મને જ્ઞાન થાય એમ નહીં. આહાહા ! વ્યવહારના જ્ઞાનને હું જાણું વ્યવહાર જ્ઞેય તરીકે છે એમ હું જાણું, તેટલો ય જ્ઞેય હું નહીં. અને એટલો જાણનાર જ્ઞાનનો પર્યાય, તેટલો ય હું નહીં.

એમ કહે છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

જાયક સ્વભાવ, ચિદાનંદમૂર્તિ એ જણાવાયોગ્ય, એ જાણનાર જ્ઞાન અને હું મારા દ્વારા જણાઉં છું માટે હું જ્ઞેય. સમજાણું ?

‘યતઃ ઐસી દો શક્તિયોસે લેકર અનંત શક્તિરૂપ હૂં’ ઈસલિયે મેરા નામ જ્ઞાતા શું છે વળી ? આહાહાહા ! આમ ને આમ રઝળી મર્યો છે પોતે કોણ છે એને જોવા નવરો (થતો નથી ને) બહારને જોવામાં વિકલ્પ છે, અને બંધનું કારણ છે. દુઃખનું કારણ છે, સમજાણું કાંઈ ?

અહીંયાં તો એમ સિદ્ધ કરે છે: કે રાગ-દ્વેષ તો હું નહીં, પણ રાગ-દ્વેષને જાણવાની પર્યાય થાય એટલો ય હું નહીં, અને રાગ-દ્વેષ જ્ઞેય, એ ખરેખર જ્ઞેય નહીં. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? આ વ્યવહાર જે વિકલ્પ ઊઠે, દયા દાન ભક્તિ એ તો વિકલ્પનું ઉત્થાન. વૃત્તિઓ છે એ ચૈતન્યસ્વરૂપ નથી. એ વૃત્તિઓ ઊઠે એને જાણું અને એ વૃત્તિઓ તે જ્ઞેય એમ નહીં અને એને જાણું એવો પર્યાય થાય, એટલું જ જ્ઞાન એમ નહીં. આહાહા ! ભારે ઝીણું ભાઈ, આત્મતત્ત્વને પહોંચવા માટે અભેદપણું થવું જોઈએ, એને ઠેકાણે ક્યાંની ક્યાં લાળે ચડાવી દીધા બિચારાને ફરીને મરી જાય, હેરાન થઈને હાલ્યો જાય સમજાણું કાંઈ ?

વસ્તુ અંદર સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે. આત્મા, સત્ શાશ્વત જ્ઞાનાનંદમૂર્તિ સ્વરૂપ છે એ તો. એના સ્વરૂપમાં કહે છે પરને લઈને હું જાણું એમ નહીં, પરને જાણવાનો પર્યાય એટલો હું નહીં પણ મારો સ્વભાવ, હું પોતે જ મારા જ્ઞેયને જાણું છું. જાણનાર હું છું અને જણાનારે ય હું છું એ આદિ શક્તિઓનો અનંત શક્તિઓનું સત્વ જાયક તે પણ હું છું. એવા ચૈતન્યદ્રવ્યનો અભેદપણે આત્માનો અનુભવ કરવો, આ એનું નામ અનુભવ ને સમ્યગ્દર્શન છે. આહાહા ! માણસને માથું ફરી જાય એવું છે ને આમાં તો (શ્રોતા: દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા ને) ધૂળમાં ય હવે, દેવ, ગુરુ, ધર્મની શ્રદ્ધા તો ક્યાંય રહી ગઈ એ રાગમાં. આંહી તો એનું જ્ઞાન ને એ જ્ઞેય, એ જ્ઞાન નહીં ને એ જ્ઞેય નહીં એમ કહે છે અહીંયાં તો, દેવ-ગુરુ છે, વસ્તુ છે, છ દ્રવ્ય છે, બધુંય છે. દેવ-ગુરુ ન આવ્યા એમાં ? સિદ્ધ આવ્યા, દેવ આવ્યા, ગુરુ આવ્યા- બધું આવ્યું એમાં, શાસ્ત્ર ન આવ્યા એમાં ? બધું આવ્યું. પણ ઈ છ દ્રવ્ય જે આત્મા સિવાય છે, એટલું જ જ્ઞેય છે મારું જ્ઞેય એમ નહીં. હું તો આખા મારા આત્મા વડે મને જાણું એ હું જ્ઞેય છું. આહાહા !

અને છ દ્રવ્યને જાણવાની પર્યાય જેટલું જ્ઞાન હું નહીં, હું તો આખા દ્રવ્યગુણપર્યાયને આખાને જાણું એવું એ મારું જ્ઞાન છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? બહુ ઝીણું માળું ? સંચામાં તો આમ ફટ દઈને કરે ને દસ હજાર, વીસ હજાર પેદા થાય, હાલો હાલો આંકડો ભેગો કરી નાખે (શ્રોતા: લોકાલોકને જાણે છે ને!) એની એક સમયની પર્યાયમાં

લોકાલોક જણાય બહિર્મુખે, એટલું ય મારું જ્ઞાન નહીં ને એટલો ઈ મારો જ્ઞેય નહીં, લે એમ કહે છે અહીંયાં તો, શું કહે છે? આ જગત-ચૌદ બ્રહ્માંડ છે ને ખાલી ભાગ છે અનંત, ખાલી ભાગ છે ને ખાલી, ખાલી, ખાલી, ખાલી, અનંત અનંત એ મારાં જ્ઞેય અને હું એને જ્ઞાનની અવસ્થામાં જાણું એટલું ઈ જ્ઞેય નહીં ને એને જાણવાવાળો પર્યાય, એટલો એ જ્ઞાને ય નહીં. ભાઈ! હું તો આખા દ્રવ્યગુણ મારા અનંતગુણનો પિંડ જ્ઞાયક એને હું જ્ઞેય તરીકે હું જ્ઞાનમાં જાણું ને જ્ઞાયક પણ હું એવા ત્રણ પ્રકારના ભેદ પણ મારી ચીજમાં નથી. એવી વસ્તુની અનુભૂતિ થવી, આ એનું નામ સમ્યગ્દર્શન, એનું નામ આત્માનો સાક્ષાત્કાર આ એનું નામ મુક્તિનો ઉપાય આરે આવું બધું કરવા જશો તો પછી આ કોઈ કરશે નહીં કહે છે. આ મંદિર, મંદિરની પૂજા, એક તો જુવાનિયા કરતા નથી, અને વળી જો આવું એની પાસે મૂકશો તો જુવાનિયા ભાગશે નાસ્તિક થઈને કહે, અરે! સાંભળને માળા હવે, એને કરવા કાળે એવો વિકલ્પ આવ્યા વિના રહે નહીં, ભક્તિ આદિ હો, પણ એ શુભભાવ છે, એ હો, એની કોણે ના પાડી છે પણ એ શુભભાવ, એ આત્માનું એટલું જ જ્ઞેય છે એમ નહીં, આખા લોકાલોકનું જ્ઞેય પણ એટલું જ જ્ઞેય છે એમ નહીં, આખા લોકાલોકને જાણવાનો પર્યાય, એટલાં જ્ઞાનમાત્ર છું એવોય નહીં. સમજાણું કાંઈ? આહાહા!

ભગવાન આત્મા અનંત અનંત જેના એક ગુણમાં જ્ઞાનમાં, અનંત કેવળજ્ઞાન સમાઈ ગયાં, એક સમયમાં લોકાલોક જાણે અને ઈ મતિમાં ને શ્રુત જ્ઞાનમાં ય જણાય છે ને કેવળમાં ય જણાય. પણ એવી એવી તો અનંતી પર્યાય, જેના એક ગુણમાં સમાઈ જાય, એવા એવા અનંતા ગુણનું એકરૂપ, એ મારું જ્ઞેય, એને જાણનારું જ્ઞાન તે જ્ઞાન, એ આખો જ્ઞાયક, તે હું એક છું, સમજાણું કાંઈ? આહાહા!

લાકડું નથી જણાતું એમ કહે છે અત્યારે તો. લાકડું જણાતું નથી, જ્ઞાનનો પર્યાય, એ પણે પરિણમ્યો છે તે જણાય છે. છતાં, એ જ્ઞેય છે તેટલું જ જ્ઞેય મારું છે એમ નથી. આ લાકડાનો દાખલો આપ્યો એમ લોકાલોક. મારું જ્ઞેય જણાવા યોગ્ય લોકાલોક છે એટલું જ્ઞેય નથી મારે. મારું જ્ઞેય તો અનંતગુણનો પિંડ આખો જ્ઞાયક અને દ્રવ્યગુણપર્યાય આખું તે મારું જ્ઞેય છે. અને આ લોકાલોકને જાણવા જેટલી એની જ્ઞાનની પર્યાય, અવસ્થા એટલું મારું જ્ઞાન નથી. મારું જ્ઞાન તો અનંતાદ્રવ્યગુણનો પિંડ એવો ભગવાન આત્મા, એના ગુણપર્યાય, એને જાણનારું જ્ઞાન, એવા જ્ઞાનવાળો (છું). ઈ તો ઊણો થયો જણાવા યોગ્ય ય હું ને જાણનારે ય હું ને જ્ઞાયકે ય હું ભારે ભારે વાત ભાઈ આવી વાત, આ આત્મવિદ્યા છે આ સમજાય છે? (શ્રોતા: બહારમાં ઊડી જાય છે) બહારમાં ઊડી ગયું છે ને અંદરમાં છે જ કે દિ' હતું ત્યારે ઉડે ને? બહારનું રહેશે, જ્યાં સુધી રાગ છે, રાગ છે, ત્યાં સુધી હો દેખાશે ક્રિયા પણ શરીરની થવાની હોય ઈ થશે, પૂજા-ભક્તિ,

જે થવાનું હોય તે પણ એના સ્વરૂપમાં જુઓ તો મૂળદૈષ્ટિમાં, એ વિકલ્પ અને એનું જ્ઞાન અને એનું સામે જ્ઞેય, એટલો આત્મા નથી. એમ દૈષ્ટિમાં આત્માને ન લ્યે, ત્યાં સુધી ઓલો વિકલ્પ ને ઓલાને વ્યવહાર પણ કહેવાતો નથી. એમ કહે છે આરે! રાડ નાખે છે, કેટલાક તો જુવાનિયાને બાપુ એને સત્ વસ્તુ છે, ઈ સત્ સમજતાં એને સત્થી ભ્રષ્ટ થશે? સમજાય છે?

આમ તો અનાદિથી ભ્રષ્ટ છે જ. વસ્તુની સ્થિતિ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ પૂર્ણાનંદ કંદ આત્મા એના અનંતગુણનો એક રસકંદ એનાથી તો પતીત છે જ. રાગને પોતાનો માને છે શરીરને પોતાનું માને છે અથવા અલ્પજ્ઞદશા વર્તમાન એની પોતાની માને છે, એવડી જ છે એમ માને છે, એ પતીત તો છે જ સમજાણું કાંઈ? મહા ચૈતન્ય સાગર ભગવાન આત્મા, અનંત ગુણનો સાગર, ચૈતન્ય રત્નાકર જેના એકેક ગુણમાં આખા લોકાલોકને જાણે એવી એક એક પર્યાય, એવી અનંતી પર્યાય તો એના એક ગુણમાં પડી છે એવા અનંતગુણનો ભગવાન આત્મા, એ મારું જ્ઞેય છે. લોકાલોક એ જ્ઞેય નહીં એમ કહે છે. એને જાણવું એ મારું જ્ઞાન છે અને એ બધું થઈને હું આખો જ્ઞાયક છું આહાહા! સમજાણું કાંઈ? સમજાય છે આ? આ સમજાય છે એમ કહીએ ને ઓલું બધું બહારનું તો સમજાય જ ને માને છે ને. ભારે ભાઈ વાત આવી.

‘ઈસલિયે મેરા નામ જ્ઞાતા એસા નામ ભેદ હૈ વસ્તુભેદ નહીં હૈ.’ શું કહે છે? મારામાં એવું જણાવા યોગ્ય, જાણનાર, બધી શક્તિનો પિંડ તે જ્ઞાયક એવા નામભેદ હો વચનમાં બોલવા માટે વસ્તુમાં ભેદ નથી, વસ્તુ તો અખંડાનંદપ્રભુ ચૈતન્ય હીરો આખો અખંડ છે એને અંતરમાં નજરમાં લેવો ને એમાં અભેદમાં અનુભવ કરવો, આ એનું નામ ધર્મ અને શાંતિ છે. એ વિના ધર્મ ને શાંતિ ત્રણકાળમાં બીજે ક્યાંય છે નહીં સમજાણું કાંઈ?

માળે કોઈ દિ’ નજર, જગતની ચીજ હોય તો જોવા માટે નજર નાખી ને આમ ઝીણવટથી જુવે, પણ જોનાર એને એ જોનાર પોતાને કેમ જોવો એની ખબર ન મળે! જે નજરે પરને જોવા માગે છે ટગ ટગ કરીને એ નજરે પોતે કોણ છે એમ જોવાની નજર કરતો નથી (શ્રોતા: નજર કેમ થતી નથી!) કરતો નથી માટે થાતી નથી. કેમ હશે? આહાહા! આ પણ બહારમાં પાંચ-પચાસ લાખ રૂપિયા (નો) દરોડો પડતો હોય? હૈં? ન્યાં સારું નજર ટગ-ટગ કર્યા કરે આ પૈસા આવ્યા, આ પેદા થયા આ વધ્યા! શું વધ્યું પણ તને? ધૂળ વધી? (શ્રોતા: એમાં પણ સુખ કેટલું છે!) સુખ નથી, દુઃખનો ઢગલો છે એ વખતે એ મને મળ્યા એવો ભાવ દુઃખનો ઢગલો છે, મૂઢ થઈને માને કે સુખ છે એ તો કોણ ના પાડે? કો ‘એ નક્કી કરવું પડશે ને કે આ શું કહે છે? શું હશે? હૈં? ના, ના હમણાં અનુભવ થાય છે ને થોડો થોડો એ તો અનાદિનો એમ જ છે. ધૂળમાંય કાંઈ

નથી મફતનો માનીને બેઠો છે આહાહા !

ભગવાન આનંદમૂર્તિ છે આત્મા, આત્મામાં નિત્ય અતીન્દ્રિય આનંદરસ પડ્યો છે, એને આત્મા કહીએ. આ પુણ્ય-પાપના વિકલ્પ છે ઈ તો આત્મા નથી, ઈ તો વિકાર છે. શરીર, વાણી, મન તો જડ-માટી છે. અતીન્દ્રિય આનંદ છે એટલો પણ હું શ્રેય નથી એમ કહે છે અહીં તો. અને એનું જ્ઞાન કરવું એટલું ય મારું જ્ઞાન નથી. અને અતીન્દ્રિય આનંદ એટલો ય હું જ્ઞાયક નથી. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? અતીન્દ્રિયઆનંદ પ્રભુ એવા તો અનંતા અનંત ગુણ આત્મામાં છે. સ્વભાવ છે ને સ્વભાવને ક્ષેત્રની મર્યાદાની જરૂર નથી. એના સામર્થ્યની જરૂર છે એક એક અતીન્દ્રિય આનંદ, અતીન્દ્રિયજ્ઞાન, અતીન્દ્રિયશ્રદ્ધા, અતીન્દ્રિય શાંતિ, અતીન્દ્રિય પ્રભુતા એવા અનંતગુણરૂપ એક એનું જે જ્ઞાન તે જ્ઞાન, અને એ જ્ઞાયક તે હું, અને તે મારું શ્રેય બીજું શ્રેય એમ નહીં. પણ ઈ ત્રણના ભેદેય વચનમાત્ર છે એમ કહે છે અહીંયાં તો પોતામાં જ્ઞાન-શ્રેય ને જ્ઞાતા એ વચનનો કલ્લોલ છે. વિકલ્પનો કલ્લોલ છે ઈ, વસ્તુમાં ઈ નથી એમ કહે છે. જુઓ ' જ્ઞાનશ્રેયકલ્લોલવલ્ગન્ ' એ વસ્તુના ત્રણ નામ ભલે પડ્યા મારામાં ને મારામાં હોં ? પરની હારે કાંઈ નહીં.

હું અનંતગુણનો પિંડ જ્ઞાયક હું પોતે જ્ઞાન બધાને જાણું એવો હું જ્ઞાન અને હું મને મારા દ્વારા જણાઉં એવો હું શ્રેય એ નામભેદ હો, સમજાય છે ? વસ્તુભેદ નથી. વસ્તુમાં ઈ ત્રણ પ્રકાર નથી, વસ્તુ તો એકાકાર બધું છે એ જ્ઞાન-શ્રેય ને જ્ઞાયક એક જ વસ્તુ છે. સમજાય છે કાંઈ ? ' છહ ઢાળા ' માં આવે છે. આવે છે કે નૈ જ્ઞાન જ્ઞાતા ને શ્રેય ! ઈ બધું લીધું છે અહીંયા નયનું ' ઉદયતિ ન નયશ્રી રસ્તમેતિ પ્રમાણમ્ '

ભગવાન સ્વરૂપમાં જ્યાં અંતરમાં અનુભવમાં આવે, નયની લક્ષ્મી સંતાઈ જાય છે; નિક્ષેપ કાંઈ દેખાતો નથી. પ્રમાણ-પ્રમાણ બધું આથમી જાય છે !

“ ભાવાર્થ ઈસ પ્રકાર હૈ કે વચનના ભેદ છે વસ્તુમાં ભેદ નથી. ” સમજાણું ? ગોળ કહો, ગળપણ કહો અને ગળપણની મીઠાશ કહો એ બધું એક જ છે. એમ શ્રેય કહો તોય હું જણાવાયોગ્ય હોય તોય હું, જાણનાર હોય તોય હું, અને એવી અનંતશક્તિનો પિંડ જ્ઞાયક હોય તોય હું (છું) કો ' હવે આમાં ઊડી જાય છે કે નહીં બધું ? ઊડી તે, અંદરની દૈષ્ટિમાં ઈ છે જ નહીં કાંઈ. જ્યારે, અંતરદૈષ્ટિમાં સ્થિર રહી ન શકે, ત્યારે એવો શુભવિકલ્પ હોય છે, દયા-દાન-વ્રત-ભક્તિ-પૂજા આદિ હોય છે તો એટલું શ્રેય તરીકે પણ છું એમ એ વખતે જ્ઞાની માનતો નથી. અને એના જ્ઞાન તરીકે એનું જ્ઞાન એટલું જ્ઞાન છું એમ પણ જ્ઞાની માનતો નથી. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? આહાહા !

એ ચૈતન્યના અંતરના રહસ્ય ને મર્મ એણે કોઈ દિ ' જોયાં જ નથી અનંત કાળ ઢસરડા કાઢીને, મરી ગ્યો. ત્યાગી થ્યો, સાધુ થ્યો, બાવો થ્યો, મરી ગ્યો કરીને, દીક્ષા

કળશટીકા કળશ-૨૭૧

૧૮૭

લીધી દક્ષા સમજ્યા ને ? લોચ કર્યા અનંતવાર મુંડાવ્યાં પણ આ આત્માનું, આવું ભાન (કર્યા) વિના, એ બધું અલેખે ગયું આહાહા ! ' મુનિવ્રત ધાર અનંત વાર ગ્રીવક ઉપજાયો. પૈ નિજ આતમજ્ઞાન બિના, સુખ લેશ ન પાયો.. " આ આતમજ્ઞાનની વાત છે આ. સમજાણું કાંઈ ?

લ્યો ! ઈ શ્લોક (કળશ) પૂરો થયો.

પ્રવચન નં. - ૩

કળશ : ૨૭૧

તા. ૨૮-૮-૬૮

આપણે ચાલતો વિષય છે બસો એકોતેર-૨૭૦ માં એ કાઠી નાખ્યું કે: (ચાર ભેદ- દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવના મારામાં નથી, અનંતનયોના ભેદ નથી) જુઓ અહીં અભેદને સિદ્ધ કરે છે. ભગવાન આત્મા એકરૂપ વસ્તુ છે એ સમ્યક્દર્શનનો વિષય છે ધ્યેય છે. અર્થાત્ અભેદ વસ્તુ છે તેને આશ્રયે શ્રદ્ધા જ્ઞાન શાંતિ આનંદ આદિ પ્રાપ્ત થાય છે. તેથી અભેદની વાસ્તવિકતા શું છે એનું વર્ણન (કરે છે) જે (સમયસાર) ૧૧મી ગાથામાં ભૂદત્યમસ્સિદ્ધો ખલુ સમ્માદિદ્ધી હ્વદિ જીવો.. ૧૧.. એનો વિશેષ વિસ્તાર કરીને ભિન્ન, ભિન્ન પ્રકારે (વર્ણવે છે). અભેદપણાનો આશ્રય લેવો અને અભેદપણાનું જ્ઞાન કરવું, અભેદવસ્તુમાં સ્થિર થવું એ વાતનું વર્ણન કરે છે. જે મુદાની મૂળ રકમ ચારનો નિષેધ કર્યો, હવે ત્રણનો નિષેધ કરે છે. જુઓ ને ઓહોહો ! હું રાગ તો નહીં, શરીર તો નહીં, વાણી નહીં, એક દ્રવ્ય છું એવો જુદો ભેદ, ક્ષેત્ર છું કાળ ભેદ, ભાવ ભેદ એવું છે નહીં. વસ્તુ તોય હું, ક્ષેત્ર તોય હું, કાળ તોય હું, ને ભાવ તોય હું ત્રિકાળ એવો આત્મા અખંડ ને અભેદનો આશ્રય કરવો, એ ધર્મનું કારણ છે કો ' સમજાય છે કાંઈ ?

હવે, તો અહીંયાં ત્રણ બોલ, હું જાણનાર, જ્ઞાનદ્વારા હું જાણનારો જ્ઞાન અને જણાય પરદ્રવ્ય છ દ્રવ્ય, એ મારી જ્ઞાનપર્યાયમાં છ દ્રવ્ય જણાય, એટલી પર્યાયવાળોય હું નહીં, એટલો જ્ઞેય હું નહીં. ઝીણી વાત છે. જ્ઞાનની અવસ્થામાં, છ દ્રવ્ય જણાય એવું જે જ્ઞેયપણું એકસમયની પર્યાયનું એ ખરું જ્ઞેય નહીં. છ દ્રવ્ય તો જ્ઞેય નહીં, પણ એક સમયની પર્યાયમાં છ દ્રવ્ય જણાય એવી એકસમયની પર્યાય, એટલો પણ હું જ્ઞેય ને એટલો જ્ઞાન હું નહીં, સમજાય છે કાંઈ ? પોતાનો જ્ઞેય પોતે; પોતે જાણનાર, પોતે જણાવા યોગ્ય, પોતે જ્ઞાતા એવા ત્રણ ભેદ પણ જેમાં નહીં પરનો જ જ્ઞાતા, પર જ્ઞેય હું, મારી પર્યાયમાં પરજ્ઞેય જણાય, તેટલો હું, તેટલો તો નહીં, પણ હું સ્વજ્ઞેય- આખી ચીજ તે સ્વજ્ઞેય એનો જાણનાર ને જ્ઞાતા એવા ત્રણ ભેદ પણ મારામાં નથી. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? એ વાત કરે છે જુઓ.

(શાલિની)

યોડ્યં ભાવો જ્ઞાનમાત્રોઽહમસ્મિ જ્ઞેયો જ્ઞેયજ્ઞાનમાત્રઃ સ નૈવ ।

જ્ઞેયો જ્ઞેયજ્ઞાનકલ્લોલવલ્ગન્ જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્રઃ ॥ (૮-૨૭૧)

છેલ્લામાં છેલ્લું અભેદની સ્થિતિનું વર્ણન છે !

‘ ભાવાર્થ આમ છે કે ’ પહેલેથી ભાવાર્થ આમ છે કહે છે. હજી કીધાં પહેલાં. એટલે કે હવે કહેવું છે એનું સ્વરૂપ આમ છે એમ એનો ભાવ આ છે કે, જે કહેવું છે એનો ભાવ આ છે કે ‘ જ્ઞેય-જ્ઞાયક સંબંધ વિષે ઘણી ભ્રાંતિ ચાલે છે.

સ્વપર પ્રકાસક સકતિ હમારી ।

તાતૈ વચન ભેદ ભ્રમ ભારી ॥

જ્ઞેય દશા દુવિધા પરગાસી ।

નિજરૂપા પરરૂપા ભાસી ॥

(સમયસાર નાટક-સાધ્ય-સાધક દ્વાર ૪૬) જ્ઞેયના બે પ્રકાર: એક નિજરૂપજ્ઞેય જણાવાલાયક અને એક પરરૂપજ્ઞેય જણાવાલાયક. એમાં પણ પરરૂપ જણાવા લાયક જ્ઞેય એટલો ય હું નહીં. એમ આંહી સિદ્ધ કરવું છે. ઓહોહોહો! જ્ઞાનની પર્યાયમાં, અનંતા સિદ્ધોય આવી ગયા, છ દ્રવ્યમાં તો હૈં? અનંતા કેવળી આવી ગયા, એ જ્ઞાનની પર્યાયમાં અનંતા કેવળીઓ સિદ્ધો, છ દ્રવ્ય એના ગુણપર્યાયો એકસમયમાં જાણવાની પર્યાય આટલા જ્ઞેયને જાણે, તેટલો જ્ઞાનમાત્ર ને તેટલો જ્ઞેયમાત્ર હું નહીં. સમજાણું કાંઈ? “ આ જ્ઞેય જ્ઞાયક સંબંધ વિષે ઘણી ભ્રાંતિ ચાલે છે, તેથી કોઈ એમ સમજશે કે જીવવસ્તુ જ્ઞાયક, અને પુદ્ગલથી માંડીને ભિન્નરૂપ છ દ્રવ્યો જ્ઞેય છે ” હું એક જાણનાર છું અને મારાથી ભિન્ન બધાં અનંતા છ દ્રવ્યો તે મને જ્ઞેય છે; એમ પણ નથી એમ કહે છે. આહાહા! શેઠી ઓહોહો! ‘ પુદ્ગલથી માંડીને ભિન્નરૂપ છ દ્રવ્યો જુઓ આ શરીર, રાગ, પરમાત્મા, અનંત નિગોદ પંચપરમેષ્ઠિ, અને અનંતા પરમાણુઓના સ્કંધો, અનંતા નિગોદ આદિ એ બધાં મને જાણવાલાયક છે અને હું એનો જાણનાર છું? ના, એટલો હું છઉં જ નહીં. આ આત્મા કેટલો છે, કેવડો છે એની વાત કરે છે, સમજાણું કાંઈ?

એ છ દ્રવ્ય જે જ્ઞેય છે અને હું જાણનાર છું ‘ પરંતુ એમ તો નથી ’ હોં. એમ કહે છે. એટલો હું નહીં ને એમ નહીં હોં? આહાહા! અમરચંદભાઈ, ભારે વાત છેલ્લો કળશ્ આ અભેદનો પછી તો બીજી ભિન્નતાની વાતું લેશે આંહી તો ભૂતાર્થ વસ્તુ એકરૂપ વસ્તુ એમાં કહે છે કે આવા પરનો જાણનાર હું ને હું જ્ઞાયક ને પર મને જણાય, બસ એ ચીજ હું, કે ના એવો તો હું નથી સમજાય છે કાંઈ? આ શરીરનો ધર્મ જીવપદમાં જણાય છે. લોકના સ્વભાવો જ્ઞાનની પર્યાયમાં જણાય છે કહે છે કે એટલો જ જ્ઞેય છઉં? અને એ

જેયને છ દ્રવ્યને જાણવાનો જે પર્યાય મારો વર્તમાન, એટલું જ જ્ઞાન છે? અને એટલું જ જ્ઞેય છે? આહાહા! સમજાય છે કાંઈ? ના. ‘ જેમ હમણાં કહેવામાં આવે છે તેમ છે. ’

“ અહમ્ અયં યઃ જ્ઞાનમાત્રઃ ભાવઃ અસ્મિ ”— હું જે કોઈ ચેતનાસર્વસ્વ એવી વસ્તુ સ્વરૂપ છું એકલો જ્ઞાતા-દૈષ્ટા ચૈતન્ય સ્વભાવ પૂરણ સ્વરૂપ સર્વસ્વ ચૈતન્ય સ્વરૂપે હું છું. સમજાય છે? “ એવી વસ્તુ સ્વરૂપ સ્વજ્ઞેય તે હું જ્ઞેયરૂપ છું ” દેખો હું એકવસ્તુ ચેતન અનાદિ અનંત જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન જ્ઞાનમૂર્તિ તે હું જ્ઞેય છું. છ દ્રવ્ય જ્ઞેય, એટલો નહીં, છ દ્રવ્ય જ્ઞેય એ જ્ઞેય નહીં. છ દ્રવ્યના જ્ઞેયનું જ્ઞાન, એટલું જ્ઞાન નહીં અને છ દ્રવ્ય જ્ઞેય તે જ્ઞેય નહીં. શેઠી! અજર પ્યાલા છે આ આહાહા! આહાહા! શું કહે છે? કહે છે કે મારા સિવાય જેટલાં છ દ્રવ્ય છે, એના દ્રવ્યગુણપર્યાયને હું રચું તો નહીં કરું તો નહીં પણ તે જ્ઞેય જે છે. છ દ્રવ્યો મારી જ્ઞાનની પર્યાયમાં જણાવાલાયક એટલો જ્ઞેય જ છું ને એ જ્ઞાનની પર્યાય એટલું જ જ્ઞાન છું એમ નહીં. સમજાણું કાંઈ? ધીમેથી સમજવા જેવી વાત છે, આ તો તદ્દન એકદમ ભગવાન આત્મા ચૈતન્યસર્વસ્વનો પિંડ આખો તે પોતે પોતાનું જ્ઞેય છે એક સમયની પર્યાય, છ દ્રવ્ય જેમાં જણાય. છ દ્રવ્ય જણાય એટલો જ જ્ઞેય અને એટલું જ જ્ઞાન? કે ના એટલો નહીં. એ પર્યાય તો એક અંશ થઈ ગયો. સમજાણું કાંઈ? આહાહા!

“ ચેતનાસર્વસ્વ એવી હું વસ્તુ પૂર્ણસ્વરૂપ સ્વજ્ઞેય તે હું જ્ઞેયરૂપ છું ” કો’ સમજાય છે કે નહીં આમાં રતિભાઈ શું પુસ્તક, પુસ્તક લીધું નથી? એને સમજાય નહીં એમાં અંદર, શું કરે? પુસ્તકના આ શબ્દનો અર્થ (આ) થાય છે ખબર પડે ને કે આ શબ્દનો આ અર્થ છે આમાં! એમાં ઘરે (વાંચે તો) મોં-માથું હાથ આવે એવું નથી ગજનો આંકો સૂઝે એવું નથી ન્યાં આહાહા!

કહે છે કે તું કેવડો ને ક્યાં છો? શું તું જ્ઞાનની એકસમયની પર્યાયમાં છ દ્રવ્યો જણાય તેટલું જ્ઞેય, તું છો? અને તેટલું જ્ઞાન તું છો? આહાહા! રાગ આદિ તો નહીં, પુણ્ય પાપ તો નહીં, કર્મ શરીર નહીં, આ છ દ્રવ્યનું કરવું રચવું તો નહીં, પણ છ દ્રવ્યનું જ્ઞાન, જ્ઞાનમાં જ્ઞેયરૂપે થાય, એટલોય પર્યાય જે જ્ઞેય થાય, એટલું જ્ઞેય નહીં, અને એટલું જ્ઞાન? એટલું જ્ઞાનેય હું નહીં. આહાહા! સમજાય છે કાંઈ? સમજમેં આતા હૈ કે નહીં શેઠ? સૂક્ષ્મ છે!

આહાહા! ભગવાન આત્મા, ચૈતન્યસર્વસ્વ જેનું સ્વરૂપ, ચૈતન્યસર્વસ્વ જ્ઞાયક જેનું સ્વરૂપ એમાં એકસમયની પર્યાયમાં ષટ્દ્રવ્ય જણાય, એટલો પર્યાયમાત્ર જ્ઞેય કેમ હોય ને એટલો પર્યાયમાત્ર જ્ઞાન હું કેમ હોઉં? હું તો સર્વસ્વચૈતન્યમૂર્તિ આત્મા છું. સમજાણું કાંઈ? આહાહા! અભેદના આશ્રયનો, આશ્રય કરવો ઈ અભેદ કેવો, એમ અહીં વર્ણવે છે! એક સમયની (જ્ઞાન) પર્યાયમાં છ દ્રવ્યો જણાય ઓહો અનંતા કેવળી

જણાય આહાહા ! શ્રુતજ્ઞાનની પર્યાયમાં હોં, શ્રુતજ્ઞાનની એક સમયની પર્યાયમાં અનંતાકેવળી જણાય. એય છતાં, એકસમયની પર્યાય જેટલું મારું જ્ઞાન નહીં એક સમયની પર્યાયમાં અનંતા સિદ્ધો જણાય ષટ્દ્રવ્ય છે કે નહીં ? શું કીધું આ ? આહાહા !

મારો જ્ઞાનનો પર્યાય, શ્રુતજ્ઞાનનો વર્તમાનમાં, એક અંશ જે છે ઈ અનંતા સિદ્ધોના-કેવળીનું સ્વરૂપ અનંતા જે છે, એને જ્ઞેય તરીકે મારો પર્યાય જાણે છે ! પણ કહે છે એટલા બધા અનંતા કેવળીઓ, અનંતા સિદ્ધો ને એનાથી અનંતગુણા નિગોદ આદિ, એની સર્વજ્ઞશક્તિઓ અનંતી બધાની, ઓહો, સમજાણું કાંઈ ? સર્વજ્ઞ અનંત પ્રગટ અને સર્વજ્ઞશક્તિવંત અવ્યક્ત અનંત આત્માઓ અને એક એક પરમાણુ સર્વસ્વ અનંતગુણોનો પિંડ છે એ તો જડ અચેતન એની પર્યાયમાં, પૂરણતા અનંત ગુણી પર્યાય બધી ઘોળી, લીલી આદિ પર્યાયો- એ બધાંને મારાં જ્ઞાનની એક સમયની પર્યાય જ્ઞેય તરીકે જાણે, એટલો એકસમયનો પર્યાય જેટલું ને એવડું જાણે તેટલો પર્યાયમાત્ર હું નહીં. આહાહા ! શોભાલાલજી ! ભારે વાત પણ એક સમયની પર્યાયમાં અનંતા કેવળીઓને જાણે સર્વજ્ઞશક્તિવંતને જાણે છે ને આહાહા ! અને તે અંશ જે છે, તેટલું જ્ઞેય પણ નહીં અને તેટલું જ્ઞાન પણ નહીં, એમ કહે છે. આહાહા ! રાજમલજી આ તો લોજિકથી વાત ચાલે છે. એક સમયના અંશની જ્ઞાનદશા, તેટલું જ જ્ઞેય ? બાકી બધી વસ્તુ અનંત ગુણનો પિંડ પ્રભુ, ચૈતન્યપિંડ આખો ચૈતન્યસર્વસ્વ રહી જાય છે ને જ્ઞેયમાં આખો રહી જાય છે ને અને જ્ઞાનમાં પણ આખો રહી જાય છે, આખું સ્વરૂપ જ્ઞાનમાત્ર ચૈતન્ય છે. સમજાણું કાંઈ ? આહાહા !

રાગને કરવું અને રાગને રચવું એ તો મારામાં નથી, પણ રાગને જાણવું એવી જે જ્ઞાનની પર્યાય, એટલો પણ હું નથી. સમજાણું કાંઈ ? વ્યવહારનો વિકલ્પ ઊઠે દયા દાન આદિ વિકલ્પો એ પરજ્ઞેય છે. એ પરજ્ઞેયનું જ્ઞાન મારી પર્યાયમાં થાય, એટલો પર્યાય પણ જ્ઞેય સ્વજ્ઞેય એટલું નહીં. સ્વજ્ઞેય એટલું નહીં ને સ્વજ્ઞાન એટલું નહીં. સમજાણું કાંઈ ? હું એ વ્યવહારવાળો ને છ દ્રવ્યવાળો તો નહીં. હું એ વ્યવહારવાળો, છ દ્રવ્યવાળો, બાયડી છોકરાંવાળો, આસ્રવવાળો એવો તો હું નહીં, પણ એ સંબંધીનું મારી જ્ઞાનની પર્યાયમાં જે જ્ઞાન થાય, એવડો હું જ્ઞાન નહીં ને એવડું હું જ્ઞેય નહીં. શેઠી આહાહા ! શેના અભિમાન થાય, કહે છે આ છ દ્રવ્ય જાણ્યા બાપુ છ દ્રવ્ય જાણ્યા હોય તો એ તો જ્ઞાનની પર્યાય એક અંશ છે એમાં થયું શું આહા ! અને એટલું જ જ્ઞાનમાત્ર ભગવાન તો એવા અનંતા અંશનો પિંડ એક ગુણ છે અને એવા-એવા તો અનંતા ગુણનો પિંડ તે દ્રવ્ય છે એવું જે ચૈતન્યનું સર્વસ્વ આખું, આનું દ્રવ્યગુણપર્યાય ચૈતન્યનું સર્વસ્વ એ જ્ઞેય છે. ચૈતન્યનું દ્રવ્યનું ગુણનું પર્યાયનું સર્વસ્વ તે જ્ઞેય છે, એકસમયનો પર્યાય તે જ્ઞેય અને એક સમયનો પર્યાય તે જ્ઞાન, એટલો હું નહીં. બહુ આકરું આહાહા !

આ ટાંકણે જુઓ ને નિર્માણનું છે ને દિવસ છે ને ? તો કહે છે કે આટલું જ્ઞેય હું નહીં. શેનું અભિમાન કરવું છે ? એટલો જ્ઞાન હું નહીં એટલા અંશનું જ્ઞાન જ્ઞેય માને તો મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ ? એક સમયની જ્ઞાનની અવસ્થા ને છદ્વ્ય જાણે એટલી તાકાતવાળી એટલું જ જીવનું જ્ઞેય માને, અને એટલો જ પર્યાય જ્ઞાન સ્વરૂપ એટલો જ છે એમ માને, પર્યાયબુદ્ધિ છે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે આહાહા ! કહો, ભારે વાતું ભાઈ આવી વસ્તુ વસ્તુ વસ્તુ એવી છે ભાઈ એવા એવા અનંતા અંશો તો પી ગયો છે જ્ઞાનગુણ, એકસમયમાં અનંતા કેવળજ્ઞાન જણાય, અનંતા સર્વજ જીવો, સર્વજ શક્તિવાળા સર્વજ શક્તિવાળા એક સમયની પર્યાયમાં જણાય, એવું તો એક સમયની પર્યાય પી ગઈ છે એને, અને હવે એવી એકસમયની પર્યાયનો અંશ તો જ્ઞાન અનંતને પી ગયો છે અંદર, હવે એટલો અંશ ક્યાં તું જ્ઞેય અને જ્ઞાન છો ? આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

કહ્યું ને જુઓ કે “ જ્ઞાનમાત્રઃ ભાવઃ અસ્મિ ” “ અહમ્ અયં યઃ જ્ઞાનમાત્રઃ ભાવઃ અસ્મિ ” ચેતના સર્વસ્વ એવી વસ્તુ સ્વરૂપ છું. છે ને “ સઃ જ્ઞેયઃ ” તે હું જ્ઞેય છું. હું જ્ઞેય આટલો ચૈતન્યમાત્ર આખું સ્વરૂપ પૂર્ણાનંદ વસ્તુ તે જ્ઞેય છું તે મારું જ્ઞેય ને તે હું જ્ઞાન ને તેનો હું જ્ઞાતા આહાહા ! કો ’ સમજાય છે કાંઈ ? આવી વાત સર્વજ સિવાય, ત્રિકાળમાં ક્યાંય હોઈ શકે નહીં, કારણ કે વસ્તુ જ આવી ભગવાન આત્મા એક સમયના પર્યાયમાં બધું જણાય જેટલો નહીં. આહાહા ! હું તો આખું ચૈતન્ય સર્વસ્વ દ્રવ્યમાં ભરેલું જ્ઞાન ગુણમાં ભરેલું જ્ઞાન, અનંતા ગુણમાં વ્યાપેલું જ્ઞાન ઈ બધો આખો આત્મા થઈને હું સ્વજ્ઞેય છું. એક સમયના પર્યાયનો જ્ઞેય માત્ર નહીં, પણ સર્વસ્વજ્ઞાનમાત્ર આખો આત્મા તે હું સ્વજ્ઞેય છું આહાહા !

જ્ઞાનમાત્ર “ સઃ જ્ઞેયઃ ન એવ ” પરંતુ એવા જ્ઞેયરૂપ નથી; કેવા જ્ઞેયરૂપ નથી એમ કહે છે. એક પદના ટુકડા બે કર્યા “ જ્ઞાનમાત્રઃ ભાવઃ અસ્મિ ” સઃ જ્ઞેય સમજાય છે ? “ ન એવ ” શું કહે છે પણ હું એવા જ્ઞેયરૂપ નથી, કેવા જ્ઞેયરૂપ નથી “ જ્ઞેયજ્ઞાનમાત્રઃ ” પોતાના જીવથી ભિન્ન છ દ્રવ્યોના સમૂહના જાણપણામાત્ર જ્ઞેય એટલો હું નથી. સમજ્યા શું કાંઈ ? “ જ્ઞેયજ્ઞાનમાત્રઃ ” જ્ઞેયના જ્ઞાનપણા માત્ર તેટલો હું નથી. આહાહા ! જ્ઞાનની એક સમયની અવસ્થા, એ છ દ્રવ્યને જ્ઞેય તરીકે જાણે, તેટલો હું જ્ઞેયરૂપ નથી. “ ન એવ ” જ્ઞેયરૂપ નથી, તેટલા જ્ઞેયરૂપ નથી. સર્વસ્વજ્ઞાયકસ્વરૂપ ત્રિકાળ છે તેટલો તે હું જ્ઞેયરૂપ છું અસ્તિ નાસ્તિ કરી. આહાહા ! ભારે કઠણ પડે માણસને પણ સહેલું છે આ એની ચીજ આ રીતે જ છે. જે રીતે હોય એમ પ્રાપ્ત થાય કે જે રીતે ન હોય એમ પ્રાપ્ત થાય ? સમજાણું કાંઈ ? આહા “ જ્ઞેયજ્ઞાનમાત્રઃ ન એવ ” પોતાના જીવથી ભિન્ન જે છ દ્રવ્યોના સમૂહના જાણપણામાત્ર, “ તે જ્ઞેય તેટલો હું નહીં ” આહાહા !

આંહી તો હજી થોડા ઘણા શાસ્ત્રનું ભણતર જ્યાં થાય ત્યાં તો માણસને એવું થઈ

જાય હેં ? ઘણું જાણ્યું અમે તો ઓહોહોહો ! પેટ ફાટી જાય એનું તો ! હેં બીજાને કહે કે મને આમ આવડે છે જુઓ અધિક માનજો મને બીજા કરતાં હોં આટલું મને આવડે, આમ શું થયું તને ઈ અહીંયાં કહે છે તને તારા જ્ઞાનની પર્યાયમાં અનંતા કેવળી જણાય, એટલું તારું જ્ઞાન હોય, તેટલા જ્ઞાનને પણ તું તારું માન જ્ઞેયને તો પણ તું મૂઢ-મિથ્યાદૈષ્ટિ છો આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

ન્યાય સમજાય છે કે નહીં આમાં ? કાંઈ એવી વાત નથી કે નો ' પકડાય એવી. લ્યો સમજાણું કાંઈ ? જ્ઞાનનો એકસમયનો પર્યાય, કેવડો મોટો કે જેમાં છ દ્રવ્ય જણાઈ જાય એવડો મોટો તો હું ખરો કે નહીં ? છ દ્રવ્યમાં ક્યું શાસ્ત્રનું બાકી રહી ગ્યું કેવળજ્ઞાનીઓ બાર અંગના ભણનારા પણ એની જ્ઞાનની પર્યાયમાં આવી ગયા છે. આહાહા ! મન: પર્યાયજ્ઞાનીઓ, કેવળજ્ઞાનીઓ, ચૌદપૂર્વના ધરનાર, બાર અંગના ધરનાર, અલ્પજ્ઞ ધરનાર ને ગુણના પૂરણ ધરનાર શક્તિરૂપે અને એવા દ્રવ્યો બધાં જ્ઞાનની પર્યાયમાં આહાહા ! એક સમયની પર્યાયમાં આટલું આવ્યું છતાં, એટલા જ્ઞેયમાત્ર હું નહીં હોં આહાહા ! ઈ પરથી તો ભિન્ન છે જ. પણ એટલો પર્યાય જેટલો હું નહીં, એમ અહીંયાં તો સિદ્ધ કરવું છે. આંહી તો હજી એક સમયની પર્યાય, એટલું એ જ્ઞેય નહીં ને એટલું જ્ઞાન નહીં. આખું દ્રવ્યનું જ્ઞાન ને દ્રવ્યનું જ્ઞેય આખું રહી જાય છે એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ ? આખો ભગવાન પૂર્ણ અખંડાનંદ પ્રભુ જે જ્ઞેયરૂપ છે અને જે જ્ઞાનરૂપ છે એ આખો જ્ઞેય ને જ્ઞાન પર્યાયમાં ન આવે, અને એક જ પર્યાયનો અંશ જ જ્ઞેય તરીકે જણાય ને મનાય અને એટલો જ જ્ઞાનમાત્ર આત્મા માને, એને આત્મા જાણ્યો જ નથી, એની પર્યાયબુદ્ધિ, મૂઢ મિથ્યાદૈષ્ટિબુદ્ધિ છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

ઓહો સંતોની કથની ઘણું સહેલું કરીને મૂક્યું છે. એની આત્માની મોટપની શક્તિનું માપ કાઢવા ઘણી સહેલી રીતથી વાત મૂકી છે (છતાં) કહે, પકડાતું નથી પ્રભુ તને ? ભાઈ ! તારી જ્ઞાનની એકસમયની અવસ્થા, એ બધી આ રાગ વિકલ્પ હો, શરીર વાણી કે મન હો એ બધાં છ દ્રવ્યો હો, અનંતા કેવળી હો એટલો પર્યાય જાણે તો એટલી પર્યાય જ્ઞેયને જાણે એટલી જ પર્યાય જ્ઞેયમાત્ર તારી છે ? એટલું જ જ્ઞેયમાત્ર તું છો ? ભાઈ અને એ પર્યાયમાત્ર તારા જ્ઞાનનો અંશ માત્ર તારું જ્ઞાન આટલું જ જ્ઞાન છે. સમજાણું કાંઈ ?

ભાવાર્થ આમ છે કે “ હું જ્ઞાયક ને સમસ્ત છ દ્રવ્યો મારાં જ્ઞેય એમ તો નથી ” આહા બીજાં-છ દ્રવ્યોને હું રચું ઈ તો એની સત્તાથી રહેલાં છે. છ દ્રવ્ય તેના ગુણ ને તેની પર્યાય એટલે કાર્ય, તે બધાં તેનાં કાર્ય કારણથી રહેલાં છે. મારે કારણે કાર્ય નહીં ને મારે કારણે એ કારણ નહીં, અથવા એનો હું કારણ અને એ મારાં કાર્ય અથવા એ કારણ ને મારું કાર્ય (એમ તો નથી.) જ્ઞાનની પર્યાય, એ છ દ્રવ્યને જાણે, તેથી તે છ

દ્રવ્ય કારણ ને મારી જ્ઞાનની પર્યાય કાર્ય એમેય નથી. અને મારી જ્ઞાનની પર્યાય કારણ ને છ દ્રવ્યને રાખે એવું પણ છે નહીં. સમજાણું કાંઈ. આહાહા! આ તો પરમાત્માના તળિયાં તપાસે છે. પરમાત્માનાં તળિયામાં કેટલું પડ્યું છે અંદરમાં તળિયા સમજતે હૈં? એ કૂવામાં જાતે હૈં ને પાનીમેં પડતે હૈં ને તાગ લાતે હૈં, તાગ સમજે વો (શ્રોતા: ભીતરમેં સે) હા, અંદરમેં સે કોશિયો- કોશિયો હોય ને પડે પાણીમાં. પછી અંદર ઠેઠ (તળિયે) જાય, હાથમાં લઈ આવે (તળિયાંની) રેતી-રેતી એમ પરમાત્માનો તાગ લે છે. પરમાત્માનો શક્તિનો મોટો કૂવો એનો તાગ લે છે અહીંયાં આહાહા! જ્ઞાનની પર્યાય, પૂર્ણાનંદ કેવળજ્ઞાન આખો (પૂર્ણસ્વરૂપ) એકલો જ્ઞાયકસ્વભાવનો પિંડ, એવા કેવળજ્ઞાની ને અનંતા સિદ્ધોને જાણે અને અનંતા સર્વજ્ઞ અનંતા આત્માને જાણે તો આત્મામાં સર્વજ્ઞશક્તિ દરેકમાં છે, એવું પણ જ્ઞાનપર્યાય જાણે કે નહીં.? (જાણે) પ્રગટપણે છે ઈ સર્વજ્ઞોને જાણે અને અપ્રગટપણે એવા દ્રવ્યોને જાણે આહાહા! હૈં? એવા-એવા અનંતગુણા આત્માઓ ને એનાથી અનંતગુણા પરમાણુઓ અનંતગુણા આત્મા છે ને સિદ્ધ કરતાં અનંત છે, એથી અનંતગુણા પરમાણુઓ છે, એથી અનંતગુણો ત્રિકાળ, એથી અનંતગુણા ક્ષેત્રના પ્રદેશ આકાશના, આહાહા! એને જ્ઞાનની એકસમયની પર્યાય જ્ઞેય તરીકે જાણે, છતાં તે એક સમયનો પર્યાય તે જ્ઞેય પૂરતું નહીં, એટલું જ્ઞેય હું નહીં આહાહા! મારે જાણવાનું તો તે થી અનંતગણું જ્ઞેય રહી જાય છે સમજાણું કાંઈ? અને એટલો જ્ઞાનનો અંશમાત્ર હું જ્ઞાન નહીં, એથી તો અનંત-અનંત ગુણા અંશનો ઘરનાર જ્ઞાન, એવા અનંતગુણનો ઘરનાર દ્રવ્ય રહી જાય છે. સમજાણું કાંઈ?

બાપુ આ તો ધર્મના માર્ગ છે એ વીતરાગના માર્ગ રસ્તા, એ વીતરાગના મારગડા ઓળખવા કઠણ પ્રભુ ઓહોહોહો! અને જેણે એ જાણ્યા, એ વીતરાગ થયા વિના રહે નહીં. આહાહા! એવી વસ્તુ ભગવાન સિવાય (બીજે હોઈ શકે નહીં) પરિપૂર્ણ દ્રવ્યને કઈ રીતે સિદ્ધ કરવા માગે છે આહાહા!

ઈ પર્યાયથી અનંતગણું તો એ જ્ઞાન છે, એક ગુણ છે. એવા અંશો, એક અંશમાં- છદ્રવ્ય આદિના ગુણપર્યાયોને જાણે એવા એક અંશથી અનંતગુણો તો જ્ઞાન ગુણ એક છે. એથી અનંતગુણા તો બીજા ગુણો છે ઈ અનંતગુણા ગુણનું રૂપ, આખું દ્રવ્ય, તે આખું જ્ઞેય છે આહાહા! ઓલા-ગુણભેદ તો કાઢી નાખ્યા 'તા. ઓલામાં-અનંતશક્તિમાં કાઢી નાખ્યાતા 'ને? એકલો.

હવે, અહીંયાં તો ઈ કહે છે: એવડો એક ગુણને એવડો એક અંશ ને એવા અનંતગુણ (નો પિંડ), એટલું એ એકરૂપ ત્રિકાળ એકલું ચૈતન્યસર્વસ્વ આત્મા તે મારા જ્ઞાનની પર્યાયનું જ્ઞેય અને તેટલો આખો તે હું જ્ઞાન સમજાણું કાંઈ? આહાહા! ત્યારે

દૈષ્ટિ અંતરમાં જાય છે. કહે છે આ એકસમયનો પર્યાય આવડો અને એટલું જ્ઞાન કે ના, ના, એ તો પર્યાયબુદ્ધિ થઈ, એ તો અનાદિની બુદ્ધિ છે, અનાદિની માન્યતા છે, એવું તો અનાદિથી તેં નવપૂર્વ ભણ્યો તો તેમાંય આ માન્યું 'તું.

ભગવાન આત્મા એક સર્વસ્વ ચૈતન્ય, આખું ચૈતન્ય વળી, એક અંશ શું સમજાણું કાંઈ? આહાહા! એમાં લખ્યું છે ઢોં ઓલામાં (સમયસાર નાટકમાં) સ્વપરપ્રકાશક શક્તિ કીધી ને (પાનું ૩૫૬-સાધ્ય-સાધક દ્વાર-સવૈયા-ઈકતીસા-૪૫)

कोऊ ग्यानवान कहै ग्यान तौ हमारौ रूप।

ज्ञेय षट् दर्व सो हमारौ रूप नांही है।।

ષટ દ્રવ્ય અમારું રૂપ નથી. ના. ના. ષટ્દ્રવ્યને જાણવાનો એકસમયનો પર્યાય પણ તારું પર્યાયરૂપ છે.

एक नै प्रवांन ऐसे दूजी अब कहूँ जैसे।

सरस्वती अक्खर अरथ अेक ठाहीं है।।

શબ્દો છે ને શબ્દો એમાં અક્ષર પણ ઈ સરસ્વતી પણ ઈ ને અરથ પણ ઈ. એમ જ્ઞાતા, જ્ઞાનને જ્ઞેય પોતે પોતામાં છે. જ્ઞેય બીજું ને જ્ઞાન બીજાનું ને જ્ઞાતા બીજો એમ છે નહીં.

तैसे गयाता मेरौ नाम ग्यान चेतना विराम।

ज्ञेयरूप सकति अनंत मुझ मांही है।।

आ कारन वचनके भेद भेद कहै कोऊ।

गयाता ग्यान ज्ञेयकौ विलास सत्ता मांही है।।

મારી મહાસત્તા ભગવાન એમાં જ્ઞાતા, જ્ઞેયનો વિલાસ એમાં છે. એકસમયની પર્યાયમાં પણ જ્ઞાતા જ્ઞેય આવતું નથી. ૫૬૧ આ કહ્યું..! (ચોપાઈ-૪૬)

स्वपर प्रकासक सकति हमारी।

तातै वचन भेद भ्रम भारी।।

ज्ञेय दशा दुविधा परग्रासी।

निजरूपा पररूपा भासी।।

નિજરૂપા આતમ સકતિ, સ્વજ્ઞેય નિજરૂપ ઈ આત્મશક્તિ નિજજ્ઞેય પરરૂપા પર વસ્ત. જિન લખિ લીનો પેંચ યહ, તિન લખિ લિયો સમસ્ત. ૪૭. ૧. ” સમજાણું કાંઈ ?

અર્થ:- સ્વજ્ઞેય આત્મા હૈ ઓર પરજ્ઞેય આત્માકે સિવાય જગતકે સબ પદાર્થ હૈ, જિસને યહ સ્વજ્ઞેય ઓર પરજ્ઞેયકી ઉલજ્ઞન સમજ્ઞ લી હૈ ઉલજ્ઞન, ઉલજ્ઞન કયા ઉલજ્ઞન કયા ઉલજ્ઞનનો અર્થ નથી આવડતો? હિન્દી શબ્દ આ તો છે, આ ઉલજ્ઞન (એટલે) એનું રહસ્ય સમજી લીધું એમ (અર્થ છે) આંહી તમારી ભાષા આવડે તો

ઉસને સબ કુછ હી જાન લિયા સમજો સ્વજ્ઞેય-પરજ્ઞેયની ઉલ્લઝન સમજ લી. ‘ ઉલ્લઝન ’ નથી આવતો તમારે (શ્રોતા: કહીં મુસીબત હો ગૂંચ પડી હો) હા, ગૂંચવાડો ઠીક એ ગૂંચવાડાની ગૂંચ જેણે સમજી લીધી, એ બધું સમજી ગ્યો, સમજાય છે કાંઈ ? આહાહા !

કહે છે: “ ભિન્ન છ દ્રવ્યોના સમૂહના જાણપણામાત્ર હું જાયક અને સમસ્ત છ દ્રવ્યો મારાં જ્ઞેય એમ તો નથી હોં ? તો કેમ છે ? આમ છે – “ જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્ર: જ્ઞેય: ” આહાહા ! “ જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્ર: જ્ઞેય: ” “ જ્ઞાન અર્થાત્ જાણપણારૂપ શક્તિ અને જ્ઞેય (અર્થાત્) જણાવાયોગ્ય શક્તિ ” પોતાની હોં પ્રમેય પોતાનું દ્રવ્ય, ગુણ ને પર્યાય તેમાં પ્રમેયપણું વ્યાપેલું છે, જ્ઞેયશક્તિ છે એ આખું દ્રવ્ય, આખું ગુણ ને પર્યાય ત્રણેય થઈને એક જ્ઞેય છે. એકસમયનો જે પર્યાય છ દ્રવ્યને જાણે તે સ્વજ્ઞેય એટલું નથી. સમજાણું કાંઈ ?

બહુ ઊંચો અધિકાર છે મૂળ સમ્યગ્દર્શનનો વિષય અભેદ છે ઈ સિદ્ધ કરવું છે. વસ્તુ પોતે અભેદ જ્ઞાન તો તે, જ્ઞાતા તો તે, જ્ઞેય પણ તે પરજ્ઞેય-ફરજ્ઞેયનું આંહી છે નહીં. અને પોતે જ્ઞાન, પોતે જ્ઞાતા, પોતે જ્ઞેય એ પણ વચનના ભેદે ભેદ પડે છે. વસ્તુ તો અખંડ અભેદ તે જ્ઞાન, તે જ્ઞાતા અને તે જ્ઞેય. જેમ ઓલામાં (ચાર બોલમાં) કહ્યું ‘તું કે દ્રવ્ય કહો તો તે, ક્ષેત્ર કહો તો તે, કાળ કહો તો તે ને ભાવ કહો તો તે, જ્ઞાતા કહો તો તે, જ્ઞાન કહો તો તે ને જ્ઞેય કહો તો તે (જ) આ એમ કહે છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

જ્ઞાન જાણપણારૂપ શક્તિ, જ્ઞેય જણાવાયોગ્ય શક્તિ, જ્ઞાતા અનેક શક્તિએ બિરાજમાન વસ્તુ ત્રણ એવા ત્રણ ભેદ મારું સ્વરૂપમાત્ર છે. પણ ઈ ત્રણેય થઈને હું વસ્તુ એકરૂપ છું, એવા જ્ઞેયરૂપ છું, લ્યો એવા જ્ઞેયરૂપ છું શું કીધું ? એક જાણપણારૂપ શક્તિ, એક જણાવાયોગ્ય શક્તિ ને જ્ઞાતાશક્તિ- એવા ત્રણરૂપ થઈને જ્ઞેયરૂપ છું આહાહા ! ભાઈ આવી વાત તો ક્યાંથી. એક ઈંદ્રિયા, બે ઈંદ્રિયા, ત્રણ ઈંદ્રિયામાં હાલતો હોય. જીવદયા વોસરાવિયા તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કંડં ને જાવ થઈ ગયું. મિચ્છામિ દુક્કંડં માં ધર્મ થઈ ગ્યો ઈચ્છામિ પડિકમ્મામિ હળવો થઈ ગયો, આંહીથી નીકળીને જાશે હવે હેઠે. વસ્તુનું ભાન ન મળે ચૈતન્યબિંબપ્રભુ કોણ છે ? એનું સામર્થ્ય કેટલું છે ? કેટલામાં- શક્તિમાં રહેલો છે એવા સ્વના સામર્થ્યની જેને ખબર નથી અને બીજી ક્રિયા કાંડમાં રોકાય એ બધા પરિભ્રમણને રસ્તે પડયા છે સમજાણું કાંઈ ? આહાહા ! આકરું પડે પણ થાય શું બીજું ? વસ્તુ જ એવી છે ત્યાં શું થાય ? કાંઈ ભગવાને કરી છે ? હૈં ભગવાને- સર્વજ્ઞે આવી કરેલી છે ? સ્વતઃ એવી ચીજ છે. આખો જ્ઞાતા એ પોતે જ્ઞેય અને પોતે જ્ઞાન, જ્ઞાન કહો તોય સર્વસ્વ, જ્ઞેય કહો તોય સર્વસ્વ, જ્ઞાતા કહો તોય સર્વસ્વ સમજાણું કાંઈ ? ગજબ વાત દિગંબર સંતોની પદ્ધતિ કથનની ! અલૌકિક વસ્તુને સ્પર્શ કરાવે એવી વસ્તુ છે એના ખ્યાલમાં આવી જાય, આહાહા ! કે આંહી ક્યાં અટક્યો એમ એ

કહે છે. એકસમયના જ્ઞાનના અંશમાં ક્યાં અટક્યો ? એટલું ક્યાં તારું સ્વરૂપ છે ? એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ ? અને એક સમયનું જ્ઞાન એટલું જ તારું જ્ઞાન ક્યાં છે ? આખો ભગવાન જ્ઞાયકસ્વરૂપ છે ને આખો જ્ઞાનસ્વરૂપ છે ને અને આખો જ્ઞેયસ્વરૂપ છે. ઈ ત્રણેય વચનના ભેદ ભેદ, વસ્તુમાં ભેદ નથી.

પરની હારે તો કાંઈ સંબંધ નથી. પણ પોતે જ્ઞેય કહો તોય આખો, જ્ઞાન કહો તોય આખો, જ્ઞાતા કહો તોય આખો. હેં અનંતુ એ પોતે ને પોતે, શું કીધું વળી. (શ્રોતા: અનંત શક્તિ-ગુણ કહ્યાને) ઈ અનંત શક્તિ-અનંતી શક્તિનું નહીં, ઈ અનંત શક્તિ તો એનું માહાત્મ્ય કહ્યું, એમ નહીં. આ તો, અનંતસ્વરૂપ જે છે, જ્ઞાન એક અંશમાત્ર નહીં, પણ પૂરણ જ્ઞાયક તે હું અને એક અંશ જેટલું જ્ઞાન નહીં, આખો જ્ઞાન, આખું બધું પૂર્ણવસ્તુ તે હું અને પૂર્ણવસ્તુ તે જ્ઞેય. સમજાણું કાંઈ ?

જુઓ આ સર્વજ્ઞપરમાત્માના કહેલાં તત્ત્વોનું રહસ્ય.

આવે છે ને શ્રીમદ્માં હે ભગવાન. તમારાં (કહેલાં) તત્ત્વો મેં લક્ષમાં લીધાં નહીં. એમ આવે છે. લક્ષમાં લીધાં નહીં હો. (ક્ષમાપના:- હે ભગવાન. હું બહું ભૂલી ગયો. મેં તમારા અમૂલ્ય વચનને લક્ષમાં લીધાં નહીં, તમારાં કહેલા અનુપમ તત્ત્વનો મેં વિચાર કર્યો નહીં. તમારા પ્રણીત કરેલાં ઉત્તમ શીલને સેવ્યું નહીં, તમારાં કહેલાં દયા, શાંતિ, ક્ષમા અને પવિત્રતા મેં ઓળખ્યાં નહીં.) તમારા કહેલાં દયા-દાનને મેં જાણ્યાં નહીં, ઓળખ્યાં નહીં હો એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ ?

“ એવા ત્રણ ભેદ મારું સ્વરૂપમાત્ર છે; એવા જ્ઞેયરૂપ છું. ” એવા જ્ઞેયરૂપ છું કહીને કહે છે કે ઈ ત્રણ થઈને હું એક જ્ઞેય છું. “ ભાવાર્થ આમ છે, કે- હું પોતાના સ્વરૂપને વેદે-વેદકરૂપે જાણું છું જુઓ ખુલાસો કરે છે. વેદાવાયોગ્યેય હું, જણાવાયોગ્ય હું, ને જાણનારોય હું જણાવાયોગ્ય હું ને જાણનારો ય હું, જણાવાયોગ્ય બીજી ચીજ ને જાણનારો હું, એમ નહીં. સમજાણું કાંઈ ? વેદે એટલે જણાવા યોગ્ય અને વેદક એટલે જાણનાર. હું પોતે જ વેદે-વેદકરૂપે જાણું છું. તેથી મારું નામ જ્ઞાન, પરને જાણું માટે મારું નામ જ્ઞાન એમ નહીં. હું જણાવાયોગ્ય ને હું જાણનાર માટે મારું નામ જ્ઞાન. શું કીધું સમજાય છે કાંઈ ? વેદે-જણાવા યોગ્ય પણ હું અને જાણનાર હું. એવા જણાવાયોગ્ય ને જાણનાર એવા જ્ઞાનમાત્ર હું. જણાવાયોગ્ય ને જાણનાર એવો જ્ઞાનમાત્ર હું, તેથી મારું નામ જ્ઞાન. હું પોતા વડે જણાવાયોગ્ય છું તેથી મારું નામ જ્ઞેય. હું મારા પોતા વડે જણાવાયોગ્ય છું. વિકલ્પ દ્વારા નહીં, નિમિત્ત દ્વારા નહીં, પર દ્વારા નહીં. એ.. ગુરુદ્વારા ય નહીં એમ કહે છે. પણ આમાં શું આવ્યું ? જુઓને લખ્યું છે ? હું પોતા વડે જણાવાયોગ્ય છું (શ્રોતા આપ કહો છો ત્યારે સત્ય લાગે છે) પણ સત્ તો એને પોતાને લાગે ત્યારે થાય ને અને પોતાથી જ. એમ કહે છે અહીંયા તો સમજાણું કાંઈ ? (શ્રોતા: કોઈની મદદ તો હોય ને.. ? ગુરુ મદદરૂપ

હોય ને...!) આંહી, શું કહે છે જુઓ (શ્રોતા: ગુરુ બતાવનાર છે ને...!) જ્યારે પોતે પોતાને બતાવે છે ત્યારે પોતે પોતાનો ગુરુ (શ્રોતા: પહેલે તો ચાહિએ ન..!) પહેલાં પછી કાંઈ છે જ નહીં આમાં. એવી વાત છે ભઈ. ગુરુની વ્યાખ્યા નહોતી આવી, ? ' સમાધિશતક ' માં કે જે કોઈ તત્ત્વને સમજાવે તે ગુરુ, તો પોતે પોતાને સમજાવે તત્ત્વને કે આવો છું. ને ભાઈ આવો છું ને ભાઈ માટે તું તારો ગુરુ શેઠી આહાહા! (શ્રોતા: સમજાવે તબ સમજમે આવે ને...!) ઈ પોતે સમજે ત્યારે સમજમાં આવે. બીજાથી સમજવામાં કાંઈ આવતું નથી, બીજું તો જ્ઞેય છે એમ કહે છે. આંહીતો શું કીધું? એ ગુરુ અને ગુરુની વાણી તો જ્ઞેય પણ એટલો જ્ઞાનનો પર્યાય, એટલું જ્ઞેય પણ હું નહીં એમ કહે છે. અને તે જ્ઞાનની પર્યાય વાણી અને ગુરુથી થઈ છે એમેય નહીં. શું કીધું? વર્તમાન જ્ઞાનની એક સમયની પર્યાય છે, એમાં ગુરુ-દેવ અને શાસ્ત્રો, એ તો જ્ઞેય છે. હવે એ જ્ઞેય છે એ જાણ્યું એ જ્ઞેયને લઈને નહીં, પોતાની પર્યાયને લઈને જાણ્યું કે આ છે. પણ એ પર્યાયે જાણ્યું એટલો ય તે હું નહીં. એમ કહે છે. આહાહા! સમજાણું કાંઈ? આહાહા!

વીતરાગમાર્ગના રહસ્યો અલૌકિક માખણ છે માખણ આહાહાહા! ઠરીને ઢીમ થઈ જાય એવું છે એવો વસ્તુ ભગવાન.

કહે છે: ઈ ઈ દ્રવ્યને જાણવામાં એમાં દેવ ગુરુ ને વાણી આવી ગયાં કે નહીં અને શાસ્ત્રો-આ બધાં શાસ્ત્રો આવી ગયા કે નહીં જ્ઞેય એ શાસ્ત્રોને મારી જ્ઞાનની પર્યાયમાં, મારાથી જાણું એટલો પણ હું જ્ઞેય નહીં એમ. એ શાસ્ત્રથી મેં જાણ્યું એમ નહીં, મારા જ્ઞાનની પર્યાય તેને જ્ઞેય કરીને તે વર્તમાન મારો જ્ઞાનનો પર્યાય સ્વતંત્ર તે જ્ઞેયના આલંબન વિના એટલે કે તેના આધાર વિના, એનું જેટલું જેવું સ્વરૂપ છે એવું મારી જ્ઞાનપર્યાયમાં મારાથી જાણાણું, પણ એટલો ય હું જ્ઞેય ને એટલું જ્ઞાન હું નહીં. તો પછી સામી વાણી ને ગુરુ એટલું અહીં આવ્યું અને એનાથી થાય એવું તો છે નહીં એમ કહે છે. શેઠ! તમારે બહુ હાલે છે ત્યાં ઓલા-પુસ્તકની વાણીમાંથી, મૂર્તિને ઉથાપીને તો મૂર્તિમાં કાંઈ ન મળે, વાણીમાં બધું ગરી ગયું. એવું બોલે છે એનામાં લખે છે પંડિત એના લખાણ આવે છે. શાસ્ત્રમાં ખોટે ખોટાં લખાણ બધાં. મૂર્તિમાં ક્યાં કાંઈ ગુણ પડયા છે એ તો જડ છે એમ કહે છે. તો ઈ તો જડ ને વાણી એ (પણ) જડ છે. સાંભળને હવે બેય જડ છે.

અહીંયા તો કહે છે: એ વાણીનો ખ્યાલ કર્યો એવો વિકલ્પ એ ય જડ છે. આ એ તરફના જ્ઞાનનો અંશ પ્રગટયો, એ પણ ખરેખર ચૈતન્યનો અંશ નહીં લે! કહે છે. ચૈતન્યનો અંશ નહીં ને ખરેખરું એટલું જ્ઞેય નહીં ને ખરેખરું એટલું જ્ઞાન નહીં. આહાહા! આવી વાતું છે બાપુ સમજાણું કાંઈ? એમ કે વાણીમાં ભગવાનના ભાવ ભરેલા છે એમ લખ્યું છે શું? (શેઠ..!) તમારા પુસ્તકમાં એવું લખ્યું છે આ બધાએ! આ બધાં! હમણાં છાપ્યાં છે એમાં છે. વાણીમાં બધા ભગવાનના ભાવ ભર્યા છે. વાણીમાં ભાવ ભર્યા હશે

ભગવાનના ? ભગવાનનો આત્મા ત્યાં જતો હશે જડમાં ? પણ આ શેઠિયાને કાંઈ ખબર ન મળે ? ભાન ન મળે. રૂપિયા આપે એટલે હો હા થઈ જાય, જાવ, એય શોભાલાલજી પણ શેઠિયાને કહે કોણ ? દશહજાર વીસ હજાર આપે ત્યાં તો આહાહા ! શેઠી ! આહાહા !

અહીંયા તો કહે છે ગજબ વાત છે હોં આ શ્લોકની તો છેલ્લો હવે તો પછી બીજી ઢબ લેશે. સ્યાદ્વાદની બીજી ઢબ લેશે હા, ઈ વાણીને બીજી ઢબે લેશે. આ તો આમાં છેલ્લો બોલ મૂકી દીધો છે અભેદ કરતાં-કરતાં બધું કાઢી નાખતા અનંતશક્તિઓને દ્રવ્યક્ષેત્રકાળભાવને અને આ ત્રણને (જ્ઞાતા, જ્ઞાન, જ્ઞેયના ભેદને) કાઢી નાખ્યાં ભાઈ એમાં તો ગજબની વાત છે, અહીં કહે છે ભાઈ તારા જ્ઞાનની પર્યાયમાં સર્વજ્ઞની વાણી જણાણી, સર્વજ્ઞ છે આ ને સર્વજ્ઞની વાણી સમોશરણમાં, એ તારા જ્ઞાનના પર્યાયમાં, એ જણાણું એ તો તારા જ્ઞાન પર્યાયની તાકાતથી જણાણું છે, એને લઈને નહીં. એ જ્ઞેયને લઈને નહીં. એ (સર્વજ્ઞની) વાણીમાં કાંઈ, આ જ્ઞાનનો પર્યાય એમાં વાણીમાં નહોતો. આહાહા ! અને વાણીમાં કાંઈ ભગવાનના ભાવ નથી આવ્યા, ભગવાનનો ભાવ તો એની પાસે રહ્યો છે. વાણીમાં તો વાણીનો ભાવ છે. સ્વ પરને કહેવાની શક્તિ વાણીની તાકાત વાણીનો વાણીમાં ભાવ છે. ભગવાનનો ભાવ જરીએ અડ્યો નથી એમાં. જેમ મૂર્તિમાં ભગવાનનો ભાવ જરીયે નથી. તેમ વાણીમાં ભગવાનનો ભાવ જરીએ નથી માળે હારે ગજબની વાત છે.

આ તો અજર પ્યાલાની વાતું છે આ શેઠ ! એમાં ક્યાંય કોઈની આમાં સિફારશ કામ આવે એવું નથી (શ્રોતા: સિફારશ ક્યા હૈ... ?) સિફારશ. સિફારશ નથી ચાલતી તમારે ? શું કહે છે (તમારે હિન્દીમાં) સિફારશ એટલે આ શેઠને સાથે લઈ જાય મદદમાં થોડું એમ, શું કહેવાય લાગવગ લ્યોને ભાઈ લાગવગ, લાગવગ ભાઈ, આ શેઠ મોટા છે તે લઈ જાવ આપણે ન્યાં દબાઈ જશે, એમ કરીને લઈ જાય કન્યા પરણાવી દેશે, એમ આમાં લાગવગ કોઈની હાલે એવી નથી. આહાહા ! ગજબ વાત છે ક્યાં લાવીને મૂક્યું. પરજ્ઞેયથી ઊઠાવી લીધો, પોતાના જ્ઞાનની પર્યાયમાં એટલું જણાય એટલું જ્ઞેય ત્યાંથી ઊઠાવી દીધો, ઊઠી જા ન્યાંથી. અને એટલા જ્ઞાનપર્યાયમાં આટલું બધું જાણ્યું, તારાથી હોં તારી જ્ઞાનપર્યાયથી, એટલા જ્ઞાનમાત્ર તું ? ઊઠી જા ત્યાંથી આહાહા !

કહે છે: “ હું પોતાના સ્વરૂપને વેઢ-વેદકરૂપે જાણું છું તેથી મારું નામ જ્ઞાન, હું પોતા વડે જણાવાયોગ્ય છું તેથી મારું નામ જ્ઞેય, એવી બે શક્તિઓથી માંડીને અનંત શક્તિરૂપ છું તેથી મારું નામ જ્ઞાતા ” એ બધી શક્તિઓનો પિંડ હું જ્ઞાતા. આહાહા ! એવા નામભેદ છે. એવા ત્રણમાં પણ (જ્ઞાતા, જ્ઞાન, જ્ઞેયના) નામભેદ છે. વસ્તુભેદ નથી. આહાહા ! કેવો છું ? “ જ્ઞાનજ્ઞેયકલ્લોવલ્ગન્ ” જીવ જ્ઞાયક છે, જીવ પોતે જ્ઞેયરૂપ છે, એ પણ વચનનો ભેદ છે. તેનાથી ભેદને પામું છું. સમજાય છે ? વસ્તુમાં ભેદ નથી. આ પોતે જ્ઞાયક ને પોતે જ્ઞાન,

એવોય ભેદ નથી એમ કહે છે. પરજ્ઞેયને (અહીંયાં) જ્ઞાન એની તો વાત છે જ નહીં. સમજાણું કાંઈ ? હું એક જ્ઞાયક ને હું જ્ઞેય કથનમાત્રની પદ્ધતિ છે વ્યવહારની. બાકી તો જ્ઞાનેય હું, જ્ઞાતાય હું ને જ્ઞેય પણ હું એનો એ એક હું છું. એવા સ્વભાવમાત્રની દૈષ્ટિ કરવી એને સમ્યક્દર્શન અને ધર્મની ઉત્પત્તિ કહે છે. આહાહા ! ભેદ કાઢી નાખ્યા ! સમજાણું ?

જીવ જ્ઞાયક છે, જીવ જ્ઞેયરૂપ છે. જુઓ જીવ પરજ્ઞેયરૂપ છે એમ નહીં. પોતે જ્ઞેયરૂપ છે ને પોતે જ્ઞાયકરૂપ છે. વચનથી ભેદ પડો, વસ્તુમાં ભેદ છે નહીં. વચનના ભેદ તે વસ્તુમાં ભેદ નહીં લ્યો ! ભાવાર્થ આમ છે કે- વચનનો ભેદ છે, વસ્તુનો ભેદ નથી.

વિશેષ કહેશે....

* * * * *

પ્રવચન નં. - ૪

કળશ-૨૭૧

તા. ૩૦-૮-૬૮

(શ્રીસમયસાર-કળશટીકા) હવે આ કળશ. અમારે પ્રસન્નકુમાર શેઠીએ માગ્યો છે કે એ શ્લોક ફરીને લેવો. કો ' સમજ્યા જુવાન માણસને પણ આ શ્લોક બહુ સારો લાગ્યો. પરમદિ ' પરમદિ ' ચાલ્યોને કાલે તો (વ્યાખ્યાન) બંધ હતું. ઈ સાંભળીને કહે કે: ઓહોહોહો ! ભારે બહુ સરસને ? એ શેઠી. તમારા ચિરંજીવીએ આ બીજી વાર માગ્યો. (શ્રોતા: બધાને પસંદ થાય એવું થાશેને ?) નીકળે એવું ખરું કાંઈ ન્યાં. આ તો શ્લોક ભાઈએ કહ્યું કે: ફરીને વંચાય તો સારું અને બીજા ય કેટલાક નવા આવ્યા છે ને જુઓ કો 'સમજાણું એ બસેને એકોતેર શ્લોક છે બસો એકોતેર

(શાલિની)

યોડ્યં ભાવો જ્ઞાનમાત્રોઽહમસ્મિ જ્ઞેયો જ્ઞેયજ્ઞાનમાત્રઃ સ નૈવ ।

જ્ઞેયો જ્ઞેયજ્ઞાનકલ્લોલવલ્ગ્ન જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્રઃ ॥ (૮-૨૭૧)

અલૌકિક શ્લોક છે “ ભાવાર્થ આમ છે કે જ્ઞેય-જ્ઞાયક સંબંધ વિષે ઘણી ભ્રાંતિ ચાલે છે. ” આત્મા જાણનાર જ્ઞાન અને પરવસ્તુ જ્ઞેય, એ જ જ્ઞેય છે અને બીજું જ્ઞેય હું પોતે પોતાનો જ્ઞેય છું, એમ ભ્રાંતિ ચાલે છે, કહે છે એની ખબર પડતી નથી હું જાણનાર ને આ વસ્તુ (જગત) જણાવા યોગ્ય તે જ્ઞેય, જુઓ વસ્તુ એમ કહે છે કે એવી ભ્રાંતિ જગતમાં છે કે હું એક જાણનાર છું અને આ છ દ્રવ્ય, મારા સિવાયની ચીજો અનંત આત્માઓ, અનંત પરમાણુઓ, રાગાદિ દ્વેષાદિ બધાં પરવસ્તુ એ બધાં જ્ઞેય અને હું જ્ઞાન, એ ભ્રાંતિ છે. એમ નથી. આહાહા ! સમજાય છે કાંઈ ? લ્યો જ્ઞેય-જ્ઞાયક સંબંધ ભ્રાંતિ (ચાલે છે) “ તેથી કોઈ એમ સમજશે કે જીવવસ્તુ તો જ્ઞાયક છે પુદ્ગલથી માંડીને ભિન્નરૂપ છ દ્રવ્યો જ્ઞેય છે. ” આત્મા જાણનાર છે અને મારાથી અન્ય પદાર્થો તે જાણવા

યોગ્ય જ્ઞેય છે. એમ જે માને છે તે તત્ત્વથી વિરુદ્ધ દૃષ્ટિ છે આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

જુઓ જેમ હમણાં કહેવામાં આવે છે તેમ છે “ અહમ્ અયં યઃ જ્ઞાનમાત્રઃ ભાવઃ અસ્મિ ” “ હું જે કોઈ ચેતનાસર્વસ્વ એવી વસ્તુસ્વરૂપે છું ”. હું તો ચેતના-જાણવામાત્ર વસ્તુ સ્વરૂપ હું છું. શું કહે છે કે મારા સિવાય જે વસ્તુ પરજ્ઞેય છે, અનંત છ દ્રવ્યો... એ બધાં જ્ઞેયો છે, તે જ્ઞેય છે ને હું એનો જ્ઞાયક છું એમ નહીં. બીજી રીતે, મારાં સિવાય જે અનંતા શરીરો, આત્માઓ, સિદ્ધો, પરમેશ્વરો, નિગોદના જીવો જે અનંત છે એ જ મારામાં જ્ઞેય છે. મને જણાવાલાયક એ ચીજ છે અને હું જાણનાર છું એટલું એનું સ્વરૂપ નથી. હજી તો પછી નાખશે પર્યાયમાં. સમજાણું કાંઈ ? ઈ મારા સિવાય છ દ્રવ્યો છે. આ શરીર, કર્મ, પરમેશ્વર, અનંત નિગોદના જીવ વિગેરે પરમાણુઓ સ્કંધ વિગેરે એ મારાથી છે એમ તો નહીં અને એનાથી હું છું એમ તો નહીં. સમજાય છે કાંઈ ? હું એક આત્મા છું જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ માટે મારાથી આ જ્ઞેયો છે એમ તો નહીં અને એ જ્ઞેયો છે પરમેશ્વર છે નિગોદના જીવો છે લોકાલોક છે છ દ્રવ્યો છે, માટે મારો જ્ઞાનનો પર્યાય છે, માટે મારો જ્ઞાનનો પર્યાય છે, એમ છે નહીં. સમજાણું કાંઈ ?

હવે, એટલું તો નહીં પણ “ જ્ઞાનમાત્રઃ ભાવઃ અસ્મિ ” ચેતના સર્વસ્વ “ સઃ જ્ઞેયઃ ” એ છ દ્રવ્યોને, જાણવાની વર્તમાન પર્યાયની એકસમયની લાયકાત આત્માના જ્ઞાનના એક સમયનો જે અંશ વર્તમાન એ છ દ્રવ્યોને જાણવાને લાયક પર્યાય, છ દ્રવ્યને જાણવાની લાયક પર્યાય એક સમયની મારી એ જ્ઞેય છે એ નહીં. એટલો જ્ઞેય છે એ પણ નહીં. સમજાય છે કાંઈ ? કહો આંહી તો પરનું કરવું ને પરથી થાય એ તો ક્યાંય વાત વહી ગઈ મુલુકચંદભાઈ આ બધા હુશિયાર માણસ હોય તો બધું કરતા હશે કે નહીં શેઠે તો બહુ કર્યું છે તમાકુનું ને બધું ઓલામાં શું કહેવાય સાચકલમાં ? અમરચંદભાઈ.

કહે છે: ભગવાન સાંભળ તો ખરો એક વાર સર્વજ્ઞ જોયેલું કહેલું અને એમ છે. પરમેશ્વર કેવળજ્ઞાની પરમાત્મા જેને એક સેકંડના અસંખ્યમાં ભાગમાં ત્રિકાળીજ્ઞાન છે, એ જ્ઞાનમાં ભગવાને એમ જોયું અને છે. કે તારા સિવાયના જેટલાં પરપદાર્થો અનંત છે, અરે સર્વજ્ઞો કેવળી અનંત અને એ બધા અને નિગોદના જીવ અનંત, અનંત પરમાણુ, અનંતા આ શરીરના રજકણો આ શરીરના રજકણો ને આ સ્કંધો બધાં કે કર્મનાં સ્કંધપિંડ આદિ કે આ વાણી ને મન, એ બધાં જાણવાયોગ્ય જ્ઞેયો, તે જાણવાયોગ્ય જ્ઞેયો, એ જ જ્ઞેય છે તારે માટે, એમ નથી. પ્રસન્નભાઈ કો 'સમજાણું કાંઈ ? તેમ આ ભગવાન આત્માને જ્ઞાનનો એકસમયનો પર્યાય, પર્યાય એટલે ભાવ એમાં એ છ દ્રવ્યો જણાય કેટલી તાકાત અનંતા કેળવીઓને એકસમયની પર્યાય જાણવાની તાકાત છે જીવમાં અનંતા નિગોદને અને ત્રણકાળ ત્રણલોકના ક્ષેત્રનું અમાપપણું છે, છે છે છે છે એવું જે ક્ષેત્ર અનંત આકાશ, એને પણ જ્ઞાનની એકસમયની પર્યાયમાં જાણવાની તાકાત છે.

સમજાય છે કાંઈ ?

પણ છતાં, મારા જ્ઞાનની અવસ્થામાં, જે આ જ્ઞેયો જણાય એ તો હું નહીં, એ જ્ઞેય તો હું નહીં. પણ એ જ્ઞેયો, મારી જ્ઞાનપર્યાયમાં મારાથી જણાય એકસમયમાં— એક સમયનું જ્ઞેય એટલો ય હું નહીં સમજાય છે કાંઈ ? છ દ્રવ્યો છે, એ તો હું નહીં, તેમ ઈ છ દ્રવ્યો જ્ઞેય છે તે મારા જ્ઞાનના નથી અને મારા જ્ઞાનનો પર્યાય એ જ્ઞેયનો નથી. મારો જ્ઞાનનો પર્યાય અત્યારે વર્તમાન હોં એક સમયનો જ્ઞાનનો અંશ જે વર્તમાન પ્રગટ અંશ છે એ અંશ જ્ઞેયનો નથી. અનંત કેળવીઓનો સિદ્ધોનો એનો નથી નિગોદનો એનો નથી. તેમ તે જ્ઞેયો મારી પર્યાયના નથી. સમજાણું કાંઈ ? તત્ત્વ બહુ સૂક્ષ્મ છે સર્વજ્ઞે કહેલો સ્વભાવ આ જ વસ્તુની સ્થિતિ છે પણ એણે કોઈ દિ ' એવું અંતરમાં જાગૃત થઈને પ્રયત્ન કર્યો નથી.

કહે છે: ભગવાન તું કેવડો છો આહાહા ! એ મારા સિવાય અનંત જીવો, અનંત પદાર્થો— કેવળીઓ અનંત ઓહોહોહો અનંત સિદ્ધો, અરે એક—એક આત્મામાં સર્વજ્ઞ શક્તિ આદિથી ભરેલો એક આત્મા અનંત ગુણવાળો, એવા અનંતા સિદ્ધ કરતાં અનંતા આત્માઓ, એથી અનંતગુણા પુદ્ગલો, એથી અનંતગુણા ત્રિકાળ સમયો, એથી અનંતગુણા આકાશના પ્રદેશો સમજાય છે કાંઈ ? એનાથી એક એક દ્રવ્યના અનંતગુણા ગુણો એ બધા ગુણોને મારી જ્ઞાનની એકસમયની પર્યાય જાણવાની તાકાતવાળી છે. (શ્રોતા: અલૌકિક છે... !) અલૌકિક હેં કીધું એટલું છે એમ કહે છે લ્યો આ તો ભાષા સમજાય છે કે નહીં (હિન્દી શ્રોતા: બરાબર છે) કો ' સમજાણું કાંઈ ?

વસ્તુ જ્ઞાનનો દરિયો છે ને જ્ઞાનસ્વરૂપ વસ્તુ છે ને આત્મા એટલે જ્ઞાનનો સ્વભાવ સ્વરૂપ ' જ ' સ્વરૂપ હવે ઈ આખી ચીજ એકકોર રાખો અત્યારે, અત્યારે વર્તમાન પ્રગટ અંશ છે જે જ્ઞાનનો પ્રગટ અંશ, ક્ષયોપશમ છે ને વર્તમાન પ્રગટ અંશ વિકાસ એમાં જણાય છે કે આ છે, આ છે, આ છે, આ છે એમ જણાય છે ને ? (જી, હા) એ જણાનારો જે પર્યાયનો અંશ છે કહે છે કે એ અંશ, છ દ્રવ્યો—જ્ઞેયોનો નહીં, તેમ ઈ છ દ્રવ્યો છે માટે, મારો જ્ઞાનનો પર્યાય છે એમ નહીં. તેમ ઈ જ્ઞાનના પર્યાયમાં, અનંતા અનંતા આત્માઓ ને અનંતા પુદ્ગલો જણાય, માટે જ્ઞાનનો પર્યાય આવડો નો હોય એમ નહીં. એવડો મોટો છે છતાં એ જ્ઞાનનો જે વર્તમાન પર્યાય છે, એમાં જે જ્ઞેય જણાય, એ જ્ઞેય તો હું નહીં, પણ એ જ્ઞેય અનંતા મારી જ્ઞાનની પર્યાયમાં જણાય એટલો પણ હું જ્ઞેય નહીં એ જ્ઞેય તો નહીં— છ દ્રવ્ય તો જ્ઞેય નહીં, પણ છ દ્રવ્યો મારી પર્યાયમાં અનંતા કેવળી, અનંતા પરમાણુ, અનંતા આત્મા સર્વજ્ઞશક્તિવાળા અનંતશક્તિવાળા પર્યાયમાં જણાય, તેથી તે પર્યાય મોટી છે ને જબરી છે માટે જ્ઞેય પૂરું થઈ ગયું ત્યાં, માટે જણાવાયોગ્ય જ્ઞેય ત્યાં પૂરું થઈ ગ્યું ? કે, ના એટલો ય હું જ્ઞેય નહીં. કારણ કે એવો જે જ્ઞેય, જ્ઞાનનો જે અંશ છે

એવા અનંતા અંશનો પિંડ તો એક જ્ઞાનગુણ છે. સમજાણું કાંઈ ? એક અંશ જે છે પ્રગટ, એવા સાદિ અનંત-આદિ અનંત અનંત અનંત અંશો, એનો પિંડ તો એક આત્માનો જ્ઞાનગુણ છે. માટે જ્ઞાનનો અંશ જે છે. એટલો હું શ્રેય છું નહીં. સમજાણું કાંઈ ? અલૌકિક વાત છે ભઈ આ તો ! એણે આત્મા શું ચીજ છે. એની મહત્તા ને એની માહાત્મ્ય, અંદરથી કોઈ દિ ' કર્યું નથી. આ કરું ને આ કરું ને આ કરું કરે શું માળા ' સાંભળને આંહી ઈ તો કહે છે જગતની બધી ચીજો અરે દયા-દાન-પ્રત આદિના વિકલ્પો શ્રેય છે, માટે જ્ઞાનનો આંહી પર્યાય છે એમ નહીં. જ્ઞાનની પર્યાય છે માટે ઈ રાગ-દ્વેષ છે એમ પણ નહીં.

હવે ઈ બધાને જાણે છે જ્ઞાનનો પર્યાય, માટે બધાં છે માટે એની તાકાતથી અહીંયાં જાણે છે એમ નથી. પોતાની પર્યાયથી જાણે છે. પણ ઈ પોતાના પર્યાયનો અંશ જે છે. એટલું જ મારું શ્રેય છે, એમ નહીં. મને જણાવાલાયક એટલો જ અંશ શ્રેય છે એમ નહીં. કેમ કે એ સમયનો અંશ છે એવા અનંતા અંશોનો પિંડ તો એક જ્ઞાનગુણ છે અને એવા એવા અનંતગુણનો પિંડ તે દ્રવ્ય છે. એ દ્રવ્ય તે મારું દ્રવ્ય છે (શ્રોતા: એ પકડવાનું છે... !) એ પકડવાનું છે. (-એ લક્ષમાં લેવાનું છે.) આ તો માર્ગ આ છે વસ્તુસ્થિતિ આ છે આ કંઈ કોઈની કરેલી છે કે અમારી તારી એમ છે ? વીતરાગ ભગવાને જેવું જોયું તેવું કહ્યું ને કહ્યું તેવું છે. કો ' સમજાય છે કાંઈ ? આહાહા !

કહે છે : “ સ: શ્રેય:તે હું શ્રેયરૂપ છું. ” શું કીધું પર-અનંતા શ્રેયો તે રૂપ હું નહીં. અનંતા શ્રેયોને જાણવાનો એકસમયનો પર્યાય તેટલો હું નહીં ત્યારે “ ચેતનાસર્વસ્વ એવી વસ્તુસ્વરૂપ છું ” આખું ચેતનાનું આખું રૂપ જે છે ત્રિકાળ તે હું છું, તે હું શ્રેય છું. કોઈ દિ 'સાંભળ્યું નહીં હોય ત્યાં, ક્યાં હતું ન્યાં ? આહાહા ! “ તે હું શ્રેયરૂપ છું. ” આહાહા ! જણાવાલાયક એવડો હું ચેતનાસર્વસ્વ વસ્તુ, ચેતનાસર્વસ્વવસ્તુ ! એમાં બધા ગુણો સ્વરૂપ આખું આવી ગયું ચેતના સર્વસ્વ વસ્તુ વસ્તુ વસ્તુ એ હું શ્રેય છું, એ હું શ્રેય છું. એવડો હું શ્રેય છું બફમ જેવું છે. ન્યા ઓલા દુકાનમાં વેપાર કરે કેવું ધમાધમ હાલે જાંઠા-એઈ ભાઈ હુંશિયાર ત્યાં લાગે, હુંશિયાર ત્યાં દેખાય-અહીં બફમ થઈ જાય. ન્યાંય હુંશિયારી કામ કરતી નથી. મફતનો અભિમાન કરે છે. ન્યાં ધૂળમાં ય કામ કરતી નથી, એને અભિમાનમાં કામ આવે.

અહીંયાં તો કહે છે કે: આત્મા વસ્તુ છે, એનો એક જ્ઞાનગુણ. છે વસ્તુ જેમ સાકર છે એનો ગળપણ ગુણ છે (અને) એની વર્તમાન અવસ્થા ગળપણની એમ હું આત્મા છું, એનો જ્ઞાનગુણ છે, એની વર્તમાન અવસ્થા છે એક અંશ એ અંશ છે એટલો શ્રેય છું એમ નહીં. આખી સાકર રહી જાય છે કહે છે. આત્મા ચેતના સર્વસ્વ પૂરણ ચેતનાસર્વસ્વ ઓલામાં ' પંચાધ્યાયી ' માં આવ્યું નથી. ' ઊતરેલું છે ' એમ ભાષા આવે છે ને ભાઈ

ચેતના સર્વસ્વ 'ચેતના ઊતરેલી છે' એવો પાઠ આવે છે. આત્મામાં ચેતના ઊતરેલી છે. આખો ઉપયોગ ઊતરેલો છે, ઊતરેલી એટલે? ચૈતન્યસ્વરૂપ જ છે એમ. આહાહા! શાસ્ત્રની ભાષા ય ભિન્ન-ભિન્ન કરીને ભારે કેવળજ્ઞાન ઉતાર્યું છે. આમ આત્મા એમાં ચેતના ઊતરેલી છે, ઊતરેલી એટલે કોતરાયેલી છે ચેતનાસ્વરૂપ જ આત્મા છે ઈ ચેતનાસ્વરૂપ જે આત્મા છે એ હું જોય મારે જણાવાલાયક હોય તો એ ચીજ છે સમજાણું કાંઈ? આહાહા!

હવે, આંહી તો દુનિયાના થોડાક એલ. એલ. બી. ને એમ. એ. પૂંછડા વળગાડે ત્યાં થોડા ઘણા થઈ જાય ઓલા- શું કહેવાય માસ્તર-બાસ્તર કહેવાય છે ને (શ્રોતા: ગ્રેજ્યુએટ) ગ્રેજ્યુએટ નહીં, ઓલો મોટાનો ભણેલો ઓલો (શ્રોતા: પી.એચ. ડી. પ્રોફેસર) હા, દાક્તર એનો મોટો કહેવાય છે ને તમારે (શ્રોતા: પી.એચ.ડી.) તારો એ જ્ઞાનનો પર્યાય તો અજ્ઞાન તો ક્યાંય ગ્યું સમજ્યા? અજ્ઞાનનો પર્યાય હોં ઈ, પણ એ પર્યાયમાં આટલું બધું છ દ્રવ્યો જણાય, એ પર્યાય અંશ છે, અંશ છે ઈ જોય નહીં. એ મારે જણાવા યોગ્યનું પૂરું જોય નહીં, એ તો અપૂર્ણ જોય છે. આહાહા! જેમાં આ વિદ્યા તો ક્યાં. પણ જેમાં છ દ્રવ્યોને અનંતા કેવળીઓ જે જ્ઞાનની પર્યાયમાં જણાય, એ પર્યાય પણ મારું જોય નહીં પૂરું, એ તો પર્યાયનો- અંશરૂપ જોય, છે પૂરું મારું જોય ચેતન સર્વસ્વ પૂરણ જ્ઞાયક માત્ર ચેતનસ્વભાવ તે મારું જોય છે. મારે જણવાયોગ્ય હોય તો ઈ ચીજ છે, અંશ જેટલી જણવાયોગ્ય ચીજ છે નહીં કો 'સમજાય છે કાંઈ?

ત્યારે કહે છે: "તે હું જોયરૂપ છું." "સ:જોય:" છે ને? "ન એવ "પરંતુ એવા જોયરૂપ નથી; કેવા જોયરૂપ નથી" "જોયજ્ઞાનમાત્ર:" પોતાના જીવથી ભિન્ન છ દ્રવ્યોના સમૂહના જાણપણામાત્ર- તે જોય નથી, પહેલાં જોય છ દ્રવ્યને કાઢી નાખ્યાં. ભાવાર્થમાં પહેલાં સમુચ્ચયમાં. છે ને:ભિન્ન છ દ્રવ્યો જોય છે એમ નહીં? "પુદ્ગલથી માંડીને છ દ્રવ્યો જોય છે પરંતુ એમ તો નથી" છ દ્રવ્યો જોય છે એમ તો નહીં, એ તો પહેલું કાઢી નાખ્યું. હવે, ઈ છ દ્રવ્યો જે છે અનંતા, એને જાણનારો જ્ઞાનનો પર્યાય, એ જોય નહીં. એટલા 'જાણવામાત્ર' નો અંશ તે જોય એટલું નહીં. આહાહા! આ જુદી જાતની વાત છે હોં કોઈ દિ' ન્યાં ગજનો આંકોય સૂઝે એવો નથી, ન્યાં વાંચે તોય. ઘરે છે પુસ્તક તો હશે ઘરે આ લીધું છે કે નહીં શું કહેવાય આ 'કળશ ટીકા' લીધી છે કે નહીં લીધી નથી જવાબ નથી તેનો 'લીધું હોય તે, ખબરે ય નો' હોય આ, આ ઊંચાં પુસ્તકો, અત્યારે તો બહુ પ્રચલિત થઈ ગયું છે ઘણું કળશ ટીકા સમજાણું કાંઈ

અહીંયાં કહે છે: "જોયજ્ઞાનમાત્ર:" પોતાના જીવથી ભિન્ન છ દ્રવ્યોના-સમૂહના જાણપણા માત્ર ભાવ તેટલો પણ હું જોય નહીં ઓહોહોહો હો... આ શું કહે છે આ આહાહા! હું તો કેવળજ્ઞાનનો ભિખારી છું કહે છે કેવળજ્ઞાનનો માગવાવાળો છું અને

કેવળજ્ઞાનની માગણી પણ પૂરણદ્રવ્યને આશ્રયે મળે એવી છે. આહાહા ! કો ' સમજાણું કાંઈ ? કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ છે ને ઉત્પત્તિ ઈ અપેક્ષાએ એની ભાવના પણ એની ઉત્પત્તિ થાય ક્યાંથી એ શ્લેષમાત્ર ચૈતન્યસ્વરૂપ પૂરણ છું એને અવલંબીને કેવળજ્ઞાન થાય છે. સમજાણું કાંઈ ? પોતાનું પૂરણરૂપને શ્લેષ બનાવતાં એકસમયનું કેવળજ્ઞાન, ત્રણ કાળને જાણે એવો શ્લેષ એક સમયની પર્યાય એમાંથી પ્રગટ થાય છે આહાહા ! જે શ્લેષવસ્તુસ્વરૂપ અખંડ તે કેવળજ્ઞાનના અંશમાત્ર પણ જે શ્લેષ નથી. શું કીધું શ્રુતના જ્ઞાનના પર્યાયના અંશમાત્ર પણ એ શ્લેષ નથી, એવડો શ્લેષ નથી, પણ કેવળજ્ઞાનનો પર્યાય જે છે એવડોય, મારું શ્લેષ નથી લે આહાહા ! એ કેવળજ્ઞાન પણ એકસમયનો ત્રણકાળ ત્રણલોકને પ્રત્યક્ષ જાણે, આંદી મતિ શ્રુતજ્ઞાન પરોક્ષ જાણે, પણ એટલોય હું શ્લેષ નહીં. એકરૂપ ચૈતન્યસ્વરૂપ ત્રિકાળી જ્ઞાયક માત્ર, જેમાં એવા અંશો અનંતા પડ્યા છે કેવળજ્ઞાનના અનંતા અનંતા અનંતા અનંતા અનંતગુણા અનંતગુણા અનંતગુણા અંશો પડ્યા છે. એવું આખું જ્ઞાનમાત્ર અને જ્ઞાનમાત્ર શબ્દે આખું દ્રવ્ય-આખું દ્રવ્ય સમજાણું કાંઈ ? આહાહા !

એવા પોતાના જીવથી ભિન્ન છ દ્રવ્યોના સમૂહના જાણપણા માત્ર પણ હું શ્લેષ નહીં. એવો પણ એટલો શ્લેષ નહીં. ભઈ હળવે-હળવે તો આવે છે, એક ભાઈ કહેતા ' તા ક્યાં ગયા ? કે હું વિચારું છું પણ બેસતું નથી અંદર પાલનપુરવાળા મણિભાઈ, મણિભાઈ છે કે નહીં ગ્યા (મણિભાઈ: જી,) હા, ઠીક ઈ કહે કે હું મહેનત તો કરું છું. કહે પણ પકડાતું નથી, ફરીવાર આવ્યું આ ફરીવાર (આવે) બબેવાર આવે તો તો પકડાય કે નહીં ? પણ વાત ઈ કે જીવે દરકાર જ કરી નથી. બહાર આ કરું ને આ મૂકું ને દયા ને વ્રત ને ભક્તિ ને પૂજા ને ધૂળ ને ઘાણી.

પણ, વાસ્તવિક જ્ઞાનાનંદમૂર્તિ છું એ તો જાણનાર છે, કરવું ફરવું એમાં હતું કે દિ ' સમજાણું કાંઈ ? આવો સર્વજ્ઞસ્વભાવ આત્મા એમ કહે છે. સર્વજ્ઞસ્વભાવ એટલે ? એક સમયની પર્યાય સર્વજ્ઞ એમ નહીં, એવા બધા અંશો ત્રિકાળ ને એવા બધા ગુણોનો પિંડ એવો હું આખો આત્મા તે મારું શ્લેષ છે. તે હું શ્લેષ છું એવડો હું શ્લેષ છું આહાહા ! શેઠ ! આમાં કાંઈ ભાષા બહુ આકરી નથી હોં ? નો 'સમજાય એમ મગજમાં ન કરવું. ન સમજાય એમ કરવા જાય, તો ઈ સમજવા નહીં દે એને, આ ન્યાયથી તો કહેવાય છે પણ હવે એને પકડવું તો એને છે ને કે કોઈ પકડાવી દે એવું છે ?

કહે છે: હું તેવો શ્લેષરૂપ છું. કેટલો કે: ચેતના સર્વસ્વ જેટલો આખો, પરંતુ એવા શ્લેષરૂપ નથી; કે પોતાના જીવથી ભિન્ન છ દ્રવ્યોના સમૂહના જાણપણામાત્ર- એવા શ્લેષરૂપ હું છઉં નહીં. આહાહા ! તને જણાવાયોગ્ય પ્રમેય તો આખું દ્રવ્ય છે કહે છે, એમ કહે છે જુઓ, સમજાણું કાંઈ ? અને ઈ દ્રવ્યને જાણ ત્યારે તને સમ્યગ્દર્શન થાય કારણ કે એવડું શ્લેષ છે તેવડું જ્યારે પ્રતીતમાં આવે ત્યારે સાચી પ્રતીત થઈ કહેવાય.

સમજાણું કાંઈ ?

ભાવાર્થ આમ છે કે “ હું જ્ઞાયક અને સમસ્ત છ દ્રવ્યો મારાં જ્ઞેય એમ તો નથી. તો કેમ છે, આમ છે ” “ જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્રઃ જ્ઞેયઃ ” જ્ઞાન અર્થાત્ જ્ઞાણપણારૂપ શક્તિ ત્રિકાળ, જ્ઞેય જ્ઞાણવાયોગ્ય શક્તિ એય ત્રિકાળ, જ્ઞાણવાયોગ્ય શક્તિ ત્રિકાળ, હું જ્ઞાણવાયોગ્ય દ્રવ્ય ત્રિકાળ આંદી બે શક્તિ લીધી. ઓલી જ્ઞાન અને જ્ઞેય. એમ લીધું છે. એક એક શક્તિ “ જ્ઞાતૃ ’ જ્ઞાતા, અનેક શક્તિએ બિરાજમાન વસ્તુમાત્ર. એમ લીધું, જ્ઞાન જ્ઞાણવાયોગ્ય એક શક્તિ પૂરણ, સમજાય છે? જ્ઞેય જ્ઞાણવાયોગ્ય શક્તિ પૂરણ, એક-એક શક્તિ લીધી, પણ જ્ઞાતા બધો આખો પિંડ તે જ્ઞાતા કહે છે જ્ઞાતા, અનેક શક્તિએ બિરાજમાન વસ્તુમાત્ર. “ એવા ત્રણ ભેદ મારું સ્વરૂપમાત્ર છે. ” એ ત્રણ ભેદ કહેવા માત્ર બાકી મારું સ્વરૂપ એકરૂપ “ એવા જ્ઞેયરૂપ ” છે. જ્ઞાન તે હું-જ્ઞેય તે હું ને જ્ઞાતા તે હું હું બધુંય એકનો એક છું. એમ કહે છે. આહાહા !

આ પરને જ્ઞાણવાનું જ્ઞેય, તે તો નહીં, પર જ્ઞાણ એટલો જ્ઞાનનો અંશ તેટલો તો જ્ઞેય નહીં, પણ હું અખંડ જ્ઞેય, હું અખંડજ્ઞાન ને હું અખંડ જ્ઞાતા એવા ત્રણ ભેદ પણ મારામાં નથી. હું તો “ છું ઈ નો ઈ છું ” જ્ઞાણવાયોગ્ય તે ય હું ને જ્ઞાણનારો તે ય હું ને જ્ઞાતા પણ હું. આહાહા ! “ એવા ત્રણ ભેદ મારું સ્વરૂપમાત્ર છે ” ઈ ત્રણ ભેદ થઈને આખું સ્વરૂપ છે એમ કહે છે. “ એવા જ્ઞેયરૂપ છું ”

“ ભાવાર્થ આમ છે કે હું પોતાના સ્વરૂપને વેદ વેદકરૂપે જાણું છું, લ્યો તેથી મારું નામ જ્ઞાન ” જ્ઞાન કેમ:કે જ્ઞાણવાયોગ્ય ને જ્ઞાણનારો હું એમ જાણું, માટે જ્ઞાન, જ્ઞાણવાયોગ્ય ય હું ને જ્ઞાણનારો ય હું, માટે જ્ઞાન સમજાણું કાંઈ ? કહે છે આહાહા ! માણસ ઓલા-જૂના સાંભળનારને ય એમ લાગે કે શું છે આ બધું નવું છે, નવું નથી પણ એની ચીજ છે, એવી પણ એણે એ ચીજને કેવડી ને કેમ છે એવી સાંભળી નથી એટલે એને એમ લાગે કે આ તે શું છે, શું કહે છે પણ મારે આ ધર્મ કરવો, એમાં આવી વાત મૂકીને શું કામ છે તમારે ? પણ તારે ધર્મ કરવો હોય તો ધર્મી એવો ધર્મ કરનાર કેવડો છે એ દૈષ્ટિમાં ન લે તો ધર્મ થશે નહીં, એમ કહે છે. ધર્મ કરનારો ધર્મી કેવડો છે ? એ જ્ઞેય કેવડું છે, જ્ઞાન કેવડું છે ને જ્ઞાતા કેવડો છે એના ભાન વિના ધર્મ ત્રણકાળમાં ક્યાંય થતો નથી. આમાં ક્યાં આમાં વડાલમાં અપાસરામાં સાંભળવા મળે એવું છે આવું ? (ન્યાલભાઈ: ન્યાંથી તો ભાગી આવ્યા) ભાગી આવ્યા આહાહા ! શું કહે છે પણ અરે આખો દરિયો ડોલે છે ને પ્રભુ તારી પાસે કહે છે.

એ જ્ઞાનમાત્ર પણ તું એકલું અખંડ હોં.. જ્ઞેયમાત્ર પણ તું ને જ્ઞાતા પણ તું ત્રણ વચનના ભેદ છે, વસ્તુમાં ભેદ નથી. કીધું ને (સમયસાર-નાટક કર્તા-કર્મ-ક્રિયાદ્વાર-૭) “ કરતા પરિનામી દ્રવ્ય, કરમ રૂપ પરિણામ. કિરિયા પરજયકી ફિરનિ,

વસ્તુ એક ત્રય નામ. ” કર્તા આત્મા, એનું પરિણામ તે કાર્ય, પર્યાય બદલે તે તેની ક્રિયા, પણ વસ્તુ તો એકની એક જ છે. એમ અહીંયાં જણાવાયોગ્ય તે હું, જાણનારો તે હું, જ્ઞાતા તે હું. સમજાણું કાંઈ ? આહાહા ! દૈષ્ટિ પર્યાય ઉપરથી છોડાવી ને દ્રવ્ય ઉપર મૂકવા માગે છે. પર્યાય જેટલો આત્મા નથી, પર્યાય જેટલું જ્ઞેય નથી, પર્યાય જેટલું જ્ઞાન નથી ને પર્યાય જેટલો જ્ઞાતા નથી ભાઈ શું કીધું ? પર જેટલો તો નથી, પણ એની એકસમયની પર્યાય જેટલું જ્ઞેય નથી, પર્યાય જેટલું જ્ઞાન નથી ને પર્યાય જેટલો જ્ઞાતા નથી સમજાણું કાંઈ ? પર્યાય જેટલું જ્ઞેય નહીં, પર્યાય જેટલું જ્ઞાન નહીં, પર્યાય જેટલો જ્ઞાતા નહીં અમારે વકીલ છે ને એ હુશિયાર છે કો 'સમજાણું આમાં ? આહાહા ! લોજિક, ન્યાયથી તો વાત હાલે છે આમાં પણ કોઈ દિ' નજરું આંગણે આવ્યો નથી ને આંગણે છબવા દીધું નથી માળે, એને બહારને બહાર ભમ્યા કર્યો છે, આમ ને આમ આમ ને આમ ! આવો ભગવાન આત્મા 'પ્રભુ તારી પાસે, પ્રભુ નથી વેગળા' તારાથી જુદા આઘા નથી આહા ! જણાવાયોગ્ય તો ય હું, જાણનારો તો ય હું, એમ કીધું ને જુઓ ને “ હું પોતાના સ્વરૂપને વેઢેવેદકરૂપે જાણું છું. તેથી મારું નામ જ્ઞાન, મારું નામ જ્ઞાન, હું પોતાવડે જણાવા યોગ્ય છું, હું મારા વડે જણાવા યોગ્ય છું. તેથી મારું નામ જ્ઞેય ” એવા નામ પડ્યા છે ત્રણ કહે છે વસ્તુમાં ભેદ નથી. એવી બે શક્તિઓથી માંડીને અનંત શક્તિરૂપ છું, અનંત શક્તિરૂપ છું, અનંત શક્તિરૂપ અનંતશક્તિ સ્વરૂપ છું તેથી મારું નામ જ્ઞાતા, એવા નામભેદ છે પણ વસ્તુ ભેદ નથી આહાહા ! હેં ? તું ત્યાં જે છો ઈ તું છો, જ્ઞેય પણ આખું તારું, જ્ઞાન પણ આખું તારું ને જ્ઞાતા પણ આખો તારો. “ ત્યાં દૈષ્ટિ કરવા જેવી છે ”, પર્યાય દૈષ્ટિ છોડી, નિમિત્તદૈષ્ટિ છોડી, ભેદદૈષ્ટિ છોડી, જ્ઞેયની પણ નિમિત્તદૈષ્ટિ છોડી, પર્યાયદૈષ્ટિ છોડી ને જ્ઞેય પૂરણ છે ત્યાં દૈષ્ટિ કરવા જેવી છે. જ્ઞાનમાં પણ પરથી જ્ઞાન થશે એમ છોડી ને એક અંશ માત્ર જ્ઞાન તે આખું જ્ઞાન છે એમ છોડી અને ત્રિકાળજ્ઞાન છે એમ દૈષ્ટિ કરવા જેવી છે. જ્ઞાતા પણ પરને લઈને છે એમ છોડી. અંશ માત્ર છે એમ છોડી, ત્રિકાળજ્ઞાતા છે એમ દૈષ્ટિ કરવાલાયક છે. કો ' પ્રસન્નભાઈ ભાઈ આ તો પ્રસન્નભાઈએ ફરીને વંચાવ્યું કો 'સમજાણું આમાં ? આહાહા !

આમાં દયા-દાન-વ્રતના વિકલ્પોનો કર્તા તો ક્યાંય રહી ગ્યો ઈછે જ નહીં. પણ એ દયા દાનના વિકલ્પનો જ્ઞાતા જ્ઞાનની પર્યાયમાં ઈ જણાય એટલું જ્ઞાન છે, ઈ રાગ છે માટે જ્ઞાનનો પર્યાય છે એમેય નહીં, અને ઈ જાણે છે જ્ઞાનનો પર્યાય એને પોતાને અને પરને એટલે એક સમયની પર્યાય, એટલું ય જ્ઞેય નહીં. એટલો ય જ્ઞેય નહીં, એટલું જ્ઞાનેય નહીં, એટલો જ્ઞાતાય નહીં. આહાહા ! ત્રણેયની પર્યાયદૈષ્ટિ ઊઠાવી, અંતરદૈષ્ટિ કરવાનો આ વિષય છે આહાહા ! ઘણી ગજબ વાત છે આવી વાત ક્યાંય બીજે હોઈ શકે નહીં. દિગંબર સંતો મુનિઓએ વાસ્તવિક તત્ત્વને પ્રસિદ્ધ કરીને, જગત પાસે પ્રસિદ્ધ મૂકે

છે આહાહા ! વાડાવાળાઓને ખબર ન મળે સંપ્રદાયમાં પડ્યા હોય એને આ તો, સંતોએ આપેલી પરસાદી છે આહાહા ! મહામુનિઓ દિગંબર સંતો વનવાસી વનના વાઘ સ્વરૂપમાં રહીને રાગને થાપ મારીને તોડી નાખનારા વીતરાગવિજ્ઞાનને પ્રગટ કરીને એવી શૈલીમાં કઈ રીતે, કઈ પદ્ધતિએ આત્માને-જ્ઞેય-જ્ઞાન ને જ્ઞાતા તરીકે લાવીને મૂક્યો છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? તારે કહે છે કરવાનું હોય તો ' આ ' કરવાનું છે કો ' શેઠ ?

“ કેવો છું ” “ જ્ઞાનજ્ઞેયકલ્લોલવલ્ગન ” જીવ જ્ઞાયક છે અને જીવ જ્ઞેયરૂપ છે એકના ને એકના બે ભાગ, એમેય નહીં કહે છે, એ તો વચન માત્ર કહેવા માત્ર છે. ભાષા તો જુઓ કહે છે પરજ્ઞેય છે એ તો ગ્યું. આ પરજ્ઞેયને એકસમયની પર્યાયનું જ્ઞેય એ પણ ગ્યું, હવે જીવ જ્ઞેયને જીવ જ્ઞાયક, જીવ જ્ઞેયને જીવ જ્ઞાયક, કરો ભેદ પાડો વિકલ્પ ઊઠશે. ભેદ છે નહીં અંદર સમજાણું કાંઈ ? આહાહા ! દુનિયા પાસે, સત્યને પ્રસિદ્ધ કરવાની મૂકવાની કળા એ સંતોની આ વાત, એય સંતો નગ્ન મુનિ “ નાગા બાદશાહથી આઘા ” એણે આ વાત જગત પાસે પ્રસિદ્ધ કરી ને મૂકી છે. સમજાણું કાંઈ ? ગજબની શૈલી.

જીવ જ્ઞાયક છે અને જીવ જ્ઞેયરૂપ છે. શેઠી ? એ ભેદેય નહીં કહે છે લે ઠીક ? પરજ્ઞેય છે ઈ નહીં, એકસમયનો પર્યાય છ દ્રવ્યને જાણે એટલો ય જ્ઞેય નહીં, જીવ આખો જ્ઞેય ને આખો જ્ઞાયક ભેદ નહીં હો આહાહા ! “ એવી જ્ઞાયકશક્તિનું તત્ત્વ આખું ભગવાન ” જ્ઞેયરૂપે ને જ્ઞાનરૂપે ને જ્ઞાયક બસ એ જ દૈષ્ટિ કરવાયોગ્ય અભેદ વસ્તુ છે, અભેદમાં ભેદ નહીં. આ જીવ છે એ જ્ઞેય અને એ જીવ વળી જ્ઞાયક એવો પણ જ્યાં દૈષ્ટિના વિષયમાં વસ્તુનો ભેદ પડતો નથી. કો ' સમજાણું કાંઈ ?

“ એવો જે વચનભેદ તેનાથી ભેદને પામું છું ” શું કહે છે આ જીવ જ્ઞેય છે ને આ જીવ જ્ઞાયક છે- એવા વ્યવહારના વચનોથી ભેદ ભલે હો વસ્તુમાં ભેદ છે નહીં. ઓહોહોહો ! ભગવાન કેવળજ્ઞાની મારા જ્ઞેય, જણાવાયોગ્ય પરમેશ્વર આવે છે ને (' પ્રવચનસાર ' ગાથા-૮૦) “ જો જાણદિ અરહંતં દવ્વત્તગુણત્તપજ્જાયત્તેહિં । સો જાણદિ અપ્પાણં મોહો ખલુ જાદિ તસ્સ લયં ।। ૮૦ ।। ” જે પ્રવચનસારમાં એમ આવે કે અરિહંતના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયને જાણે, જ્ઞેય તરીકે આ છે એમ જાણે, તો એને આત્મા જણાય ને મોહનો નાશ થાય. આંહી તો કહે છે કે અરિહંતના જેટલું જ્ઞેય હું નહીં. અને એને જાણવાનો મારો પર્યાય, એટલો ય હું નહીં. ઓલું આવે છે. અંદરમાં ન્યાંય એમ કહ્યું છે કે: અંદરમાં તું વળી જા. ન્યાં એમ કીધું છે. સમજાણું કાંઈ ? આવડા અરિહંત સર્વજ્ઞ છે એ તો એકમાં બધાં આવી ગયાં એવો પર્યાય નક્કી કરે, ત્યારે એ પર્યાય પછી અંતરમાં વળે તો આ આ દ્રવ્ય પણ જ્ઞેય પૂરણ છે, જ્ઞાનપૂરણસ્વભાવ પૂરણ છે, એમ ગુણ ગુણીનો ભેદ અને પર્યાય-પર્યાયવાનનો ભેદ કાઢી નાખી, અને અભેદ ઉપર દૈષ્ટિ કરે એટલે એને

મોહનો ક્ષય થઈને ક્ષાયિક સમકિત થાય. ત્યારે કેવળજ્ઞાનને લેવાનું પાકું બીજડું પાકે આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

(કહે છે:) “ ભાવાર્થ આમ છે કે વચનનો ભેદ છે, વસ્તુનો ભેદ નથી. ” રાજમલ્લજીએ પણ ટીકા કરી છે ને માળે “ પાંડે રાજમલ્લ જૈનધર્મી, સમયસાર નાટકકે મર્મી. ” લ્યો. ઈ શ્લોક થયો ફરીને લીધો તો લ્યોને આ લોકોને સાંભળવાનું મળ્યું છે ને, બોટાદવાળા આ શું છે કે આ ? નવું નવું લાગે છે જ્યારે આવે ત્યારે એમ કહે કે આ તે બધું નવું શું છે. નવું નથી બાપુ... ! તારી જાતની વાત છે, ભગવાને કહેલી છે પણ એને સાંભળવા મળે નહીં એટલે એને એમ લાગે છે કે આ શું માળું. આ વળી કઈ જાતની વાત ઓહો ! આહાહાહા !

મારા સિવાયના અનંતા જ્ઞેયો તે મારા કાર્ય છે મારે લઈને છે એ તો નહીં, પણ એને લઈને હું છું ઈ એ નહીં, પણ એ મારું જ્ઞાન એને જાણે માટે એટલો પર્યાય જેટલો હું છું એ નહીં અને એ પર્યાય જાણે એ જ્ઞેય છે માટે જાણે છે એમેય નહીં અને એ પર્યાય પોતાથી સ્વતંત્ર અંશે જાણે છે એટલો ય જ્ઞેય નહીં, હું તો ત્રિકાળ જ્ઞાયકમાત્ર જીવ છું, તે જ્ઞેય છું આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? આમાં પુનરુક્તિ લાગે નહીં હોં (શ્રોતા: પુનરુક્તિ તો કરવા જેવી છે.. !) આહાહા !

લ્યો ઈ શ્લોક થ્યો બસો એકોતેર.

પ્રવચન નં. - ૫

કળશ - ૨૭૧

તા. ૫-૧૨-૭૪

(શાલિની)

યોડ્યં ભાવો જ્ઞાનમાત્રોઽહમસ્મિ જ્ઞેયો જ્ઞેયજ્ઞાનમાત્રઃ સ નૈવ ।

જ્ઞેયો જ્ઞેયજ્ઞાનકલ્લોલવલ્ગાન્ જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્રઃ ॥ (૮-૨૭૧)

“ ભાવાર્થ આમ છે કે જ્ઞેય જ્ઞાયકસંબંધ વિષે ઘણી ભ્રાંતિ ચાલે છે ” ઝીણો વિષય છે ! કોઈ કહે કે જ્ઞેય પર છે ને હું જાણનાર છું, એમેય નથી. આહાહા ! પરનો હું કર્તા તો નથી, પરથી મારામાં કાંઈ થાતું તો નથી. પણ હું પરનો જાણનાર છું. અને હું જાણનાર ને પર જણાય એ પણ ભેદ છે વસ્તુમાં વિકલ્પ ઉઠે છે એવી વસ્તુ એ નથી. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? ભ્રાંતિ ? જ્ઞેયજ્ઞાયક સંબંધ વિષે ઘણી ભ્રાંતિ ચાલે છે, તેથી કોઈ એમ સમજશે કે જીવવસ્તુ જ્ઞાયક છે, ભગવાન આત્મા જાણનાર છે ને ‘ પુદ્ગલથી માંડીને ભિન્નરૂપ છ દ્રવ્યો (જ્ઞેય છે) ભગવાને દેખ્યા છે અનંત આત્માઓ, અનંત રજકણો, અસંખ્ય કાલાણુઓ, એક ધર્માસ્તિ (કાય) એક અધર્માસ્તિ (કાય), આકાશ એ છ

દ્રવ્યો ભગવાને દેખ્યાં તો ઈ ઈ દ્રવ્ય જ્ઞેય, અને હું જ્ઞાયક એમ નથી. આહાહા ! ઝીણી વાત છે ભાઈ તત્ત્વની દૈષ્ટિની સમ્યગ્દર્શનનો વિષય, જે ધર્મની પહેલી દશા, એમાં જ્ઞેય પર ને જાણનાર હું એવો ભેદ પણ સમ્યગ્દર્શનના વિષયમાં નથી. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? ક્યાંથી ક્યાં લાવીને મૂકે છે.

પરવસ્તુની હું દયા પાળી શકું છું કે રાખી શકું છું કે મેળવી શકું છું એ તો વસ્તુમાં છે નહીં પોપટભાઈ, આ બધા પૈસા ભેગા કર્યા છે ને ? અજ્ઞાનીનો ભ્રમ છે. કહે છે આત્મા ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાન, સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે જે રીતે છે એ રીતે જોયો છે અને એ રીતે કલ્પો છે, કે આત્મા પરવસ્તુની દયા પાળી શકે કે પરની હિંસા કરી શકે ઈ વસ્તુમાં નથી. સમજાય છે કાંઈ ? એમ પૈસા મેળવી શકે, પૈસા આવે તો રાખી શકે અને એનો સદુપયોગ કરી શકે. એવું આત્મામાં નથી. એ તો નથી પણ જ્ઞાનમાં જે ચીજ જણાય. જાણનાર હું ને જણાય તે, એ પણ વસ્તુસ્વરૂપ નથી. હેં ઈ પરપ્રકાશમાં અંદરમાં ને અંદરમાં જ્ઞાન સિવાય બીજાને પ્રકાશે ઈ પર પ્રકાશક ઝીણી વાત છે. આખીરના શ્લોકો છે ને ?

જીવવસ્તુ જ્ઞાયક અને આ શરીર પુદ્ગલ એમ કીધું ને ? પૈસા, શરીર, મકાન આદિ ધૂળ ધમાહા એ તમારા બંગલા મકાન એ બધા ભિન્નરૂપ મારાંથી ઈ દ્રવ્યો, એ મારાં જ્ઞેય છે. મારે જાણવાલાયક ચીજ એ છે એમ નથી. આહાહા ! જ્ઞાનમાં દેવ ગુરુ ને શાસ્ત્ર એ જ્ઞેય પરજ્ઞેય છે. તો એ પરજ્ઞેય છે એનો હું જાણનારો ને એ જણાવાલાયક એ જ્ઞેય, એમ નથી, વસ્તુમાં ઈ દ્રવ્યો જ્ઞેય છે, ઈ દ્રવ્યમાં સિદ્ધ આવી ગયા, દેવ ગુરુ આવી ગયા શાસ્ત્રોય આવી ગયાં. એ જ્ઞેય નામ જ્ઞાનમાં જણાવાલાયક છે આહાહા ! અને હું જાણનાર છું એવો ભેદ પણ વસ્તુના સ્વરૂપમાં નથી. સમજાણું કાંઈ ?

“ પરંતુ એમ તો નથી ” આહાહા ! ભગવાન આત્મા જાણનાર અને આત્માથી ભિન્ન ઈ દ્રવ્યો તે મને જણાવાલાયક છે અને હું એનો જાણનાર છું એવું વસ્તુનું સ્વરૂપ નથી એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ ? “ જેમ હમણાં કહેવામાં આવે છે તેમ છે ” એમ તો નથી કે હું જાણનાર ને ઈ દ્રવ્ય મારે જાણવાલાયક એમ નથી. આહાહા ! તો આ બાયડી-છોકરાં ને પૈસા કહે છે જણાવાલાયક જ્ઞાનમાં અને હું એનો જાણનાર ને આ જણાવાલાયક એમ નથી વસ્તુ આહાહા ! વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર તીર્થંકરદેવે જે આત્માનો સ્વભાવ જોયો, તો એ તો પોતે જ્ઞેય પોતામાં જણાવાલાયક, પોતે જ્ઞાન ને પોતે જ્ઞાતા એ ત્રણ ભેદ, વસ્તુસ્વરૂપમાં તો છે નહીં, ત્રણ ભેદેય નથી. પણ બીજાથી જુદું પાડવા આ રીતે કહેવામાં આવે છે. ઝીણી વાત છે ભાઈ. અનંતકાળમાં રહી ગ્યું છે તત્ત્વ એણે દયા દાન ને વ્રત ભક્તિ પૂજા એવું તો અનંતવાર કર્યું. વ્રતાદિ અનંતવાર પાળ્યાં એ બધો શુભરાગ હતો. આહાહા ! મહિના મહિનાના અપવાસ કર્યા અનંત વાર ઈ તો રાગની ક્રિયા શુભરાગની ક્રિયા આહાહા ! આંહી તો કહે છે કે ઈ રાગ જ્ઞેય, એ રાગ મારો એ તો સ્વરૂપ

નહીં, પણ રાગ મારે જાણવા લાયક ને હું જાણનાર એમેય નથી. કહે છે રાગની મંદતાના ભાવમાં, દેવ ગુરુ શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા આવે, દયા દાનના ભાવ થાય, એ બધો શુભભાવ રાગ એ રાગ તે જ્ઞેય છે ને હું જ્ઞાતા છું એમ નથી. આહાહા! ગજબ વાત છે ને? વ્યવહાર જાણેલો પ્રયોજનવાન છે, ઝીણી વાત ભાઈ સમ્યગ્દર્શન વીતરાગ તીર્થંકરદેવ જે કહે છે એ વાત ઘણી અલૌકિક વાત રહી ગઈ જગતને (સમજવી) બહારમાં માંડીને બેઠા આહા !

અહીંયાં તો પરમાત્મા અરિહંત દેવ જેમ ફરમાવે છે તેમ, સંતો જગતને જાહેર કરે છે. પ્રભુ તું આત્મા છો. આહાહા! અને તે તું જાણનાર જ્ઞાયક સ્વભાવી છો. એ જ્ઞાયકસ્વભાવમાં, પર આત્મા અને પર રજકણોની ક્રિયા કરી શકે, એ તો વસ્તુમાં છે નહીં, આહાહા! જે રાગની ક્રિયા કરે એ પણ વસ્તુમાં નથી. આહાહા! પરની દયા પાળવાની ક્રિયા તો કરી શકે નહીં, પણ ઈ પરની દયાનો જે ભાવ છે ઈ કરી શકે એ વસ્તુના સ્વરૂપમાં નથી. આહાહા! એતો નથી, ચૈતન્ય બિમ્બ પ્રભુ સર્વજ્ઞસ્વભાવી આત્મા એ જાણવાનું કામ કરે, તો કહે છે કે કોનું? ઈ પરનું? રાગનું? આહાહા! એમ છે નહીં. રાગ જ્ઞેય અને આત્મા જાણનાર એવો પરની સાથે સંબંધ છે નહીં. આહાહા...! (શ્રોતા: રાગ ઈ પર ?) (બીજા શ્રોતા: બધું પર !) મારગ ઝીણો ભાઈ અત્યારે ચાલે છે વીતરાગને નામે, વીતરાગને બ્હાને વીતરાગને નામે, વીતરાગને બ્હાને આહાહા ! ભભૂતમલજી.

ત્રણલોકના નાથ તીર્થંકરદેવ સર્વજ્ઞપદને પ્રાપ્ત થયા એની વાણી દિવ્ય ધ્વનિ છૂટી. એ દિવ્ય ધ્વનિમાંથી પરમાગમ રચાયાં, એ પરમાગમમાં વસ્તુનું સ્વરૂપ કેવું છે તેવું એમાં જણાવ્યું કે ભાઈ તું એક જ્ઞાયકસ્વરૂપી ચૈતન્યસૂર્ય છોને અને તે પણ જણાવાલાયક વસ્તુનો તું જાણનાર છો, એ વાત સાચી છે પણ કઈ જણાવાલાયક વસ્તુ? સમજાણું કાંઈ? તું જાણનાર વસ્તુ છો ચૈતન્યજ્ઞાયકસ્વભાવથી ભરેલો પદાર્થ છો, એ જણાવા યોગ્યને જાણે એ વાત વ્યાજબી છે. પણ કોને? જણાવા યોગ્ય કોણ? કે રાગ ને પર જણાવાલાયક જ્ઞેય અને હું જ્ઞાન, એમ નથી. આહાહા !

“ અહમ્ અયં જ્ઞાનમાત્ર: ભાવ: અસ્મિ ” હું જે કોઈ ચેતનાસર્વસ્વ એવી વસ્તુસ્વરૂપ છું ” ચેતના સર્વસ્વ, જાણવું અને દેખવું એવું સર્વસ્વ પોતાનું સ્વરૂપ, જાણવું અને દેખવું જે સર્વસ્વ પોતાનું, સર્વસ્વ એટલે વસ્તુ. “ એવી વસ્તુસ્વરૂપ છું ”—એવી ચીજ હું છું! “ સ: જ્ઞેય: ” તે હું જ્ઞેયરૂપ છું. ” આહાહા ! હું પોતે જ ચેતના સર્વસ્વ એવી વસ્તુ છું. એને જણાવાલાયક હું છું એને જાણવાલાયક હું છું ઝીણી વાતું વીતરાગની. આહાહા !

હજી તો, બહારમાં તકરારું આ વ્યવહાર કરીએ તો નિશ્ચય થાય ને રાગ ને દયા દાન ને ભક્તિ એ શુભભાવ થાય, પછી એમાંથી (એમ કરતાં—કરતાં) ધર્મ થાય એ તો ઘણું દૂર રહી ગયું. આહાહા !

અહીંયાં તો કહે છે ભગવાન જ્ઞેયસ્વરૂપને જ્ઞાતા તરીકે જાણે પણ એ ક્યા જ્ઞેયને ? આહાહા ! પોતે છે ને જ્ઞેય. પોતાના જીવથી ભિન્ન છ દ્રવ્યોના સમૂહના જાણપણા માત્ર એ નથી. “કેવા જ્ઞેયરૂપ નથી ?” છે ને અંદર ? પોતાના જીવથી ભિન્ન છ દ્રવ્યોનો સમૂહ એના જાણપણા માત્ર તે હું નથી. ” આહાહા ! અનંત કેવળીઓને જ્ઞેય તરીકે જ્ઞાન જાણે એવોય હું નથી. સમજાણું કાંઈ ? અનંત અનંત કેવળીઓ સિદ્ધો બિરાજમાન છે. તીર્થંકરો બિરાજમાન છે. ત્રણકાળના તીર્થંકરો ને કેવળીઓ જ્ઞાનમાં જણાય, એ જ્ઞેય છે ને હું જાણનાર છું એમેય નથી આહાહા ! વીતરાગ મારગ બહુ અલૌકિક છે. આહાહા ! “હું ચેતનાસર્વસ્વ એવી વસ્તુસ્વરૂપ છું.” “સઃ જ્ઞેયઃ” “તે હું જ્ઞેયરૂપ છું.” ચેતનાસ્વરૂપ સર્વસ્વ ભગવાન આત્મા તે હું જ્ઞેય છું સમજાણું કાંઈ ? ધીમે ધીમે તો વાત હાલે છે ભઈ આ તો અલૌકિક વાતું છે આહાહા ! કેટલાકે તો કોઈ દિ’ સાંભળ્યું ’ય નો હોય વીતરાગ શું ને વીતરાગનો મારગ શું ને વીતરાગનો શું પંથ છે ? આહાહા !

આ તો જાત્રા કરો, ભક્તિ કરો, પાંચ દશ લાખ ખર્ચે ધર્મનાં ભાવ થાશે તમને, અહીંયાં તો કહે છે પ્રભુ એકવાર સાંભળ, ભાઈ અનંતકાળે તે તારા તત્ત્વને, પરથી ભિન્ન છે એ રીતે તે જાણ્યું નથી. આહાહા ! અહીંયાં તો કહે છે કે સર્વસ્વ ચેતના માત્ર હું, તે સર્વસ્વ તે હું, તે જ્ઞેય. સમજાણું કાંઈ ? આહાહા ! અને કેટલું એને ધીરજથી જોવું પડે છે. આહાહા ! પરને જ્ઞેય બનાવેલી ચીજને છોડી દઈ અને ચેતના સર્વસ્વ આત્માને જ્ઞેય બનાવવો આહાહા ! આવી વસ્તુ છે આહાહા ! વીતરાગના દરબારમાં તો આ હુકમ છે વીતરાગનો ત્રણલોકના નાથ તીર્થંકરદેવ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર કહે છે, હું સર્વજ્ઞ એટલે પરને જાણું છું જ્ઞેય તરીકે માટે સર્વજ્ઞ છું એમ નહીં. આહાહા ! હું તો મારા સર્વજ્ઞ સ્વભાવ ચેતના સર્વસ્વ ચેતના સર્વસ્વ કહો કે સર્વજ્ઞ સ્વભાવ કહો એ મારું જ્ઞેય છે-ને એને હું જાણું છું. આહાહા ! એ પણ વચનના વ્યવહારથી ભેદ પાડીને કહેવામાં આવે છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? “સઃ જ્ઞેયઃ” તે હું જ્ઞેયરૂપ છું.” શું ? “જ્ઞાનમાત્રઃ ભાવઃ અસ્મિ” ચેતના સર્વસ્વ, ચેતના સર્વસ્વ તે હું જ્ઞેય છું, ચેતના સર્વસ્વ તે હું જ્ઞેય છું. અલૌકિક વાત છે. આ ચોપડી તો રાખી છે કે નહીં ઘરમાં, ઘરમાં તો હોય જ ને. આહાહા !

“પરંતુ એવા જ્ઞેયરૂપ નથી કેવા જ્ઞેયરૂપ નથી ? જ્ઞેયજ્ઞાનમાત્રઃ” પોતાના જીવથી જ્ઞેય જે ભિન્ન છ દ્રવ્યો છ દ્રવ્યોના સમૂહના એના જાણપણા માત્ર તે હું નથી. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ આવી ધર્મકથા કેવી ? વીતરાગની તો આવી વાત છે બાપુ ! તે એણે સાંભળી નથી વીતરાગની વાત. સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ, એ ગણધરો ને ઈન્દ્રો આદિ એકાવતારી દશાના ધરનારાઓને આ વાત કરતા હતા ! સમજાણું કાંઈ ‘તું જ્ઞેય છો તારો એટલે ? ચેતના સર્વસ્વ; એ તારું જ્ઞેય છે... આહાહા ! ચેતના જાણવા દેખવાનું સર્વસ્વપણું તે જ તારું જ્ઞેય છે. તું તેનો જ્ઞેય ને તું જ તેનો જાણનાર. આહાહા !

“ પરંતુ એવો તો નથી કે પોતાના જીવથી ભિન્ન છ દ્રવ્યોના સમૂહના જાણપણામાત્ર, એમ તો નથી. ” આહાહા ! એક સમયની પર્યાયમાં, છ દ્રવ્યોનું જ્ઞાન, છ દ્રવ્યના જ્ઞાનની પર્યાયપણે પરિણમે જીવ. એક સમયની પર્યાયમાં છ દ્રવ્યને જાણવાના પર્યાયપણે પરિણમે, પણ એટલો જ્ઞેય નથી, એમ કહે છે. આહાહા ! એવી તો અનંતી પર્યાયનો સમુદાય ગુણ છે, એવું સર્વસ્વ ચેતનાનું આખું પૂરણ સ્વરૂપ છે. આહાહા ! છ દ્રવ્યને જાણે ઈ તો એની એક સમયની પર્યાયનો સ્વભાવ; એક સમયની દશાનો સ્વભાવ; પણ એટલોય એ નહીં. કારણ કે તો ઈ પર્યાય જેટલો થઈ ગયો ઈ, પણ સર્વસ્વ, ચેતનાસર્વસ્વ વસ્તુ, એકલો જ્ઞાનધન ચૈતન્યભિન્ન પ્રભુ, એ જ્ઞેય છે. તારા જ્ઞાનમાં એ જ્ઞેય છે આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

“ ભાવાર્થ આમ છે કે હું જ્ઞાયક હું એક જાણનાર આહાહા ! આટલું ય પાલવ્યું નહીં એને. પરનું કરવું તો પાલવે જ નહીં. આહાહા ! પરની રક્ષા કરી દે, પરને હેરાન કરી દે, પરને પોષણ-પાલન પોષણ કરી દે, વેપારી મોટા હોય તે હજાર-બે હજાર માણસને નિભાવતાં નથી ? નોકરને બબ્બે હજાર-પાંચ-પાંચ હજાર માણસને આપે છે ને કોઈ નોકરી ને તદ્દન ખોટી વાત છે. પરનું પાલન ને પોષણ કરવું એ તો આત્માનો સ્વભાવ જ નથી, એટલું તો નથી પણ પરને જાણવું એટલો જ્ઞેય, એ પણ એવો સ્વભાવ સંબંધ નથી આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

એને ઉતારે છે અંદર, ઉતારે-પરમાત્મામાં અંદરમાં, અંદર જો તું જ્ઞેય ચેતનાસર્વસ્વસ્વભાવ આહાહા ! એ પર્યાયથી છ દ્રવ્ય જણાણા, એટલાને ન જો આહાહા ! એ જ્ઞેય ને જ્ઞાયક સંબંધ પર્યાયમાં વ્યવહારથી છે, સમજાણું કાંઈ ? આત્મા જાણનાર ને પર જણાય, એવો સંબંધ તો વ્યવહારથી છે. પર્યાય હારે, વસ્તુની સાથે એ સંબંધ છે નહીં. કેમકે એવી તો અનંતી પર્યાય, પરની અપેક્ષા રાખ્યા વિના, પોતામાં પડેલી છે અંદર આહા ! એવું જે જ્ઞેય ચેતનાસર્વસ્વ એવું જે જ્ઞેય, જ્ઞાન-જ્ઞાયકરૂપ સર્વસ્વ જે જ્ઞેય, એનો તું જાણનાર છો. આહાહા !

આ બાયડી મારી છોકરાં મારાં, ક્યાં ગયાં આમાં ? શિષ્ય મારા લ્યો એ ક્યાં હતા (તારા) ભગવાન ! તારો સ્વભાવ પરને એકલું જાણવું એટલો નથી એમ કહે છે સમજાણું કાંઈ ? તારો સ્વભાવ તો પરને જાણવાની પર્યાય, એવી અનંતી પર્યાયનો પિંડ જ્ઞાન, એવા અનંતા ગુણનો પિંડ જે દ્રવ્ય એ જ્ઞાનનું જ્ઞેય છે, લ્યો સમજાણું કાંઈ ?

હું જ્ઞાયક અને સમસ્ત છ દ્રવ્યો મારાં જ્ઞેય એમ તો નથી, ” તો કેમ છે ? આમ છે- “ જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્રઃ જ્ઞેયઃ ” આહાહા ! જ્ઞાન નામ જાણપણારૂપ શક્તિ ” એ પોતાનો ભાવ, જાણપણારૂપ ભાવ; એ પોતાની શક્તિ, “ જ્ઞેય (અર્થાત્) જણાવાયોગ્ય શક્તિ, પ્રમેય પોતાનો ગુણ, આહાહા ! - જાણપણારૂપશક્તિ એ જ્ઞાનશક્તિ પોતાની,

અને જણાવાયોગ્ય શક્તિ, એ પણ મારી પોતાની આહાહા ! હું પોતે જણાવાલાયક થઈને જણાઉં છું ! સમજાણું કાંઈ ? હવે, આમાં ઊંડા ક્યાં ઊતરવું માણસને ? નો સમજાય તો પાઘરો બહારમાં ને વ્રતમાં મિથ્યાત્વ ભાવ છે અજ્ઞાનભાવમાં રખડી મર્યો છે એમ અનાદિથી સાધુપણું અનંતવાર લીધું, પંચમહાવ્રત પાળ્યાં આહાહા ! સાધુના ૨૮ ગુણોએ પાળ્યા ! પણ એને જાણવામાં રહી ગઈ ચીજ (આત્મવસ્તુ) રાગની ક્રિયા એ મારી, અહીંયાં તો રાગને જાણવું એટલો જ્ઞેય હું, એ પણ એને આત્માની પ્રતીતિ નથી. આહાહા ! પરને જાણવા પૂરતું જે પર્યાયનું જ્ઞાન એટલો હું, એણે આત્માને જાણ્યો નથી આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

જ્ઞાન તે જાણપણારૂપ શક્તિ અને જ્ઞેય તે જણાવાયોગ્ય શક્તિ, એ મારી જણાવાયોગ્ય શક્તિ એય મારી, અને જાણવાયોગ્ય શક્તિ એ ય મારી અને અનેક શક્તિએ બિરાજમાન વસ્તુમાત્ર જ્ઞાતા-જ્ઞાતા, અનેક શક્તિએ બિરાજમાન વસ્તુમાત્ર. જણાવાયોગ્ય શક્તિ પણ હું, જાણવાયોગ્ય શક્તિ જ્ઞાન તે હું અને એવી એવી અનંતી શક્તિઓએ બિરાજમાન જ્ઞાતા તે હું વસ્તુમાત્ર એવા ત્રણ ભેદ “ મદ્વસ્તુમાત્ર : ” તે મારું સ્વરૂપમાત્ર છે. એ મારું સ્વરૂપ ત્રણેય છે. જણાવાયોગ્ય પણ હું, જાણવાયોગ્ય પણ હું, એવી શક્તિથી, અનંતી શક્તિએ બિરાજમાન જ્ઞાતા તે પણ હું, ત્રણ થઈને એક વસ્તુ હું છું આહાહા ! કો 'પકડાય છે કે નહીં કાંઈ ? આવી વાત છે વીતરાગની આહાહા ! એને વાળ્યો છે સ્વજ્ઞેયમાં, પરને જાણવા વળગ્યો એ વસ્તુ નહીં એમ કહે છે એટલું ય એને વસ્તુમાં પાલવતું નથી. પરને જાણવામાં જેની શક્તિ ગોઠવાઈ ગઈ છે પરમાં આહાહા ! પરમાં જાણવાની હોં ? એમાંય તું આત્મા નથી. એટલો આત્મા માનનારો પણ વાસ્તવિક આત્માના સ્વરૂપને ઈ માનતો નથી. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

આવો વીતરાગનો માર્ગ આ હશે ? ભઈ અમારે તો અત્યાર સુધી સાંભળ્યું નહોતું ! “ ઈચ્છામી પરિક્ષમણું ઈરિયા વિરીયા તસ્સ મિચ્છામિ દુઃક્કડમ્ ઈચ્છામિ પરિકમણું કર્યુ તું કે નહીં- ભભૂતમલજ્જ- તસ્સ ઉત્તરી કરણેણં, પાયચ્છિતં કરણેણં, પાઉ કાઉઠાણેણં મોણેણં ઝાણેણં- અપ્પાણં વોસિરામિ ” સમજવાનું છે કાંઈ એમાં ? ગડિયા હાંકયે જાય થઈ ગઈ સામાયિક, ધૂળે ય નથી સામાયિક એમાં સાંભળને ! (શ્રોતા: મિચ્છામિ દુક્કડં !) શું કીધું... ? હે... ? (શ્રોતા: મિચ્છામિ દુક્કડં) હા, તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડં ! કોનું મિચ્છામિ દુક્કડં ? આહાહા ! એ વિકલ્પ જે ઊઠ્યો ને તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડંનો, એ વિકલ્પનો કર્તા આત્મા નહીં. એને આત્મા ન કહીએ, એ તો હવે આત્મા ન કહીએ પણ, વિકલ્પને જાણનાર પૂરતો છો. એટલો ય આત્મા ન કહીએ. ઝીણી વાતું આવી.

સવારમાં નવાણુંમાં વાત હતી. આહાહા ! સ્વ જ્ઞેયને બનાવ તો જ્ઞાતા પણ તું ને જ્ઞાન પણ તું, પરની હારે તારે કાંઈ સંબંધ નથી પ્રભુ ! એવી શક્તિ જે ત્રણરૂપે એવી મારું

સ્વરૂપમાત્ર છે એવા શ્રેયરૂપ છું દેખો , જ્ઞાન શક્તિ જાણવાની, શ્રેય શક્તિ જણાવાની, એવી અનંતશક્તિ જ્ઞાતાની ત્રણરૂપ થઈને હું શ્રેય છું ત્રણરૂપ થઈને હું શ્રેય છું. આહાહા ! જાણવાની શક્તિ જ્ઞાન, તેમાં શ્રેય પાછું ઉતારે છે જ્ઞાનને જ્ઞાન જાણે. અને શ્રેય એટલે જણાવા યોગ્ય આખી ચીજ છે એને ઈ જાણે છે. આહાહા ! એવી જ્ઞાતા શ્રેય હું જ્ઞાતા હું જણાવાલાયક હું એવી ત્રણ વસ્તુમાત્ર શ્રેય તેને આત્મા કહેવામાં આવે છે.

બહારનું જાણવામાં લોકો બહારમાં પ્રવૃત્તિમાં રોકાઈ ગયા ને વસ્તુ રહી ગઈ આખી જેનાથી જન્મ મરણનો અંત આવે, એવું સમ્યગ્દર્શન શું અને સમ્યગ્દર્શનનો વિષય શું એને જાણે નહીં. એ તો આપણે કાંઈક કરશું તો પામશું લ્યો શું કરશું તો પામશું ? મળશે ધૂળ મળશે ઈ તો બહારની ! શુભભાવ હશે તો બહારમાં સંયોગ મળશે આત્માનો તે વેરી થશે આહાહા !

ભગવાન આત્મા કેવળી સર્વજ્ઞપરમેશ્વરે, જે આત્મા જોયો એવા અનંત આત્માઓ ભગવાને જોયા આહાહા ! એ માંહલો એક આત્મા ઈ અનંત આત્માને જાણવાની પર્યાયથી પણ ભિન્ન આહાહા ! એટલો શ્રેય નહીં. અનંત આત્માઓને જાણે, એવી જે જ્ઞાનની પર્યાય એટલો શ્રેય આત્મા નહીં. સમજાણું કાંઈ ? એથી અનંતગુણો જે તત્ત્વ જે શ્રેય ને જ્ઞાતા છે એને શ્રેય તરીકે ત્રણ અભેદ થઈને જાણે, એને આત્મા કહેવામાં આવે છે આહાહા ! ત્યારે તેને સમ્યગ્દર્શન થાય છે. આહાહા ! હજી તો સમ્યગ્દર્શન ચોથું ગુણસ્થાન, પાંચમું તો ક્યાંય રહી ગયું ને છહું તો ક્યાંય રહી ગયું. આહાહા !

એવા ત્રણ ભેદ “ મદ્વસ્તુમાત્ર ” એવું મારું સ્વરૂપમાત્ર છે, એવા શ્રેયરૂપ છું આહાહા ! ભાવાર્થ આમ છે કે હું પોતાના સ્વરૂપને વેદે વેદકરૂપે જાણું છું વેદાવા યોગ્ય ને વેદનાર તે બધોય હું પોતે છું. આહાહા ! વેદે વેદવા યોગ્ય, વેદક જાણનાર. એ હું છું ! વેદેવેદકરૂપે હું છું. મારા વેદેમાં બીજી ચીજ છે જાણવામાં, અને હું એનો જાણનાર છું એમ છે નહીં. આહાહા ! ઘણી ધીરજ જોઈએ આ તો.

પૈસા-બૈસા મળે ને એ તો પૂર્વના પુણ્ય હોય તો છે ને ? તો સોગઠી ગોઠવાઈ જાય ! તે માળા અભિમાન કરે કે આ અમે રળીએ છીએ, પૂર્વના (પુણ્યના) રજકણ પડયા હોય, તો ઈ રીતે સોગઠી ગોઠવાઈ જાય ઘંધામાં દરોડા થઈ જાય, પાંચ પાંચ લાખને દશ-દશ લાખ વીસ-વીસ લાખ ધૂળના એટલે જાણે કે અમે કમાણાં શું કમાણા ? ઈ પૈસા તો જડ છે, ઈ જડ કમાણો તું ? આહાહા ! અને ઈ મારી પાસે આવ્યા, એવી મમતા એ કમાણો તું આહાહા !

આંહી તો કહે છે કે ઈ મમતાનું જ્ઞાન એટલો ય હું નહીં. આહાહા ! પૈસા એક કોર રહી ગયા પણ એમાં મમતાની વૃત્તિ ઊઠી, એને જાણનારો હું એટલો ય હું નહીં. આહાહા ! હું તો અનંતગુણનો પિંડ પ્રભુ જે જ્ઞાતા, અનંતશક્તિવાન, જ્ઞાન જાણવાની

શક્તિસ્વરૂપ, જ્ઞેય જણાવાની શક્તિરૂપ, એ ત્રણનું એકરૂપ તે જ્ઞેય હું છું. આહાહા ! બહુ ફેરફાર કરવો પડે માણસને. છે ને પણ અંદર છે કે નહીં ? ઘરે તો વાંચતા ય આવડે નહીં આમાં શું કહે છે ? રૂપિયા ને વેપારના ચોપડા ફેરવે એમાં વાંચે. આહા ! પ્રભુ તારી વાતને તેં ન જોઈ આહાહા ! ઈ અનંતીચીજને તું જ્ઞેય તરીકે વ્યવહાર તરીકે પર તરીકે જાણવું, એ લક્ષ્મી અબજો રૂપિયા, અંદર દેખાય આંહી નજરે આવ્યાં, એને જ્ઞેય તરીકે જાણવું એટલો ય પણ તું નહીં. મારા તરીકે માનવું ઈ તો તું નહીં, આહાહા ! પણ એટલાને જ્ઞેય તરીકે જાણનારો હું, એટલો ય હું નહીં. આકરી વાતું છે હોં ? અપૂર્વ વાત છે બાપુ આ !

અનંતકાળથી એણે, મારી ચીજ કેટલી મોટી છે, કેવડી છે, અને કેમ છે એનું સમ્યગ્જ્ઞાન કર્યું નથી. શાસ્ત્રો ભણ્યો, ક્રિયાકાંડ કર્યા, ન્યાં ને ન્યાં અટકીને ચાર ગતિમાં રખડ્યો.

“ હું પોતાના સ્વરૂપને વેદ-વેદકરૂપે જાણું છું ” જણાવાલાયક ને જાણનારરૂપે હું જાણું છું એમ જણાવારૂપે ને જાણવારૂપે મને હું જાણું છું તેથી મારું નામ જ્ઞાન, તેથી મારું નામ જ્ઞાન, હું પોતા વડે જણાવા યોગ્ય છું, હું મારા વડે જણાવાયોગ્ય છું, તેથી મારું નામ જ્ઞેય ઓહોહો ! એવી બે શક્તિઓથી માંડીને અનંત શક્તિરૂપ છું. એવી અનંતી શક્તિઓ આત્મામાં આહાહા ! તેથી મારું નામ જ્ઞાતા, એવા નામભેદ છે. ઈ ત્રણમાં એવા નામભેદ છે. આહાહા ! હું એક જાણનાર શક્તિવાળો; જણાવાયોગ્ય શક્તિવાળો; ને અનંત શક્તિવાળો જ્ઞાતા એવા ત્રણના નામભેદ છે. મારામાં ત્રણના નામભેદ છે, એ નામભેદ કાઢી નાખે છે આહાહા ! “ વસ્તુભેદનથી ” શું કહ્યું ઈ ? હું પોતે જ્ઞાન છું એવી એક શક્તિ અને હું પોતે જ્ઞેય છું જણાવાલાયક એવી એક શક્તિ અને એવી અનંત શક્તિરૂપ જ્ઞાતા એવા ત્રણરૂપે અનંત શક્તિઓ એ છું, તેથી મારું નામ જ્ઞાતા એવા નામભેદ છે, વસ્તુભેદ નથી. જ્ઞાને ય હું, જ્ઞેયે ય હું જ્ઞાતાયેય હું આહાહા ! આવી અંતરદૃષ્ટિ થવી, એને સમ્યગ્દર્શન ધર્મની પહેલી દશા કહે છે. હજી તો તેને સમ્યગ્દર્શન કહે છે. આહાહા ! અને સમ્યગ્દર્શન વિના, એના ભણતર શાસ્ત્રના બધું અજ્ઞાન છે. એના વ્રત ને નિયમ, આ સમ્યગ્દર્શન વિના, એ વ્રત ને નિયમ બધાં બાળવ્રત ને બાળતપ છે આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? ભારે વાત ભાઈ છેલ્લા શ્લોકો છે ને.

“ કેવો છું ? ” જ્ઞાનજ્ઞેયકલ્લોલવલ્ગન્ ” જીવ જ્ઞાયક છે, ભગવાન જાણનાર છે. “ જીવ જ્ઞેયરૂપ છે ” હું પોતે જ્ઞેયરૂપ છું, હું પોતે જ્ઞાયક છું “ એવો જે વચનભેદ ” એ નહીં આહાહા ! “ વલ્ગન્ તેનાથી ભેદને પામું છું ” એવા વચનભેદથી ભેદને પામું છું, ભાવાર્થ આમ છે, કે વચનનો ભેદ છે, વસ્તુનો ભેદ નથી. જ્ઞેય જ્ઞાતા ને જ્ઞાન એમ શબ્દ ભેદ છે, વસ્તુ તો ‘ છે તે જ છે ’ જ્ઞેય પણ તે, જ્ઞાન પણ તે ને જ્ઞાતા પણ તે આહાહા ! “ જ્ઞાનજ્ઞેય-કલ્લોલવલ્ગન્ ” વચનના ભેદ છે એમ કલ્લોલ એટલે, એવા ભેદને વલ્ગન પામું છું ? જે વચનભેદ તેનાથી ભેદને પામું છું, વચનનો ભેદ છે, વસ્તુનો ભેદ નથી ! તે જ જ્ઞેય, તે જ

જ્ઞાન, તે જ જ્ઞાતા ત્રણ અભેદ થઈને વસ્તુ એક અખંડ કહેવામાં આવે છે, એ સમ્યગ્દર્શનના વિષયમાં આવી અભેદવસ્તુ છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

અત્યારે તો કહે છે કે નવતત્ત્વની શ્રદ્ધા કરો ને, દેવ અરિહંત, ગુરુ નિર્ગ્રંથ કેવળીએ પ્રરૂપેલો ધર્મ તે સત્ય તેની શ્રદ્ધા ઈ સમકિત, એવું છે નહીં. આહા ! એવું તો અનંત વાર કર્યું છે આહાહા ! અપૂર્વ ભગવાન આત્મા આખો જ્ઞેય આખા જ્ઞાનનો જ્ઞેય. આહાહા ! ઈ આખો જ્ઞાતા એકરૂપ વસ્તુ જેમાં વચનનો ભેદ પણ રહેતો નથી. એવી ચીજની દૈષ્ટિ કરવી એનું નામ અનુભવ કરવો ને એનું નામ સમ્યગ્દર્શન છે આહાહા !

હજી તો શું કહેવાય ઈ પકડવું કઠણ પડે ઓલું તો સહેલું સટ, જાવ ગૃહસ્થ હોય તો પૈસા ખર્ચો, ધર્મધૂરંધરનું નામ આપે. શરીરનો બળીયો અપવાસ કરી નાખે. ઈ તપસી કહેવાય, મનનો બળીયો હોય તો વાતું કરે શાસ્ત્રની.

ચૈતન્ય પ્રભુ પોતે જ જ્ઞેય થઈને જ્ઞાનમાં જણાય, પોતે જ્ઞાતા થઈને જ્ઞેયમાં પોતે જ્ઞાતા જણાય આહાહા ! જ્ઞાતા તે જ્ઞેય, જ્ઞાન તે જ્ઞેય ને જ્ઞેય તે જ્ઞેય એવી અભેદવસ્તુની દૈષ્ટિ થવી, એવું જ વસ્તુનું સ્વરૂપ છે અંદરમાં એવી ચીજની દૈષ્ટિ થવી એનું નામ ધર્મની પહેલી દશા. સમ્યગ્દર્શન ત્યારે કહેવામાં આવે છે. આવો મારગ આ નવો કાઢ્યો નહીં હોયને આવો ? (શ્રોતા: નવો જ છે... !)

એ આવું તો અમે સાંભળતા નહોતા જ્યાં જઈએ ત્યાં- સ્થાનકવાસીમાં હોય તો કહે સામાયિક કરો, પોહા કરો, પડિકમણાં કરો, દેરાવાસીમાં હોય તો કે ભાઈ જાત્રા કરો ચૈત્ર સુદ પૂનમની, કારતક સુદ પૂનમની, શૈત્રુંજયની, સમેદશિખરની-જાત્રા કરો, પૈસાવાળા હોય તો ગરીબના આંસુ લુછો, વિધવાના આંસુ લુછો, ભૂખ્યાને અનાજ આપો, તરસ્યાને પાણી આપો, નાગાને વસ્ત્ર આપો, રોગીને ઔષધ આપો એવું તો સાંભળતા 'તા ? એ બધી વાતું ભ્રમણા છે. કોણ આપે ને કોણ લ્યે ? આહાહા !

આંહી તો પરને જાણવું એ પણ જ્યાં આત્માના સ્વભાવમાં નથી આહાહા ! એકલું પરને જાણવું એટલો પણ આત્માનો સ્વભાવ નથી એમ કહે છે. એવાં એવાં તો જાણવાની પર્યાયો ગુણમાં જ્ઞાતામાં અનંતી પડી છે આહાહા ! એ સ્વને જ્યારે જ્ઞેય બનાવે, ત્યારે તેનું પૂર્ણ રૂપ જ્ઞાનમાં આવે ત્યારે તેને વાસ્તવિક આત્મા તેના જ્ઞાનમાં જણાય એમાં જાણવામાં આવે અને પ્રતીત થાય તેનું નામ સમ્યગ્દર્શન છે (શ્રોતા: નિર્વિકલ્પ દશામાં થાય) હા, નિર્વિકલ્પ હોય ભેદ નથી રહેતો, ત્યાં આહાહા ! બહુ શ્લોક સરસ હતો.

લ્યો... ! શ્લોક પૂરો થયો...

(શ્રોતા: રાજકોટમેં છ પ્રવચન કિયે થે ?) હેં (શ્રોતા: રાજકોટમાં છ પ્રવચન કર્યાં હતાં) નવાણું ગાથાના છ દિવસ ચાલી હતી. એ તો પહેલાં વહેલા તો બધુ નાખવું પડે ને ? હવે તો અહીં વર્ષ થઈ ગયા કેટલા, માખણ-માખણ હોય ને એમાંથી નીકળે-

કળશટીકા કળશ-૨૭૧

૨૨૭

લલગાથા પહેલી અહીં શરૂ કરી 'તી ત્યારે છ દિવસ ચલી 'તી. સવારની. આહાહા ! ભઈ આ તો માખણ છે હવે, એને કાળ લાંબો ન જોઈએ હવે એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ ? આહાહા ! ભગવાન આત્માને, એની પર્યાય જે જ્ઞાનની વર્તમાન વર્તે છે એને પરસન્મુખમાં જાણવામાં રોકાણી છે, છોડી દે એ આહાહા ! એ જ્ઞાનની પર્યાયને સ્વજ્ઞેયમાં લાવ આહાહા ! ત્યારે એ આત્મા જેવડો છે, પૂરણ એવડો એને જ્ઞાનમાં જ્ઞેયપણે જણાય એ જ્ઞાનને સમ્યજ્ઞાન કહીએ, એ જ્ઞાનને સમ્યઘર્શન કહીએ, અને એ જ્ઞાનમાં ઠરવું એને ચારિત્ર કહીએ આહાહા !

લ્યો (બસો) એકોતેર થયો... !!

પ્રવચન નં. - ૬

કળશ - ૨૭૧

તા. ૨૮-૭-૭૭

કળશટીકા બસો એકોતેર કળશ પહેલું મૂકી દીધું હતું પણ એમાં આવી ગયું બધું. વાત આવી ગઈ છે.

योऽयं भावो ज्ञानमात्रोऽहमस्मि ज्ञेयो ज्ञेयज्ञानमात्रः स नैव ।

ज्ञेयो ज्ञेयज्ञानकल्लोलवल्ग्वान् જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્રઃ ॥ (૮-૨૭૧)

ભાવાર્થ ઈસ પ્રકાર છે. પહેલેથી જ ભાવાર્થ લીધો. કીધા પહેલાં એને શું કહેવું છે ને એને જરીક સ્પષ્ટ કરવા સાટુ.

જ્ઞેય-જ્ઞાયક સંબંધકે ઉપર બહુત ભ્રાંતિ ચલતી છે આ વાત ઉપાડી એમ કે પરદ્રવ્ય જ્ઞેય છે ને આત્મા જ્ઞાન છે, એસા ભ્રાંતિ ચલતી છે. પરજ્ઞેય છે યહ તો વ્યવહાર જ્ઞેય છે. નિશ્ચયમેં તો અપના જ્ઞાનકી પર્યાયમેં જો છ દ્રવ્યકા જ્ઞાન હોતા છે, એ અપના જ્ઞેય ને અપના જ્ઞાન ને અપના જ્ઞાતા છે. આહાહા ! જેમ પહેલે કહા કે દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ વો હિ છે. દ્રવ્ય છે યે હિ છે, ક્ષેત્ર ભી યે હિ છે, કાળ ભી યે હિ છે, દ્રવ્ય ભિન્ન, ક્ષેત્ર ભિન્ન, કાળ ભિન્ન, ભાવ ભિન્ન એસા નહિ. આહાહા !

વસ્તુ દ્રવ્ય જે અનંત ગુણકા ભંડાર દ્રવ્ય. એ દ્રવ્ય એ જ અસંખ્ય પ્રદેશી ક્ષેત્ર ઓ હિ ત્રિકાળ અને ઓ હિ ભાવ. ભાવ જેમ કેરીની અંદર વર્ણ-ગંધ-રસ-સ્પર્શ-વર્ણ કહો તો ઈ, ગંધ કહો તો ય ઈ, અને રસ કહો તો ય ઈ અને સ્પર્શ કહો તો ય ઈ. વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ જુદા છે કેરીમેં, કેરી આમ-આમ, એસા નહિં. આહાહા ! એસે આત્મા દ્રવ્ય એટલે અનંત ગુણકા પિંડ પ્રભુ દ્રવ્ય, ઓ હિ અસંખ્ય પ્રદેશી દ્રવ્ય છે વો હિ ક્ષેત્ર છે, અને જે અસંખ્ય પ્રદેશી ક્ષેત્ર છે વો હિ દ્રવ્ય છે, અને જો અસંખ્ય પ્રદેશી ક્ષેત્ર છે વો હિ ત્રિકાળકાળ છે, અને વો હિ ત્રિકાળ ભાવ છે. આહાહા ! સમજમેં આયા ? ચાર પ્રકારકા ભેદ ભી નિકાલ દીયા- આહાહા !

दृष्टिका विषय तो द्रव्य स्वभाव, क्षेत्र स्वभाव, ज्ञान भाव अे अेकतृप स्वभाव है. दृष्टिका विषयमें यार भेद नहैं. आहाहा ! समजमें आया. द्रव्य है ओ हि पंचम पारिष्णामिक भाव है, क्षेत्र है वो हि पंचम पारिष्णामिक भाव है, त्रिज्ञान वस्तु अे परम पारिष्णामिक भाव है, अने अनंत भाव अे पण पारिष्णामिक भाव है. आहाहा ! अे यार अेक हि यीज है. यार भिन्न भिन्न है अैसा नहैं सम्यग्दर्शनका विषय आहाहा ! अे द्रव्य-क्षेत्र-ज्ञान-भाव अेक स्वतृपे, अभेद, अभंड ओ सम्यग्दर्शनका विषय है. आहाहा ! आकरी वातुं भाठ भारे. समजमें आया ? अे सम्यग्दर्शनका विषयमें निमित्त तो न डे, अे राग तो नहि पण अेक समयकी पर्याय सिद्ध आदि, केवणज्ञाननी अे पण सम्यग्दर्शनका विषय नहि. आहाहा !

इवे अर्हीया तो ज्ञान श्रेय ज्ञाता ज्ञान ज्ञाननेवाली, श्रेय ज्ञाननेमें आता है. ज्ञाता अे सब गुणका पिंड-आहाहा ! अे कहेते हैं देभो. श्रेय ज्ञायक के संबंधके उपर बहुत भ्रांति यलती है सो कोठ अैसा न समजेगा कि जव वस्तु ज्ञायक है. आहाहा ! ए द्रव्य अेभां अनंत केवणीओ आया, अनंत सिध्दो आया, अनंत निगोदका जव आया. आहाहा ! तो आत्मा ज्ञायक है अने पंच-परमेष्टि अे ए द्रव्यमें आया तो अे श्रेय है अैसा नहैं है. आहाहा !

श्रेय-ज्ञायकका व्यवहार संबंध भी एगोडा देता है. समजमें आया ? जीणी वात भाठ, ज्ञायक स्वभाव अेवो भगवान आत्मा, ओ ज्ञायक, ज्ञायक ज्ञाननेवाला और ए द्रव्यमें अनंत केवणी आया ने सिद्धो आया. अे श्रेय है ज्ञानमें अैसा है नहि. आहाहा ! अे कहेते हैं जुओ. जववस्तु ज्ञायक है ने पुद्गलसे लेकर- अेक परमाणुसे मांडीने अयेत महास्कंध-कर्म आदि आहाहा ! यहां तो आत्मा ज्ञायक है और राग व्यवहार रत्नत्रयका उत्पन्न होना राग- अे श्रेय है अैसा भी नहैं. समजमें आया. व्यवहार रत्नत्रयका जो विकल्प है, अे ज्ञायक आत्मा ने ओ श्रेय है, अैसा हि नहैं. समजमें आया. आहाहा ! बारमी गाथामां कहा था ज्ञाना हुआ प्रयोजनवान है. ज्ञाना हुआ- अे तो ज्ञानते है अपनी पर्याय, रागको-व्यवहारको ज्ञानती है अपनी पर्याय, तो पर्याय अपना श्रेय है-राग श्रेय तो व्यवहारसे कहेनेमें आया है. आहाहा ! बहु जीणुं.

ए द्रव्यमें जो देव-गुरु शास्त्रकी श्रद्धाका राग, नवतत्त्वका भेदवाणा भाव, पंच महाव्रतना परिष्णाम ओ राग, ओ अपना स्वभाव तो नहि पण अपना अे ज्ञेयेय नहैं, अेम कहेते है. आहाहा ! गजब वात है ने ? जीणी वात ए भगवान आहाहा ! पुद्गलसे लेकर भिन्नतृप ए द्रव्य श्रेय है, सो अैसा तो नहि है, अैसा है नहैं. आहाहा ! यंदुभाठ आहाहा ! शरीरमें रोग आया तो आत्मा ज्ञायक है और रोग श्रेय है, अैसा भी नहि. (अजब बात है) यह बात है. कभी- कयां सूना है त्यां, तमाकु ने बीडीमां आ है नहैं कांठ शेठ ? अर्ही तो कहेते है तमाकु ने बीडी और स्त्री कुटुंब ने परिवार अे

જાયકકા જોય હૈ ઐસા હિ નહિં. આહાહા ! ગજબ વાત કરી છે ને ? અપના તો નહિ, જાયક સ્વરૂપ ભગવાન આત્મા, ઉસમે સ્ત્રી કુટુંબ પરિવાર લક્ષ્મી અને વ્યવહાર રત્નત્રયકા રાગ એ છ દ્રવ્યમે આતા હૈ, છ દ્રવ્ય એ જોય હૈ, જાનને લાયક હૈ, પ્રમેય હૈ ને આત્મા પ્રમાણ કરનેવાલા હૈ, ઐસા હૈ નહિં આહાહા ! આવી વાત છે (મીઠી મધૂરી વાત છે) વસ્તુ આવી છે બાપુ. અહીં તો પરથી સંકેલવાની વાત છે આહાહા ! આકરું કામ છે ભાઈ.

અનંત કાળમાં એ અભેદ અને અવિરૂદ્ધ જાન્યા નહિ એણે આહાહા !

યહાં કહેતે હૈ કે પુદ્ગલસે લેકર ભિન્નરૂપ અનંત કેવળીઓ, પંચ પરમેષ્ટિ જ્ઞાનમે જોય હૈ, ઐસે ય નહિ. મીઠાલાલજી કેમકે આત્મા જો છ દ્રવ્યકા અને પંચ પરમેષ્ટિકા જ્ઞાન કરતે હૈ, એ તો જ્ઞાનકી પર્યાય ઉસકે કારણસે હુઈ નહિં, એ જોયકે કારણસે હુઈ નહિં એ અપનેસે હુઈ હૈ તો અપના જ્ઞાનકી પર્યાય અપના જોય હૈ. આહાહા ! સમજમે આયા ?

“ સો ઐસા તો નહિં હૈ જૈસા ઈસ સમય કહેતે હૈ ઈસ પ્રકાર હૈ. “ અહં અયં યે જ્ઞાન માત્ર ભાવઃ અસ્મિ ” આહાહા ! મૈ અયં- જો કોઈ જ્ઞાન માત્ર ભાવ અસ્મિ- ચેતના સર્વસ્વ. જાનના, દેખના, ચેતના સર્વસ્વ, ઐસા વસ્તુ સ્વરૂપ મૈ હું. આહાહા ! ‘ સઃ જોયઃ ’ વહ મૈ જોયરૂપ હું આહાહા ! ચેતના સર્વસ્વ મૈ હું. એ છ દ્રવ્યકા જોયપણા મેરે યહ ભી નહિ. મૈ તો ચેતના સર્વસ્વ જો પર્યાય, અપની યે અપનેમે જોય હૈ. આહાહા ! આકરી વાતું ભારે છે. છેલ્લા શ્લોકોમાં તો એકદમ, જ્ઞાનકી પર્યાય જાયક હૈ આત્મા અને યે જોય તો હૈ કે નહિં છ દ્રવ્ય, કેવળજ્ઞાનમે જોય હૈ કે નહિ ? (વ્યવહારથી) એ વ્યવહાર છે એનો અર્થ શું ? હૈ નહિં. ભગવાન લોકાલોકકો જાનતે હૈ ઐસા નહિં, એમ કહેતે હૈ ત્યારે ક્યા લોકાલોકકો નહિં જાનતે હૈ ? આહાહા ! કે અપની જ્ઞાન પર્યાયમે, અપનેમે લોકાલોકકા જ્ઞાન અપને કારણસે હુઆ, એ પર્યાય અપના જોય હૈ, લોકલોક જોય નહિં. આહાહાહા ! જીણી વાતું બહુ બાપુ, આહાહા ! આ તો ધીરાના કામ છે. ભાઈ, આ કાંઈ એકદમ. આહાહા !

‘ સઃ જોયઃ ન એવ ’ - વહ મૈ જોયરૂપ હું પરંતુ ઐસા જોયરૂપ નહિં હું ? કેસા જોયરૂપ નહિં હું ? જોય-જ્ઞાન માત્ર વસ્તુ. અપને જીવસે ભિન્ન આહાહા ! ભગવાન ચેતનસ્વરૂપસે ભિન્ન, છ દ્રવ્યોકા સમૂહકા જાણપણા માત્ર મૈ નહિ. આહાહા ! છ દ્રવ્યકા જાણપણા માત્ર મૈ નહિ. મૈ તો મેરી જ્ઞાનકી પર્યાયકો જોય બનાકરકે જાનનેવાલા હું. આવી જીણી વાતું હવે માણસને વ્યવહારથી થાય, દયા, દાન ને વ્રત ભક્તિથી નિશ્ચય થાય એ તો ક્યાંય રહી ગઈ (વાત) પણ વ્યવહાર જોય હૈ અને આત્મા જાયક હૈ એ બી દૂર હો ગયા. આહાહા ! હૈ ? (બહુત સૂક્ષ્મ હૈ) સૂક્ષ્મ હૈ છાલકી ભાલ કહેતે હૈ ને ભૈયા છાલકા ભાલ. છોડતે ઐસી છાલ હૈ, માર્ગ ઐસા હૈ- (આપ હિ સમજા સકતે હૈ) આહાહાહા !

ઓલા બીડીના પ્રેમમાં એના નામામાં કેમ કાઢી શકો છો ? શેઠ ? એ નામુ કાઢી શકે છે ને. ફડાક-ફડાક કરે આની પાસે આટલા છે ને આની પાસે આટલા- (ટેવાઈ

ગયાને) ટેવાઈ ગયા- આહાહા !

અહીંયા તો યે લે-દે સકતે તો નહિં. પણ ઉસકો જાનતે હૈ, એ બી નહિં, એમ કહેતે હૈ. આહાહા ! શેઠ ? તમાકુના કાનપુર જઈને પૈસા દેતે હૈ એ તો નહિ. દાખલો ઘરનો શેઠિયાનો આપીએને ? પણ એ પૈસા આયા પચાસ હજાર કે લાખ ઓ જ્ઞેય ને મૈં જાયક ઐસા હિ નહિં. ક્યૂં કિ જ્ઞેયકો જાનનેકી પર્યાય મેરી હૈ- સો મૈં જ્ઞેય ને મૈં જાન હું. મૈં ચૈતન્ય સર્વસ્વ હું. એમાં પરકા જ્ઞેયપણા આતા હિ નહિં કહે છે. આહાહા ! આવી વાત છે ભાઈ.

તત્ત્વદૃષ્ટિ સૂક્ષ્મ છે ભાઈ આહાહા ! એણે અનંતકાળમાં અભ્યાસ પરનો, પર્યાયનો, રાગનો અભ્યાસ કીયા આહાહા ! જનમ મરણસે રહિત હોનેકી ચીજ કોઈ અલૌકિક હૈ. અને તે પુરુષાર્થસે પ્રાપ્ત હોતી હૈ, પણ પુરુષાર્થ ક્યા ? આહાહા ! આ શાસ્ત્ર હૈ યે મેરા જ્ઞાન હૈ ને આ જ્ઞેય હૈ ઐસા હિ નહિં. ઔર મેરા જ્ઞાનકી પર્યાયમેં શાસ્ત્રકા જો જ્ઞાન હૈ ઐસા જ્ઞાન આયા, ઓ ઓ કારણસે નહિ આયા, ઓ જ્ઞેયકે કારણસે નહિં આયા. અપની પર્યાયમેં અપના જ્ઞેયકે કારણસે જ્ઞાન આયા હૈ. આહાહા ! આવો મારગ છે. પરની હારે શું સંબંધ છે એમ કહે છે, જ્ઞેય-જાયક સંબંધે ય નહિ. આહાહા ! જ્ઞેય-જાયક સંબંધ કહેનેમેં આતા હૈ ને ? તો સંબંધ તો વ્યવહાર હૈ. આહાહા !

નિશ્ચયમેં તો એ છ દ્રવ્યકા જ્ઞાન અપની પર્યાયમેં અપને સે હુઆ હૈ એ છ દ્રવ્યકી હૈયાતીને કારણે આ પર્યાયમાં જ્ઞાન છ દ્રવ્યકા હુઆ ઐસા નહિં. મેરી પર્યાયમેં ઈતની હૈયાતિકી તાકાત હૈ કે પરકી હૈયાતિ હૈ તો મૈં છ દ્રવ્યકી પર્યાયકા જ્ઞાન કરતા હું ઐસા હૈ નહિં. આહાહાહા ! આવી વાત હવે. તો કહેતે હૈ. “ સઃ જ્ઞેયઃ ન એવ. ” પરકા જ્ઞાનમાત્ર જ્ઞેય યે નહિં મૈં, પરકા જ્ઞાન માત્ર જ્ઞેય એ મૈં નહિ. આહાહા ! આ કળશટીકા તો ઘરમાં પડયું હશે- પડયું છે ને ? પુસ્તક તો ત્યાં છે ને ઘરે ? પડયા હશે. નાના-શેઠ વાંચે- આવી વાત છે ભાઈ. આ તો ભગવાનની વાત છે ને ભગવાનદાસ. આહાહા ! - ગજબ વાત છે. અને એ દિગંબર સંતો સિવાય આ પદ્ધતિ ક્યાંય હૈ નહિ. સમજમેં આયા ? આ વસ્તુની સ્થિતિ, ભગવાન-

એ છ દ્રવ્ય હૈ, ઉસકા જ્ઞાન હુઆ એ જ્ઞેયકૃત હુઆ, તો એ જ્ઞાનકી પર્યાય જ્ઞેયકે કારણસે હુઈ હૈ ? એ તો અપની પર્યાય હુઈ હૈ. એ તો અપની પર્યાય એ અપના જ્ઞેય હૈ. સમજમેં આયા ? સૂક્ષ્મ હૈ ભાઈ- આહાહા ! વ્યવહારે જાણેલો પ્રયોજનવાન હૈ ઐસા કહા થા, બારમી-ગાથામાં, ઉસકા અર્થ એ કે એ પ્રકારકા જ્ઞાનકી પર્યાય અપનેસે ઉત્પન્ન હોતી હૈ એ રાગ હૈ વ્યવહાર રત્નત્રયકા ઉસકા જ્ઞાન યહાં અપની પર્યાયમેં ઐસા હિ અપનેસે સ્વ-પર પ્રકાશકકી પર્યાય અપનેસે ઉત્પન્ન હોતી હૈ. એ અપની પર્યાય એ અપના જ્ઞેય હૈ, વ્યવહારે ય જ્ઞેય નહિ. આહાહાહા ! આવી વાતો છે. આ તો ધીરાના કામ

છે બાપુ- આ તો કોઈ ઉતાવળીયા થઈને, ઉતાવળે આંબા ન પાકે. આંબો વાવ્યા પછી થોડી ધીરજ જોઈએ. આંબા સમજે ને ? કેરી કેરી-કેરીકા બીજ વાવે ને તરત ફળ આતે હૈં ? તો ધીરજ જોઈએ થોડી.. એમ ભગવાન આત્મા આહાહા ! તેરી જ્ઞાનકી પર્યાયમેં છ દ્રવ્ય જાનનેમેં આતા હૈ તો એ જ્ઞેય હૈ તો અહીંયા જ્ઞાન હુઆ ઐસા નહિં. અપની પર્યાય ઈતની પ્રગટ હુઈ હૈ યે અપના જ્ઞાન અને અપના જ્ઞેય પર્યાય હૈ. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

‘ અપને જીવસે ભિન્ન છ દ્રવ્યોંકે સમૂહકા જાણપણા માત્ર નહિં. ’ એમ કહેતે હૈ. કયા કીયા એ- અપને જીવસે ભિન્ન છ દ્રવ્યોંકે સમૂહકા જાણપણા માત્ર નહિં. એના જાણપણા માત્ર નહિં મૈં. અપની પર્યાયકા જાણપણા માત્ર મૈં હું, સર્વસ્વ તો મેરે મેં હૈ આહાહા ! અરે !

ભાવાર્થ ઈસ પ્રકાર હૈ. મૈં જ્ઞાયક, સમસ્ત છ દ્રવ્ય મેરે જ્ઞેય, મૈં જાનનેવાલા ઔર સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર યે મેરા જ્ઞાનમેં જ્ઞેય, પરમેશ્વર મેરા હૈ યહ તો નહિ. આહાહાહા ! પંચ-પરમેષ્ટિ મેરા હૈ ઐસા તો નહિં પણ પંચ-પરમેષ્ટિ મેરેમેં જ્ઞેય હૈ ઐસા હિ નહિં હૈ. આહાહા ! યે પંચ-પરમેષ્ટિકા યહાં જો જ્ઞાન હુઆ, એ ઉસકા નહિં હુઆ હૈ. યહ અપની પર્યાયકા સામર્થ્યસે હુઆ હૈ. એ અપની પર્યાય અપનેમેં જ્ઞેય હૈ. આહાહા ! આવું કામ છે, દૈષ્ટિને સંકેલી લીધી. અપનેમેં જ્ઞેય, જ્ઞાન ને જ્ઞાતા એ ત્રણ ભેદ બી નીકાલ દેગા પીછે, યહાં તો હજી. સમજમેં આયા ? પર જ્ઞેય ને મૈં જ્ઞાયક ઐસા તો નીકાલતા હૈ, પીછે પર્યાય જ્ઞેય હૈ ને મૈં જ્ઞાન હું અને મૈં જ્ઞાતા હું એ ત્રણ ભેદ ભી ઉસમેં નહિં.

જ્ઞાતા તે જ્ઞાતા હૈ અને જ્ઞાતા તે જ્ઞાન હૈ ને જ્ઞાન તે જ્ઞેય હૈ આહાહા ! આવી ચીજ આહાહા ! સંતોએ માર્ગ સહેલો કરી દીધો છે. સહેલા કર દીયા હૈ સહેલો ક્યોં તદન અલ્પ ભાષામેં મારગ બહોત સરળ કર દીયા હૈ, એ અનુભવ પ્રકાશમેં આતા હૈ. આહાહા !

ભાવાર્થ ઈસ પ્રકાર હૈ કે મૈં જ્ઞાયક અને સમસ્ત જ્ઞેય મેરે સિવાય સબ પર, છ દ્રવ્ય મેરે જ્ઞેય હૈ. આહાહા ! ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશસ્તિકાય, કાળ, પરમાણુથી માંડીને સ્કંધ, કર્મ, તો કર્મ મેરા જ્ઞેય હૈ ને મૈં જ્ઞાયક હું, આહાહા ! કર્મ મેરેમેં તો નહિં, મેરા તો નહિં પણ કર્મ જ્ઞેય હૈ ને મૈં જ્ઞાયક હું ઐસા હિ નહિં આહાહા ! અહીં પોકાર કરતે હૈ કર્મથી ઐસા હો ને કર્મથી ઐસા હો, અરે સૂન તો સહી નાથ, તેરી જ્ઞાનકી સામર્થ્યતા ઈતની હૈ, કે પરકી અપેક્ષા ઉસમેં હૈ નહિં. આહાહા !

ઐસે તો નહિં, તો કૈસા હૈ ? ઐસા હૈ. જ્ઞાન-જ્ઞેય-જ્ઞાર્તૃત્વ આહાહા ! વસ્તુ માત્ર જ્ઞેય, જાણપણારૂપ શક્તિ, મેરી જાણપણારૂપ શક્તિ, ઔર જાનને યોગ્ય શક્તિ યે મેરી, જાણપણારૂપ શક્તિ મેરી અને જાનને યોગ્ય શક્તિ પણ મેરી આહાહા ! આવો મારગ છે. એની મેળાએ તો આ સમજાય એવું નથી. પોપટભાઈ !

પોપટભાઈ ! આવી ગયા. ઓલા પૈસામાં રોકાઈ ગયા 'તાને- આહાહા ! અહીંયા તો પ્રભુ કહેતે હૈ કે લક્ષ્મી તો તેરી નહિ પણ તેરા જ્ઞેય નહિ. એ તો જગતકી ચીજ જડ,

પણ વહ શ્રેય હૈ અને તું જાયક હૈ ઐસા ભી નહિં. ત્યારે ? કે તેરી જ્ઞાનકી પર્યાય તેરા શ્રેય અને તું તેરા જ્ઞાન અને તું તેરા જ્ઞાતા. સમજમેં આયા ?

જાણપણારૂપ શક્તિ મેરી, જાનને યોગ્ય શક્તિ ભી મેરી, મૈં પર્યાયકા જ્ઞાન ને શ્રેય મૈં બનાતા હું, મેરી પર્યાય શ્રેય, મૈં જ્ઞાન ઓર એકેક શક્તિ હુઈ દો. હવે જ્ઞાતા, જ્ઞાતા અનેક શક્તિએ બિરાજમાન જાણનશક્તિ એક, શ્રેય શક્તિ પ્રમેય શક્તિ એક અંદર આહાહા ! કેમકે દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયમેં પ્રમેયશક્તિકા વ્યાપકપણા હૈ. તો યે પ્રમેય શ્રેય પર્યાય હૈ એ ભી મૈં ઓર જ્ઞાન ભી મૈં ઓર અનંત શક્તિ સંપન્ન જ્ઞાતા ભી મૈં, આ ઓ એકેક શક્તિ. આહાહા ! ક્યા કીયા ? બહુ સરસ વાત છે. ભાઈ, તારે પર સામું જોવાનું નથી. અને પરને આહાહા ! એ વીતરાગની વાણી ભગવાન ત્રિલોકનાથ સમોસરણમાં બિરાજે ઓર ઓ તેરા શ્રેય ઓર તું જાયક આહાહા ! ઉસસે તો તેરી જ્ઞાન પર્યાય હોતી નહિં, પણ ઉસકો જાનતે હૈ ઐસા ભી યહાં નહિં. સમજમેં આયા ? ઓ સંબંધી જે અપની જ્ઞાન પર્યાયમેં જ્ઞાન હુઆ એ શ્રેયકો આત્મા જાનતે હૈ. યે શ્રેય ભી અપના અને જ્ઞાન ભી અપના અને અનંત શક્તિકા સંપન્ન જ્ઞાતા ભી અપના. આહાહા ! અરે એને ક્યા જાવું ? બહારમાં ભટક ભટક ભટકત દ્વાર દ્વાર લોકનકે આવે છે ને ? ઝાંઝરી બોલ્યો ' તો ને તે દિ ' “ ભટકત દ્વાર દ્વાર લોકનકે કુકર આશા ધારી ” એ કૂતરો જ્યારે દસ વાગ્યાનું ટાણું હોય, પછી જાળી હોયને જાળી- કુત્તા જાળી, બંધ હોય ત્યાં. રોટલા ને ખાતા હોય ત્યાં ગંધ આવે કૂતરાને કુત્તા કુત્તાકો. જાળી હોયને. કુત્તા જાળી બંધ, ત્યાં ઉભો હોય- ઓલી રોટલી ગંધાયને હમણાં આપશે મને. દાળ-ભાત-શાક ગંધાયને એને આહાહા !

એમ જ્યાં હોય ત્યાં ભીખારી માગ્યા કરે છે; કહે છે મારી જ્ઞાનની પર્યાય અહીંથી થાય, અહીંથી થાય. આહાહા ! આશા ઓરનકી ક્યા કીજે, જ્ઞાન સુધા રસ પીજે. આત્માના આનંદનો સુધારસ પીને પ્રભુ. આહાહા ! એ શ્રેય પણ તું, જ્ઞાનેય તું, અને જ્ઞાતા યે પણ તું જ્ઞાન જાનનેકી એક શક્તિ, શ્રેય જણાનેકી એક શક્તિ ઓર જ્ઞાતા અનંત શક્તિપણે બિરાજમાન. આહાહા ! અરે અહીં તો કહે છે મેરા ગુરુ ને મેરા ભગવાન ને મેરા દેવ, મેરા મંદિર- (ચેતના સર્વસ્વ મૈં હું) ચેતના સર્વસ્વ હું મૈં તો... ચેતના સર્વસ્વ મૈં હું, સર્વસ્વ મૈં હું.

એ શ્રેય ભી મૈં, જ્ઞાન ભી મૈં અને જ્ઞાતા ભી મૈં. આહાહા ! આવો માર્ગ સમજાય નહિં ને એટલે પછી લોકોને વ્યવહાર ક્રિયાકાંડમાં દોરી દીધા. એનાથી કલ્યાણ થશે એવી પ્રરૂપણા શરૂ થઈ ગઈ અરરર ! મિથ્યાત્વની પ્રરૂપણા હૈ એ તો. મિથ્યાત્વનું પોષણ પ્રરૂપણા બાકી કેમ ખબર પડે કે આ ભાવલિંગી છે કે દ્રવ્યલિંગી છે ? પણ પ્રરૂપણા આમ ચોખ્ખી છે એનાથી ખબર નથી પડતી કે આ મિથ્યાદૈષ્ટિ છે ? એ તો સ્થૂળ વાત છે. દયા-દાન-વ્રત-ભક્તિના પરિણામ પરજેય તરીકે જ્ઞાનમેં હૈ, આ ઉસકો યહાં ધર્મકા કારણ બનાતે

હૈ, ઉસસે તો ધર્મ હોગા ઐસી તો પ્રરૂપણા કથન હૈ- એ મિથ્યાત્વ છે એમાં સૂક્ષ્મ ક્યાં હૈ ઉસમેં ? સમજમેં આયા ? આકરું લાગે ભાઈ.

કહ્યું નહોતું ? કાલે કહ્યું 'તું ? ના આજે સવારે કહ્યું હતું. ભાઈ એ વ્યવહારકા નિષેધ કરતે હૈ યે તેરા નિષેધ નહિ. તૂં ઐસા હૈ હિ નહિં તો પીછે નિષેધ ક્યાં ? તું આત્મા હૈ ને ભગવાન. જ્ઞેય, જ્ઞાન ને જ્ઞાતા તરીકે તું આત્મા હૈ. તો તુમ્હારા અનાદર ક્યાં આયા ? આહાહા ! એ તો સ્વકા આદર આયા સમજમેં આયા ? વ્યવહારકા નિષેધ એ અપની પર્યાયમેં- વ્યવહાર જ્ઞેય અને આ જ્ઞાન, ઐસા હૈ નહિ. તેરા સ્વરૂપ ઐસા હૈ નહીં તું ઐસા હૈ નહીં. આહાહા ! સમજમેં આયા ? રાગ આવે; હોય એ દૂસરી બાત, હોય તો છ દ્રવ્ય હૈ અનંત, અનાદિસે એ ક્યા- અને તે સત્રૂપે છે અસત્રૂપે નહિં. બ્રહ્મ સત્ય ને જગત મિથ્યા ઐસા હૈ નહિં. એ તો અપની અપેક્ષાએ મિથ્યા, બાકી છ દ્રવ્ય તો અનાદિ પડયા હૈ. આહાહા ! એકેક દ્રવ્યમેં અનંત ગુણ, એકેક પરમાણુમેં અનંત ગુણ આહાહા ! એ જ્ઞાનમાં જ્ઞેય કહેના એ કહે છે અમને ખટકતે હૈ, એ નહિં. આહાહા ! તો એ જ્ઞાનમેં મેરા માનના વ્યવહાર, એ તો ક્યાંય રહી ગયા.

ભગવાન મારગ આ તો તારા હિતકારીની વાત છે પ્રભુ. અપનેમેં સૂઝ પડ જાય ઐસી ચીજ હૈ. સમજમેં આયા ? આહાહા ! કોઈકો પૂછના ન પડે. આહાહા ! જાણપણા શક્તિ એક, જ્ઞાનને યોગ્ય શક્તિ એક, બે અનેક શક્તિએ બિરાજમાન વસ્તુ ઐસે ત્રીન ભેદ “ મત્ વસ્તુ માત્ર ” મેરા સ્વરૂપ માત્ર હૈ, યે ત્રીનો મેરા સ્વરૂપ હૈ. જ્ઞેય ભી મૈં, જ્ઞાન ભી મૈં અને જ્ઞાતા ભી મૈં, એ ત્રણ સ્વરૂપ મૈં હું. પરજ્ઞેય મૈં હું ઐસા તો હૈ નહિં. આહાહા ! અને દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધાકા ભાવ ઓ બી શુભભાવ હૈ અને શુભભાવ જ્ઞેય અને આત્મા જ્ઞાયક ઐસા હિ હૈ નહિં આહાહા ! પ્રભુ તેરી વાત તો જો બલિહારી, વીતરાગ, વીતરાગ...

અહીં તો કહા કે બાહ્ય નિમિત્ત જ્ઞેય ભી એ નહિ. તેરે લાભ કરે એ તો નહિં, એ તેરી ચીજ તો નહિં સર્વજ્ઞો, અનંત તીર્થકરો, અનંત કેવળીઓ, અનંત સિદ્ધો, અનંત આચાર્ય, ઉપાધ્યાય-સાધુ. એમાં આતે હૈ ને ?

નમો લોએ સવ્ય ત્રિકાળવર્તી અરિહંતાણં આહાહા !

નમો લોએ સવ્ય ત્રિકાળવર્તી સિદ્ધાણં

નમો લોએ સવ્ય ત્રિકાળવર્તી આચરિયાણં આહાહા !

નમો લોએ સવ્ય ત્રિકાળવર્તી ઉવજ્ઞાયાણં

નમો લોએ સવ્ય ત્રિકાળવર્તી સાહુણં.

ભવિષ્યમાં અરિહંત અને સિદ્ધ હોગા એ અબી આ ગયા વંદનમેં સમજમેં આયા ? વ્યક્તિગત નહિં પણ આમ સમૂહમેં આ ગયા. ત્રિકાળવર્તી ભી પંચ-પરમેષ્ટિ જ્ઞેય હૈ

और तुं ज्ञायक है. तेरा तो ये पंथ परमेश्वि नहिं पण अ ज्ञेय ने तुं ज्ञायक है अइसा भी नहिं. आहाहा ! आकरुं काम है.

ओ संबधीका तेरे ज्ञान हुआ अ तेरी पर्याय ज्ञेय हुआ तेरे. आहाहा ! क्योंकि प्रमेय नामका गुण तेरेमें है, और तेरा ज्ञान उसका प्रमाण करके, प्रमेयको जानते है. पर-प्रमेयको जानते है अइसा यहां है नहिं आहाहा ! समजमें आया ? अ परिणामन-परिणामकत्व शक्ति आ गछ परिणामन-परिणामकत्व, परको ज्ञेय होना ने अपनाभां प्रमाण होना. अक शक्ति है उसमें. पण ज्ञेय होना ये व्यवहारसे कडा. आहाहा ! शक्तिमां भाछ अम आव्युं 'तुं आहाहा ! परिणामन-परिणामकत्व शक्ति. प्रमाण अपना ज्ञान स्वरूप अपनाका प्रमाण होना और परका ज्ञानमें प्रमेय होना, अ व्यवहार कहेनेमें आया है, शक्ति है पण अ व्यवहार है. आहाहा ! तेरा प्रमेय परके ज्ञानमें आया अइसा है हि नहिं. परका प्रमेय तेरा ज्ञानमें आता है. अइसा हि नहिं आहाहा !

आटली धीरजथी अंदर जावुं.

अइसा ज्ञेयरूप हुं, कैसा ज्ञेयरूप हुं ? ज्ञान शक्ति मैं, ज्ञेय शक्ति मैं अने ज्ञाता शक्ति अनंत गुणकी शक्ति मैं. अइसा मैं ज्ञेयरूप हुं-परज्ञेयरूप हुं अइसा नहिं. आहाहाहा ! गजब वात करे छे ने ? वीतराग सिवाय, केवणी परमात्मा सिवाय, संतो सिवाय आ वात कोण करे ? आहाहा ! जगतने ठीक पडे न पडे समाज समतोले रहे ना रहे वस्तु स्थिति आ छे. भाछ तारो ज्ञान पर्याय तेरो ज्ञेय है. पर ज्ञेय नहिं, आहाहा ! समजमें आया ?

तीन भेद, मेरा स्वरूप मात्र है तीन भेद तो मैं वस्तु स्वरूप अइसा ही है. अम कहेते है. तीनपणे अक ज वस्तु मैं हुं. तीनपणे मैं वस्तु तो मैं अक हि हुं. आहाहा ! ज्ञेय-ज्ञान ने ज्ञाता तीन पण वस्तु मात्र तो मैं अक हुं. आहाहा ! अहु सूक्ष्म अरे ज्यां नवराश-कुरसद नथी, अक तो धंधा आडे कुरसद नथी, पछी व्यवहारनी क्रियाकांड आडे कुरसद नथी. आहाहा !

परमां अपनी मान-प्रतिष्ठा बढे अमां दरकार कीया आहाहा ! अने आ ज्ञेय-ज्ञान ने ज्ञाता वस्तुमात्र अ मैं हुं सर्वस्व. ज्ञेय ये हुं. ज्ञानेय हुं अने ज्ञायकेय हुं, मारे पर साथे कांछ संबध नथी. आहाहा ! समजमें आया ? आ अणे निर्णय करना पडेगा भगवान् भले पहेले विकल्पसे निर्णय करे. पण निर्णय अइसा करे के मैं ज्ञेय जानने लायक हि मैं, जानने लायक भी मैं अने जाननेवाला भी मैं और अनंत शक्तिका पिंड ज्ञाता भी मैं. तीन वस्तु मात्र मैं हुं- वस्तु मात्र अक है, तीन मिलकर वस्तु अक है. आहाहा ! आभिरना श्लोक छे ने ? अकदम अभेद वर्णन वस्तु शास्त्रनो सार आपो, समयसारनो नीयोड छे नीयोड. जाननेकी शक्ति तेरी है के ज्ञेयकी है ? जे अनंत ज्ञेयो है अ ज्ञेयको जाननेकी शक्ति तेरी है के उसकी है ? जाननेकी शक्ति मेरी है तो उसमें परज्ञेय कहां

આયા ? એ તો અપની જ્ઞાનકી શક્તિમે પરજ્ઞેયકા જ્ઞાન અપને કારણસે અપના જ્ઞેય હોકર આયા. ઔર અપના જ્ઞાન એ જ્ઞેય હૈ એ અપનેકો જાનતે હૈ. આહાહા ! અને જ્ઞાતા ભી મૈ, અનંત શક્તિકા પિંડ ભી મૈ. તીનો હોકર વસ્તુ તો એક હૈ, દેખો ભાષા તો એમ છે ને ?

“ તીન ભેદ મત્ વસ્તુ માત્ર ” – મેરા સ્વરૂપ માત્ર, મેરા સ્વરૂપ માત્ર યે હૈ, વસ્તુકા સ્વરૂપ હિ એસા હૈ. ભગવાને કાંઈ બનાયા નહિં આ. ભગવાને તો જાના થા એસા કહા, એસા વાણી દ્વારા આયા. ભગવાન ભી કહેતે હૈ મેરી સામને તુમ ન દેખના. ઔર હમ જ્ઞેય હૈ તેરા એ ભી પર હુઆ. આહાહા ! મૈ તેરા જ્ઞાનમે જાનને લાયક હું એસા હિ નહિ. આહાહા ! તેરા જ્ઞાનમે મૈ, મેરા હૈ એસા તો હૈ નહિં, પણ તેરા જ્ઞાનમે મૈ જ્ઞેય હું એસા હિ હૈ નહીં, તેરા જ્ઞાનમે એસા હૈ નહિ. તેરા જ્ઞાનમે તો જ્ઞાનકી પર્યાય જ્ઞેયપણે પરિણમતી હૈ, એ જ્ઞેય હૈ અને ઓ હિ સમયકા જ્ઞાન તે જ્ઞેયકો જાનતે હૈ. એવી અનંત શક્તિકા પિંડ જ્ઞાતા, ઓ હિ જ્ઞેય, ઓ હિ જ્ઞાન, ઓ હિ જ્ઞાતા. આહાહા ! હદ કરી નાખી.

અહીં તો હજી બહારથી આ મારા આ મારા, એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યનું ન કરે તો દિગંબર ધર્મ નહિ એમ પંડિતો પોકારે છે ભાઈ ઈન્દોરમાં પોકારે છે. અહીંનો વિરૂદ્ધ કરવા સાટુ. ભગવાન અહીંનું વિરૂદ્ધ ન હોય આ તો આત્મા છે. પ્રભુ એનો વિરોધ છે ભાઈ તને ખબર નથી બાપુ તને નુકસાન થાય છે ભાઈ ! એવા પરિણામનું ફળ આકરું છે નાથ તારે સહેવું પડશે ભાઈ. એ કોઈપણ દુઃખી થાય એ કાંઈ ઠીક છે. આહાહા ! એ, પરદ્રવ્યકા કર્તા ન માને એ દિગંબર જૈન નહિ. અહીં તો કહેતે હૈ કે પરકા જાનનેવાલા માને એ દિગંબર નહિ. એય ? – આહાહા !

આવો તો મારગ પ્રભુ તારો છે, ભગવંત સ્વરૂપ છે પ્રભુ તું તેરી શક્તિમે દૂસરાકી જરૂર નહિં. તેરેકુ પરકો જાનનેમે પરકી જરૂર નહિં. તેરે કો તેરે જાનનેમે તેરી શક્તિકી જરૂર હૈ. હવે આમાં વિષય અને કષાયકા રસ કહાં રહ્યા. વિષય ને કષાયકા ભાવ એ પરજ્ઞેય તરીકે હૈ એ જ્ઞેય ને. આત્મા જ્ઞાન એસા હૈ નહિ, આહાહા ! એ ભગવાન જ્ઞાન સ્વરૂપી આત્મા હૈ ને ? તો એ વિષય કષાયકા પરિણામ હુઆ ઉસકા જ્ઞેય હુઆ ને જ્ઞાન આત્મા, જ્ઞાનમે તો હૈ નહિં, જ્ઞાનકા તો હૈ નહિં – આહાહા ! પણ એ પરિણામ જ્ઞેય અને આત્મા જ્ઞાન એસા ય હૈ નહિ. આહાહા ! શું ગંભીરતા એકેક શ્લોકનાં એકેક પદની. હૈ આહાહા !

“ ભાવાર્થ: ઈસ પ્રકાર હૈ કે મૈ અપને સ્વરૂપકો વેદ-વેદકરૂપસે જાનતા હું ” દેખો મૈ મેરા સ્વરૂપકો વેદવેદક, જાનને લાયક અને જાનનેવાલા એસે મૈ જાનતા હું. આહાહા ! જાનનેલાયક અને જાનનેવાલા મૈ હિ હું. આહાહા ! વેદ-વેદક ભાવસે જાનતા હૈ – ઈસલીયે મેરા નામ જ્ઞાન. મેરા નામ ઓ કારણસે જ્ઞાન જ્ઞેયને મૈ જાનતા હું ઈસલીયે મૈ જ્ઞાન હું.

જ્ઞાન દ્વારા મૈ જાનને યોગ્ય હું – દેખો જ્ઞેય બનાયા. મૈ આપ દ્વારા જાનને યોગ્ય હું, મેરે દ્વારા મૈ જાનને યોગ્ય હું. પર દ્વારા જાનને યોગ્ય હું એસા હૈ નહિં. આહાહા ! શાસ્ત્રસે

જ્ઞાન તો હોતા નહિં પણ શાસ્ત્ર જ્ઞેય અને આત્મા જ્ઞાયક ઐસા હિ નહિં. આહાહા ! આ જબરી વાત છે. છતાં શાસ્ત્રકા પઢના અભ્યાસ કરના એ બાત આવે. સ્વ લક્ષે આવે, છતાં શાસ્ત્રકા જ્ઞાન, શાસ્ત્ર જ્ઞેય અને આત્માકા જ્ઞાન ઐસા હૈ નહિં આહાહા ! જે જ્ઞાનકી પર્યાયમે, જે જ્ઞાન નહિં થા, ઐસી વાણી સૂનકર યે જ્ઞાન આયા, તો કહે ઐસા હૈ નહિં. એ જ્ઞાનકી પર્યાય તેરા જ્ઞેય હૈ ઉસમેંસે જ્ઞાન આયા હૈ, જ્ઞેયમેંસે જ્ઞાન આયા નહિં. આહાહા ! આવું ઝીણું એટલે માણસને આકરું પડે પણ પ્રભુ મારગ તો આ છે. અરે જનમ-મરણના ઉદ્ધારનો પંથ તો આ છે. એમાં કોની સામુ જોવાનું છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

મારો દીકરો, મારી બાયડી, મારા પૈસા, મારા મકાન આહાહા ! પ્રભુ એ તો હૈ નહિં વસ્તુમેં, પણ એ જ્ઞેય હૈ ઐસા ભી નહિં હૈ વસ્તુમેં. સમજમેં આયા ? આહાહા ! આવી ચીજ છે, પછી કાઢી નાખે લોકો એમ કરીને એ તો એ તો નિશ્ચયની વાત નિશ્ચયની વાત નિશ્ચય એટલે સત્ય. પરમ સત્યનું સ્વરૂપ તે આ છે: સમજમેં આયા ? મેરા નામ જ્ઞાન. મૈં આપ દ્વારા જાનને યોગ્ય હું પર દ્વારા જાનને યોગ્ય હું ઐસા નહિં. આહાહા ! મેરા દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય મેરા દ્વારા જાનને લાયક હૈ. આહાહા ! સમજમેં આયા ? ઈસલીયે મેરા નામ જ્ઞેય લ્યો મેરા નામ જ્ઞેય, પરજ્ઞેય નહિં, નવા માણસને એવું આકરું લાગે કે આ શું કહે છે ? આ તે શું છે ? વીતરાગનો માર્ગ બાપુ મારગ તો એ છે ભાઈ એમાં પરનો કાંઈ અવકાશ નથી. (છતાં એકનું એક કહ્યા કરે છે.) એકનું એક કહ્યા કરે છે. અને ઈ સ્થાપન કર્યા કરે છે પાછું આહાહા ! ભાઈ સત્ય તો યે હૈ- સત્યકા સ્થાપન યે હૈ. સમજમેં આયા ?

મૈં જાનને લાયક હું તો મૈં જ્ઞેય, મૈં જાનનેવાલા તો મૈં જ્ઞાન, આહાહા ! ‘ યતઃ ઐસી દો શક્તિઓસે લેકર ’ અનંત શક્તિરૂપ હું ઐસે દો શક્તિ તો હૈ- જ્ઞેય ભી મૈં ને જ્ઞાન ભી મૈં. યે દો તો શક્તિ હૈ. દો શક્તિસે લેકર. અનંત શક્તિરૂપ હું, ઈસલીયે મેરા નામ જ્ઞાતા હૈ. આહાહા ! દો શક્તિઓસે લેકર જ્ઞાનશક્તિ અને જ્ઞેયશક્તિ ભી મૈં, ઔર દો શક્તિસે લેકર અનંત શક્તિરૂપ જ્ઞાતા ભી મૈં. આહાહા ! જ્ઞેય ભી મૈં, જ્ઞાન ભી મૈં ને જ્ઞાતા ભી મૈં, તીનો અપની વસ્તુ ચીજ એક હૈ. આહાહા ! ઐસા નામ ભેદ હૈ, હવે ક્યા કહેતે હૈ કે, અપને જાનને લાયક જ્ઞેય હું, જાનનેવાલા જ્ઞાન હું અને અનંત શક્તિ જ્ઞાતા. એમ તીનકા નામ ભેદ હૈ. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

ઐસા નામ ભેદ હૈ, વસ્તુભેદ નહિં. જ્ઞેય કોઈ જુદી ચીજ હૈ ઐસા નહિં. અપની ચીજ અપના જ્ઞેય, જ્ઞાન જુદી ચીજ હૈ અને જ્ઞાતા જુદા હૈ ઐસા નહિં. એનેએ જ્ઞેય, એ ને એ જ્ઞાન ને એને એ જ્ઞાતા.. આહાહા ! સમજમેં આયા ? “ વસ્તુની સ્વતંત્રતાની પરિપૂર્ણતાની પરાકાષ્ટા આ છે. ” આહાહા !

નિંદા કરે કોઈ, તો નિંદા એ તો શબ્દો હૈ ઔર કોઈ તેરી પ્રશંસા કરે કે તું બડા ને

ઐસા ને ઐસા, તો એ તો જડકી પર્યાય હૈં. યે તેરી પ્રશંસા નહિં, પણ તેરા યે જ્ઞેય ભી નહિં. આહાહા ! એ પ્રશંસા જ્ઞેય અને મૈં જ્ઞાયક ઐસા હૈં હિ નહિં. તો મેરી પ્રશંસા કરતે હૈં ને આ. મેરી નિંદા કરતે હૈં ઐસા હૈં નહિ. સમજમૈં આયા ? ઐસા નામ ભેદ હૈં વસ્તુ ભેદ નહિ, કૈસા હું ? જ્ઞાન-જ્ઞેય-કલ્લોલ વલ્ગન જીવ જ્ઞાયક હૈં, જીવ જ્ઞેયરૂપ હૈં પોતે જ્ઞેયરૂપ, પોતે જ્ઞાન અને પોતે જ્ઞાતા. આહાહા ! ઐસા જો વચન ભેદ, વચનભેદસે ભેદ દીખતે હૈં. આહાહા ! અપના જ્ઞેય, અપના જ્ઞાન ને અપના જ્ઞાતા એ વચન ભેદ સે તીન ભેદ હૈં. આહાહા ! વસ્તુ તો હૈં યે હૈં. જ્ઞેય ભી મૈં, જ્ઞાન ભી મૈં ને જ્ઞાતા ભી મૈં, તીનો એક હી વસ્તુ ત્રણ વસ્તુ નહિં ઉસમૈં આહાહા ! પર વસ્તુ તો નહિં પણ આ વસ્તુમાં ત્રણ ભેદેય નહિ. આહાહા ! આવો મારગ. શાંતિભાઈ કોઈ દિ' સાંભળ્યો નહિં હોય આટલા વરસમાં. આ મારગ છે. ગજબ વાત છે. સમયસારમાં આ વાત અલૌકિક વાત, લોકોત્તર ત્યાં કહા કે પરજ્ઞેય ને મૈં જ્ઞાયક ઐસા તો નહિં. પર મેરા ને મૈં ઉસકા એ તો હૈં હિ નહિ, પણ પર જ્ઞેય ને મૈં જ્ઞાયક ઐસા હૈં નહિં ઓર મૈં જ્ઞેય, ને જ્ઞાયક ને જ્ઞાતા એ ભી ભેદ નહિં. આહાહા !

મૈં જ્ઞેય હું ને આ જ્ઞાન હૈં ને આ જ્ઞાતા હૈં ઐસા ભેદ પડતે થે એ ભી વિકલ્પ હૈં. ગજબ વાત હૈં. બહારના વાંધા-જય નારાયણ જય નારાયણ- વ્યવહાર કરતે કરતે નિશ્ચય થાય તો કહે પ્રમાણ હૈં આહાહા ! એ પોપટભાઈ. એ શેઠિયા ય એમ કરતા ' તા અંદર ભાન ન મળે તો શું કરે ? આ ખબર નહિ. આહાહા !

અહીં તો કહે છે મૈં જ્ઞેય મૈં જ્ઞાન ને મૈં જ્ઞાતા એ વચન ભેદ છે આહાહા ! પર જ્ઞેય ને મૈં જ્ઞાયક એ તો હૈં નહિ વસ્તુમાં એ વસ્તુમાં હૈં નહિં. પણ વસ્તુમાં આ તીન ભેદ હૈં યે નામ ભેદ હૈં. આહાહા ! દષ્ટિકા વિષયમૈં તીન ભેદેય નહિ. મૈં જ્ઞેય, મૈં જ્ઞાન, મૈં જ્ઞાતા એ ત્રણ નહિં. આહાહા ! જબ્બર વસ્તુ હૈં. લોકોને લાગે હોં બીયારાને ખ્યાલ ન હોય ને એથી એને લાગે હોં. અપનેકો ખ્યાલ નહિં આતે હૈં ઈસકા વિરોધ કરતે હૈં. આ વસ્તુકી સ્થિતિ હૈં ઐસી ખ્યાલમૈં નહિં આતી હૈં તો દૂસરી રીતે દૂસરા કહે, ઉસકી ધારણાસે તો વિરોધ કરતે હૈં. પ્રભુ એ વિરોધ તેરા હૈં નાથ. આહાહા ! દૂસરાકા કૌન વિરોધ કરે દૂસરી ચીજમૈં ક્યાં તેરા વિરોધ જાતા હૈં તો વિરોધ કરે. આહાહા !

પ્રભુ યે તેરી ચીજ હૈં ને ? તુમ જ્ઞાતા, જ્ઞેય ને જ્ઞાન આહાહા ! જીવ જ્ઞેયરૂપ હૈં, જીવ જ્ઞાયક હૈં ને જીવ જ્ઞાન હૈં. એ કલ્લોલ વચનભેદ હૈં, કલ્લોલ હૈં એ તો આહાહા ! એ તો વચનના કલ્લોલ ભેદ હૈં વસ્તુમૈં નહિ. ઉસસે ભેદકો પ્રાપ્ત હોતા હૈં. ભાવાર્થ ઈસ પ્રકાર હૈં કે એ વચનકા ભેદ હૈં, વસ્તુકા ભેદ નહિં. આહાહા ! ગજબ વાત છે. એ જ્ઞેય મૈં, જ્ઞાન મૈં ને જ્ઞાતા મૈં એ વચનભેદ હૈં. વ્યવહારના કથન માત્ર હૈં. આહાહા ! વસ્તુ તો વસ્તુ હૈં. લ્યો એ શ્લોક પૂરા હો ગયા.

શ્રીમદ્ભગવત્ અમૃતચંદ્રસૂરિકૃત શ્રી સમયસારજી શાસ્ત્રની 'આત્મખ્યાતિ' ટીકા ઉપર પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામીનાં અઢારમી વખત થયેલાં પ્રવચનોમાંથી કળશ-૨૭૧ ઉપરનું પ્રવચન (પ્રવચન રત્નાકર ભાગ - ૧૧ માંથી) :-

* કળશ - ૨૭૧ *

' જ્ઞાનમાત્ર ભાવ પોતે જ જ્ઞાન છે, પોતે જ પોતાનું જ્ઞેય છે અને પોતે જ પોતાનો જ્ઞાતા છે-એવા અર્થનું કાવ્ય હવે કહે છે:

(શાલિની)

યોઽયં ભાવો જ્ઞાનમાત્રોઽહમસ્મિ
જ્ઞેયો જ્ઞેયજ્ઞાનમાત્રઃ સ નૈવ ।
જ્ઞેયો જ્ઞેયજ્ઞાનકલ્લોલવલ્ગન્
જ્ઞાનજ્ઞેયજ્ઞાતૃમદ્વસ્તુમાત્રઃ ॥ ૨૭૧ ॥

શ્લોકાર્થ:- [યઃ અયં જ્ઞાનમાત્રઃ ભાવઃ અહમ્ અસ્મિ સઃ જ્ઞેય-જ્ઞાનમાત્રઃ એવ ન જ્ઞેયઃ] જે આ જ્ઞાનમાત્ર ભાવ હું છું તે જ્ઞેયોના જ્ઞાનમાત્ર જ ન જાણવો; [જ્ઞેય-જ્ઞાન-કલ્લોલ-વલ્ગન્] (પરંતુ) જ્ઞેયોના આકારે થતા જ્ઞાનના કલ્લોલોરૂપે પરિણમતો તે, [જ્ઞાન-જ્ઞેય-જ્ઞાતૃમત્-વસ્તુમાત્રઃ જ્ઞેયઃ] જ્ઞાન-જ્ઞેય-જ્ઞાતામય વસ્તુમાત્ર જાણવો (અર્થાત્ પોતે જ જ્ઞાન, પોતે જ જ્ઞેય અને પોતે જ જ્ઞાતા-એમ જ્ઞાન-જ્ઞેય-જ્ઞાતારૂપ ત્રણે ભાવો સહિત વસ્તુમાત્ર જાણવો) .

ભાવાર્થ:- જ્ઞાનમાત્ર ભાવ જાણનક્રિયારૂપ હોવાથી જ્ઞાનસ્વરૂપ છે. વળી તે પોતે જ નીચે પ્રમાણે જ્ઞેયરૂપ છે. બાહ્ય જ્ઞેયો જ્ઞાનથી જુદાં છે, જ્ઞાનમાં પેસતાં નથી; જ્ઞેયોના આકારની ઝળક જ્ઞાનમાં આવતાં જ્ઞાન જ્ઞેયાકારરૂપ દેખાય છે પરંતુ એ જ્ઞાનના જ કલ્લોલો (તરંગો) છે. તે જ્ઞાનકલ્લોલો જ જ્ઞાન વડે જણાય છે. આ રીતે પોતે જ પોતાથી જણાવાયોગ્ય હોવાથી જ્ઞાનમાત્ર ભાવ જ જ્ઞેયરૂપ છે. વળી પોતે જ પોતાનો જાણનાર હોવાથી જ્ઞાનમાત્ર ભાવ જ જ્ઞાતા છે. આ પ્રમાણે જ્ઞાનમાત્ર ભાવ જ્ઞાન, જ્ઞેય અને જ્ઞાતા-એ ત્રણે ભાવોયુક્ત સામાન્યવિશેષસ્વરૂપ વસ્તુ છે. ' આવો જ્ઞાનમાત્ર ભાવ હું છું ' એમ અનુભવ કરનાર પુરુષ અનુભવે છે. ૨૭૧.

* કળશ ૨૭૧: શ્લોકાર્થ ઉપરનું પ્રવચન *

‘ ય: અયં જ્ઞાનમાત્ર: ભાવ: અહમ્ અસ્મિ સ: જ્ઞેય-જ્ઞાનમાત્ર: એવ ન જ્ઞેય: ’ જે આ જ્ઞાનમાત્ર ભાવ હું છું તે જ્ઞેયોના જ્ઞાનમાત્ર જ ન જાણવો;... ’

જુઓ, શું કહે છે ? જે આ જ્ઞાનમાત્ર ભાવ હું છું તે છ દ્રવ્યોના જાણવામાત્ર જ ન જાણવો. શું કીધું ? લોકમાં જેટલાં દ્રવ્યો છે-અનંતા સિદ્ધો ને અનંતા નિગોદના જીવો સહિત જીવો, અનંતાનંત પુદ્ગલો-દેહ, મન, વાણી, કર્મ ઇત્યાદિ, અને ધર્મ, અધર્મ, આકાશ, કાળ-એમ છ દ્રવ્યો-તેના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયો-તે મારાં જ્ઞેય અને હું એનો જ્ઞાયક એમ, કહે છે, ન જાણવું હવે એનું કર્તાપણું તો ક્યાંય ગયું, અહીં તો કહે છે-એના (છ દ્રવ્યોના) જાણવામાત્ર હું છું એમ ન જાણવું. ગજબ વાત છે ભાઈ ! પરદ્રવ્યો સાથે જ્ઞેયજ્ઞાયકપણાનો સંબંધ પણ નિશ્ચયથી નથી, વ્યવહારમાત્ર એવો સંબંધ છે. સમજાય છે કાંઈ... ? જૈન તત્ત્વજ્ઞાન બહુ ઝીણું છે ભાઈ ! આ વ્યવહાર રત્નત્રયનો રાગ હોય છે ને ધર્માત્માને ? અહીં કહે છે-ભગવાન આત્મા જ્ઞાયક, ને વ્યવહાર રત્નત્રયનો રાગ એનું જ્ઞેય એમ વાસ્તવમાં છે નહિ. બારમી ગાથામાં વ્યવહાર ‘ જાણેલો ’ પ્રયોજનવાન કહ્યો એ તો વ્યવહારથી વાત છે. નિશ્ચયથી તો સ્વપરને પ્રકાશનારી પોતાની જ્ઞાનની દશા જ પોતાનું જ્ઞેય છે. રાગાદિ પરવસ્તુ-પરદ્રવ્યોને એનાં જ્ઞેય કહેવાં તે વ્યવહારથી છે, નિશ્ચયથી પર સાથે એને જ્ઞેયજ્ઞાયક સંબંધ પણ નથી. હવે પર સાથે એને મારાપણાનો -સ્વામીત્વનો અને કર્તાપણાનો સંબંધ હોવાની વાત તો ક્યાંય ઉડી ગઈ. સમજાણું કાંઈ... ?

અહાહા... ! કહે છે-જે આ જ્ઞાનમાત્ર ભાવ હું છું તે જ્ઞેયોના જ્ઞાનમાત્ર ન જાણવો. તો કેવી રીતે છે ? તો કહે છે-

‘ જ્ઞેય-જ્ઞાન-કલ્લોલ વલ્ગન્ ’ (પરંતુ) જ્ઞેયોના આકારે થતા જ્ઞાનના કલ્લોલોરૂપે પરિણમતો તે, ‘ જ્ઞાન-જ્ઞેય-જ્ઞાતૃમત્-વસ્તુમાત્ર: જ્ઞેય: ’ જ્ઞાન-જ્ઞેય-જ્ઞાતામય વસ્તુમાત્ર જાણવો. (અર્થાત્ પોતે જ જ્ઞાન, પોતે જ જ્ઞેય અને પોતે જ જ્ઞાતા -એમ જ્ઞાન-જ્ઞેય-જ્ઞાતારૂપ ત્રણે ભાવો સહિત વસ્તુમાત્ર જાણવો).

‘ જ્ઞેયોના આકારે થતા જ્ઞાનના કલ્લોલરૂપે પરિણમતો ’ -આ વ્યવહારથી કહ્યું હોં. ખરેખર તો જ્ઞેયોનું-છ દ્રવ્યનું જેવું સ્વરૂપ છે તેને જાણવાના વિશેષરૂપે પરિણમવું તે જ્ઞાનની પોતાની દશા છે, ને તે જ્ઞાનના પોતાના સામર્થ્યથી છે. ‘ જ્ઞેયોના આકારે થતું જ્ઞાન ’ એ તો કહેવામાત્ર છે, બાકી જ્ઞાન જ્ઞાનાકાર જ છે, જ્ઞેયાકાર છે જ નહિ. સમજાણું કાંઈ... ? અહાહા... ! અહીં કહે છે-એ જ્ઞાનની પર્યાય ને મારા દ્રવ્ય-ગુણ (દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય) ત્રણે થઈને હું જ્ઞેય છું. જ્ઞાન હું, જ્ઞાતા હું, ને જ્ઞેય આ લોકલોક-એવું કોણે કહ્યું ? પરમાર્થે એમ છે નહિ. એમ કહેવું એ વ્યવહાર છે. અહાહા... ! ધર્મીના અંતરની ખુમારી

તો જુઓ ! કહે છે-જગતમાં હું એક જ છું, જગતમાં બીજી ચીજો હો તો હો, પરમાર્થે તેની સાથે મારે જાણવાપણાનોય સંબંધ છે નહિ. આવી વાત ! સમજાણું કાંઈ... ?

અહાહા... ! અહીં શું કહે છે ? કે પર જ્ઞેય (પરપદાર્થો-દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર, પંચ પરમેષ્ઠી, ને વ્યવહાર રત્નત્રય આદિ જ્ઞેય), હું જ્ઞાન, ને હું જ્ઞાતા-એવો સંબંધ હોવાનું તો દૂર રહો, હું જ્ઞેય, હું જ્ઞાન, ને હું જ્ઞાતા-એવા ત્રણ ભેદરૂપ પણ હું નથી. એ ત્રણેય હું એક છું. જુઓ આ સ્વાનુભવની દશા ! જ્ઞાન-જ્ઞાતા-જ્ઞેય એવા ભેદોથી ભેદાતો નથી એવો અભેદ ચિન્માત્ર હું આત્મા છું. હું જ્ઞેય છું, હું જ્ઞાન છું, હું જ્ઞાતા છું એવા ત્રણ ભેદ ઉપજે એ તો રાગ-વિકલ્પ છે, પણ વસ્તુ ને વસ્તુની દૈષ્ટિમાં એવા ભેદ છે નહિ, બધું અભેદ એક છે.

ભાઈ ! તારામાં તારું હોવાપણું કેવડું છે તેની તને ખબર નથી. ત્રણ લોકના દ્રવ્યો દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયો ત્રિકાળવર્તી જે અનંતાનંત છે તે બધાને જાણનારી તારી જ્ઞાનની દશા તે ખરેખર તારું જ્ઞેય છે. તે દશા એકલી નહિ, પણ તારા દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય તે બધું જ્ઞેય છે. અહાહા... ! તે સમસ્તનું (-પોતાનું) જ્ઞાન તે જ્ઞાન, તે સમસ્ત (-પોતે) જ્ઞેય અને પોતે જ્ઞાતા-એ ત્રણેય વસ્તુ એકની એક છે, ત્રણ ભેદ નથી. આવી ઝીણી વાત ! જ્ઞાન-જ્ઞાતા-જ્ઞેય ત્રણે ભાવો સહિત વસ્તુમાત્ર પોતે એક છે.

*** કળશ ૨૭૧ : ભાવાર્થ ઉપરનું પ્રવચન ***

અહાહા... ! બહુ સરસ ભાવાર્થ છે; વસ્તુના મર્મનું માખણ છે. કહે છે-પોતાના દ્રવ્ય ઉપર દૈષ્ટિ આપતાં પોતે જ જ્ઞાતા, પોતે જ જ્ઞાન અને પોતે જ જ્ઞેય છે એમ અનુભવાય છે, છ દ્રવ્ય જ્ઞેય, હું જ્ઞાન અને હું જ્ઞાતા એમ અનુભવાતું નથી; કેમકે પરમાર્થે પર સાથે જ્ઞેય-જ્ઞાયક સંબંધ છે જ નહિ. આવી વાત !

કહે છે- ‘ જ્ઞાનમાત્ર ભાવ જાણનક્રિયારૂપ હોવાથી જ્ઞાનસ્વરૂપ છે. ’

જુઓ, શું કીધું ? કે જ્ઞેયો જગતના છે તેને જાણવારૂપ જાણનક્રિયા તે જ્ઞાન-સ્વરૂપ છે, જ્ઞેયસ્વરૂપ નથી. જ્ઞાનની પર્યાયમાં છ દ્રવ્ય જણાય છે તે ખરેખર છ દ્રવ્ય જણાતા નથી, પણ છ દ્રવ્ય સંબંધી પોતાનું જે જ્ઞાન તે જણાય છે અને તે ખરેખર આત્માનું જ્ઞેય છે. પરજ્ઞેય જણાય છે એમ કહેવું એ તો વ્યવહાર છે. જ્ઞેય સંબંધી પોતાની જ્ઞાનની પર્યાય જાણવારૂપ થઈ તે એનું જ્ઞેય છે, ઓલું (પરજ્ઞેય) નહિ, કેમકે પોતામાં પોતાની જ્ઞાનપર્યાયનું અસ્તિત્વ છે (પરનું નહિ). અહાહા... ! છ દ્રવ્યને જાણવાની જ્ઞાનની પર્યાય પોતાની છે, તેને છ દ્રવ્યનું જ્ઞાન કહેવું તે વ્યવહાર છે; જ્ઞેય-જ્ઞાન જ્ઞેયનું નથી, પણ જ્ઞાનનું જ્ઞાન છે, જાણનક્રિયારૂપભાવ જ્ઞાનસ્વરૂપ છે. પં. જયચંદ્રજી એ જ સ્પષ્ટ કરે છે-

‘ વળી તે પોતે જ નીચે પ્રમાણે જ્ઞેયરૂપ છે. બાહ્ય જ્ઞેયો જ્ઞાનથી જુદાં છે, જ્ઞાનમાં પેસતાં નથી; જ્ઞેયોના આકારની ઝલક જ્ઞાનમાં આવતાં જ્ઞાન જ્ઞેયાકારરૂપ દેખાય છે પરંતુ એ જ્ઞાનના જ કલ્લોલો (તરંગો) છે. તે જ્ઞાનકલ્લોલો જ જ્ઞાન વડે જણાય છે. ’

અહાહા... ! જુઓ, બાહ્ય જ્ઞેયો-રાગાદિકથી માંડી છએ દ્રવ્યો પોતાના આત્માથી (-પોતાના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય ત્રણેથી) જુદાં છે. જો તે જુદાં ન હોય તો એક હોય, પણ એમ કદી બનતું નથી, છે નહિ.

રાગનું જ્ઞાન થાય તેમાં કાંઈ રાગ જ્ઞાનની પર્યાયમાં આવતો નથી. કેવળીને લોકાલોકનું જ્ઞાન થયું તો લોકાલોક કાંઈ જ્ઞાનમાં પેસી ગયાં નથી. ઘટનો જાણનાર ઘટ-રૂપે થતો નથી. વળી ઘટનો જાણનાર વાસ્તવમાં ઘટને જાણે છે એમ નથી. સ્વપરને જાણવાના જ્ઞાનરૂપે સ્વયં આત્મા જ થાય છે. ઘટને જાણવાના જ્ઞાનરૂપે આત્મા થાય છે; તેથી ઘટનું જ્ઞાન નહિ, પણ આત્માનું જ જ્ઞાન છે. પોતાનામાં તો પોતાના જ્ઞાનપરિણામનું અસ્તિત્વ છે, જ્ઞેયનું નહિ. આત્માનો ‘ જ્ઞ ’ સ્વભાવ છે, ને ‘ જ્ઞ ’ સ્વભાવી આત્મામાં જાણનક્રિયા થાય તે પોતાથી થતી પોતાની ક્રિયા છે, એમાં પરજ્ઞેયનું કાંઈ જ નથી. આમ જ્ઞેય સંબંધી પોતાના જ્ઞાનનું જે પરિણામન થયું તે જ્ઞેય પોતે, જ્ઞાન પોતે જ, ને પોતે જ જ્ઞાતા છે. સમજાણું કાંઈ... ?

જ્ઞેયોના આકારની ઝલક જ્ઞાનમાં આવતાં જ્ઞાન જ્ઞેયાકાર દેખાય છે, પરંતુ એ જ્ઞાનના જ કલ્લોલો છે. જુઓ, જ્ઞાન જ્ઞેયાકાર છે એમ નહિ, એ તો જ્ઞેયને જાણવા પ્રતિ તેવા જ્ઞાનાકારે જ્ઞાન પોતે જ થયું છે. જ્ઞેયનું તેમાં કાંઈ જ નથી. જ્ઞેય જ્ઞાનમાં પેદું છે એમ છે જ નહિ; અર્થાત્ જ્ઞાન જ્ઞેયરૂપે થાય છે એમ છે જ નહિ. જ્ઞાન જ્ઞાનાકાર જ છે, એ જ્ઞાનના જ કલ્લોલો છે.

અહાહા... ! કેવું ભેદજ્ઞાન કરાવ્યું છે ! વીતરાગ માર્ગ બહુ સૂક્ષ્મ છે ભાઈ ! જરા ધીરો થઈને સાંભળ. કહે છે-આત્મા પરને કરે કે પરથી આત્મામાં કાંઈ થાય એ વાત તો જવા દે, એ વાત તો છે નહિ, પણ પર જ્ઞાનની પર્યાયમાં જણાય, જ્ઞાન પરને જાણે કે પરજ્ઞેય જ્ઞાનની પર્યાયમાં આવે-પેસે એમ પણ છે નહિ. વસ્તુ-દ્રવ્ય એક જ્ઞાયકભાવપણે છે તે પોતે જ્ઞાનની પર્યાયપણે, જાણનક્રિયારૂપે થાય છે તે પોતાની સ્વપરપ્રકાશકની ક્રિયા છે. એમાં પર જણાય છે એમ કહેવું તે વ્યવહાર છે બસ. પર જણાતું નથી, પોતાની જાણનક્રિયા જાણવારૂપે છે તે જણાય છે. ભગવાન ! તું આવડો ને આવો જ છે; બીજી રીતે માન તો તારા સ્વભાવનો ઘાત થશે. સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર કહે છે-લોકાલોક જણાય એવડી તારી પર્યાય નથી, તારી જ્ઞાનપર્યાયને તું જાણ એવું તારું સ્વરૂપ છે. લોકાલોકને જાણવું એમ કહેવું એ અસદ્ભૂત વ્યવહાર છે, જૂઠો વ્યવહાર છે.

તો સાચો વ્યવહાર શું છે ?

તે આ; પોતે જાણગ-જાણવાના ભાવવાળું તત્ત્વ હોવાથી લોકલોકનાં જેટલાં જ્ઞેયો છે તેને અને પોતાને જાણવાની ક્રિયારૂપે પોતામાં (પોતાના અસ્તિત્વમાં) પોતાના કારણે પરિણમે છે. ખરેખર તો આ જ્ઞાનનો પર્યાય તે જ્ઞેય છે. જ્ઞાનની પર્યાયનું પર (પદાર્થ) જ્ઞેય છે એમ કહેવું તે વ્યવહાર છે. આવી વાત છે.

જ્ઞેયોના આકાર એટલે જ્ઞેયોના વિશેષો-એની જ્ઞાનમાં ઝલક આવે છે અર્થાત્ તે સંબંધીનું પોતાનું જ્ઞાન પોતામાં પોતાથી પરિણમે છે. તે જ્ઞાન જ્ઞેયાકાર દેખાય છે એમ કહ્યું પણ તે જ્ઞેયાકાર થયું નથી, એ તો જ્ઞાનાકાર-જ્ઞાનના જ તરંગો છે. અહાહા... ! જાણગ... જાણગ... જાણગ પોતાનો સ્વભાવ છે, એમાં પરવસ્તુનો-પરજ્ઞેયનો પ્રવેશ નથી, છતાં એનું જાણવું અહીં (-પોતામાં) થાય છે તે ખરેખર એનું (પરજ્ઞેયનું) જાણવું નથી; જાણવાની પોતાની દશા છે એનું જાણવું છે. આ ન્યાયથી તો વાત છે; એને સમજવી તો પડે ને ! કોઈ થોડું સમજાવી દે ?

જુઓ, દર્પણના દૃષ્ટાંતે આ વાત સમજાવે:

જેમ દર્પણની સામે કોલસા, અગ્નિ વગેરે મૂકેલાં હોય તે દર્પણમાં દેખાય છે. પણ એ દર્પણથી જુદી ચીજ છે ને ? દર્પણમાં તો તે પદાર્થોની ઝલક દેખાય છે, પણ શું કોલસા ને અગ્નિ વગેરે દર્પણમાં છે ? દર્પણમાં તો દર્પણની સ્વચ્છતાનું અસ્તિત્વ છે. જો અગ્નિ વગેરે તેમાં પેઠાં હોય તો દર્પણ અગ્નિમય થઈ જાય, તેને હાથ અડકાડયે હાથ બળી જાય. પણ એમ છે નહિ. દર્પણ દર્પણની સ્વચ્છતાના પરિણામે પોતે જ પોતાથી પરિણમ્યું છે; કોલસા કે અગ્નિનું તેમાં કાંઈ જ નથી. સમજાણું કાંઈ... ?

આ શું કીધું ? લ્યો, ફરીથી. એક બાજુ દર્પણ છે, અને તેની સામે એક બાજુ અગ્નિ ને બરફ છે. અગ્નિ અગ્નિમાં લબક-ઝબક થાય છે, ને બરફ બરફમાં પીગળતો જાય છે. તે સમયે દર્પણમાં પણ બસ એવું જ દેખાય છે. તો શું દર્પણમાં અગ્નિ ને બરફ છે ? ના; અગ્નિ અને બરફનું હોવું તો બહાર પોતપોતામાં છે, દર્પણમાં તેમનું હોવાપણું નથી, દર્પણમાં તેઓ પેઠા નથી. દર્પણમાં તો દર્પણની તે-રૂપ સ્વચ્છ દશા થઈ છે તે છે. અગ્નિ અને બરફ સંબંધી દર્પણની સ્વચ્છતાની દશા તે દર્પણનું પોતાનું પરિણમન છે, અગ્નિ ને બરફનું તેમાં કાંઈ જ નથી; અગ્નિ અને બરફે એમાં કાંઈ જ કર્યું નથી, એ તો જુદા પદાર્થો છે.

તેમ ભગવાન આત્મા સ્વચ્છ ચૈતન્ય દર્પણ છે. તેના જ્ઞાનમાં જ્ઞેયોના આકારની ઝલક આવતાં જ્ઞાન જ્ઞેયાકાર દેખાય છે. સામે જેવા જ્ઞેયો છે તે જ પ્રકારની વિશેષતારૂપે પોતાની જ્ઞાનની દશા થતાં જાણે કે જ્ઞાન જ્ઞેયાકારે થઈ ગયું હોય તેમ દેખાય છે, પરંતુ જ્ઞાન જ્ઞેયાકાર થયું જ નથી, જ્ઞાનાકાર છે; અર્થાત્ તે જ્ઞેયના કલ્લોલો નથી, પણ જ્ઞાનના જ કલ્લોલો છે, જ્ઞાનની જ દશા છે; જ્ઞેયોનું એમાં કાંઈ જ નથી. સમજાણું કાંઈ... ?

અહા ! આવો પોતાના અસ્તિત્વનો મહિમા જાણ્યા વિના ભાઈ ! તું દયા, દાન,

વ્રત, તપ કરીકરીને સૂકાઈ જાય તોય લેશ પણ ધર્મ થાય નહિ. પોતાના સ્વરૂપના મહાતમ (-માહાત્મ્ય) વિના ધર્મની ક્રિયા કોઈ દિ ' થઈ શકતી નથી.

નાની ઉંમરની વાત છે. પાલેજમાં પિતાજીની દુકાન હતી. તે બંધ કરી રાત્રે મહારાજ ઉપાશ્રયમાં આવ્યા હોય ત્યાં એમની પાસે જતા. ત્યાં મહારાજ ગાતા-

“ ભૂધરજી તમને ભૂલ્યો રે ભટકું છું ભવવનમાં,

કુતરાના ભવમાં મેં વીણી ખાધા કટકા, ત્યાં ભૂખના વેઠયા ભડકા રે ”

હવે આમાં તત્ત્વની કાંઈ ખબર નહિ, પણ સાંભળીને તે વખતે રાજી રાજી થઈ જતા. લોકમાં પણ બધે આવું જ ચાલી રહ્યું છે ને ! પોતે કોણ ને કેવડો છે એની ખબર ન મળે, પણ માંડે વ્રત, તપ, ભક્તિ, પૂજા આદિ કરવા; એમ કે એનાથી ધર્મ થશે, પણ ધૂળમાંય ધર્મ નહિ થાય. પોતે કોણ છે એની ખબર વિના શેમાં ધર્મ થશે ? બાપુ ! હું જ્ઞાનસ્વભાવ છું એમ ભૂલીને રાગના કર્તાપણામાં મંડયો રહે એ તો પાગલપણું છે. દુનિયા આખી આવી પાગલ છે. સમજાણું કાંઈ... ?

અહાહા... ! અહીં કહે છે- ‘ આ જ્ઞાનકલ્લોલો જ જ્ઞાન વડે જણાય છે. ’ પોતાના હોવાપણામાં દયા, દાન આદિના ભાવ, કે શરીર, મન, વાણી ઇત્યાદિ પરજોયોનો પ્રવેશ નથી, એ તો જુદા પર છે; માટે જાણવાની ક્રિયા જ જ્ઞાન વડે, આત્મા વડે જણાય છે. દયાના પરિણામ થાય તેને જાણનારી ક્રિયા આત્માની છે ને તે એનું જ્ઞેય છે, પણ દયાના પરિણામ પરમાર્થે આત્માના નથી, ને પરમાર્થે તે આત્માનું જ્ઞેય નથી.

હવે કોઈને થાય કે આ તે વળી કેવો ધર્મ ? ભૂખ્યાને ભોજન આપવું, તરસ્યાને પાણી આપવું, નાગાને કપડાં દેવાં, ને માંદાની માવજત કરવી-એવી કોઈ વાત તો સમજાય. અરે ભાઈ ! એ તો બધી રાગની ક્રિયા બાપુ ! તે કાળે જડની ક્રિયા તો જડમાં થવાયોગ્ય થઈ, તે ક્રિયા તારી નહિ, ને રાગની ક્રિયા પણ તારી નથી. અરે, તે કાળે રાગનું જ્ઞાન થયું તે જ્ઞાન રાગનું નથી, રાગ તેમાં પેઠો નથી, જાણવાની ક્રિયા તારા અસ્તિત્વમાં થઈ છે તે તારી છે, અને તે ખરેખર તારું જ્ઞેય છે, રાગાદિ પરમાર્થે તારાં જ્ઞેય નથી. સમજાય છે કાંઈ... ?

અજ્ઞાની જીવોને આટલું બધું (દયા, દાન આદિને) ઓળંગીને અહીં (જ્ઞાનભાવમાં) આવવું મોટો મેરુ પર્વત ઉપાડવા જેવું લાગે છે. પણ આમાં તારું હિત છે ભાઈ !

હવે કહે છે- ‘ આ રીતે પોતે જ પોતાથી જણાવાયોગ્ય હોવાથી જ્ઞાનમાત્ર ભાવ જ જ્ઞેયરૂપ છે. વળી પોતે જ પોતાનો જાણનાર હોવાથી જ્ઞાનમાત્ર ભાવ જ જ્ઞાતા છે. આ પ્રમાણે જ્ઞાનમાત્ર ભાવ જ્ઞાન, જ્ઞેય અને જ્ઞાતા-એ ત્રણે ભાવોયુક્ત સામાન્યવિશેષસ્વરૂપ વસ્તુ છે. ’

જુઓ, આ બધાનો સરવાળો કર્યો. જણાવવાયોગ્ય પર પદાર્થો પરમાં રહ્યા છે, અને જાણનારો જાણનારમાં રહેલ છે. જાણનાર પોતે જ્ઞાનરૂપ થયો થકો પોતાને જાણે છે. આમ આત્મા પોતે જ જણાવવાયોગ્ય છે; જ્ઞાનમાત્ર ભાવ જ પોતાનું જ્ઞેય છે. પર પદાર્થને જ્ઞેય કહેવો એ વ્યવહાર છે બસ.

વળી પોતે જ પોતાનો જાણનાર હોવાથી જ્ઞાનમાત્ર ભાવ જ જ્ઞાતા છે. અહાહા... ! પરની સાથે પરમાર્થ આત્માને કોઈ સંબંધ નથી. જે જણાય તે પણ પોતાની દશા, જાણનારો પણ પોતે અને જ્ઞાન પણ પોતે જ, અહાહા... ! જ્ઞાન, જ્ઞાતા, જ્ઞેય ત્રણેય એકરૂપ. અંતરમાં દૈષ્ટિ મૂકતાં આવા ત્રણ ભેદ આત્માના છે એમ રહેતું નથી. પર વસ્તુ જ્ઞેય ને પોતે જ્ઞાતા એ તો ક્યાંય રહી ગયું. પોતે જ જ્ઞેય, પોતે જ જ્ઞાન, ને પોતે જ જ્ઞાતા—એવા ત્રણ ભેદ પણ અંતરદૈષ્ટિમાં સમાતા નથી, બધું અભેદ એકરૂપ અનુભવાય છે. લ્યો, આનું નામ ધર્મ છે; જેમાં સામાન્યવિશેષનું અભેદપણું પ્રાપ્ત-સિદ્ધ થયું તે ધર્મ છે.

અહાહા... ! ‘આવો જ્ઞાનમાત્ર ભાવ હું છું’ એમ અનુભવ કરનાર પુરુષ અનુભવે છે. જ્ઞાતા પણ હું, જ્ઞાન પણ હું, ને જ્ઞેય પણ હું—એમ ત્રણેય એક હું—આવો જે જ્ઞાનમાત્ર ભાવ તે હું છું એમ અનુભવ કરનાર પુરુષ પોતાને અનુભવે છે. આવો અનુભવ થવો તે ધર્મ છે. ‘અનુભવ’—અનુ નામ અનુસરીને, ભવ નામ ભવન થવું; આત્માને—જ્ઞાનમાત્ર વસ્તુને—અનુસરીને થવું તે અનુભવ છે ને તે ધર્મ છે. આ સિવાય રાગને અનુસરીને થવારૂપ જે અનેક ક્રિયાઓ છે એ બધો સંસાર છે, એ બધું રણમાં પોક મૂકવા જેવું છે.

અહાહા... ! અનુભવ કરનાર પુરુષ એમ અનુભવે છે કે જાણનારે ય હું, જ્ઞાનેય હું, ને જણાવવાયોગ્ય જ્ઞેય પણ હું જ છું. આ ત્રણેના અભેદની દૈષ્ટિ થતાં એને સ્વાનુભવ પ્રગટ થયો છે, ને તેમાં એને અતીન્દ્રિય આનંદના સ્વાદનું વેદન પ્રગટ થયું હોય છે. આને સમકિત અને ધર્મ કહે છે. સમજાણું કાંઈ... ?

જુઓ, અહીં સામાન્ય-વિશેષ બેય ભેગું લીધું છે, કેમકે પ્રમાણજ્ઞાન કરાવવું છે. પ્રમાણજ્ઞાનમાં વસ્તુ ત્રિકાળી સત્, એની શક્તિઓ ત્રિકાળી સત્ અને એની વર્તમાન પર્યાય એ ત્રણે થઈને વસ્તુ આત્મા કહ્યો છે. એમાં શરીર, મન, વાણી, કર્મ, ને વિકાર ઇત્યાદિ ન આવે.

પરિશિષ્ટ....

આ હુંડાઅવસર્પિણીના પંચમકાળમાં જે જીવો આત્મઆરાધના કરે છે તેને કેવું ફળ મળે છે તે સંબંધી કેટલાક સંદર્ભો નીચે આપવામાં આવ્યા છે.

*** શ્રી સમયસારજી શાસ્ત્ર કળશ-૨૪૦ તથા શ્લોકાર્થ:-**

एको मोक्षपथो य एष नियतो दृग्ज्ञप्तिवृत्त्यात्मक-
स्तत्रैव स्थितिमेति यस्तमनिशं ध्यायेच्च तं चेतति।
तस्मिन्नेव निरन्तरं विहरति द्रव्यान्तराण्यस्पृશन्
सोढ वश्यं समयस्य सारमचिरान्नित्योदयं विन्दति।। ૨૪૦।।

શ્લોકાર્થ:- દર્શનજ્ઞાનચારિત્રસ્વરૂપ જે આ એક નિયત મોક્ષમાર્ગ છે, તેમાં જ જે પુરુષ સ્થિતિ પામે છે અર્થાત્ સ્થિત રહે છે, તેનેજ નિરંતર ધ્યાવે છે, તેનેજ ચેતે-અનુભવે છે અને અન્ય દ્રવ્યોને નહિ સ્પર્શતો થકો તેમાંજ નિરંતર વિહાર કરે છે. (સઃ નિત્ય-ઉદયં સમયસ્ય સારમ્ અચિરાત્ અવશ્યં વિન્દતિ) તે પુરુષ, જેનો ઉદય નિત્ય રહે છે એવા સમયના સારને થોડા કાળમાં જ અવશ્ય પામે છે... અનુભવે છે.

ભાવાર્થ:- નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગના સેવનથી થોડાજ કાળમાં મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય એ નિયમ છે.

* પરમઅધ્યાત્મતરંગિણીમાં સર્વવિશુદ્ધ જ્ઞાનાધિકારના શ્લોક-૪૭ (સમયસાર શાસ્ત્રમાં સળંગ શ્લોક ક્રમાંક-૨૪૦) ની સંસ્કૃત ટીકામાં અચિરાત્ નો અર્થ કરતાં લખ્યું છે કે શીઘ્ર-તદ્ભવે-તૃતીયમવાદૌ વા અવશ્ય-નિયમતઃ- (પાનું-૧૬૩)

* આત્મધર્મના માર્ગ-૧૯૯૫ ના અંકમાં પાના નં-૮ ઉપર પૂ. ગુરુદેવશ્રીના પ્રવચનમાં આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે. પરમઅધ્યાત્મતરંગિણીમાં પાઠ છે કે આ કાળે સાધક મોક્ષ નહિ પામે પણ તે ત્રણભવે મુક્તિ પામશે. શું કહ્યું... ? કે જેણે આ ભવમાં આત્માનું સાધન કર્યું છે તે ત્રીજા ભવમાં મોક્ષે જશે-એવો શાસ્ત્રમાં સંસ્કૃતમાં શ્લોક છે. શ્લોકમાં અચિરાત્ શબ્દ છે તેનો અર્થ એ છે કે, તે જ ભવે ભલે મોક્ષ ન પામે પણ ત્રીજા ભવે એ જીવનો મોક્ષ થાય છે. આવા કાળમાં પણ આત્માની સાધના કરી રહ્યો છે તે સાધના કરનાર ત્રીજા ભવે મોક્ષ પામી જાય છે. પંચમકાળમાં મોક્ષ નથી માટે સાધના ન કરવી એમ નથી. (બહેનશ્રીના વચનામૃત બોલ નં. -૧૧ ઉપરના તા. ૮-૮-૮૦નાં પ્રવચનની ટેપમાંથી)

* પૂ. ગુરુદેવશ્રી પ્રવચન નવનીત ભાવ-૨, પાના નં. -૧૭૯ ઉપર તેઓશ્રીના તા. ૧૮-૨-૭૮ ના પ્રવચનમાં કહે છે કે 'સમયસાર' કળશ-૨૪૦માં છે ને...! " એકો મોક્ષપથો " - મોક્ષપંથ એકજ છે. અંતર આનંદસ્વરૂપ ભગવાન પૂર્ણાનંદમાં એકાગ્ર થવું, એ એકજ મોક્ષપંથ છે, એનાથી અલ્પકાળમાં (મુક્તિને પ્રાપ્ત કરે છે). એની જયસેનાચાર્યની ટીકામાં લખ્યું છે કે: કારણ કે, આ પંચમકાળ છે એટલે એને ત્રીજા ભવે મુક્તિ થાય જ.

* ગોમ્મટસાર શાસ્ત્રના સારભૂત ભવ્યામૃતશતક અથવા શ્રી નેમીશ્વર-વચનામૃતશતક મૂળ કન્નડભાષામાં રચાયેલ. તેમાં રચાયેલ ૧૦૮ પદ વડે ભવ્યજીવોને અધ્યાત્મરસનું અમૃત પીવડાવેલ છે. અષ્ટોતર-શત (૧૦૮) પદવાળી આ રચનામાં, પ્રતિપાદે વસ્તુ ઉત્કૃષ્ટ સારમાં સાર આત્મતત્ત્વ છે; તેને જે જાણશે-માનશે તે ત્રીજા ભવમાં અથવા વધુમાં વધુ આઠ ભવમાં મોક્ષને પામશે એવો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે. તેનો હિંદીમાં ભાષાંતર કરેલ મૂળ પાઠ નીચે પ્રમાણે છે.

अष्टोत्तरपदवाले इसमें सारात् सार आत्मरूप है
जाने-माने मुक्त सो होगा तीन जन्ममें या आठोंमें। [૧૦૯]

* આ સમયસારજી શાસ્ત્રના કળશ-૨૪૦ ઉપરના પૂ. ગુરુદેવશ્રીના ૧૮મી વારના તા. ૯-૯-૮૦ના પ્રવચનમાં કહ્યું છે કે અચિરાત્ એટલે શીઘ્ર કેવળજ્ઞાનને પામશે તેથી કાંઈ પર્યાયની ક્રમબદ્ધતા તૂટી નથી જતી. તેઓશ્રી ફરમાવે છે કે, નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગના સેવનથી અલ્પ કાળમાં જ કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે. કારણસમયસારના સેવનથી અલ્પકાળમાં જ અવશ્ય પૂર્ણ અનુભવ-મોક્ષ પ્રાપ્ત થઈ જાય છે. અલ્પ કાળમાં પ્રાપ્ત થાય તો ક્રમબદ્ધ ક્યાં ગયું. ? અચિરાત્ કહ્યું ને તો એનો અર્થ એ કે જેણે દ્રવ્યદૃષ્ટિ કરી, સમય સમય પરની ક્રમબદ્ધ પર્યાયમાં એવા પુરુષને ક્રમબદ્ધમાં કેવળજ્ઞાન થશે. ત્રિકાળીતત્ત્વ શું છે તે સંબંધી જે નિત્ય ઉદયરૂપ સમયના સારનું નિરંતર ધ્યાન કરે છે તેને અલ્પકાળમાં જ મોક્ષપદની-નિજ પરમાત્મપદની ક્રમબદ્ધ પર્યાયમાં ક્રમબદ્ધમાં પ્રાપ્તિ થાય છે. નિજ સ્વભાવમાં જે રમશે તે અલ્પકાળમાં જ મોક્ષ પ્રાપ્ત કરશે એવો નિયમ છે-નિશ્ચય છે.

वांयकोनी नोंध माटे